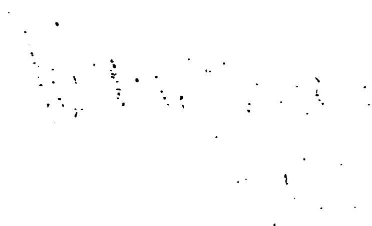

HISTORIESCH VERHAAL,

VAN HET
BEGIN, DEN VOORTGANG,
EN DEN
TEGENWOORDIGEN STAAT
DES

KOOPHANDELS,

Van de Generaale Nederlandſche
Geoctroyeerde

OOST-INDISCHE COMPAGNIE.

Uit veele voornaame Hiſtorie Schryvers der Vereenigde
Nederlanden, en anderen, by een verzamelt, en naar
de rang der Jaaren en Gebeurteniſſen in order geſchikt;
en voorzien met de voornaamſte Verbonden, welke
zy zedert haar eerſte begin, met veele Indiſche
en Europiſche Vorſten heeft aangegaan; als
mede met alle de Octroyen en Ordonnan-
tien, welke van tyd tot tyd aan haar
zyn verleend.

Tweede Deel.

Te ARNHEM,
By WOUTER TROOST,
Boekverkoper in de Rynſtraat, 1772.

VOORREDE
AAN DEN
LEEZER.

Het is nu byna vier Jaaren geleeden, dat het eerste deel myn's Historisch verhaal van het begin, den voortgang en den Teegenwoordigen staat des Koophandels van de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappye, in 't licht kwam; onbewust zynde of het zelve aan sommige Lievhebberen der Vaderlandsche Historien behaagen, of slegts eenigermaate hunne goedkeuring wegdraagen mogte; dan of myn geringen arbeid in myne leedige uuren verrigt, voor altoos aan de vergeetenheid opgeoffert *zoude blyven*; doch tot myn onuitspreeklyk genoegen, heb *ik in* vervolg van tyd ondervonden: dat 'er zig verscheiden begunstigers voor my opdeeden, waar onder waren Hoog-aanzienlyke Mannen, wier naamen en karakters ik, op hun Wel Edelens verzoek, genoodzaakt ben te verzwygen, (egter betuige ik by deezen aan hun Wel Edelens myne hartgrondige dankbaarheid, voor de toezending van verscheiden stukken, die tot myne Historie betrekking hebben.)

En ook anderen van minderen Rang, die nogtans door hunne uitmuntende bekwaamheden my even waardig zyn; onder welke laaster myn zeer waarde, schoon nog voor my in persoon onbekende vriend, den Taal en Konstlievenden *Ernst Zeydelaar*, geene der geringsten is; die my, ingevolge myn verzoek, in het Voorbericht van het eerste deel myner Historie, zoo minzaam heeft onderricht, wegens myne gebreklykheden, zoo in Styl als in Taal en Spelling; niet alleen door het vriendlyke geschenk zyner *Regelmaatige Nederduitsche Spel-konst* en *Vervolg* op het zelve; (welke beide Stukken overwaardig zyn door alle Taal-lievende Nederlanderen geleezen, herleezen en in schryv-styl en spelling grootendeels gevolgd te worden) maar ook door de aanhoudene brievwisseling met zyn Ed. dieswegens gehouden; doende Hy zulks alleen uit eene waare zucht, ten opbouw onzer Moeder-taale, en om myn werk dienst te doen; alzoo myn Naam of Persoon aan zyn Ed. (even als aan alle myne andere begunstigers) geheel onbekend is.

De oorzaak nu, waarde Leezers, dat dit tweede deel myner Historie, zoo een geruimen tyd na de uitgaave van het eerste deel, het licht ziet; is te wege gebragt, door een zwaar toeval, my, in dien tusschentyd,

over-

overkomen, waar door ik byna twee Jaaren buiten ſtaat ben geweeſt, door de daarop volgende verzwakking, aan het voornaamſte myner zintuigen, om iets dat naar Studie geleek, in myne ledige tusſchen-uuren, te kunnen verrichten. Doch door Gods Goedheid! die het behaagt heeft de middelen tot myne herſtelling aangewend, te zegenen; ben ik nu eenige maanden weer langzaamerhand in ſtaat geworden, myn taak te vervolgen, en hoope nu verder die vermoogens te behouden, om deezen mynen arbeid, die denklyk nu op de helfte gevorderd is; met luſt en met een verdubbelden yver, ten einde te brengen. —

Dit weinige was het, geächte Leezers, dat ik geoordeeld en goedgevonden heb, UE. te berichten. Om nu over den inhoud van dit tweede deel myner Hiſtorie, breedvoerig uitteweiden, acht ik onnoodig; ik geev het zelve aan UEd. oordeel over, mits men met beſcheidenheid en zonder vooroordeel te werke gaa. Zyn 'er egter eenigen onder ulieden, die luſt hebben *critiques* te maaken, zal ik my zulks gewillig trooſten. Zoo dezelven gegrond zyn, zullen ze my zelvs tot leering en verbetering ſtrekken; maar zyn ze van vaſte ſteunpilaaren ontbloot, dan zal ik dezelven met ſtilzwygen beäntwoorden, als by

 on-

ondervinding bewust zynde, dat men hier door het best zyne vyanden kan overwinnen; immers heb ik nog een voorrecht boven zulke Schryvers, die in Naam en Persoon aan 't publiek bekend zyn, dat men niet uit haat of wangunst, een partydig vonnis over myn' geringen arbeid zal vellen, ook is myn voorneemen (mooglyk voor altoos) doch zeeker voor een tyd, om onbekent te blyven, om daar door (is 't mooglyk) de scherpste schigten der éénzydige kritieken te ontwyken.

LYST

L Y S T
D E R
HOOFDSTUKKEN,

Die in dit Tweede Deel *voorkomen.*

SES-

SESDE HOOFDSTUK.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

AGTSTE HOOFDSTUK.

NEGENDE HOOFDSTUK.

HIS-

HISTORIESCH VERHAAL
VAN HET BEGIN, den VOORTGANG, EN DEN TEGENWOORDIGEN STAAT DES KOOPHANDELS; VAN DE *GENERAALE, NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE* OOST-INDISCHE COMPAGNIE.

EERSTE HOOFDSTUK.

Behelzende: het geene door den eersten Opper Landvoogd der Maatschappije in Indën is verricht.

Tot nu toe waren de Bewindslieden der Oost-Indische Maatschappije gewoon, over ieder Vloot Scheepen, welke zy naar Indiën zonden, een Zeevoogd te stellen; die over zodanig een Vloot (met toestemming van zynen Scheeps-Raad) een volstrekt gezag voerde; zonder dat hy gehouden was: aan andere Zeevoogden, die bereids met hunne Vlooten in Oost-Indiën waren, zig 't onderwerpen, of hun in deeze of geene ondernéminge, zoo dezelve tegens zyn en zynes Scheeps-Raads begrip was, eenigen bystand te doen. Waar door het dikwerv gebeurde, dat de zaaken en de intrest der Maatschappije, vertraagt of verwaarloost wierden. Om zodanige nadeelen dan, zo veel mogelyk, voor te koomen, besloot men by de Kamer van zeeventienen: een' Opper Landvoogd in Neêrlandsch Oost-Indiën aan te stellen, welke zyne veräntwoording alleen aan de Bewindhebberen verpligt was te doen, en wien de Zeevoogden, welke bereids in Indien waren, of nog ston-

den te koomen, gehouden zouden zyn te gehoorzaamen en zyne bevelen zoo stiptelyk op te volgen, als of dezelve, hun schriftelyk door Bewindhebberen wierden gegeeven. Welke hooge waardigheid vervolgens, door gezegde Kamer van Zeeventienen werd opgedraagen en toevertrouwt aan den braaven Zeevoogd *Pieter Both* van Amersvoort, die in den Jaare 1599, voor rekening van de Brabandsche Maatschappije, als Zeevoogd over vier Scheepen, bereids een tocht naar Oost-Indiën gedaan, en zig toen loflyk van zynen plicht gekweeten had. Deeze Opper Landvoogd wierd daar en boven het Zeevoogdschap opgedraagen over agt Scheepen, allen wel voorzien van manschap, oorlogbehoevtens en van alles om eene lange reize te doen; aan verscheiden van het Scheepsvolk, was ook door Bewindhebberen verlov gegeeven, hunne vrouwen meede te neemen om door dien weg (was 't doenlyk) een Neêrlandsche volk planting, in Oost-Indien op te richten. En bestond deeze Vloot in de onderstaande Scheepen, als: Het Schip Amsteldam, groot 400 Last, daar de Opper Landvoogd op was en 't welke des Zeevoogds Vlag voerde.

Oranjen, groot 350 Last

De Witte en Zwarte Leeuw en Vlissingen, ieder 300 Last

Ter Goes, groot 130 Last

Ceylon, groot 170 Last, dat egter niet naar Indien bestemt was, maar naar 't Eiland *Mauritius* moest zeilen, om de laading van het Schip Erasmus over te neemen, 't welk daar lag en door zwaare lekkagie onbekwaam was, om de verdere reize naar 't Vaderland te doen; Met welke laading, dit Schip dan moest te rug keeren.

En laatstelyk het Jagt de Brak.

Met

Met deeze Vloot zeilde hy in Louwmaand van 't Jaar 1610 uit Texel, met een voorspoedige geleegenheid tot digt by de Kaap de goede hoop, wanneer hy van een' heevigen Orkaan overvallen wierd, zodanig dat de groote mast van zyn Schip door 't onweer in tweën spleet, en hy met het Schip Ter Goes en 't Jagt de Brak, van zyne overige vloot afraakte. Het Schip Ceylon, was meede op den 30sten van Zomermaand van de Vloot gescheiden en had de steeven naar *Mauritius* gewendt, doch de vier overige Scheepen kwamen in slagtmaand behouden op de Bantamsche Ree, alwaar in 't begin van 't volgende Jaar 1611, tyding kwam: dat de Opper Landvoogd *Both* met drie Scheepen beschadigt aan 't Eiland *Mauritius* lag, van waar hy egter na verloop van weinig dagen met gemelde Scheepen meede voor *Bantam* aanlande. Hy ontscheepte hier eenigen van zyn scheepsvolk, (dewyl onze logie slegt van manschap voorzien was) als ook waarschynlyk de Vrouwsperzoonen, waar van 'er Zesendertig op de Vloot waren geweest, doch waar van twee overleeden waaren; daar en tegen had men egter weer drie kinderen, op de reize overgewonnen. Kort na zyn Komst tot Bantam sloot hy en Jacques l'Hermite, welke ter dezer tyd nog Opperhoofd in de Hollandsche Logie was, een Verbond van Koophandel met den Koning van *Jakatra*, waar van de hoofdzakelyken inhoud was:

„ Dat die Koning (welke Widiak Rama genaamt was) aan d'onze den Vrijen Koophandel in zyn geheel ryk toestond, als ook om in de stad *Jakatra* te mogen timmeren, een steenenhuys, zo sterk als ons goed dacht; mits: aan hem voor den grond betaalende 1200 Reälen van agten. Ook beloovde men wederzyds

„ ma-

„ malkanderen tegens alle aanvallen der vyanden
„ te beschermen; doch zo de Koning mogt goed-
„ vinden aan eenige Inlandsche Vorsten den
„ Oorlog aan te doen, zou de Maatschappye
„ niet verpligt zyn hem eenigen onderstand te
„ geeven.

„ Wegens de tollen zou de Maatschappye aan
„ den Koning betalen: van de Peper vyv ten
„ hondert, behalven, tien Reälen van agten,
„ van elke 100 Zakken. Ook zou de *Sjabbandar*
„ en de Schryvers van ieder 100 Zakken, twee
„ Reälen van agten en de weeger een gelyke
„ Reäal genieten. Voorts zou men van alle an-
„ dere Koopwaaren hoe ook genaamt, aan hem
„ alleenlyk vyv ten hondert betaalen; doch ten
„ aanzien van de Chineesche goederen, deeze
„ zou men vry mogen Koopen en uitvoeren,
„ zonder daar van eenige tollen te betaalen. Ge-
„ lyk men ook geen tollen van Europische goe-
„ deren aan hem zou behoeven te geeven, maar
„ dezelve vry moogen lossen en weder laaden,
„ naar goedvinden. De onzen mogten ook vry
„ in zyn land hout hakken, 't zy tot aanbouw
„ van Scheepen als andersints, zonder daar in
„ eenigsints verhindert te mogen worden. Ver-
„ ders zou men elkanders wegloopers niet aan-
„ houden, en ieders onderdaanen goed recht
„ doen wedervaaren. En laatstelyk beloovde de
„ Koning, geen Spanjaards of Portugeesen in
„ zyn Ryk toe te laaten om eenigen handel of
„ andersints te doen.

„ Dit Verbond wierd den 28sten van Louw-
„ maand 1611. Wederzyds geslooten en onder-
„ tekent.

De Opper-Landvoogd, *Both* zondt, na zyne aankomst voor *Bantam*, het Jagt de Brak naar

Pat-

Pattani, van waar het vervolgens met *Jacob Speks* en *Pieter Zegerszoon*, naar *Japan* gezeilt is, om den aldaar eerst nieuw opgerechten handel der Maatschappye, volgens de schrivtelyke belovten, van den Keizer, verder voort te zetten.

Zy kwaamen den eersten van Hooimaand, voor Firando ten anker, van waar *Speks* en *Zegerszoon*, met eenig gevolg, vervolgens den 16 den naar den Keizer vertrokken; den 6den van Oogstmaand kwamen zy te *Osakko*, een Zeestad van 't groote Eiland *Niphon*. Hier vonden zy een Jongen Prins, welke 18 Jaaren oud, en de wettige opvolger van den vorigen Keizer was; doch daar van door zyn' Voogd en zyn' Schoonvader *Gobij Samme* (den tegenwoordige Keizer) beroovt was; hy was egter nog bezitter van een klein doch vrugtbaar Koningryk, welkers inwoonders hem getrouw gebleeven waren, en waar van hy groote inkomsten trok. De meeste Japanschen Adel was hem ook zeer geneegen, waar door hy ligtlyk in zyn Koningryk konde hersteld worden; egter vermyden onze Afgezanten hem te gaan zien, om daar door byden regeerenden Keizer, de vrugten van hun gezandschap, niet te verliezen. Den 10 den kwamen zy te *Miaco* de hoofd en hofstad van 't Keizerryk; doch de Keizer hield zyn verblyv nog te *Surunga*, van waar hy haar eenige zyner Paarden met een' vrygelei briev had toegezonden, waar mede zy hunne reis vervolgden, doch leeden onderweg veel door de onmatige hitte; waar door een man van hun gevolg kwam te sterven.

Den 15 den tegens den avond, kwamen zy met den meergemelden *William Adams* (die nog als te vooren zeer in gunst by den Keizer en by-

de voornaamste Ryksgrooten was) te *Surunga*; alwaar zy daags daaraan voor den Keizer, door den voornaamsten Staatsdienaar ter gehoor geleid wierden; Deeze Vorst ontving haar zeer gunstig en nam met veel genoegen, de meede gebragte geschenken aan, welke hy voor zyn' throon deed plaatsen, waar na *Speks*, uit naam der Maatschappye verzogt, twee vryhedens ten voordeele der Maatschappye, en wel eerstelyk: dat de Hollandsche Scheepen onder de bescherming van zyn Keizerlyke Majesteit mogten zyn. En ten anderen: dat zy haare aangebragte Koopmanschappen, te *Firando* vry mogten lossen en verkoopen, zonder zyne Opzienders daar in te kennen; behalven zulke Koopmanschappen, waar in de Keizer genoegen vond.

Na deeze aanspraak, was de Vorst tegen d'onze zeer spraakfaam en deed verscheiden vragen, zoo ten opzigten der *Moluksche* Eilanden, den Koophandel op *Borneo*, en over verscheidene Koopmanschappen, waar op zy door hunnen Tolk, voldoenend antwoord gaven. De gemeenzaamheid waar mee den Keizer onze Afgezanten behandelde, wierd voor een groote gunst gerekent, dewyl zulks tegens de gewoontens der Japansche Keizeren was, die zelvs hunne cynsbaare Koningen, welke haar s'Jaarlyks groote Schatten tot geschenken bragten, naauwlyk toe spraaken.

Ook had de Spaansche Afgezant, die twee uuren voor de onze, met groote pracht, gehoor verzogt had, zo veel gunst niet mogen genieten, dat hy eenig antwoord op zyn onbescheidene vragen ontving; welke voornamentlyk hier in bestonden: dat de Spanjaards in *Japan*, vry Scheepen zouden mogen bouwen, naar hun goeddun-

dunken; ten tweeden om de havens en stranden van dat Land te mogen peilen; ten derden, de Hollanders den Koophandel in *Japan* geheel te verbieden, of dat anderſints zyn Koning genoodzaakt zoude zyn een magtige Vloot in *Japan* te zenden, om d'onze te vernielen, en laatstelyk, de vryheid om haare Koopmanſchappen door 't geheele Ryk vry te mogen lossen en laaden, zonder daar in eenige Opzienders of Bevelhebbers des Keizers te kennen. Zyne geschenken (die veel meer in waarden dan de onzen waren) lagen ook verächtlyk onder den throon geworpen, daar die der onzen, door den Keizer, niet alleen nauwkeurig wierden bezichtigt, maar ook zyn genoegen zodanig daar over te kennen gav, dat hy daar na tegens onze Afgezanten zeide: ik bevinde dat de Hollanders, zo wel meesters in de konsten, als in den Oorlog zyn.

Hy gav haar ook vervolgens op den 30sten van Oogstmaand een vry geleibriev inhoudende een verbod, van op de Hollandsche Scheepen, welke naar *Japan* Zeilden om Koophandel te dryven, geen beslag te doen, onder wat voorwendsel zulks ook zoude mogen zyn, met bevel aan zyne onderdaanen: van dezelve in alle gelegenheeden by te staan, en te helpen, met alles wat zy van noden mogten hebben; hier was zelvs nog een voorrecht by gevoegt, dat nog nooit aan eenige staatsdienaaren van vreemde Prinsen was toegestaan, te weeten: dat de Hollanders haare Koopmanschappen, zo by de ontlaading, als weder inlaading, nooit, door eenige Tollenaaren of andere Opzigters des Keizers mogten onderzogt worden. Ook moesten d'onze by 't afscheids gehoor aan den Keizer belooven: dat de Maatschappye het volgende Jaar met haare Scheepen weder in *Japan*, om te handelen komen zoude.

Den 4den van Herfstmaand vertrokken onze Afgezanten van *Surunga* en kwamen den 19 den van dezelve maand weder te *Firando*, waar zy eenige geschenken aan den Koning gaven, en eenige bediendens der Maatschappye by de nog onverkogte Koopmanschappen in 't Hollandsche Comptoir lieten, van waar zy den 28sten van Wynmaand met het Jagt de Brak naar *Pattani* vertrokken. Doch *Speks* is vervolgens weer naar *Japan* gekeert, en heeft tot den Jaare 1624, het bewind over den handel der Maatschappye aldaar gehad.

De Koopmanschappen welke te dier tyd, en daar na, in *Japan* 't meest gewilt en begeert wierden, waaren:

Engelsche Lakenen van alle kleuren ⁷⁄₄ el breet, van Zeven gulden Hollandsch, of daarömtrent d'el, golden aldaar het stuk 3, 4 tot 500 Maas, ieder Maas gerekent tegens ⅛ Reäal van agten, of 36 stuyvers hollandsch.

Gouden Lakens, Sayen, Bouratten, Zyden grov grynen, Kasjant, gewaterde Grynen, Hollandsche Fluweelen, Satynen, Armozynen van allerhande soorten, Servet en gaaren damasten, Karpetten tot Tafels en om op te zitten, en Schilderyën in allerlei soorten.

Kwikzilver, en Vermillioen, de 100 Katty, (zynde een Katty 1¼ ℔. hollands) van 3 tot 500 Maas.

Rood Koper, de 100 Katty, 90 Maas.

Loot de 100 Katty 60 Maas.

Platloot, was aldaar ook zeer begeert en kon veel duurder dan het staaven loot verkogt worden.

Tin, 't pikol van 120 ℔ hollandsch, 330 Maas.

Yser, Staal, Muskus, Civet, Goud en Zilverdraad, was alles in *Japan* ook zeer gewilt.

Ra-

Radix China 't pikol 9 Maas.
Blanketselfde 100 Katty 25 Maas.
Alle Chineesche waaren gaven ook goed profyt.
Goud van 20 a 23 Karaat, gold de once, van 20 tot 35 oncen zilver.
Poeyer Suyker van China, het pikol 50 tot 60 Maas.
Fluweelen van allerhande Kleuren, het stuk van 18 ellen, zoo meede gebloemde Fluweelen, van 180 tot 200 Maas.
Armozynen beste soorten van 24 tot 40 Maas, het stuk.
Sattynen effen van allerlei Kleuren, het stuk van 7 of 8 vadem lang 60, 80, tot 100 Maas.
Zyde het Katty, 12, 30, tot 40 Maas.
Ongetwynde Zyde, het Katty, 28, 35, tot 40 Maas.
Getwynde of getwernde dito, het Katty 25 tot 35 Maas.
Allerhande Vaten van Glaswerk, verguld, of met Kleuren geschildert.
Spaansche Zeep, de steen, 4, 6, tot 8 Maas.
Zyden gebraaide en Sayette Koussen van allerlei Kleuren.
Katoenen Lywaten van *Mazulipatam*, waar van de verkoop prys naar de sortering was.
Wasch, 't welk men te *Cambaya* en op 't Eiland *Celebes* kogt, het pikol ter waarde van 80 tot 100 Maas *Japansch*, gav hier groot voordeel, en wierd verkogt, voor 200 tot 250 Maas.
Honing, van *Cambaya*, het pikol 160 Maas.
Kaneel, 't pikol 180 Maas.
Peper, 't pikol 100 Maas.
Nagelen, 't pikol 180 tot 200 Maas.
Nooten en Foelie, waren hier weinig in achting.

Kamfer van *Borneo*, na zyne deugdsaamheid, van 250 tot 400 Maas 't Katty.

Sandelhout van *Solor*, 't pikol, of 100 Katty *Japans*, 100 Maas.

Agalhout, (*a*) gold naar het goed, vast en zwaar was, het Katty, 2, 3, 4, tot 5 Maas.

Olifants Tanden van 6 stuks in de hondert pond, het pikol, 4, 5 tot 600 Maas, en die grooter zyn, waar van 2 of 3 stuks, hondert ponden woegen, 't pikol 7 of 800 Maas.

Renoseros hoornen, het Katty van 4 tot 800 Maas.

Een soort van Harten en andere Huyden, die overvloedig in *Siam* en *Cambodia* vielen en aldaar ingekogt wierden, de 100 stuks van 120 tot 160 Maas, na dat 'er Chineesche en Japansche Jonken op de Reede van die plaatsen lagen, welke Natien dan alles opkogten wat hun voorkwam, en daar door de Markt merklyk deeden stygen; deeze Huyden, al wierden zy in groote partyen aangevoert, golden egter in *Japan* de 100 stuks, van 3 tot 500 Maas. De Japanneezen wisten dit leer fraay en zagt te bereiden, en maakten daar van broeken, handschoenen en andere kleinigheeden.

Vellen

(a) Ook Aloë en Paradyshout en door de Indiaanen *Kalembac* of *Tumbac* genaamt, waar van het beste in *Coetsjiem Sina*, *Siam* en *Tjamspa* groeit is een harstägtig hout, dat eenigermaten met de tanden als wasch kan gekneedt worden; het heeft een bitteren en Speceryagtigen smaak, smelt gelyk harst, op gloeyende koolen, en geeft een lieflyken reuk van zig, waarom het door de Grooten van *Japan* en *China* zeer begeert is, en aldaar tegen goud wierd opgewoogen. Hunne riesters gebruiken het ook in hunne Tempels tot wierook, voor hunne Afgoden. Het wordt in 't geheele Oosten sterk gezogt, en is overäl zeer kostbaar, waaröm het zeldsaam in *Europa* gezien wordt, en verschilt merkelyk van 't Aloëhout, dat men in de Drogist winkels te koop vindt.

Vellen van Roggen die tot *Pattani* en de omgeleegen kusten gevangen wierden, waaren in *Japan* in groote waarde, deeze wierden somtyds in *Pattani*, voor drie gulden hollandsch, ingekogt, en, wanneer zy groot waren, het stuk voor de waarde van hondert of meerder gulden hollandsch, in *Japan* verkogt. Zy wierden door de Japansche werklieden tot kostbaare schilden, handvatsels van Sabels, en ander geweer gebeezigt en verwerkt.

De Koopmanschappen welke men in *Japan* met een goed voordeel kon inkoopen, waren Zilver, 't welk overvloedig aldaar uit de Mynen gegraaven wierdt. Wit Koper, 't geen door 't geheele Oosten in groote achting is, (en worden somtyds de Vaten daar van gemaakt) tegens zilver opgewoogen.

Eene soort van Indigo, dat een fraayë blaauwe verw is, en daar voor 60 of 70 Maas 't pikol wierdt ingekogt.

Hennip, die zeer schoon en goed was, en tot *Bantam* en andere Komtooren der Maatschappye voor goed touwerk kon gebruikt worden, 't pikol 50 of 60 Maas.

Fraai Porcelein en schoon Lakwerk huisraad van allerlei Kleur, waar in de Japanners groote Meesters zyn, kon men daar overvloedig koopen, doch men moest het zelve egter duur betaalen.

Dewyl wy nu kortelyks het tweede gezandschap der Maatschappye aan den Japanschen Keizer verhaalt hebben, en een lyst opgegeven van de Koopwaaren die in *Japan* gewilt, of aldaar tot een goed profyt ingekogt konden worden; zullen wy nu weer ons bestek vervolgen en zien wat verder door den Opper-Landvoogd *Both* in Indiën is verricht.

Hy

Hy had ook van *Bantam* den Onderkoopman *Marcellus de Boschbouwer* met het Schip de Zwarte Leeuw naar de Kust van *Choromandel* en van daar naar 't Eiland *Ceylon* aan den Keizer van *Kandi* gezonden, met eigenhandige brieven, zo van Prins *Maurits*, als van Bewindhebberen, der Maatschappye, waar in deezen aan dien Keizer kennis gaven: van het geslooten Bestand met den Koning van Spanjen en Portugal, en dat alle de Bondgenooten der Hollanderen daarönder begreepen waren, verzoekende dat die Vorst met de Maatschappye in een vast Verbond van vriendschap en Koophandel wilde treeden.

Deeze Afgezant kwam in Sprokkelmaand 1612 aan 't Eiland *Ceylon* en den 8sten van Lentemaand in de Hoofdstad *Kandi*, alwaar hy van den Keizer (die *Cenuwieraat* genaamt en zedert 't Jaar 1604 met de Weduwe van den vorigen Keizer gehuwt was) minzaam wierd ontvangen, die ook den 11den van Bloeimaand het eerste Verbond met de Maatschappye aanging; schoon onze onder Zeevoogd *Arent Martenzen*, bereids twee jaaren vroeger, *Hans Marcelis* ten dien einde naar *Kandi* had gezonden, gelyk wy hier vooren verhaalt hebben, die om reeden ons onbekent, daar in niet was geslaagt. Dit verbond bestond dan hoofdzaaklyk hier in; „

„ Dat men malkanderen tegens de Portugeezen en alle andere vyanden, zou bystaan en
„ beschermen. Den Keizer vergunde aan de
„ Maatschappye om een Vesting in 't Graavschap
„ *Cotjaar* te bouwen, leggende aan de zuydwest
„ zyde van 't Eiland *Ceylon*, aan 't einde van een
„ baai van denzelvden naam, voor welke Vesting
„ hy aannam, de noodige bouwstoffen te leeve-
„ ren. Over alle zaaken van Oorlog, zou den

„ Kei-

„ Keizer met d'onze raad pleegen, waarom 'er
„ altoos twee Neederlanders, in zynen kreigs-
„ raad zitting zouden hebben.

„ De Vorst verbond zig ook, alle de Waaren
„ en Koopmanschappen welke hy van d'onzen,
„ of d'onzen van hem kogten, ten zynen Kos-
„ ten Landwaarts in naar zyne Hoofdstad, of
„ van daar naar 't strand te voeren; zonder daar
„ van eenige tollen te vorderen. En zoo 'er on-
„ gelukkig eenige onzer Scheepen op 't Eiland
„ mogten stranden, nam hy aan: zyn volk te
„ beveelen, zodanige van d'onze, alle hulp en
„ bystand te doen.

„ Het zou d'onzen vrystaan, met alle zyne
„ onderdaanen te mogen handelen. Ook nam
„ den Keizer aan: zoo veel Kaneel als hy by
„ één kon brengen, tegens een prys, onderling
„ nader te bepaalen, der Maatschappye 's Jaarlyks
„ te leveren, en geen Europeërs buiten de onzen,
„ den vryen handel in zyne Staaten te vergun-
„ nen, doch allen Indische Volkeren, zoude dit
„ geöorloovt zyn.

„ Men zou ter weederzyden aan geene voori-
„ ge vyändlykheden gedenken, en de gevan-
„ genen, die 'er nog mogten zyn, ontslaan.
„ Ook geene wegloopers of misdadigers mogen
„ aanhouden, maar dezelven aan beide zyden
„ ter eerster vermaaning overgeeven, om door
„ hunnen wettigen Rechter gestraft te worden.

„ De Keizer beloovde ook om aan de onzen
„ hout uit de bosschen te bezorgen tot het tim-
„ meren van Scheepen. Ook aan geen andere
„ Natien dan aan ons, de Paerlen welke op zyne
„ Kusten gevischt wierden, te mogen verkoopen.
„ Gelyk de Maatschappy weeder verpligt was,
„ om alle Juweelen en andere fraayigheeden,
wel-

„ welke zy op *Ceylon* bragt, alleen tegens behoor-
„ lyke betaaling, dien Vorst te leveren.

„ Het munten van geld, was alleen aan den
„ Keizer geoorloovt, doch zoodanig; dat de
„ waarde van het zelve, onderling vastgestelt,
„ ende valsche Munters met de dood gestravt
„ zouden worden.

„ Na verloop van drie Jaaren zou men wederzyds
„ de Tollen op een vasten voet brengen, waar
„ van het voordeel, zoo meede van de Verove-
„ ringen die men op *Ceylon* teegens de Portugee-
„ zen zoude maaken, door den Keizer en de
„ Maatschappye, ieder ter helfte zou genooten
„ worden."

Na 't sluiten van dit voordeelige Verbond voor de Maatschappye, verzogt Boschhouwer van den Keizer verlov, om met de Olifanten die hy voor 't Komtoor van *Tegenapatam* gekogt had, naar *Paliakatte* te vertrekken, en met één aan 't Hollandsch Opperhoofd van dat Komtoor, *Jan van Weezik*, verslag te doen van 't Verbond 't geen hy met zyn Majesteit had aangegaan; doch dit versoek wierd hem door dien Vorst geweigert, zeggende: dat hy zyn Raad in dien tyd hoognodig had, en anders zig aan het geslooten Verbond met de Maatschappye niet kon houden. Hy was ook zoo zeer in blakende gunst by den Keizer, dat deeze niets ondernam, zonder met hem te raad pleegen en verhiev hem ook tot verscheiden aanzienlyke Eerampten, maakte hem Prins van *Mingone*, Voorzitter in den hoogen Kreisraad, tweede in s'Vorsten geheimen Raad en Opper Zeevoogd.

Volgens 't Verlov van den Keizer, maakten de onze wel ras een kleine Vesting in 't Graavschap *Cotjaar*, doch eer dezelve voltooyd was,

kwa-

kwamen de Portugeesen, die ter dier tyd *Colombo*, *Punto Gale*, en de voornaamste Zeeplaatsen op *Ceylon* in bezit hadden, met duizend blanken en drie duizend Zwarten, door een' bedekten weg, onze nieuwe Vesting overvallen, en al de daar zynde Hollanders vermoorden. Doch zo ras dit ter ooren van den Keizer kwam, zond deeze 5000 Man, onder bevel van twee zyner voornaamste Edellieden, de Moorders op de hielen, die 23 Portugeezen en 600 Inlanders neer Sabelden, veele hunner Dorpen in brand staaken en met een grooten buit naar *Kandi* keerden.

Den Keizer liet vervolgens een machtig leger op de been' brengen om de Portugeesen uit hunne versterkte plaatsen te verjaagen; doch deezen stelden daar een groot leger tegen, welke legers malkanderen by *Jaffanapatam* ontmoetten, waar by de laatste de neêrlaag kreegen, en naar *Colombo* Vluchtten, doch onderweegen eerst het Prinsdom *Mingone* plunderden en verwoestten.

In 't Jaar 1615, kreeg *Boschhouwer* nu Prins van *Mingone*, van den Keizer verlov: om naar *Mazulipatam* en van daar naar *Bantam* te vertrekken, om van den Opper-Landvoogd der Maatschappye, hulptroepen voor dien Vorst te erlangen: doch tot *Bantam* komende, verstond hy het overlyden van den Opper-Landvoogd *Rynst* en dat onze Vlooten en oorlogs macht, in de *Molukkes* waren: dus hy van *Bantam*, geen hulptroepen tegens de Portugeezen kon bekoomen, waarom hy besloot naar Holland te vertrekken, om aldaar aan de Algemeene Staaten en Bewindhebberen de Maatschappye zyne lastbrieven van den Keizer open te leggen: doch daar komende wilde hy (door zyne opgeblaazen hoogmoed verblind) niet als bedienden der Maatschappye worden

den aangemerkt, maar als Prins en Afgezant van den Keizer van *Ceylon*, waar door hy met Bewindhebberen in heevige woorden raakte, en zoodanig zyn plicht te buiten ging, dat hy in ſtilte zig naar *Deenemarken* begav, aldaar in den Naam van den Keizer, een Verbond met dien Koning aanging, en in 't Jaar 1618, met 2 Scheepen en eenig Deenſchkrygsvolk naar *Ceylon* vertrok; doch hy kwam onderweg te ſterven en veel van het Krygsvolk verliep op de *Choromandelſche* Kuſt. Toen nu de Bevelhebber van deeze Scheepen voor *Ceylon* aanlandde en het gemaakte Verbond aan den Keizer vertoonde, weigerde deezen het zelve te bekragtigen. Waar door dit grootſche ontwerp in rook verdween; om zig nu egter eenigſints van zyne geleeden ſchade te herſtellen, verklaarde hy de Goederen van *Boſchbouwer* voor zyn' Koning verbeurt.

Na het ſluiten van 't Verbond met den Koning van *Jakatra*, het afzenden van 't Jagt de Brak naar *Japan*, en het gezandſchap van *Boſchbouwer* aan den Keizer van *Ceylon*, vinden wy niet dat de Opper-Landvoogd. *Both* verders iets van eenig belang op 't Eiland *Java* heeft verrigt, doch hy is vervolgens van daar naar de *Molukkes* gezeilt, daar weer merklyke veranderingen ten nadeelen der Maatſchappye, waren voorgevallen.

Niet tegenſtaande men in 't laatſte van 't Jaar 1609, bereids in de *Molukkes* tyding had bekoomen: wegens het geſlooten twaalv-jaarig beſtand; zo hielden de Spanjaards zig des geheel onkundig; en in plaats van aan de Poincten, in het zelve voorkomende, te voldoen; zo hadden zy in Hooimaand van 't Jaar 1610, kunnen goedvinden, om onzen Landvoogd der *Molukkes*, *P. van Kaarden*; wanneer deeze met het Jagt de Hoop van *Ternaten*

ten naar *Makjan* wilde oversteeken, door een haarer Galeyen te doen neemen en met dertig man van de zynen, weer in de Vesting *Gamma Lamma* gevangen te zetten.

Ook hadden zy in 't volgende Jaar, onder 't beleid van hunnen opperbestierder der Philippynsche Eilanden, *Don Jan de Silva* genaamt, den onzen en den Koning van *Ternaten* eene sterkte op de vaste kust van *Gilolo* ontnomen, welke *Saboego* genaamt was, en deeze plaats met vier bolwerken en een halve maan, omtrent den mond eener Rivier, versterkt; zo meede nog een vastigheid op dezelve kust, welke zy van Manschap en oorlogs behoevtens genoegsaam voorzagen. Alles strydende tegens het gesloten bestand, schoon zulks bereids in 't voorige Jaar, op last van den Koning van Spanjen, zo binnen *Goa* als *Malakka* afgekondigt was; doch waaromtrent de Spanjaars die uit de *Philippinas* in de *Molukkes* kwamen, veinsden geen kennis te hebben, om door dien weg, onze veroverde sterktens, Scheepen, en Volk, onder zig te behouden, tot welkers terug-geving, zy andersints verpligt waren.

Toen nu de Heer *Both* in 't Jaar 1612, in *Ternaten* was gekomen, zoo trachtte hy door zyne bemiddeling, den Vreeden tusschen de Koningen van *Ternaten* en *Tidore* te bewerken, zoo meede het ontslag van den gevangen Koning *Sabid.* Waarom hy in Bloeimaand van dat Jaar, een' eigenhandigen briev in de Ternataansche taal, aan den Koning van *Tidore* zond, waar in hy dien Vorst de snoode handelwyze der Spanjaarden omtrent ons, zeer klaar onder het oog bragt, zo mede hoe wreeden ontrouw zy in voorige Jaaren met veele haarer Indische Bondgenooten hadden gehandelt; dus hy dien Vorst in 't vriendelyke waarschouwde: om in tyds hunne

zyde te verlaaten en zig met den Koning van *Ternaten* te bevreedigen; dewyl hy anderſints zekerlyk nog eens het ſlagtoffer dier ontrouwe en liſtige Natie zou worden, byaldien zy maar in begrip kwamen, dat hy haar niet meerder nodig was, gelyk hy zulks met verſcheiden voorbeelden ſtaavde. En eindelyk bood hy dezen Vorſt de hulp en byſtand der wapenen van de Algemeene ſtaaten dezer Landen, aan, welke niet na zouden laten met macht van Scheepen en Volk, dien ontrouwen handel, op de Kaſtilianen te wreeken.

Deeze briev had egter die gewenſchte uitwerking niet, welke men daar van verwagtte, dewyl de Koning van *Tidore* aan die van *Ternaten* wel een vriendelyk antwoord zond, doch daar by tevens te kennen gav, dat het hem ondoenlyk was, de Spaanſche zyde te verlaaten, zoo lang deeze Natie met de Hollanders geen vaſten vreeden hadden aangegaan; ook was het buiten zyn magt om den gevangen Koning in vryheid te ſtellen, dewyl die in handen der Spaanſchen was; dies was Koning *Modafar* (die nu de Regering weder in handen was gegeeven) wel genoodzaakt zyn Vader gevangen te laaten, tot zig een gunſtiger gelegenheid opdeed.

Onze Opper-Landvoogd, ſloot op den 2 den van Wintermaand 1612, met den Koning van *Batsjan*, een nader Verbond van onderlinge vriendſchap, hulpe en byſtand; waar by het vorige Verbond met den Zeevoogd *Simon Jansz. Hoen* in 't Jaar 1609 aangegaan, op nieuws bekragtigt wierd, en men weederzyds over één kwam: tot het vaſtſtellen van een Maat waar mee de *Sagoe*, die zyne Onderdaanen aan de Maatſchappye leverden, zoude gemeeten worden, voor welke Maat *Sagoe*, d'on-

d'onzen hun zouden betaalen: een halve Reäal van agten.

Vervolgens sloot hy op den 16den van Louwmaand van 't volgende Jaar 1613, een Verbond met de Overheden en verdere inwooners van 't Eiland *Makjan*, waar van de voornaamsten inhoud was: „

„ Dat zo wel de Christenen als Mooren, vry-
„ heid van Godsdienst op *Makjan* zouden hebben,
„ zonder dat de een den ander, tot zyn byzon-
„ der gevoelen zoude mogen tragten, over te
„ haalen.

„ Voorts dat de Hollandsche Koopmanschap-
„ pen en Choremandelsche Kleedjes aan de Mak-
„ janders voor denzelvden prys zouden gelee-
„ vert worden, als de Ternataanen daar voor
„ besteedden.

„ Waar tegens de Makjanders beloovden: alle
„ hunne Nagelen alleen aan de bediendens der
„ Maatschappye te zullen verkoopen, tegens
„ vyvtig Reäalen van agten de Bahaar.

„ Ook beloovden zy den Heeren Algemeene
„ Staaten, zyner Prinsselyke Exellentie, der Oost-
„ Indische Maatschappye en den Koning van *Ter-*
„ *naten*, in alles gehouw en getrouw te zyn, en
„ met de Hollanders en Ternataanen, te willen
„ leeven en sterven.

„ En laatstelyk nam de Heer *Both* in den Naam
„ zyner principaalen, de Makjanders onder zyne
„ gunstige bescherming, beloovde haar bystand
„ tegens alle haare vyanden, en geen vreeden
„ met eenigen van dezelve te zullen maaken,
„ zonder dat zy lieden daar onder begreepen wa-
„ ren. ”

Hy maakte ook met den Ternataansche Koning *Modafar*, op den 4den van Lentemaand daar aan-

 vol-

volgende, een nader Verbond, 't welk voornaamelyk op den Christelyken en Moorsche Godsdienst betrekking had; op dat beiden de Partyen dezelve ongestoort mogten genieten, als meede over het weder uitwisselen van overloopers en gevangenen.

Volgens zyn bevel zeilde de Commandeur *Apolonius Schot* in 't begin van dit Jaar, met twee Scheepen, eerst na 't Eiland *Boeton*, alwaar deezen met den Koning een Verbond van Vriendschap en Koophandel aanging, by welk verbond die Vorst onder anderen beloovde om aan de Bandaneesen kennis te geeven, dat hy in Bondgenootschap met de Maatschappye getreeden was, en haar te vermaanen: zyn voorbeeld naar te volgen; waar toe men gegronde hoop scheen te hebben, dewyl deze Vorst een broeder en verscheiden Onderdaanen op de Eilanden van *Banda* had.

Van daar trok hy, versterkt met eenige Ternataanen, naar 't Eiland *Solor*, bezuiden de *Molukkes* geleegen, alwaar de Portugeesen een sterkte hadden, welke hy, na eenigen tegenstand, van haar veroverde en daar een bezetting in liet. En eindelyk zeilde hy naar 't Eiland *Timor* digt by *Solor* geleegen, daar hy een Verdrag met den Koning maakte, en daar een Koopman en eenige anderen liet, om den handel in Sandelhout waar te neemen, 't welk hier overvloedig groeide. Op *Boeton* en *Solor*, stichtte hy ook, met toestemming van hunne Koningen, twee Sterkten, doch welke na verloop van drie Jaaren, weder door d'onzen geslegt wierden.

Verders vind men niet dat geduurende het Opper bevel van den Heer *Both*, ten voordeele van de Maatschappye iets van meer aanbelang is verricht,

richt, en na dat hy by de vyv Jaaren, het Oppergezag der Maatschappye in Oostindiën gevoert had, heeft hy, met vier ryk geladen Scheepen, de te rug Reize naar Holland aangenoomen; doch omtrent het Eiland *Mauritius* komende, beliep hem een vliegende storm, waar door drie zyner Scheepen op de Klippen van 't gezegde Eiland te barsten stieten en hy met de zynen aldaar Jammerlyk verdronk. Het vierde Schip was ter naauwernood het gevaar ontkomen en bragt vervolgens deeze droevige maar in 't Vaderland.

Geduurende het bestier van den Heer *Both* in Oostindiën, maakten de Spanjaars groote toerustingen, om de Hollanders de Moluksche Eilanden te doen ruimen, dewyl *Don Jan de Silva*, de geweezene Landvoogd der *Molukkes*, *Christoval de la Hote*, met veel geld en zilver naar *Goa* had gezonden, om den Portugeeschen Onderkoning daar door in staat te stellen, aan hem zeven groote Scheepen en twintig Fregatten wel ten oorlog toegerust te leveren, waar mede gezegde Landvoogd eerst naar *Malakka* en vervolgens naar de *Molukkes* moest steevenen.

Hy had ook een zyner Overstens (*Toledo* genaamt) met een groote somme gelds naar *Makao* gezonden, om van daar een Gallioen dat bereids door hem gekogt was, benevens nog zes andere Gallioenen, welke daar van *Malakka* waren aangeland, aftehaalen, om met dezelve tegens het einde van 't Jaar 1613, voor *Ternaten* te komen. Ook waren 'er twe Scheepen uit Spanjen aan den Onderkoning van *Goa* gezonden, met uitdrukkelyk bevel, om al de Spaansche en Portugeesche Magt by één te verzamelen, en daar meede de Hollanders uit de *Molukkes* te dryven; ten dien einde liet de *Silva* ook nog tien groote Scheepen en vier

Galyen, in de Manilha toerusten, om, wanneer deeze Vloot gezamentlyk op den bestemden tyd in de *Molukkes* was, daar over het Opper bevel te aanvaarden, en zyn grootsch ontwerp ter uitvoer te brengen.

Doch met alle deeze groote toebereidselen richtten de Spanjaards geduurende het verblyv van den *Heer Both*, en naderhand, tegens d'onzen niets van belang, uit.

TWEEDE HOOFDSTUK

Zynde een Korte Schets van den Koophandel der Maatschappye in Indiën, zoo als dezelve aldaar op verscheiden Plaatsen wierd gedreven, geduurende het Oppergezag van den Opper-Landvoogd Both.

OM van *Bantam* op *Atsjien* en vervolgens op de *Choromandelsche* Kust, een' voordeeligen handel voor de Maatschappye te dryven, moest men ter dier tyd in acht neemen: dat men in wynmaand van *Bantam* Zeilde door de straat van *Sinkapoura* voorby *Malakka*; eensdeels om dat de Mouson dan gunstig was, en ten anderen, om de Guzuratsche Kooplieden met hunne Scheepen te *Atsjien* aan te treffen, die in Louwmaand of Sprokkelmaand van daar naar huis keerden en altoos van de onderstaande Koopmanschappen, zoo die in *Atsjien* te bekoomen waaren, kogten voor contant geld of ruilinge met Guzuratsche Kleedjes en Amfioen of Opium, welke in de *Molukkes*, *Amboina* en *Banda*, voor de Inwooners volstrekt noodzaaklyk en met een goede winst konde verkogt worden.

De

De Koopmanschappen welke men in zodanig een geval, tot *Atsjien* kon verhandelen, waaren:

40 a 50 Bhaaren Nagelen, deeze konden verkogt worden, voor 120 a 125 Tail de Bhaar van 360 pond Hollandsch, de Tail gereekent ter waarde van zes Hollandsche guldens, en dus voor twee gulden het pond.

200 a 300 Bhaaren Nooten-Muskaaten, waar van de bhaar voor 15 Tail kon verkogt worden, 't welk 5 stuyvers het pond was.

8 a 10 Bhaaren Foely, die voor 115 a 120 Tail de bhaar verkogt wierd en dus ruim 39 stuyvers het pond.

80 a 90 Bhaaren Sandelhout, waar van men de bhaar voor 35 a 40 Tail kon verkoopen.

15 a 20 Bhaaren, Schilden van Schildpadden, die in de Eilanden van *Banda* overvloedig gevangen wierden, dezelve konden voor 90 a 100 Tail de bhaar verkogt worden.

20 a 30 Bhaaren Lood, waar van de bhaar kon verkogt worden voor 7 of 8 Tail.

Van *Atsjien* zeilende naar de *Choromandelsche* kust, te weeten naar *Tegenapatam*, *Paliakatte*, *Patapouli* en *Muzulpatam*, alwaar men 'sJaarlyks de navolgende Koopmanschappen met een goede winst voor de Maatschappye kon verhandelen.

3 a 400 Bhaaren Zwavel, die men in *Atsjien* kon koopen voor 3 a 4 Tail dc bhaar van 360 pond, en welke men aan de bovengezegde plaatsen kon verkoopen, de Kandi weegende 480 pond,

 voor

voor 30 a 35 pagoden, de pagoden gereekent teegens 58¼ stuyvers hollandsch geld; wanneer wy nu de Zwavel rekenen tot 4 Tail de bhaar te *Atsjien* ingekogt te zyn, komt de Kandi teegens 32 gulden te staan, waar voor men aan de *Choromandelsche* kust, ruim 96 gulden kon bedingen en dus in korten tyd, twee Kapitaalen winnen.

5 a 600 Katti Camfer, waar op altoos een Kapitaal wierd gewonnen.

50 a 60 Kandi Nagelen, waar van de Kandi kon verkogt worden, tot 140 a 150 pagoden, en dus voor by na 18 stuyvers het pond.

2 a 300 Kandi Nooten-Muskaaten, welke verkogt wierden voor 140 a 150 pagoden de Kandi, of by na 18 stuyvers het pond.

20 a 25 Kandi Foely, die voor 240 a 250 pagoden het Kandi kon verkogt worden, en dus voor 29½ stuyvers het pond.

10 a 15 Kandi Agal of Aloëshout, waar van de Kandi 200 a 210 pagoden mogt gelden.

100 a 150 Kandi Sandelhout, en kon verkogt worden voor 120 a 130 pagoden de Kandi.

150 a 200 Kandi Spiauter, de Kandi kon tot 85 a 90 pagoden verkogt worden.

10 a 12 Kandi Tin, 't welk men tot 120 a 125 pagoden de Kandi kon verkoopen.

50 a 60 Kandi Lood, waar van het Kandi; 35 a 40 pagoden mogt gelden.

60

60 a 70	Kandi Aluin, die tot 30 a 35 pagoden het Kandi kon verkogt worden. Verders
20 a 25	Kandi Benzoin, 1 a 2 Kandi Kwikzilver en Vermelioen, een Kandi Klatergoud, een partytje Muskus, en een goede party allerlei ſoorten van Chineeſche Porcelynen.
30 a 40	Korge Witte zyde, gevouwen Damaſten, de Korge van 20 Stukken, kon verkogt worden tot 120 a 130 pagoden.
25 a 30	Korge Gebloemde Satynen, doch meeſt van de witte Kleur; deeze konde tot 200 a 210 pagoden de Korge verkogt worden.
50 a 60	Korge Armoſynen van allerlei Kleur, waar van de Korge 75 a 80 pagoden mogt gelden.
10 a 12	Stukjes gekleurde Fluweelen, meeſt rood, het ſtukje kon tot 22 a 25 pagoden verkogt worden.
10 a 15	Stukken fyne Lakens, meeſt van de roode kleur, maar voorál geen zwart, ook eenige ſtukken Karſayen, meeſt wit, 't geen beiden daar zeer gewilt was en een goed voordeel aanbragt.

Verders kon men op de *Choromandelſche* Kuſt de ondergemelde Kleedjes, voor de pryzen daar by gemeld, inkoopen; die met een goede winſt, tot *Bantam* en in de *Molukkes* konden vertiert worden; en wel eerſt in *Tegenapatam.*

Seraſſa Malayo, waren geſchilderde Kleetjes met loovwerk en ronde daalders op de eindens, zynde 3 Vadem lang en 3½ Span breedt en diende meeſt tot de dracht der Javaanen, koſtende de

Korge van 20 stukken, 22 pagoden, en konde tot *Bantam* voor 148 a 150 Reaalen van agten de Korge verkogt worden.

Serassas Maleyos Saponis Tellepoucans, waren fynder, ruim 2 vadem lang en 5 span breet en wierden meest, door de Indiaansche Edellieden gedraagen, deeze golden 23½ pagoden de Korge, waren tot *Bantam* 145 a 150 Realen van agten de Korge waardig, en het stuk in *Amboina* 15 barot Nagelen, ieder barot op 12 ponden hollands gereekent, in de Eilanden van *Banda*, gav men 'er voor 20 ponden Foely.

Serassas Gobar, kostten de Korge 22 pagoden, en konden te *Bantam* voor 160 a 165 Realen van agten de Korge verkogt worden.

Salalours zynde zwarte en blaauwe Kleedjes, aan de einden een gekleurde streep, lang 2 vadem, wierden voor 9½ pagoden de Korge ingekogt, en tot *Bantam* voor 35 a 40 Realen van agten verkogt. In *Amboina* voor 2 barot Nagelen, en in *Banda* 2 pont Foely het stuk.

Cayn Goulong, golden de Korge 7 pagoden, en in *Bantam* 33 a 35 Realen van agten.

Dragemas, kostten de Korge 8 pagoden wierden in *Bantam* voor 33 a 35 Realen van agten verkogt.

Peetas, Roode, blaauwe, swarte en andere kleuren, wierden na haar fynte van 6 tot 4½ pagoden de Korge ingekogt, en tot *Bantam* voor 22 tot 30 Realen van agten verkogt.

Voorts nog verscheiden andere Kleedjes van minder waarde, daar ook een goed voordeel voor de Maatschappye op was.

In *Paliakatte* kon men de navolgende Kleedjes koopen, als:

Gro-

Grove *Tapys*, kostten de Korge 4 pagoden, en wierden in *Bantam* voor 20 a 21 Realen van agten verkogt.

Tapy Saye Thinda, golden de Korge 12 pagoden, en konden in *Bantam*, voor 45 a 50 Realen van agten verkogt worden.

Tapy Saye de Chynda, wierden voor 4 pagoden de Korge ingekogt en voor 25 Realen van agten te *Bantam* verkogt.

Grove *Tchauenies* of *Bethilles*, kosten de Korge 2 pagoden en in *Bantam* 12 a 13 Realen van agten.

Fyne dito, de Korge 4¾ pagoden en wierden te *Bantam* voor 22 a 24 Realen van agten verkogt; deeze beide soorten waren in de *Molukkes* en aan de Kust van *Gilolo* zeer begeert, en wierden voor Nagelen en Sagoe verruilt.

Tapoturia, kostten de Korge 1½ pagoden en wierden in *Bantam* voor 10 a 12 Realen van agten de Korge verkogt.

Witte en blaauwe *Salempoures*, lang 7½ Vadem en breed 4 span, golden 20 pagoden de Korge en te *Bantam* 45 Realen van agten; In *Banda* het stuk, 9 pond Foely en in *Amboina* 7 barot Nagelen, doch de witte waaren 't meest begeert.

Zwarte *Salempoures*, wierden voor 10 pagoden de Korge ingekogt, en voor 38 a 40 Realen van agten in *Bantam* verkogt.

Grove *Tape Dragams Tiere Faue*, de Korge gold 10½ pagoden en wierden in *Bantam* verkogt voor 35 a 38 Realen van agten de Korge.

Serasses Malayo Faponi telle poucans, waar van de Korge 23 pagoden was, en in *Bantum* voor 150 a 160 Realen van agten verkogt wierden.

Serasses Malaijo, kostten de Korge 21½ pagoden, en golden in *Bantam* 140 a 145 Realen van agten.

Se-

Serasses Gobar, fraay geschildert, waar van de Korge 21 pagoden gold en in *Bantam* 170 a 175 Realen van agten.

Poty Pargys, kostten de Korge 9 pagoden en wierden te *Bantam* voor 40 a 45 Realen van agten verkogt.

Cayn Goulong, wierden voor 6½ pagoden, de Korge ingekogt en te *Bantam* voor 30 a 31 Realen van agten de Korge verkogt.

Cayn Dragum, zynde van kleur, rood, wit en blaauw, en ook rood wit en groen, waren 3 Vadem lang en 3½ span breed, en maar aan éénezyde met een zelvkant, deeze konden by duizende stukken te *Bantam* verkogt worden, voor 320 stukken van agten, de baal van 8 Korge, in *Amboina* 4 Barot Nagelen en in *Banda* 5 ℔ Foely het stuk. Van deeze soort waaren 'er ook Kleedjes met valsch gouddraat doortrokken, die iets meerder golden.

Witte Bastas, waren 7½ vadem lang en 3 span breet, met vergulde einden, in 't vierkant in papier gepakt: de; gemeenste sorteering gold tot *Bantam* 38 a 44 Realen van agten de Korge, in *Amboina* 7 barot Nagelen en in *Banda* 8 ℔ Foely het stuk; daar waren ook zwarte *Bastas*, op dezelve wyze gepakt en gevouwen, maar grover en waaren wat minder in prys.

Cayn Turia, waren geschilderde Kleedjes met ronde daalders, grov van doek, deeze wierden in de *Molukkes* veel vertiert en golden het stuk tot *Bantam* 1½ Reaal van agten, in *Amboina* 1½ Barot Nagelen en, in *Banda* 2 ℔ Foely.

Caricams, zynde roode Kleeden, lang 3½ vadem, in 't vierkant gevouwen; waaren het stuk tot *Bantam* 1½ Reaal ven agten en in *Amboina* 3 berot Nagelen waardig.

Ba-

Balaatiouwers, zynde witte ruwe Kleeden, daar de Javaanen en andere Indiaanen zeilen voor hunne vaertuygen van maakten, waren 6 vadem lang en 5 span breet, golden tot *Bantam* 1½ Reaal van agten het stuk; in *Amboina* 5 barot Nagelen en in *Banda* 2 ℔ Foely.

Pelongs, waren geschakeerde Kleetjes van allerlei kleur lang 6 vadem en 5 span breet, de grovste soort golden in *Bantam*, een Reaal van agten het stuk, in *Amboina* 3½ Barot Nagelen en in *Banda* 3 ℔ Foely.

Cassa de Bengala, waren fyne witte Kleeden, gelyk Kambriksdoek, in veele soorten, en prysen, gemeenlyk 8 a 9 vadem lang.

Potboliers ofte 't *Chinda*, waren geschilderde Kleedjes met eenige zyden draaden doorweven, lang 2 a 3 vadem, wierden niet op *Choromandel*, maar in *Camboija* de hoofdstad van 't Koninkryk *Guzuratte* gemaakt, en wierden op de Eilanden van *Java*, *Amboina*, *Banda* en in de *Molukkes*, zoo mede in 't koninkryk *Johor*, by de Edellieden en Ryksgrooten, tot een' hoogen prys gekogt.

Taffa Cillers, waren fyne witte gestreepte kleedjes, met zwart doortrokken.

Boeliers waren witte Kleedjes met Ruyten, deeze beide soorten, waren op de zoo evengemelde plaatsen ook zeer gewilt, en bragten een goed voordeel aan de Maatschappye op, mitsgaders nog veele andere sorteeringen van Kleedjes en Lywaaten, waar van ons de in en verkoopprys, niet komt te blyken.

Alle de bovengemelde Kleedjes, wierden ook in *Patapouli* en *Muzulipatam* gemaakt en verkogt, doch waren veel slegter van doek en schilderwerk; daar en boven waren de bediendens der Maatschappye verpligt: de Kleedjes en lywaten aldaar van de

de Mooren uit de tweede hand te koopen en deeze alvoorens 2 a 3 duizend pagoden op hand te geeven, eer zy wilden aanneemen tegens een bepaalden tyd, zodanig een party Kleeden als men hun opgav, te leveren; die deeze Mooren dan nog dikwerv, zelvs te *Paliakatte* inkogten; ook hadden de Portugeesen in 't Jaar 1613, ons Komtoor te *Muzulipatam* afgeloopen en al ons Volk vermoordt; waaröm het de meeste intrest der Maatschappye was, om de Kleedjes en Lywaten te *Paliakatte* en te *Tegenapatnam* in te koopen, alwaar dezelve fynder en fraayër, en wel 30 a 40 ten hondert minder in prys waren:

De Koopmanschappen welke de Maatschappyé ter dier tyd, in de *Moluksche* Eilanden 'sJaarlyks kon vertieren of tegens Nagelen verruilen, waren:

100 Korge Witte *Cassa*, van vyv span breet.
50 —— Blaauwe *Cassa*.
200 —— Witte *Bethilles* of t'*Chauenies*.
50 —— *Patolas*, zynde Kleedjes van 2 à 4 vadem lang, die van *Suratte* en *Kambaya* kwamen.
50 —— *Ballagatte*, ook genaamt kleine *Cassa* 's *Tancolors*, van 5 vadem lang 3 span breet.
500 —— *Potaclyns*, die zeer goedkoop van prys en door 't gemeene Volk en de Slaven gekogt wierden.
100 —— 't *Chelas* en *Tassacielos*, van diverse soorten.
200 —— Grove *Balatjours*.
150 —— *Cariams*, zyn Roode Kleedjes met gouden merken.
50 —— *Tuaras*, zyn geschilderde Kleedjes als *Serassas* en waren aan 't Eiland *Celebes* zeer begeert.

400

400 Korge Zwarte *Salalours*, van de fynste sorteering.
200 —— *Salempouris*, van de breetste soort.
400 —— *Madops*, wit en blaauw gestreept, die voor 't Chelasse dikwerv verkogt wierden.
200 —— *Baftas*, Zwart, fyn en de breedste soort.
100 —— *Gelkondasche* doeken, die in de *Molukkes* voor Soldaten Kleederen gebruikt wierden.
300 —— Witte *Parcallen*, waar van hemden gemaakt wierden.
400 —— Roode gestreepte *Patta Charlemalaye*.
50 —— *Gingans*, grov en fyn, van allerlei kleur.
100 —— *'t Siautiers*.
100 —— *Dragons*, zynde Kleeden aan beide zyde rood en in 't midden zwart.
125 —— *'t Chalours*, of roode *Taricouleurs*.
100 —— *Arrigoders*, of fyne gerolde *Patta Meræ*.
50 —— Witte *Baftas* van *Suratte* en *Cambaya*.
600 Stukken, beste Armosynen, van allerlei kleur.
300 Rollen Damasten.
300 Stukken, Platte Damasten.
50 Stukken Fluweelen, rood, groen, blaauw en Zwart.
200 Pond Amfioen.

Een groote party Ryst, *Sagoe* en allerhande leevensmiddelen, die door de Scheepen der Maatschappye, van verscheiden plaatsen wierden aangevoert en een merklyk voordeel opbragten.

Het bovenstaande, rakende den handel onzer Maatschappye, hebben wy getrokken uit een oud handschrivt opgesteld door een haarer voornaamste bediendens, en wel den meer gedagten onder Zeevoogd *Arent Martensen*, welke eenige agtereénvolgende Jaaren, sedert het Jaar 1610, en wel ge-

geduurende het Oppergezag van den Heer *Both*, het mede bewind over haaren Koophandel in Ooſt-Indien heeft gehad. Wat de naamen der Lywaaten en Kleedjes aanbelangt, welke daar in voorkoomen en waar onder wy achten; dat hedendaagſch veelen by die naamen onbekent zullen zyn, hebben wy egter getrouwlyk naar gevolgt; maar ook daar het ons bleek, by veelen van dezelven, de lengte, breette en kleur opgegeeven, om, waar 't mogelyk dezelve te herkennen en de oude inkoops pryzen en Koop konditiën, met die der tegenwoordige te kunnen vergelyken.

Verders laaten wy hier ägter volgen, een lyſt van de handel plaatſen, alwaar onze Maatſchappy ter dier tyd en daar na, Koophandel dreev. De legging dier plaatſen zullen wy zoo na doenlyk beſchryven ende Koopwaaren welke aldaar verhandelt wierden, kortelyk opgeeven; alles voor 't grootſte gedeelte, mede uit het boven gezegde handſchrivt getrokken.

	Gav
Bantam, op 't Eiland *Java* geleegen, op de hoogten van 5½ graad zuider breedte en 124 graaden 48 minuten lengte.	Peper, Kubebe, Kardamom, Stiraks en Indiaanſche Safraan.
	Trok
	Veele ſoorten van Lywaaten, Kleedjes, Zyden Stoffen en Europiſche Koopmanſchappen.
	Gav
Jortam, op *Java*, tegen over het Eiland *Madura* geleegen.	Ryſt en eenige Katoene Lywaaten.

Gre-

Gresik, bewesten *Jorjan*, mede op *Java* geleegen, behoorde onder 't Koninkryk van *Soerobaye*.	Gav Ryst, Katoene Garens, Arak, Paarden, Buffels, Ossen, Schaapen, Ganzen, Endvogels, Hoenders, overvloed van leevensmiddelen en veele andere Koopwaaren. Trok Diversche *Choromandelsche* Witte en Geschilderde Lywaaten en kleedjes, Chineesche waaren en andere Koopmanschappen, als mede Realen van agten.
Bali, een Eiland aan de Oost-zyde van *Java*; op de hoogte van 7 graaden zuiderbreedte.	Gav Ryst en Kleedjes.
Amboina, een Eiland op de hoogte van 3¼ graaden zuider breedte, ten zuiden het groote Eiland *Ceram*, en ten westen de Eilanden van *Banda* geleegen; op de lengte van 145 graaden van de Kanarische Eilanden.	Gav Kruidnagelen, Oranje Appelen en Veelerlei Fruiten. Trok Allerlei Soorten van Kleedjes en Lywaaten, Ryst, *Sagou* en Levensmiddelen.
De *Moluksche* Eilanden zynde zes in getale; als *Gilolo*, *Ternaten*, *Tiaore Makjan*, *Batsjan* en *Motier*, leggen by na alle onder de Linie, doch iets benoorden.	Gaven Kruidnagelen en trokken dezelve waaren als *Amboina*.

De *Bandaneesche* Eilanden zyn meede Zes in getale, leggende 24 mylen van *Amboina* op 5 graaden zuider breedte.

Gaven

Nooten Muskaaten en Foely, welke daar alleen groeijen en driemaal in 't Jaar ryp worden, als in grasmaand, oogstmaand en wintermaand, men kogt dezelve by de bhaar van 550 ponden, hollandsch gewigt, en betaalde voor een pond foely, zo veel als voor tien pond Nooten.

Trokken

Katoenen Lywaten en Kleedjes van *Jortan* en *Bali*, Ryst en leevensmiddelen.

Het Eiland *Sumatra*, leggende ten deelen onder en ten deelen bezuiden de Linie, ten noorden begint het op 5⅔ graad, loopt tot den 6 graad bezuiden, en is aldus 11⅔ graaden lang, de vlakke hoek ligt op 5 graaden 50 min: breedte en op 124 graaden lengte, waar van de voornaamste Koopstad was *Atsjien*, aan de westzyde van dit Eiland geleegen.

Gav

Peper, Diamanten Goud en Tin.

Trok

Choromandelsche, *Guzuratsche* en *Bengaalsche* Lywaaten, Olifants tanden, Ryst, Speceryen, *Sandelhout* en verscheiden Europische Koopmanschappen.

Ama-

Amacau, een Eiland voor *Atsjien* geleegen.

Gav
Ambergrys en levensmiddelen.

Aan de oostzyde op *Sumatra*, waren de volgende handel-plaatsen, als *Jamby*, *Palambam*, *Andregury* en *Cambuer*.

Gaven
Goud, Peper en *Bensoin*.

Aan de Zuidzyde van dit Eiland lagen de plaatsen, *Priaman*, *Passaman*, *Tikos* *Boros*, *Pedier*, *Dampir* en *Manomcabo*.

Gaven
Peper, *Camfer*, *Bensoin* en Kritsen.

Johor, een Koninkryk op de *Maleitsche* Kust, beöosten *Malakka*, op 2 graaden noorder breedte.

Dit was een zeer goede handel plaats, alwaar men veelerlei waaren kon Koopen en verkoopen, zo men niet door de Portugeesen van *Malakka*, belemmert wierd.

Gav
de Beste Peper.

Queda, op 7 graaden noorder breedte, op de *Maleitsche* Kust geleegen.

Gav
Peper, ook allerlei *Chineesche* Koopmanschappen, welke aldaar door de *Chineesen*, de *Siammers*, en de *Peguanen* aan de Markt gebragt wierden.

Patani beoosten *Queda*, op 7½ graad noorder breedte geleegen.

Kambodia, een Koninkryk geleegen op 12 graaden noorder breedte aan 't vaste land.

Gav
Bensoin, Peper, Ryst en veelerlei leevensmiddelen.

	Gaven
Siam en *Pegu*, twee Koninkryken, by malkanderen geleegen, op 15 en 19 graaden noorder breedte.	Robynen, Saphiere en andere edele Gesteen tens, Civet, Gomlak Ryst en Suyker in over vloed.
	Trokken
	Allerhande Lywaatei van de *Choromandelsch* Kust en *Bengalen*, *Amfioen*, Zyden stoffen, Nagelen, Noten, Foely, Safraan, Roozewater, *Sandelhout*, van *Timor*, Koper, Kwikzilver, vermilioen, rood koraal, Karmozynen Lakenen, en andere Europische waaren.
	Gav
Coetsjien Sina, beoosten *Pegu*, op 21 graaden noorder breedte.	Goud, Peper, Aloë, Zyde, flegte Kleedjes en leevensmiddelen in overvloed.
	Trok
	Zilver.
	Gav
Aynao, een Eiland, omtrent 10 mylen van *Coetsjien Sina* geleegen.	Paerlen.
	Gav
Japan, een Eiland beoosten *China*, werd, zo verre het Eiland *Jonsa* of *Cikoko* aangaat, gereekent op de noorder breed-	Zilver in overvloed en andere waaren, hier vooren gemeldt.
	Trok
	Goud, allerhande Zyde, te

te van 33 graaden, 18 minuten, doch 't land van *Jesso* in 't N. O. op 40 graaden, en de lengte van 153 graaden.

Muskus, *Chineesche* Porcelynen, en huiscieraaden, Ryst en meer andere goederen mede hier vooren gemeldt.

China, een Keiserryk op 26 graaden noorder breedte geleegen, alwaar d'onzen ter dier tyt, nog geen vryen handel hadden, dat hun door opstooken der Portugeesen die te *Makao* woonden, wierd belet.

Gav

Goud, Paerlen, Koper, Staal, Yzer, Tin, Blik, Loot, Kwikzilver, Vermilioen, Muskus, *Civet*, *Amber*, Zwavel, Robarber, Radix *China*, *Camfer*, Gember, Suiker, Porcelynen, Zyden Stoffen, geweeven Katoene Lywaten, Ruwe zyde en andere kostbaare waaren.

Trok

Rood Koraal, Zilver, Sandelhout van *Timor*, Speceryen en Drogeryen, fyne Engelsche Lakens, Opium of *Amfioen*, fyne Katoene Lywaaten van *Kambaya*, *Bengale* en *Paliakatte*, fyne Hollandsche Linnens, Yvoor, Schilderyen, Kristallen glazen, Karsayen van allerlei Kleur, Spaansche Wyn en Olie.

Borneo, een groot Eiland onder de linie geleegen, beoosten *Sumatra*

Gav

Diamanten, de beste *Camfer*, Gember, *Mirobolanen*, Suiker, Wasch, waar

waar op waren de Koninkryken van *Benjermassin*, *Lana*, en *Suckadana*.	Lapis Bezoar, Ka Ligna, Schilderi Schildpadden, Ora Appelen, en Limoei in overvloed.
	Trok
	Koper, Yzer, K zilver, Glas, Spieg Katoene Lywaaten, kens, Papier, en K meryen.
	Gaven
Nicobar, Zyn veele Eilanden op 7 graaden Noorder breedte, tusschen *Ceylon* en *Sumatra*.	Amber grys.
	Trokken
	Ryst, en allerlei vensmiddelen.
	Gav
Ceylon, een Eiland over Kaap *Comoryn* en de *Malabaarsche* Kust geleegen, van den 6 tot den 10 graad Noorder breedte. De Maatschappye had ter dier tyd daar weinig handel op, door dien de meeste Zeeplaatsen, toen nog in de macht der Portugeesen waren.	Kaneel, Peper, G ber, Paerlen Safie en andere Edelgeste tens, Olifants Tan en Leevensmiddelen
	Gaven
De *Choromandelsche* en *Mallabaarsche* Kusten, geleegen op 11 graaden Noorder breedte.	Diamanten, Paerl Lywaaten, en Klee in allerlei soorten, door geheel Indien zonden wierden.
	Trokken
	Afimoen, Fluweel K

Karmozyn en Rood Laken, Karsayen, Koraal, Rosewater, Safraan, Loot, Glazen Spiegels, Papier en andere Koopmanschappen, hier vooren gemeldt.

Gav

Bengalen; een Koninkryk benoorden *Pegu*, aan de Rivier de Ganges, op 22 graaden Noorder breedte, geleegen, en op de lengte van 115 graaden; alwaar de Maatschappye ter dier tyd, nog weinig Koophandel dreev.

Fyne Katoene Lywaaten, Neteldoeken, Kleeden met loov- en bloemwerk, *Amfioen* en andere Koopmanschappen.

DERDE HOOFDSTUK

Behelzende het geene in Europa, ten opzigten der Maatschappye, van 't Jaar 1610 *tot* 1614 *is voorgevallen.*

TOt hier toe hebben wy ons opgehouden, met het geene geduurende de drie of vier Jaaren in Oost-Indien, door de onzen is verricht; laat ons nu overgaan om te zien, welke zaaken hier te Lande ten opzigte der Oost-Indische Maatschappye voorgevallen zyn.

Korten tyd na het sluiten van het twaalv Jaarige bestand, ontdekte men alhier te Lande dat de Spanjaards en Portugeesen, niet geneegen scheenen

 dit

dit Verbond buiten Europa te onderhouden, gelyk men ook' aan verscheiden vyandlykheden, welke zy in Oost-Indien tegens d'onzen gepleegt hadden; klaarlyk konde bespeuren; om daar in dan zo veel mogelyk te kunnen voorzien, en onzen Koophandel aan geene zyde der Linie tegens haar geweld te beveiligen; zonden Bewindhebberen der Maatschappye ondersteunt door de Algemeenen Staaten, in 't einde van 't Jaar 1611 een Vloot van 13 Scheepen naar Indiën, ryklyk voorzien van kreigsbehoeftens, koopmanschappen en 500, 000 Realen van agten in specie; bemand met vyf hondert Soldaaten, behalven de Matroozen en verdere Scheepsbediendens, om de schaden te boeten welke zy daar twee Jaaren te vooren geleeden had. Wy vinden nergens met zekerheid aangetekent, wien daar over als Zeevoogd wierd aangestelt, doch waarschynlyk was dezelve *Adriaan Maartensz. Blok.*

In bloeimaand van dit Jaar had de Maatschappy ook vier Scheepen naar Indien gezonden, onder het beleid van *Laurens Reaal*, naderhand haar derde Opper-Landvoogd in Oost-Indiën.

In wintermaand van dit jaar, verkogt zy hier te Lande omtrent 18000 Baalen Peper, tot 29, 31 en 33 groot het pond, op agttien maanden, ieder negen maanden de helvte te betaalen, waar voor zy door den tyd, omtrent Zes Millioenen en vier en twintig duizend guldens ontving, behalve nog Zesmaal hondert en vyv en twintig duizend gulden, voor andere Indische waaren en koopmanschappen; En na dat deze penningen voor 't grootste gedeelte waaren ingekoomen, deelde zy in wintermaand van 't volgende Jaar 1612, aan haare intressanten, weer Zeven en vyvtig en een halven gulden ten hondert van haare ingelegde hoofdsom, uit

uit, daar en boven had zy nog in bloeimaand van 't zelve Jaar 1612, weer twee welvoorziene Scheepen naar Indien gezonden, onder 't bevel van den naderhand zo zeer beroemden *Jan Pietersz. Koen.*

De hier bovengezegde Vloot van dertien Scheepen of wel maar agt der zelve, kreegen, omtrent de *Kabo Verdische* Eilanden een geheele Vloot Scheepen in 't gezicht, welke zig hoog opdeeden en by nader komen zagen zy, dat het Zeventien Spaansche Oorlog Scheepen waaren. De onzen hielden haar koers, zonder de Spaansche uit den weg te wyken, om geen teken van verslagenheid te geven, doch zeilden ook niet regt op de Spaansche Scheepen toe, om dezelve niet te tergen. De Vyanden dit ziende kwamen met volle zeilen en voor den wind op onze Scheepen aan, ook gav hun Zeevoogd aanstonds op d'onzen wel dapper vuur, waar door onze Zeevoogd genoodzaakt wierd, zig te weer te stellen, die boven de wind gekomen zynde, rykelyk op den Spanjaard losbrandde en met zyn boeg stukken agter by den Spiegel inschoot, dat de Kogels voor de boeg uitkwamen, daar na gav hy den Spaanschen Zeegvoogd van beide zyden de volle laag, 't welk alles zoo wel gelukte, dat het bloed door de Spygaten in Zee liep. Een groot Spaansch Gallioen, ziende zyn Zeevoogd in zoodanig een verwarring en verlegenheid, kwam hem te hulpe, doch hunne Raa 's verwarden in elkanderen, en eer zy los konden komen, Schoot onze Zeevoogd de brand in zyn weerpartye, zodat des Spaanschen Zeevoogds Schip met het Gallioen dat te hulp kwam al brandende te gronde gingen.

Toen nu onze Zeevoogd dit verrigt had, ontdekte hy dat zyn onder Zeevoogd kloekmoedig vogt, tusschen twee Spaansche Scheepen; hier op kwam hy den zelven te hulp en na een lang en

heevig schieten, hebben zy te saamen, de vyandelyke Scheepen geëntert en vermeestert, alles doodslaande of over boord werpende wat hun weerstand bood.

Geduurende dit gevegt, waren, onze andere zes Scheepen, meede dapper met de Spaansche slaags, men zag van alle kanten niet dan vuur, vlam en rook door het geweldige schieten van wederzyden, als ook door dien, verscheiden vyandlyke Scheepen in brand geschooten wierden, die vervolgens te grond gingen. Eén onzer Scheepen enterde den Spaanschen onder-zeevoogd, waar uit alles wat nog levend was, over boord gejaagd wierd; In dit Schip bevondt men een groote buit, dewyl het zeer ryk gelaaden was.

Dit bloedige gevegt duurde van s'morgens ten 9 uuren, tot des anderen daags s'avonds; de Spanjaards verlooren daar by, dertien treffelyke Scheepen en eenige honderden van hun volk; en aan onzen kant, waare slegts dertig dooden en gekwetsten, waarlyk een klein verlies gepaart met een zoo groote en uitmuntende zecgen waar in men den bystand des Hemels, klaarlyk zag uitblinken, dewyl agt Koopvaardy Scheepen, zeventien wel voorziene Spaansche Oorlogs Gallioenen, overwonnen, of op de vlugt gedreeven hadden, waar, van maar vier ontkomen waren, die de tyding hunner nederlaag, in Spanjen bragten.

Onze Zeevoogd liet vervolgens de veroverde buit, onder het Scheepsvolk verdeelen, in aanmerking van hunne betoonde Dapperheid; elk van hun kreeg meer zyde en fluweelen, dan zy met beiden hunne Armen bevatten konden, behalven nog het goud en zilver; en na dat dit alles verrigt was, heeft hy zyne reize, naar Oost-Indien vervordert.

In Oost-Indien was verscheide malen misnoegen en twist ontstaan, tusschen de Engelschen en de Nederlanders, die elkander beschuldigden: met het inslaan van slinksche wegen, om malkander den Koophandel in die gewesten te bederven of te beletten. De Engelschen wilden de vryheid van te handelen hebben op zulken plaatsen, al waar de Inlanders zig verbonden hadden hunne Koopmanschappen alleen aan d'onzen te leeveren; zonder dat zy eenig aandeel in de onkosten wilden draagen, welke men reeds besteedt had, zo ter verkryging van dezelve, als die men nog daaglyks doen moest, om onzen handel tegens de aanslaagen der Spanjaarden en Portugeesen te beveiligen; zy hadden nu ook sints twee Jaaren, veel sterker dan te vooren op Oost-Indien gevaaren, en zelvs niet ontzien, twee onderdaanen van den vereenigden Staat, waar onder eene *Pieter Willemszoon* van Leeuwaarden was, (die eenige Jaaren in Oost-Indien verkeert had,) door groote givten en belovten te beweegen, met hun aan te spannen en een nieuwe handel op te rechten, op de *Choromandelsche* Kust; Om deeze en meer andere geschillen by te leggen, zonden de Algemeene Staten in de lente van 't Jaar 1613, een treffelyk gezantschap naar *London*, bestaande het zelve in *Rynier Pauw*, oud Burgermeester van *Amsteldam*, *Jacob Boreel*, oud Burgermeester van *Middelburg*; *Dirk Meerman*, Scheepen en Raad der Stad *Delft* en *Hugo de Groot*; Advocaat Fiskaal der Staten van Holland. De Koning van Engeland toonde zig niet ongeneegen tot het vereffenen der geschillen, doch 't zy het Parlement, of de Bewindhebberen der Engelsche Oost-Indische Maatschappye in de voorslagen geen genoegen namen; althans dit gezantschap, zoo wel als dat twee Jaaren laater naar

Engeland gezonden wierd, keerde vrugteloos te rug, zonder iets zékers met de Engelschen te hebben kunnen besluiten.

Met de uit de Indien komende Scheepen, kreeg men hier te lande ook hoe langer hoe meer berigt en klagten, over het niet, of kwalyk onderhouden van het Bestand door de Spanjaarden; onze Opper-Landvoogd en onze Zeevoogden in Indien, waren onkundig, op welk een wyze, zy zig daaromtrent moesten gedraagen; dewyl, hun door de bestierders der Maatschappye, wel uitdrukkelyk bevoolen was: zig stiptelyk aan 't Bestand te houden. Waaromtrent de Algemeene Staaten in 't begin van 't Jaar 1614, aan de Maatschappy ter onderrigting van haare bevelhebbers in Indien, de onderstaande Acte verleende: (*a*)

„ Alzoo na dato van de voergaande Acte ende
„ Resolutie van den 24 Maart Anno 1611, d'Hoog-
„ gemelte Heeren Staten Generaal der vereenig-
„ de Neederlanden, volkomenlyk is gebleeken:
„ Dat de Spanjaarden en de Portugeesen, zoo wel
„ in Oost-Indien, op de Kusten van *Guinea* als
„ aan deezen Zyden van de Linie, ende elders;
„ het gemaakten Bestand, niet en hebben agter-
„ volgt en onderhouden, maar te Contrarie ver-
„ scheyden Actien van hostiliteit, zelvs na den
„ gestelden tyd gepleegt. ZO IS 'T:, Dat dezel-
„ ve Hoog en de Moog: Heeren Staten Generaal,
„ daeromme, en ten zelven Respecten, na ry-
„ pen delibriatie, op alles na behooren gelet, de
„ voorsz: Acte ende Resolutien van den 24
„ Maart 1611, gerenoveert, geamplieert ende
„ geaugmenteert hebben; Renoveren, ampliee-
„ ren, ende augmenteeren denzelven mits dee-
„ zen,

(*a*) Groot Placaat Boek 2de Deel Fol. 2272.

„ zen, gelyk, ende alzoo hier na volgt: De Staa-
„ ten Generaal der Vereenigde Nederlanden,
„ Ordonneren ende beveelen mits deezen, haaren
„ Gouverneur Generaal ende zyner Raadt over
„ het beleid van de zaaken in Oost-Indien, mitsga-
„ ders d'Kommandeurs ende d'Kapiteinen van de
„ Fortressen, Landen, Eilanden, Scheepen,
„ *Pinassen*, Jachten, Galeyen, Carcollien, in
„ Oost-Indien zynde, ende die hier na, aldaar en
„ de voorsz: Qualiteiten zullen weezen, geen
„ eerste Autheurs of beginners van Offensien, te-
„ gens den Spanjaarden en Portugeesen te wee-
„ zen: Ende zoo iemand ter contrarie deede, dat
„ die zelve, met genoegsaame informatie aan ons
„ overgesonden, ofte aldaar naar behooren ge-
„ stravt zullen worden; dan indien de Spanjaar-
„ den, Portugeesen ofte haare Adherenten, geen
„ Treves aldaar en hielden, ende over zulks eerste
„ Autheurs of beginners van offensien te water
„ ofte Landen waaren, ende eenige Scheepen,
„ Pinassen, Jachten, Galeyen, ofte Carcollien
„ van de Vereenigde geoctroyeerde Compagnie,
„ ofte haare Adherenten, vyandlyk aantasten, of-
„ te tegen eenige Fortressen of plaatsen, van de
„ voorsz: Compagnie ende haare Adherenten,
„ vyandlyk procedeerden, ofte eenige Fortressen
„ poogden te maaken, ofte passagien met haare
„ Scheepen te besetten, omme de Forten ofte
„ Plaatsen van de voorsz: Compagnie ofte haare
„ adherenten te benauwen, den toevoer van vivres
„ ofte andersinds te verhinderen, ofte eenige
„ persoonen ofte goederen, van de Compagnie
„ ofte haare Adherenten beschadigden, sonder
„ daar van (geinsinueert zynde) datelyk te de-
„ sisteeren, Ende de gedaane datelykheeden en

„ Scha-

„ Schade, terstond te Repareeren; mits dat de-
„ zelve insinuatie inhouden zal: uytdrukkelyke
„ verklaaringe, dat by gebreeke ofte uytstel van
„ de voorsz: Reparatie te doen, aldaar by hem
„ Suffisante ordre ende Macht is, omme daar je-
„ gens met der daad ende wapenen te voorsien,
„ ende dat haare meiningen is, dezelve ordre
„ promt in 't werk te stellen; zoo Authoriseeren,
„ Lasten ende beveelen wy, onzen voorsz: Gou-
„ verneur Generaal ende zynen Raad; mitsga-
„ ders alle Kommandeurs, Kapiteinen ende Of-
„ ficieren, niet alleene op goede verzeekering
„ van de Scheepen, Pinassen, Jachten, Galley-
„ en, Carcollien, ende sonderlinge van de For-
„ ten, plaatsen ende Landen onder onzen gebied,
„ aldaar weezenden, mitsgaders de Conservatien
„ ende vermeerderingen van de handelingen,
„ Commercien, ende Traficquen van de voorsz:
„ Generaale Compagnie, goede ordre te stellen,
„ maar ook, haare vyanden afbreuk te doen,
„ zulks en zoo over de Linie, alomme als
„ aan deeze zyde van de Linie, ofte hoogte buy-
„ ten Europa, daar de Spanjaards en Portugee-
„ sen, geen Bestand en onderhouden, maar hos-
„ tiliteit jegens den onzen pleegen; uitgesondert
„ den Eylanden, van Kanarien, de vlaamsche
„ Eylanden, ende andere Landen, daar de in-
„ gezeetenen van deezen Staat ende andere Lan-
„ den, voor den Oorlog gehandelt hebben, en-
„ de ter plaatsen, alwaar zy lieden 't zelve ge-
„ raaden zullen vinden.

„ Insgelyks lasten wy den voorsz: Gouverneur
„ Generaal, synen Raad ende allen andere Of-
„ ficieren, haare Adherenten, geallieerden, ge-
„ associeerden, met Wapenen te helpen, by al-
„ dien dezelve door den Spanjaarden, Portugee-

„ sen

„ sen ofte haare Adherenten, belet of verhindert „ werden, met den Comiesen van de voorsz: „ Compagnie, te handelen ende traffiqueeren, „ haare goederen te bezitten, ofte de vruchten van „ haare landen te genieten; op dat de vriendschap „ ende alliantie van de ingesetenen in de Indien, „ ende alle andere voorsz: plaatsen, mag wer- „ den geconserveert; Aggrerende, Ratificeeren- „ de, ende Approberende mitsdeezen alle alzul- „ ke Hostiliteit, als voor dato dezes de voorsz: „ Gouverneur en zynen Raad, over het beleid „ van de zaaken in Oost-Indien, mitsgaders de „ Kommandeurs ende Kapiteinen van de Fortres- „ sen, Landen, Eilanden, Scheepen, Pinassen, „ Jachten, Galeyen, Carcollien, in Oost-Indien „ zynde, voor dato deezes uit kragten van de „ voorsz: Acte van den 24 Maart 1611, gedaan „ hebben; ende voortaan verder nog vermoogens „ deze jegenwoordige Acte van Renovatie, Am- „ plicatie ende augmentatie, zullen doen; Ende ten „ eynden alle 't geene voorsz: is, volkomenlyk „ mag worden nagekoomen; lasten en de bevee- „ len wy wel *Expresselyken, allen Gouverneurs* „ van de Forten, Eilanden, en Plaatsen, alle „ Admiraalen, Viceadmiraalen, Kapiteinen, Offici- „ ren, Bevelhebberen, Soldaaten ende Bootsge- „ sellen, onder bestellinge ende Commissie van ons, „ ofte zyn Exelentie onzen Admiraal Generaal „ in de Indien, te Water ofte te Land weezen- „ de, en allen anderen onder ons gebiedt, zoo „ van deezen Landen, van de Indien, als ande- „ ren in onzen diensten van Oost-Indien, ende „ andere voorsz: plaatsen nu zynde, ofte die nog „ aldaar komen zullen, de beveelen van on- „ zen Gouverneur Generaal ende synen Raade,

„ te

„ te obedieeren ende naar te koomen; alzoo wy
„ het zelve tot dienste van de vereenigde Neder-
„ landen, voordeel van de voorsz: Generaale
„ Compagnie, mitsgaders behoudenisse ende ver-
„ meerderinge van de handelinge ende Traffic-
„ que in Oost-Indien (die wy in zonderlinge
„ Recomandatie hebben) bevinden te behoo-
„ ren.

„ Gedaan in den *Hage* in onse Vergaderin-
„ ge, onder onzer Contra Zeegel, ende de
„ Siginature van onzen Griffier, den vyvden
„ February, in 't Jaar Seftienhondert en Veer-
„ tien."

Ruim drie weeken na 't verleenen van de bovenstaande Acte gaven de Algemeene Staten nog deeze nadere Acte aan de Maatschappy, waar by aan haare Bevelhebbers vergunt wierd, om aanvallender wyze, tegens de Spanjaars en Portugeesen, zoo in Indien als elders buiten *Europa*, te mogen ageeren (*b*).

„ De Staaten Generaal der vereenigder Ne-
„ derlanden, allen den geenen die deezen je-
„ genwoordige zullen zien ofte hooren Leezen,
„ Saluyt, DOEN TE WEETEN; alzoo
„ naar dato van de voorgaande Acte, ende
„ Resolutie van den 24 Maart 1611 ons volko-
„ menlyk is gebleeken; dat de Spanjaarden en-
„ de Portugeesen, zoo wel in Oost-Indien, op
„ de Kuste van *Guinea*, als aan deeze zyden
„ van de Linie ende elders, het gemaakte Be-
„ stant niet en hebben geachtervolgt noch on-
„ derhouden, maar ter Contrari verscheiden
„ Acten van Hostiliteit aldaar, zelvs na den
„ gestelden tyd gepleegt; de Restitutie gewei-
„ gert

(*b*) Groot Plakaat Boek 2de Deel Fol. 2273.

„ gert van de afgenomen Forten, Scheepen
„ ende goederen, als ook de Relaxatie van de
„ gevangens, niet tegenstaande menigvuldige
„ Insinuatien ende instantien daaromme in Con-
„ formiete van de voorgaande Comissie ende
„ ordre gedaan. ZOO IS 'T, dat wy daarom-
„ me ende ten zelven Respecten, naar Rype
„ delibiratie, op alles naar behoren gelet, Ge-
„ authoriseert, gelast ende bevoolen hebben, Au-
„ thoriseeren, Lasten ende beveelen mits dee-
„ zen, onzen Gouverneur Generaal ende zynen
„ Raad, mitsgaders alle Kommandeurs, Kapi-
„ teinen ende Officieren, niet alleen op alles,
„ tot goede verseekeringe, van de Scheepen,
„ Jachten, Pinassen, Galleyen, Carçollien, ende
„ zonderlinge van de Forten, Plaatsen ende Lan-
„ den, onder haaren gebied aldaar weezende,
„ mitsgaders de conservatie ende vermeerderin-
„ ge, van de handelingen, Commercien ende
„ Trafficquien, van de Generaale Compagnie;
„ goede ordre te stellen, maar ook haare Vyan-
„ den Afbreuk te doen, zulks ende (zoo over
„ de Linie gepasseert zynde) alomme, als aan
„ deeze zyden van de Linie, op de hoogte buy-
„ ten *Europa*, daar de Spanjaarden en Portugee-
„ sen, geen Bestand en onderhouden, maar Hos-
„ tiliteit jeegens den onzen pleegen, uitgeson-
„ dert de Eilanden, van Kanarien, de vlaam-
„ sche Eilanden, ende andere Landen, daar
„ de ingesetenen van deeze ende andere Landen,
„ voor den Oorlog gehandelt hebben; ende ter
„ plaatsen zy lieden geraden zullen vinden; ins-
„ gelyks lasten wy den voorsz: Gouverneur
„ Generaal, zynen Raad ende allen anderen
„ Officieren, haare Adherenten, Geallieerden

„ ende Geassocieerden, met wapenen te helpen, b
„ aldien de zelve door de Spanjaarden, Portugee-
„ sen, ofte haare Adherenten, belet ofte verhin-
„ dert werden, met de Comisen van de voorsz:
„ Compagnie te handelen ende te Traffiqueren,
„ ende hare goederen te bezitten, ofte de vruch-
„ ten van haare Landen te genieten: Op dat de
„ vriendschap ende alliantie van de ingesetenen
„ van Indien, ende alle andere voorsz: Plaatsen,
„ mag werden geconserveert; Agreëren, Rati-
„ ficeeren ende approbeeren, mits deezen, alle
„ alzulke Hostiliteiten, als voor dato dezes den
„ voorsz: Gouverneur Generaal ende zynen
„ Raad, over het beleid van de zaaken, in Oost-
„ Indien, mitsgaders de Kommandeurs, ende
„ Kapiteinen van de Fortressen, Landen, Eilan-
„ den, Scheepen, Pinassen, Jachten, Galleyen,
„ Carcollien, in Oost-Indien zynde, voor dato
„ deezes uit krachten, van de voorsz: Acte van
„ den 24 Maart 1611, gedaan hebben; ende
„ voortaan voorder nog vermogen deeze jegen-
„ woordige Commissie, zullen doen, ende ten
„ einde alle 't geene voorsz: is, volkomenlyk
„ mag werden nagekomen; Lasten ende bevee-
„ len wy wel expresselyken, alle Gouverneurs
„ van de Eilanden, Forten ende Plaatsen, allen
„ Admiralen, Viceadmiralen, Kapiteinen, Of-
„ ficieren, Bevelhebberen, Soldaaten, Bootsge-
„ zellen, onder bestellinge ende commissie van
„ ons, ofte zyn Exelentie onzen Admiraal Ge-
„ neraal in Indien, te waater ofte te land wee-
„ zende, ende allen anderen onder ons gebied,
„ zoo van deeze Landen, van de Indien, als
„ anderen in onzen dienste in d'Oost-Indien, en-
„ de andere voorsz: Plaatsen, nu zynde ofte die

„ nog

„ nog aldaar komen, zullen, de beveelen van
„ onzen voorsz: Gouverneur Generaal, ende zy-
„ nen Raade, te obediëeren ende naar te komen,
„ alzoo wy 't zelve tot dienste van de vereenigde
„ Neederlanden, voordeele van de voorsz: Ge-
„ nerale Compagnie, mitsgaders behoudenisse en-
„ de vermeerderinge, van de handelinge ende
„ Trafficque in Oost-Indien, (die wy in zonder-
„ linge Recomandatie hebben) bevinden te be-
„ hooren.

„ Gedaan in den *Hage*, in onze vergaderinge,
„ onder onzen Contrazeegel, ende de Seigna-
„ ture van onzen Griffier, den vierden dag der
„ maand Maart, in 't Jaar Sestien Hondert ende
„ veertien."

VIERDE HOOFDSTUK.

Behelzende het geene in Indien verricht is door den Opper-Landvoogd GERARD REYNST.

DE Maatschappye had ook in Zomermaand van 't Jaar 1613, een aanzienlyke Vloot Scheepen naar Indiën gezonden, onder het bevel van haaren tweeden Opper-Landvoogd, *Gerard Reynst*, welke van den aanvang van 't Octroy, tot den dag van zyn vertrek, het mede Bewind over haaren handel in de Kamer Amsteldam, heeft gehad.

Rynst ververschten zig op 't Eiland *St Vincent* een der Zout Eilanden, daar hy van de Portugeesen wel behandelt wierd, gierde vervolgens aan *Illade Brava* aan, om water te haalen, en moest door de groote stilte met zyn breeden Raad be-

fluiten: naar *Cabo de Lopaz Gonzalvo* te lopen, daar hy den 10den van Louwmaand 1614 aanlandde, in Lentemaand kwam hy aan 't Eiland *Annabon* en vervolgens, na op den 3den van bloeimaand de Kaap de Goede Hoop gepasseerd te zyn in zomermaand aan 't Eiland *Ansuwani* op de hoogte van 11 graden 50 minuten bezuiden de Linie, zynde een der *Majotze* Eilanden, daar hy overvloed van ververfching kreeg en voor twee Ryksdaalders of een boek Schryv papier, een Schoone Os kogt, welke ter dier tyd in Holland wel 15 ponden vlaams waardig zoude geweest zyn.

Den 2den van Hooimaand vertrok hy van daar, wanneer hy met zyn' breeden Raad besloot, den Koopman *Pieter van den Broek* met het Schip Nassau; naar 't *Roode Meir* te zenden, om aldaar een nieuwe handel voor de Maatschappye te openen, dewyl het zelve nog nooit te voren, door eenige Hollanders was bezogt.

Van den Broek (door hem met den tytel van Kapitein Majoor begiftigt) scheidde den 2den van Oogstmaand van de Vloot, koers houdende naar 't vaste land van *Melinde*, 't geen hy met een zeer voordeelige gelegenheid voorby zeilden, zodanig dat hy meer dan 64 mylen in een etmaal vorderde en den 9den aan Kaap *Dor Fui*, in een Schoonen inham, welke hy Nassaus baai noemde het Anker liet vallen, 't geen hy egter daags daar aan deed ligten en het voor den naast geleegen uithoek, *Kaap Guarde Fui* genaamt, zettede; daar hy een boot met gewapende manschap naar land zond, om van de Inwoonders water en ververfching te bekomen, doch op hunne nadering, vlooden den Inwoonders, ook vonden zy daar in 't geheel geen zoet water, dierhalven vervorderde hy zy-

ne

ne reize, kreeg den 26sten 't gelukkig *Arabie* in 't gezicht en liet een halv uur beneeden *Aden* het Anker vallen, waarna hy zyn onderkoopman met eenige manschap in de boot, met een Vreedevaan naar Land zond, die van den Bevelhebber van 't *Fort*, vriendelyk wierd verwelkomt en eenige visch en vette Schaapen tot verversching ontving.

Daags daar aan liep hy onder het Kasteel, op zeven vadem water, alwaar verscheiden *Arabische*, *Persische* en Indische kooplieden met haare Scheepjes ten anker lagen, welke de vorige Nacht (uit vreeze voor d'onzen) alle hunne Koopwaaren aan land gebragt hadden. Hy wierd ook dien middag door den *Aga*, of bevelhebber van 't Kasteel ter maalyd genoodigt, doch eer hy van boord ging, kwam 'er over het land, zodanig een zwaare donkerheid, als een geweldige donderbuy opzetten, verzeld met rode vuurigheid als een gloeiende oven. Zoo dat den *Aga* hem een bode zond: om nog twee a drie Ankers te laten vallen, tot het Tempeest over was, 't welk met een eisselyke woede losbarste, doch ras bedaarde en naar de *Ethiopische* kust overdreev. Waar na het Schip overal wel een duim dik, met rood zand bedekt was; en wanneer hy door den *Aga*, met groote eerbewyzing in 't Fort was ontvangen, verhaalde deeze hem: dat zodanige donkere en schrikkelyke Tempeesten! uit de zand zee, opreezen, waar onder dikwerv geheele karavaanen bedolven wierden.

Nade maaltyd verzogt *van den Broek* van hem de vryheid om te handelen, 't geen hy hem, onder eenige voorwaarden, toestond; doch de *Bassa* der stad *Aden*, wilde niet toestemmen dat daar eenige Hollanders na het vertrek van 't Schip

bleeven. Hy zondt dan daags daar aan, zyn
der Koopman met eenige stukken Lakens en
renburger Waaren aan land, die door de Ar
ren en anderen Kooplieden, voor een go
prys wierden, gekogt; waar na hy vrien
afscheid van den *Bassa* en van den *Aga* nan
van daar zeilden naar de Arabische Stad
hem genaamt *Chibiri*, waarschynlyk *Sequire*
hy van den Koning vriendlyk wierd ontva
en met zyne toestemming, eene *Anthoni* (
Visscher en twee andere Hollanders liet, m
nige stukken laakens en andere koopman
pen, in de Faktory door den Koning aan her
leent; zoo om te handelen, als wel om de
van 't land, tegens zyne weederkomst te le

Deeze Stad *Chibiri* of wel *Sequire*, bevor
te leggen aan de vaste kust van 't gelukkig Ara
een Schoone baai, op de hoogte van 14 gr
50 minuten benoorden de Linie en 17 gr
lengte, op een' dorren zand grond, tamelyk g
doch slegt bebouwt, met huizen van klei, va
ten met kalk bestreeken; ook was hier een
Fort met vier bolwerken voorzien. Dit w
voornaamste zee plaats van de Oost-kust va
lukkig *Arabie*, waar over een Inlandsche K
het gezag voerde, welke een vreedeli
Vorst, doch cynsbaar aan den Turl
Keizer was, aan wien hy 's Jaarlyks 4000
ken van agten, benevens 20 ponden *Am*
Gris, moest opbrengen.

Van *Chibiri* zeilde hy naar de stad *Cats*
den mond van de straat van *Babel Mandel*
op de Kust van gelukkig *Arabie* geleege
de hoogte van 15 graaden 32 minuten,
hy een gooteling schoot van 't land, op 6
water, in een' klipagtigen grond, het anker

Aan land komende, wierd hy door den Koning (of wel moglyk de Oversten der Stad, dewyl d'onzen uit onkunde, dies tyds veele Indische grooten, den naam van Koning gaven, schoon zy slegts opperhoofden van deeze of geene stad waaren, en Vazallen van Inlandsche Vorsten) met wel duizend Soldaaten, alle met bloote slag zwaarden op haare schouders, ingehaalt en by den hand naar zyn Hof geleid, daar hy naar s'Lands wyze, prachtig onthaalt wierd en ook van deezen Koning de vryheid om te handelen en het oprechten van een Factory ontving. Doch dewyl hy naderhand onderricht wierd: dat die Vorst een vriend der Portugeesen was, die daar 's Jaarlyks kwamen handelen, vond hy niet raadzaam, hier eenig volk naar zyn vertrek te laaten.

Na dat hy eenige dagen hier gehandelt had, nam hy afscheid van den Koning en vertrok uit 't roode Meir naar 't Eiland *Java*. In 't laast van Wintermaand ontmoette hy omtrent *Sumatra*, den Opper bevelhebber *Both* met het Schip Delft en nog drie andere ryk gelaaden Scheepen, die daar meede naar 't Vaderland zeilde, aan wien hy zyn wedervaaren in 't roode Meir verhaalde en vervolgens den 30sten van wintermaand voor *Bantam* aanlandde daar *Jan Pietersz Koen* Opperhoofd in de Hollandsche Logie was, die hem den 5den van Louwmaand 1615 naar *Jakatra*, om voorraad voor de *Molukkes*, zondt.

'sDaags daar aan kwam hy te *Jakatra* daar hy van den Koning vriendlyk wierd ontvangen en van het Opperhoofd onzer Factory, de nodige voorraad voorde *Molukkes* ontving, wyl ter dier tyd, de ryst en andere leevensmiddelen hier zeer overvloedig waren; ook kogt men hier de 10 Zakken peper, ieder van 60 ponden en dus

600 Ponden peper, voor 15 Realen van agten zynde 1¼ stuyver het pond, die vervolgens in Holland voor 42 grooten het pond verkogt wierd.

Vervolgens zeilde hy langs 't Eiland *Java*, tot de stad *Japara*, daar de Maatschappye ter dier tyd een Factory of Komtoor met toestemming van den Keizer van *Mataran* (onder wiens gebied *Japara* geleegen was) had opgericht, tot inkooping van Ryst, welke hier overvloedig aan de markt gebragt en 't last van drie duizend ponden, voor 9 a 10 Realen van agten verkogt wierd. Hier vond hy op de Ree leggen zyn Opper bevelhebber *Rynst* met de overige Vloot Scheepen, aan wien hy verslag van zyne verrigting in 't roode Meir deedt, 't geen deezen Heer byzonder aängenaam was! te meerder daar *van den Broek* deezen tocht, volgens zyn bevel had ondernoomen en hy dus met regt, de eerste grondvester van den Hollandschen handel in 't *Roode Meir*, mogt genaamt werden.

Dus hebben wy kortlyks, den eersten tocht der Hollanders naar de Kust van gelukkig *Arabie*, afgehandelt; laaten we nu zien wat den opper bevelhebber *Rynst*, na dat het Schip Nassauw van zyn Vloot geschieden was, verders in Indiën heeft verrigt.

In slagtmaand kwam hy met zyn Vloot voor *Bantam* ten Anker, alwaar de Heer *Both* vervolgens op den 20sten van wintermaand, aan hem, als zyn vervanger, het oppergezag over Neerlands Indien af stond:

Den volgenden dag sloot hy een nader verdrag met den Koning van *Jakatra*, hier in voornamelyk bestaande:

Dat

„ Dat de Maatschappye aan dien Koning s'Jaar-
„ lyks zoude betaalen, op den eersten van Louw-
„ maand, agthondert Realen van agten; voor al-
„ le inkomende en uitgaande Regten, weegens
„ inkoop van Arak, Ryst, Boonen, Chineesche
„ en andere Koopmanschappen hoegenaamt, uit-
„ gezondert de Speceryen en het Sandelhout, wel-
„ ke zy tot *Jakatra* zoude koopen; waar voor af-
„ zonderlyk aan den Koning vyv ten hondert
„ moest betaalt worden. Zullende zy andersints
„ alle haare Scheepen, zoo uit het Vaderland als
„ van de *Choromandelsche* Kust, *Atsjien*, *Johor*,
„ *Pattani*, de *Molukkes*, en de Eilanden van *Am-*
„ *boina*, *Banda*, *Solor* en alle andere plaatsen van
„ Indien, vry mogen ontlaaden en laaden, zon-
„ der daar voor eenige verdere Tollen of andere
„ lasten aan den Koning, of de *Sjabbandar*, te
„ betaalen. Ook beloovde de Koning, tot voorko-
„ ming van brand, alle de houten huizen die by
„ de Hollandsche Logie stonden, te doen afbree-
„ ken en niet te gedoogen, dat daar anderen dan
„ van steen in de plaats gestelt wierden."

Na het sluiten van dit verdrag, verzeilde hy met een Vloot van elf Scheepen, van *Bantam* naar *Japara*, daar kort daar aan *Van den Broek*, met het Schip Nassau aanlandde; die hy vervolgens naar 't Eiland *Bouton* zond, om den daar zynde Koopman der Maatschappye, zyn ontslag te geeven en een ander in zyn plaats aanteftellen, en dit verricht hebbende, dan met zyn in hebbenden voorraad naar *Amboina* te lopen, daar hy met zyn byhebbende Vloot, *Van den Broek* zoude inwagten, en dan vervolgens naar *Banda* zeilen, om waar 't mogelyk de verraadelyke *Bandaneezen*, tot reeden te brengen.

Van den Broek kwam, na een' hevigen Orkaan

te hebben uitgestaan, voor 't Eiland *Bouton*, daar hy twee kleine sterktens opgeregt vond, met Hollandsche Soldaaten bezet. Dit Eiland gav ter dier tyd veel Ryst en Timmerhout, waarom den handel aldaar zeer nuttig voor de Maatschappye was, te meerder: daar het na by *Amboina* en de *Molukkes* lag, op welke Eilanden, geheel geen Ryst en weinig Timmerhout, groeyde.

Toen deeze zyn bekomen order alhier verricht had, zeilde hy naar *Amboina* en kwam den 6den van Grasmaand voor 't Kasteel ten anker, wanneer hy door den Bevelhebber van dat Eiland, *Adriaan Maartensz Blok* aan boord wierd verwelkomt en van wien hy verstond: dat de Opper-Landvoogd *Rynst* met zyn Vloot naar *Banda* gezeilt was; dus hy hier zyn voorraad loste en 's daags daaraan meede naar *Banda* vertrok, daar hy vervolgens de Opperlandvoogd met elf kloeke Scheepen voor het Kasteel Nassau ten anker vond.

Op den zelvden dag dat de Heer *Reynst* van *Aboina* naar *Banda* 't zeil ging, was 'er op het Bandaneese Eiland over *Neira*, een heevige aanbeeving geweest, waarschynlyk veroorzaakt door den Berg *Goenong Api*, die al 17 Jaaren geweldig gebrandt had en nu met een schrikkelyk geweld was los geborsten, en zodanige groote gloeyende steenen en stroomen van vuur uitwierp, dat de Zee daar overal met brokken puim steen en assche als bedekt was. Ook lag de assche wel een duim dik op 't dek van de Scheepen en overal, zoo dat men buiten staat was, het geschut van 't Kasteel behoorlyk te kunnen gebruiken, waar door d'onzen in 't Kasteel in groot gevaar waaren geweest, om door de Bandaneezen die van *Lontboir* en verscheide andere plaatzen van 't hooge Land van *Banda* waren te zaam gerot, overvallen te worden, had *Rynst* met zyn Vloot,

daar

daar niet tydig aangeland, en dus dit verraadelyk voorneemen verhindert.

Op den 14den van Bloeimaand, zond de Opper-Landvoogd, *van den Broek* met de Scheepen Nassau, Eolus, Neptunus, de Morgenstar, twee Fregatten, een Sloep en tien welgemonteerde boots, naar 't Eiland *Ay* of *Poulo Ay* genaamt, om het zelve te veroveren. Op deeze Vloot waaren 900 zoo Europische als *Japansche* bootsgezellen en Soldaaten, onder het bevel van den Oversten *Adriaan van der Dussen*, waar meede deeze nog dien eigen dag de landing deed en dapperlyk zyn volk tot den storm teegens de opgeworpene verschanssingen welke het Fort dekten, aanvoerde. 't Welk met zodanig een snelheid gescheidde dat de *Bandaneezen* na weinige teegenstand, het haazepad koozen en in 't Fort weeken, 't geen egter ook na verloop van een halv uur, door d'onzen met den degen inde vuist vermeestert en door de *Bandaneezen* verlaaten wierd, welke in groote wanorder naar 't gebergte ('t geen daar egter zeer laag is) en in de bosschen weeken; maar in plaats dat d'onzen haar vlugtende vyanden vervolgenden, terwyl de vrees en verwarring by hun de overhand had; zoo bleeven zy werkloos en gerust in en voor het Fort leggen, om van de bekomen vermoeitheid wat uit te rusten, zonder eerst te zorgen, dat het Fort aan de land zyde voor vyandlyke aanvalle behoorlyk gedekt was; 't geen, door twee Hollandsche overloopers, aan de vyanden bekent wierd, welke daar op aangevoerd door deeze Schelmen, haare verstrooyden magt zoo ras doenlyk, zig herzaamelden en op hun beurt, d'onzen uit een gedeelte van 't Fort aan de landzyde verdreeven, waar na zy de Pakhuizen binnen 't Fort, welke op gepropt met Nooten, Foelie,

lie, Ryst en kleeden lagen, in brand schooten, 't geen zodanig een stinkende damp veroorzaakte, dat d'onzen (wyl de wind die na haar toevoerde,) daar door genoodzaakt wierden, het Fort en na verloop van twee dagen, het Eiland met schande te verlaaten, na een verlies van 36 dooden en by de twee hondert zwaare gekwetsten; hebbende van deeze gewigtige overwinning niets behouden, dan 60 Soekels Foely, een heele en een halve Kartouw en eenige vogelroers, 't geen de Engelsche aan de Bandaneezen bezorgt hadden; alle het welke zy kort na 't inneemen van 't Fort, na boord van de Scheepen gezonde hadden; ook hadden zy naderhand in haaren aftocht een Bandaneesche Priester met nog een Indiaan gevangen gekreegen, van wien zy verstonden: dat aan de kant der vyanden, by het verlaaten en weder inneemen van 't Fort, wel 30 Orankaijes of Edellieden behalven de gemeenen, gebleeven waren.

De kwaade uitslag van deeze onderneeming mishaagden den Heer *Reynst* zeer, te meerder: om dat hy deze tocht zelfs in persoon niet by gewoont had, 't geen hem door zynen Scheeps Raad was afgeraaden, schoon *van den Broek* zig daar sterk had tegengestelt; dewyl men nu genoodzaakt was geweest, geduurig nieuwe orders van den Opper-Bevelhebber voor *Neira*, te haalen, waar aan hy het mislukken van deeze gewigtigen onderneeming voornamelyk toeschreev. *Van den Broek* wierd vervolgens, door den Heer *Reynst*, met het Schip Oud-Zeeland, in gezelschap van den Zeevoogd *Van der Hagen*, naar de *Mollukkes* gezonden, daar hy den eersten van zomermaand voor *Malayo* aanlandde, en *Lourens Reaal* als Bevelhebber van de *Molukkes* vond, die hem na verloop van eenige dagen, met het Schip Middelburg als Opperkoopman,

naar

maar de Eilanden *Motier* en *Batsjan* zondt, om die van voorraad en versche Manschap te voorzien.

Toen hy op *Motier* het noodige verricht had, zeilde hy naar *Batjan*, daar hy de daar zynde Koopman ligtte en de Koopman *Bartholomeus Spilbergen* in zyn plaats aanstelde. Daar na zeilde hy naar *Bantam* daar *Jan Pietersz Koen* Opperhoovd in de Hollandsche Logie was, die hem volgens bekomen last van den Opper-Landvoogd *Rynst*, met het Schip Nassau als Opper-Koopman naar 't *Roode Meir*, zondt, om den handel der Maatschappye aldaar op een vasten voet te vestigen. Hy deedt onder weegen *Ticou* en *Priaman* op *Sumatra* aan, alwaar hy een goede partye peper kogt, tegens 16 en 17 Realen van agte de bahaar van 360 ponden; deeze peper wierd te dier tyd voor de beste gehouden die in geheel Indiën groeide, ook konden deeze twee plaatsjes, s'Jaarlyks aan de Maatschappye wel drie duizend bahaaren Peper, behalven een goede partye goud opbrengen, zoo men maar van den Koning van *Atsjien* (onder wiens gebied deeze dorpen geleegen waren) op nieuws vryheid daar toe verkreeg. Want schoon d'onzen te vόren by deezen Vorst zeer in achting waren en een steene faktory in zyne hoofdstad hadde, wierd hy naderhand tegens haar opgestookt waar door zy genoodzaakt waren geweest, dit komtoor te verlaaten.

Van daar gierde hy op 't Eiland *Ceylon* aan, en wierp het Anker op de Ree voor *Palagama*, daar hy by de Inwoonders zeer welkom was, die hem verzogten naar den Keizer tot *Kandi* te gaan, maar alzoo hy daar toe van den Opper-Landvoogd, niet gelast was, vergenoegde hy zig met een briev aan deezen Vorst te schryven, en vervorderde zyne reize.

Ceylon bevond hy te zyn een der vermakelykste Eilanden van geheel Indiën, zoo van schoone groene velden, als vrugtbaare bergen, overvloeiende van alle smaakelyke gewassen, behalven de kostelyke Kaneel, waar van hy eenige quintaalen à 128 pond Hollandsch, kogt voor de waardy van twee guldens het quintaal, ook vond hy hier eenige gekleurde edele gesteentens, veel Vee, Vogels en overvloed van visch, waar door hy dit Eiland voor het schoonste der Aarde hieldt.

Dit Eiland langs zeilende, ontmoette hy omtrent *Kolombo* (daar de Portugeesen een sterk Kasteel hadden,) een Scheepje geheel met Kaneel gelaaden, 't geen hy na weinige tegenstand, verooverde; het zelve was naar *Coetsjien* bestemt, tot een gedeelte der laading van eenige kraaken, die daar gereed lagen om naar *Europa* te vertrekken; waarom hy besloot: by de wal langs naar *Coetsjien* te loopen, om te zien of hy de Portugeezen in 't belaaden haarer Scheepen geen afbreuk konde doen; doch daar komende, viel dit vrugteloos uit, waarom hy zyne reize naar 't *Roode Meir* vervolgde, daar hy den 8sten van Louwmaand 1616, voor *Chibiri* het anker liet vallen en de hier voren gezegde *Anthony Klaasz. Visscher* en nog een Hollander in 't leeven vond. *Visscher* die nu de Arabische taal zig eigen gemaakt had, nam hy aan boord, om hem in zyne verdere onderneeming behulpzaam te zyn, doch liet hier in zyn plaats den Koopman *Wouter Heute* met eenige Koopmanschappen. Hy vervolgde toen zyne reize en kwam den 15den voor *Mocha*, daar hy wel dertig kleine Arabische, Persische en andere vaartuigen op de Reede vondt, die uit vreeze voor hem, allen kort onder de wal liepen.

De Bevelhebber van *Mocha*, zondt aanstonds

een Sloep met drie Turken aan boord, om te verneemen wat d'onze voor volk waren en zulks naar genoegen verstaande, verzogten zy dat *van den Broek* daags daar aan by hun' Bevelhebber wilde komen, 't geen hy deed en op den oever met Trommel en Speeltuig wierd ingehaalt en zoo na het Hof van den Bevelhebber geleid; die hem, onderricht van zyne komst en voorneemen, minzaam ontving, pragtig onthaalde en een goud Lakens eere kleed deed aantrekken, ten teeken van zyne byzondere achting.

Na de Maaltyd verhuurde deeze aan hem een steenen huis tot berging zyner Koopmanschappen, voor den tyd van Zes maanden, voor 140 Realen van agten. Ook kwam hy met hem over één voor alle Tollen en ongelden, te zullen betaalen 3½ ten hondert, mits zulks door den onderkoning wierd goedgekeurt; waar op hy daags daar aan eenige Koopmanschappen aan land bragt, die greetig voor kontant geld, door de Inwoonders en vreemdelingen wierden opgekogt, ook liet hy dien eigen dag met toestemming van de Bevelhebber, een Prinsen Vlag van de Hollandsche Logie waaiën, 't geen egter de Engelschen (die al voor d'onzen hier gehandelt hadde) en andere vreemNatien, gantsch niet aanstond.

Vervolgens gav hem den Bevelhebber brieven van voorschryvens aan den Onderkoning van gelukkig *Arabien*, die omtrent 55 Mylen landwaartsin, in de stad *Chenna* zyn hov en verblyvplaats hieldt. Daar hy met eenige der zynen en 20 Turksche Soldaaten, op den 22sten van grasmaand te paard heen reed en na negen dagen reizens aankwam. Wanneer hy door den Onderkoning verzelt van drie hondert Ruyters, met groote pracht wierd ingehaalt en naar zyn paleis geleidt, die zig

zig vervolgens op een Vorstelyk verheevenen Throon plaatste en *Van den Broek* bevel gav om neder te zitten; waar na hy hem met een Fors gelaat en een straffen toon vraagde: wat de reden van zyne komst aldaar was, 't geen door *van den Broek* eerbiedig wierd beantwoordt, waarop hy van toon veranderende hem vriendelyk welkom heette, en door zynen geheimschryver met een kostlyk goud lakens kleed deed omhangen en vervolgens tegens hem zeide: dat hy ligtlyk begreep, dat hy door de lange reize zeer vermoeit was, waarom hy hem verlov gav, om dien dag uitterusten.

s'Daags daar aan, wierd hy door den geheimschryver deftig ter maaltyd onthaalt in een Fraaië Thuin, waar in de beste en smaakelykste vrugten en welriekendste bloemen van *Europa* en *Azia* vereenigt waren, doch het vreemste 't geen hy hier vondt, was een groote Tyger, die zoo buitengemeen tam was, dat hy geduurende de Maaltyd als een hond rondom de Tafel liep en de vallende kruimelen opzamelde.

Vervolgens wierd hy by den *Bassa* of den Onderkoning ontbooden, die hem zyn verzoek van in *Mocha* volk te laaten, tot de weder komst van andere Hollandsche Scheepen, afsloeg; zeggende: zulks niet zondertoestemming van den Turkschen Keizer te moogen vergunnen; egter bevestigde hy de hier voren gemaakte overeenkomst met den Bevelhebber van *Mocha*, wegens de inkoomende en uitgaande Rechten der Koopmanschappen, tegens 3½ ten hondert, waaromtrent de Persiaansche en andere vreemde Kooplieden zeer op den *Bassa* te onvreeden wären, dewyl zy 15 à 16 ten hondert, voor Tollen in *Mocha* moesten betaalen.

Den 16den van Bloeimaand nam hy affcheid van den *Basja*, die hem weeder met een kostbaar Goudlakens Eere kleed en eenige ververfching befchonk, en daar na met groote pracht, tot buiten de muuren van de stad *Chenna*, uitgeleidde.

Deeze stad *Chenna* of wel *Sanaa*, lag aan een Rivier *Jammen* genaamt, hebbende twee uuren gaans in haar omtrek, zynde wel bemuurt met sterke egter ongebakken graauwe steenen, en voorzien met drie fraaie Poorten van blaauwe Arduin steen; ook was dezelve van binnen, met schoone Turksche Tempels, Paleizen bad-stoven en andere gebouwen rykelyk voorzien.

Van den Broek kwam den 24sten weeder te *Mocha*, daar hy van de zynen verstond: dat verscheiden vreemde Kooplieden, aan den Bevelhebber smeek Schrivten hadden ingeleevert en daar by te kennen gegeeven: dat het hun zeer verwonderde, dat hy aan de ongeloovigen, zoo veele vryheid in het betaalen der Tollen vergunde, daar zy (die oprechte Musulmannen waren) dezelve zoo merkelyk hooger aan hem moesten betaalen. Doch deeze pogingen waren voor hun zonder vrugt geweest, hebbende den Bevelhebber daarop geantwoordt, zulks zyn volstrekte wil en begeeren was.

Den 7den van Hooimaand, wanneer hy alle zyne meede gebragte Koopmanschappen voor een goeden prys had verkogt, nam hy vriendelyk afscheid van den Bevelhebber en vertrok naar *Chibiri*.

De Stad *Mocha* bevond hy te leggen aan 't *Roode Meir* of wel in den mond van de straat *Babel Mandel*, op de kust van gelukkig *Arabien*, 15 graaden en 18 minuten Noorder breedte, met een zeer goede reede voorzien, doch was ter dier tyd onbemuurt, egter groot in haaren omtrek, van

binnen wel bebouwt en aan de Noordzyde versterkt met een klein Fort van Blaauwe Arduin steen; de stad was naa haare grootte reedelyke wel bevolkt met meer dan 3000 *Benjaanen*, meestendeels Ambagts lieden; ook met veele Jooden, Persiaanen, Indiaanenen Armeniërs, die voor 't grootste gedeelte Kooplieden waren, behalven nog de bezetting en lyvwagt van den Bevelhebber, die in 300 Turksche Soldaaten bestondt.

De Koopmanschappen welke alhier wierden aangebragt, waren: Fyne en grove Katoene Kleeden, Indigo, Speceryen, Sandelhout en andere welriekende houten, Olifantstanden, Amber de gris, Sivet, Suiker, Ryst, Tabak, Porcelyn en andere Chineesche Waaren; ook Bensuin die hier zeer gewild was, behalven den handel in Slaaven, welke ook een merkelyk voordeel opbragt. De Koopmanschappen wierden meest met kontant geld betaalt, ook wel verruilt voor Europische Waaren, die van *Kairo* en andere Turksche handelplaatsen, langs de Roode Zee hier heen gevoert wierden.

Den 16den van Hooimaand, kwam *Van den Broek* te *Chibiri* of *Sequire* te rug en nam daadelyk afscheid van den Koning, die zeer was aangedaan over zyn vertrek; ook ligtte hy hier het Hollandsche komtoor, alzoo hy maar van weinig Indische Koopmanschappen was voorzien. Hy liep kort voorby het Portugeesche Kasteel te *Diu* en kwam den 2den van Oogstmaand in de Rivier van *Suratte*, daar den Bevelhebber hem aanstonds een meenigte verversching aan boord zondt. Den 5den voer hy en eenige der zynen aan land, wanneer hy van dit Opperhoofd vriendelyk wierd ontvangen, die hem aanstonds de vryheid om te handelen toestondt; doch toen de Engelschen (die al eeni-

ni-

nige Jaaren hier een Logie gehad hadden) daar van de lucht kreegen, tragtten zy door givten en gaaven, den Bevelhebber te beweegen, om d'onzen te doen vertrekken, 't geen haar egter misluk- te. Hy verzogt ook van het Opperhoofd een huis te huuren om zyne Koopmanschappen in te bergen en eenige manschap tot zyne wederkomst te laaten, doch zulks wilde deeze in 't eerst aan hem niet vergunnen zonder toestemming van den Mogolschen Keizer, die te *Agra* zyn verblyv hield, welke stad wel twee maanden reizens van *Suratte* geleegen was, in welken tusschen tyd, de goede Mouson verloopen zou zyn; waarom hy toebereidsels maakten om weer te vertrekken, doch de Inwoonders hielden zoo lang by den Bevelhebber aan, dat hy genoodzaakt was *van den Broek* weer aan 't Hof 't ontbieden en hem een huis, ter oprechting eener Hollandsche Factory, in diervoege als de Engelschen, te vergunnen. De reeden nu waar om de Inwoonders hier op zoo sterk hadden aangedrongen was, dat zy een rykgelaaden Schip van *Mocha* verwagtten, waar voor zy bevreest waren dat d'onzen, zoo zy onvergenoegt van *Suratte* vertrokken, het zelve mogten prys maaken.

Van den Broek liet daarop een Koopman en drie andere Hollanders met de nog overig hebbende Koopmanschappen, in onze nieuwe Logie, welke door den Bevelhebber in zyne bescherming wierden genoomen en verzeilde van daar; onderweeg ontmoette hy een nieuw Portugeesch Fregat 't welk hy prys maakte en meê naar *Bantam* voerde, 't geen naderhand ten dienste onzer Maatschappye, in veele onderneemingen gebruikt is.

Den 10den van Wynmaand, liet hy op de Reede van *Kalikoet* het Anker vallen, wanneer

hem aanstonds een Kanoe (zynde een klein Indiaansch vaartuig) met twee Engelsche aan boord kwam, welke twee Engelschen, door hunne landsgenooten, onder schyn van Hollanders, daar om te handelen gelaaten waren.

Daags daar aan voer hy met een praauw aan land, daar hy van den Kroon Prius vriendlyk wierd ontvangen, die hem zeiden: dat de *Samoryn* zyn vader, voor *Coetsien* met een leger te velde lag en verzogt, dat hy daar heen gelievde te zeilen, om mondeling zyne Commissie van den Opper-Landvoogd, aan dien Vorst meede te deelen, ook toonde hy zig zeer verwondert dat d'onzen aan het verbond met de Zeevoogd *Verhoeven* aangegaan, alleen niet voldaan hadden, maar dat ook in al dien tyd, geen Hollandsche Scheepen aldaar ter Reede waren geweest; behalven een Engelsch Schip, wiens Bevelhebber zig voor een Hollander had uitgegeeven en daar twee der zyne gelaaten had, maar alzoo de wind d'onzen tegen was, om naar *Coetsien* te loopen, wees *van den Broek* het verzoek van den Prins, beleevdelyk van de hand, met belovte van in 't volgende Jaar met Scheepen en Koopmanschappen voor *Kalikoet* te koomen, waar mee dien Prins en de Keizerin zyn Moeder genoegen nam, en van welke Vorstin hy vervolgens prachtig ter maaltyd onthaalt en met een gouden ring verciert met twee Schoone Robynen, beschonken wierd; waar na hy van haar een vriendelyk afscheid nam, Vervolgens door den Jongen Vorst, met een talryken troep Soldaaten, tot aan den oever uitgeleidt en met drie praauwen belaaden met allerlei verversching beschonken wierd.

Den 22ste kwam hy omtrent het Eiland *Cey-*

lon,

lon, doch kon door den harden wind, den hoek van *Punto Gaale* niet te booven koomen, waarom hy genoódzaakt was, in 't gezicht van 't Portugeeſche Kaſteel het Anker te doen vallen, die zig langs het ſtrand met Roers en bloote Zwaarden geſchaart hadde, om, wanneer zyn Anker mogt ſlippen en hy Schipbreuk leed, hem vyandlyk te ontvangen; doch tot zyn geluk bedaarde den ſtorm, wanneer hy, by het opwinden van het Anker, bevondt, dat het kabeltouw op verſcheiden plaatſen gevylt was, en vervorderde toen zyne reize, waar na hy den 18den van Slagtmaand behouden op de Reede voor *Bantam* kwam, daar hy by het Opperhoofd onzer Logie *Jan Pietersz: Koen*, zeer welkom was en van wien hy verſtond: dat onze Opper-Landvoogd *Reynſt* op den 20ſten van Wintermaand des voorigen Jaars 1615, in 't Koninkryk *Jakatra* overleeden was, en dat den Heer *Laurens Reaal* de Landvoogd der *Molukkes*, door den Raad van Neerlands Indiën in de *Molukkes* vergaadert zynde, waaronder den Zeevoogd *Joris van Spilbergen* was, (wiens reize wy hier na beknoptelyk zullen verhaalen) tot zyn opvolger en derde Opper-Landvoogd benoemt was.

Den 7den van Louwmaand 1617, wierd *van den Broek* door bovengedachten *Jan Petersz. Koen*, die zedert Wintermaand van den Jaare 1615, al Voorzitter van den Bantamſche Raad en Opperbeſtierder des Neerlandſchen handels was, tot Gezaghebber en Opperkoopman aangeſtelt over de Scheepen Middelburg en 't Duiyvje, om daar meede eerſt naar de Eilanden *Mauritius* en *Madagaskar* en vervolgens naar 't Roode Meir en *Suratte* te zeilen, en onder weg den Portugeeſen alle moo-

moogelyken afbrenk te doen; egter moest hy eerst met eenige Scheepen voor *Bantam* kruissen, om op de Chineesche Jonken te passen, gelyk hy dan, ook twee deezer Jonken in beslag nam en daar van aan den Heer *Koen* vervolgens op den 29sten, mondeling kennis gav, op welken dag, zy van eenen Chinees en van eene Inlandsche vrouw gewaarschouwt wierden: dat 'er door de Bantamsche Grooten een verraad ten onzen nadeele berokkent wierd, waarom ons *Bantams* Opperhoofd en verscheiden andere Hollanders beslooten, 'snachts met de kontante gelden en kostbaarste waaren aan boord van 't Schip Westvriesland te gaan, om door de Bantammers niet overvallen te worden; laatende s'nachts den Opper-Koopman *Buijsero* met eenige mindere bediendens en Soldaaten, alleen in de Hollandsche Logie.

Geduurende het verblyv van *Van den Broek* voor *Bantam*, kwamen aldaar by hem ter Reede, de twee eerste Fransche Oost-Indische Scheepen *La Marguerite* en *Montmorancy* genaamt, welke voorneemens waren, meede een Logie te *Bantam* opterechten.

Den 5den van Lentemaand kreeg hy zyn Acte van aanstelling en vertrok met de twee bovengezegde Scheepen op den 8sten van de Bantamsche Ree, koers houdende naar *Mauritius*, daar hy den 19den van Grasmaand ten Anker kwam, om zig te ververschen en eenig Ebbenhout en 't geen nog vande gestrandde goederen van den Heer *Both* overig was, in te neemen; waar na hy naar *Madagaskar*, om *Ryst* en Slaaven liep, en den 4den van Zomermaand dit Eiland in 't gezicht kreeg, doch kon door den harden wind en stroom met geen moogelykheid het zelve bezeilen, waarom hy naar de Kust van *Melinde* overstak en op de hoog-

hoogte van 10 graaden en 30 minuten het Anker wierp, voorneemens zynde wanneer de ſtorm bedaaren mogt, weer naar *Madagaskar* of anders naar 't Eiland *Pemba* te loopen, 't geen hy ook daags daar aan ondernam, maar kon geen van beiden door een' nieuw opkomenden heevigen ſtorm, bereiken, zelvs was hy genoodzaakt wanneer hy 't laaſt gedagte Eiland in 't gezicht kreeg, alle de zeilen inteneemen, ook geraakte hy met het Schip Middelburg, van 't Jagt het Duyvje af, 't geen door 't breeken van 't Roer en 't lek worden van zyn Schip veroorzaakt was, welk lek zodanig toenam, dat zyn Scheeps volk nacht en dag met twee pompen moeſten werken, om 't Schip boven water te houden, waar door hy in groot gevaar was van te vergaan, doch geraakten met groote moeite het gevaar te boven en kwam aan de Kuſt van gelukkig *Arabië*, in den mond van de Straat van *Babelmandel* ten Anker.

Hier, zoo goed doenlyk, het lek in 't Schip geſtopt hebbende, ging hy met zyn boot aan land, om eenige ververſching voor 't Scheepsvolk te bekomen, doch zulks was zeer gering, 't voordeeligſte 't geen hy hier van een Landman in kogt, was hondert pond Arabiſche Gom, voor zes ſtuyvers Hollandſch geld, en weder aan boord komende, bevond hy het lek in zyn Schip weer ſterk toegenoomen, ook dat zyne mondbehoevtens merklyk minderden, waarom hy beſloot naar 't Eiland *Soccotra* te zeilen, doch toen hy weer eeven zeil gemaakt had, begon het Schip door de holle Zee zoe ſterk te werken en het lek zodanig toeteneemen, dat zyn Scheepsvolk veel moeite had om 't Schip boven water te houden, waarom hy tot behoud van goed en leeven genoodzaakt was, voor de wind naar *Suratte* te loopen,

 niet

niettegenstaande het daar nog de kwaade Mousson was.

Daags daar aan, zynde den 16den van Zomermaand, woedde den storm nog heeviger als te vooren en wierp het dieplood op 50 vademen, den 17den en 18den was het nog al donker en onstuimig weer, teegens den avond kreeg hy de Portugeesche stad *Daman* in 't gezicht, en wierp het Anker op 7 vadem water, doch daags daar aan in den morgenstond viel het water zoo sterk, dat het Schip op 4 vadem water aan den grond zat, waar door hy het Roer verloor en om 't Schip te doen ligten, genoodzaakt was de masten te kappen, en zettede het toen met den opkomende vloed regt op strand aan, 'tgeen hem gelukte, zonder verdere schaade te bekomen; waarop hy twee matroosen door de branding heen naar land zond, om te verneemen: hoe verre het Schip van de vooren gezegde Portugeesche vesting gestrand was; ondertusschen viel het water zoo geweldig, dat hy des avonds droogvoets naar land ging, om een verschansiing te maaken, waar in hy zyn volk en Koopmanschappen voor allen overlast der Portugeesen en anderen mogt beveiligen, waar na hy den volgenden dag, alle de vaten met Speceryen en water leggers, aan land liet brengen, met welke hy zig zoo goed doenlyk verschanste; plaatsende het geschut tusschen beiden; ook kreeg hy dien eigen dag tyding, dat het afgedwaalde Jagt het Duyvje, een myl verder naar *Suratte*, meede gestrand was, welkers Scheepsvolk ook vervolgens in zyne opgerechte verschansfing aan kwamen.

Toen hy nu alle de goederen en Koopmanschappen uit het Schip aan land in de opgeworpen Schans had doen brengen, liet hy het overgebleeven wrak in brand steeken, om 't yzerswerk daar af te

sloo-

sloopen en liet toen zyn volk, behalven de geene die in de Schans de wagt hielden; met vliegende Vaandels naar een na by geleegen dorp trekken, daar zy door de Inwoonders vriendlyk wierden ontvangen en een goed huis tot hun verblyv kreegen, ondertusschen vertrok hy naar *Suratte*, om met den daar zynde Koopman der Maatschappye *Pieter Jelisz:* middelen te beraamen, om de geborge Koopmanschappen in onze Logie aldaar te brengen, dat ook vervolgens wierd uitgevoert.

Geduurende den tyd dat d'onzen in de opgerechte verschansling en in het na by geleegen Dorp geleegert waren, dat nog geen vyv mylen van de hier voren gezegde Portugeesche Stad *Daman* was, waren deezen voor d'onzen zodanig bevreest, dat zy by dag zelvs de stads poorten gesllooten hielden.

Den 30sten vān Herfstmaand, kwamen zeeven Engelsche Scheepen op de Suratsche Ree, by welkers Bevelhebber, *van den Broek* aan boord ging en verzogt? dat hy zyn volk mee naar *Bantam* wilde voeren of anders een Scheepje dat zy van de Portugeesen prys gemaakt hadden, aan hem te verkoopen, 't geen beiden door dien Bevelhebber onbeleevt wierd afgeslaagen; waarom hy besloot: tot voorkooming van zwaare kosten voor de Maatschappye, met zyn volk over land, door de Koninkryken van *Decan* en *Golkonda*, naar *Mazulipatam* te trekken.

Ingevolge dan van dit besluit, ging hy met 103 Neederlanders en 29 *Guzuratters*, welke hem tot gidsen zoude dienen, met een' vrygelei briev van den Bevelhebber van *Suratte* op reis, na dat hy alvoorens ons Komtoor aldaar, in een goede order gevestigt had, en trok door verscheiden Dor-

pen (daar veele fyne en grove Baftas geweeven wierden) tot op de grenzen van 't Koninkryk *Gouseratte* en kwam daags daar aan, in een ander Koninkryk *Raspoet* of *Partabassa* genaamt, meede cynsbaar aan den grooten Mogol, alwaar de Schat bediendens, van zyn volk en last draagende beesten, Tol wilden vorderen, niet tegenstaande zulks in den vrygeleibriev van den Bevelhebber van *Suratte* hun uitdrukkelyk verbooden was; waarom hy dan ook de Tollen weigerde te betaalen en trok onder begunstiging van den nacht, over het Gebergte met zyn volk voort; doch toen den dag aanbrak zag hy zig door de Inlanders van alle kanten omcingelt en de gebaande wegen in 't gebergte, met zwaare boomen gestopt; ook kwamen de Inlanders met een vervaarlyk geschreeuw en gewapent met pyl en boog, op hem en zyn volk af, dus hy genoodzaakt was, de zynen in slagorder te schaarden en op die woedende meenigte, een salvo uit 25 hand Roers te doen, waar op zy te rug deinsden en hy met de zynen met groote moeite het gebergte beklommen en dus hunne reis vervorderden; egter niet zonder geduurig door de Inlanders ontrust te worden, die nu en dan uit hunne hinderlagen te voorschyn kwamen en met vuurige pylen op hem schooten, waar teegens hy hen rykelyk met kruid en lood liet begroeten, tot dat verscheiden van hun zwaar gekwetst raakten en daar door de lust verging, om hem verder te vervolgen.

Tegens den avond kwam hy in een Dorp of gehugt, waar uit de Inwoonders gevlugt waren, zoo dat 'er voor zyn volk geen de minste verversching te bekoomen was; egter liet hy hen hier van den moeielyken tocht wat uitrusten tot den volgenden morgen, wanneer hy langs steile geberg-

bergtens en diepe valeien zyne reis voortzettede, door verscheiden Dorpen en vlekken, waar uit meede alle de bewoonders gevlooden waren. Omtrent middernacht wilde hy zyn volk wat rust verschaffen, oordeelende zig nu buiten vreezen van overvallen te worden, alzoo hy naby de grenzen van 't Koninkryk *Decan* was, egter wierd hem zulks door de byzynde *Guzuratters* afgeraaden, dewyl hy zig digt by het Kasteel van den *Raspoetisen* Koning bevond, welke raad hem zeer nuttig was, want zoo dra als zyn volk in den morgenstond van 't gebergte inde valeiën kwamen, wierden zy door een meenigte *Raspoeters* omcingelt, ook kwam den Bevelhebber van 't gezeide Kasteel, met drie hondert Ruiters op d'onzen aanrennen, roepende in hunne taal: Sla dood die honden. 't geen egter *Van den Broek* niet vervaart maakte, maar schaarde zyn volk digt in één en ging in slagörder voort, onder het gestaadig vuuren, tot aan een naby geleegen Boschje, waarin veele Inlanders 't saam gerot waren en dat hy genoodzaakt was door te trekken, dus hy sterk op hun liet vuuren, 't geen van een gewenschte uitwerking was, dewyl veelen van dezelven gekwetst wierden ende overigen door de vreeze bevangen, het haazen pad koozen, dus hem en den zynen een vryen doortocht lieten; maar zoo ras waren zy niet weer buiten 't geboomte en inde vlakten gekoomen, of den *Raspoetischen* Bevelhebber kwam met zyn byhebbende Ruiters op een' vollen galop op hun af, waar tegens zy zig zodanig met schieten verweerden, dat zy deezen Bevelhebber en twee andere Ruiters nevens hem, dood schooten, waar door de overigen in verwarring gebragt wierden en d'onzen twee paarden tot buit kreegen,

Toen

Toen vervorderden zy weder hunne reis; doch wierden nog gestadig door verscheiden troepen Inlanders ontrust, die heevig met pylen op hun Schooten, maar deezen bleeven meest buiten 't bereik van ons schietgeweer, eindelyk kwamen d'onzen (na dat zy nu meer dan zes uuren, al gaande weegs met de *Raspoeters* waren handgemeen geweest) op de grenzen van 't Koninkryk *Decan*, wanneer een troep volk uit het laast gedagte Ryk, haar te hulp kwam, door dien de Koning van *Decan*, met die van *Raspoet* in oorlog was, welke hulp ter regter tyd voor hun opdaagde, want zy haar meeste kruid verschooten, en bereids drie dooden en 28 zwaare gekwetsten hadden, ook wierden de *Raspoeters* van uur tot uur talryker.

Aan de grenspaalen van dit Ryk, stond een sterk Kasteel, by welkers Bevelhebber *van den Broek* vriendlyk wierd ontvangen en met wiens toestemming, hy zyn volk hier eenige dagen liet vertoeven, zoo tot geneezing van de gekwetsten, als om de overigen van den gevaarlyken tocht te doen uitrusten.

Wanneer nu de gekwetsten reedelyk herstelt waren, vervorderde hy weer zyne reize, onder 't geleide van eenige *Decansche* Ruiters en passeerde verscheiden Dorpen en bemuurde Steden, tot aan de hoofdstad van 't *Decansche* Ryk, genaamt *Doltabat*, welke op 't uiterlyke aanzien, een schoone en welversterkte stad was, doch waarin geen vreemdelingen mogten komen om dat hier de Serails van den Koning en zyner Edellieden waren.

Vervolgens kwam hy by 't leegerhoofd van *Decan*, *Melik Ambaer* genaamt, die met wel tachentig duizend Ruiters en even zoo veel voet-

voetvolk, uit de vier Ryken *Decan*, *Golkonda*, *Visapoer* en *Ballegate*, tegens de ſtrooperyen en vyandlykheden der onderdaanen van den grooten Mogol te velde lag, met wien de bovengezegde Vorſten in oorlog waren.

Hy wierd door *Melik Ambaer* zeer minzaam ontvangen, aan wien hy een Japanſche Sabel en Javaanſche Kris tot een geſchenk aanbood, waar tegens deezen hem een Goudlakens Eerekleed deed omhangen en beloovden hem daar en boven, 100 pagoden s'maand met nog het inkoomen van een goed Dorp, zoo hy in zynen dienſt wilde overgaan; voor welk aanbod hy hem bedankte en vertrok den 23ſten van Slagtmaand van daar, door verſcheiden Steeden en Dorpen, voor een gedeelte behoorende onder de heerſchappye van den grooten Mogol en gedeeltelyk tot het Ryk van *Decan*, waar na hy in 't laaſt van deeze maand aande Rivier den *Ganges* kwam en die te paard doorwaadde; hier ontmoettede hy een karavaan van Turkſche, Arabiſche en Armeniſche Kooplieden, welkers koopwaaren op laſtdraagende Oſſen gelaaden waren, welke van *Mazulipatam* kwamen en naar *Suratte* wilden. Vervolgens kwam hy in 't eerſt van Wintermaand, in 't Koninkryk van *Golkonda*, daar hy door den Regent van 't Ryk, (zynde den Koning nog minderjarig) in zyn hoofdſtad *Baganaga* in 't eerſt vriendlyk wierd verwelkomt, ook ging hy by den Bevelhebber van *Mazulipatam*, die ter dier tyd aan 't hof van den Koning was, om voorſpraak en vrygeleide van den Regent naar *Mazulipatam* te verzoeken? 't geen deezen hem ook (doch geveinsdelyk) beloovde, zeggende nog daar by: dat hy op zyne vriendſchap kon ſtaat maaken; doch ras ontdekte zig dit bedrog, want zoo

dra

dra, was *van den Broek* met zyn volk, niet eenige mylen van de Hoofdstad voort gereist, of wierd door een sterken troep Soldaaten omringt en gevankelyk naar de Hoofdstad te rug geleid, daar zy allen in een slegte houte loots wierden opgeslooten, na dat zy alvoorens van hun geweer beroovt waren, welk toeval, alleen door den Bevelhebber *van Mazulipatam* berokkent was. *van den Broek* was de eenigste van d'onzen die vryheid had om over dag uit 't gevangenhuis te gaan, van welke vryheid hy zig dan ook zoo wel wist te bedienen, dat hy door eenige geschenken aan den Hoofdschout der stad te geeven, na verloop van drie dagen voor hem en de zynen een vrygelybriev van den Regent bekwam, om naar *Mazulipatam* te gaan, 't geen egter den Schelmschen Bevelhebber dier stad niet aanstond, vreezende dat d'onzen haar verhaal op die stad zouden zoeken; waarom hy weer zyne loosheid te baat nam en *van den Brook* by zig ontbood, om den pas van den Regent te zien, die hy genootzaakt was hem ter hand te stellen en toen hy dezelve geleezen had, weigerde hy die te rug te geeven, maar gav hem een andere pas om eerst naar *Patapoeli* en vervolgens naar *Paliakatte*, onder 't geleide van eenige Ruyters gebragt te worden; welke behandeling, hoe onreedelyk dezelve ook was, hy wel gedwongen was goed te keuren en daar en boven nog wel van dien veinzaart, vriendelyk afscheid te neemen.

Hy reisden dan ook den volgenden dag voort en kreeg na verloop van vyv dagen, een briev van *Hans de Haas*, zynde Opper-Hoofd in de Logie der Maatschappye tot *Mazulipatam*, die hem raade niet naar de laastgedagte stad, maar naar *Pattapoeli* te gaan, 't geen egter zyn volk

nog

nog de byzynde *Guzuratters*, welke door de lange reize en geleeden ongemakken afgemat waren, niet wilden doen, maar regt toe naar *Mazulipatam* trokken, daar hy dan ook op den 24sten van Wintermaand, in een palankin door agt mannen gedraagen, teegens den avond aankwam.

Daags daaraan kreeg hy tyding, dat zyn meeste volk door bevel van den Koning van *Golkonda*, in een na by geleegen Dorp in 't doortrekken, waren opgehouden, ter oorzaake dat zy tegens 't vrygeleide hun door den Bevelhebber van *Mazulipatam* gegeeven, gehandelt hadden; hy ging daar op aanstonds naar 't gezeide Dorp om order te stellen, maar daar komende, vondt hy zyn volk tegens de Inlanders in de Wapen en bereids handgemeen; dus hy met het Opper-hoofd der *Mazulipatamsche* Logie, werksgenoeg vondt, om de strydende partyen tot reeden te brengen, 't geen eindlyk, door tusschenkomst van een' Persiaansch' Koopman, geschiedde, mits dat ons volk, niet naar *Mazulipatam* maar naar *Paliakatte* zoude trekken, op welken tocht, de Inlanders hun noch leevensmiddelen, noch huisvesting, teegens behoorlyke betaaling wilden geeven, dus zy dien nacht, in een Dorp *Monte Pouly* genaamt, onder den blooten Hemel moesten doorbrengen; schoon ons Opper-hoofd *de Haas* beloovt had, voor den avond een Jagt te zenden, om haar naar *Paliakatte* te voeren, welk Jagt den volgenden morgen eerst opdaagde, doch zonder boot of sloep, dierhalven was ons volk genoodzaakt, door een heevigen zee branding, met het geweer op den rug naar boord te zwemmen, waar na zy het anker ligtten en de volgenden dag voor *Paliakatte* aan landen, daar *van den Broek* met 63 der zynen in 't Hollandsche Fort *Geldria* gehuisvest wierd, welk

welk Fort aldaar in 't Jaar 1615 gebouwt, en van behoorlyk geschut en een genoegzaamen bezetting voorzien was; alles met voor kennis en toestemming van den Koning van *Golkonda*, met welken Vorst, men ook al s'Jaars te voren over één gekoomen was: dat de Maatschappye voor inkomende en uitgaande rechten, in plaats van vier ten hondert, hem s'Jaarlyks eens zoude betaalen 3000 oude pagoden, of 25000 guldens Hollandsch, welk akkoord, ook in dit Jaar 1617 nog nader was vernieuwt.

Vervolgens ging hy op den 28sten van Louwmaand 1618, met vier Scheepen waar over gezegde *de Haas* het Opperbewind had, een Kruistocht tegens de Portugeesen doen, die egter vrugteloos afliep en kwamen zonder eenige vyandlyke Scheepen ontmoet te hebben, in 't laast van Lentemaand voor *Palliakatte* te rug; ook kwam daar de Koopman *Gysbert van Zuylen* met een kanoe of klein Inlandsch vaartuïg van 't Eiland *Ceylon*, klagende zeer over de kwaade behandeling van den Keizer van *Kandia*, en verbreeking van zyn woord en belovten.

Eenige dagen daar na, is *van den Broek* met het Schip de Gouden Leeuw, van daar naar *Mazulipatam* gezeild; laatende in 't Fort *Geldria* den Opper-Koopman *Adolph Thomasz*: met 130 Hollandsche Soldaaten en 32 stukken geschut; toen hy nu vervolgens voor *Mazulipatam* aanlandde, wierd hy door den Gezaghebber dier stad vrienlyk ontvangen en met één goudlakens Eerenkleed naar 'sLands wyze beschonken; ook verkogt hy alle zyne meedegebragte Koopmanschappen voor kontant geld, met groot voordeel voor de Maatschappye.

Wanneer hy nu hier het noodigen verricht had, ver-

vertrok hy in gezelschap van *Samuel Kint* zynde geweest onder Bevelhebber der Maatschappye over de komtooren op de *Choromandelsche* Kust, naar *Bantam*, maar alzoo de Mouson verloopen was, wierd hy genoodzaakt op de Reede van *Atsjien*, op *Sumatra* geleegen, het anker te werpen; hier vondt hy het Schip de Valk, wiens Bevelhebber *Cornelis Comans* last had: met den Koning over het leeveren van peper, uit de plaatsen *Ticou* en *Priaman*, een nader verbond te sluiten; 't geen slegts gedeeltelyk zyn beslag kreeg, egter laadde hy hier een party peper die hy voor Katoene Lywaaten en Vrouwen Kleedjes verruildt had, welke Koopwaaren, hier een goede winst gaaven. En zeilde daarna door de straat van *Sincapoura* tot op de Reede van *Malakka*, om te zien of hy daar eenige Portugeesche Vaartuigen prys konde maaken, doch dezelve lagen te digt onder den wal, waar door deeze onderneeming vrugtloos afliep; hy vertrok toen naar de Rivier van *Jamby* meede op *Sumatra*, aan de Oost-zyde van dat Eiland geleegen, op de hoogte van 50 minuten bezuiden de linie; deeze Rivier moest hy wel 25 mylen opzeilen, eer hy aan het Hollandsche komtoor kwam, daar hy eenige pakken Choromandelsche Kleeden loste en een goede party peper laadde, welke hier ter dier tyd, voor 6½ Reaal van agten het pikol, zynde 120 pond, gekogt wierdt en liep toen naar *Jakatra*, daar hy den 7den van Slagtmaand op de Reede kwam en verstondt: dat het Opperhoofd *Koen*, met den Koningen van *Jakatra* en *Bantam*, door opstooken der Engelschen, in oorlog was. Van welken oorlog en de gevolgen van dien, wy by het beschryven van het Opper-Landvoogdschap van den braaven *Jan Pietersz. Koen*, breeder zullen spreeken, en ons nu voor eerst

eerst bepaalen, tot het geene dat gedurende de de boovengemelde Reize, door anderen bediendens, ten voordeelen der Maatschappye is verrigt.

VYVDE HOOFDSTUK

Behelzende de Reizen van den Zeevoogd Joris van Spilbergen, *door de Straat* van Magallanus *en van* Jacob Le Maire *met de ontdekking van een nieuwen doortogt, in de groote Zuid Zee.*

IN 't begin van 't Jaar 1614, hadden Bewindhebberen der Maatschappye weeder een Vloot van zeven Scheepen uitgerust en daarover het gezag opgedraagen, aan den Wakkeren Zeevoogd *Joris van Spilbergen*, aan wiens naam wy meermaalen in deeze onze Historie, met roem gedagt hebben: en waren tot deeze Vloot, door de Kamer Amsteldam, geleevert, de navolgende Scheepen, als.

De Groote Zon, De Groote Maan, De Jager, het Jagt en de Meeuw.

Door de Kamer Zeeland, het Schip den Æolus en door de Kamer Rotterdam, het Schip de Morgenstar.

Op den 8sten van Oogstmaand zeilde *Spilbergen* met deeze Vloot uit Texel, doch moest door teegen winden in Engeland binnen loopen, daar hy, tot den 16den van Herfstmaand geänkert lag en toen zyne reis vervorderde; den 23sten van Wintermaand kwam hy aan de *Brazielsche kust* en liet voor een Eiland door de Portugeezen *Illa Grande* genaamt, het anker vallen, wanneer hy zyn Sloep

Sloep en Boot, om water en brandhout te haalen, naar land zondt, die ook met het zelve te rug kwamen, zonder eenig mensch vernoomen te hebben en zoo ras zy gelost hadden weeder landwaards gingen, daar zy door de Ebbe genoodzaakt wierden te overnachten, wanneer zy egter eenig gerugt van volk, 'snachts in 't bosch vernamen, welke tyding zy den volgenden morgen aanboord bragten, waarna weer drie boots met eenige gewapende Soldaaten, naar land voeren; ook had de Zeevoogd de bootsgezellen bevoolen, hunne wapenen meede te neemen, 't geen zy egter tot hun ongeluk verzuimden, want zoo dra zy naby het Eiland genaadert waren, wierden zy van vyv wel bemande *Kanoes* overvallen en allen deerlyk vermoord, 't geen door 't volk van 't Schip de Jager; 't welke het naaste onder den wal lag, ontdekt wierd, 't welk heevig op de Portugeesen en Inlanders vuurde, doch deeze lagen buiten het bereik van hun geschut, ook hadden deeze Inlanders de stoutheid, de boot van de Jager, die slegts een musket schoot van boord lag, te rooven.

De Zeevoogd, door 't hevige schieten wel merkende, dat 'er onraad was, liet daadelyk driewelgewapende boots naar land roeien, die door den Schipper van 't Schip de Jager kondschap kreegen, wat 'er gaande was en toen regt op de *Kanoes* aanzetteden, die gerust agter een uithoek, d'onzen inwagtten, maar zoo dra waaren deezen niet om dien hoek gekoomen van voorneemen zynde den vyand aantevallen, of zy wierden twee vyandelyke Fregatten gewaar, die de *Kanoes* dekten; dus d'onzen de ongelykheid van den kans ziende, vrugteloos te rug keerden.

Den eersten van Louwmaand 1615, wierden

by den Zeevoogd aanboord gebragt, vier Matroossen van 't Schip de Meeuw, die een komplot gesmeedt hadden, om dit Schip en 't Jagt aftelopen en daar meede haar Fortuin te zoeken, van welke daad zy ook vervolgens wierden overtuigt en twee daar van gevonnist, om aanboord van 't Schip de Meeuw, aan den nok van de raa opgehangen en in 't ophyssen door zes Soldaaten doorschooten te worden, welk vonnis op den 5den aan hun ten uitvoer wierd gebragt, ook verdeelde de Zeevoogd al het Scheepsvolk van dit Schip, op de andere Scheepen, om verder verraad voortekoomen, en plaatste ander volk op het zelve.

Den 8sten liet de Zeevoogd den Scheeps Raad beleggen, waarïn besloten wierd: Om de *Kordes* baai, voor aan in de straat *Magellanus* geleegen; voor de gemeene zamelplaats te stellen, byäldien het mogt gebeuren, dat de Scheepen door storm als andersints van malkander mogten geraaken, als wanneer het Schip of de Scheepen, die eerst in de gezegden baai ten anker kwamen, daar zeeven dagen naar de overige moesten wagten en die dan niet opdaagende, moesten zy op den uitterste hoek van 't land, een bepaald teken opregten, dat tot een baak voor de agterblyvende zou verstrekken; maar alzoo men aan 't Eiland *Illa Grande* weinig ververfching had kunnen bekoomen, besloot men nader op den 11den, eerst naar Kaap *Vincent* te loopen, om te zien of men daar van de Portugeesen ververfching kon krygen, waarop zy den 15den het anker ligten en den 17den land in 't gezicht kreegen, 't geen men zig eerst verbeeldde kaap *Vincent* te zyn, doch by nader onderzoek, bevondt men 'er nog een of twee mylen van af te weezen; de Zeevoogd liet

liet hier een boot met gewaapend volk naar land vaaren, om ververfching te koopen, doch de Portugeesen en de natuurlyke inwooners van 't land, weigerden zulks, zonder toestemming van den bevelhebber van kaap *Vincent*, waarom de Zeevoogd besloot: een vriendelyke briev aan dien Bevelhebber te schryven, waarop hy 's daags daaraan een zeer onvoldoenend antwoord kreeg; ook bevondt men dat de Portugeesen het op bedrog toeleiden en voorneemens waren, ons door schoone woorden maar op te houden; waarom de Zeevoogd met zes gewapende sloepen een landing deed en met geweld een meenigte oranje-appelen en andere vrugten liet plukken, niettegenstaande de Portugeesen van verre sterk met pylen schooten, dat door d'onzen niet onbeantwoordt bleev.

Den 26sten wierd by den Scheepsraad besloo-ten, nog een landing te doen en dan het anker te ligten, waarop men drie gewapende boots naar een naby geleegen Eilandje zondt, die kort na haar vertrek terug kwamen, met tyding, dat zy een vyandlyk scheepje gezien hadden, daar de Zeevoogd aanstonds vier gewapende boots op afzondt, en zelvs met het schip de Jager volgde; 't vyandlyke scheepje tragtte d'onzen wel te ontloopen, maar vermits de groote stilte, was zulks ondoenlyk, en gav zig, zonder eenigen teegenstand, aan onze boots over, het was een scheepje van 36 lasten, gelaaden met Yzer, Katoen, Zout en andere Waaren, en was met 18 Portugeesen, zoo Passagiers als Matroosen bemandt; het kwam van *Lisbon* en moest naar *Rio Janeiro*. Toen de Portugeesen zig overgaaven, waren zy beängst, van door d'onzen over boord geworpen te worden, welke tyrannige be-

behandeling, meermaalen door hunne landslieden aan d'onzen was gepleegt; doch onze Zeevoogd, een afgryzen hebbende van zodanige wreedheid, behandelde hen vriendelyk, en beloovde hun met Schip en Laading vry te geeven, zoo zy by den Bevelhebber van *St. Vincent* konden bewerken, dat hy aan onze Scheepen ververſching tegens behoorlyke betaaling liet bezorgen, als meede ontſlag van 10 a 12 onzer landsgenooten, welke deeze Portugeeſen aan hem gezeid hadden, dat tot *Rio Janeiro* eenigen tyd waren gevangen gehouden. Zy zonden daarop een briev aan deezen Bevelhebber, met verzoek, dat hy hun ontſlag en vrygeeving van Schip en goed wilden bezorgen, doch hierop kwam 's daags daar aan een trotſch en opgeblazen antwoord, waar in die Bevelhebber onder andere bitſche woorden, zig in deezer voegen uitdrukte: dat zoo wy van hem ververſching begeerden, wy zulks met 't punt van 't rapier moeſten haalen, dat hy ook geen enkelden Hollander voor een meenigte Portugeeſen wilden uitwiſſelen, en laaſtelyk: zoo wy met onze vloot niet aanſtonds van de Ree vertrokken, hy ons met geweld zou doen vertrekken.

Op dit hoogmoedige en weigerende antwoord, zondt de Zeevoogd op den 29ſten, zeven welgewapende boots naar land, om zoo veel ververſching te haalen als 't doenlyk was, en in geval van tegenſtand, geweld met geweld te keeren; 't geen deeze uitgezondene ook getrouwlyk volvoerden, want nadat zy alle de oranje-appelen en andere vrugten, naby het ſtrand groeiende, hadden afgeplukt en met eenige leggers varſch water, in hunne vaartuigen gelaaden, ſtaken zy den brand in een kerk en

alle

alle de na by geleegen huizen, om reede: dat de Portugeezen en Inlanders, met handgeweer en pylen, geduurende hunnen arbeid, heevig op d'onzen hadden geschooten egter zonder iemand van hun te kwetsen.

'sDaags daar aan ligten men de lading uit het veroverde Scheepje en liet het zelve toen tot op het water afbranden; onder de papieren welke daar in gevonden waren, bevondt men verscheiden brieven, waar in de Spanjaards en Portugeesen, van de komst onzer Vloot en destinatie verwittigt wierden; zekerlyk geschied door ontrouwe Inwoonders des vereenigden Staats, die daar voor van den Kastiliaanschen Koning, geschenken ontvangen hadden.

Men maakte zig nu gereed om te vertrekken, wanneer de wind eensklaps omschoot, waardoor men genoodzaakt was ten anker te blyven, om nu niet leedig te zyn, zondt men weder zes boots naar land om water te haalen, doch deezen verwyderden zig onvoorzichtig van malkanderen, zoo dat de boots van den Zeevoogd en van 't Schip de Jager reeds landden, wanneer de andere boots, nog in volle zee waren, welke gelegenheid zig de Portugeesen ten nutte maakten, want toen d'onzen beezig waren hunne vaten met water te vullen, deeden de Inlanders, aangevoert door de Portugeesen, uit een na by geleegen Bosch, een heevigen uitval, verzeld met een hagelbuy van pylen en werpschigten, waar door verscheiden van ons volk gekwetst wierden, zy brandden egter ook wel met haar roers op de vyanden los, doch met weinig vrugts, zoo dat zy genoodzaakt waren, voor de overmagt te wyken en kreegen by geluk de boot van den Zeevoogd, waarmee zy van 't strand zeewaards vlugtten en bui-

ten schoots bleeven dryven, tot de andere vaartuigen ter hunner ontzet opdaagden, met welkers hulp zy weeder landen, schoon de Inlanders het strand overal bezet hadden en nog al even fel met pylen en werpschigten schooten; doch wanneer d'onzen eenige salvoos met haar hand geweer gedaan hadden, waar door verscheiden Inlanders doodgeschooten en gekwetst wierden, namen deezen in wanorder, Boschwaarts in, de vlugt, niettegenstaande de Portugeesen hen met zwaare dreigementen en stokslagen, tot een nieuwen aanval aanporden, doch zonder eenig gevolg, alzoo de vrees voor ons schietgeweer, by hen de overhand had, waar door d'onze den boot van 't Schip de Jager die in s'vyands handen was gevallen, herwonnen, doch dezelve was egter aan verscheiden kanten doorboord, waar meede zy weer naar de Scheepen keerden, met vier dooden en verscheiden gekwetsten.

Den 4den van Sprokkelmaand ligtten zy hunne ankers, na dat de Zeevoogd alvoorens, vier van de gevangen Portugeesen had aan land doen zetten, waar onder de Schipper van 't veroverde Scheepje was, aan wien hy uit medelyden nog eenig geld gav. Tot in 't begin van Lentemaand vervorderden zy, met een' voorspoedigen wind, hunne reize, wanneer zy zig op de hoogte van *Rio de la Plate* bevonden, en de Zeevoogd sein deedt, om land te zoeken, meenende niet verre van de straat *Magellanus* te zyn en zeilde toen tot den 7den, langs 't land heen, tot zy aan eenen uithoek kwamen, welke zy voor *Kabo Virginia* hielden, zy bevonden zig toen op 52 graden en agt minuten en wierpen een halve myl van land, op 15 vadem waters het anker, doch s'nachts ontstondt 'er een heevigen stormwind, waar door

de

de Scheepen driftig raakten en des Zeevoogds Kabeltouw aanftukken fprong; welke ftorm den 8ften nog al aanhield, waar door de Scheepen geheel van malkanderen raakten; die niet eerder, voor dat het onweer op den 10den bedaard was, weer by den anderen kwamen, behalven de Meeuw en de Morgenftar, vindende zig door deezen ftorm een graad te rug gefmeeten. Den 14den kwam, 't Schip de Meeuw weer by de Vloot, en was met het Schip de Morgenftar al in de ftraat *Magellanus* geweeft, daar dit laatfte omtrent de *Pinguins* Eilanden nog ten anker lag. Geduurende haar afweezen van de Vloot hadden twee muitemaakers op dit Schip de Meeuw, het andere Scheeps volk opgerokkent, tegens den Schipper en Koopman, die ook beiden door hen in de Kajuit waren overrompelt en gevangen genoomen, willende de Koopman op ftaande voet vermoorden, doch door bidden en fmeeken van den Schipper, hadde zy hem het leeven laaten behouden, doch dwongen hem voor haar de pot te kooken; maar deeze twee belhaamels, eindelyk onééns wordende wie van hun beide Schipper zou zyn, had de Schipper en Koopman met eenige onder officieren, deeze geleegenheid waar genoomen en zig op hun beurt weer meefter gemaakt van de Kajuit, daar zy de twee muiters vegtender hand gevangen kreegen, waar na het ander muitend Scheepsvolk hen afviel en zig weeder onder de gehoorzaamheid van den Schipper begaven, die vervolgens Kreigsraad belegt had, waar in deeze twee belhaamels gevonnift waren, om over boord geworpen te worden, 't geen ook aanftonds was uitgevoert en daar door (zoo als men meenden) de ruft herfteld.

Den 28ften kreegen zy de hoogte van 52 graaden

den 30 minuten en kwamen met vier Scheepen, (alzoo het Schip de Meeuw hen ontzeild en waarschynlyk op nieuws door 't muitend volk overweldig was) in den mond van den straat *Magellanus*, daar zy nu en dan, een mensch van eene buiten gewoone lengte, op bergen en heuvels zagen klimmen om onze Scheepen te bezien, zekerlyk een *Patagonier*, wyl zy aan de *Patagoonsche* Kust waren. Den 3den van grasmaand passeerde de Zeevoogd de eerste engte van deeze straat en kwam den 8sten by de *Pinguins* Eilanden, even na dat hy de tweede engte deezer straat gepasseert was. Op een deezer Eilanden vondt hy een opgeregtte staak staan, waarom hy eenige der zynen daar heenen zondt, die aan dit opgeregte teken een briev vonden van 't Schip de Morgenstar, waaruit zy verstonden: dat het zelve den 25sten van de voorige maand, van daar zyne reize vervolgt had.

Den 10den van Grasmaand, kwam hy tegens den middag aan een schoone Zandbaai, alwaar hy een vervallene stad vond, eertyds door de Spanjaards aldaar gebouwt en naar hun Koning *Philippus* genoemt, doch nu door die Natie verlaaten en geheel onbewoont; hy ging hier met twee boots aan land, maar vondt daar niets byzonders dan goed verschwater, dus hy zyne reize langs de noordzyde der straat, in 't gezicht van 't land voortzettede, landwaards in zag hy veel geboomten waar in veele papegaayen en andere Vogels waren, en na by den oever veel vlak land, dat weleer door de Spanjaards tot zaailanden scheen gebruikt te zyn. Hier bevondt hy zig op de hoogte van 54 graaden en zag daar tot zyn groote verwondering, een doortogt naar de groote zuid Zee, maar vermits zyn Schip te diep ging

en

en de andere Scheepen by de eerste engte der straat van hem afgeraakt waren, durvde hy zig, uit vreeze van ondieptens daar in niet begeeven.

Hy vervolgde nu zynen koers Zuid Zuid ten Oosten aan, tot dat hy aan eenen grooten uithoek kwam, waar agter een goede reede was, daar egter het land ruw en oneffen begon te worden, ook lag daar de sneeuw op het gebergte zoo hoog als of het midden in den winter was; hier veranderde hy van koers en zettede het naar 't Zuidwesten, tot aande derde engte der straat, doch kon dezelvedoor de onbestendigen winden niet doorvaaren en was dus genoodzaakt, op 42 vadem waters het anker te werpen.

Den 13den van gezegde maand, zeilde de Zeevoogd met eenige der zynen met een kleine boot naar een anderen inham, welke hy voor de Mosselbaai aanzag, doch daar komende, was zulks nog een onbekende baai; hy ging hier aan land en vondt daar goed verschwater en een menigte boomen, wier schors of bast de smaak van peper hadde, waarom hy deezen inham, de Peperbaai noemde.

Den 16den begon de wind wat voordeeliger te worden, waarom hy het anker ligtte en zyn reis voortzettede; tegens den middag zeilde hy de Mosselbaai voorby en liet tegens den avond nu en dan een schoot doen, om te verneemen of de andere Scheepen ook digt by de hand waren; kort hier na zagen zy een rook niet verre van hun opgaan, ook kwam dien avond nog een boot met volk aanboord, die tyding bragten, dat vier onzer Scheepen inde Kordesbaai beezig waren hunne ankers te werpen, gelyk *Spilbergen* ook dien nacht, in dezelvde baai ten anker kwam en door de Bevelhebberen der vier Scheepen, verwelkomt wierd.

'sDaags

'sDaags te vooren, was de Schipper van de Morgenstar en eenige der zynen aan land gegaan, alwaar zy verscheiden Wilden met hunne vrouwen en kinderen op 't strand vonden, die zy eenige messen en andere kleinigheden vereerden en ook een kan Spaanschen wyn gaven, die deezen met grooten smaak dronken en gaven daar tegens aan d'onzen eenige hoorentjes, die zeer konstig aan malkanderen gesnoert waren. Doch in al dien tyd dat de Scheepen daar ten anker laagen, kwamen geen Wilden meer te voorschyn, zekerlyk uit vreeze voor ons schietgeweer, alzoo ons volk daaglyks op Ganzen en andere Vogels ter Jagt gingen. In deeze baai, vonden d'onzen een meenigte Oesters en Mosselen, ook waterkers, Macedonische Pietercelie, en veele rooden beziën.

Den 24sten van grasmaand vertrokken zy uit de Kordes baai en zagen, na verloop van twee dagen, weer een' doorgang die men, na onderzoek, vaststelde dat in de Chilise of groote Zuidzee uitliep, maar alzoo *Spilbergen* 'sLastbriev meede bragt, om de geheele straat van *Magellanus* door te zeilen, vond hy met de andere Scheeps Bevelhebberen raadzaam, hun last te volgen; egter zondt hy een boot met eenige manschap ter onderzoek eenige mylen deezen doortogt in, waar van vier aan land gingen, om op Vogels, die zeer schoon van Vederen waren, te Jaagen, doch deezen wierden uit een hinderlaag, door eenige Wilden met Knodzen gewaapendt aangevallen en twee van hun doodgeslaagen.

Den 30sten kwamen zy in een zeer schoone baai ten anker, daar zy tot den 4den van bloeimaand bleeven en door den Zeevoogd, *Spilbergens* baai genaamt wierd.

Van

Van daar ging hy zelvs met drie boots, den bovengezegde doortogt opzoeken, en vondt aan den oever van deeze Rivier een menigte hutten staan, waar uit de Inwooners gevlucht waren, doch wanneer hy deeze Rivier dieper wilde inroeien, ging daar zodanig een sterken stroom inwaarts en was deeze Rivier zoo diep, dat men kwalyk anker grond kon vinden, zelvs daar zy grond konden peilen, was dezelve meer dan 130 vadem diep, waarom hy, uit vreeze van niet te rug te kunnen keeren, genoodzaakt wierd, deezen tocht te staaken; ook vondt zyn volk in den te ruggang werks genoeg, om tegens deezen snelle, stroom opteroeien, niettegenstaande ieder boot met agt riemen voorzien was.

Den 4den van bloeimaand, vervorderde hy weeder zyne reize en zeilde aan beide zyden, tusschen zeer hoog land en steile Gebergtens, zonder eenigen grond te kunnen peilen door de vervaarlykste dieptens, twee dagen daar aan de straat van *Magellanus* ten einde, tot in de Chilische Zee; by 't uitzeilen van deeze straat, ontmoeteden zy verscheiden Eilandjes, die *Spilbergen* de Sorlinges noemde, dewyl zy veel overéénkomst hadden met de Eilanden van dien naam, even buiten het Kanaal van Engeland geleegen, ook waren hier veele, zoo bovenwater leggende als blinde klippen, die den uitgang zorglyk maakten.

Den 23sten in den morgenstond, zagen zy het Eiland *La Mocha* in de Chilische Zee geleegen, dat zig hoog opdeedt en kwamen den 25sten tegens den avond voor het zelve ten anker; den volgenden morgen ging de Zeevoogd met vrier wel gewapende boots naar 't strand,

al-

alwaar hy een menigte Inwooners met Schaapen, Hoenders en andere ververſching vondt, 't welk hy voor bylen, meſſen en andere Snuisteryen ruilde; ook ontvongen zy hem zeer vriendelyk; zelfs ging den Bevelhebber van 't Eiland met zyn zoon, by *Spilbergen* aan boord, alwaar zy deftig onthaald wierden en tot den volgenden dag bleeven. Hy vertoonde hun de gelegenheid van onze Scheepen en het geſchut waar mee hy den Spanjaarden ging bevegten, dat hun aangenaam was, dewyl deezen hunne vyanden waren.

Na hun vertrek kreeg hy nog een menigte ververſching en nam toen vriendelyk afſcheid van hun, waar na hy zyn anker liet ligten, en kwam den 29ſten voor 't Eiland *Sancta Maria*, ter reede; daar zy eenige manſchap te paard met lanſſen gewapent langs het ſtrand zagen heen en weder ryden, ook lag 'er op de ree een kleine bark, die aanſtonds zyn zeilen ophaalde en voor onze Scheepen de vlucht nam.

Spilbergen liet, met overleg van zyn Scheeps Raad, vier boots bemannen, waar mee hy den Fiskaal van de Vloot naar 't ſtrandt zond, om te zien of hy by vrienden of vyanden was, welken ook ſpoedig te rug keerden met een Spanjaard en een Indiaan, waar voor hy een Serjant als pandsman gelaaten had; deeze bleeven den geheelen nacht by den Zeevoogd aan boord, die daarop den volgenden morgen al zyn volk in de wapenen ſtelden, 't geen door den Spanjaard nauw bezichtigt wierd, gelyk hy zulks ook aanboord van den onder Zeevoogd deedt, waar na hy den onder Zeevoogd en de andere Scheeps Bevelhebbers dien middag aan land ter Maaltyd nodigde 't geen hem wierd toegezegt, dus nam hy vriendelyk afſcheid en wierd op

zyn

zyn vertrek met eenige kanon schooten vereert.

Kort na zyn vertrek, voer den Onderzeevoogd en eenige mindere Bevelhebbers naar land, die door de Spanjaardsch in schyn minzaam wierden ontvangen, doch naauwlyks hadden eenigen van hun voet aan land gezet, of de boot van 't Schip de Jager roeide hen na en bragt hun tyding, dat zommigen van 't Scheepsvolk van de Marsse gezien hadden, dat een troep gewapend volk in aantocht waren naar 't huis daar men 't middagmaal zou houden, waarop d'onzen beslooten, terstond naar boord te keeren met den Spanjaard die toegelegt had hun te verraaden en die zy nu met geweld hadden meegesleept.

Den 31sten met den dageraad, deedt den Zeevoogd een landing met drie Compagnien Soldaaten en eenige Bootsgezellen, die hy, zoo dra zy gelandt waren op 't strand in slagörder schaarde, voorneemens zynde de Spanjaardsch slag te leeveren, maar de meesten van hun namen in alle haast de vlucht naar 't binnenste van 't Eiland, doch staken eerst de brand in een Kerk en eenige hunner hutten die naby het strand stonden, egter wagtten sommigen van hun, te paard zittende, d'onzen in, die dan ook aanstonds op 't bevel van den Zeevoogd wierden aangevallen en met verlies van vier dooden verjaagt, waarna ons volk aan 't plonderen ging, alles roovende wat hun voorkwam, vervolgens alle de overige huizen, die meest van Spaansch Riet opgemaakt waren, in brand staken, en met hun veroverde buit, bestaande in meer dan 500 Schaapen en een meenigten leevensmiddelen, naar boord keerden.

Het Eiland *St. Maria* bevonden d'onzen zeer vrugt-

vrugtbaar en gezond, had overvloed van Tarwe en andere graanen en meenigte van Schaapen, Hoenders en andere gediertens.

Wanneer onze Vloot nu op den Eersten van Zomermaand weer zee gekoozen had en op de hoogte van 37 graaden Zuider breedte in de Zuid-Zee was, gav de Zeevoogd aan alle de Scheepshoofden een schriftelyk bevel, waar na een ieder, van den Bevelhebberen af, tot de geringste Matroosen toe, zig moest gedragen; zoo men door den Spanjaardsch mogt worden aangevallen (dewyl men na by hunnen wingewesten was) of byaldien men zelvs mogt goedvinden hun slag te leeveren, waar toe hy de geleegentheid zou waarneemen, zoo die hem voordeelig scheen; ten dien einde zou hy trachten twee Gallioenen en een kleinder Spaansch vaartuig op te spooren, die (zoo hem gezeidt was) in 't laatste van grasmaand aan 't Eiland *St Maria* waren geweest en van daar naar de baai *Conception* en vervolgens naar *Valparayse* vertrokken, van waar zy langs de kust tot *Arica* zouden zeilen, alwaar zy zilver moesten inneemen en 't zelve naar *Pannama* voeren, welk gezegde, ook door den gevangenen Spanjaard bevestigt wierd, die daar nog byvoegde, dat deeze twee Gallioenen met 40 metaalen stukken voorzien en met duizend koppen bemand waren, en dat ook tot *Lima*, nog verscheiden diergelyke Gallioenen in gereedheid wierden gebragt, om d'onzen wel 't ontvangen; 't geen egter den Zeevoogd niet afdeed schikken maar bevel gav, om zoo dra doen'lyk de twee gezeide Gallioenen optezoeken.

Den 3den van Zomermaand kwam hy in de baai *Conception*, doch kon het steedje van dien naam door de ondieptens niet bereiken, 't geen hy gaar-

gaarne had willen vernielen, wyl daarin maar een bezetting van twee hondert Spanjaarden was, dus moest hy zig vergenoegen met eenige hutten op een na by gelegen Eilandje *Quiri quina* genaamt, in brand te steeken. Hy bevondt deeze baai te leggen op 33 graaden 23 minuten zuider pools hoogte en bleev hier tot den 11den werkeloos ten anker leggen, om te zien, of de twee Gallioenen ook op mogten daagen. Den 12den omtrent den middag kwam hy voor *Val Paraysa*, zynde de Zeehaaven van *St Jago*, welke stad wel 11 mylen landwaards in gelegen was, hier vondt hy een zeer goede Reede, alwaar een Schip ten anker lag, waar uit het Scheeps volk op de aankomst onzer Vloot aan land vluchtten, doch staaken, alvoorens den brand daar in; *Spilbergen* deedt wel alle moeite om zig, van 't zelve meester te maaken en waar 't mogelyk den brand te blusschen; waar toe hy ook het Schip de Jager en twee wel bemande boots afzondt, doch deezen konden, door de menigvuldige klippen waar tusschen het zelve te branden lag, daar niet by koomen; ook schooten de Spanjaards hevig uit hun handgeweer van 't strand, waardoor deeze onderneeming vruchteloos afliep. Hy deedt hier vervolgens met 200 Soldaaten een landing om den afbreuk te doen, doch deezen staken hunne huizen in brand en trokken toen landwaards in, zonder dat hy hen tot staan kon krygen, wanneer hy genootzaakd was, naar boord te keeren en weer Zee te kiezen.

's Daags daaraan bevondt hy zig op de hoogte van 32 graaden 15 Minuten en kwam tegens den avond in een schoone baai *Quintego* genaamt, welke baai beroemt was door haare fraaie waterplaats, die uitmuntend zoet water gav. Hier zondt hy

weder eenig gewapend volk met de boots naar land om water te haalen, dat hun door de Spanjaarden betwist wierd, waarom hy zelvs met nog meerder volk naar land ging en zig meester van de waterplaats maakte, alwaar hy een halve maan van aarden liet opwerpen en daar op geschut planten, om zyn volk te dekken en voor s'vyands aanvallen te beveilige, die nu en dan, door hunne Ruyterye d'onzen kwamen ontrusten, doch zy wierden, na dat deeze battery voltooit was, zodanig door ons grov geschut ontvangen, dat hun de lust verging, om d'onzen het water haalen langer te betwisten. Inde waterplaats of Rivier vongen ons volk, een meenigte van allerlei Visschen, en op 't land zagen zy wilde Paarden, die in 't eerst aan de waterplaats kwamen drinken, doch naderhand schuw voor hun wierden. Ook een menigte Schaapen, Hoenders en ander vee; daar groeiden ook veerlerlei vruchten en in de bosschen hakten zy een grooten voorraad van brandhout; zoo dat deeze baai een der nuttigste en vermaaklykste verversching plaatsen in de geheele Zuidzee was.

Den 17den vertrokken onze Scheepen van daar en hadden tot den 2den van Hooimaand een zeer voorspoedigen wind, op welken dag zy voor het steedje *Arica* (gelegen op 18 graaden 40 minuten zuider breedte) aan kwamen, om te zien of daar ook spaansche Gallioenen lagen om zilver in te neemen, dat hier van de geheele landstreek *Potesia* gebragt wierd; doch zy vonden hier geen Scheepen, dus koozen zy weeder Zee, wanneer zy een klein zeil in 't gezicht kreegen, waar op den Zeevoogd aanstonds twee wel bemande boots afzondt, doch deezen konden het zelve niet inroeien door dien dit Scheepje zoo snel bezeilt

was; naderhand ontdekte men, dat het tot een Spion gebruikt wierd, om onze Vloot te verspieden en daar van te *Lima*, (zynde den Hoofdstad van *Peru*,) kondschap te brengen.

Den 16den van Zomermaand met den dageraad, zagen zy een Schip zeilen daar *Spilbergen* wederom vier boots met gewapend volk op afzondt, die het schielyk agterhaalden en zonder eenige tegenstand in bezit namen, want zoo dra de Spanjaards d'onzen na by hun Schip hadden zien naderen, waren zy ten getallen van negentien, in hun boot geweken meenende daar meede onze handen t'ontkomen; maar zulks wierd ras ontdekt, waar door zy allen wierden gevangen genomen. De laading van het Schip bestond ten grooten deele in leevensmiddelen en eenige kisten met gemunt zilver, 't welk voor 't grootste gedeelte onder onze Soldaaten en Matroosen wierdt uitgedeeld, waar na men het Schip in de grond boorde

Tegens den avond kreeg men van verre agt zeilen in 't gezicht, die zig hoog opdeeden en het op onze Scheepen scheenen aantezetten; *Spilbergen*, ondervraagde daar over de Spaansche gevangenen of hun iets van deeze Vloot bewust was, van wien hy dan ook verstond: dat het agt Oorlog Scheepen van linie waren, die op 't bevel van den Koning van Spanjen waren uitgerust, om onze Vloot te vernielen; deeze Vloot had eenigen tyd tot *Lima* geleegen om de onzen daar te verwagten, maar den Bevelhebber *Don Rodrigo de Mendoza*, zulks moede wordende (als zijnde een hoogmoedig en opgeblaazen Spanjaard) was tegens den raad van den Onderkoning van *Peru* en *Chili*; (dog op zyn sterk aandringen) van daar gezeild en zig by Eede verbonden, van niet te-rug te zullen keeren, voor dat hy onze Schee-

pen vermeestert en alle de overblyvende manschap gebonden naar *Lima* gevoerd had, dewyl hy voor zeeker hield, dat ons Volk door de lange Reize zou afgemat weezen, en daar door buiten staat, om eenigen tegenstand te kunnen bieden.

Op dit bericht, liet den Zeevoogd aanstonds zyne Scheepen in behoorlyken staat van teegenweer stellen en alles in gereedheid brengen om den vyand kloekmoedig af te wagten.

's Daags daar aan begon de vyandlyke Vloot d'onze langs hoe nader te komen, zelvs waren de beide Vlooten teegens 't vallen van den avond, malkander in 't gezicht, waarom *Spilbergen* (als een ervaaren Krygsman, in overweeging nam de gevaarlykheid van een Scheepstryd by nacht) besloot: een Sloep met een Vreede Vaan aan den Spaansche Zeevoogd af te zenden en hem een stilstand van wapenen tot den volgende morgen voorteslaan; maar die hoogmoedige Spanjaard, sloeg deeze aanbieding zeer verachtelyk van de hand, meenende zekerlyk in zyne gedachten al meester van onze Scheepen te zyn, dus kwam hy tegens 10 uuren in den Voornacht met vollen zeilen op onzen Zeevoogd aan en na eenige woordenwisseling deed men ter wederzyde een Charge uit 't handgeweer, waar naa men met het kanon hevig begon te speelen, daar onze Zeevoogd groot voordeel mee deed, dewyl zyn Schip kleinder en dus het geschut veel lager dan dat van den vyand lag, waardoor deeze op verscheiden plaatsen doorschooten wierd; zonder dat zyn geschut, eenig merklyk voordeel op onzen Zeevoogd behaalde, alzoo het zelve te hoog lag; door de stilten bleeven deeze Zeevoogden een geruimen tyd teegens malkander slaan,

schoon,

ſchoon *Mendoza* zig gaarne van *Spilbergen* ontſlagen had, wyl veel van zyn volk wierden doodgeſchooten, daar nog het náár gekerm van de menigvuldige gekwetſten bykwam, 't geen men onderſcheidelyk op 't Schip van onzen Zeevoogd kon hooren, ſchoon de Spanjaarden een groot geweld met hunne Trommels en Trompetten maakten; het geſtaadige gebulder van 't Kanon in 't holſte van den Nacht, vermeerderde, daar en boven nog de ſchrik en verbaasdheid aande zyde der Spaanſchen, waar door alles by *Mendoza* in verwarring was, eindlyk gelukte het hem, door dien de wind een weinig begon aan tewakkeren, *Spilbergen* voorby te zeilen; toen volgde een ander vyandlyk Schip, dat na 't loſſen van zyn kanon, hem meede voorby zeilden, zonder eenige merkelyke ſchaden te bekomen; daar na volgde een derde Schip, dat door de kalmte regt tegens de zyde van des Zeevoogdt Schip dreev en zodanig door hem wierd ontvangen, dat het van alle kanten door nagelt was en in groot gevaar van te zinken; dit ontſloeg zig ook eindelyk van hem en klampte uit wanhoop ons Schip de Jager aan, dat de Spaanſche meenden te enteren en afteloopen, om daar door hun leeven te redden; doch de overkomende vyanden wierden door den dapperen tegenſtand der onzen, ras te ruggedreeven, waar na hun Schip met al de overige manſchap zonk en door de zee bedolven wierd. Toen moeſt het Jagt een hevigen aanval verduuren van den Spaanſche Zeevoogd, die ligtelyk dagt, dit kleine Scheepje te kunnen vermeeſteren, 't welk hem ook gelukt zou hebben, zoo niet *Spilbergen* en zyn Onderzeevoogd, ieder een boot met gewapend volk tot hulp hadde gezonden, waar by nog egter een misverſtand voorviel, want die

van 't Jagt door de duisternis niet kunnende bespeuren, of deeze boots van vriend of vyand waren, schoot de boot van den Zeevoogd in de grond; doch het volk (uitgezondert een die verdronk) wierd door de andere boot als meede door die van 't Jagt gered, zoo ras zy door 't roepen van Oranje te kennen gaven, dat zy Hollanders waren; met deeze hulp versterkt, zag den Spaansche Zeevoogd geen kans zyn oogwit te bereiken, door dien zyn Schip en zeilagie op veele plaatsen doorschooten was, waarom hy van 't Jagt afhieuw en dit Scheepje met weinig schaden, zyne handen ontkwam.

Onze Onderzeevoogd wierd ook door twee vyändlyke Scheepen aangetast, doch deeze kreegen verscheiden maalen van hem de volle laag, waar na ze als laffe bloodaarts, de vlucht namen.

Door de duisternis van den nacht ende groote kalmte, waren de Scheepen de Æolus en de Morgenstar van onze andere Scheepen door den stroom ter zyde afgedreeven en dus geduurende de duisternis, buiten het gevegt geweest, maar by 't aankoomen, van den dageraad, wierden zy door *Mendoza* aangetast, meenende hier nu beeter kans voor hem te hebben; zy hielden eenigen tyd schutgevaarte met hem en verweerden zig zoo dapper, dat hy met bebloedde koppen genoodzaakt wierd aftehouden; ook zonde vyv vyandlyke Scheepen hunne Sloepen by hem aanboord, met verzoek? (gelyk men naderhand van eenige gevangenen hoorde) om het gevegt te staaken, alzoo zy s'nachts geheel reddeloos geschooten waren; ondertusschen begon de wind optewakkeren, waar door deeze Scheepen, van hun Zeevoogd en Onderzeevoogd afraakten en dus het gevegt ontliepen.

De

De Zon begon nu al boven de kimmen te ryzen, wanneer *Spilbergen* bespeurde, dat de Spaansche Zeevoogden door hunne overige Vloot verlaaten waren, waarom hy zyn Onderzeevoogd bevel gav: om het met hem, regt op hun aantezetten, 't geen deeze ook aanstonds volvoerde; *Mendoza* trachtte zig eerst door de vlucht te redden, maar ziende dat zyn Onderzeevoogd hem zoo ras niet volgen kon, minderde hy zyne zeilen, om deezen intewagten, waar door hy schielyk door onzen Onderzeevoogd agterhaalt wierd, deeze gav hem daarop de volle laag, waar na den Zeevoogd hem te hulp kwam; de vyanden verweerden zig nu ook dapperlyk, waar door tusschen deeze vier Scheepen een heevige Scheepstryd ontstondt, daar na kwam ons Schip de Æolus meede in 't spel, ook raakte de Spaansche Scheepen malkander op zyde, zoo dat zy maar een zyde van hun geschut konden gebruiken en tusschen onze Scheepen als tusschen drie vuuren lagen; het volk van den Spaanschen Onderzeevoogd trachtten zig in 't Schip van hun Zeevoogd te bergen uit vreeze dat hun Schip zoude zinken dewyl het zelve op veele plaatsen doorschooten was, deeze vonden (gelyk men naderhand uit de gevangenen verstondt) slegts vyvtig weerbaare mannen by hun Zeevoogd, welke zig in 't voorst van 't Schip 't saam gevoegt hadden en kort daar aan, een Wittevlag opheeffen, tot bewys dat zy zig wilden overgeeven, welke vlag egter door eenige, Edelieden op 't bevel van *Mendoza* wierd ingehaalt, wyl deeze vastlyk scheen besiooten te hebben, liever te sterven dan zig overtegeeven; op zyn voorbeeld greepen die van hun Onderzeevoogd weeder moed en gingen weer over op hun eigen Schip, waar na zy onzen Onder-

derzeevoogd trachtte te enteren, die door de baaren tusschen de twee Spaansche Scheepen was gesmeeten, gelyk ook een meenigte van hun, als raasende menschen, in zyn Schip oversprongen, daar de meesten van hun, door springkisten en 't handgeweer der onzen, wierden doodgeschooten en de overigen overboord geworpen; eindelyk wierd *Mendoza* genoodzaakt aftehouden en trachtte zig door de vlucht te bergen, 't welk hem door *Spilbergen* belet wierd, die hem tot aan den avond vervolgde, wanneer hy niet langer in staat zynde zyn Schip booven water te houde met al zyn overige manschap door de baaren der Zee verslonden wierd; dit Schip was met 24 groote metaale stukken, behalven veele steenstukken en bassen voorzien geweest en bemandt, zoo Edellieden, als gemeenen, met 460 koppen, waar van geen een ontkomen was en had den Koning van Spanjen 150 duizend dukaaten gekost.

Onze Onderzeevoogd en 't Schip de Æolus hadden den Spaansche Onderzeevoogd ook geheel reddeloos geschooten, zoo dat hy in groot gevaar was van te zinken, dus deeze geen uitkomst ziende, een witten vlag ophees, tot een teken dat hy gereed was zig overtegeeven, waarop d'onzen van schieten ophielden ende Onderzeevoogd twee booten met gewapende Manschap daar heen zondt met bevel: om 't Schip in bezit te neemen en de vyandelyke Onderzeevoogd aanboord van zyn Schip de halve Maan te brengen; waar in deeze niet wilde bewilligen; begeerende dien nacht nog aanboort van zyn eigen Schip te blyven, of wel anders, dat onze Onderzeevoogd in plaats van hem, een Hollandsch Kapitein als Gyzelaar zondt, 't geen hem wierd afgeslagen en verzogt het bevel van onzen Onderzeevoogd op

te

te volgen, waar na deeze Hoogmoedigen Spanjaard geen ooren had, schoon hem voor oogen gebragt wierd, het gevaar waarin hy was van met Schip en volk te zinken; eindelyk verklaarden hy ronduit dat het zyn eer niet toeliet van boord te gaan, ten zy onze Onderzeevoogd hem in persoon kwam afhaalen, willende anders liever in dienst van zyn Koning en vaderland met het Schip en volk te gronde gaan dan zig eene verachtelyke voorwaarde te laaten opdringen. Geduurende dit gesprek klom een Matroos van 't Schip de Æolus, naar de groote mast en haalde de Spaansche vlag van booven, waarna d'onzen ziende dat met dien trotschaart niet was uit te regten, te rug naar hun Schip keerden, om nader order te haalen, behalven 10 of 12 Matroosen, die op hoop van plundering zig gewaagt hadden aan boord van den Spanjaart te blyven, welke dan ook tot behoud van hun eigen leeven genoodzaakt waren, den Spanjaarden geduurende den voornacht, wakker te helpen pompen, doch ten laatsten het lek hand over hand toeneemende, staken zy veele toortsen op en schreeuwden om hulp, dat nu te laat was, want eer onze boots kwamen toeschieten, ging het Schip te gronde; 60 of 70 van de manschap vond men op planken, rondhout en andere dingen dryven, die eerst om hulp riepen? meenende dat het Spanjaards waren, maar zoo dra zy ons Volk aan de spraak ontdekten, wierpen verscheidene van hun, hun allerley verachtelyke Scheldnaamen toe, dus de meesten Spanjaards door ons volk aan de genade der baaren wierden overgelaaten;, bergende alleenlyk hun Opper- en Onderstuurman, een Kapitein en eenige Soldaaten, die naar onze Scheepen gebragt wierden en van

 wien

wien men vervolgens, het hiervooren verhaalde verstondt. Men had op bevel van onzen Zeevoogd wel getracht den Spaansche Onderzeevoogd te redden, doch deeze was voor de aankomst onzer booten bereids verdronken.

By deezen Scheepstryd hadden d'onzen veertig dooden en zes-en-vyftig gekwetsten bekomen, waar tegens de spaansche drie groote Gallioenen en wel duizend man, zoo doodgeschootene als verdronkene verlooren hadden.

Toen nu onze Scheepen van hunne geleedene schaden, zoo goed doenlyk herstelt waren, zeilden zy naar *Caloua de Lima* (zynde de haven van de stad *Lima*, welke van daar een uur landwaards in lag) Den 20sten wierp onzen Zeevoogd in de gezeide haven, digt onder 't land het anker, alwaar hy wel 36 Scheepen kort onder de wal zag heen en weer vaaren, zonder dat hy één derzelve kon magtig worden. Ook vondt hy het strand overäl met gewapend volk bezet, die van een opgeworpen battery, wakker op onze Scheepen vuurden, 't welk door d'onzen niet onbeantwoord bleev, egter deinsden onze Scheepen wat agteruit en wierpen in 't inkoomen van de haven weer het anker, om te zien: of zy ook eenige Scheepen konden prys maaken; hier bleeven zy tot den 26ste, wanneer een klein Scheepje met Zout en andere Waaren verovert wierd, welke lading de Zeevoogd onder 't volk liet uitdeelen en 't Scheepje by zig hield, waar op hy een Schipper en eenige Matroosen stelde.

Den 28ste kwamen zy op de hoogten van 10 graaden bezuiden de linie, voor een plaatsje *Guarmar* genaamt, dat eene schoone haaven had; hier zondt hy eenige Soldaaten aan land, die aldaar niet dan leege wooningen vonden waar uit

de Inwoonders in de bosſchen gevlucht waren. Men vondt hier een goede waterplaats, ook Oranjeappelen en andere vruchten, als meede eenige Varkens en Hoenders, zoo dat ons volk voor de geleeden ongemakken, zig hier vry wel ververſchten. Den Zeevoogd liet hier ook eenige gevangen Spanjaards aan land zetten, waar na hy op den 3den van Oogſtmaand, van daar zeilde en den 8ſten voor de Stad *Payta* het anker liet vallen.

Hier zondt hy op den 9den, agt Sloepen met 300 gewapende mannen aan land, die de gezeide ſtad, van alle kanten wel verſterkt vonden en over al met Soldaaten bezet, waar mee zy eenige Schermutſeling hielden, zonder eenig voordeel o den vyand te behaalen, waarom zy teegens den avond weer naar de Scheepen keerden; doch daags daaraan, liet den Zeevoogd de Scheepen de Æolus, de Morgenſtar en het Jagt, digt onder de ſtad loopen, die dezelve aan d'eene zeide heevig beſchooten; aan den andren kant, liet hy nog meerder manſchap dan daags te vooren landen, die aanſtonds op de ſtad aantoogen, dog by hun naadering vonden zy dezelve, door 't krygsvolk en de Inwoonders verlaaten, die bevreeſt voor 't ſterk bulderen van 't Kanon onzer Scheepen, met hun meeſte goederen, naar 't Gebergte en in de bosſchen gevlucht waren, dus onze Soldaaten hier weinig buit vonden. Op 't bevel van den Zeevoogd wierd de ſtad aan de vier hoeken in brand geſtooken en geheel vernielt, waar na ons volk teegens den avond na boord keerden.

'sDaags daaraan, verlieten onze Scheepen de haaven van *Payta*, doch bleeven tot den 21ſten niet verre van daar by een kleinen uithoek geankert, om te zien: of de Spaanſche Vloot die van *Pannama* met zilver en andere koſtbaaren koopman-

manschappen verwagt wierd, ook mogt opdaagen, ten welke einden de Zeevoogd het kleine veroverde Scheepje daaglyks om kondschap uitzondt; doch deeze Vloot nog niet verscheene zynde, vervorderde hy zyne reize, maar had nu sterk te worstelen, teegens de snelloopende stroomen, waar door de Scheepen met een gemaatigde wind meer agter dan voorwaards dreeven. Den 27sten beliep hen omtrent de hoek van *St Helena* (1½ graad bezuiden de Linie) een heevige orkaan, verzeld met Donder, bliksem en zwaare stortreegens, die tot den eersten van Herfstmaand aanhielden en waar door het kleine Scheepje zodanig lek wierd, dat men genoodzaakt was, alles daar uit te ligten en het op den 2den te verlaaten, waar na het kort daaraan zonk.

Den 20sten kreegen zy het land van *Nova Hispania* in 't gezicht, doch door zwaare storm en teegenwinden konden zy het zelve niet voor den 14den van Wynmaand opzeilen, wanneer zy in de haaven van *Aquapulco* niet verre van 't Kasteel het anker wierpen. De Spanjaards deeden eenige kanon schooten op onze Scheepen, die door *Spilbergen* niet wierden beantwoord, maar hy zondt daarop, een gewapende boot met een vreedevaan naar den oever, om te zien of men hier met vriendschap ook ververschingkon krygen 't geen aan boord zeer noodig was, door de meenigvuldige zieken; wanneer nu ons volk met de boot naby den wal kwamen, wierden zy door de Spanjaards, meede met een vreedevaan in de hand, vriendlyk ontvangen, welke hen ook allerlei ververshing beloovden, zelvs gingen twee officiers van hun in de boot van onzen Zeevoogd, die aan boord komende, door hem minzaam wierden verwelkomt en met wien hy een overeenkomst sloot,

waar

waar by zy beloovden: voor losgeld van de gevangen Spanjaarden te zullen geeven, 30 Ossen, 50 Schaapen, een groote party Hoenders en allerlei andere verversching die dit land opleeverde, 't geen men ook op den 14den tot groote blydschap van het volk ontving, teegens vrygeeving van de gevangenen, waar na men weederzyds vriendelyk affcheid nam en d'onzen op den 18den, hunne reize vervorderden.

De oorzaak van de vriendlykheid deezer Spanjaarden was de vreeze voor d'onzen, alzoo zy tyding hadden van 't voordeel 't geen *Spilbergen* op hunne Vloot behaald had, waarom zy goedgedagt hadden, liever in vriendschap met d'onzen te handelen, dan hun plaats, door 't vuur en zwaard vernield te zien, dat onze Zeevoogd (byaldien zy hem geen verversching hadden geleevert) vastlyk besloten had, schoon hy om zulks ter uitvoer te brengen, vry wat moeite zoude gevonden hebben, dewyl het Kasteel met 17 Metaalen stukken en eene bezetting van 400 Soldaaten voorzien was.

Op den 26sten teegens den avond, zagen zy een Schip voor haar uitzeilen, maar door de groote stilte konden zy het zelve niet bereiken, doch den volgenden morgen vonden zy het onder 't land geankert, waarop den Zeevoogd het Schip de Jager en vier welbemande booten afzondt, om 't zelve te neemen, dat deezen ook, na een geringen teegenstand, volvoerden en het vervolgens by de Vloot bragten; het was een Schip dat op de paerel vissery was uit geweest, doch vrugteloos te rug keerde, had vier metaalen en twee steenstukken op, en bemand met 23 koppen, waar van twaalv op d'aanadering der onzen, waren aanland gezwommen en de overige gevangen genoomen; de lading bestondt meerendeels in mond-

mondbehoevtens, 't geen onder 't volk wierd uitgedeelt; doch 't Schip behield de Zeevoogd, noemden het de Paarl en plaatsten daarop de Stuurman van 't Schip de Maan, met 22 Matroosen en Soldaaten.

Den Eersten van Slagtmaand wierpen zy in een baai kort by *St Jago*, het anker, alwaar de Zeevoogd eenig volk naar land zondt, alzoo hem door de gevangen Spanjaarden bericht wierd, dat hier overvloed van verversching te bekoomen was, 't geen d'onzen ook bewaarheid vonden, doch zy zagen verscheiden voetstappen van Menschen langs den oever; waar door zy bevreest wierden, om met zoo weinig manschap dieper in 't land te gaan; op dit bericht wierd een der gevangenen met een briev naar land gezonden, waarin men in 't vriendelyke van de Inwoonders eenig Vee en verversching teegens behoorlyke betaling verzogt? Doch toen deezen voet aan land zetteden zag hy geen der Inwoonders; waarom hy den briev aan een' tak van een' boom ophing.

Daags daar aan zondt de Zeevoogd twee hondert Soldaaten met een witte vaan aan land, doch deeze vonden toen den oever, met eenig gewapend volk bezet, die een blaauw vaandel, ten teeken van oorlog opstaken; egter landden d'onzen aan een anderen hoek der baai en trokken in slagorder voort tot voorby een digte bosschadje, waar uit een groote troep Spanjaarden uit een hinderlaag te voorschyn kwamen en heevig op d'onzen vuurden, waar door ons volk eerst in wanorder raakten, doch ras door hun Opperhoofden herstelt wierden, en met zoo veel moed op hun vyand aanvielen, dat deezen met verlies van hun aanvoerder en verscheiden anderen, de vlucht namen; egter vonden d'onzen niet raadsaam, den vy-

vyand te vervolgen, door dien de geleegenheid van 't land hun onbekent was en keerden met twee dooden en zeven gekwetsten naar hunne booten te rug.

Toen den Zeevoogd nu zag, dat hier geen verversching van de Inlanders te krygen was; verzeilde hy van daar drie mylen verder, naar de Haven *Natividaat* genaamt, daar hy een Spaansche Monnik om verversching naar land zondt, die zig van zyn last getrouwlyk kweet en daags daar aan met veele hoenders en vruchten te rug keerde en door de Indiaanen vriendlyk was ontvangen.

Onze Vloot bleev hier tot den 20sten van slagtmaand ten anker, wanneer zy s'nachts zeil maakte, na dat alvoorens door den Scheeps Raad besloten was: de *Ladrones* of zogenaamde Dieven Eilanden aan te doen, daar overvloed van verversching te vinden was en daar men bevrydt was voor de geweldenarye der Spanjaarden. Op den 23sten van Louwmaand 1616, kreegen zy deeze Eilanden in 't gezicht en kwamen daags daar aan voor dezelve ten anker, wanneer aanstonds verscheiden Inlanders met hunne kanoes de Scheepen omringden en allerlei verversching te koop bragten, die voor kleinigheeden van hun geruilt wierden en waar door de zieken die al vry sterk op de Scheepen waren, ras in voorige gezondheid herstelden.

Den 9den van Sprokkelmaand zeilden zy de Kaap door de Spaansche *Spirito Sancto* genaamt, voorby, kwamen den 20sten in de straat *Manilles* en den 4den van Lentemaand voor de stad van dien zelven naam ten anker; zoo hier als op alle andere plaatsen in deeze straat, wierden zy vyandlyk bejeegent, alzoo de Inwoonders overal cyns-

baar

baar aan, de Spaansche Kroon waren, waarom *Spilbergen* bevel gav: aan de Scheepen de Jager en de Paarl, om kort onder 't land te loopen en alle de *Sjampaans* (zynde kleine Inlandsche vaartuigen) die in de baai van de stad *Manilles* ten anker lagen, te neemen en by de Vloot te brengen; 't geen deeze ook volvoerden en op den 8sten zeven *Sjampaans* met allerlei waaren, doch meest met leevensmiddelen gelaaden, inde Vloot bragten; deeze vaartuigen waren meest bemand met Chineezen, Japanners en Indiaanen, van wien den Zeevoogd verstond: dat *Don Jan de Sylva* met tien Gallioenen, twee Jagten en vier Galyen, bemand met 2000 Spanjaarden behalven veele Indiaanen en Chineesen, in 't begin van de voorige maand van daar naar de *Molukkes* was gezeild, om dezelve te heroveren; op welk bericht, de Zeevoogd met zynen Raad besloot zoo dra doenlyk meede naar de *Molukkes* te loopen, om d'onzen te hulp te koomen, gelyk hy dan ook op den 10den zyne reize voortzettede na alvoorens al de gevangen Chineesen en Japanners, in vryheid te hebben gestelt.

Den 18den kwam onze Vloot omtrent de Eilanden *Mendanao* en *Tagima* tusschen welke een kleine straat of Zee engte is, alwaar zy 't anker wierpen en overvloed van ververssching voor kleinigheeden van de Inwoonders ruilden, hun Bevelhebber vertoonde aan onzen Zeevoogd een briev van *Lourens Reaal* onzen Bevelhebber in de *Molukkes*, waar uit bleek: dat deeze Eilanders onze vrienden en vyanden der Spanjaards waren, zelvs deed dit Opperhoofd een aanbieding, om met 50 kleine vaartuigen wel bemand, d'onzen teegens den Spanjaarden te hulp te koomen.

Zy bleeven hier tot den 26sten, wanneer zy

hun-

hunne ankers ligtten en den 30sten vóor de stad *Malayo* op 't Eiland *Ternaten* geleegen, aanlanden; na dat zy over deezen gevaarlyken tocht, in alles 19 maanden, sedert hun vertrek uit Holland, gezeilt hadden.

Spilbergen wierd door den Bevelhebber *Lourens Reaal* en door alle de Neederlanders vriendlyk ontvangen, en naar 't Kasteel geleid, alwaar gezeiden Heer *Reaal*, aan hem zyn Lastbriev van de Bewindhebberen der Maatschappye vertoonden, waar by deezen als Opper-gezaghebber over de Eilanden van *Amboina*, *Banda* en de *Molukkes* was aangestelt, egter zonder eenige verkorting van 't recht, 't geen *Spilbergen* als Zeevoogd over zyn Vloot had, gelyk hy dan ook vervolgens, als meede lid in den Raad van Neerlands Indien, ter dier tyd in de *Molukkes* vergadert, wierd erkent.

Den 8sten van Grasmaand, wierd het Jagt met Europische waaren naar *Banda* gezonden en tot kort by dat Eiland, door de Æolus begeleid, welk laatste Schip, op den 18den by de Vloot te rug kwam, zonder eenigen vyand vernomen te hebben.

De Zeevoogd deedt vervolgens met zyne Vloot, bestaande nu nog in vyv Scheepen, een Tocht naar 't Eiland *Makjan*, om den sluikhandel van Kruidnagelen met de Engelschen te beletten, welke met vier Scheepen onder 't bevel van hun Zeevoogd *Casselton*, onder *Tidore* geankert lagen en van welke hy op den 12den van Bloeimaand verstondt: dat onze Bevelhebber *Jan Dirksz. Lam*, met een Vloot van 12 Scheepen voor *Banda*, was aangelandt en op den 10den van Grasmaand *Poelo Way*, zynde het vrugtbaarste Eiland van *Banda*, 't geen de meeste Nooten en Foely opleever-

verde, geweldiger hand verovert en de Inwoonders, zoo meede die van de na by geleegen Eilanden genoodzaakt had, zig aan de Maatschappye 't onderwerpen.

Hy keerde vervolgens weeder naar *Ternaten*, alwaar op den eersten van Zomermaand, twaalv onzer Scheepen van *Banda* aanlandden, waar door men nu een Vloot van 17 Scheepen by malkander had en niet meerder bevreest was, voor de aanvallen der vyandlyke Vloot, onder 't bevel van *Don Jan de Silva.*

Den 19den van deeze maand, wierd den Bevelhebber der *Molukkes*, *Laurens Reaal* in plaatse van den overleeden Landvoogd *Gerard Reynst*, door den geheelen Raad van Neerlands Indien, tot Opper-Landvoogd der Maatschappye verkoozen en op dien eigen dag in deeze hooge bediening bevestigt; waar na onze Zeevoogd op den 18den van Hooimaand, van den Opper-Landvoogd en zyne Raaden gelast wierd, om met twee Scheepen, ryklyk met Speceryen gelaaden Amsteldam en Zeeland genaamt, eerst naar *Jakatra* en vervolgens naar 't Vaderland te zeilen.

Hy kwam den 15den van Herfstmaand voor *Jakatra*, alwaar na verloop van eenige dagen tyding kwam, dat *Don Jan de Silva* in *Malakka* overleeden was en zyn schrik verwekkende Vloot, waar over wel vier Jaaren gearbeid en door last van den Koning van Spanje geen kosten aan gespaart waren, genoegsaam door ziektens en geleeden ongemakken ontvolkt en zonder iets tegens d'onzen uitgeregt te hebben, weer naar de *Manilles* gekeert was.

Geduurende den tyd dat *Spilbergen* met zyn twee Scheepen voor *Jakatra* lag, kwamen daar verscheiden Scheepen der Maatschappye uit de *Molukkes*

kes en van *Banda*, ryklyk met Speceryen gelaaden; zoo meede vier groote Scheepen uit *Holland* en een van *Japan*, dat by *Maccau* een Portugees Schip had verovert en daar uit de lading overgenoomen, bestaande in eenige kasten gemunt en ongemunt Zilver, Koper, Yser en verscheiden andere waaren.

Onder de Scheepen uit de Neederlanden aangelandt, was het Schip Westvriesland van Hoorn, waarop 28 van 't Scheepsvolk een Saamenzweering gesmeedt hadden, om 't zelve afteloopen, doch 't welk nog by tyds ontdekt was, en de belhamels in hegtenis gesteld; waar van de voornaamsten door den Scheepsraad en den Raad van *Bantam* veroordeelt wierden, om gevierendeelt, of gehangen en den minstschuldigen, tot Slaven der Maatschappye gebruikt te worden.

Den 20sten van Wynmaand landde meede voor *Jakatra* aan *Jacob le Maire*, met zyn Schip de Eendragt; die een nieuwe doortocht bezuiden de straat *Magellanus* opgespoort had en nu door de groote Zuidzee, langs de *Molukkes* herwaarts was gezeilt; (wiens reize en ontdekkingen, wy kortlyks hier agter laaten volgen) welk Schip en lading, door ons Opperhoofd van de Bantamsche Logie *Jan P: Koen*, ten voordeele van onze Maatschappye wierd in beslag genoomen, om reeden (in de gezeide reize te melden) ook kwam hier nog in 't laast van Slagtmaand ter Reede, het Schip Nassau met *Pieter van den Broek* uit het Roode Meir, waar van wy hier vooren gemeld hebben; deeze had voor zyne Koopmanschappen, een goede voorraad van Turksche dukaaten en Spaansche Reaalen ontvangen. Zoo meede op den 12den van Wintermaand, *Steven Doensen*, als Bevelhebber over twee Scheepen het

Wapen van Amsteldam en Middelburg genaamt, komende door de straat van *Sinkapoura* van *Jambi*, alwaar hy weinig lading bekoomen had.

Twee dagen, daar aan zeilde onze Zeevoogd met zyne twee Scheepen, ryk gelaaden, naar 't Vaderland en kwam op den 22sten aan boord van des Zeevoogds Schip te overlyden, die zoo even genoemde *Jacob Le Maire* zynde een Man met zonderlinge weetenschappen begaavt en zeer ervaaren in de Zeevaart kunde.

Den 24sten van Louwmaand 1617, liet hy 't anker vóor 't Eiland *Mauritius* vallen, alwaar hy water en verversching haalde en den 30sten van daar zeilde; in 't laatst van Lentemaand kwam hy aan 't Eiland *St Helena*, daar hy water innam en den 7den van Grasmaand zyne reize met een gunstige geleegentheid voortzettede, tot hy op den eersten van Hooimaand in *Zeeland* behouden aankwam. De lading van deeze twee Scheepen wierd op twee en twintig tonnen Gouds geschat.

Schoon nu de volgende reize van *Jacob Le Maire* niet tot onzen taak behoort; dewyl dezelve voor rekening van een nieuwe en ongeoorloovde Maatschappye is ondernoomen en grootendeels aanliep, tegens 't Oktrooy van onze Oost-Indische Maatschappye, hebben wy egter goedgedacht: hier van kortlyks gewag te maaken, om reden dezelve egter eenige betrekking, op onzen Oost-Indischen, handel heeft gehad.

Alzoo door het Oktrooy aan onze Oost-Indische Maatschappye verleent; alle andere Inwoonders der vereenigde Neederlanden, van den Oosterschen handel waaren uitgeslooten en hun daar by wel striktlyk verbooden was: om met eenig Schip of met eenige Scheepen, langs de *Kaap de Goede Hoop*, of door de Straat van *Magellanus* naar

Oost-

Oost-Indien te vaaren; zoo hadden *Isaak Le Maire* een voornaam Amsteldams Koopman doch te *Egmond* woonagtig en *Willem Cornelisz. Schouten* woonende te *Hoorn*, die in de zeevaart zeer ervaaren was en drie reizen indienst onzer Maatschappye naar Oost-Indien had gedaan, met elkander beraadslaagt: of'er geen andere doortocht bezuiden de straat van *Magellanus* zoude te vinden zyn, om in de groote Zuidzee te koomen en by 't zuider Aspunt nieuwe landen 't ontdekken, om daar een voordeeligen handel te vestigen; maar zoo zulks tegens verwagting niet mogt gebeuren, om als dan door de Zuidzee, naar Oost-Indien te zeilen en daar op d'een of andere plaats, lading voor hunne Scheepen te bekoomen. Deeze onderneeming dan tusschen hun beide vastlyk besloten zynde, hebben zy zig onderling verbonden, dat ieder van hun zoo uit hunne eigen beurzen en door hulpe van goede vrienden, de helfte tot de uitrusting voor twee Scheepen zouden leeveren, doch *Schouten* zoude alleen het bewind over de uitrusting der Scheepen als andersints hebben, die dan ook tot zyne meede Reeders bewoogen heeft *Pieter Klemens* oud Burgermeester der stad Hoorn, *Jan Jansz. Molenwerf* Scheepen, *Jan Klemensz. Kies* Sekretaris en *Cornelis Segertsz.* burger derzelver Stad, die met *Isaak Le Maire* en zyn Zoon *Jacob Le Maire* te saamen, de gelden tot deeze onderneeming hebben opgeschooten en zig als bewindslieden over deezen Tocht hebbe gedraagen, zig noemende de *Austraalische* Maatschappye.

Ingevolge dan van deeze hunne overeenkomst, hebben zy te *Hoorn* uitgerust een Schip genaamt de Eendracht, groot 180 Lasten, waarop Schipper was gezeiden *Willem Cornelisz. Schouten* en Koopman

man en Bevelhebber van deezen Tocht, *Jacob Le Maire*, bemand met 65 Koppen en met 29 gootelingen, 12 Steenstukjes en Oorlogs en Scheepsgereedschappen overvloedig voorzien; en een Jagt de stad Hoorn genaamt, groot 55 Lasten waarop Schipper was *Jan Cornelisz. Schouten*, met 22 mannen, 8 Gootelingen en 4 Steenstukjes voorzien.

Het Scheepsvolk tot deeze twee Scheepen, wierd gehuurt en aangenoomen op voorwaarde van met de Scheepen te zeilen overal en werwaards het den Koopman en Schipper goeddacht, zonder eenige koers of plaatsen te bestemmen, dat ook niemand buiten de Bewindslieden deezer Maatschappye bekent was, dewyl zy hun overleiden tocht, zorgvuldig geheim hielden.

Den 14den van Zomermaand 1615, zeilden deeze twee Scheepen uit Texel en kwamen den 23sten van Hooimaand aan *Kabo Verde*, daar zy water en ververſching innaamen en toen haare reize vervorderden; zy bezogten op den 22sten van Oostmaand de Eilanden van *Mabrabomba*, na by 't hoogeland van *Sierre Liona* geleegen, doch vonden daar niets merkwaerdigs. Met onbestendige winden vervorderde zy hunne reize tot den 25sten van Wynmaand, toen zy op drie graaden en 43 miuuten bezuiden de Linie waren, wanneer *Schouten* en *Le Maire* hunne voorgenoomen tocht, eerst aan hun Scheepsvolk openbaarden, waar meede deeze genoegen namen en kwamen den 7den van Wintermaand voor *Porto Desire* ten anker, daar zy aan land gingen, doch geen inwoonders vernamen, schoon zy op 't gebergte hier en daar, groote op een gestapelde Steenhoopen zagen, waar van zy eenige omverhaalden en bevonden, dat het een soort van begraavplaatsen waren, waar in zy geraamtens van Menschen

von-

vonden, van 10 à 11 voeten lang, waarschynlyk *Patagoniërs*. Ook vongen zy hier veel visschen en Pinguens Vogels, als meede twee Zee Leeuwen, welke zy tot spyze gebruikten, maar konden geen versch water opspooren.

Toen zy op den 19den van laastgedagte maand bezig waren hunne Scheepen schoon te maaken en de buiten huid van 't Jagt met stroo wilde blakeren, sloeg de vlam in het zelve en in het wand en rondhout, met zulk een hevigheid, dat het hun niet mooglyk was den brand te blusschen, alzoo 't Jagt door de Ebbe geheel op 't drooge zat; dus waren zy genoodzaakt het zelve aan de vlam op te offeren, egter hadden zy het geschut en eenige andere goederen in 't Schip d'Eendracht geborgen, daar ook het volk op overging.

Den 13den van Louwmaand 1616 vertrokken zy van *Porto Desire* en kwamen den 20sten naar gissing twintig mylen bezuiden de Straat van *Magellanus*, op de hoogte van 53 graaden; zy hielden vervolgens hunnen koers naar 't zuidwesten. Den 23sten in den namiddag ontdekten zy land in 't westen en Zuidwesten en ook kort daar aan in 't Zuiden, dus zy oost Zuid-Oost aan zeilden, om booven 't land te blyven; daags daar aan zagen zy het land aan stuurboord zyde en waren niet boven een myl van 't zelve, het strekte oost ten zuiden, was zeer hoog en bergagtig, welkers toppen alle met sneeuw bedekt lagen; zy zeilden in den namiddag dit land voorby en zagen vervolgens een ander land beoosten het zelve, dat meede hoog en vol bergen was, geleegen naar gissing agt mylen van 't eerstgemelde, ook scheen hen toe, daar tusschen beiden een doortocht in de groote Zuidzee te zyn. Zy waren toen op de hoogte

te van 54 graaden en 46 minuten en liepen naar de gevonden opening toe, doch konden door de groote ſtilte dezelve niet voor den volgenden morgen bezeilen, wanneer zy tuſſchen de twee gezeide landen in kwamen; 't geen Noordooſtlyk van hun lag, noemden zy het *Staaten Land* en dat beweſtlyk was *Mauritius de Naſſau*. Hier vonden zy veele Walviſſchen, zee Robben en Pinguins Vogels, ook waren aan den zeekant zoo't hun toeſcheen, zeer goede ſtranden, doch zagen op 't land ter wederzeide geen geboomte. Zy liepen toen zuidweſt aan met een ſtyve koelte zoo dat zy merklyke voortgang maakten; tegens den avond wakkerde den wind ſterk aan met een holle zee, het water vonden zy blaauwagtig, waar uit zy beſlooten: dat te loevwaart van hun een groote diepten moeſt zyn, dat na alle waarſchynlykheid de zuidzee was. Zy hielden denzelven koers, met veranderlyk weder en hevige ſtormwinden, tot den 29ſten, wanneer zy twee dorre Eilanden ondekten rondom met ſteenklippen bezet, die zy *Barneveld* noemden. Tegens den avond zagen zy land ten noordweſten van haar, 't geen het land bezuiden de Straat van *Magellanus* was, 't welk zig zuidwaarts ſterkte en meeſt hoog gebergte was, overal met ſneeuw bedekt, eindigende met een ſcherpen hoek op de hoogte van 57 graaden 48 minuten, welken uithoek zy *Kaap Hoorn* noemden en op den 31ſten voorby zeilden, wanneer zy 't land uit hun gezicht verlooren; 't water wierd langs hoe meer blaauw, dat hun hoop gav van na by de zuidzee te zyn en een nieuwen en onbekenden doortocht daar heen te hebben gevonden, 't geen ook naderhand bewaarheid wierd. Den

1eden van Sprokkelmaand, noemde men met toestemming van den Scheeps Raad deezen doortocht: de *Straat Le Maire* welke zy met heevige storm winden, hagelbuyen en sneeuw jagten, op den 24sten geheel door gezeilt waren en daags daar aan in de groote zuid zee kwamen, wanneer men besloot naar 't Eiland *Juan Fernando* te zeilen, om zig te ververschen, waar voor zy den Eersten van Lentemaand het anker wierpen.

Dit Eiland bevonden zy te leggen op de hoogten van 33 graaden 40 minuten, was bergachtig vruchtbaar en overal met geboomten bezet, het had een schoone waterplaats en overvloed van wilde Varkens en Bokken en aan de oevers een groote menigte van Visch. Men zondt ook verscheide reize de boot en sloep met volk naar land, die dit Eiland by uitstek vermaaklyk vonden en verscheide verversching aan boord bragten, doch wanneer men met het Schip beoosten dit Eiland wilde loopen, daar de beste Reede en ankergrond was, hadden zy zodanig met de stroomen en teegenwinden te worstelen, dat zy eindlyk van hun voorneemen om zig aan dit bekoorlyk Eiland te ververschen moesten afzien, en dus met verscheiden zieken genoodzaakt waren zee te houden. Den 11den van gezeiden maand passeerden zy voor de tweede maal de Steenboks keerkring, en kwamen den 10den van Grasmaand aan een klein Eiland rondom met geboomte bewassen, daar zy hun sloep met eenige manschap naar land zonden, doch deezen zagen dat de grond geheel brak en het Eiland door een hoogen vloed van de zee overspoelt wierd, dus vonden zy hier niets merkwaardigs dan drie honden die niet blaften

 of

of eenige geluid gaven, waarom men het zelve het *Honde Eiland* noemde, vervolgens zeilden zy nog verscheiden Eilanden voorby, die zy 't Eiland *Zonder Grond*, *Waterland* 't *Vliegen* en *Kokos* Eiland noemden. Den 12den van Bloeimaand kwamen zy weer aan een Eiland, daar het volk en hun Opperhoofd met verscheide kanoes aan boord kwamen, doch deezen tragten onder schyn van ververschíng te brengen, het Schip te vermeesteren, dat hun mislukte; waarom men dit het *Verraaders* Eiland noemde.

Den 16den stelde *Willem Cornelisz Schouten* aan zynen Scheeps Raad voor: dat zy nu al zestien hondert mylen westwaarts van de Kust van *Chili* en *Peru* waren gezeilt; zonder eenige nieuwe landen by 't zuiden te hebben ontdekt, en haast by *Nova Guinea* waren, dat zoo zy hun koers hielden, aande zuidzyde van dit land zoude komen, zonder te weeten of daar een doortocht was en dat men daar ook door heevige stormwinden dikwerv in gevaar was, het Schip te verliezen; ook begon de Scheepskost merklyk te minderen, waarom hy hen raade: van het verder onderzoek naar Onbekende Landen af te zien en benoorden *Nova Guinea* naar de *Molukkes* te zeilen. Welke voorslag dan ook wierd aangenomen. Den 24sten ankerden zy voor twee Eilanden, daar zy van de Inwoonders vriendlyk wierden ontvangen en water en ververschíng kreegen, deezen noemden zy de *Hoornsche* Eilanden. Den 18den van Hooimaand kwamen zy omtrent *Nova Guinea* en passeerden, den 24sten op de hoogte van een halve graad bezuiden de linie, een schoon en vermaaklyk Eiland over al met geboomte beplant, dat zy *Willem Schouten* Eiland noemden; den 29sten gevoelden zy op de

de hoogten van 29 minuten eene zwaren aardbeeving en waterschudding, die daags daar aan van een verschriklyk onweer gevolgt wierden, zonder egter daar door eenige schaaden te bekomen; zy zeilden vervolgens benoorden *Gilolo* naar *Ternaten*, voorwelk Eiland zy den 17den van Herfstmaand het anker wierpen; hier wierden zy door den Opperlandvoogd *Reaal* als ook door den Zeevoogd *Steven van der Hagen*, die ter dier tyd in de *Molukkes* was, vriendlyk ontvangen, aan wien zy den volgenden dag, voor rekening van de Oost-Indische Maatschappye, van hunne overtolligheeden verkogten, twee sloepen, vier Yseren Gootelingen, neegen ankers, touwwerk, lood en andere kleinigheeden, voor 1350 Reaalen van agten, waar voor zy van den Opperlandvoogd weer twee last Ryst, eenige vaten vleesch en andere Scheepsbehoevtens kogten; vyvtien man van hun Scheepsvolk verzogten ook aan Schipper *Schouten* verlov, om in *Ternaten* te blyven en verder de Maatschappye te dienen, 't geen hy hun toestond.

Den 26sten namen zy van den Opperlandvoogd en de verdere Indischen Raaden vriendlyk afscheid, die hun met een groot gevolg tot op den oever uitleiden, waar na zy op dien zelven dag hunne ankers ligten en langs de Eilanden van *Motir*, *Makjan*, *Celebes* en *Madura* den 16den van Wynmaand eerst voor *Japara* en den 28sten voor *Jakatra* aanlandden, alwaar zy drie Hollandsche Scheepen, als Hoorn waar mee het Opperhoofd der Bamtansche Logie *Jan Pietersz Koen* daags te vooren van *Bantam* was aangeland, den Arent en de Trouw en drie Engelsche Scheepen op de Ree vonden. Den Eersten van Slagtmaand naar hunne tyd reekening, maar den 2den naar de

de rekening hunner landslieden die te *Jakatra* waren, wierden zy by het Opperhoofd *Jan Pietersz: Koen* ontbooden, die hun aanzeiden: dat hy 't Schip en de in hebbende goederen, voor rekening zyner meesters in beslag nam, om reeden: dat zy tegens het Oktrooy aan de Maatschappye door de Algemeene Staaten verleend, gehandelt hadden; Schipper *Schouten* trachtten zig wel daar omtrent te ontschuldigen, door dien hy zeide: dat hy, nog langs de *Kaap de Goede Hoop*, noch door de Straat van *Magellanus*, in Oost-Indien was gekoomen, maar door een geheel nieuwen weg, die in 't Oktrooy niet vermeldt stond; doch zulks mogt hem weinig baaten, zeggende de Heer *Koen:* dat hy het bevel van Bewindhebberen der Maatschappye, 't geen hy onlangs uit *Europa* had ontvangen, slegts ter uitvoer bragt en zoo hy mogt begrypen, daar op eenige gerechtte tegenspraak te hebben, dat hy zulks dan in Holland, voor de Algemeene Staaten kon doen gelden; waar mee deezen te vreeden moest zyn en geduldig moest aanzien, dat zyn Schip hem afhandig wierd gemaakt en alle de in hebbende goederen, opgeschreeven wierden, waar van hem egter een afschrivt wierd ter hand gesteld, om hem te dienen daar hy zulks mogt goedvinden. Zyn Scheepsvolk waar van hy geduurende een reize van vyvtien maanden en drie dagen, slegts drie mannen had verlooren, wierd in dienst der Maatschappye aangenomen; waar na hy met zyn Opperkoopman en gezaghebber des ondernoomenen tochts *Jacob Le Maire*, op het Schip Amsteldam met den Zeevoogd *Joris van Spilbergen*, naar 't Vaderland vertrok, zonder eenig voordeel aan hunne reeders door 't ontdekken van nieuwe handelplaatsen omtrent het zuider Aspunt, te hebben aan-

aangebragt, egter met den roem van een nieuwen doortogt of ſtraat by 't zuiden gevonden te hebben, om in de groote zuidzee te komen, welken ſtraat, na den eerſten onderneemer deezer reize *Izaak Le Maire*, nog heden zynen naam draagt.

Hier booven hebben wy gezeid, dat toen *Schouten* in de Logie te *Jakatra* door den Heer *Koen* ontbooden wierd, zulks naar zyne tydrekening was, op den eerſten van Slagtmaand, doch naar de rekening van de Hollanders die tot *Jakatra* waren, den 2den van gezeide maand, 't geen veroorzaakt was, dat zy uit Holland weſtwaarts waren gezeild, en eens met de Zon het Aardryk rondom gevaaren, waar door zy een Nacht of Zonnen-ondergang minder gehad hadde, dan die uit het Weſten tegens 't Ooſten zeilen, die een nacht meerder hebben, 't geen oorzaak geeft, dat de geenen welke door de Straaten van *Magellanus* of *le Maire* naar Ooſt-Indien zeilen, altoos ongevoelig een dag in hunne tydrekening verliezen, in tegenſtelling van zodanigen, die langs de *Kaap de Goede Hoop* de reize naar Indien doen.

Dewyl wy nu kortelyk de reizen van den Zeevoogd *Spilbergen* door de ſtraat van *Magellanus*, en die van *Schouten* en *Le Maire* door hunnen nieugevonden doortocht, in de groote zuidzee, hebben afgehandelt, zullen wy nu de verdere zaaken, welke geduurende het Opperlandvoogdyſchap, van den Heer *Laurens Reaal* en die van zyn opvolger *Jan Pietersz: Koen* (welke zeer merkwaardig zyn) in haar verband, zoo kort mooglyk, beſchouwen.

SESDE HOOFDSTUK.

Behelzende het verder voorgevallene in Oost-Indien onder 't bestier van de Opperlandvoogden Laurens Reaal *en* Jan Pietersz: Koen.

TE vooren hebben wy gezeid, dat op den 19den van Zomermaand 1616, onze Bevelhebber der Molukkes *Laurens Reaal*, door den Raad van Neerlands Indien in de Stad *Malayo* op *Ternaten* vergadert, op bevel van hunne hooge meesters, tot derde Opperlandvoogd was verkooren; geduurende het bestier van deezen Heer, dat slegts twee Jaaren geweest is, wanneer hy op zyn sterk dringend verzoek door de Heeren zeventienen, van zyne hooge bediening is ontslaagen, is 'er weinig van aanbelang ten opzicht der Maatschappye in Oost-Indien voorgevallen; als hebbende met haare bondgenooten, in een goede verstandhouding geleevt en zig voornaamlyk toegelegt: om den handel der Maatschappye, op de plaatsen daar dezelve reets gevestigt was, wyder uittebreiden.

Ten dien einde, had de Maatschappye, in 't Jaar 1616, en ook vervolgens, geduurende zyn Opperlandvoogdschap, in Indien, de navolgende Scheepen als:

In de *Molukkes*.

De Oude Zon, de Oude Maan, de Nieuwe Zon, de Nieuwe Maan, Vlissingen, de Engel, de Hoop, de Morgenster en een Jagt, vaarende uit de *Molukkes* naar *Amboina*.

Op

Op de Reede voor *Bantam.*

Nieuw Vriesland, het Wapen van Amsteldam, en Middelburg, als mede om naar *Amboina* en *Banda* te zeilen, de Trouw, Nassau, Hoorn en een Jagt.

Naar *Japan*, de Zwarte Leeuw.

Naar *Timor* en *Solor*, de Arent ende Sterre.

Naar *Atsjien*, de Valk en een Jagt.

Aan de *Choromandelsche* Kust, de Nepthunis, de Gouden Leeuw en ter Goes.

Naar *Jambi*, de Halve Maan en de Berger boot.

Naar 't Eiland van *Ingasa* en de Kusten Beöosten *Sumatra.*

De Eendragt, en klein Hollandia, dat het geborgen Scheepsvolk en laading moest inneemen, van 't verongelukten Schip de Æolus, 't welk van de *Choromandelsche* Kust kwam en met allerlei Koopmanschappen gelaaden was geweest.

Op de reede van *Jakatra* het Schip Vrieslandt, beneevens zoo hier als te *Bantam* nog 37 Inlandsche Barken, alle meede met geschut voorzien.

Op de reede van *Japara*, het Schip Hollandia, om leevensmiddelen en verversching in te neemen voor de Molukkes.

In *Banda*, twee Fregatten.

Ook waren dit Jaar naar Holland en Zeeland gezeilt: de zwarte Beer, voornaamelyk met Indigo gelaaden, Amsteldam, Nieuw Zeeland en 't Jagt 't Hart, ryklyk met allerlei Indische Koopmanschappen gelaaden.

Voor *Bantam* was in 't laast van dit Jaar uit *Europa* aangelandt: de Eendracht van Amsteldam en de Æolus van Zeeland.

Dus

Dus te saamen 38 Scheepen, alle van behoorlyke manschap en Oorlogsamunitie voorzien; behalven de 37 Barken en veele kleine Inlandsche vaartuigen, die meede om Koophandel te dryven gebruikt wierden.

Daar en booven had zy, tot bezetting van haare verscheiden sterktens, zoo in de Eilanden van de *Molukkes*, *Amboina*, *Banda* als *Java* en meer andere plaatsen, drie duizend Soldaaten, 193 Metaalen stukken geschut, 320 Yseren stukken, 360 Steen stukken en Metaalen Draaibassen; dierhalven was de Maatschappye geduurende het Opperbevel van den Heer *Reaal*, ontsagchelyk: voor haare vyanden en genoegsaam in staat, tegens hun geweld met magt en kragt het hoofd te bieden.

Hy was ook de Eerste Opperlandvoogd, welke een vast verblyv in Indien hield, als zynde geduurende zyn Opperbestier, altoos in de *Molukkes* gebleeven; daar de twee voorige Landvoogden, met hunne Vlooten hadden moeten rondzwerven; waar door hy de beste gelegenheid had, zig met kragt op den Koophandel, de voornaamste bron van welvaart onzer Maatschappye, toeteleggen; en schoon hy in Zomermaand van 't Jaar 1618, bereids afstand van zyn Oppergezag gedaan had, is hy egter tot in den Oogstmaand des volgenden Jaars, in Indien gebleeven en de nieuwe Landvoogd en verdere Indische Raaden, indien bekommerden en gevaarlyken tyd, met zyn wyzen raad gedient, en vervolgens op den 5den van gezeide maand, met het Jagt de Eenhoorn, naar Holland vertrokken alwaar hy in Louwmaand van 't Jaar 1620 aangeland is, waar na hy in den Jaare 1626 door de Algemeene Staaten in aanmerking van zyne groote bekwaamheden

den, als Zeevoogd over tien Oorlog Scheepen ten dienste van Engeland is gezonden, ook als buiten gewoon Afgezant van den Vereenigde Staat, ter dier tyd aan dat Hof gebruikt en door dien Koning toen in den Ridderstand verheeven; vervolgens heeft hy nog verscheiden aanzienlyke bedieningen in zyn geboorte stad Amsteldam bekleedt, als zynde onder anderen, Bewindhebber der Oost-Indische Maatschappye en Schepen dier stad geweest en aldaar grys van ouderdom overleeden.

Zyn vervanger als vierden Opperlandvoogd der Maatschappye, was den braaven *Jan Pieterszoon Koen* die al sedert den Jaare 1607. in haaren dienst; eerst als onderkoopman voor de Kamer Hoorn, (welke stad zyne geboorteplaats was) naar Indien is gevaaren, vervolgens in 't Jaar 1611 met het zelve Schip weeder terug gekoomen en s'Jaars daar aan, als Opperkoopman en Bevelhebber over de Scheepen de Provincien en de Hoope; voor de Kamer Amsteldam weer naar *Bantam* is gezonden, daar hy, in aanmerking van zyne uitmuntende begaavdheden vooral in 't stuk des Koophandels waarin hy in zyne Jeugd, op een voornaam komtoor te *Romen*, grondig was onderweezen; in 't Jaar 1613; als eerste Directeur Generaal van den Koophandel der Maatschappye en voorzitter in de Logie te *Bantam* is aangestelt, met uitdrukkelyken last en magt, door de Heeren Zeventienen aan hem verleent: dat alle Kooplieden op de buiten Komtooren, genoodzaakt zoude zyn, hunne boeken s'Jaarlyks naar 't Hoofdkomtoor tot *Bantam* te zenden; om nagezien te worden en daar uit een algemeen groot boek 't saam te stellen, waar uit men in korten tyd, een Balans kon trekken en met een opslag van 't oog zien kon, den staat

en handel der Maatschappye in Indien in 't algemeen en van ieder Komtoor in 't byzonder; gelyk den Heer *Koen* dit algemeen grootboek, ook eigenhandig heeft aangelegt en daar uit naderhand, voor zig zelvs ende Maatschappye, veel nut getrokken en zyne kunde in den Oosterschen Koophandel, daar door merklyk vermeerdert heeft.

Dit Hoofd komtoor van den handel der Maatschappye, bleev in de stad *Bantam* tot het Jaar 1617, schoon men al te vooren met de Bantammers verscheiden moeilykheden had gehad en men wel zag: dat den *Pangerang* of Ryksbestierder (zynde den Koning nog minderjarig) slegts onze geveinsden vriend was en in 't geheim met de Engelschen heulde, die al sedert eenige tyd, meede een Logie te *Bantam* hadden opgericht en den *Pangerang* afraadden, om aan d'onzen een plaats tot het bouwen van een Fort te vergunnen, waartoe de Heer *Koen* van Bewindhebberen bevel had ontvangen, om door dien weg, den handel en de Koopwaaren der Maatschappye, tegens de slinksche streeken van onze benyderen, te kunnen beveiligen.

Deeze *Pangerang*, bevreest zynde voor de dapperheid! en 't beleid der onzen, en in overweeging neemende: dat zoo hy aan ons vergunde een sterkte in of na by *Bantam* te bouwen; wy ligtelyk onderneemen zouden die Stad en 't Koninkryk te vermeesteren, waar in hy door een oude voorzegging, onder de Inwoonders van de Eilanden *Java*, de *Molukkes*, *Amboina*, *Banda* en *Solor* algemeen bekent, gesterkt wierd, dat 'er eens blanke volkeren, uit verre landen zoude koomen met rood hair, katte oogen en een grooten Neus, geheel gekleed, die deeze Eilanden en vee-

veele anderen Oofterfche ryken, ten ondergang zoude brengen; waarom hy op een liftige wyze maar toelag, om d'onzen door zyne onderdaanen allerlei kwelling aan te doen en daar door ons de inwooning in *Bantam*, ondraaglyk te maaken. Ook had hy zyn beft gedaan, om 't zaad van tweedracht, tuffchen d'onzen ende Engelfche te zaaien; uitterlyk veinfde hy egter onze vriend te zyn, doch zyn fnoode toeleg, om het Opperhoofd *Koen* en vervolgens alle de overige Hollanders, te vermoorden, waarin de Engelfchen zelvs de handen hadden, opende *Koen* de oogen, alzoo dit verraad nog tydig door een Chinees ondekt en aan hem was bekent gemaakt, waarom hy geheel geen vertrouwen meer in dien veinzaard ftelde, fchoon deeze zig op allerlei wyze ontfchuldigde, zweerende: geheel onkundig van zulk een verfoeilyk fchelmftuk te zyn; doch op zyn woorden kon men weinig ftaat maaken, dewyl hy een groot yveraar der Mahomeddaanfche Godsdienft, ook zelvs Moors Priefter was en gevolglyk, een natuurlyke vyand der Chriftenen; dus *Koen* befloot met de befte goederen der Maatfchappye, naar 't Koningryk *Jakatra* te vertrekken en flegts weinig manfchap in de Bantamfche Logie te laaten; in welk eerft gezeide Koninkryk, d'onzen al federt het Jaar 1611, ingevolge het Verbond met dien Koning aangegaan, een Negotiehuis hadden opgeregt en daartoe een ftreek gronds aan de Ooftzyde der Rivier *Tangeran* aan den Zeekant geleegen, van dien Koning gekogt.

Zoo dra nu de Heer *Koen* tot *Jakatra* kwam, verzogt hy van dien Koning verlov om ter plaatfen daar onze Logie ftond, een Fort te bouwen en om nog een ftreek lands, aan de Maatfchappye tot het oprechten van Pakhuizen en andere wo-

ningen te verkoopen; deeze Vorst verzogt daar op tyd van beraad, doch vleide *Koen* egter met de hoope van aan zyn verzoek te zullen voldoen, waar toe zyn intrest hem raadden, in aanmerking nemende de groote voordeelen die hy van d'onzen trok, doch aan den anderen kant was hy bevreest voor de nabuurige Koningen en voor al voor den *Pangarang* van *Bantam*, wiens yverzucht hy gaande zou maaken, met aan d'onzen hun verzoek te vergunnen, alzoo dan zekerlyk al onzen Koophandel in *Jakatra* zou gedreeven worden; waarom hy goedvond, in stilte deeze *Pangarang* van ons verzoek te verwittigen, welk listig en boos mensch, hem raadde om maar tyd te winnen en d'onzen met schoone woorden optehouden, tot 'er zig gelegenheid op deedt, om al de Hollanders die op *Java* waren, van kant te maaken; welk noodlot hem dagt, dat onze verdiende straf zoude zyn, om dat wy, (naar zyn zeggen) maar toelaagen om *Bantam*, *Jakatra* en meer andere Koninkryken op *Java* geleegen, te overweldigen.

In 't eerst stondt den Koning van *Jakatra* in deeze zaak verleegen, willende niet gaarne het voordeel verliezen dat hy van onzen Koophandel trok, doch hy wierd door dien *Pangarang*, den Keizer van *Mataram* en de Koning van *Tsjeribon*, genoegsaam gedwongen om in dit snood verraad te stemmen, en zyne Hoofdstad tot dit gruwelstuk te laaten gebruiken.

Geduurende den tyd, dat deeze snoode Vorsten maar na een bekwaame gelegenheid om zagen, om hun voorgenoomen schelmstuk ter uitvoer te brengen, ontving het Opperhoofd *Koen* in Zomermaand van 't Jaar 1618, van de Algemeene Staaten en Bewindhebberen der Maatschappye, een

een bevel en lastbriev, om den Heer *Laurens Reaal* als Opperlandvoogd der Maatschappye in Indien te vervangen, welke gewichtige post, vooral indien hachelykstetydsomstandigheid waarin de Heer *Koen* dezelven aanvaarde, hy met groote kloekmoedigheid, staatkundig beleid, en roem bekleed heeft.

De listige *Pangerang* van *Bantam* vond eindlyk een middel uit, om naar zyne gedachten het verraad zeker uittevoeren; hy had zig eenigen tyd geveinst of hy met de Engelschen in een hevig verschil was, dat deezen dan ook voorgaven, om *Koen* waar 't doenlyk de oogen te verblinden; en liet zyn broeder met zyn geheele huisgezin, van *Bantam* naar de landen beoosten de Stad *Jakatra* vertrekken, welke voorgav: dat hy geen deel inde verschillen van den *Pangerang* met de Engelschen wilde neemen en daarom *Bantam* ontweeken was. Deeze had zig twee maanden in de nabyheid van de stad *Jakatra* opgehouden, wanneer hy een bode in de Hollandsche Logie zondt en onze Opperlandvoogd op een naby geleegen Eilandje tot een vriendlyk mondgesprek noodigde, waarheen deeze daags daar aan, ook met eenig gevolg vertrok en met groote tekenen van vreugde, door deezen verraader ontvangen wierd; die hem vervolgens verzogt men hem naar *Jakatra* te zeilen, dewyl dien Koning hem ontbooden had en dat hy vervolgens voorneemens was, met eenig gevolg onze Logie te komen bezien; *Koen* zeilde dan ook met hem, doch in zyn eigen vaartuig weer te rug naar *Jakatra*, daar dien Bantammer Edelman, met een gevolg van 300 man aan land stapte en naar den Koning ging, alwaar hy tot tegens den avond bleev en ze-

kerlyk met dien Vorst en zyne ryksgrooten zig beraaden heeft, hoe zy d'onzen het zekerste konden overvallen; althans het was bereids donker en den Landvoogd *Koen* met de zynen beezig hun avondgebed te doen, wanneer 'er onverwagt op de poort van onze Logie geklopt wierd en men vernam: dat hy benevens den broeder van den Koning van *Jakatra* en een gevolg van meer als 500 mannen, kwamen om onze Logie te bezien; *Koen* bemerkte ras, dat dit ontydig bezoek geheel andere beduidenis had en gav aan den Opperkoopman *Karpentier* bevel: om alle de Soldaaten die in de Logie waren, slegts 50 man sterk, in 't geweer te brengen en met brandende lonten booven op de Galdery te plaatsen.

Toen hy nu alles zoo goed doenlyk in staat van teegenweer gebragt had en op zyn hoede was om niet overvallen te worden, liet hy hem met zyn gevolg binnen treeden; deezen ziende al ons volk in de wapenen, toonden zig eenigsints geemlyk, doch liet egter zulks door geen woorden blyken, hy bezag alles naauwkeurig en vertrok te middernacht met een geveinst vriendlyk gelaat, zekerlyk by zig zelvs onvergenoegd, dat hy zyn schelms voorneemen niet ter uitvoer had kunnen brengen. De onzen daar en teegen waren zeer verblyd, dat zy dit dreigende gevaar, zoo gelukkig ontkoomen waren, te meer: daar men in de Logie, voor meer dan zes tonnen schats aan Contanten en Koopmanschappen, in voorraad had.

De volgenden dag kwam de Koning van *Jakatra* den Heer *Koen* bezoeken, zeekerlyk om te zien, of deeze niet ontsteld was over 't voorgevallene van den voorigen avond en zeide onder

der andere geveinsde reedenen teegens hem: dat hy bevreest was geweest, dat de broeder van den *Pangerang* iets kwaads teegens d'onzen in de zin had, waarom hy hem verscheiden zyner *Orangkayes* en eenig volk had meede gegeeven, om d'onzen in nood by te staan; schoon dit in geenen deelen zyn voorneemen was geweest, maar hy wilde daar door *Koen* doen begrypen, dat hy van 't voorgenoomen verraad onkundig en in waarheid onze vriend was.

Deeze bedankte hem ook vriendlyk voor zyne geneegenheid t'onswaarts, doch begreep zeer ligt dat alle zyne gezegdens, listige streeken en valscheden waren en dat hy zyn volk eensdeels meede gegeeven had, om de Bantammers 't verraad te helpen volvoeren, en ten anderen, om wanneer den moord gelukt was, den een, de schuld daar van, op den ander kon leggen.

Onze Opperlandvoogd begon nu langs hoe meer, op zyne veiligheid bedacht te weezen, en liet alle de Contanten ende beste Koopmanschappen, aanboord van onze Scheepen brengen, waar van 'er nu agt op de reê voor *Jakatra* lagen, die egter zeer zwak van manschap waren; doch hy kon nog niet besluiten, om onze Logie aldaar geheel te verlaaten. Zoo dra nu den Koning van de afscheeping onzer goederen de lucht kreeg, vervoegde hy zig weeder by *Koen* en verzeekerde hem met de plechtigste Eeden die een Muzulman doen konde, dat hy d'onzen een oprecht hart toedroeg en bereid was, de voorige gemaakte Verbonden op nieuws te bevestigen; noodigende teevens hem op een speelreisje landwaarts in, waar voor deeze hem vriendelyk bedankte, alzoo dit zeekerlyk op een nieuw verraad gemunt was.

I 4 Men

Men kreeg ook kort daar aan de droevige tydinge van *Japara* dat de *Soesoehoenam Mataram* zig noemende Keizer van 't Eiland *Java*, aan den Bevelhebber van de eerst gemelde Stad, bevel had gegeeven: om onze Logie aldaar af te loopen, waar by drie man van d'onzen vermoord, drie zwaar gekwetst en 16 landwaards in gevangen gevoerd waren, behalven dat de Maatschappye, daar by wel twintig duizend Ryksdaalders aan Contanten en Koopmanschappen verlooren had. Op welke tyding de Opperlandvoogd en zynen Raad, in 't Schip Amsteldam vergaadert, op den 31sten van Oogstmaand 1618, beslooten: onze Logie te *Jakatra* in stilte te doen versterken, waar aan men ook daadlyk eenige Javaanen en Chineesen die in dienst der Maatschappye waren, liet arbeiden, zodanig dat men in de naastvolgende Herfstmaand, een battery aan de landzyde regt teegen over het nieuw gebouwde huis der Engelschen voltooit en daar op 12 stukken Kanon geplant had; waar over de *Pangarang* van *Bantam* en de Koning van *Jakatra*, bizonder de laatste zig zeer verbaast toonden, vraagende egter beleefdlyk aan den Heer *Koen*? Wat reeden hy had om met de zynen niet meer ten Hove te komen, waarom hy nu zonder zyn verlov, onze Logie versterkte en of men hem dan op zyn woord en gedaane Eeden niet vertrouwde; waarop deeze hem liet antwoorden: dat hy als Opperhoofd van alle de Dienaaren der Maatschappye verpligt was, voor hun en hunne goederen zorge te draagen, dat zy niet vermoord en de goederen geroovt wierden; want schoon den Koning (naar zyn zeggen) d'onzen een goed hart toedroeg, dat hy egter niet kon instaan, voor de verraadelyke

on-

onderneemingen der Bantammers en het geweld der Engelschen, die daaglyks zoo te *Bantam*, als te *Jakatra*, den baas speelden; en dat hy ook daar en booven, uit *Europa* tyding bekoomen had: dat de Spanjaards en Portugeesen een groote Vloot Scheepen uitrusten, die zy mooglyk naar Indien zouden zenden, om onze bezettinge aldaar te ontrusten; waarom hy zig genoodzaakt had gevonden, voor zyn veiligheid zoo veel mooglyk te zorgen; doch zoo zyn Majesteit dit niet aanstond, dat hy dan aanstonds onze Logie zou doen afbreeken, de opgeworpen werken slegten en *Jakatra* geheel zou verlaaten; 't geen deezen Vorst meede niet naar genoegen was, dewyl hy zyn oogwit daar door zou missen, om zyne gehoopten buit machtig te worden; hy liet egter in 't geheim, alle de Javaanschen en Chineesche Ambagtsluiden verbieden, om aan onze nieuwe vesting te arbeiden, 't geen den voortgang daar van merklyk deed vertraagen; daar teegens liet hy zyne Stad versterken en met een steenen muur omringen, voorgeevende dat hy zulks deed, om niet door den Keizer van *Mataram* onverwagt overvallen te worden; schoon dit altemaal geveinsdheid was, wyl dien Keizer immers meede in 't vloekverwandschap deel had en zelfs de eerste was geweest, die het verraadlyk ontwerp teegens d'onzen ter uitvoer had gebragt.

De Landvoogd *Koen* hield zig egter of hy alles voor goede munt aannam en leende zelfs nog aan den Koning op zyn verzoek, duizend Realen van agten, behalven tweehondert gelyke Reaalen aan Koopmanschappen, welke hy hem tot een geschenk gav.

Van *Jambi* kreeg men ook tyding, dat de dienaaren der Maatschappye aldaar, groot gevaar

hadden geloopen van door de inwoonders overvallen en vermoord te worden, maar dat de uitvoering daar van nog gelukkig was verhindert; door dien de *Jambineesen* tyding hadden bekoomen, dat de Portugeesen van *Malakka* een Vloot Scheepen hadden uitgerust, waar mee zy hun dreigden op 't lyv te vallen; waarom zy begreepen, onze hulp noodig te hebben en dus hun in 't leeven gespaart hadden.

Op den 20sten van Wynmaand zond onzen Opperlandvoogd den onderzeevoogd *Arent Martensze*, met drie Scheepen naar de Oostkust van 't Eiland *Java*, om teegens die van *Japara* wraak te neemen, over hunnen gepleegden moord en dievstal en dan van daar naar *Makasser* te zeilen, om die verraaders, welke meede al ons volk vermoord en onze Logie geplondert hadden, ook loon naar verdiensten te verschaffen; ingevolge dan van deeze order, deed *Martensze* op den 31sten van dezelve maand, met 160 man een landing na by *Japara*, en veroverde een houten fortje, dat door die Moordenaars aldaar opgerecht was, 't geen hy vervolgens, beneevens de geheele Stad *Japara* in brand stak, na dat de schelmsche Inwoonders, met verlies van 30 van de hunne, landwaards in gevlucht waren. Hy veroverde ook van hun 10 Jonken, eenige praauwen en andere kleine vaartuigen, die hy alle tot op 't water deed afbranden, zonder by deezen onderneeming, één man verlooren te hebben. Zoo ras nu de Bevelhebber van 't nabuurig *Damak* hoorde, dat wy ons aan die van *Japara*, zoo voorbeeldig gewrooken hadden, waar door hy groote schaade had geleeden, en nu vreezende dat het mooglyk meede zyn beurt zoude worden, zoo zond hy eenigen der zynen aan den Onderzeevoogd *Martensze*, zoo

om

om de vreede en de vriendschap te verzoeken, als om zyne bemiddeling aan te bieden by den Keizer van *Mataram*, ten einde deeze onze gevangenen weer in vryheid stelde en den Bevelhebber van *Japara*, voor zyne gepleegden moord en dievery de verdiende straf deed ontvangen; doch *Martensze* hier met de Scheepen zoo lang niet willende vertoeven, tot hy antwoord van dien Keizer had, verzeilde van daar naar *Makasser*.

Toen nu deeze tyding te *Bantam* en *Jakatra* kwam, gav dit een groote verslaagenheid, en vreeze onder de Javaanen, meenende dat nu de tyd van de hier voorgemelde voorzegging daar was, en dat nu hunne Steeden op gelyke wyze als *Japara*, door d'onzen in koolen zoude gelegt worden, tot loon voor hunne voorgenoomen verraderye; daar nog by kwam: dat ter deezer tyd, eenige avonden aan malkander, een groote komeet of Staart-Star zig in 't Oosten aan den Hemel vertoonde en wyl de Javaanen daar omtrent zeer bygeloovig waren, versterkte dit verschynsel te meer hunne vreeze; egter deeden de Engelschen hun best, om hen te doen begrypen dat deeze vrees zonder eenigen grond was, dewyl zy overvloedig in staat waren, hun niet alleen teegens ons geweld te kunnen beschermen, maar ook om d'onzen wel haast geheel Indiën te doen ruimen, zeggende: niet eerder te zullen rusten, eer zy onze Opperlandvoogd *Koen* die hun zoo veel kwaadsgedaan had, leevendig of dood in handen kreegen en alle onze bezittinge in Indien verwoest hadden; om welk ontwerp ter uitvoer te brengen, zy bereids 15 wel voorziene Scheepen op de ree voor *Bantam* hadden, en om te toonen dat deeze gezegdens waarlyk hun meenig waren, overvielen en vermeesterden zy door verraad, op den

den 15den van Wintermaand, naby *Bantam*, ons Schip de Zwarte Leeuw, dat van *Patani* kwam met een laading van 152 duizend guldens aan Koopmanschappen en wilden het volk dwingen, op belovte van dubbel soldy, in hun dienst overtegaan en daar en booven nog hunne agterstallige maandgelden te zullen betaalen, 't geen deeze egter weigerden; waarop zy hen, op elv man na, die geleegenheid kreegen hunnen handen 't ontkoomen, gevangen hielden.

Ruim een maand voor dit geval, was *Pieter van den Broek* met het Schip de Gouden Leeuw van de *Choromandelsche*, Kust en laatst van *Sumatra* voor *Jakatra* aangeland, gelyk wy hier voor verhaald hebben; deeze kreeg nu van den Heer *Koen* bevel, om als gezaghebber van den handel in 't *Roode Meir*, met het Schip den Engel (waar in een kargazoen van over de twee Tonnen gouds was) weer derwaards te zeilen, doch komende aan den hoek van *Ontong Java*, kreeg hy door een Hollander, welke met een kleine Praauw van *Bantam* kwam, bericht, dat de Engelschen het Schip de Zwarte Leeuw verraadlyk overvallen hadden en nu in de Straat *Sunda* kruisten, om op 't Schip den Engel te passen, van welkers vertrek, zy door hunne landsgenooten van *Jakatra* kondschap hadden gekreegen; waarom hy besloot, dat gevaar 't ontwyken en, weer naar *Jakatra* te keeren, alwaar hy van den Opperlandvoogd order kreeg, zyne voorgenoomen reize naar 't *Roode Meir*, te staaken.

Ook ontslipte ons Schip de Oude Zon dat van *Japan* kwam, nog gelukkig de roovzieke handen der Engelschen, alzoo het zelve op dien eigen dag, dat zy de Zwarte Leeuw genoomen hadden, tusschen *Bantam* en *Jakatra*, aan de

grond

grond raakte en door de boots van onze Scheepen, die op de reede voor *Jakatra* lagen, nog gelukkig gered en in veiligheid op de gezeide reê gebragt wierd. Dit zou meede een schoone buit voor de Engelschen geweest zyn, dewyl de inhebbende laading, 559 duizend guldens bedroeg.

Men zag nu zonneklaar, dat de Engelschen zig nu niet meer bedekten, maar als openbaare vyanden zig gedroegen en voorneemens scheenen, alle onze Scheepen te bemachtigen; doch om hiervan egter meer zeekerheids te hebben, zond den Opperlandvoogd *Koen* eenige der zynen met een brief aan den Engelschen Zeevoogd *Thomas Dael*, waar in hy van deezen de reeden afvroeg, waarom hy ons Schip de Zwarte Leeuw door verraad overrompeld en genoomen had, met verzoek van het zelve weer in vryheid te stellen en alle vyandlykheeden te staaken, of dat hy Opperlandvoogd anders genoodzaakt zou zyn, geweld met geweld te keeren. Waarop dien Engelschen Zeevoogd aan onze afgezondenen onder veele hoonende uitdrukkinge zeide: dat zyn voorneemen niet alleen was, alle onze Scheepen te bemachtigen en daar na onze Logie te *Jakatra* t'overweldigen, maar ook onzen Opperlandvoogd *Koen*, 't zy leevendig of dood in handen te krygen.

De *Pangerang* van *Bantam* en de Koning van *Jakatra*, waren over dit voorval zeer verheugd, en scheenen nergens meer naar te haaken, dan om nu door openbaar geweld, dat geene ter uitvoer te brengen, dat hun door list mislukt was en schoon zy op 't verzoek van onzen Opperlandvoogd beloovt hadden, zig in 't geheel niet met den twist tusschen d'onzen en de Engelschen te zullen bemoeijen, zo liet egter den *Pangerang*, aan onzen Koopman *Abraham van Uffelen* (die met eenige

an-

andere in de Bantamsche Logie gebleeven was) aanzeggen: dat hy hem wel uitdrukkelyk liet verbieden, van eenige Scheepen of vaartuigen naar den mond van de straat *Sunda* te zenden, om onze aankoomende Scheepen van 't voorneemen der Engelschen te verwittigen. Ook had de Koning van *Jakatra* met behulp der Engelschen, een nieuw bolwerk teegen over onze Logie doen oprechten en daarop bedektlyk eenige stukken geschut geplant, niettegenstaande eenige zyner *Orangkayes*, onder schyn van vriendlykheid, over en weer gingen, om een naader vergelyk met onzen Opperlandvoogd te treffen. Doch zulks was slegts een list van dien Koning, om daar door d'onzen van 't verder versterken van de Logie en 't maaken van nieuwe bolwerken ter hunner verdeediging, aftetrekken; egter bereikte hy daaromtrent zyn oogmerk niet, alzoo *Koen* daar aan zoo veel hem doenlyk was, liet arbeiden, maar moest nu alles door zyn eigen volk laaten doen, daar hy te vooren verscheiden vrye Javaanen tot hulp had.

De zaaken der Maatschappye waren nu zoo wel te *Jakatra* als tot *Bantam*, in een zeer zorglyke staat. Daar en booven waren onze Scheepen die omtrent *Jakatra* of wel voor 't Eiland *Onrust* ten anker lagen, zeer reddeloos en dus niet lang bestand teegens de versche macht der Engelschen; men had om dezelven eenigsints te dekken, wel een schans op 't gezeide Eiland opgerecht en daarop eenig geschut geplant, maar men was te zwak van manschap, om deeze een geruime tyd teegens de vyandlyke macht te kunnen beschermen; dus stond het zeer slegt met d'onzen geschaapen, zoo zy geen tydigen onderstand uit de *Molukkes* kreegen.

Op den 22sten van Wintermaand, strooiden de

de vyanden een gerucht uit, dat zy voorneemens waren s'nachts met zeeven duizend man, onze Logie te overrompelen, waartoe zy een merklyke versterking uit *Bantam* verwagtten; welk gerucht zodanig eene verslagenheid onder de weinige Chineesen en Javaanen, die nog om en by onze Logie woonden, veroorzaakte, dat zy in aller yl met vrouwen en kinderen uit hunne wooningen vluchtten en schoon d'onzen deezen nacht geen leet geschiedde, bevonden zy egter s'morgens, dat aan de westzyde der Rivier, dwars voor onze Logie, en verschanssing, door de Engelschen een schootvrye wal wierd opgerecht, die toen bereids een vadem hoog was en waar aan de Javaanen nog sterk arbeidden; daar en boven wierd onze Logie van alle kanten met battaryen omcingeld en de Rivieren met paalen toegeslooten; waardoor d'onzen genoodzaakt wierden, alle mooglyke middelen tot hun veiligheid aantewenden en schoon onze meesten werken nog onvoltooit waren, liet men de nieuw oprechte schietkat, met twee stukken kanon voorzien. Langs den Rivierkant of de westzyde van onze verschanssing, stond nu voltooit, het nieuwe Huis Mauritius, zig strekkende in de lengte, ten zuiden en ten noorden en aan welkers noordeinde, nog een punt wierd gemaakt, dat het Noordwester Rivier-punt genaamt wierd, doch dit was nog niet hooger dan twee voet boven den grond opgetrokken en voorts met planken voor een aanloop afgeschooten, 't geen egter niet vry voor een Musketschoot was.

De Gordyn aan den Noord of Zeekant, tusschen het Noordwester Rivier-punt en het Noordoost Zee-punt, was van aarden, 9 voet hoog en 7 voet dik opgeworpen, doch zonder borstweeringen, het laastgezeide punt, was meede nog niet

ho-

hoger dan 't Gordyn, egter met een pallissade en borstweering en een houten dak om voor den reegen bevrydt te zyn, voorzien. Na de Stads of zuidzyde, verstrekte onze oude Logie Nassau, meede voor een gordyn, even als het Huis Mauritius aan de westzyde langs de Rivier, makende dus te samen een winkelhaak. Aan de Oostzyde waren, behalven de kat die het zuidlykste naar de stad stond, en het zuidoost punt maakte, nog twee bolwerken met pallissaden aan malkander geslooten; dog aan het oprechten van het punt aan de zuidwest zyde, teegens de huizen Mauritius en Nassau was nog geen begin gemaakt, maar alleenlyk de plaats daar het zelve gesteld moest worden, met bamboezen omzet. Aan Metaal en Yser kanon ontbrak het d'onzen niet, zoo dat onze werken daar van overvloedig voorzien waren, alleen haperde het aan buskruid, waar van maar een sooberen voorraad, zoo in de Logie als op de Scheepen was.

Onze Opperlandvoogd liet op den 23sten van Wintermaand, zyne Raaden byeen komen en stelden hun voor: of men in deeze naare tydsomstandigheeden raadsaam kon vinden, onze Logie te *Jakatra* verder te versterken en tot het uitterste te beschermen, dan of men de werken slegten zou en *Jakatra* geheel verlaaten; waarom tot het eerste beslooten wierd en men tot behoudenis van onze nieuwe vesting, de Engelsche zou doen verzoeken en aanzeggen: dat zy hunne werken teegens over onze Logie opgerecht, moesten slegten, om dat die alleen maar strekten, om het verder versterken van onze Logie te belemmeren; of dat men anders genoodzaakt zou zyn om middelen te gebruiken, die hun zeekerlyk onaangenaam zouden zyn.

Toen

Toen onze afgezondenen deeze boodschap aan de Engelschen bragten, gaaven zy daar op ten antwoord: dat zy niet, maar den Koning van *Jakatra* deeze batteryen had doen opwerpen; doch dat zy egter tot hunne eigen veiligheid, die werken hadden helpen maaken en ook niet voorneemens waren, dezelve op onze aanmaaning te slegten. *Dus* men uit dit antwoord ligtlyk kon opmaaken, dat hun meenig was onze Logie nog meerder te benaauwen en rondsom in te sluiten; om zulks dan voor te koomen, wapende onze Opperlandvoogd alle zyne manschap en liet een heevige uitval op de Engelsche werken doen, die stormenderhand wierden ingenoomen en meerendeels omver geworpen of met hunne Logie aan de vlam opgeoffert; ook verbrandde men alle de Chineesche en Javaansche huizen, die na by onze logie stonden, om dat de vyanden daar in niet nestelen zoude; men had egter by 't vernielen der vyandlyke werken verzuimt, of men was door de zwaare vlam en rook verhindert geworden, om een bolwerk te slegten, dat aan de westzyde op den hoek van de Rivier, door de Engelschen was opgerecht en met een borstweering van oude kabeltouwen voorzien, op welke battery, de Engelschen hun grov geschut geplant hadden, die daags daar aan zynde den 24sten van Wintermaand, daar uit heevig op onze nieuwe vesting schooten, dat men niet onbeantwoord liet zelfs zodanig, dat verscheiden stukken geschut van hun reddeloos en onbruikbaar geschooten wierden; doch men had egter by den voorigen uitval en by dit schutgevaarten, 11 dooden en 12 gekwetsten bekoomen, meerendeels Inlanders die in dienst der Maatschappye waren; en wel een vierde part van ons buskruid verschooten.

Den 25sten liet de Landvoogd door een Luytenant en 30 Soldaaten, een aanval doen op het nog staande gebleeven Bolwerk, die ook eerst de vyand aan 't wyken bragten, doch niet tydig genoeg van hunne makkers onderssteunt wordende, waren zy genoodzaakt met verlies van hun luitenant en vier anderen, de wyk te neemen. De Engelschen en Javaanen wierden op dit kleine voordeel zoo moedig, dat zy hunne vernielde batteryen weer begonnen opterechten, en zelfs nieuwe, kort onder onze vesting daar by maakten, ook hieuwen zy onze verslaagen Luitenant het hoofd af en steld dat in triomph op een hoogen staak op hunne batterye ten toon.

Men zat aan onzen kant meede niet stil en voltooide zoo goed' doenlyk onze begonnen werken, maar om ons volk voor 'svyands schiet geweer te dekken, was men genoodzaakt, borst weeringen te maaken van kostbaare Choromandelsche kleeden en lywaaten, by gebrek van andere stoffen.

De Engelschen die tot Bantam waren, hadden ook getracht uit weerwraak, onze daar zynde Logie te overrompelen, waarin zy door den listigen *Pangerang* waren verhindert geworden, die zelfs eenige Javaanen had gezonden, om onze Logie te bewaaren en nu de goede man zogt te speelen, daar hy eerst oorzaak was geweest van alle de onlusten die d'onzen zoo hier, als te *Jakatra* waren bejeegent; ook zond hy een zyner Edellieden aan den Koopman *Abraham van Uffelen* ons Opperhoofd in de Bantamsche Logie, aan wien hy kennis deed geeven: dat de Engelschen met den Koning van *Jakatra* vastlyk besslooten hadden, onze nieuwe vesting te *Jakatra* geheel te verdelgen, 't geen hy uit Naam van den *Pangerang*

hang, aan onzen Opperlandvoogd moest doen weeten en hem waarschouwen, om op zyn hoede te zyn; doch deeze veinzaard was te wel bewust, de onmooglykheid om deeze boodschap aan den Landvoogd te doen, dewyl de Engelschen en Javaanen onze vesting van alle kanten bezet hielden; ook zou deeze tyding weinig geholpen hebben, alzoo de Heer *Koen* nu al te wel bewust, van 't voorneemen der Engelschen en die van *Jakatra* was.

Men had nu ook van onze Scheepen, die nog voor 't Eiland *Onrust* geankert lagen, tyding bekoomen, dat de Engelsche Vloot in 't op zeilen was, om onze vesting aan den Rivier kant geheel te beleegeren; terwyl den Koning van *Jakatra* en zyn aanhang, zulks aan de landzyde zouden doen; waarop onze Opperlandvoogd zynen Raad in bedenking gav: wat men het raadzaamst en 't voordeeligst voor de Maatschappye, in deeze zorglyke omstandigheden zou besluiten; de meeste stemmen waren eerst van gevoelen, dat best en voordeeligst was, om de goederen, gelden en Effecten, aanboord van de Scheepen te brengen, vervolgens met al ons volk op dezelve overtegaan en dus *Jakatra* geheel te verlaaten; in aanmerking neemende: de weinige voorraad van buskruid en dat daar en boven de Javaanen ligtlyk de spruit der Rivier, die het zoete water in onze Logie bragt, zouden kunnen stoppen of verleggen en dus ons volk van dorst doen versmagten. Doch de Opperlandvoogd en andere van den raad begreepen: dewyl onze vesting nu in een goeden staat van teegenweer was, men nog zoo haast niet besluiten moest, om dezelve te verlaaten; daar was ook geen geleegenheid, om de goederen af te scheepen, doordien de Rivier door

de Javaanen met paalwerk was bezet en onze Scheepen nog voor 't Eiland *Onrust* ten anker lagen. Dit laatsten dan nader in aanmerking genoomen zynde, kwam men onderling tot een besluit; om voor eerst *Jakatra* niet te verlaaten en onze Scheepen op de reê van die stad te doen komen op dat zy aan 't Eiland *Onrust*, niet door de Engelschen wierden aangetast of door hunne branders vernield. Ook waagde men 't om eenige paalen daar de Rivier meê gestopt was, onder 't bereik van 't vyandlyk geschut uitetrekken, en daar door onze Scheepen een vryen doortocht tot voor de vesting te baanen, gelyk zy dan ook den 29sten van Wintermaand, daar aan kwamen; wanneer besloten wierd: teegens den volgenden dag, een generaalen storm te doen op 't vyandlyk bolwerk aan den westhoek van de Rivier, om alzoo den mond van dezelve weer geheel open en vry te krygen; maar toen men beezig was om alles tot deezen tocht gereed te maaken, kreeg men tyding, dat elf Engelsche Scheepen in 't gezicht waren, waar door dit voorneemen wierd gestaakt en den Opperlandvoogd zig aanstonds aan boord van onze Scheepen begav, om de Engelsche te gemoet te loopen; laatende tot Bevelhebber in onze vesting, den Opperkoopman *Pieter van den Broek*, ook bleeven daar by hem, den Koopman *Evert Harmensz*, den Predikant *Adriaan Jacobsz Hulzebos*, *Jan van Gorkum* Kapitein, *Abraham Stryker* Luitenant, *Henrikus de Haan* Doctor en *Pieter van Ray* en *Josef Nutelaar* onderkooplieden, beneevens 65 minderen Officieren en ambagtslieden, 15 Konstapels en Bosschieters, 70 Soldaaten, 25 Japanders, 16 Chineezen, 70 andere Inlanders, 70 a 80 Jongens en 30 a 40 Vrouwen, te samen omtrent 400 zielen, die

van

van allen voorraad en noodwendigheeden, overvloedig voorzien waren behalven buskruid; waar aan zoo wel in de vesting, als aan boord van de Scheepen, groot gebrek was.

Den 31sten van Wintermaand met den dageraad, vertrok den Opperlandvoogd met zeven Scheepen van de Jakatrasche Reê, als de Oude Zon, 't Wapen van Amsteldam, Delft, de Gouden Leeuw, de Engel, de Valk en de Jager, stellende zyn koers noordwaard aan, naar de Engelsche Vloot; die met ons genoomen Schip de zwarte Leeuw, nu elf Scheepen sterk zynde, s'namiddags met den zeewind, het meede op d'onzen aanzettede en omtrent een kanonschoot van onze Vloot, boven den wind het anker wierp; wanneer aanstonds een trompetter, die de Nederduitschen taal sprak, met een Sloep in onze Vloot kwam en uit naam van den Engelschen Zeevoogd onze Vloot kwam opeischen, met belovten: zoo men zig goedwillig overgav, dat dan al de agterstallige maandgelden, zoo van officieren als gemeenen zouden worden betaald, zonder dat zy als krygsgevangenen zouden worden aangemerkt, maar hunne volkomen vryheid behouden en in allen deelen wel behandelt zoude worden; maar dat by weigering, hy d'onzen met geweld tot de overgaav zou dwingen, zonder dan eenige van de gezeide voorrechten te genieten; waarop de Heer *Koen* liet antwoorden: dat zoo men ons Schip de zwarte Leeuw niet aanstonds te rug gav, hy genoodzaakt zou worden zyn schaade te verhaalen en geweld met geweld te keeren. Met welke boodschap, deeze afgezonden (onder 't uitbraaken van een meenigte scheldwoorden) weer naar zyn' Zeevoogd keerde.

Onze Opperlandvoogd kreeg op den eersten

van Louwmaand 1619 bericht van *Jamby*, dat de Engelschen met d'onzen aldaar waren handgemeen geweest, waar by een Engelsch Koopman was dood gebleeven en aan onzen kant een Bottelier en een Inlander; ook dat ons Schip de Bergerboot, den 26sten van verloopen maand, van daar naar *Jakatra* gezeild zynde, gelukkig de handen der Engelschen was ontsnapt. Dewyl men nu 's avonds te vooren in 't Noordwesten, een Schip had gezien, besloot men dat dit mooglyk de Bergerboot was, waarom *Koen* bevel gav: de ankers te ligten en boven den wind te geraaken, om 't gezeide Schip te behouden; dus hy dwars op de Engelsche Vloot aanzeilde, waar door vyv van hun Scheepen, die boven den wind geankert lagen, niet weetende wat ons voorneemen was, hunne kabeltouwen kapten, na hun andere Scheepen afweeken en d'onzen dus een vrye vaart lieten, waar door deezen den wind van hun kreegen en den volgenden morgen wat verder zeewaards liepen, om de Bergerboot op te zeilen.

De Engelschen ligtten toen meede hunne ankers en kwamen d'onzen weer boven den wind, wanneer zy het met al hun macht, op onze Vloot aanzetteden en aanstonds met scherp begonnen te schieten, dat door d'onzen niet onbeantwoord bleev; het gevegt was aan beide zyde heevig en duurde byna vier uuren, men had in onze Scheepen daar by 7 dooden en 15 gekwetsten bekoomen en wel een derde van het buskruid verschooten; het verlies der Engelschen was onbekent, doch zal ook zeekerlyk niet gering geweest zyn.

Geduurende het gevegt, was 't Schip de Bergerboot gelukkig tusschen de Engelsche Vloot door gezeild en by onze Scheepen gekomen, met verlies

lies egter van de boot met 16 man, die voor uit op kondschap waren gezonden en in 'svyands handen vervallen waren.

Teegens den avond liepen de beide Vlooten kort onder de wal in elkanders gezicht ten anker, wanneer onzen Landvoogd zyn Raad byéén riep, om te overleggen wat verder te doen stond; de gevoelens van den Raad waren zeer verscheiden en verward, de meeste stemmen waren egter van begrip: dat men op nieuws de Engelschen moest aantasten, doch gebrek aan buskruid reddeloosheid der Scheepen de weinige manschap en ryke ladingen aan d'eenen kant, en een versterking van drie Scheepen die de Engelschen van *Bantam* kreegen, aan de andere zyde, verydelde dit besluit; dus men de ankers ligtte en weer naar *Jakatra* liep, om met hulp van de daar zynde leeden van den Raad, het bovenstaande nader 't overweegen. De Engelsche Vloot (die nu 14 Scheepen sterk was) volgde d'onze eerst wel kort op de hielen en scheenen voorneemens hen weeder aantetasten, doch eindlyk deinsden zy ter zyde af en wierpen weer hunne ankers.

Toen nu den Scheeps Raad weer in 't Schip van den Landvoogd vergadert was (want niemand van *Jakatra* in onze Vloot konde koomen) kwam men na ryplyk overleg van 't een en ander, tot een besluit: om geen naderen slag met de Engelschen te waagen, welkers kwaade uitkomst mooglyk de ruine der Maatschappye zoude na zig sleepen, maar dat de Heer *Koen* met de Vloot naar *Amboina* zoude zeilen, daar al de zeemacht der Maatschappye by eenzamelen en daar meede zyn landsgenooten te *Jakatra*, zoo dra mooglyk te hulp koomen. Doch zoo deeze het teegens den Koning van *Jakatra* en de Engelschen te kwaad kreegen,

gen, dat zy dan moesten zien, een overeenkomst met den vyand aantegaan, zoo voordeelig als hun doenlyk was. Waar toe de Engelschen zig nu nog eerder zoude laaten beweegen, dan wanneer men een ongelyken Scheepsstryd voor de tweeden maal, met hun gewaagt had. Men had teegens dit besluit egter verscheiden teegenwerpingen ingebragt, waar van wel de voornaamste was, de onbarmhartige behandeling ende kwaade trouw die men aan ons volk in *Jakatra* pleegde; welke men nu aan hun ongelukkig lot overliët, zonder eenige hulpe of bystand te geeven; maar behalven dat deeze in de nieuwe vesting, van manschap en allen lyvtocht reedlyk voorzien waren; zoo was haar grootste gebrek, de weinige voorraad van buskruid, dat ook zeer schaars aan boord van de Scheepen was; waarom men goedvond, by het genoomen besluit te berusten; 't geen den Opperlandvoogd in een briev aan den Bevelhebber van onze vesting *P. van den Broek* liet weeten en hem daarby teevens vermaande; de sterkte zoo lang als eenigsints mooglyk was, teegens 's vyands macht te beschermen en wel, tot dat hy met nieuwe versterking van *Amboina* zoude komen om 't beleg op te slaan; maar zoo de nood hem tot eerder overgaav dwong, dat hy dan de vesting liever aan de Engelsche dan aan de Javaanen moest inruimen en trachten zoo voordeelig een overéénkomst met den vyand aantegaan, als 't doenlyk was. En vooral op zyn hoede te zyn, om onder schyn van vriendschap, niet verraaden te werden.

Na dit brievje nu met een Inlander afgezonden was, vertrok *Koen* met de Vloot van de Rivier van *Jakatra*, naar *Amboina*, doch liet het Fregat Ceylon, dat twee dagen te vooren van

Suk-

Sukkadana op Jakatraas reede was gekoomen, naar den mond of de westzyde van de straat *Sunda* zeilen, om daar op onze Scheepen die naar *Jakatra* of *Bantam* wilden, te kruissen en de Bevelhebbers van 't voorneemen der Engelschen kennis te geeven. Ook zond hy ten zelven einde, het Schip de Jager naar *Solor*, zoo ook de Valk en de Bergerboot naar Java's oostkust en *Bima*, om ryst en andere leevensmiddelen.

Toen nu de Bevelhebber *Van den Broek*, van het vertrek onzer Vloot kennis kreeg en zig aan den zeekant door de Engelsche Vloot en aan de landzyde door de Javaanen ingeslooten zag, zonder spoedige hoop van ontzet; zoo hield hy het vertrek onzer Vloot geheim voor zyn volk, om hen de moed niet te doen verliezen en liet dag en nacht aan de nieuwe batteryen arbeiden die dan ook op den 13den van Louwmaand 1619 in volkoomen staat van teegenweer waren en waarop men dien eigen dag de Hollandsch standaards plantte.

Zoo dra nu de Koning van *Jakatra* en de zynen zagen, dat onze Logie in een' genoegzaamen staat van teegenweer was gebragt en d'onze voorneemens scheenen zyn geweld nog lange te verduuren; zondt hy op den 14den, zyn Sjhabandars schryver, met een vreede vaan in de hand en een eigenhandigen briev aan onzen Bevelhebber, dien hy verzogt? met hem in vreede en vriendschap als voorheen te willen leeven; welke betuiging hy 'sdaags daar aan vernieuwde met verzoek, dat *Van den Broek* eenige der zynen aan zyn hof wilde zenden, om weederzyds de voorwaardens van vreede te beraamen, waar teegens hy eenige zyner *Orangkays* als pands-lieden in onze Logie zoude doen blyven, tot de overeenkomst getroffen was: gelyk deeze pands-lieden, zig dan

ook aanstonds als Gyzelaars in onze Logie aanboden, waar teegen onze Bevelhebber aan hem afzond, den Opperkoopman *Evert Harmensz*, den Predikant *Hulsebos* en Doctor *De Haan*, die vervolgens ten Hove kwamen en aan hem bekent maakten: dat onze Bevelhebber wel genieegen was, al het voorleedene te vergeeten en te vergeeven, ook voortaan met hem in vreede en vriendschap te willen leeven en geen nieuwe werken voor de weederkomst van den Opperlandvoogd *Koen* te zullen maaken; maar dat hy niet voorneemens was, eenige der nieuw gemaakte werken te slegten, gelyk de Koning begeerde; want dat hy, (schoon in vreede leevende met zyne Majesteit) gestaadig teegens 't geweld en de laagen der Engelschen moest op zyn hoede zyn. Op deezen aanbod hield zig den Koning zeer verstoort, om dat men aan zynen eisch niet ten vollen wilde voldoen, egter gav hy niet onduidlyk te kennen: dat men hem met een goede somme gelds wel te vreede zoude konnen stellen.

Onze afgezanten keerden dan vruchtloos teegens den avond te rug, gelyk ook de *Orangkays* weer naar hun Koning gingen; egter zond die Vorst den volgende morgen weer twee zyner voornaamste Edellieden, met verzoek? dat onze gezanten weer by hem ten Hove wilden komen, 't geen deezen dan ook deeden, doch onderweg wierden zy door eenige Engelschen gestuit, die begeerden dat zy zig zouden laaten blinddoeken, om door hun alzoo, voor den Koning en zynen Raad gebragt te werden, alwaar de *Britsche* Zeevoogd toen meede teegenwoordig was, om dan nader over een verdrag te spreeken; waar toe onze afgezondenen niet wilden verstaan, zeggende

de met hun of hunnen Zeevoogd niets te doen te hebben. Op welk antwoord, zy d'onzen te lyv wilden, doch deeze wierden door de byzynde Javaanen beschut, egter spuwden zy alle vuile lastertaal en scheldwoorden tegens d'onzen uit, noemende den Landvoogd *Koen*, de oorzaak van alle de ontstaane onlusten. Dus de onzen (uit vreeze voor de overmacht der Engelschen) weer naar de Logie te rug keerden, meenende dat nu de onderhandeling geheel was afgebrooken, doch 'snamiddags kwamen weer eenige Javaanen, met verzoek dat zy zig by des Konings broeder den *Temanggong* wilden begeeven, die volkoomen last had, om met hun een overeenkomst te sluiten.

Zy dan derwaards gekoomen zynde, sprak deeze van de groote schaaden, die zyn broeder door d'onzen geleeden had, begeerende daar voor agt duizend Realen van agten en dat men daar en boven, nog de laatst gemaakte schietkat en batterye zoude afbreeken, die de stad *Jakatra* het meest benaauwden; doch onze afgezanten zeiden hem: dat men tot het laatste in geenendeele zou zoude verstaan, dewyl de Javaanen door hunne trouwloosheid, ons genoodzaakt hadden, die werken te maaken; maar dat wat den geld eisch betrof, zy daar over met hunnen Bevelhebber zouden spreeken.

Op deezen Eisch van den *Temanggong*, liet *van den Broek* terstond den Raad beleggen, om te overweegen, wat men ten meesten nutte en voordeele der Maatschappye, in deeze zaak moest besluiten, hun in overweeging geevende: dat 'er nog wel vier maanden mooglyk verloopen zoude, eer men ontzet van den Opperlandvoogd uit de oostersche gewesten kon verwagten en dat hy be-

bevreest was, het zoo een langen tyd, niet teegens de vereende macht der Javaanen en der Engelschen (door gebrek aan buskruid) te kunnen uithouden; dat men ook, zoo ons eens het kanaal van verschwater gestopt wierd, slegts twee maanden water in voorraad had; waarom hy oordeelde het beeter was, de vreede van den Koning te koopen, dan zig langer aan onvermydlyke gevaaren bloot te stellen; 't geen dan ook vervolgens het eenpaarig gevoelen van den Raad was, dus men op den 19den van Louwmaand, met den Koning een verdrag trof, waar van de voornaamste inhoud was:

„ Dat de Koning van *Jakatra* beloovde: de „ Verbonden, te vooren met de onzen gemaakt, getrouwlyk te zullen onderhouden en „ nakoomen, en ook moeten gedoogen, dat onze sterkte (die volgens zyn voorgeeven teegens „ de te vooren gemaakte Verbonden getimmert „ was) zoude blyven staan, zoo als die toen was, „ tot de wederkomst van onzen Opperlandvoogd.

„ Dat hy ook niet zoude toestaan, de Engel„ schen een Logie of eenige huizen zoo naby aan „ ons Fort als dezelve te vooren gehad hadden, „ zouden timmeren. Zoo meede, dat geen Ja„ vaanen of Chineesen, eenige huizen in onze „ nabuurschap zouden mogen oprechten, als ten „ minsten twintig vadem van de huizen der In„ diaanen, welke in onzen dienst waren.

„ Voor alle welke vrydommen, men aanstonds „ aan den Koning zouden betaalen 6000 Reaalen „ van agten, te weeten 5000. Realen in kontan„ ten en 1000 in kleeden; waar meede dan alle „ kwestien en verschillen zouden afgedaan en te „ niet zyn.

Maar de Koning van *Jakatra*, hield zig aan dit

dit bestand maar weinig dagen, wanneer zyn snoode veinzerye (doch te laat) ontdekt wierd, (welke ondeugd den meesten Javaanen eigen is, zullende dikwerv onder schyn van vriendschap, iemand een pook in 't hart drukken) hy dan om zyn voorgenoomen schelmstuk, 't geen hy met den Engelschen Zeevoogd gesmeed had, het zekerst ten uitvoer te brengen, gebruikte zyne aangebooren veinzery en liet den Bevelhebber van onze vesting *Pieter van den Broek* met eenige Neederlanders onder de grootste betuiging van vriendschap, by hem ter maaltyd noodigen; die niet weetende wat te besluiten, zulks aan de uitspraak van zynen Raad stelden, waar van de meeste leeden van begrip waren: dat hy naar den Koning behoorde te gaan, om aan dien Vorst geen vermoeden te geeven, dat wy hem mistrouwden. Waarop, hy verzelt met dokter de *Haan* en nog zes andere Neederlanders en een zwarte Jongen, zig naar 't Hof begav, met eenige geschenken voor den Koning geschikt; maar naauwlyks was hy daar gekoomen en neergezeeten, of de geschenken wierden hem veragtlyk afhandig gemaakt en hy en de zynen naakt uitgeschudt langs den grond gesleept en verscheiden maalen met voeten getrapt, waar na zy sterk gevleugelt voor den Koning en den Engelschen Zeevoogd gebragt wierden, die hun eerst bespotteden over hun ligt geloovigheid, en toen *Van den Broek* een bloote Kris op de borst zetten en onder zwaare bedreiging van de heevigste pynen anders ints te zullen worden aangedaan, hem wilden dwingen, aan d'onzen in de vesting een briev te schryven, waar by hy hun bevel gav: de sterkte aanstonds overtegeeven en zoo zy hier in weigerig waren, dat hy en zyne meede gevangenen, dan op de wreedste wyze zoude worden

den ter dood gebragt en dat zy die in de vesting waren dan meede niet anders, dan een zeekeren dood te verwagten hadden; *Van den Broek* ontschuldigde zig zoo goed hem doenlyk was met te zeggen: dat zodanig een bevel niet gehoorzaamt zou worden, alzoo zyn Natie nooit gewoon was, om de orders van een gevangen Bevelhebber te volgen, maar dat die na zyne gevangen neeming, niet meer in zyn ampt, maar slegts als een gemeen persoon gereekent wierd en dat, zoo hy zelfs in de vesting als Raadspersoon waare, hy zodanig een bevel ook niet zoude konnen gehoorzaamen, zonder daar over de straf des doods onderworpen te zyn; egter mogt zulks niet baaten, dus was hy door overmacht gedwongen, dien briev te schryven, welke dan ook door een' lyveigen van onzen Koopman in de Bamtamsche Logie *Kornelis Houbraken*, naar de vesting wierd gezonden; waar na hy en de zyne, in een onderaards gat, met handen en voeten in een blok geslooten wierden.

Teegens den avond verzogt *Houbraken* (die van den Bantamsche *Pangerang* aan den Koning van *Jakatra* over een en andere zaaken was gezonden en dus niet wierd aangemerkt als een vyand, maar als een onzydig persoon) om den gevangen Bevelhebber te spreeken, dat hem wierd toegestaan, wanneer deezen met malkander beslooten: dat hy terstond weer naar *Bantam* zou vertrekken, niet alleen om aan den *Pangerang*, den toestand van onze zaaken tot *Jakatra* bekent te maaken, maar hem ook onder belovten van een goede vergelding te verzoeken? dat hy door zyn vermogen wilde bewerken, het ontslag van *Van den Broek* en de zynen, en verder hun vertrek

trek naar *Bantam*, om aldaar te blyven, tot de weederkomst van onzen Opperlandvoogd.

Als nu d'onzen in de vesting de tyding kreegen, dat de Koning van *Jakatra* het nieuw gemaakte bestand, zoo schelms verbrooken en hun Bevelhebber zoo deerlyk mishandelt had, slooten zy hunne poorten, bragten eenige pakken Lywaaten op de bolwerken om tot borstweeringe te dienen en verkooren by provisie een nieuwen Bevelhebber, naamlyk den Onderkoopman *Pieter van Ray*.

Den volgenden dag wierd *Van den Broek* door s'Koning Sjhabandaar en twee Engelschen bezogt, die zoo lang zyne handen uit 't blok lieten sluiten, tot dat hy een nader briefje aan d'onzen in 't Kasteel geschreeven had, ('t geen deeze hem dwongen te doen) waar by hy nader bevel gav: om de sterkte in 's vyands handen te geeven, die hun een Engelsch Schip tot hun vertrek aanbooden; doch toen d'onzen dit afgeperste brievje ontvingen, gaven zy aan den besteller tot antwoord: dat zy aan deeze order niet zouden voldoen, en liever het uiterste wilden waagen.

De Engelschen waren nu ook met behulp der Javaanen beezig hunne vernielde werken weer opterechten en hadden aan de westzyde der Rivier teegen over onze sterkte, een zwaare battery gemaakt en dezelve met agt stukken kanon voorzien, zonder dat d'onzen zig daar teegens durvden stellen, of dezelven door hun geschut te vernielen, wyl 't hen grootlyks aan buskruid mangelde en ten anderen, om niet hun gevangen landslieden in leevens gevaar te brengen; ook wierd hun voorraad sober, waar mee zy nu nog daaglyks voor hun geld, door de

Ja-

Javaanen geryst wierden. Intusschen liet de Koning aan hun weeten: dat hy bereid was, de gevangenen voor 10000 Realen van agten, haare vryheid, te geeven; waar op hem 2000 Realen gebooden wierd, 't geen hem te gering was voor zoo veel menschen, die daaglyks allerlei hoon, smaad, elende en armoede moesten lyden en nog daar en boven, zoo de Koning den raad der Engelsche gevolgt had, de wreedste pyniging zouden hebben moeten uitstaan, om daar door de sterkte en de geleegenheid van de onzen in 't Kasteel, door geweld uit hun te trekken.

Den 29sten van Louwmaand waren 'svyands werken voltooit en daar op 35 stuks Engelsch geschut geplant, ook zagen d'onzen op de naast by geleegen battery, kort onder 't Kasteel, dien dag te voorschyn komen, hun gevangen en deerlyk mishandelde Bevelhebber, neevens de agt andere gevangenen allen sterk gevleugelt en met stroppen om hunne halzen, tusschen twee Engelschen die de Hollandsche taal spraaken, en *Van den Broek* wilde dwingen, om d'onzen toeteroepen: dat zy zig aanstonds moesten overgeeven, dewyl zy nu nog goede voorwaarde konden bedingen, maar dat zy by weigering, met 6000 man zouden beleegert, uit 60 stukken kanon beschooten en met 300 ladders te gelyk bestormt zouden worden, wanneer geen genade voor hun te hoopen was; maar hy riep hun een geheel andere taal toe en vermaande hen: dat zy nu toonen moesten Neederlanders en oprechte Batavieren te zyn; waarop hy by de strop agter over wierd getrokken en zoo met de overige langs den weg, weer naar hunne gevankenis gesleept.

Daags

Daags daar aan, zond de Engelsche Zeevoogd *Thomas Daal*, een eigenhandigen briev aan d'onzen in 't Kasteel, waar by hy zig ontschuldigde van 't bloed dat stond vergooten te worden, zoo zy zig niet op billyke voorwaardenwilden overgeeven, waar toe hy hen andersintsmet geweld zou dwingen. Doch zoo zy voorneemens waren na aanneemlyke voorslagen te luisteren, dat hy dan in plaats van onze gemagtigdens, die aan hem zouden gezonden worden, aanstonds Gyzelaars in de plaats zoude zenden, tot de overéénkomst getroffen was; zeggende nog daar by: dat hy bereids met den Koning van *Jakatra* was overééngekoomen dat geene der onzen die in 't Kasteel waren, 't zy van wat Natie, eenig geweld of overlast zouden worden aangedaan, maar dat zelfs die geene welke goed kon vinden, in dienst der Engelsche Maatschappye overtegaan, niet alleen alle zyne agterstallige maandgelden zoude worden betaald, maar daar en boven nog twee maanden gagie op hand genieten; begeerende hier op aanstonds antwoord.

Onze nieuwe Bevelhebber raadpleegde daarop met de voornaamste Neederlanders, die by hem in 't Kasteel waren, men nam dan nader in overweeging de gevaarlyke omstandigheden waar in men zig bevond, dat ons nieuw opgerecht huis Mauritius, nog niet geheel voltooit was en de wallen met geen aarden gevult, waardoor het zelve ligtlyk kon omverschooten werden. Ook het gebrek aan buskruid, de meenigvuldige zieken die in 't Kasteel waren, en ten anderen dat 'er mooglyk nog wel drie of vier maanden verloopen moesten, eer men op ontzet kon hoopen, waarom de meesten van gevoelen waren: dat men zig op billyke voorwaarden aan de Engelschen moest overgeeven,

welk besluit aan hun Zeevoogd wierd bekent gemaakt, die dan ook op den 31sten 'smorgens een Koopman als Gyzelaar aan d'onzen zond, waar teegens de Kapitein *Jan van Gorkum*, naar 't Hof van den Koning ging, die egter teegens den avond vrugtloos te rug keerde, doch den volgenden dag met de Engelschen een overéénkomst sloot, waar van de zaaklyke inhoud was.

De Hollanders zouden aan de Engelschen overgeeven, de Vesting met al het geschut en verdere oorlogs behoevtens en aan den Koning van *Jakatra*, het geld, de Koopmanschappen, de Juweelen en alle andere goederen, de Maatschappye toebehoorende

„ Waar teegen de Engelschen aan d'onze bin„ nen 10 of 15 dagen zouden leeveren, een Schip „ met 4 goede stukken kanon, 50 handroers, „ 6 vaten buskruid en 50 pieken, om daar mee„ de te vertrekken met een' Engelschen vryge„ lei briev van zes maanden, naar de *Choroman*„ *delsche* Kust, of ergens elders waar 't hun goed„ dacht, uitgenoomen naar *Amboina* of de *Mo*„ *lukkes*, voor welk Schip en toebehooren, zy „ eerst uit de kontanten der Maatschappye, aan „ hun zouden betaalen 2000 stukken van ag„ ten.

„ Alle de Christenen die in 't Fort waren, het „ zy van wat natie, zouden vry zyn en met zig „ mogen uitdraagen, alles wat hun eigen was; doch „ in kontanten maar 6200 Realen van agten, en „ zouden ook met hunne goederen, door de En„ gelschen voor den moedwil der Javaanen be„ schermt worden.

„ D'onzen zoude genoodzaakt zyn, 'sdaags „ naar 't teekenen van dit verdrag, het Kasteel „ te ruimen en alle die wapens konden voeren,

„ moe-

„ moesten plechtig belooven: tot den 1sten van „ Slagtmaand 1616, geene wapenen teegens de „ Engelschen te voeren; ook zouden van hun 12 „ Gyzelaars aan boord van de Engelsche Scheepen „ gaan, tot dat in alles aan deeze overèènkomst „ voldaan was.

„ Zoo lang de Hollanders nog in 't Kasteel „ waren, mogten geen Javaanen in 't zelve ko- „ men, als die door den Koning van *Jakatra* ge- „ zonden wierden, en dat niet boven de agt „ persoonen.

Deeze overéénkomst was door den Koning van *Jakatra*, door den Engelschen Zeevoogd en door de voornaamste der onzen, die in 't Kasteel waren, ondertekent.

Daar en boven beloovde de Engelschen Zeevoogd dat onze gevangen Bevelhebber, neevens zyn lotgenooten, op vrye voeten zouden worden gesteld en dat in plaats van de twaalv Hollandsche Gyzelaars, vier Javaansche Edellieden en vier Engelschen Koopluiden in 't Kasteel zig zoude vervoegen en daar meede als pandslieden blyven, tot aan het kontrakt ten vollen voldaan was, ook dat hy op den volgenden dag en voorts zoo lang d'onzen nog in *Jakatra* moesten blyven, tot het Schip voor haar bestemt, in gereedheid was, zyne Engelsche Soldaaten langs de Rivier post zou doen vatten, om d'onzen voor den overlast der Javaanen te bevryden. Op deeze belovten en om nog meerder gunsten van den Engelschen Zeevoogd te verwerven, vereerden d'onzen hem een Zilver Tafelservies, 't geen den Opperlandvoogd behoorde en hy door den haast verzuimd had meede te voeren, 't welk dien Zeevoogd beleefdlyk aannam, hoe zeer hy ook op den Heer *Koen* verstoort was.

Den 2den van Sprokkelmaand al vroeg in den morgenſtond, kwamen verſcheiden Engelſche Sloepen en Booten met volk aan 't Kaſteel, zoo om onze twaalv gyzelaars naar boord van hunne Scheepen te voeren, als om alle de goederen der Maatſchappye die in 't Fort waren, op te ſchryven; doch d'onzen geen Javaanen noch Engelſchen pandſlieden ziende op daagen, ook dat den oever der Rivier met geen Soldaaten bezet was, zoo als de Zeevoogd *Dual* beloovt had, maar dat daar teegen, zig aan den mond van dezelve, een meenigte Javaanen vertoonden, vreezden dat het weer op verraad mogt toeleggen en weigerden het Kaſteel overtegeeven, zeggende zig liever te willen dood vegten, als zig ontwapent te laaten vermoorden, te meerder: daar hun was beloovt, dat *Van den Broek* ende andere gevangenen, 'sdaags, te voren in vryheid zouden worden geſteld, dat meede nog niet geſchied was, ook hadden zy 'savonds te vooren van deezen een briev ontvangen; waar by hy hun kennis gav: dat den *Pangerang* van *Bantam* den Koning van *Jakatra* en de Engelſchen had doen aanzeggen: dat zy zig niet meer met de Neederlanders in 't Fort moeſten bemoeien en dat hy en zyne meede gevangene gereed ſtonden, om naar *Bantam* gevoert te worden, zoo hy hoopte tot een goed einde; beveelende hun ſlegts goeden moed te houden en geen accoord met de Engelſchen of Javaanen aantegaan, maar zig vooral voor hunne laagen te wagten. Dus bleek hier uit, dat *Van den Broek* geheel onkundig was van de onderhandling welke men met de Engelſchen had aangegaan en deeze ons weer zogten te bedriegen, waarom men goedvond, om zig aan het accoord niet te houden,

den, dewyl de Engelſche Zeevoogd daar aan eerſt niet voldaan had.

De Bantamſche hulptroepen te *Jakatra*, waren nu ook nog met 2000 man verſterkt geworden, hadden zig eenige dagen ſtil gehouden en die van *Jakatra* en de Engelſchen met d'onzen in 't Fort laaten omſpringen, maar hun Veldheer ziende het nu op 't uitterſte gekoomen, dat de Engelſchen ons Kaſteel en den Koning van *Jakatra* den ſchoonen buit die daar in was, in handen zou vallen, op welkers beider bezit, hy lang gevlamd had, had ſlegts op zyn luimen geleegen en begav zig met een gewapende troep, naar 't Hof van den Koning van *Jakatra*, aan welke Vorſt hy met d'eene hand een briev van zyn meeſter overhandigden, en met den anderen hem een bloote Kris op de borſt ſtelden, begeerende dat hy aanſtonds, zyn Stad en Ryk aan den *Pangerang* moeſt overgeeven en met de zyne in ballingſchap vertrekken, of zig op heeter daad van Kroon en leeven teffens beroovt te zien. Deeze Koning ziende zig van weinige der zynen verzeld, van zyne voornaamſte *Orang-Kaijes* verlaaten en zyn Hof van alle kanten door de Bantammers omcingelt, verkoos het leeven voor den dood en gav zyn Kris, Ryk en alles wat hy bezat, aan den Bantamſchen *Pangerang* over, waar na hy met zyn wyven en die nog van zyn aanhang waren, gebannen wierd naar 't zuidweſte gebergte van *Tanaran*, leggende aan de grenzen van 't Koninkryk *Bantam*, dus wierd nu den eenen bedrieger door den anderen bedroogen en op't onverwagts uit zyn Ryk verjaagd.

Geduurende dit voorval, hadden d'onzen in de Stad *Jakatra*, een ſterk gegil en rumoer gehoord en meenden dat zulks hun gelden zou, waarom

zy alle te waapen liepen, om zig tot het uiterste te verweeren, doch kort daar aan liet de Bantamsche Veldheer hun zeggen; dat zy zig maar gerust en stil moesten houden, dewyl het niet op hun, maar op den Koning van *Jakatra* gemunt was, ook liet hy den volgenden morgen van zyn gewonnen Stads muuren ende opgeworpen batteryen der Engelschen, witte vlaggen of vreede vaanen waayen, 't geen door d'onzen in 't Kasteel op gelyke wyze beantwoord wierd; hy sprak nu ook niet anders dan van zyne oprechten vriendschap en trouwe geneegenheid die hy de Hollandsche Natie toedroeg en strooide onder de Javaanen uit: dat zyn meester nooit den Koning van *Jakatra* uit zyn Ryk verjaagd zou hebben, zoo deezen niet het bestand, 't geen hy met de Hollanders aangegaan en daar voor 6000 Realen ontvangen had, schelmägtig had verbrooken, waar voor hy hem nu had doen straffen. Doch in hoe verre de geneegenheid des *Pangerangs* ten onzen opzichte ging, hebben wy bereids te vooren gezien en zullen het zelve in 't vervolg nog klarder zien doorstraalen; dus dienden deeze schoone woorden slegts om (waar 't mooglyk) d'onzen in slaap te wiegen en zyn gehoopten buit, door list en veinzery zoo veel te zeekerder magtig te worden. Doch d'onzen waren nu door hunne schaden wyzer geworden en gaven nu niet meerder geloov aan de vleitaal der Javaanen.

De Engelschen door deeze schielyke omkeering der zaaken, zig nu ook in hun meening bedroogen ziende, zonden een briev aan d'onzen in de Vesting, waar by zy zig ontschuldigden, van aan de gemaakte overeenkomst en belovten niet te konnen voldoen, dewyl de gevangen Neederlanders naar *Bantam* vervoert waren, doch beloovde

de voortaan, de Javaanen niet meer te helpen, alzoo zy wel zagen, dat deeze zoo wel naar hun bloed als na dat der onzen dorsten, en dat zy nu voorneemens waren den onzen bystand te doen, vermaanende hen: dat zy toch aan de vleyerye der Bantammers geen geloov zouden slaan en eindlyk verzogten zy om hunne sloepen, en boots weer te rug naar boord te mogen voeren, in de verbeelding zynde, dat hun zulks door 't geschut van 't Kasteel zou belet worden. Men schreev daar op aan den Engelschen Zeevoogd tot antwoord: dat men aan onzen kant nog geneegen was, aan de overeenkomst te voldoen, zoo de geleegenheid zulks toeliet. Dat zy ook hunne sloepen vry naar boort mogten haalen, of daar mee vaaren waar 't hun goeddacht en laatstlyk wat aanging den beloovden bystand teegens de Javaanen, dat zulks een goed en Christelyk werk zou zyn.

Den 4den van Sprokkelmaand zonden zy weer een briev aan d'onzen meestendeels van den vorigen inhoud, maar men kan daar uit duidlyk zien, dat zy zoo wel bevreest en verleegen in de stad *Jakatra* waren, als d'onzen in 't Kasteel; ook verzogten zy om den volgende nacht hun grov geschut dat op de batteryen lag, zonder verhindring voorby ons Kasteel naar boord te mogen voeren; 't geen hun niet alleen wierd toegestaan, maar ook beloovt: dat men dien nacht de wagt op onze wallen verdubbelen zou, om hun door ons kanon, teegens de Javaanen te dekken, zoo deeze hun 't vervoeren van 't geschut, beletten wilden.

Den *Pangerang* van *Bantam*, nu door verraad meede Koning van *Jakatra* geworde, trok eindlyk het mom aangezicht van veinzery af en liet aan d'onzen door een briev weeten die *Pieter*

van den Broek op zyn bevel geschreeven had en welke door het geweezen Opperhoofd van *Pattani*, *Hendrik Janszoon.* (Die door de Engelschen met ons Schip de Zwarte Leeuw was genoomen, doch te Bantam in vryheid gesteld) en den Koopman *A: van Uffelen*, was gezonden dat zy de Vesting ende Koopmanschappen welke daar in waren, aan hem moesten overgeeven volgens 't laatste accoord met den Koning van *Jakatra*, aangegaan; wiens plaats hy nu vervulde en dat hy eenige praauwen zou afzenden, om ons volk naar *Bantam* te voeren, die daar vry en onder zyne bescherming zouden blyven, tot de te rug komst van den Heer *Koen*; gelyk hy ook ten dien einde vyv praauwen afzond, maar d'onzen tot de overgaav van 't Kasteel aan dien verraader niet kunnende verstaan, trachten met de Engelschen een nader accoord te maaken, om dat zy zig nog meer op hun; als op de Bantammers vertrouwden, doch deezen hadden daar nu geen lust in en bereids al hun volk en Oorlogs voorraad, weer aan boord van de Scheepen gebragt, dewyl zy zig nu ook niet meer by den *Pangerang* van *Bantam* veilig achtten; dus waren d'onzen wel genoodzaakt eenige punten en voorwaardens op te stellen, op welke zy zig aan dien *Pangerang* wilden overgeeven, alzoo zy toch geen kans zagen, om 't Fort tot de te rugkomst van onzen Opperlandvoogd te behouden en het Bantamsche leeger daaglyks talryker wierd, egter was het gemeen daar sterk teegen en wilde liever het Fort tot den laatste man inhouden.

De ontworpen punten wierden dan door onze Bantamsche Kooplieden *Janszoon* en *van Uffelen* aan den *Pangerang* gebragt, welke daar in geen genoegen nam, maar d'onzen naderhand een eigen

gen handigen briev zond, waar in hy hen twee weegen te kiezen gav en wel eerst, om met vliegende vaandels en 't volle geweer uit de Vesting te vertrekken, 't zy naar *Bantam* of met praauwen naar ergens elders, mits alle de goederen en Koopmanschappen in 't Fort bleeven; of wel anders: dat zy in de Vesting zouden blyven tot de weederkomst van den Heer *Koen*, mits dat al hun geschut naar *Bantam* gevoert zou worden en niets als hun hand en zydgeweer zouden behouden, en laastlyk dat hunne bolwerken tot den grond toe moesten geslegt worden.

Geduurende dat d'onzen in 't Kasteel beezig waren hun op den Eisch van den *Pangerang* te beraaden, kwamen op den 3den en 4den van Lentemaand voor 't Kasteel ten anker, de Jagten Delft en de Tyger, van *Jambi* en *Andragiri*, 't eerste met 80 Last en 't andere met 36 Last Peper, welke beide gelukkig de handen der Engelschen ontsnapt waren, wyl deezen kort te vooren met hun Vloot, de ree van *Jakatra* hadden verlaaten en Zeewaards gezeilt waren, om op onze Scheepen die uit 't Oosten van Indien en uit Holland kwamen, te kruissen. Doch 't Jagt Delft was zoo reddeloos en oud, dat 'er beslooten wierd om 't zelve te sloopen en de laading in 't Kasteel te bergen, maar de Tyger wierd aanstonds naar *Amboina* gezonden, na dat men alvoorens daar in gescheept had, 17 Kistjes Japans Zilver en 12 Bondeltjes met Diamanten, om zoo men genoodzaakt was, het Kasteel aan den *Pangerang* overtegeeven, dit nog by tyds te bergen. Ook kreeg den Schipper een kort schriftelyk verhaal meede voor onze Opperlandvoogd, van 't voornaamste dat naar 't vertrek van hem naar *Amboina*,

in *Jakatra* gebeurt was, waar by zy verzogten? dat hy toch ten spoedigsten tot hun ontzet zoude koomen, dewyl 't hun ondoenlyk was, de Vesting teegens de overmacht der Bantammers en Engelschen lang te kunnen behouden, zoo deeze; na dat zy de laatste aanbieding van den *Pangerang* van de hand geweezen hadden mogten goedvinden hun geweldig aantevallen, besluitende deezen met te zeggen: dat zy zig liever zouden doodvegten, dan een nadeelige onderhandling voor de Maatschappye, met dien listigen *Pangerang* aantegaan, waar door zy mooglyk voor altoos, in een gestrenge gevankenis of harde slaverny zouden moeten zuchten.

Na dat dit Jagt vertrokken was, liet men aan den *Pangerang* tot *Bantam* weeten: dat zyne voorslaagen niet aanneemlyk waren, maar zoo hy kon goedvinden, om hun zoo lange in 't vreedig bezit van 't Kasteel en de goederen te laaten, tot de te rug komst van den Heer *Koen*, dat zy hem dan aanstonds een vierde part van hun geschut en Koopmanschappen, naar *Bantam* tot een geschenk zouden zenden en naderhand hem alles overlaaten. Intusschen waren zy beezig, hunne nog onvoltooide bolwerken, met aarden te vullen, zoo dat het Kasteel nu taamlyk sterk en in een goeden, staat van teegenweer was, ook hadden zy uit 't gesloopte Jagt, eenige vaten buskruid bekoomen, 't geen hun besluiten deed: liever het uiterste te waagen, dan zig op de genaade van een veinzaard en verrader te verlaaten.

Toen deeze nu ons antwoord vernoomen had, hield hy zig zeer verstoort, zeggende aan *Van den Broek*: dat zyne landsgenooten de ondankbaarste aller Menschen waren, daar hy om hun be-

behoudenis, zyn eigen bloedverwant den Koning van *Jakatra* niet gespaart had en zy nu weigerden zyne billyke voorslaagen aanteneemen, waarom hy nu voorgenoomen had, met behulp der Engelschen, de vesting met al wat daar in was, door 't vuur en 't zwaard te vernielen.

Seedert eenige dagen hadden, nu d'onzen in 't Kasteel, geen tyding van *Bantam* bekoomen en ziende dat de Javaanen rondom het Kasteel in rust waren, meenden zy dat den *Pangerang* met hun laaste aanbieding zou genoegen neemen, of daar over met hunne gevangen landsgenooten nog in onderhandeling was, waarom zy op den 11den van Lentemaand, een onderteekent, Contrakt ingevolge deeze aanbieding naar *Bantam* zonden, met verzoek dat het zelve door den *Pangerang* met zyn handteekening bekragtigt wierde, ook wierd na 't afzenden van dit contract, by den Raad besllooten: dat het Kasteel, voortaan *Batavia*, zou genoemt worden, 't geen ook dien eigen dag onder 't slaan der Trommels aan 't volk wierd bekent gemaakt en deeze naam met groote letters boven den ingang van 't nieuwe huis *Mauritius* geplaast. Ieder der vier punten bolwerken kreegen ook hunne byzondere naamen, als het zuidoost punt, waar binnen de Schietkat stond, *Westvriesland* (nu de *Robyn* genaamt) het zuidwest of landpunt *Geldria* (nu de *Diamant*) het Noordoost of zeepunt, *Zeelandia* (nu de *Safier*) en 't Noordwest of Rivier punt, *Hollandia* (nu de *Paarl* genaamt) ook maakte de Predikant *Hulsebos* dit besluit door een briev, aan den gevangen Bevelhebber *P: van den Broek* bekent, en liet men ter Eere van deeze benamingen, het

het volk een drievoudig salvo uit het handgeweer doen, 't geen de Javaanen vreemt in d'ooren klonk, niet weetende wat 't een en ander beduide.

Doch deeze vreugde was van korten duur, dewyl men op den 23sten van *Van den Broek* een briev ontving, waar by hy hun kennis gav: dat de *Pangerang* in geene deelen het gezonden accoord wilde onderteekenen, maar nu met zyne *Orangkays*, voorgenoomen had, met behulp der Engelschen, om alles door 't vuur en 't zwaard te vernielen, ten dien einde zou hy eenige bolwerken teegens over, ons Kasteel doen oprechten en daarop weeder Engelsch geschut planten. Doch hy hoopten hun door 't geeven van geschenken, nog tot een vergelyk te beweegen, waarom hy verzogt, dat d'onzen schoon zy de Javaanen beezig zagen om nieuwe werken te maaken, zy hen daar in niet verhinderen zouden, om niet geheel de nog overigen gunst van den *Pangerang* voor altoos te verliezen en *Van den Broek* en zyne meede gevangenen, in leevens gevaar te brengen. By deezen briev kreegen zy ook tyding van een Scheepstryd, die 'er op den 10den van Lentemaand, in de straat *Sunda* was voorgevallen, onder 't beleid van onzen Opperkoopman *Jacques Le Febre* met vier Scheepen, waar van drie uit *Europa* waren gekoomen, als Haarlem, 't Hart en een klein Portugeesch Fregat, dat op de reize verovert was, benevens 't Schip de Zeewolv, 't geen deeze Scheepen ontmoet had, en tusschen vier groote Engelsche Scheepen, waar by d'onzen na een dapper gevegt van eenige uuren, genoodzaakt waren geweest, voor de overmacht te wyken en naar *Amboina* te loopen,

pen, zonder door de Engelschen vervolgt te worden.

Zy ontvingen ook 'sdaags daaraan nog twee nadere brieven van *Van den Broek* en *Houbraken* waar by deezen hun raadden: om een geschenk van zes stuks Kanon en 4000 Realen van agten aan den *Pangerang* te zenden, om hem weer eenigsints in een goeden luym te brengen en daar door de overige goederen der Maatschappye te verzeekeren. Doch deezen ende voorige brieven wierden door onze Raaden van 't Kasteel, in 't algemeen en door Kapitein *Van Gorkum* in 't byzonder, beantwoord en bondig weederleid, zeggende onder anderen daar by: dat zoo zy aan den *Pangerang* geschut en geld tot een geschenk zonden al eer deeze zig plechtig verbonden had, om 't Kasteel *Batavia* ongemoeit te laaten tot de weederkomst van den Heer *Koen*, dat zulks een mes zou zyn om zig zelfs de keel af te steeken; waarom zy alle aanbiedingen verworpen, zoo de *Pangerang* aan zyn kant, niet plechtig op den *Alkoran* bezwoor om ze getrouwlyk te zullen nakoomen, dewyl zy op losse belovten zig in 't geheel op hem niet wilden verlaaten, ook waren zy nu niet meer zoo kleinmoedig als voorheen en achten dat het Kasteel nu sterk genoeg was, om eenigen tyd s'vyands aanvallen te kunnen verduuren, immers zoo lange tot men ontzet uit de *Molukkes* kreeg, 't geen zy vertrouwden dat nu wel haast zoude opdaagen.

In tusschen zond de *Soesoeboenan Mataram*, een Portugees als afgezant aan d'onzen in 't Kasteel, welke breed uitmaten de geneegenheid welke deezen Keizer voor de Neederlanders had en die nu van besluit was geworden, om hun teegens de Bantammers met een machtig leeger te helpen,

zo zy konden goedvinden, met hem een verbond aantegaan, waar toe eenige zyner *Orangkays* bereids op weg waren, om 't zelve in zynen naam met de onzen te sluiten; doch behalven dat hun zulks sterk door de Bantamsche vrienden wierd afgeraaden, lag hun nog te versch in geheugen, 't geene ten onzen opzichte in zyn zeestad *Japara* was voorgevallen, schoon hy zig daar omtrent geheel ontschuldigde, en dat hy mooglyk door list nu toeleg had, om weêrwraak te neemen over 't verbranden van gezeide stad; waarom zy zyne aanbieding van de hand weezen en deeze afgezant met weinig geschenken te rug zonden.

Dit voorval gebruikte egter den *Pangerang* van *Bantam*, tot een dekmantel om zyn loosheid daar onder te verbergen en voer teegens onze gevangenen heevig uit; over de ongetrouwheid der onzen, als willende nu (zoo hy zeide) met zynen vyand aanspannen en hem verraaden, daar hy immers de oorzaak was, dat zy aan de genaaden der Engelschen en die van *Jakatra* niet waren overgegeeven en hy hun zoo'n goed hart toe droeg en niet als billyke voorwaardens had aangebooden, maar dewyl zy die nu versmaadden, had hy bevel gegeeven tot het opbouwen van een Fort, teegen over ons Kasteel, als ook om de omvergeworpen batteryen weer te doen oprechten, om niet alleen onze ongetrouwheid te straffen, maar ook om zig teegens de macht van gezeiden Keizer te dekken, die met 5000 man naar *Jakatra* in aantocht was.

Dit wierd den onzen niet alleen door de Bantamsche vrienden met een briev bekent gemaakt, maar zy zagen ook op den 9den van Grasmaand de oude batteryen genoegsaam tot de voorige

hoog-

hoogten opgeworpen en in ſtaat om 't geſchut op te planten, dus men na ryp overleg beſloot: deeze batteryen te vernielen eer dien met geſchut voorzien waren, 't geen dan ook met weinig teegen ſtand aan den kant der Javaanen wierd uitgevoert, na dat men alvoorens deezen had toegeroepen: dat zy met geen verder werken moeſten voortgaan, of dat zy anders hen noodzaaken zouden, daar teegens geweld te gebruiken; ook had men tot hunne waarſchouwing, voor onzen uitval het witte vreede vaan dat van 't Kaſteel waayde, ingenoomen en daar voor een roode bloedvlag in de plaats geſteld, die egter toen 't omverwerpen der batteryen en 't in brand ſteeken der palliſſaden verricht was, weer voorde witte vlag verwiſſelt wierd.

By de te rugkomſt van de onzen in 't Kaſteel, ſchreev men aanſtonds een briev aan den Bantamſche *Temangong* die te *Jakatra* het gebied voerde, om zig te verantwoorden weegens den gedaanen uitval, alzoo de nood hun daar toe gedwongen had, om niet weer een beleegering van de Engelſchen 't ondergaan; die zeekerlyk deeze batteryen door de Javaanen hadden doen opwerpen, om daar op teegens onze Veſting, hun geſchut als te vooren te planten; want zy niet konden gelooven dat de *Pangerang* bevel had gegeeven tot het weeder oprechten der batteryen, na dat hy d'onzen beloovt had, alle vriendſchap te zullen doen en zoo hy de ſtad *Jakatra* al had willen verſterken teegens de aanvallen van den *Soeſoehoenan Maatram*, die zoo men zeide met zyn leeger herwaards op weg was, hy zulks dan aan de landzyde moeſte doen, alzoo d'onzen genoegzaam in ſtaat waren, uit hun Kaſteel den zeekant dier ſtad te beveiligen; biddende hem dierhalven dat hy toch dee-

deeze zaak niet ten ergsten aan den *Pangerang* wilde doen weeten, maar deezen onder 't oog brengen: dat d'onzen niet als op haar eigen behoud waren bedacht geweest ende werkende Javaanen alvoorens verscheiden maalen gewaarschouwd hadden, om hunnen arbeid teegens ons Kasteel te staaken. Biedende laastlyk by deezen briev aan, alle de schaaden welke door den uitval veroorzaakt waren, te vergoeden: ook voegden zy by dezelve eenige geschenken voor hem en den *Sjabandar* van *Bántam*, welke men al te vooren door 't geeven van geschenken op onze zyde had gekreegen.

Deezen briev wierd door een Inlander die de Hollandsche taal sprak afzonden en door den gezeiden *Temanggong* met een reedlyk bedaard gelaat ontvangen, 't grootste waar over deeze zig beklaagde was, dat 'er by den uitval een voornaam *Orangkaye* en drie ander Javaanen gesneuveld waren en dat onze Bantamsche vrienden aan den *Pangerang* beloovt hadden: dat d'onzen in 't Kasteel de Javaanen niet beletten zouden in 't maaken van eenige werken, om de stad *Jakatra* in staat van teegenweer te stellen; egter beloovde hy ende Bantamsche *Sjbabandar*, aan den *Pangerang* de zaak zodanig onder 't oog te brengen, als of het voorgevallene een misverstand was geweest aan beide kanten; ook liet hy daags daar aan in de stad *Jakatra* aan den kant van de Rivier, weer als te vooren een witte vreede vlag waayen, 't welk d'onzen in 't Kasteel zeer aangenaam was.

Men had ook van 't voorgevallene aan *Van den Broek* en *Houbraken* kennis gegeeven en daarby een briev van ontschuldiging aan den *Pangerang* van *Bantam* gevoegt, 't geen hun de gezeiden *Sjbabandar* geraaden had; doch op deezen en op nog

nog een volgenden, kreegen, zy geen antwoord voor den 25ften van Grasmaand, 't geen egter weinig na haar genoegen was, alzoo de Bantamfche Vrienden hun daar by befchuldigden van ontrouw en 't verbreeken van hun woord, door 't vernielen der Batteryen, daar zy by den *Pangerang* hun Hooft te pand gefteld hadden, dat d'onzen in 't Kafteel, het verfterken van de ftad *Jakatra* niet beletten zouden, 't geen nu egter gefchied was, waar door zy zig en meer dan 70 anderen die in dienft der Maatfchappye tot *Bantam* waren, aan de regtmaatige wraake des *Pangerangs* bloot ftelden; befluitende deezen egter met hun bekent te maaken: dat zy door 't geeven van groote gefchenken, zig eenige Vrienden aan 't Hof gemaakt hadden, die hun beloovt hadden, den vertoornden *Pangerang* te bevreedigen en van hem te verwerven, dat d'onzen in vrede en onder zyne befcherming zouden mogen blyven tot de weederkomft van onzen Opper-Landvoogd.

Deezen Brief wierd door den Predikant Hulzebos en door den Kapitein van *Gorkum* bondig wederleid, zeggende onder anderen daar by: dat of fchoon de Bantamfche vrienden hun geraaden hadden om den *Pangerang* in 't verfterken van *Jakatra* niet te hinderen, zy zulks egter nooit beloovt hadden natekoomen en dat zy door 't doen van den uitval en 't ruineeren van s' Vyands werken, na hun begrip niet alleen het Kafteel Batavia en de goederen der Maatfchappye bewaard hadden, maar dat dezelve ook tot behoud van de Bantamfche vrienden was, dewyl men daar door de fchrik onder de Javaanen gebragt had, die zig nu wel wagten zouden, om hun aan 't leeven te koomen (als bevreeft zynde voor de wraak die d'onzen daar over zouden neemen)

zoo lang men in 't bezit van 't Kasteel was.

Men schreev van wederzyde over deeze zaak nog verscheide brieven, ook hadden onze Bantamsche vrienden het zoo verre by den *Pongerang* gebragt, dat hy uitterlyk zyne vriendschap weer aan de Nederlanderen had toegezeid.

Deeze briefwisseling duurde tot den 9den van Bloeimaand, wanneer onverwagt teegens den middag op de Reë van *Jakatra* aankwam, ons Fregat Ceylon met twee Raads Persoonen van Neerlands Indien, als *Pieter* de *Karpentier* en *Andries Soury*, die door den Opperlandvoogd, van Amboina op den 5den van Grasmaand waren afgezonden, om d' onzen tot *Jakatra* te verwittigen: dat hy voorneemens was zoo ras doenlyk en wel binnen drie maanden, met een geheele Vloot tot hun onzet uit 't Oosten van Indien te koomen, ook was deezen Raaden gelast, zoo lange het gezag in de vesting te voeren en die te beschermen, zoo dezelve nog beleegert was. Dit Fregat was met nog twee Scheepen van *Amboina* vertrokken, die volgens bevel van den Landvoogd, naar *Gressik* waren gezeild, om daar Ryst en voorraad voor de aanstaande Vloot te koopen, op welke hoogte het zelve dan ook van zyn meede makkers gescheiden was ende reis naar *Jakatra*. had voortgezet, zonder eenig Engels Schip ontmoet te hebben. Men zond egter dit Fregat, uit vreeze dat de Engelschen hier van de lucht mogten krygen, dien eigen nacht weer naar *Gressik*, of naar 't daar teegen overleggende west-einde van 't Eiland *Madura*, daar de verzaamelplaats van onze Vloot door den Heer *Koen* bestemt was.

Men gaf dien eigen avond van 't een en ander nog kennis aan de Bantamsche vrienden, ook kwam

kwam deeze tyding na verloop van weinig dagen den *Pangrang* ter Ooren, die neevens zyne *Orangkays*, daar vry wat over bekommert scheenen, 't geen men bespeurde aan hunne meenigvuldige Raadsvergaaderingen die zy dag en nacht hielden, want zy zagen nu wel, dat zy door 't groote opgeeven der Engelschen misleid waren, die hun meer dan eens gezeid hadden: dat zy met hunne Vloot genoegsaam in staat waren, de geheele Watermacht onzer Maatschappye te vernielen, waar mee den *Pangerang* zig dan ook gevleid had, hoopende als onze Vloot verslagen zou zyn (dat niet zonder groote schaade aan den kant der Engelschen zou hebben kunnen toegaan, hy dan op syn gemak zig meester zou kunnen maaken van 't Kasteel *Batavia* en van alle de bediendens en de goederen der Maatschappye welke daar in waren, zonder dat de Engelschen in staat zouden zyn, hem zulks te beletten; en om dan verder (volgens zyn snood ontwerp) op geheel *Java* de Europiaanen te verdelgen. Doch het zag 'er nu geheel anders met de Engelschen uit, die nu nog maar 14 Scheepen sterk zynde en geen nieuwe versterking uit *Europa* bekoomen hebbende, alles tot een haastig vertrek of liever tot een schandelyke vlucht in gereedheid bragten, laatende eenige hunner Scheepen op de brandwagt leggen, die zoo ras zy de Hollandsche Vloot vernaamen, aanstonds daar van kennis aan de overige Scheepen moesten geeven, om dan gezamentlyk de Ree van *Bantam* te verlaaten.

De zaaken onzer Maatschappye op 't Eiland *Java*, hadden, nu een geheel andere en beetere gedaante gekreegen, de meeste zwarigheid was maar hoe men gevoeglyk het Kasteel nog drie maanden zou kunnen inhouden, zoo de Javaa-

nen ons op nieuws mogten beleegeren; daar nog by kwam, de vrees voor onze Bantamsche vrienden, die seedert deeze tyding, veel naauwer als te vooren bewaard wierden en waar van men nu weinig schryvers bekwam, door dien de *Pangerang* onze weederzydsche brieven liet onderscheppen, om (waar 't mooglyk) onze geheimen te weeten.

Doch geheel onverwagts en tot onuitspreeklyke vreugde van onze Batavieren, kwam op den 27ste van Bloeimaand, uit het Oosten opdagen en ter Reede van *Jakatra* voor ons Kasteel ten anker, het Jagt klein Hollandia, met de aangenaame en blyde tyding! dat onzen Opper-Landvoogd met zyn vloot bereids voor *Japara* genaadert was, daar een landing had gedaan en voor de tweede maal daar alles uitgeplundert verwoest en verbrand had, zonder een eenig man verlooren te hebben; ook dat hy staat maakte om den volgenden dag met zyn Vloot voor *Jakatra* te zyn, verzoekende in tusschen aan de twee Raaden en Bevelhebbers van 't Kasteel, den *Pangerang* van *Bantam* van zyne aannaadering te verwittigen, met bevel om zig ten opzichten van 't Koninkryk *Jakatra* onzydig te houden. Deeze boodschap aan den *Pangerang* was zeekerlyk een Krygslist van de Heer *Koen*, alzoo hy van 't verraad door hem aan den Koning van *Jakatra* gepleegt, met de Scheepen Haarlem, 't Hart, de Zeewolv en 't Portugeesche Fregatje, in *Amboina* tyding had gekreegen, zoo meede dat *Jakatra* wel door drie duizend Bantammers bezet was. Waarom hy dan ook zyne reize vervroegt had en in 't eerst van Bloeimaand uit *Amboina* vertrokken was, laatende den ouden Opper-Landvoogd *Reaal* met een gedeelte der vloot de reize neemen over *Makassar*,

om waar 't mooglyk den vyand afbreuk te doen, waar toe de geleegenheid zig egter niet aangebooden had, dus hy nu op de bestemde zamelplaats met een Vloot van 18 Scheepen was, daar onder gereekent het Jagt klein Hollandia en de Scheepen 't W apen van Amsteldam en de Morgenstar, die gelyk wy gezien hebben, vooraf naar *Gresfik* waren gezonden en nu by de Vloot zig gevoegt hadden; ook had hy getracht de Engelsche Vloot 't ontmoeten en slag te leeveren, doch zy waren reeds van *Bantam* vertrokken en hadden met de vlucht zig naar elders begeeven.

Den 28sten van Bloeimaand vroeg in den morgenstond, zonden de Bevelhebbers van 't Kasteel, volgens order vanden Opper-Landvoogd, een briev aan den *Pangerang* van *Bantam*, waarby zy hem kennis gaven: dat de Heer *Koen* met onze Vloot voor *Jakatra* genaadert was en zig gereedmaakte om die Stad te bestormen, beveelende hem tot voorkooming van meerder onheilen, zig daaromtrent onzydig te houden. Ook liet onze Vloot deezen middag voor 't Kasteel *Batavia* het anker vallen, wanneer den Landvoogd beneevens de Heer *Reaal* ende verdere voornaame Scheeps-Hoofden, onder 't gebulder van 't Kanon en verscheiden salvoos uit het handgeweer, statig en met groot gejuich! binnen 't Kasteel ontvangen wierden, waar na de Landvoogd en zyne Raaden besllooten: om den volgenden dag het volk te doen landen en op de stad *Jakatra* een storm te waagen; gelyk men dan opden 29ste, duizend Man ontscheepte, dezelven onder 13 Vaandels van 80 Koppen verdeelde en dus alles tot den aanstaanden storm in gereedheid bragt; die dan ook op den 30ste met het aan breeken van den dageraad in een goede or-

der begon, een der Vaandels begav zig naar de Oostzyde der Stad, om daar een loos allarm te maaken, terwyl de andere vaandels op de noordzyde aanvielen, aldaar met stormladders een sterk steenen Bolwerk beklommen en op een andere plaats door een sterke houten schutting gemaakt van dikke planken heenbraken en daar door binnen de Stad kwamen; de teegenstand der Vyanden was in 't eerst wel heevig, doch kort van duur, wanneer de meeste Javaanen de vlugt naamen naar een Plein voor 's Konings Hof, daar eenige kloekmoedige onder hen weer teegen stand boden, doch zy wierden uit het Schietgeweer en door 't werpen van Handgranaaten zoo wel begroet, dat zy alle in groote wanorder de vlucht namen met agterlaating van 40 stukken Kanon en 6 vaten Buskruid Zy waaren in alles zoo Bantamsche als Jakatrasche Javaanen 7 a 8 duizend Koppen sterk geweest en hadden de stad van binnen overal begonnen te versterken, zo dat wanneer de Landvoogd eenige dagen laater was aangeland, men veel werk zou gevonden hebben, hun uit hunne verschansingen te verjaagen, dat nu in weinig uuren geschied was; waar door de Heer *Koen* nu Meester van de Stad en 't Koninkryk *Jakatra* was en 't zelve in den naam der Maatschappye in bezit nam, na dat den Trouwloozen *Pangerang*, het zelve door verraad slegts 16 weeken en 5 dagen bezeeten had.

Daags daar aan, zynde den 31sten van Bloeimaand, liet men den vyand ongemoeit, die zonder eenige order wyd, en zyd omzworven, maar de Opper-Landvoogd liet de puinhoopen van de verwoeste en halv verbrande Stad slechten en de Bolwerken die nog in staat gebleeven waren, verder versterken, met geschut beplanten en

van

van behoorlyke Manſchap voorzien, om tot een voormuur van ons Kaſteel te verſtrekken. Ook ſchreev hy dien avond een brief aan de Bantamſche vrienden *van den Broek* en *Houbraken*, waar by hy hun bevel gav: om den *Pangerang*, van al 't voorgevallene te verwittigen en teffens hem aantezeggen: dat hy in weinig dagen voorneemens was, met de vloot voor *Bantam* te koomen, doch voorgenoomen had, om hem daarvan eerſt in 't vriendlyke kennis te geeven, met verzoek om alle zyne gevangene Landsgenooten en Inlandſche bediendens der Maatſchappye, aanſtonds in vryheid te ſtellen en aan hem over te leeveren, of dat hy hem anders noodzaaken zou, die met geweld van hem te eiſſchen.

Den eerſten van Zomermaand kreeg men door een Spion bericht: dat de verſtrooide vyanden zig weer begonnen te herzaamelen en langs den Revierkant landswaards in zig verſterkten, waarom *Koen* zes hondert Man in agt Vaandels verdeeld, op hun afzond, die het ook volgens 't bericht bevonden en by de eerſte verſchanſſing vry wat teegenſtands van de Javaanen ontmoetten, doch eindlyk verlieten zy dezelven, waar na de andere Schans zonder ſlag of ſtoot vermeeſtert en beiden geſlegt wierden; ook vervolgde men de vyanden kort op de hielen, zoo dat ieder van hun naar een goed heenkomen omzag, zonder dat zy luſt hadden, zig te weer te ſtellen; waar na men wel een halve myl ver, alle de Javaanſche Huizen die langs den Rivier kant ſtonden, in brand ſtak, welke (door dien de meeſten van Bamboezen gemaakt waren) ras door den vlam tot asſche verteert wierden.

Van *Bantam* kreeg men niet voor den 5den van eenige Javaanen die met kleine praauwen ter

sluik aan ons Kasteel kwamen, mondeling bericht: dat de *Pangerang* grootlyks onsteld en verslaagen was geweest over 't verlies vande Stad *Jakatra* en wel voornaamlyk, over 't verbranden van den schoonen Moorschen Tempel welke daar in stond, te meer daar die bygeloovige Mahomettaan vertrouwd had, die stad daar door genoegzaam versterkt was geweest. De gevangen Neederlanders had hy aanstonds in een naauwe bewaaring gesteld en liet hen gestaadig den dood dreigen. Hy had ook alle zyne, en de Jakatraasche Edellieden met hun Volk ontbooden, om zyn Stad met grooten spoed, dag en nacht te versterken; dewyl hy wel een diergelyk bezoek als *Japara* en *Jakatra* verwagttede, maar niet voorneemens was zig zoo haastig overtegeeven; doch zoo de nood hem daar toe mogt dwingen, had hy besloote: eerst geheel *Bantam* te verwoesten en vervolgens al de Peperplantagien welke onder zyn gebied waren uitteroeien, op dat de Maatschappye van 't een en ander, geen voordeel zou kunnen trekken.

Den 6den zeilde onze Opper-Landvoogd met zyn geheele Vloot van *Jakatra* naar *Bantam*, daar hy den 7den op de Ree kwam en aanstonds onze gevangenen van den *Pangerang* te rug liet eisschen? 't geen hy ook deed belooven, mits men aan hem een Persoon van aanzien als afgezant zond, dat dan ook daadlyk geschiede, maar toen deeze aan 't Hof kwam, weigerde hy de gevangenen los te laaten voor dat de Heer *Koen* plegtig beloovt had: dat hy Hem of zyne Stad geen leet zou doen; met welke boodschap onze afgezant te rug keerden, waar over den Opper-Landvoogd zoo toornig wierd, dat hy nog dien eigen avond aan hem een briev zond, met bevel; om alle onze

ge-

gevangenen zoo wel uit de Hollandsche logie als die van 't veroverde en verbrande Schip de zwarte Leeuw, binnen 24 uuren aan boord van de Scheepen te zenden, of dat hy anders genoodzaakt zou zyn, zodanige middelen ter verkryging van dezelve in 't werk te stellen, als bereids door hem en zyne Raaden goedgevonden en beslooten was.

Dit klonk de *Pangerang* als een Donderslag in de Ooren, en de gevangen Nederlanders verwagtten nu geen ander noodlot, als om aanstonds gekrist te worden, waar toe hy bereids bevel had gegeeven, doch bedenkende, dat hy niet in staat zou zyn een lange en heevige beleegering te verduuren, alzoo zyn meeste nieuwe werken nog onvoltooit waren, staakte hy zyn gegeeven last en liet binnen den bepaalden tyd, alle de Neederlanders en Inlandsche bediendens der Maatschappye, vry en vrank naar de Scheepen vertrekken, te samen wel 100 Persoonen sterk, die nu eindelyk uit hunne akelige en langduurige gevankenis verlost waren. Toen nu onze gevangenen in vryheid gesteld en aan boord gekomen waren, was aan den eisch van onzen Opper-Landvoogd door den *Pangerang* voldaan, waarom *Koen*, eenige Gezanten zond, om hem aftevraagen, of hy hem voortaan als vriend of vyand der Maatschappye moest aanmerken; op welke vraag deeze listige *Pangerang* aanstonds verklaarde: dat hy geen ander voorneemen had, dan om met de Hollanders in een vasten Vreeden en in Vriendschap te volharden, zeggende dat al 't geene ten onzen nadeele was ondernoomen, door den Koning van *Jakatra* en door 't opstooken der Engelschen was verricht, die hem zeer hoog van haar groote macht hadden opgegeeven, doch nu

't 'er op aan was gekomen, als laffe blodaarts de vlucht hadden genomen, niet alleen met hun vloot, waar van zy hem gezeid hadden, haast met veel grooter macht te zullen te rugkoomen om de Hollanders geheel te verslaan, maar dat zelfs het volk dat zy inde Bantansche logie tot hunne weederkomst zouden laaten, 's nachts in stilte het haazenpad hadde gekoozen; waarom hem niet aangenaamer zou zyn, dan om den Koophandel met de Maatschappye op nieuws te hervatten en met kragt door te zetten. Ook kwamen verscheiden zyner *Orangkays* by den Landvoogd aan boord, die door hem wel onthaald wierden en welke niet genoeg konde roemen, de geneegenheid die de *Pangerang* en de Jonge Koning van *Bantam* voor onze Natie had opgevat, ziende nu dat wy een geheel ander volk waren, dan de Engelsche hun hadden gezogt wys te maaken.

Om nu egter eenige zeekerheid van de vlucht der Engelsche Vloot te hebben, zond de Opper-Landvoogd het Schip 't Hart naar den mond van de straat *Sunda*, om te verneemen, werwaards deeze vloot gezeild was; welk Schip dan ook kort daar aan te rug kwam met de tyding, dat de Engelschen eenige dagen voor een Eiland na by *Bantam* ten anker geleegen en daar drie *Bantamsche* Jonken met peper hadden overgenoomen op rekening van hunne vordering welke zy ten lasten van dien Koning en van dat Ryk hadden; dat zy verder op den 2den van Zomermaand, van de aankomst onzer vloot voor *Jakatra*, tyding hadden bekoomen, aan dat Eiland drie hunner Scheepen onttakeld en in brand gestooken hadden, door dien die oud en lek waren en vervolgens met hun overige elv Scheepen, de straat *Sunda* waren uitgezeild zoo men meende

de naar de *Choromandelsche* Kust, doch voor hun vertrek, hadden zy den Javaanen die met de Jonken aanboord waaren geweest en ook aan anderen verzeekert; dat zy in Wynmaand van dit Jaar nieuwe versterking uit Engeland verwagten en als dan met een versche en groote macht voor *Bantam*, en *Jakatra* zouden verschynen om d'onzen op hun beurt te verjaagen. Doch dit hun voorneemen viel geheel anders uit, alzoo dit zelve Jaar, nog zeven hunner Scheepen in Onze handen vielen, als twee voor *Pattani*, vier voor *Tikou* op *Sumatra* geleegen en één in de straat *Sunda*, welk uit *Europa* kwam en door drie onzer Scheepen bezet zynde, zig by verdrag overgav.

Onze Landvoogd wilde nu ook eens beproeven, in hoe verre hy op de schoone woorden van den *Pangerang* kon staat maaken, waarom hy met zyne vloot de Bantamsche Ree verliet en naar *Jakatra* zeilde; laatende alleenlyk drie Scheepen om te handelen voor *Bantam*; doch het voorneemen van dien veinzaard wierd binnen weinigtyds ontdekt, dewyl hy niet alleen zyne eige inwoonders belettede met onze Scheepen te handelen, maar zyn Stad daaglyks liet versterken en ook in stilte eenige zyner Oorlogspraauwen voor de Rivier van *Jakatra* liet kruissen, die alle de Inlandsche Vaartuigen die naar ons Kasteel wilde, aanhielden en te *Bantam* opbragten; waar door hy niet alleen onzen Koophandel met de Indiaanen belettede, maar zelfs aan d'onze den toevoer van leevensmiddelen afsneed, die zy nu van elders moesten hebben, dewyl de landen rondom *Jakatra*, onbezaaid en woest lagen en wanneer men by hem daar over klagtig viel, veinsde hy daar van geene de minste kennis te hebben; waarom *Koen* en zyn Raad besslooten; *Pieter van den Broek*

met

met eenige Scheepen voor *Bantam* tê zenden, om hem ernstig aftevraagen? of men hem als Vriend of als Vyand moest aanzien, gelyk *van den Broek* dan ook al in 't laatst van Hooimaand de Bantamsche Rêe bezettede en deeze boodschap aan den *Pangerang* schriftelyk doen liet, met bevel om daarop binnen 24 uuren met ronde woorden te antwoorden.

Hier op zond de *Pangerang* twee zyner *Orankaijs* aan boord, die eerst *van den Broek* van ontrouw en ondankbaarheid beschuldigden en eindelyk zeiden: dat het hun Vorst onverschillig was, of men hem voor Vriend of voor Vyand hield.

Waarop *van den Broek* dan volgens bekoomen last, hem op den 2den van Oogstmaand den Oorlog aanzeide en aanstonds met grov Geschut uit onze Scheepen de Stad beschoot, ook deed hy den vyand alle mooglyke af-breuk, hebbende tot den 12den van Slagtmaand (op welken tyd hy door den Bevelhdbber *Fredrik Houtman* vervangen wierd) 41 Inlandsche vaartuigen, meest met hout en leevensmiddelen voor *Bantam* gelaaden, tot buit gemaakt en daar by een meenigte Slaaven bekoomen; hy had egter gaarne het gezag over deeze beleegering langer gevoerd en was met zyn op ontbod niet wel te vreeden, alzoo hy die Stad (alwaar hy zo veel elende en smaad had uitgestaan) gaarne verder had willen benaauwen, doch hy zou zig eindelyk hebben moeten laaten vervangen, dewyl deeze nieuw begonnen Oorlog, wel tien Jaaren geduurt heeft, in welke tyd, verscheiden het bevel over de Zeemacht der Maatschappye gevoerd hebben en was nu door den Opper-Landvoogd bestemt, om het Oppergezag over den Handel der Maatschappye op de Kusten van gelukkig *Arabië*, *Persien* en in 't Koninkryk *Guzuratte*

ratie te vervolgen en nader te bevestigen, waartoe hy dan ook vervolgens op den 15de van Zomermaand 1620 wierd aangesteld en op den 26ste van dezelven maand, met het Schip 't Wapen van Zeeland daar heen vertrok.

Dus hebben wy zoo kort ons doenlyk was een omstandig bericht gegeeven, van de geringe beginselen der stichtinge van de Stad *Batavia*, naderhand de Hoofd en Stapelplaats der Maatschappye in Oost-Indiën en zullen nu (ons bestek vervolgende) verder zien, wat geduurende de Opper-Landvoogdy van den Heer *Koen* door hem ten voordeelen der Maatschappye is verricht.

Alvoorens dat *van den Broek* naar 't Roode Meir vertrok, wierd hy neevens *Willem Janzen* in 't begin van 't Jaar 1620, met 12 Scheepen door den Opper-Landvoogd naar de straat *Sunda* gezonden, om op drie Engelsche Scheepen die uit *Europa* verwagt wierden, te kruissen; toen deeze nu eenige dagen dit verricht hadden, kreegen zy een Jagt met eene Engelsche Vlag in 't gezicht, waarop zy twee Scheepen afzonden, doch eer men eenige vyandlykheid begonnen had, streek de Engelschman zyn vlag, waar na hy vervolgens in de vloot gebragt wierd en aan d'onzen bekend maakte: dat 'er tusschen de Hollandsche en Engelsche Oost-Indische Maatschappyen, eene overeenkomst getroffen was, waar van hy de origineele afschriften meede bragt en dat 'er dagglyks een Hollandsch Jagt met de bevestiging van deeze tyding stond te volgen.

Op dit bericht zeilde *van den Broek* met twee Scheepen en met 't Engelsche Jagt naar *Batavia* en gav dit nieuws aan den Heer *Koen* te kennen, die daar over zeer verwondert was; dog vreezende of zulks ook eene Krygslist der Engelsche

mogte

mogte zyn, zond hy eenige Scheepen met dit Jagt naar *Sumatra*, daar de Engelsche Zeevoogd met eenige Scheepen lag, van wien men dan ook de nadere bevestiging verstond, en welke Zeevoogd vervolgens met d'onzen, eerst naar *Bantam* en toen naar de Rivier van *Jakatra* zeilden, alwaar hy zo van 't Kasteel *Batavia* als van onze Scheepen, met eenige eere schooten verwelkomt wierd, die ook door hem wierden beantwoord, waar na hy aan land stapte en van onzen Opper-Landvoogd verzogt, om eene nieuwe Faktory op de oude plaats, kort onder ons Kasteel op te rechten, 't geen hem door den Heer *Koen* vriendelyk wierd afgeslaagen, maar egter vergunt, om binne de Stad *Jakatra* naby het oude Konings-Hof, een Negotie Huis te bouwen, 't geen deeze Zeevoogd niet breed aanstond, dog dewyl hy hier nu niet meer als te vooren, over d'onzen den Meester speelden, moest hy zig zulks laaten welgevallen.

Het gezeide Traktaat of deeze overéénkomst der Hollandsche en Engelsche Oost-IndischeMaatschappyen, was na verscheiden byeenkomsten der wederzydsche gemagtigdens (zoo als wy hier na breeder zullen verhaalen) op den 19de van Zomermaand des Jaars 1619 binnen de Stad *London* gesloten en bestond onder anderen puncten hier in:

„ Dat men al het gepasseerde in Indien, wederzyds malkander zoude vergeeven en vergeeten en men voortaan een goede vriendschap, onderling onderhouden en langs hoe meer aankweeken zou.

„ Den Indische Koophandel zou aan beide de Maatschappyen op de meeste Plaatsen gemeen en vry zyn; uitgezondert dat de Engelsche in de

„ de *Moluksche* Eilanden, en op *Amboina* en *Banda*, maar een derdedeel in den Handel zoude „ hebben.

„ Dat ter beveiliging van den Handel, de twee „ Maatschappyen ten gemeenen kosten, eene uitrusting zoude doen van twintig Scheepen, welkers getal zy vermeerderen of verminderen zouden, naar de omstandigheeden der tyden. Deeze Scheepen moesten van drie tot vier hondert Last groot, ieder met 30 stukken Kanon voorzien en met 150 Koppen bemand zyn.

„ Men zou ook wederzyds eenige Persoonen „ verkiezen, om het bevel over deeze Oorlogsmacht te hebben, welke den Raad van bescherming zou genoemd worden; aan wien het staan zoude, om meerder kleine Scheepen by gezeide Vloot, tot onderlinge bescherming te voegen; waervan wederzyds meede de helvte in de onkosten en schade zoude gedraagen en betaald worden.

„ Dat de Scheepen die opde Rêe of in't gaan „ en komen door onweer mogten blyven, voor rekening zouden zyn van die Maatschappye aan welke ze behoorden en dat, om de geschillen voor te koomen, die over de andere Scheepen zoude mogten koomen te ontstaan, den Raad van bescherming de waarde daar van zoude begrooten.

„ Dat de Forten welken vande Portugeesen „ overwonnen of wederzyds opgerecht waren, zouden blyven in handen van die geenen welken ze toen hadden. Belangende het voorstel welke de Engelsche Maatschappye had gedaan, om nog eenige Forten in Oost-Indien tot haare veiligheid te bouwen; dat de overweeging daar van, nog twee of drie Jaaren zouden worden uitgesteld.

„ De

„ De Forten die men op de *Moluksche* Eilanden
„ of elders, vande Spaanschen en Portugeesen
„ zoude winnen, zouden ten gemeenen kosten,
„ door een gelyk getal manschap van beiden Na-
„ tien bewaart, of andersints onderling ver-
„ deeld moeten worden. Dat men ook gezaa-
„ mentlyk arbeiden zouden, om de vryheid van
„ Handel in *China* en elders, daar men tot nog
„ toe geen Koophandel had mogen dryven, te
„ verkrygen; en dat de Maatschappyen weder-
„ zyds malkanderen niet zouden mogen sluiten,
„ uit eenige Handel, op hoedanig een wyze
„ het zelve ook zoude mogen zyn. Ook dat
„ niemand als zy, zoude mogen worden toege-
„ laaten tot den Indische Handel, zonder de on-
„ derdaanen der Bondgenooten daar van uitte-
„ zonderen.

„ Dat, zoo 'er over dit Traktaat eenige ver-
„ schillen mogten ontstaan, die door Bewind-
„ hebberen der beide Maatschappyen in der min-
„ ne niet konden vereffend worden; zulks aan
„ den uitspraak van den Koning van Engeland
„ ende Algemeene Staaten der vereenige Neder-
„ landen zou gesteld worden.

„ Dit Traktaat of deeze Overéénkomst zou-
„ de twintig agteréénvolgende Jaaren duuren
„ en weederzyds getrouwlyk onderhouden wor-
„ den: ook was het zelve door den Koning van
„ Engeland en door de Algemeene Staten, met
„ hunne goedkeuring bekragtigt en op den 26ste
„ van bovengemelde maand wederzyds onder-
„ teekend.

Den 9de van Zomermaand 1620, wierd het bovengezeide Traktaat, zoo op de beide Vlooten, in 't Kasteel *Batavia* en in de Stad *Jakatra* opentlyk afgekondigt, waarna men al het geschut

van

van de Scheepen zoo op de Jakatraafche Ree leggende als van 't Kafteel deed losfen.

Toen nu de vreede met de Engelfchen, aan alle onze Indifche Kantooren, door den Opper-Landvoogd *Koen* was bekend gemaakt, begon hy op middelen te denken; om de vervallen zaaken der Maatfchappye, weer in vorigen bloey te herftellen; het eerfte en voornaamfte 't geen hem daar omtrent voorkwam was, om de oproerige Bandaneezen op nieuws aan 't beftier onzer Maatfchappye 't onderwerpen, want fchoon onze bevelhebber *Jan Dirkz Lam* in 't Jaar 1616, het Kafteel op *Poelo Ay* en vervolgens dat geheele Eiland, onder de macht onzer Maatfchappye had doen bukken, deeze fterkte in behoorlyken ftaat van teegenweer gebragt en *Revenge* genoemd had; en vervolgens ook de Inwoonders der omleggende Bandaneefche Eilanden gedwongen, een nieuw en zeer voordeelig verbond voor de Maatfchappye, met hem aantegaan op de voet van het vorige Verbond van 't Jaar 1609, waar by zy aangenoomen en plechtig beloovd hadden, haare Speceryen teegens een daar by geftelden prys, alleen aan d'onzen te leeveren; dog welk verbond zy niet alleen door 't opftooken der Engelfchen fchelmagtig verbrooken, maar zelvs onze Inlandfche Kantooren afgeloopen, de bediendens onzer Maatfchappye, die den Moorfchen Godsdienft niet wilden omhelzen, moorddadig om 't leeven gebragt en ook hunne fpeceryen, aande Engelfchen op 't Eiland *Rhun* (alwaar deze een klyn Fort hadden opgerecht) geleevert hadden. Hadden zy dit verbond zoo min nagekoomen als het vorige en ook het volgende welke den Opperland-Voogd *Reaal* 's Jaars daar aan en wel in 't Jaar 1617, met hun had

aangegaan, laatende zig geduurig door de Engelschen opruyen, die hen gestaadig van leevensmiddelen, geschut, oorlogs voorraad, volk en scheepen voorzagen en hun dus over al de behulpzame hand booden. Waarom hy nu besloot deeze zaak aan de overweeging van den nieuwen Raad der bescherming voortedraagen en hun wel ernstig te beveelen, om middelen uittevinden, ten einde men die oproerige Eilanders door kragt van wapenen dwingen kon, hunne aangegaane verbonden gestand te doen; zoo meede om den speceryе handel aldaar, als in de *Molukkes* en op *Amboina* te verzeekeren, dewyl zulks nu het grootste belang der beide Maatschappyen was.

Op dit voorstel, gaven de Engelsche gevolmagtigdens tot de gezeide vergaadering, op den eersten van Louwmaand 1621 te kennen, dat hun de nood der zaake wel bekend was, en deeze een spoedige herstelling vereischte; dat zy ook niet ongeneegen waren, daaromtrent (ingevolge de overeenkomst) d'onzen de hand te bieden, maar dat zy weegens gebrek aan Macht, Volk en Scheepen, buiten staat waren hier aan te voldoen. Waarop *Koen* verklaarde: dat hy dan met de byzondere macht der Nederlandsche Maatschappye, die zaake zou gaan onderneemen en bevorderen. Hy zeilden dan ook met eenige Scheepen in 't midden van Louwmaand van *Jakatra*; kwam in 't midden van Sprokkelmaand in *Amboina* en vervolgens den 27sten voor 't Kasteel *Nassau*, geleegen op 't Eiland *Neira* (een der Bandaasche Eilanden) ten anker. Op 't verzoek van het Engelsche Opperhoofd in de Logie 't *Amboina*, had hy eenige brieven meede genoomen aan de Engelschen die op *Poelo Rhun* een logie hadden, waar in deeze aan zyne Landsgenooten in 't geheim

kennis

kennis gav, van 't voorneemen onzes Opper-Landvoogds dewyl hy, als geweest zynde meede lid van den Raad der bescherming, van alles onderricht was; waar op deeze trouwlooze bondgenooten, niet alleen van den aanslag der onzen op 't hooge land van *Banda*, aan de Bandaneezen op *Lontboir* bericht gaven, maar zetteden hun zelvs 4 stukken geschut by, om d'onzen in hunne onderneeming te dwarsboomen, zelvs stonden zy deeze onze vyanden, die ook volgens de geslooten overéénkomst hunne vyanden moesten zyn, met raad en daad by, en schoon de Heer *Koen* (toen hy hier van verwittigt was) hen liet waarschouwen, om de zyde dier oproerigen te verlaaten, bleeven zy egter daar by en leerden deeze hun geschut zoo wel ten onzen nadeele gebruiken, dat zy haast ons Jagt, 't hart, dat door den Opper-Landvoogd voor af was gezonden om de eerste landing te doen, in den grond hadden geboord, of in de brand geschooten, zoo het zelve niet in tyds door eenige Inlandsche vaartuigen buiten 't bereik van hun geschut gesleept was.

Door deeze handelwyze der Engelsche wierd *Koen* in zyn voorneemen te leur gesteld, om aan de zuid zyde van 't hooge land van *Banda* de landing te doen, waarom hy besloot aan de binnen of noordzyde van dit Eiland te landen, aldaar zig Meester van 't gebergte te maaken en daar op zyn geschut te planten; doch deeze tweede onderneeming liep door toedoen der Engelschen met verlies van eenig volk meede vrugteloos af; egter gav hy den moed niet verlooren, maar liet vervolgens dertig Inlandsche vaartuigen bemannen die hy verscheide reizen het Eiland rond liet vaaren en toen naar de zuidzyde van het zelve zond, welken op een zeekeren bestemden tyd de

landing aldaar moesten onderneemen, juist een uur laater dan hy een aanval op de noordzyde zou doen en daar door de Bandaneezen aan dien kant gelokt zou hebben om hem teegen te gaan; wanneer het ingescheepte volk geleegenheid kon vinden, om aan de zuidzyde te landen en de hoogtens te winnen, eer den vyand zulks gewaar wierd, welke list hem dan ook zoo wel gelukte, dat, terwyl hy met de oproerige aan den noordkant handgemeen was, d'onzen aan den zuidkant niet alleen zonder eenige tegenstand de hoogtens wonnen, maar zig ook van de Stad *Lonthoir* meester maakten, eer dat de Bandaneezen zulks gewaar wierden, waar na zy ze tusschen twee vuuren bragten en daar door noodzaakten, om door de vlucht het slagveld te ruimen en d'onzen dus meester van 't hooge land van *Banda* te laaten, alwaar in korten tyd, alle de kleine Steden en Dorpen wierden ingenoomen, dog aan de Inwoonders die zig aan onze Maatschappye wilden onderwerpen, vryheid vergunt, om aldaar met der woon te blyven; egter hield hy wel agt hondert van de voornaamste Muitemakers gevangen, die hy vervolgens op onze Scheepen verdeelden en mee naar *Batavia* voerde, om aldaar voor Slaven der Maatschappye gebruikt te worden; doch veele oproerigen die zig eenigen tyd in 't gebergte onthouden hadden vluchtten naar *Ceram* en andere nabuurige Eilanden, van waar zy naderhand, nog verscheiden strooperyen op de Bandaasche Eilanden hebben gepleegt.

Daar na veroverde hy in korten tyd het Eiland *Rosingein*; De Inwoonders van *Poelo Rhun* onderwierpen zig vrywillig en hadden zig ook geduurende deezen Oorlog stil gehouden, waarom hy hen allen, als onderdaanen der

der Maatschappye aannam, onder voorwaarde: dat zy al hunne sterktens slegten moesten, hun geschut, handgeweer en verdere krygs voorraad, aan hem overgeeven en zig als getrouwe onderdaanen onzer Maatschappye moesten gedraagen. De Engelschen die aldaar een kleine schans, met eenige stukken Kanon voorzien, hadden, liet hy ongemoeid (schoon zy hem in zyn onderneeming gedwarsboomd en veel kwaads gedaan hadden) en zulks om aan haar geen reden van klagen te geeven, dat hy haar uit hunne bezitting verdreeven had. Dus wierden door het wys beleid van onzen Opper-Landvoogd *Koen*, alle de Bandaneesche Eilanden, aan d'Hollandsche Maatschappye onderworpen, 't geen egter de Engelschen met geen goede oogen aanzagen, schoon zy daar toe, door het niet toebrengen van der noodige hulp, zelvs oorzaak hadden gegeeven.

Deeze verovering wierd op den 11den van Lentemaand op *Neira* en wel voornaamlyk binnen 't Kasteel *Nassau* en in onze op de Reê leggende Scheepen, met veele vreugde bedryven gevierd; welke gedachtenis nog s'Jaarlyks aldaar onderhouden word. Wanneer nu onze Opper-Landvoogd, in *Banda* aanvanklyk alles op een goeden voet gebragt had ende voornaamste muiters naar *Makasser* en elders had doen voeren, zeilde hy in gezelschap van twee ordinaare Raaden van Neerlands Indiën *Fredrik Houtman* en *Willem Janszen*, met zyne vloot te rug naar *Amboina*, alwaar *Herman van Speult* toen vierde Landvoogd der Maatschappye was, tot welk ampt deeze door den Zee-Zeevoogd en Raad van Neerlands Indiën *Steven van der Hagen*, in 't Jaar 1618 by provisie was aangesteld, in plaats van den voorigen Land-Voogd *Adriaan Maartensz Blok*, die om eenige

moeielykheden met de Inlandsche Grooten, daar van vrywillig afstand had gedaan en in welke bediening, *van Speult* ook vervolgens in 't Jaar 1619 door den Opper-Landvoogd *Koen* was bevestigd.

Deeze had in 't begin van zyn bewind, op 't loflyk spoor van zynen braven voorganger, een nieuwen Land-Raad, bestaande uit veertien van de voornaamste *Orangkays* aangesteld, in plaats dat *Blok* de leeden van deezen Raad, maar tot zeven bepaald had, waar door dan tusschen hem en eenige andre Edellieden van *Amboina*, welke hy niet tot leeden van deezen Raad benoemd had, verschillen waren ontstaan geweest, 't welk *van Speult* tot genoegen van deeze Edellieden nu had uit den weg geruimd. Voor deezen Raad, moesten alle verschillen en rechtszaaken der Inlanders beslegt worden, 't geen de Amboineezen byzonder naar genoegen was, alzoo zy te vooren, slegts aan de uitspraak van twee of drie *Orangkays* afhingen.

Kort hier aan, had hy ook alle de voornaamste Inlandsche Vorsten met hunne *Coracora's* aan 't Kasteel ontbooden, om met hem volgens Jaarlyksche gewoonten, door den eersten Land-Voogd *Fredrik Houtman* ingesteld, de zogenaamde *Hongi* tocht t'onderneemen, om daar door de omleggende Eilanden in bedwang te houden en nu voornaamlyk, om de Inwoonders van de Eilanden *Bonoa* en *Kelang* te straffen, over hunne Menschen roverye, zoo op *Amboina* als *Leytimor* gepleegd. Tot deeze vloot waren 35 Oorlogs *Cora coraas* met vier duyzend Inlanders voorzien, aan 't Kasteel gekoomen, waar by hy zestig Europiaanen had gevoegd en daar meede niet alleen zyn voorneemen bereikt, maar zelvs deeze Roovers gedwongen had, hunne gemaakte Slaaven

terug te geeven en voor die geenen welken zy naar andere Eilanden vervoerd en verkogt hadden, vergoeding te doen.

Ook had hy s'Jaars daar aan, een diergelyken togt ondernoomen, om den fluykhandel van de kruidnagelen met de Engelschen en de Inwoonders van *Hoewamohel*, *Loeboe* en *Kambello* te beletten, die op het bericht, 't geen de Engelsche hun van onzen slegten toestand te *Bantam* en elders hadden gegeeven, de stoutheid hadden gehad, om teegens de plegtigste verbindtenisse aan, hunne nagelen in 't openbaar aan de Engelsche te verkoopen, zonder daaromtrent eenige acht op de bedienders onzer Maatschappye te slaan; die zy met den nek aanzaagen, om dat de Engelschen hun wys hadden gemaakt, dat de Hollanders wel haast geheel Indiën zouden moeten ruimen, en dat zy dan den geheele handel in *Amboina*, de Portugeesen in de *Molukkes* en de Franschen te *Bantam* zouden hebben. Men had egter de Engelsche Handelaars s'jaars te vooren daar wel van daan gedreeven, doch deezen waren toen naar de Eilanden *Boero* of *Amblauw* geweeken, alwaar die van *Loeboe* en *Kambello*, hun de nagelen toevoerden; doch nu had onzen Land-Voogd zig met een genoegzaam getal *Coracoraas* voorzien, om die vreemde Handelaars, den sluikhandel geheel te beletten, zelvs had hy de Inwoonders van *Loeboe* en *Kambello* gedreigd: om alle hunne nagelboomen om ver te kappen en hunne bosschen in brand te steeken, zoo zy de vreemde handelaars langer aanhielden; Deezen door den nood gedwongen, beloovden ook voortaan stiptelyk zig aan de geslooten verbonden met onze Maatschappye te houden, maar verzogten, dat men hun meerder geld voor de nagelen wilde betaalen

len als by dezelve kontrakten bepaald was, alzoo zy van de Engelschen voor de bahaar nagelen 80 en 100 Ryksdaalders kreegen; dit wierd hun ook op aanschryven en met goedvinden van onzen Opper-Landvoogd en van zyne Raaden, toegestaan; des *van Speult* door tusschenkomst van eenige *Orangkays*, met hun in 't jaar 1620 over éénkwam: dat onze Maatschappy voortaan aan hun 67 Spaansche Matten, voor de bahaar nagelen zoude geeven; 't geen egter s'jaars daar aan, door onzen Opperland-Voogd *Koen*, op 60 Spaansche Matten of 70 gemeene Ryksdaalders gebragt en vermindert wierd.

Deeze Amboineesche onlusten, waren ook voornaamlyk berokkend, door een Ternataansch Edelman (die naderhand Stadhouder wierd over de landen welken de Koning van *Ternaten* in de Amboinsche Eilanden in eigendom behoorden) hy was *Kimelaba Hidajat* genaamd, en bevoorens Onder-Koning van *Ternaten* geweest, hebbende dat Ryk bestierd geduurende de minderjaarigheid van Koning *Modafar*; Toen nu deeze wulpsche Vorst voor eenigen tyd, om 't vermoorden van zyn Vrouw, van 't gezach beroovd wierd; had hy gehoopt voor de diensten welke hy dat Ryk gedaan had, in deeze zyne plaats, als Koning van *Ternaten* te werden gekroond, doch zulks was nu anders uitgevallen en *Modefar* weer in zyne eer hersteld; waarover hy, misnoegd zynde, *Ternaten* verlaaten had en zig naar *Amboina* begeeven, alwaar hy in 't jaar 1620 opvolger van den voorigen Stadhouder wierd; hy was een loos en hoogmoedig Man en trachtte door verscheiden bedekten wegen, de Amboineezen van ons aftetrekken, zy die Kristenen waren, weer Moorsch te doen worden en zich

op 't

op 't naauwst aan hem te verbinden; om zoo door den tyd, zyn oogwit 't geen hem in *Ternaten* gemist had, in *Amboina* te bereiken en hier een oppermachtige heerschappye opterichten. Uiterlyk vertoonde hy zig egter een Vriend der onzen, en gav zelvs voor, de bekwaamheid te hebben, om haast al onze verschillen met de Amboineezen te zullen vereffenen, hy smeedde ook een ontwerp, om de Inwoonders van *Lissabatta* een oproerig en trotsch volk, op den noordhoek van 't Eiland *Ceram*, die zig de heerschappye van den Koning van *Ternaten* ontrokken hadden, weeder tot hun plicht te brengen niet alleen, maar was 't doenlyk zig aan hem, onderdanig te maaken; om egter dit zyn voorneemen te bereiken, was hy genoodzaakt de hulp van onzen Landvoogd te verzoeken; die met een vloot *Coracoras* ook met hem daar heen zeilde, dit Dorp veroverde, het zelve weer onder zyn ouden Heer bragt en het Opprehoofd gevangen naar 't Kasteel *Victoria* voerde, daar deeze eenigen tyd bleev, doch vervolgens op de voorspraak van Kapitein *Hitoe*, weer op vrye voeten raakte. Ondertusschen deed *Hidajat* zyn best, om onder schyn van ons te dienen, veele *Orangkay's* die onderdaanen der Maatschappye waren, op zyne zyde te trekken en zig weerspanning omtrent ons te gedragen, zelvs in zoo verre, dat toen onze Landvoogd in 't Jaar 1620, de *Hongi* vloot aan 't Kasteel ontbood, om op eenige weederspannelingen los te gaan, maar weinig Moorsche *Orangkay's* met hunne *Cora coraa's* opdaagden, wyl de meesten door 't opstooken van dien Schelmschen *Ternataan*, oproerig waaren geworden. Terwyl nu het vuur van tweedracht in *Amboina* als in de assche smeulde, kwam in 't Jaar 1621 de

 Heer

Heer *Koen* met zyn vloot van *Batavia* alhier opdaagen. Deeze had wel gaerne gewild de onlusten door zyne tegenwoordigheid te vereffenen, doch voorneemens zynde, het ontwerp teegens *Banda* eerst uittevoeren, (alzoo de Maatschappye hier meê grootlyks aangeleegen was.) gav hy bevel: om teegens zyne weederkomst en wel op den eersten van Zomermaand, alle de Opperhoofden en *Orangkay's* der onderhoorige Eilanden en Dorpen, 't zy Mooren of Kristenen, aan 't Kasteel te roepen met belovte van vrygeleide voor hunne persoonen, ten einde op deezen algemeenen landdag hunne redenen van bezwaar te aanhooren en was 't doenlyk de geschillen inder minne byteleggen. Kort voor zyn aankomst, waren ook de Engelschen volgens het gemaakte verbond weer in *Amboina* aangeland, om een Negotie huis opterechten, waartoe hun door de Heer *Koen*, plaats wierd aangeweezen, ook vergunde hy haar, om op de Eilanden *Loeboe* en *Kambella* meede haar verblyv te neemen en met de Inwoonders ingevolge de overéénkomst vry te moogen handelen.

Toen nu de Heer *Koen* als overwinnaar van *Banda* te rug gekeerd was, verscheenen de meeste Kristen *Orangkay's* zoo meede eenige Moorsche op den bestemden dag aan 't Kasteel doch *Hidajat* en zynen aanhang, kwamen niet te voorschyn.

De Opperland-Voogd als voorzitter van deeze vergaadering, vermaande toen deeze Inlandsche grooten: om aan hem de reedenen optegeeven welken veele van hun bewoogen hadde om aan de reedelyke bevéélen van onzen Land-Voogd ongehoorzaam te zyn en dus hun eed en plicht, schandtlyk te overtreeden; waarop veele van hunen

en wel voornaamlyk de Mooren (die 't meest oproerig waren, rondborstig beleeden: dat zy daar toe door belovten en zelvs door bedreigingen van den Ternataansche Steede-Houder *Hidajat* gekoomen waren, doch nu verzogten om weer in genaaden te mogen werden aangenoomen, beloovende op nieuws, haar Eed van getrouwheid aan de Maatschappye op staande voet te vernieuwen en aan alle reedelyke orders van den Land-Voogd niet alleen te gehoorzaamen, maar zelvs hem met een *Hongi* vloot teegens den muiter *Hidajat*, en zyn aanhang, (zynde onder anderen de *Orangkay's* van *Loehoe*, *Lessidi* en *Kambello*) bystand te doen; waarop dan ook, aan alle die in deeze vergadering verscheenen, door *Koen* genade vergund wierd en zy alle den Eed van getrouwheid aan de Heeren Algemeene Staten en Bewindslieden der Neerlandsche Maatschappye vernieuwden. Ook kwamen na 't scheiden van deeze vergadering, nog van tyd tot tyd, verscheiden oproerige Edellieden en wel voornaamlyk die van *Loehoe*, *Lessidi* en *Kambello* aan 't Kasteel, die zig vrywillig onderwierpen, geevende *Hidajat* de schuld van al 't voorgevallene, zelvs vielen zyne eigen onderdaanen, of wel die onder *Ternaaten* behoorden, waer van de Inwoonders van 't Eiland *Manipa* wel de voornaamste waren, meede van hem af en gingen 's Jaars daar aan een verbond op den zelfde voet als d' overige Amboineesche Eilanden, met de Maatschappye aan.

Wanneer nu onze Opper-Landvoogd, de rebellie voor eerst in *Amboina* gedempt had, verzeilde hy met eenige Scheepen naar *Batavia*, alwaar hy ook in 't Jaar 1625 aanlandden, hy vond hier alles op een taamelyk goeden voet, en liet kort

kort na zyne aankomst, de punten of bolwerken van 't Kasteel hooger opmetselen met een soort van hartsteen, welke hy van den bodem der Zee kort onder eenig naby leggende Eiland door de Javaanen liet opvisschen, ook bragt hy het zelve verder in een beeteren staat van tegenweer. Den Koophandel, zynde het voornaamste steunsel der Maatschappye, begon nu hier ook weer als te vooren in *Jakatra* te bloeien, en alles scheen zig te schikken om het nieuwe *Batavia* dat uit de puynhoopen van *Jakatra* verreezen was, de voornaamste Koopstad van geheel Azia te doen worden.

Hy verzuimde ook niet, om den Koophandel der Maatschappye op alle handeldryvende plaatsen uittebreiden; ten dien einde zond hy ook in Grasmaand van 't volgende Jaar 1622. het Schip Groningen waarop hy *Willem Ysbrandsz. Bontekoe* als Schipper had gesteld (in aanmerking van deszelvs ongeluk en wonderbaare behoudenis; alzoo deeze met zyn Schip Nieuw Hoorn, waarmeede hy in Wintermaand 1618 uit Holland vertrok, vooraan inde straat *Sunda* inde lucht was gesprongen, egter door eenigen der zynen die 't gevaar met de boot ontvlucht waren, onbeschadigt opgevischt en naar veel omzwervens en uitgestaane elende eindelyk met de zynen behouden te Batavia was aangeland) beneevens noch zeven Scheepen onder 't bevel van *Cornelis Reyerszoon*, naar *China*, om de Portugeesen, waar 't hun doenlyk uit *Makao* te verdryven en verder de vryheid van handel in China te bekoomen, welke ons door 't opstooken der Portugeesen tot hiertoe nog niet vergund was, waarom hy dan ook aan den Bevelhebber *Willem Janszen*, die neevens eenige Engelsche Scheepen op een tocht

naar-

naar de *Manilhas* was, order had gegeeven, zig met zyne Scheepen by deeze Vloot te voegen om dan gezaamentlyk de onderneeming teegens de Stad *Makao* te doen.

Deeze Vloot kwam den 16den van Grasmaand by 't Eiland *Banka*, alwaar hun het Schip Nieuw Zeeland ontmoette, dat van *Japan* kwam, en twee Portugeesche Jagten by zig had, welken door d'onzen voor *Malakka* verovert waren. Den 22ste van Bloeimaand kreegen zy het land van *Sjampa* in 't gezicht, en bleeven hier om streeks kruissen om de Scheepen uitde *Manilhas* intewagten, die eerst op den 20sten van Zomermaand opdaagden, wanneer men aanstonds naar *Makao* of *Makau* liep en voor die stad den 23sten het anker liet vallen.

's Daags daaraan wierd die stad door d'onzen heevig beschooten, ook deed den Bevelhebber der Vloot met 600 Soldaaten een landing, en veroverde een Schans, welke de Portugeesen daar opgeworpen hadden, om d'onzen de landing te beletten; zelvs verlieten zy het Strand en vluchten in een Klooster, dat op een naby geleegen hoogen berg gesticht was; intusschen zaten d'onzen hun kort op de hielen en maakten zig gereed om de stad te beleegeren, wanneer 'er by ongeluk brand in eenige halv vaten met kruid ontstond, waar door d'onzen gebrek aan buskruid kreegen, en zoo haastig geen voorraad van de Scheepen konden bekoomen, 't welk aan den vyand door eenige Japansche overloopers wierd bekent gemaakt; waarop zy weer moed greepen en een heevigen uitval op d'onzen deeden, dus deezen genoodzaakt wierden hun voordeel te verlaaten, en ter naauwer nood hun leeven in de Sloepen en Boots te redden, alzoo zy al hun kruid ver-

verschooten hadden, koomende teegens den avond met verlies van 130 man en ruim zoo veel gekwetsten, aan boord van onze Scheepen te rug, welke daadelyk een myl van Makao afzakten en vervolgens den 29sten naar de *Piscadorische* of visschers Eilanden zeilden, laatende drie Scheepen voor de Rivier van *Makao* kruissen om op de Portugeesche Scheepen, die van *Malakka* verwagt wierden, te passen.

Den 10den van Hooimaand kwamen zy aan de *Piscadorische* Eilanden, alwaar men besloot om het Eiland *Formosa*, of wel een ander klein Eilandtje *Tajouan* genaamt, slegts een halve myl van *Formosa* geleegen, tot de algemeene verzaamelplaats onzer Scheepen te bepaalen, waar na men de Vloot verdeelde en vyv Scheepen naar de kust van *China* zond, om te zien of men de Chineesche Mandaryns door dwang kon beweegen, om aan d'onzen de vryheid van te handelen, toe te staan. Deeze kwamen dan ook in 't midden van Oogstmaand aan 't Eiland *Lanquin*, alwaar zy eenige Sjampaans en Jonke ontmoetten, toebehoorende aan Chineesche Zeeroovers, die op hunne eigen Natie vrybuitten; van deezen kreegen zy eenige ververssching, om dat zy bevreest waren dat d'onze hen moogelyk prys zoude maken, ook gaven zy aan d'onzen bericht: dat men met goedheid niets van de Mandaryns verwerven zou, maar zy beloovden aan alle onze Scheepen de volle lading te verzorgen, zoo zy zig by en omtrent hen wilden houden en dat het hun geoorloovt wierdt een Prinssen Vlag te voeren; 't geen egter niet goedgevonden wierd; alzoo men op de woorden van Zee Schuimers weinig staat konde maaken: dus zy weer naar de *Piscadoris* te rug zeilden, om meerder hulp te haalen, doordien zy te zwak

wa-

waren, om met vrucht iets teegens de Chineesen t'onderneemen, alwaar zy dan ook in Herfstmaand aankwamen en aldaar d'onzen beezig vonden op 't Eiland *Pehoe* een Fort te maaken, ingevolge den last aan hun door den Opper-Landvoogd *Koen* gegeeven. Dit Fort was met vier bolwerken voorzien, waarop men vervolgens 20 stukken geschut plaatste. Het lag 18 mylen van *Makau* en was zeer bekwaam om den handel vande Chineesen met de Portugeesen te belemmeren.

Zy vonden hier ook nog drie Scheepen, welken eerst van *Batavia* waren gekoomen, als meede twee Jagten die met een grooter Schip van onze Vloot naar de Kust van *China* waren geweest, om te zien, of men aldaar met vriendlykheid de vryheid om te handelen had konnen verwerven. Het gezeide Schip was door storm op de Chineesche Kust gebleeven, doch het volk, 't geschut ende meeste lading was door hulp der Chineesen, die het strand bewoonden, geborgen en aan d'onzen te rug gegeeven; ook waren zy daar eenigen tyd opgehouden door de Chineesche Mandaryns, die hun eerst met de hoop gevleid hadden: dat zy in hun voorneemen zouden slaagen, doch eindelyk aangenoomen hadden om een Gezant naar de *Picadoris* aan onzen Vloot te zenden: om daar nader over de vryheid om in *China* te handelen, met onzen Bevelhebber te spreeken; gelyk ook vervolgens vier Chineesche Jonken met een afgezant aldaar aankwamen, doch met deezen kon men weegens den handel niets besluiten, dewyl hy alvoorens begeerde: dat d'onzen hun nieuwlings opgerechtte vesting moesten slegten en het Eiland *Pehoe* geheel verlaaten,

ten, 't geen volstrekt teegens de order van onzen Opper-Landvoogd streed.

Men besloot dan op den 18den van Wynmaand weer acht Scheepen naar de Kust van *China* te zenden, om te zien: of men de Chineesen niet door vrees en geweld tot den handel kon dwingen: doch deezen vervielen door teegenwinden drie mylen beneeden de Rivier van *Tsjintsjeoe*, ook geraakten drie Scheepen daar door vande overige vyv af en welke vyv Scheepen vervolgens in een inham of Baai ten Anker kwamen, alwaar zy wel 60 Jonken prys maakten en verbrandden, vervolgens deeden zy hier verscheiden landtochten, waar by zy een meenigte van Varkens en ander klein vee tot buit maakten, verscheiden Chineesen gevangen kreegen en ook van tyd tot tyd eenige Jonken namen. Zelvs veroverden zy op den 30sten van Lentemaand 1623 een groote rykgelaaden Chineesche Jonk die naar *Makau* wilde, waar in zy veele Kostbaare Koopmanschappen en over de twee honderd Chineesen vonden, die zy neevens de andere gevangenen mee naar de *Piscadoris* voerden: alzoo de Chineesen volstrekt weigerden eenige der onzen welken zy met een afgedwaalden boot hadden gevangen gekreegen, teegens hunnen landsgenooten in te lossen. Men gebruikte deeze gevangene Chineesen vervolgens om onze nieuwe vesting op *Peboe* verder te voltooien en met aarden wallen te voorzien, waar na men wel 14 a 1500 van dezelven met onze Scheepen naar *Batavia* en naar andere plaatsen van 't Eiland *Java* zond, die aldaar meestendeels als Slaaven verkogt wierden.

Van eenige deezer gevangen Chineesen kreeg men

men berigt: dat wel driehonderd Chineesche Kooplieden besllooten hadden, een verzoek aan den *Combon* of Onderkoning van *Hokſieuw* te doen (welke plaats de Hoofdſtad van het Landſchap *Tsjintsjeæ* was) ten einde hy aan d'onzen de vryheid om te handelen wilde vergunnen, dewyl zy anders bevreeſt waren, dat d'onze alle hunne Koopvaardy Jonken zoude vernielen en dus haaren Koophandel inden grond bederven; waarop onzen Bevelhebber *Reyerszoon* met goedvinden van zynen Raad beſloot, den Opper-Koopman *Johan van Meldere* naar *Hokſieuw* te zenden: doch deeze kon ſlegts tot *Aymuy* komen, alwaar hy op een groot Plein, rondom met Boomen bezet, gebragt wierd, in welkers midden een Huis met een Afdak ſtond, waar onder zeven Tafels waren, ieder met een kleed tot op de aarde bedekt, aan ieder van welke een Raadsheer zat, die de gewoone eerbewyzing, naar 's Lands gebruik van hem vorderden, alvoorens hy zyn laſt aan hun openbaarde. Doch dewyl deeze eerbewyzing hem te ſlaavachtig voorkwam (als moetende met zyn hoofd ter aarden gebukt, tot drie werv hard opden grond kloppen) weigerde hy zulks, maar groete hun volgens zyn gebruikt en gav hun met ongedekten hoofde zyn laſt te kennen, en ſchoon zy hem naderhand als afgezant behoorlyke eere beweezen, keerde hy egter onverrichter zaaken te rug. Waarna *Reyerszoon* zelvs met hem dien tocht andermaal ondernam van *Peboe* naar *Aymuy* en vervolgens naar *Hokſieuw*, welke Stad wel 12 a 14 dagen reizens landwaards in gelegen was. Alle zes mylen wierden zy in een Gebouw des Onderkonings geleid en deftig onthaald; ook trokken zy meeſt door welbevolkte Dorpen, die ſlegts een gootlings ſchoot

van één lagen, en van dewelken geen voet lands ledig was, tot dat zy eindelyk in de Voorstad van *Hoksieuw*, in een vorstelyk Paleis, en vervolgens voor een Raad van zeven Persoonen, gelyk als te *Aymuy*, gebragt wierden; verstonden zy door hun Tolk: dat 'er voor de onzen nooit de vryheid, om in China te handelen, te hoopen was, zoo lang zy 't Fort op 't Eiland *Peboe* en de *Piscadores* bezet hielden; waarop onzen Bevelhebber hun zeide: dat hy die Eilanden, zonder uitdrukkelyk bevel van onzen Opperlandvoogd, niet konde ontruimen; maar dat hy met deeze boodschap een Schip ten eersten naar *Batavia* zoude zenden, zoo zy daar twee Jonken met een Afgezant aan onzen Opperlandvoogd by wilden voegen, 't welk zy aannamen, waarna d'onzen, met groote betuiging van vriendschap van wederzyde, hun afscheid namen, en naar *Peboe* te rug keerden.

Men zond dan ook aanstonds een Schip, met de twee Jonken, naar *Batavia*, doch dewyl deezen door teegenwinden belet wierden, dit Jaar 1622 te *Batavia* te koomen, en dus langer als naar gewoonten uitbleeven, begonnen de Chineesen kwaad vermoeden te krygen, en zonden teegens hunne beloften, weer hunne Jonken naar de *Maniha*; waar van 'er dan ook door d'onzen vier prys gemaakt wierden, 't geen weer voet tot een nieuwen Oorlog gaf.

Om egter de verdere verwydering tusschen de beide Natien voor te koomen, en, waar 't doenlyk, de nieuwlings begonnen en nu afgebroken verstandhouding weer aan te kweeken, zond den Bevelhebber *Reyersz.oon* in Wynmaand van 't volgende Jaar 1623 vier Scheepen naar de Rivier van *Isjmtsjoe*, eensdeels, om te beletten, dat van daar

daar geen Jonken naar de *Manilha's* voeren, maar vooral om van den Onderkoning den vryen handel op 't Eiland *Formosa* te verzoeken, maar by weigering van dit verzoek, om als dan aan hem zoo te water als te land den Oorlog te verklaaren.

Deeze Scheepen kwamen dan ook in 't laatst van Wynmaand in de gezeide Rivier, en wierpen hunne Ankers voor 't *Pagode* Eiland, van waar alle de Inwoonders gevlucht waren, behalven een oude Chinees, die men vriendelyk behandelde, en als Afgezant met den bovenverhaalde lastbrief naar den *Totok*, of Bevelhebber van *Aymuy* zond. Ook liet men van de stengen der Scheepen witte Vlaggen waaijen, ten teeken dat men niets dan vreede en vriendschap zogt.

Daaglyks kwamen nu verscheiden Chineesen met hunne Sjampaans aan boord roeiën, welke den onzen hoop gaven, dat men wel haast de vryheid om met hun te handelen, van den *Combon* zoude verwerven, alzoo veele van zyne Onderdaanen groote schaden by den Oorlog met d'onzen hadden geleeden, en het dus zyn Intrest was met onze Natie den vreede te maaken; ook kreeg men op den 6den van Slagtmaand een vriendelyk antwoord van den *Totok* van *Aymuy*, waarby hy onder anderen te kennen gav: dat, zoo d'onzen in alle oprechtheid met zyne Onderdaanen in vreede wilden handelen, zulks hem aangenaam zoude zyn, en dat men dan ook zyn voorspraak by den *Combon* te verwagten had; maar dat egter d'onzen, alvoorens de gevangen Chineesen in vryheid stellen, de *Piscadoris* verlaaten en zig op 't Eiland *Formosa* neer zetten moesten, ook verzogt hy, dat men eenige Gemagtigdens aan hem wilde zenden, om met hem op dien voet de overéénkomst te sluiten.

Men zond dan ook met verlov van den *Totok*, twee Scheepen de Rivier op naar *Aymuy*, onder 't bevel van *Christiaan Franszoon*, die volkomen magt had, om met den Totok een Verbond te sluyten.

Toen deeze nu voor *Aymuy* gekoomen was, wierd hy met zyn gevolg door den *Totok* aan land genoodigt, doch zig daar niet veilig agttende, verschoonde hy zig met te zeggen; dat hy geen bekwaame tolk by zig had, om mondenling met den *Totok* te spreeken, maar verzogt, dat deeze eenige gemagtigdens by hem aanboord wilde zenden. Gelyk deezen dan ook dien eige dag aan boord kwamen en waarmee men de volgende overeenkomst sloot.

„ Dat de Chineesen aannamen, om met d'onzen op *Tayouan* of *Formosa* te koomen handelen en daar zoo veel zyde brengen, als wy zoude begeeren.

„ Dat zy ook op de *Manilles*, *Cambodia*, *Siam*, *Patani*, *Djambi*, *Andragiri* of op eenige andere plaatsen niet zoude handelen als met een vrygeleibriev van d'onzen, en dat zy ook eenige Jonken naar *Batavia* zouden zenden om met onzen Opper Landvoogd nader over de ontruiming van 't Eiland *Peboe* en de *Piscadoris* te spreeken.

Dit verdrag nu wederzyds beraamd zynde, verzogten de afgezondenen, dat onzen Bevelhebber met zyn gevolg nu aan land gelievden te komen, op dat het zelve aan de eene zyde in 't Chineesch en aan de andre zyde in 't Hollandsch geschreeven en wederzyds bezwooren kon worden en men dan vervolgens de goedkeuring van den *Combon* of Onderkoning van *Hokszieuw* kon verzoeken. Ook kwamen kort na hun vertrek drie *Mandaryns*

daryns meede brengende drie pylen (zynde naar 'slands gebruik een teeken van vreede en veiligheid) als Gyzelaars aan boord, waarop onze Bevelhebber met twee anderen Scheeps hoofden en eenig gevolg in een boot naar land voer en aan den oever met groote pracht en vriendlykheid wierd ontvangen, zelvs waren aan 't strand Tafels gesteld om ons bootsvolk met spys en drank lustig t'onthaalen, egter had *Franszoon* voor zyn vertrek naar den *Totok*, Bevel gegeeven, dat men ons volk intoom en gewapend moest houden, vreezende of deeze groote beleefdheid der Chineesen ook veinzery en bedrog mogt zyn, gelyk ook den Schipper, die over ons volk bevel had, na zyn vertrek ras bespeurde en dierhalven zyn volk aanstonds weer naar boord liet vertrekken doch wanneer hy s'avonds met de boot weer naar land voer, om de drie Scheeps Raaden aftehaalen, wierden zy alle door de Chineesen gevangen genoomen, ook kwam toen hun geheel Schelmstuk aan den dag, dewyl zy eenige vaten met Chinees bier tot verversching van 't Scheepsvolk aan boord hadden gezonden, dat met vergift gemengt was, doch 't welke nog zonder gevaar ontdekt wierd en zy vervolgens die eigen nacht wel vyftig brandenden Jonke onverwagt op onze twee Scheepen afzonden, waar door een deezer Scheepen in den brand geraakte en met al het volk in de lucht sprong, doch het andere redde zig kloekmoedig uit 't gevaar en bragt deeze slegte tyding aan de overige Scheepen, die nog onder 't *Pagode* Eiland geankert lagen.

Terwyl nu onze afgezondenen te *Aymuy* gevangen bleeven, wierd Schipper *Bontekoe* tot Gezaghebber over de twee overige Scheepen gesteld, die daar meede de Rivier van *Tsintsjeoe* tot

in Sprokkelmaand van 't volgende Jaar 1624 bezet hield, wanneer hy naar de *Piscadoris* te rug keerde en toen bevond dat de Bevelhebber *Reyerszoon* met de meeste Scheepen naar *Tayouan* gezeild was, om aldaar een Chineesche Mandaryn aftewagten, die als afgezant van den *Combon* van *Hoksteuw* opden 12den van Bloeimaand aldaar aankwam en die na eenig over en weer ryzens de voorwaarden tot een vasten vreede tusschen zyne Natie en d'onzen bewerkten, waar by bedongen wierd: dat wy 't Eiland *Peboe* geheel zouden verlaaten, onze sterkten aldaar slegten, en op *Tayouan* en *Formosa* voortaan ons verblyv houden, alwaar dan de Chineesche Kooplieden met hunne Waren by ons ter Markt zouden komen, egter kreeg deezen vreede niet voor in 't laast van 't Jaar zyn volkoomen beslag, wanneer dien Mandaryn eindlyk met de goedkeuring van den *Combon* te rug keerde en de nieuwen Bevelhebber *Marten Zonk*, die naderhand Landvoogd van *Formosa* wierd) intusschen met het Schip *Zeelandia* van *Batavia* aldaar was aangeland, deeze overéénkomst in den Naam onzer Maatschappye bekragtigde, waar na men het Fort op *Peboe* slegtten en op *Tayouan* op een hogen Zandduin een nieuwe sterkten opwierp, die egter maar van Hout wierd opgemaakt, tot men de benoodigde steenen daar voor uit *China* ontvangen had, en wanneer deeze naderhand was voltooid, wierd dezelve door onzen nieuwen Landvoogd *Zeelandia* genoemd.

Intusschen was de vorige Bevelhebber *Reyerszoon*, met eenige Scheepen, die onder andere Chineesche waren, belaaden met zes duizend ponden ruwe Zyde, en een Kas met Zyde Stoffen, van *Tayouan* naar *Batavia* vertrokken, en

lang

lang naar 't vertrek van den Opperlandvoogd *Koen* naar 't Vaderland, aldaar aankwam: dewyl deezen Heer, op zyn verzoek aan Bewindhebberen der Maatschappye gedaan, reeds in 't Jaar 1622 zyn ontslag als Opperlandvoogd uit 't Vaderland had ontvangen, na dat dit zwaarwigtig ampt, in een gevaarlyke tyds omstande, 4 Jaaren en ruim zoo veele Maanden, door hem met roem bekleed was; laatende den oudsten Raad en algemeene bestierder van den handel onzer Maatschappye *Pieter de Karpentier*, tot zyn vervanger; welke Heer hy daartoe byzonderlyk, als een Man van groote bekwaamheid, by zyn schryvens aan Bewindhebberen, had voorgedragen.

Hy was op den laatsten van Louwmaand 1623 met het Schip Dordrecht, en nog vier andere ryk gelaaden Scheepen, van Batavia naar 't Vaderland vertrokken, en in Herfstmaand van 't zelve Jaar behouden in *Zeeland* binnen gekomen, en had vervolgens aan de Kamer van Zeventienen, van zyne verrichtinge, mondling verslag gedaan, die hem dan ook voor zyne buitengemeene dienst, ten voordeelen der Maatschappye gedaan, vriendlyk bedankten, en hem daar voor edelmoedig beloond hebben, waar na hy vervolgens in zyn Geboortestad *Hoorn*, als Bewindhebber der Maatschappye is aangesteld, en deeze post loflyk waargenomen, tot dat hy weer op sterk aanzoek van de Heeren Zeeventienen, in 't Jaar 1627 voor de tweedemaal, als Opperlandvoogd der Maatschappye, naar Oostindien is vertrokken, gelyk wy in 't vervolg zien zullen.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Het voorgevallene in de Indiën, geduurende het Oppergezag van Pieter de Karpentier, *en het tweede Opperlandvoogdschap van* Jan Pietersz. Koen.

De vyvde Opperlandvoogd der Maatschappye in Indiën, was *Pieter de Karpentier*, die in 't Jaar 1616 met het Schip *de Trouw* voor Opper-Koopman daar heen was vertrokken en vervolgens in 't Jaar 1619 door den Opperlandvoogd *Koen*, (toen in *Amboina* zynde) tot Raad van Neerlandsch Indiën en algemeene Bestierder van den Koophandel, wierd aangesteld, welk ampt hy ook loflyk, en tot voordeel der Maatschappye heeft bediend, gelyk hy ook, geduurende zyne Opperlandvoogdy, verders met alle naarstigheid, den handel weider heeft uitgebreid, en voornaamlyk in de nieuwlings aangeleide Stad *Batavia* gevestigd; ook alles aangewend, wat eenigzints tot staving van den Burgerstaat aldaar strekken kon. Wel is waar, dat onder zyn bestier geen nieuwe veröveringen voor de Maatschappye gedaan zyn, doch hy heeft egter met alle omzigtigheid, de reeds veröverden landen bewaard, en zoo veel als in zyn vermogen was, toegebragt, om aldaar den Koophandel (als de voornaamste bron onzer Maatschappye) meer en meer te doen aanwakkeren en in vollen bloei te brengen.

Hy was egter naauwlyks een maand Opperlandvoogd geweest, wanneer 'er een zaak in *Amboina* voorviel, welke naderhand groote onéénigheeden, tusschen den Koning van Engeland

land en de Algemeene Staaten heeft verwekt; doch waar aan hy geheel onschuldig was, alzoo alles buiten zyn weeten was toegegaan, dezelve bestond dan hoofdzaaklyk hier in:

De Landvoogd in Amboina *H. van Speult*, had al eenige tyd bevroed, dat 'er, zoo op *Ternaten* als in *Amboina* een Saamenzweering gesmeet wierd, ten nadeele onzer Maatschappye (gelyk wy hier voren verhaald hebben, schoon de geschillen in *Amboina*, door *Koen* toen eenigzints vereffend waren:) de Koning van *Ternaten* had teegens zyn gegeeven woord en belovten, vreede gemaakt met die van *Tidore* en een bestand met de Spanjaards en Portugeesen; alles buiten weeten en toestemming van d'onzen; ook waren deeze twee Natien, nu in de *Molukkes*, meester van de Zee, en voeren met kleine Vaartuigen uit de *Manilhas* derwaards om Koophandel te dryven, aan wien de Ternataanen de Nagelen openlyk verkogten, zonder dat d'onzen, hun zulks verhinderen konde, 't geen alleen aan de Engelschen te wyten was; dewyl die, volgens de gemaakte overéénkomst verpligt waren: tien Oorlogscheepen in de *Molukkes* te onderhouden tot beveiliging van den handel, en om de Spaansche in bedwang te houden, waar aan zy in 't geheel niet voldaan hadden. Verscheiden Onderdaanen en Bediendens onzer Maatschappye, hadden zig wel in 't eerst, teegens 't verkoopen der Nagelen aan de Spaansche verzet; doch waren door de Ternataanen vermoord, of deerlyk mishandelt, zonder dat men daaromtrent van den Ternataanschen Vorst, vergoeding bekoomen kon; veinzende van die geweldenaryen geen kennis te hebben. Eenigen zyner Onderdaanen, die op *Loboe*, *Kambello* en

andere Amboinsche Eilanden woonden, hadden ook, op 't eerst gezeide Eiland, onze Logie in brand gestooken en onze Kooplieden die op *Kambello* waren, gedreigd te vermoorden en alle de goederen onzer Maatschappye in brand te steeken, zoo zy zig teegens hunne rebellie wilde verzetten.

Toen nu onze Landvoogd van deeze nieuwe oproerigheid kennis kreeg, ontbood hy alle zyne onderhoorige *Orankays* met hunne *Coracoraas* aan 't Kasteel, om een *Hongi* Tocht met hun, teegens die van *Loboe* en *Kambello* te onderneemen, doch veelen van hun bleeven onder verscheiden voorwendsels agter, egter waagde hy het met de weinige *Coracoraa's* die aan 't Kasteel *Victoria* kwamen, om naar *Loboe* over te steeken; maar hy had dit Eiland nog naauwlyks bereikt, of hem ontmoette een geheele Vloot *Coracoraa's* met Ternataanen en andere oproerigen, die hem openlyk teegenstand booden, des hy genoodzaakt was met zyne kleine macht, weer vrugteloos naar *Amboina* te roeijen; welk voorval, die rebellen zoo moedig maakte, dat zy voorgaven, wel haast met veel grooter macht, voor 't Kasteel *Victoria* te koomen en alle de Hollanders, door 't Vuur en Zwaard te vernielen, ook hadden zy in de Bandaasche Eilanden, al een gerucht uitgestrooid: dat de Hollanders het Kasteel *Victoria* ontweldigd was en haast geheel *Amboina* zoude moeten ruimen.

Door deeze voorvallen, was de Landvoogd en de verdere Raaden van *Amboina*, op alles buitengemeen oplettende, om te verneemen naar de waare oorzaak van deeze onlusten; men bevroedde wel: dat 'er de Spanjaarden en Portugeesen onder stookten en dat de Ternataansche

Stee-

Steedehouder *Hidajat* daar meede zyn best toedeed, maar men had ook zelfs ontdekt, dat de Engelschen in 't geheim verstandhouding met de oproerigen van *Loboe* en *Kambello* hielden, egter kon men zulks niet zeeker bewyzen.

Terwyl nu de zaaken in *Amboina*, in zodanig een kritike omstande voor d'onzen waren, ontdekte men in Sprokkelmaand van 't Jaar 1623, tot groot geluk en behoudenis van geheel *Amboina* voor onze Maatschappye, een gruwelyk verraad, gesmeed teegens ons Kasteel, den Landvoogd en alle d'overige Hollanders, om hun op een bepaalden tyd te overvallen en deerlyk van kant te maaken en wel door 't volgende voorval:

Eenige dagen na den anderen had men bespeurt, dat zeeker Japonees, nu en dan voor en op de Wallen van 't Kasteel *Victoria* kwam en onder andere reedenen met onze Soldaaten die op Schildwagt stonden, heimlyk naspoorde: de sterkte en de geleegenheid van onze vesting, met hoe veel manschap en geschut dezelve was voorzien, en welken voorraad van Buskruid, Mondbehoevtens en anderen Voorraad daar voor handen was, als meede wanneer de Japansche Soldaaten die in dienst onzer Maatschappye waren, de wagt moesten waarneemen. Op welke daad hy, bereids al verdagt zynde, als een Spion op bevel van den Landvoogd wierd gevangen genoomen, waar na hy door den Fiskaal en den Raad van Justitie verhoort en op de Pynbank gebragt zynde, opentlyk bekende: dat eenige Japansche Soldaaten welke in dienst onzer Maatschappye en binnen 't Kasteel waren, met een zeeker Portugees (die Opziender van de Slaaven onzer Maatschappye was) uit naam van den Engelschen Opperkoopman en Bestierder hun-

hunnes handels in Amboina *Gabriel Towrson*, in 't heimlyk overééngekoomen waren, om op zeekeren dag (door deeze nader te bepaalen) met behulp der Engelschen, onzen Landvoogd en de verdere Neederlanders te vermoorden en dus ons Kasteel in zyn handen te stellen, waar voor zy jeder van hem zoude genieten duizend Realen van Agten, behalven hun aandeel in den veroverden buit.

Op deeze bekentenis, liet onzen Landvoogd alle de Japansche Soldaaten die in 't Kasteel waren, als meede de gemelde Portugees, in arrest neemen, waar van elv op de Pynbank gebragt zynde, beleeden meedeplichtig aan 't bovengezeide verraad te zyn, daar nog byvoegende: dat 'er beslooten was: zoo de Hollanders en Amboineezen die onder 't Kasteel behoorden, weigerden aan d'Engelschen zig te onderwerpen, dat men zodanigen, alle door 't Zwaard zoude verdelgen.

Onze Landvoogd liet toen, met goedvinden van zynen Raad, het Engelsche Opperhoofd en zyne verdere Landsgenooten in 't Kasteel ontbieden, welke alle door hem in arrest wierden gehouden, uitgezondert *Towrson*, die op zyn verzoek en wel in aanmerking van zyne bediening, verlov kreeg, om in d'Engelsche logie, door eenige Hollandsche Soldaaten bewaart te worden.

Men stelde vervolgens eenige der gevangene Engelschen te recht, waar van zommige na alvoorens gepynigt te zyn en anderen buiten pyn of banden, hunne aangeteigde misdaad niet allen beleeden, maar gaven ook *Towrson* de schuld van alles, zeggende nog daar by: dat zy op den eersten van Louwmaand 1623, by hem in

de

de Engelsche Factory ontbooden zynde, hy hun had voorgehouden, om aan hun een zaak van groot gewicht te openbaaren, doch alvoorens van hun den Eed van stilzwygenheid gevorderd had, die zy dan ook met de behoorlyke plechtigheid; naar de gewoonte hunner Landsgenooten, verricht hadden; waar na hy hun van zyn voorneemen had kennis gegeeven, met verzoek, dat zy hem in die gewichtige onderneeming bystand wilden doen en wanneer eenige van hun, de gevaarlykheid van dit fait hem hadden voor oogen gesteld, (in aanmerking geevende de kleine macht welke zy in *Amboina* hadden;) had hy hun gerust gesteld, met te zeggen: dat hy eenige der Japansche Soldaaten, welke in dienst onzer Maatschappye waren, door belovten van groote belooning op zyn zyde had weeten te krygen, die aangenomen hadden, om zo dra onzen Landvoogd weer op een Tocht teegen de weerspannelingen uitging (wanneer 'er in het Kasteel *Victoria* maar een kleine bezetting bleev) het zelve op een bepaalden dag aan hem over te geeven; op welken tyd, hy alle de Engelschen die in de Eilanden van *Amboina* waren, in zyn Factorie ontbieden zou; ook maakte hy staat, dat 'er dan wel Engelsche Scheepen op de Ree zouden zyn, om hem het Kasteel te helpen bemagtigen? Zelvs hadden die van *Loeboe* en *Kambello* aangenoomen, om met een groote Vloot *Coracoraa's*, hem te hulp te koomen. Op welke verzeekering, de voornaamste van hun, in dit verraad gestemd hadden.

Toen wierd *Towrson* voor den Raad gebragt, en aan hem de beschuldigingen, zoo van de Japanders, de Portugees, als van zyne Landsgenooten voor oogen gelegd, 't welk hy eerst ont-

ontkende, doch vervolgens gepynigt zynde, de waarheid daar van openlyk beleed; ook vroeg men hem, of dit verraad door hem alleen gesmeed was, dan of hy daar toe van zyne Landsgenooten bevel had ontvangen en welke oorzaake hem anders tot deeze verfoeylyke daad hadden aangezet, waarop hy zeide: dat geene zyner Landsgenooten daar aan schuldig waren, maar dat hy zulks uit eigen overleg en op hoop van voordeel gedaan had, en voorneemens was geweest, zoo ras hy meester van 't Kasteel was, zulks aan zyne Landsgenooten in *Jakatra* te verwittigen, met verzoek van behoorlyken bystand, en wanneer zy hem dit geweigert hadden, als dan zoude hy met behulp der Inlandsche Rebellen, het Kasteel voor zig behouden hebben en met de Amboineesche Grooten, zodanige voorwaardens hebben aangegaan, als tot zyn meeste veiligheid zouden gestrekt hebben.

Den 28sten van Sprokkelmaand wierd hy en zyne meedeplichtigen, zynde veertien Engelschen, tien Japoneesen en de meergedagte Portugees, andermaal voor den Raad gebragt en hunne bekendtenisse voorgeleezen, die zy toen allen onderteekenden en daarop het doodvonnis, als verraaders over hun uitgesprooken zynde, wierd zulks aan hun, op den 9den van Lentemaand ter uitvoer gebragt, de andere Engelschen die meede in hegtenis waren genoomen, wierden ontschuldig bevonden en dus weer in vryheid gesteld.

In deezer voegen (dog veel wydloopiger) wierd deeze gewichtigen zaak, door den Landvoogd *van Speult* en zyne Raaden, aan onze Opperlandvoogd *de Karpentier* en vervolgens aan Bewindhebberen der Maatschappye voorgedraagen

en

en met de eigenhandig onderteekende bekentenisse der schuldige bevestigt; egter hebben de Engelschen naderhand teegens deeze Regtspleeging, veele zaaken by de Algemeene Staten ingebragt, die wy hier na, (wanneer wy spreeken zullen van het verschil 't geen over dit voorgevallene in *Amboina* tusschen onze en de Engelsche Oost-Indische Maatschappyen ontstaan is) meede kortlyk zullen aanroeren.

Verder zyn 'er geen zaaken van aanbelang voor onze Maatschappye in Indiën voorgevallen, geduurende het bestier van onzen Landvoogd *de Karpentier*, dan alleenlyk, dat de Maatschappye nog in Oorlog was met den *Pangerang* van *Bantam*, wiens haven hy den meesten tyd, met onze Scheepen bezet gehouden heeft, en na dat hy vier Jaaren en agt maanden, zyn ampt loflyk had bediend, heeft hy het zelve op den laatsten van Herfstmaand 1627, weer in handen van zyn voorganger *Koen* overgegeeven en is vervolgens in Slagtmaand daar aan, met vyv ryk gelaaden Scheepen naar *Holland* gezeild, alwaar hy in 't begin van Zomermaand 1628, met deeze Vloot in een goeden staat is aangeland en vervolgens aan de Heeren Zeeventienen, een net verslag van de Indische zaaken, geduurende zyn opperbewind gedaan heeft; van wien hy tot erkentenis van zyne gedaane diensten een deftige belooning ontving; ook wierd hy in Wynmaand van dat zelve Jaar, in de Kamer van Amsteldam tot Bewindhebber der Oost-Indische Maatschappye verkooren, en is 's Jaars daar aan als meedegemagtigden der Maatschappye naar *London* vertrokken, om (waar 't doenlyk) de geschillen met de Engelschen te vereffenen; ook heeft hy tot den 5den van Herfstmaand

maand 1659, (zynde de dag van zyn overleiden) zyn Bewindhebbers-ampt, met veel naarstigheid en lof bediend.

Hier boven hebben wy gezeid, dat *Jan Pietersz. Koen* in 't Jaar 1627, voor de tweede maal als Opper-Landvoogd en dus als opvolger van *Pieter de Karpentier*, weer op *Batavia* kwam:

Kort na zyn te rugkomst in 't Vaderland, was hy al door de vergaadering van Zeeventienen op nieuws aangezogt, om weer het ampt van Oppergebieder der Maatschappye in Indiën te aanvaarden, dewyl men van zyne uitmuntende bekwaamheid en van zyn doorzicht in der Indische zaaken, ten vollen overtuigd was. Ook had hy op dit hun sterk aanzoek, beloovd, die zaak in overweeging te neemen en aan hun, binnen zekere korten tyd, zyn besluit daaromtrent meede te deelen, na ryp overleg verklaarde hy zig dan ook in 't begin van 't jaar 1624, op zeekere billyke voorwaarde geneegen, aan hun verzoek te voldoen en nam aan, in 't einde van dat jaar, naar de Indien te vertrekken.

Doch een opkoomende donkere wolk, belettede voor eerst zyn vertrek, dewyl men nu in Engeland tyding had gekreegen, van het voorgevallene in *Amboina*, s'Jaars te vooren en de Regtspleeging en strafoeffening aan verscheiden hunner Landsgenooten, daar op gevolgd, schoon nu deeze zaak, meer dan een maand naar 't vertrek van den Heer *Koen* uit de Inlandsche gewesten was voorgevallen en dezelve alleen ter verantwoording van onze Land-Voogd in Amboina *Herman van Speult* en zyne Raaden was; wilden zy egter de schuld daar van meeden ten lasten van den Heer *Koen* brengen en nu vernoomen hebbende, dat hy weer als Oppegebieder

der

der Maatschappye naar Indien stond te vertrekken, trachtten zy zulks door allerleij wegen te beletten, want een man die zy zoo doodlyk haatten en naar hun meening, zoo veel kwaad aan hunnen Indischen Koophandel had toegebragt, weer met zodanig een groot gezag bekleed, daar heen te zien vertrekken, was hun ten uitterste hinderlyk, schoon hy, in Indien zynde, haar nooit eenigsints had benadeeld, maar slegts belet; dat zy hunne snoode ontwerpen, niet hadden kunnen ter uitvoer brengen en weegens kwaade behandeling, d'onzen aangedaan, maar weerwraak had genoomen, volgens den last welke hy van zyne Meesters had ontvangen. Ook slaagden zy zoo wel in dit hun voorneemen, dat zy nu deeze, dan geene zaaken ten zynen laste bragten en dus zyn vertrek tot in 't begin van 't Jaar 1627 wisten uittestellen. Zelvs lieten zy door hunnen afgezant *Carleton* in 't Jaar 1625 aande Algemeene Staten verzoeken: dat men *Koen* niet weer als Oppergebieder naar Indien wilde zenden en dat men *Laurens Maarschalk*, een van de opontbooden Amboineesche Regters, die hunne landslieden aldaar meede veröordeeld had, mogt in verzeekring neemen.

Geduurende deeze zweevende verschillen tusschen d'onzen en de Engelschen, heeft hy het meede bewind over den handel onzer Maatschappye, in de kamer Hoorn gevoerd, tot dat hy in Lentemaand van 't Jaar 1627, met eene Vloot van neegen Scheepen, uit Texel naar Indiën gezeild is.

Zyn vertrek naar de Oostersche gewesten word verscheidenlyk verhaald, eenigen zeggen dat hy in 't geheim, buiten weeten der Engel-

schen en slegts maar met kennis van eenige Bewindhebberen die tot het geeven der geheime bevelen gevolmagtigd waren, onder een verbloemde Naam en geringe bediening als Konstapels-Maat, op 't Schip de Gallias van Hoorn, uit deeze Landen is vertrokken; zonder dat een der Vlootelingen zulks bewust was en dat hy eerst op zekere bestemde hoogte aan zyn Schipper een en andermaal verzogt had? om den Scheeps Raad te beleggen, dewyl hy aan dezelven een zaak van groot gewicht had voorte stellen; doch deeze had hem zulks eerst op een onbescheiden wys geweigerd, willende hem met geweld dwingen: dat hy die zaak eerst aan hem openbaarde en wanneer *Koen* volstandig by zyn eerste verzoek bleev, dreigde hy hem voor de mast te zetten, egter had hy zig bedacht en beriep zyn Scheeps Raad by een, aan wien *Koen* vervolgens verzogt had, dat zy zonder eenige verzuim, den Zeevoogd vande Vloot gelievden aan boord te sjouwen, (dat is door een Scheeps sein aan boord ontbieden) dewyl hy hem zaaken van belang had voorte stellen, hierop was den Schipper schier raazend van spyt geworden, meenende dat hy nu zoo wel met den Scheeps Raad, als met hem den spot dreev. Doch deeze de zaak wat ryper overweegende, besllooten aan zyn verzoek te voldoen en lieten de begeerde sein Vlag op hyssen, 't geen eene groote verlegenheid en nieuwsgierigheid onder de geheele Vloot veröorzaakt had, wat zaaken van gewicht het zyn moesten, dat de Zeevoogd nog zoo laat (zynde het al teegens den avond) aan boord vande Gallias wierd ontboden; gelyk deeze dan by zyne aankomst aldaar, ook zyne verwondering daar over aan dien Scheeps Raad te kennen had geeven en aan hun de reeden afvroeg,

waar-

waarop deezen hem het verzoek van de gewaande Konstapels-Maat te kennen gaven, 't geen hem nog meer in verwondering bragt; intusschen had *Koen*, onder begunstiging van den avond, geleegenheid gehad, van kleeding te verwisselen en een deftig kleed, den Opperland-Voogd van Indien passende, aantedoen. Met welk gewaad hy zig dan ook vervolgens in de Kajuit by den Scheeps Raad vervoegd had.

By zyn intreeden, scheen een ieder der Scheeps Raaden als van verwondering voor 't hoofd geslaagen, ziende in plaats van de konstapels maat, dien zy verwagten, een man binnen treeden van een deftig aanzien, statig en tevens ryklyk gekleed en in zyn houding een zwier van achtbaarheid doorstraalende, hy hielp hun egter wel ras uit deeze mymering en verbaasdheid, wanneer hy zig naar den Zeevoogd wende en deeze met groote deftigheid aansprak en te kennen gav: dat hy den Oppergebieder van Indien *Jan Pietersz. Koen* was, blykende uit zyn lastbriev en verdere bescheiden, welke hy hem ter hand stelde. En dat hy dus, om reeden en op 't goedvinden van de bestierders der Maatschappye, onder de bediening en kleeding van Konstapels Maat, tot nu toe zig had verborgen gehouden. Begeerende nu als zodanig door hem ende verdre Scheepshoofden, te worden erkend.

Op dit voorstel was de Zeevoogd als buiten zig zelvs verrukt geweest, de Schipper als van den donder geslaagen en de verdere Scheeps Raaden in de grootste verbaasheid gebragt, zoo dat men in 't eerst niet geweeten had, wat hier op 't antwoorden, doch eindlyk herstelde zig den Zeevoogd en had aan *Koen* verzogt, dat hy een weinig tyds gelievde buiten te staan, ten einde hy zyne

lastbrieven als Opperlandvoogd van Neêrlands Indien, aan den Raad mogt voorleezen en men daarop dan een behoorlyk besluit konde neemen.

Toen *Koen* nu buiten de Kajuit gegaen was, had men de gezeegelde lastbrieven van de Algemeene Staten en Bewindhebberen der Maatschappye, aan de vergaadring voor geleezen, die daarop eenpaarig een besluit naamen om *Koen* als Oppergebieder van Neerlands Indien en Zeevoogd der Vloot te erkennen; waarop hy, weer binnen verzogt zynde, de Zeevoogd het besluit van den Raad hem bekend had gemaakt en teevens van zyn stoel opstaande, hàd hy hem die voorzittende plaats aan gebooden, dewelke door *Koen* was aangenoomen en nu gezeeten zynde, had deeze eene treffelyke netgepaste aanspraak tot den Raad gedaan, waarin hy aan den Zeevoogd onder andren zeide; dat hy zeer voorzigtig gehandelt had, met hem niet eerder 't erkennen, voor en al 'eer hy zyne lastbrieven behoorlyk had nagezien en daar door getoond, dat hy een man was, die zyn zaak verstond en verdiende verder geholpen te worden. en toen zig tot den Schipper wendende (die van angst schier bezweek) zeide hy: dat hy door zyn onbehoorlyke Nieuwsgierigheid en onbeschofte behandeling waardig was, aanstonds van zyn ampt ontzet en verder ten spiegel van anderen gestraft te worden, om dat hy hem een verzoek had geweigerd, dat hy billyk verplicht was aan den minsten matroos toe te staan en dus geheel buiten zyn plicht was geweeken; dat hy hem egter voor dit maal zyne misdaad vergav doch hem vermaande in 't vervolg met meer bescheidenheid omtrent zyn minderen zig te gedraagen. Den Schipper in zyn gemoed overtuigd zynde van zyne misdaad, had onzen Opperland-

Voogd

Voogd voor deeze gunst bedankt en beloovde in 't vervolg zig beter van zyn plicht te kwyten.

In deezer voegen word het geheim vertrek van den heer *Koen* naar Indien, door sommigen verhaald; daar anderen zulks volstrekt tegenspreeken, en zeggen: dat hy niet buiten weten der Engelschen, maar in 't openbaar, met zyne huisvrouw en verscheiden zyner vrienden, als Opper-Landvoogd en Zeevoogd over een vloot van neegen Scheepen, in Lentemaand van 't Jaar 1627, naar de Oostersche gewesten is vertrokken; egter vind men in de Reisbeschryving van *David Pietersz. de Vries*, (die met den Heer *Koen*, op dezelfde Vloot uitgezeild en naderhand door hem op *Batavia* tot Opperkoopman is bevordert) dat hy wel degelyk in stilte en zonder dat de Engelschen of iemand (buiten eenige Bewindhebberen der Maatschappye) daarvan bewust waren, uit Holland is vertrokken en zig onderwegen, op zeekere bepaalde hoogte eerst aan de Vlootelingen heeft ontdekt en dat als toen des Zeevoogds Vlag, welke eerst van 't Schip Utrecht waaide (om dat de Afgezant van Persien daar op zyn verblyv had) van daar wierd afgenoomen en op de Gallias van Hoorn geplaatst. Ook is dit stille vertrek van den heer *Koen*, waarschynlyk door Bewindhebberen der Maatschappye, kwasie buiten weeten van de Algemeene Staten, zodanig besllooten, om reeden; dat den Engelsche Gezant *Carleton* (gelyk wy hier voren gezegd hebben) wel uitdrukkelyk, onder anderen aan haar Hoogmogende verzogt had: dat men den Heer *Koen* niet weer als Opperlandvoogd naar Oost-Indien wilde zenden; uit welk verzoek wel duidelyk bleek; dat de Engelschen

 garsch

ganſch geen vrienden van hem waren, waartoe hy haar ook eenigſints reeden had gegeeven, dewyl hy hun geſmeed ontwerp, om alleen meester van den Ooſt-Indiſchen handel te worden, manmoedig had verydelt; maar het geene zy hem verder te laſten hebben geleid, weegens 't voorgevallene in *Amboina*, was geheel bezyden de waarheid, alzoo hy voor dat voorval, bereids naar *Europa* was vertrokken.

Hy had een zeer voorſpoedige reize, alzoo hy in ruim zes maanden en wel op den 27ſten van Herfſtmaand 1627 met zyne Vloot voor *Batavia* is aangeland, en op den 30ſten daaraan volgende, het Opperbewind van den Heer *Karpentier* heeft overgenomen.

Kort na zyne aankomſt, wierd *Batavia* door den *Mataram* of Keizer van *Java* met tachtig duizend man beleegerd, na dat deeſe bevoorens in 't Jaar 1622. den Koning van *Soerabaja* den Oorlog aangedaan en met zyn Leeger de Stad *Soerabaja* eenige maanden omcingelt had, doch door gebrek aan leevensmiddelen; met ſchande had moeten aftrekken; 't geen eenigſints zyn grootſch ontwerp verydelt had, alzoo zyn voorneemen was, eene Opper-Monarchye te veſtigen en zig als alleen heerſcher van 't groote Eiland *Java* te doen erkennen; waar aan nog veel ontbrak, dewyl de Koninkryken *Soerabaja*, *Bantam* en *Jakatra* geenſints hem als Keizer van *Java* wilden erkennen en geheel onafhankelyk van hem waren. Onze Maatſchappye had egter naar de verovering van *Jakatra* en de bouwing van de Stad *Batavia*, 's Jaarlyks aan hem een Afgezant met eenige geſchenken gezonden, om hem waar 't doenlyk in een goede luim te houden.

Egter mogt dit nu weinig helpen, alzoo hy bereids eenigen tyd van een ontwerp had zwanger gegaan, om *Batavia* door verraad, of by verrasfing in te neemen, want zoo hem dit gelukken mogt, verbeeldde hy zig wel haast meester van 't nabuurig Koninkryk *Bantam* te zullen werden, doch een en andermaal was hem zyn aanslag gemist, waarom hy voorgenomen had, 't geen hy met list niet had kunnen verkrygen, nu met geweld t'onderneemen; dierhalven was hy met een Leeger van 12000 man, in 't laast van Herfstmaand, voor *Batavia* genadert, en had zig op de Javaansche wyze redelyk wel verschanst; egter hadden d'onzen, met behulp van eenige Inlandsche Vryburgers en Chineesen, een heevigen uitval gedaan, waarby zy wel vier hondert Javaanen uit hunne nieuwe werken verjaagd hadden, een goed gedeelte van dezelve in de pan gehakt, en vervolgens een gedeelte van hunne verschansingen in den brand gestooken. Ook vond onze Opperlandvoogd goed, een gedeelte van de nieuw opgebouwde Stad *Jakatra* aan de vlam op te offeren, op dat de vyand daar in niet nestelen zoude.

Vervolgens deed de vyand op den 22sten van Herfstmaand, van 't volgende Jaar 1628, 's nachts een aanval op een Reduit, Hollandia genaamd, leggende aan eenen hoek van de Stad, waar in slegts eene bezetting van 24 man was. De Javaanen haddende Stormladders gericht, en waaren al in stilte beezig, deeze kleine Vesting te beklimmen, wanneer de onzen hen eerst gewaar wierden, doch zy wierden door onze geringe bezetting zodanig ontvangen, en eenige uuren met hunne geheele macht tegen gehouden, tot dat 'er zes honderd man van de onzen, in den morgenstond

tot hun ontzet kwamen; met wiens hulpe zy de *Javaanen* niet alleen dwongen van hunne onderneeming af te zien, maar zy vervolgden ze zelvs tot binnen hunne Verschansinge, waar uit zy hen niet alleen gedeeltelyk verjaagden, waarby wel 1200 Javaanen sneuvelden, maar zy staken ook wel de helft daar van in brand, waarna zy zeegepraalende in 't Kasteel *Batavia* te rug kwamen, en hadden by deezen uitval slegts 25 man verlooren.

's Vyands Leger leed nu veel door desertie als andersints, zodanig dat zy in 't laatst van Wynmaand, maar ruim 4000 man sterk waren, waarom *Koen* besloot, op den 21 van gezegde maand, *Jacques Lefebre*, (geweezen Landvoogd der *Molukkes*,) met de meeste macht der Maatschappye, bestaande in 2866 man, den vyand geheel te verjaagen, 't geen hem ook zoodanig gelukte, dat zy hunne geheele legerplaats verlieten, en wyd en zyd het haazenpad koozen, waar op men hun geheele leegerplaats aan de vlam opofferde. Men kreeg ook van hun wel 150 Vaartuigen tot buit, die meest door ons Volk verbrand wierden.

Weinig tyds daar na, ontvingen de verstrooide vyanden nieuwe Hulptroepen, waarop zy zig weer verzamelden, en op hun beurt de onzen onverwagt overvielen, waar door deeze in wanorder werden gebragt, en 40 man by dien aanval verlooren. Doch de Javaanen lieten overal verspreiden, dat zij eene volkomene overwinning bevogten hadden; 't geen den Koning van *Bantam* aangenaam was te hooren, doch hy hield zig egter onzydig, om naderhand de party van den overwinnaar te kiezen.

Daaglyks kwam 'er nu, nieuwe versterking in

't

't vyandlyke Leger. Ook had de Keizer (zoo als men naderhand van eenige gevangenen hoorde) aan zynen Veldheer bevel gezonden, om by de verovering van *Batavia*, geen een Hollander in 't leeven te spaaren en de veroverde Effecten der Maatschappye, naar *Mattaram* te vervoeren.

Doch de Vyand bespeurde, dat zy ons Kasteel zoo schielyk niet tot de overgaav konde dwingen, trachten toen de Rivier te verleggen en de spruit der zelve, welke naar onze vesting liep, te stoppen; om de onzen door gebrek aan water tot de overgaav te noodzaaken, maar dit mislukte hun door de kloekheid der onzen, die hen met bebloede Koppen dwongen van hun voorneemen af te zien; waar na zy de geheele beleegering van *Batavia* opbraken en als laffe Blodaarts de vlugt namen; egter tragtten zy in 't begin van Slagtmaand, de hier vooren gezeide Reduit Hollandia, te overrompelen, dat mede voor hun verkeert uitviel.

Kort daar na had de Keizer van Mataram een' snooden toeleg gesmeedt, om onze Opper-Land-Voogd *Koen* van kant te helpen, door middel van eenige Javaanen; doch hy ontkwam gelukkig dit gevaar, maar den Hoofdman de Soldaaten van 't Kasteel *Batavia*, verloor daar by het leven.

Vervolgens is de Heer *Koen*, (na dat hy onze Maatschappye in verscheiden Ampten en voornaamlyk als haar Oppergebieder loflyk had bedient) op den 22sten van Herfstmaand 1629, op *Batavia* overleeden in een ouderdom van ruim 42 Jaaren en in 't Stadhuis van *Batavia* (zynde te diertyd eene Kerk) met groote pragt begraaven en was de eerste Opper-Landvoogd, die op ons Hoofd Kantoor overleeden is.

Het verdere voorgevallene onder het tweede Opper-Landvoogdschap van *J. P. Koen*, zoo in *Amboina* als elders, zullen wy, om den draad dier voorvallen niet telkens aftebreeken, hier na kortelyk aanroeren.

AGTSTE HOOFDSTUK.

Zynde het geene in de Indiën onder het Opperbewind der Landvoogden Jacques Spex, Hendrik Brouwer en Anthony van Diemen *is voorgevallen.*

De opvolger van den Opper-Landvoogd *Koen*, was *Jaques Spex*, die der Maatschappye al kort na haare oprechting, veele diensten in den Indischen Handel en wel voornaamelyk in *Japan* had gedaan, waar hy eenige tyd als haar Opper-Koopman, den Handel met groot voordeel voor haar, had gedreeven. Om nu aan de Bewindhebberen der Maatschappye weegens den Japansche handel meerder lichts te geeven, had men goed gevonden, hem van daar naar Holland te ontbieden, alwaar hy vervolgens is aangeland en aan zyne Meesters mondeling verslag gedaan hebbende, is hy vervolgens door dezelven tot Directeur van den Jndische Handel verheeven en in Wynmaand 1628, met 6 Scheepen uit Holland naar *Batavia* vertrokken, alwaar hy twee dagen na den dood van den Heer *Koen* is aangeland en in 't laast van Herfstmaand 1629 door den Indischen Raad by provisie als zevende Opper-Landvoogd der Maatschappye is aangesteld.

Hy heeft voor de Maatschappye geduurende zyn bewind, geen nieuwe veroveringen gedaan, maar zig voornaamelyk toegelegt, om haare handel meer en meer uit te breiden, waarom hy ook aan onzen zevenden Landvoogd der Moluk-

kus

kus *Gysbert van Lodestein* last gav, een nieuw verbond met den Koning van Ternate *Hbamza* genaamd (die opvolger van Koning *Modafar* was) te sluiten waar in, voor eerst bepaald was: „ „ dat alle het gepasseerde wederzyds vergeeven en „ vergeeten zoude zyn en dat die Koning wel „ plegtelyk beloovden, alle de Verbonden door de „ onzen met zyne Voorzaaten gemaakt, stiptelyk te zullen onderhouden.

„ Ook beloovde die Vorst weiders, het bestand 't geen hy of zyne voorzaaten, met de „ Spanjaards en Portugeezen hadden aangegaan, „ te zullen verbreeken en geen Vreede met dezelven te zullen sluiten, buiten toestemming van „ onzen Landvoogd, maar in tegendeel, die „ Natien zoo te water als te land, te beleegeren en zyne onderdaanen wel uitdruklyk te „ verbieden, met hun geen sluikhandel van Nagelen te doen, maar die Speceryën droog en „ wel gezuiverd, aan de onzen alleen te zullen „ leeveren, teegens vyftig Realen van agten de „ bhaar van 625 Hollandsche Ponden". Verders maakte men daar by eenige schikkingen, zoo tot uitwisseling der gevangenen, terug geeving der wederzydsche overloopers, als andersints; alles breeder by het zelve verbond beschreeven 't geen by *Valentyn* in zyne beschryving der *Molukkus*, te vinden is.

Wanneer nu de Opper-Landvoogd *Spex*, byna drie Jaaren het oppergebied over Neerlands Indien gevoerd had, is hy op den 7den van Herfsmaand 1632, van *Batavia* naar Holland vertrokken en was de eerste die aan zyn Scheeps Volk eene premie van drie maanden Gage meerder beloovde om benoorden Engeland, of (zoo men gewoonlyk zegt) agter om te zeilen, welke

pre-

premie ook in laater Jaaren, in tyden van Oorlog, meede verscheiden maalen aan het Scheeps Volk is toegezegt.

Zyn vervanger was *Hendrik Brouwer*, die al int Jaar 1613 in *Japan* tweede bediende in rang der Maatschappye was en vervolgens van daar naar Holland vertrokken zynde, van 't Jaar 1617 tot 1632, geweest Bewindhebber der Maatschappye te Amsteldam, in welken tusschen tyd, hy als een der gemagtigdens naar London is vertrokken, om de verschillen over het voorgevallene in *Amboina* te vereffenen, waar na hy in Lentemaand van 't laast gedagte jaar, met drie Scheepen als Opper-Landvoogd naar *Batavia* is vertrokken, en daar op den 5den van Herfstmaand aangeland en twee dagen daar na plechtig als Opper-Landvoogd ingehuldigt. Onder zyn bestier, het geene tot in 't einde van 't jaar 1635 geweest is, is 'er meede weinig ten opzigte onzer Maatschappye in de Indien voorgevallen, dan alleenlyk dat hy, op het loffelyk spoor zyner braave voorgangers, den Koophandel tot groot voordeel der Maatschappye, alomme heeft gedreeven en uitgebreidt. Hy vertrok in dat zelve jaar met 8 Scheepen naar 't Vaderland, laatende tot zynen opvolger, *Anthony van Diemen*.

Deeze was de Neegende Opper-Landvoogd onzer Maatschappye en was eerst in eene geringe bediening naar de Indien vertrokken, vervolgens in 't jaar 1626, door verscheiden bedieningen heen, tot den rang van Ordinaaris Raad van Indien bevorderd en in 't jaar 1630 (om redenen ons onbekend) naar Holland vertrokken; twee jaaren daar na, ging hy in den zelfden rang weer naar *Batavia*, waar hy toen algemeene Gezaghebber van onzen Handel wierd en ver-

vervolgens tot Opper-Landvoogd is verkooren.

Hy was de eerste Opper-Landvoogd, die den handel op Tonking begon en vertrok vervolgens 1637 van *Batavia* naar *Amboina*, daar weer vry wat onlusten, sedert en nog onder het bestier van onzen Landvoogd *van Speuld* waren voorgevallen.

Deeze had wel in den jaare 1623 en 1624, een verbond gemaakt met de Inwoonders van de Eilanden *Lesfidi* en *Manipa*, welkers Inwoonders, de geweldenaryen en slinksche streeken van den Ternataanschen Stadhouder *Hidajat* moede waaren, zig aan de Maatschappye onderworpen en beloovden alle haare Kruid Nagelen op Lyv straffen, alleen aan de onzen te leeveren. Ook had hy in 't laast gedagte jaar, de Inwoonders van Oost *Ceram* en van *Goram*, die aan veele gevlugte Bandaneesen schuilplaats verleend en veele onzer onderdaanen van *Amboina* geroovd hadden, met kragt van Wapenen gedwongen, zig meede aan de Maatschappy te onderwerpen, zynde met deezen, ofte wel met de inwoonders van *Oostceram*, *Goram*, *Kefting Goeli Goeli*, *Oerong* en *Killiwari*, in Wintermaand van 't zelve jaar een Verbond gemaakt, waar by aan hun vergund wierd: om vry op *Amboina* te mogen komen handelen, mits zy zig voortaan, als getrouwe onderdaanen onzer Maatschappye gedroegen.

s'Jaars daar aan, zynde 1625, was *van Speuld*, met behulp van de Vloot, onder het bevel van *Jacques L'Hermite* uitgevaaren (welkers reize wy hier-na kortelyk zullen aanroeren) naar klein *Ceram* gezeild, dier inwoonders den Oorlog aangedaan en alle hunne Nagelboomen in brand gestooken of verwoest, om dat zy met den nieuwen Onder-Koning van Ternate *Kimilaha Leliato*,

die

die in plaats van den overleedene *Hidaijat* was gekomen, op welkers voetspoor, deeze meede gestadig de Inwoonders van de Amboineesche Eilanden teegens het bestier der onzen oprokkende en hem aanzettede om de Nagelen aan de vreemdelingen te verkoopen.

Vervolgens is de Landvoogd *van Speuld* in 't jaar 1627, eerst naar *Batavia* en vervolgens naar *Mocha* vertrokken. In zyne plaats, was *Jan van Gorkum* tot Landvoogd van *Amboina* benoemd; deeze had kort na zyne aanstelling getragt, met dien listigen en kwalyk gezinden Steedehouder, vreede te maaken, doch hy deed zulke ongehoorde eisschen, dat men hem wel geheel *Amboina* zoude hebben moeten inruimen; dus liep deeze onderhandeling vrugteloos af.

In 't jaar 1628 kwam onze Landvoogd der Molukkus *Jacob Le Febre* in *Amboina*, met een' eigenhandige briev van den Ternataanschen Koning *Hbamza*, met bevel aan zynen Onder-Koning *Leliato*, om zig met de onzen te verdraagen en voortaan geene Nagelen aan vreemdelingen te verkoopen, maar dezelven alleen aan de bediendens onzer Maatschappye, teegens den vast gestelden prys te leeveren; doch deeze kreunde zig weinig aan dit bevel, en ging voort, om de Amboineezen oproerig teegens ons te maaken; ook ontdekte men naderhand, dat die Briev meest veinzery was. Vervolgens was *van Gorkum* naar *Batavia* vertrokken, laatende in zyne plaats *Philip Lucaszoon* tot zesde Landvoogd in *Amboina*.

In deezen tyd kwam 'er een Tarnataanse Prins *Ali* genaamd, in *Amboina* als gemagtigde van zyn Koning, om de verschillen tusschen d'onzen en *Leliato* te vereffenen, ook slaagde hy daar in

in wel zoo verre, dat die Onder-Koning, benevens de inwoonders van *Loeboe*, *Kambello* en *Lessedi* beloovden: alle haar Nagelen, zuiver en droog aan ons te leeveren, teegens 60 Realen van agten de bahaar; verders beloofden zy, allen Sluik-handel met de vreemdelingen te staaken.

De overige Artikulen van dit Verbond waren op den zelfden voet ingericht; als de voorige verbonden met de Amboineesche volkeren aangegaan.

In plaats van den Landvoogd *Lucaszoon*, kwam 1631 van *Batavia* in *Amboina* als zevende Landvoogd van dit wingewest, *Artus Gysels*, die kort na 't aanvaarden van zyne bediening, een hongitocht teegens de vreemde Sluikhandelaars deed, doch was door zyne kleine macht genoodzaakt vrugteloos naar 't Kasteel te rug te keeren, om beeter geleegenheid af te wagten; die zig ook ras opdeed, alzoo de Zeevoogd *Adriaan Martenszoon* met eenige Scheepen van *Batavia* alhier aanlanden, des hy, met deeze hulp versterkt, dien tocht met een gewenscht einde hervattede, veele Hitoeëzen en andere bedwong en 22 Smokkel Vaartuigen in brand deed steeken, hy was hier toe voornaamelyk bewoogen, doordien men dit jaar een groote Nagel-Oogst gehad had, waar van slegts aan onze Maatschappye 1400 bahaaren geleeverd en alle de overige aan de Smokkelaars verkogt waaren.

Kort daar aan wierd de Landvoogd *Gysels* vervangen, door *Anthony van den Heuvel*, alzoo men op *Batavia* verspreidde, dat hy de rebellie eer begunstigt als gestuit had, waar op *Gysels* om zig van dien blaam te zuiveren, naar *Batavia* vertrok.

Deeze nieuwe Landvoogd verbeelden zig, dat hy wel haast het oproer in *Amboina* zoude dempen

pen en nam, onder schyn van Vriendschap, den Kapitein *Hbitoe Kakliali* genaamd en eenige van zyn aanhang gevangen; dewyl deeze de groote oorzaak van het oproer was en toegelegd had, om tegens de plechtigste verbonden aan, de Wapenen teegen de Maatschappye optevatten, ja zelvs daaromtrent by den Koning van *Makasser*, om hulp en bystand had verzogt.

Vervolgens ging *van den Heuvel* met eenige Hitoeezen een nieuw verbond aan, waar by deeze de gevangenneeming van *Kakliali* goedkeurden en beloovden zig voortaan, als getrouwe onderdaanen der Maatschappye te gedragen en met de Inwoonders van *Loeboe* en *Kambello* (die op den raad van den Ternataanschen Steedenhouder op nieuws gerebelleerd hadden) geen gemeenschap te zullen houden. Verders was dit kontrakt, zoo omtrent het leeveren der Nagelen, hulpbewyzing aan d'onzen, als andersints, almeede op den voet van de voorige Verbonden ingericht en op den 28 van bloeimaand 1634, wederzyds onderteekend.

Veele Hitoeezen hielden zig egter niet aan dit verbond en weigerden zig onder de gehoorzaamheid van onzen Landvoogd te begeeven, ook hadden de Inwoonders van 't Eiland *Amblau*, ons volk in de Logie aldaar vermoord; 't welke meest wierd toegeschreeven, aan de straffe wyze van Regeering, die *van den Heuvel* in *Amboina* had ingevoerd.

Wanneer nu *Artus Gysels* zyne verantwoording aan de hooge Regeering van *Batavia* behoorlyk gedaan had, was deeze door hun vervolgens als Kommissaris van de Oosterschen gewesten, met eene Vloot van 8 Scheepen weer na *Amboina* gezonden, alwaar hy in Sprokkelmaand

1635

1635 aanlandde, *van den Heuvel* op zyn beurt uit het bewind stiet en aldaar in zyne voorige eer hersteld wierd; waar na *van den Heuvel* bevel kreeg: om zig op *Batavia* nopens zyn gehouden gedrag te verantwoorden; die dan ook daar heen vertrok en zig zoo onbetaamlyk omtrent de Hooge Regeering aanstelde, dat deeze hem door hunnen Fiskaal in Rechten betrokken en hy door den Raad van Justitie gevonnist wierd, om als een Lasteraar op het Schavot zyn straf te ontvangen; waar na hy voor infaam wierd opgezonden; vervolgens heeft hy zig by de Engelschen in dienst begeeven, die hem zelvs in 't jaar 1639, als haar afgezant naar Holland zonden, om was het doenlyk de oude verschillen by te leggen; Doch Bewindhebberen onzer Maatschappye wilden hem als zodanig één niet erkennen, dies hy onverrichter zaaken, moest vertrekken.

In Herfstmaand 1635. vertrok *Artus Gyzels* met twee Amboineesche Edellieden naar *Batavia*, laatende tot zyn Vervanger *Jochem Roelofsz van Deudekum*; dit was een trotsch en hoogmoedig Man en (schoon aan hem door den Heer *Gyzels* een wydloopige memorie omtrent het bestier dezer Landvoogdye was gegeeven, welke memorie onder ons berust, doch is veel te wydloopig om hier te plaatsen) handelde hy egter de Amboineezen, zoo Bondgenooten als onderdaanen, zeer slegt en zelvs veel erger dan *van den Heuvel*; waar door meest alle de Inwoonders van ons afvielen, eenigen met hunne goederen naar het gebergten vluchten en veelen van hun zig by de oproerige begaven, die met deezen onderstand stoutmoedig wierden en één onzer Forten langen tyd belegerden, het welke egter door de dapperheid der bezettelingen, bestaande slegts

uit een Luitenant en 10 Soldaaten, nog behouden wierd.

Onze Landvoogd, door zyne straffe Regeering zig nu in 't naauwziende, hield zig binnen de muuren van het Kasteel en gav van deezen slegten toestand, aanstonds kennis aan de Regeering te *Batavia*; het duurde egter tot in Louwmaand van 't Jaar 1637, eer hy bystandkreeg, wanneer onze Opper-Landvoogd *van Diemen* met twee Raaden van Indiën *Anthony Kaan* en *Jan Ottens* van *Batavia* met 17 Scheepen, voorzien met twee duizend Soldaaten, behalven de Bootsgezellen, aldaar aanlandde en daags na zyne aankomst met 1500 Man eene landing deed, na dat hy alvoorens door eenige *Orangkays* die ons getrouw gebleeven waaren, van den toestand en sterkte der muiters onderricht was; hy viel aanstons op verscheiden van s'Vyands werken aan, waar van hy 'er eenige stormenderhand veroverde en verscheiden Vyanden gevangen kreeg; ook veroverde men by deeze landing, eenige stukken geschut, 34 vaten buskruid en verdere oorlogs behoeftens, als meede vyv oorlogs *Coracoras* en wel 100 andere vaartuigen, die meerendeels in den grond geboord, doch de besten daar van by onze Vloot gehouden wierden.

Men had egter ook by deeze onderneeming aan onzen kant, eenige dooden en gekwesten bekomen, onder welke laatsten den Raadsheer *Ottens* was, welkê met 500 Man, den eersten aanval had gedaan en dus het hevigste vuur der vyanden had moeten verduuren.

In eene der veroverde Vestingen op *Luccila* liet *van Diemen* eene bezetting van 400 Man en vyv Oorlog-Scheepen voor de zelve op de reê, met

met bevel om de gevlugte oproerigen in hunne schuilhoeken in de bosschen op te spooren en alle hunne Nagelboomen uit te roeijen, waar na hy met 12 Scheepen naar ons Hoofdkantoor vertrok en den 30 van Louwmaand aldaar voor 't Kasteel *Victoria* aanlandde; hy ging vervolgens verscheiden andere sterktens der Muitelingen verôveren, het geen de meesten van hun, zoodanig in 't naauw bragt, dat zy van hem den vreede verzogten, waarop deezen dan ook in genade wierden aangenomen.

Vervolgens kwam by hem een afgesant van den Koning van *Ternate*, met een eigenhandigen briev van dien Vorst, waar in hy zig tragtte te zuiveren van den blaam die hem was opgelegt; als of hy de hand in 't oproer geleend had; maar gav de schuld van dit geheele bedryv aan zyn Stadhouder *Leliato* en verzogt laatstelyk daar by, dat men hem teegens den Koning van *Tidore* en tegen de Spanjaards wilde te hulpe komen.

van Diemen zeilde vervolgens met zyne vloot naar de Hitoeëesche Kust, welkers Inwoonders voor 't grootste gedeelte van de Maatschappye waren afgevallen en dus dit Land in verscheiden partyschappen verdeeld was; hy nam ook met zig de twee gevangene *Orangkays*, die bevoorens door den Landvoogd *Gysels* naar *Batavia* waren gevoerd; een van welken de meergemelde Kapitein Hitoe *Kakiali* was; de andere *Orangkaya* schonk hy zyne vryheid, mits dat deeze bewerkte, dat de Hitoeëezen tot hunne plicht keerden; doch zy wilden onzen Opper-Landvoogd dwingen, om *Kakiali*, meede los te laaten, 't geen hy hun afsloeg. De nieuwe Ternataansche Stedehouder *Sibori* genaamd, had het meede door zyn goed beleid zoo ver gebragt, dat hy de meesten onder-

Q 2 daa-

daanen zyn's Konings in *Amboina* tot hunnen plicht gebragt had, die beloovt hadden, zig voortaan stil en vreedzaam te houden, waar op de voorige Stadhouder *Leliato* (ziende zig van zyn meesten aanhang verlaaten) uit vreeze voor straf, om den Vreede smeekte, met belovte om alle de vreemde Handelaars te doen vertrekken.

Toen nu de meeste onlusten in *Amboina* door onzen Opper-Landvoogd *van Diemen* zoo door de Wapenen als door zyn uitmuntent beleid gedempt waren, beriep hy teegens den 30 van Bloeimaand 1637, alle de *Orangskay's* op een algemeenen landdag aan 't Kasteel *Victoria*, daar ook de meeste van hun verscheenen, behalven veelen van de Kust van *Hitoe*, die eerst *Kakiali* in vryheid wilden hebben, 't geen hun wierd afgeslagen; de overige Amboinsche *Orangkaya's* die op den landdag verscheenen waren, zoo Christenen als Mahomettaanen, bevestigden en bezwooren op nieuws alle de voorige Verbonden met hun gemaakt, waar by egter onder anderen nader bepaald wierd; dat men aan hun voortaan voor de bahaar Nagelen, 70 Ryksdaalders zoude betaalen en dat zy ook aan onze andere kantooren in *Amboina*, zoo wel als aan ons Hoofdkantoor de Kleedjes en de Ryst voor den zelfden prys zouden kunnen bekomen. Ook verbond zig de nieuwe Ternataansche Stadhouder op nieuws: dat zyn 's Koning onderdaanen in *Amboina*, ingevolge de voorige verbonden, alle hunne Nagelen zuiver en droog, aan onze Maatschappye zouden leeveren; ook, dat zy gehouden zouden zyn, op de eerste aanmaaning van onzen Landvoogd, met hunne *Coracora's* aan 't Kasteel te komen, om met hem de Hongitocht te doen en alle de Vyanden onzer Maatschappye, meede voor hunne Vyanden te houden. Ge-

Geduurende deeze vergadering, had men in 't algemeen goed gevonden, om den muiteling *Leliato* aan 't Kasteel te ontbieden, 't geen deeze weigerde; waar op de nieuwe Ternataansche Stadhouder, onze Opper-Landvoogd raadde, om hem den oorlog aan te doen; hy scheen dit ook al verwagt te hebben, alzoo hy bereids eenige Vaartuigen in gereedheid hield, om zyne Vrouwen en besten Effecten naar 't Eiland *Kelang* over te voeren, en zoo hy het te kwaad kreeg, meede daar heen te trekken.

De Landvoogd *van Deudekum*, na dat hy nu twee Jaaren zeer slegt geregeerd had, wierd vervangen door den buitengewoone Raad van Indien *Jan Ottens*, als tiende Landvoogd van Amboina.

Wanneer nu de Heer *van Diemen* hier alles (zoo goed doenlyk) in rust gebragt had, verzeilde hy in gezelschap van den buiten gewoonen Raad *Kaan* en den afgezetten Landvoogd *van Deudekum*, op den 14den van Zomermaand met 8 Scheepen naar *Batavia*, laatende in *Amboina* de rest van de overige Scheepen en 400 man tot bezetting van de Forten; hy gierde op *Makasser* aan en maakte Vreeden met dien Koning, waar by onder anderen bedongen wierd: dat zyne onderdanen geen onderstand aan de Portugeesche bezetting in Malakka zouden bezorgen en dat zy ook voortaan, geen smokkel handel met de Amboineezen zouden doen. Vervolgens kwam onze Opper-Landvoogd met zyne Vloot den 8sten van Hooimaand van 't zelve Jaar, voor *Batavia* te rug.

Onze nieuwe Landvoogd *Ottens*, ziende dat de Hitoeëezen door strenge middelen niet te beweegen waren, besloot aan hun verzoek te voldoen en liet *Kakiali* los, schoon teegens den Raad des

Ternataanschen Stadhouders; hy hoopte hier door de rust in *Amboina* geheel te herstellen, doch zulks mislukte hem, en de weerspannelingen verkooren deezen Belhamel tot hun hoofd, doch naderhand ziende, dat hy van zyn meeste Bondgenooten verlaaten was, besloot hy te veinzen en een schyn van Vreeden met onze Maatschappye aantegaan, waar by hy, als hoofd der Hitoeezen aannam, alle de Nagelen die onder zyn gebied groeiden, aan de onze te zullen leeveren, en beloovde verder zig stiptelyk aan de oude verbonden met de Hitoeëezen gemaakt, te zullen gedragen. Men ondekte egter wel haast zyne geveinstheid, alzoo hy meer dan de helvt der ingezamelde Nagelen in stilte naar *Kambello* liet voeren, om daar aan eenige Sluikers die met 12 Jonken op de Ree *van Kambello* lagen, te verkopen. 't Geen wy vooreerst niet konden beletten, door dien de Inwoonders van *Kambello*, nog teegens de onzen Rebelleerden. Hy had ook, in 't geheim, Gezanten afgevaardigt aan den Koning van *Makasser*, om hulp teegens de Maatschappye te verzoeken, 't geen door den Stadhouder *Sibori*, ontdekt wierd,

In Sprokkelmaand van 't Jaar 1638. kwam onze Landvoogd *van Diemen*, verzeld van den Heer *Kaan* met eene Vloot van 17 Scheepen weer in *Amboina*. Met deeze Vloot zeilde hy in Grasmaand naar *Kambello*, om die weerspannelingen tot reeden te brengen: Hier ontmoettede hy de Ternataansche Koning *Hbamza* met een vloot *Coracora's*, met wien hy over deeze zaak raadpleegde. Hy vernielde op *Kambello* wel 60 Vaartuigen, doch de Ternataansche Vorst kon nog niet goed vinden, om die Plaats formeel te beleegeren; intusschen had men met goedvinden van dien Koning, den Muiter *Leliato*, die van zyn meesten

aan-

aanhang verlaaten was, met geweld gevangen genoomen.

Vervolgens kwam onze Opper-Landvoogd met dien Koning naar eenige woordenwisseling overeen, omtrent de Landen welken hy in *Amboina* in eigendom zoude bezitten, waarop met dien Vorst op den 18den van Zomermaand 1638, alle de voorige verbonden vernieuwt wierden; waarby ook onder anderen, nader bepaald was: dat geen vreemde Handelaars, van wat Natie dezelve ook mogten zyn, in zyne Landen zouden moogen handelen, dan alleen zoodaanigen die met Pascedullen van onze Maatschappye voorzien waren. Alle de Nagelen die onder zyn gebied groeiden en ingezaameld wierden, moesten droog en wel gezuiverd aan de onzen geleeverd worden, teegens 70 Ryksdaalders de bahaar van 550 ponden Hollandsch. Verder wierd aan den Koning ook beloovd: dat de Maatschappye hem 'sjaarlyks boven de voorrechten aan hem en zyne Voorzaten, by de voorrige verbonden, toegestaan, zoude geeven, 4000 stukken van agten; mits dat men hem niet bewyzen kon, dat hy of zyne onderdaanen, eenige Nagelen aan Vreemdelingen verkogt hadde. Voorts wierden daarin zoodanige schikkingen gemaakt, zoo omtrent den bystand, die weederzyds zoude gegeeven worden, by aanvallen van, of verweeren teegens den Vyand, als omtrent den Christelyken en Moorschen Godsdienst, indiervoegen als by voorige verbonden bepaald was.

Daarna vertrok *van Diemen* met drie Scheepen naar *Batavia*, en nam *Leliato* als gevangene meede, die naderhand op last van zyn' Koning, aldaar onthoofd wierd.

De Landvoogd *Ottens* en de Koning van *Ter-*

nate deeden vervolgens alle moeite, om den Kapitein *Hitoe Kakiali* by zich te noodigen, om meede zyne toestemminge aan de gemaakte verbonden te geeven en die te bezweeren; zelvs zond de Koning aan hem een witten Tulleband ten teeken van zyne byzondere achting: doch hy zogt daaromtrent allerlei uitvlugten, in vreeze zynde, dat men hem over zyne nieuwe ontrouw straffen zoude; egter beloovde hy, aan de gemaakte Verbonden te zullen voldoen. Waarna Koning *Hbamza* naar Ternate te rug keerde.

De Inwoonders van *Kambello* bleeven egter nog al weerspannig teegens de Maatschappye, en verkoozen tot haar hoofd eene *Kimelaba Loeboe*, een vrygelaten Slaav van den Koning van *Ternate*, welke bevoorens onze gevangene was geweest, doch door den Koning op zyne belovten van die Inwoonders te bevreedigen, in vryheid was gesteld. Deeze had aanstons naar zyne verlossinge geweigerd, aan de bevelen van zyn Koning te voldoen en was zelvs met *Kakiali* in eene geheime verstandhouding, ten nadeele der onzen, getreeden; ook hadden zy beide, Gezanten afgevaardigd aan den Koning van *Makasser*, met een geschenk van 10 Baalen Nagelen, om daar door dien Vorst te beweegen aan hun, in hunne snoode ontwerpen bystand te geeven; 't geen egter door deezen werd afgeslagen.

In 't volgende Jaar 1639, kreeg onze Landvoogd nieuwe versterkinge van *Batavia* en liet daarop 400 Man naar *Kambello* zeilen, om die Muiters te bedwingen: doch deeze onderneeming liep, door kwaad beleid der Hoofdlieden, vrugteloos af.

De Muiters hadden egter naderhand by den Koning van *Makasser* door haaren Gezant, het zoo verre gebragt, dat hy aan hun 17 Jonken met

hulp-

hulptroepen gav, mits dat zy dezelve teegens ons, niet aanvallender wyze mogten gebruiken, maar slegts verweerender wyze, zoo onze Landvoogd goed mogt vinden, hen aantevallen, of hunne Nagelbosschen op *Hitoe* of elders te verwoesten: ook beloovde hy hen 's Jaarlyks hulptroepen te zenden, mits dat zy de waarde van dezelven, in goud of slaaven zoude betaalen.

Met deeze hulp versterkt, vondt *Kakiali* egter goed, om onze Vesting op *Lesiedi* te beleegeren; waarin slegts eene bezetting van 50 Man was.

Hy lag hier 5 dagen voor, doch hoorende dat onze Landvoogd voorneemens was het beleg opteslaan, verliet hy zyn voordeel en keerde naar het gebergte te rug. Vervolgens liet hy aan onzen Landvoogd weeten: dat hy niet voorneemens was, eenige Nagelen aan hem teegens den vastgestelden prys te leeveren, maar wel teegens 75 Reaalen van agten de bahaar. Hy wierd ook daaglyks stoutmoediger en lag meer en meer het masker van geveinsdheid af, doordien hy bewust was, dat onze sterktens in *Amboina*, zeer zwak van Volk voorzien waren; om dat het grootste gedeelte dier bezettinge, op last van de Hooge Regeeringe naar *Batavia* gezonden was, waardoor zelvs onze Landvoogd, maar 24 Soldaaten in de Hoofdvesting had behouden: Maar toen hem bericht wierd: dat 'er agt Scheepen tot ontzet in aantogt waren, trok hy weer het Vosfevel aan en verzogt aan onzen Landvoogd, dat hy een Koopman naar *Hitoe* wilde zenden, om de Nagelen te koomen ontvangen: doch zyn voornaamste oogwit was, om een Perzoon van aanzien van de onzen gevangen te krygen en daarteegens *Leliato* te lossen; doch dit verzoek wierd hem een en ander-

maal afgeslagen, egter besloot de Landvoogd naderhand aan zyn verzoek te voldoen, en zond den Koopman met een Jagt naar *Hitoe*, om van hun de Nagelen te ontvangen op afkorting van de Gelden, die de Maatschappye van hem te vorderen had; egter had dezen Koopman bevel: om niet aan Land te gaan, maar aan *Kakiali* te doen weeten: dat hy hem de Nagelen aan boord moest leeveren; gelyk hy dan ook 15 Bharen Nagelen aan boord zond; doch de verdere leevering staakte hy, om dat hy zyn oogmerk niet had kunnen bereiken.

In 't Jaar 1640, deed onze Landvoogd een *Hongi* tocht met 22 *Coracoraa's* en zond 18 van dezelven naar het Eiland *Bonoa*, (meede een der Amboniche Eilanden) om dien Koning welke een bondgenoot onzer Maatschappye was, bystand te doen teegens eenigen zyner oproerige onderdaanen, die men ook, naar weinig teegenstands, overwon, de Hoofden daar van gevangen kreeg en met geweld dwong, om op nieuws de Koning en onze Maatschappye getrouwheid te zweeren.

Dit Jaar had men in *Amboina* eene zeer voordeelige Nagel Oogst, doch men reekende dat slegts de helft, aan de onzen geleeverd was, en wierden daar van 770000 ponden naa *Batavia* vervoerd, het overige hadden de Amboineezen aan de Sluikhandelaars verkogt en zelvs wel 300 bahaaren alleen aan de Makassers.

De oproerige *Kakiali* beleegerde in deezen tyd een Dorp *Oerien* genaamd, waar in eenige getrouwe Amboineezen en een kleine bezetting Europiaanen waaren, deeze verzogten daar om hulp aan onze Landvoogd, doch eer deeze hulp opdaagde, wierden zy door *Kakiali* zoodanig in 't naauw gebragt, dat zy haast (door den nood gedwon-

dwongen) zig op genade zouden hebben moeten overgeeven, zoo zy niet nog tydig door drie Kompagnien Soldaaten ontzet waren geworden.

Toen nu de Landvoogd *Ottens* deeze Landvoogdye als een getrouw en braav dienaar van zyne Meesters, eenigen tyds met roem bestierd had, kwam hy op den 14 van Oogstmaand 1641 aldaar te overlyden en was de eerste Hollandsche Landvoogd, die in *Amboina* stierv.

Hy wierd in deezen post vervangen, door den ordinaris Raad en Landvoogd der Molukkus *Anthony Kaan*, die als elvde Landvoogd in 't volgende jaar 1642, daar toe plechtig wierd aangesteld.

In deezen tyd, overviel en verbrande *Kakiali* met 800 oproerige, het Dorp *Larik*, wiens Inwoonders aan ons altoos getrouw gebleeven waren, waarom *Kaan*, kort na zyne aanstelling, het zelve deed herbouwen en in beeter staat van tegenweer stellen, laatende daar in den Bevelhebber *Cornelis van Oudshooren*, met eene goede bezetting; vervolgens liet *Kakiali* de Inwoonders van het Dorp *Hila* op *Hitoe* geleegen, tot afval noodigen, of dreigde hen anders, te vuur en te zwaard te verwoesten, doch deezen wagtten zyne komst niet af, maar vlugten naar *Hitoe Lama*, welke plaats hy vervolgens met 1000 man beleegerde, maar te vergeevs; alzoo onze Bevelhebber van *Larika* hen met een Vloot *Coracoraa's* te hulp kwam, het beleg opsloeg niet alleen, maar zelvs de Vyanden tot in hunne Schuilhoeken vervolgde en al den geroovden buit hun ontnam; zy trachtten zig egter te herstellen en dreigden op nieuws *Hitoelama* te belegeren, doch hoorende dat 'er nieuwe bezetting in die plaats was gekoomen, staakten zy hun voorneemen.

Den

Den 23ste van Lentemaand deezes Jaars 1642, kwam de buitegewoone Raad *Gerard Demmer* met eenige Schepen van *Batavia*, om den Heer *Kaan* te verlossen, doch deeze begeerde nog eenige maanden in 't bewind te blyven, tot dat hy de Inlandsche onlusten, beter gedempt had.

Kort hier aan kwamen weer dertig Jonken met Volk van *Makasser*, tot hulp van *Kakiali* in *Amboina*; ook waren twee *Amboinsche Orangkay's* hem toegevallen; doch na eenige vergeefsche poogingen teegens de onze, sloegen de Maakassers aan 't muiten, om dat hy hun niets voor hunne hulp wilde toeleggen en zy de Nagelen aan hem, met kontand geld moesten betaalen.

De Inwoonders van *Kambello* eindlyk ziende dat zy door *Kakiali* misleid waaren, zonden gezanten aan onzen Landvoogd, om van hem den Vreede te verzoeken, die hy haar, onder eenige voorwaardens toestond; waaröp zy het verbond met den Koning van *Ternaten* in 't Jaar 1638 gemaakt, onderteekenden en bezwooren, waar na *Kambello* door de onzen in bezit genoomen en daar een goede Vesting gebouwt wierd.

Het hooft der oproerigen *Kimilaha Loeboe*, ziende dat de Inwoonders van *Kambello* in genade waaren aangenoomen, begav zig meede op hun voorbeeld, weer onder de gehoorzaamheid der Maatschappye.

Vervolgens vertrok in Herfstmaand van dit Jaar, de Landvoogd *Kaan*, (na dat hy nu zeven maanden geregeerd had) met twee Scheepen naar *Batavia*, laatende tot zyn vervanger en als twaalvde Landvoogd van *Amboina*, de hier vooren gemelde *Gerard Demmer*, doch hy kwam in 't volgende jaar 1643, met eenigen Scheepen weer by 't Eiland *Boero*, alwaar hy door den Landvoogd

voogd *Demmer* met de *Hongi* vloot ontmoet wierd. Eenigen tyd daar na, kreeg *Demmer* in 't geheim een briev van den Koning van *Ternaten*, met een vonnis teegens *Kamilaba Loeboe* en zyn geheele geslagt, om hem en de zynen, weegens gepleegde ontrouw, zoo aan zyn Koning als aan onze Maatschappye, met de dood te straffen; schoon *Kmilaba Loeboe* zelvs bekend had: dat hem dien Koning door verscheide brieven, tot den opstand had aangenoopt. Dit vonnis wierd egter aan hem nog niet bekend gemaakt, dewyl men van oordeel was, dat men hem nog noodig had, om de andere Amboineesche volkeren te bevreedigen.

Op *Kambello* had men ook op nieuws een gevaarlyke zaamen zweering ontdekt, om onze nieuwe vesting 's nagts te overrompelen, waar op alle de *Orangkayas* van *Kambello* gevangen wierden genoomen en naar 't Kasteel *Victoria* gevoerd, en schoon men klaare bewyzen had, dat de meesten van hen aan dat snoode fait schuldig waren, en daar op gepynigd zynde, egter alles ontkenden; twee van hun wierden ter dood veroordeeld en zes in ketenen geslagen, doch één van hun, bekende egter zyne misdaad, nog voor zyn dood.

Onzen Landvoogd *Demmer* kreeg vervolgens bericht van den slegten toestand van *Kakiali*, zo ten opzichte van zyne drie Vestingen waarvan 'er twee op het strand van *Hitoe* waren, de eene door *Makassers* en de andere door *Boetonders* bezet, welke beide volkeren zyne zyde wilden verlaaten en naar hun Land te rug keeren. De derde vesting, alwaar hy met zyn oproerige hoop zig onthield, lag wel boven op een ontoegankelyk Gebergte, doch was ook slegt van voorraad voorzien; waarom onze Landvoogd

be-

besloot: een Hoofdman met agt Compagnien Soldaaten en eenige Swarten, naar *Hitoe* te zenden, en om hem nog meerder te benaauwen, hadden deezen bevel; alle de Dorpen die hem onderstand gaven, te verwoesten en alle de Nagelboomen op *Hitoe* uitteroejen dat dan ook (hoewel naderhand ten nadeele onzer Maatschappye) wierd uytgevoerd; alzoo zulks in 't vervolg waarschynlyk de groote schaarsheid van Nagelen in *Amboina* heeft veroorzaakt; dewyl men by ondervinding zag, dat dit boomgewas niet zoo als men giste, in zeven of negen jaaren vrugten voortbragt.

De Vesting waarin de *Boetonders* lagen, wierd meede door de onzen veroverd, doch voor de anderen, wierden zy door de dapperheid der *Makassers* afgeslagen, waarby men eenige dooden en gekwetsten bekwam, doch de Vyanden verlooren daarby wel 50 Man en hadden eene meenigte gekwetsten.

In deezen tyd kwam in *Amboina* den Raad *Kaan* als Commissaris der Oostersche Gewesten; hy beriep aanstonds alle de *Orangkays* aan 't Kasteel en openbaarde toen het bevel van den Koning van *Ternaten* om *Kamilaba Loeboe* over gepleegt verraad, van zyne bedieninge aftezetten en een ander *Madyra* genaamd, in zyne plaats te stellen; vermaande haar verder, om met hem naar *Ternate* te zeilen, om 's Konings goedkeuring daar over te verzoeken, waarop (toen dit goedgekeurt was) *Kimilaba Loeboe* met zyn geheele geslagt gevangen genomen en volgens het bevel van zyn Koning, allen onthalst wierden; waarna *Kaan* met eenige *Orangkays* vertrok.

Eenigen van ons Volk hadden getracht, by nacht de Vesting van *Kakiali* te overrompelen, doch wierden met verlies afgeslagen. Hy kreeg het

het egter hoe langer hoe benaauwder; dewyl veele Hitoeéésen van hem afvielen en by ons in genade wierden aangenoomen; zelvs had hy, uit vreese voor de onze, zyne Vesting eenigen tyd verlaaten; en zich in eene ontoegankelyke wildernis onthouden; doch keerde vervolgens te rug en ging met een ontwerp zwanger, om by de Spanjaards of Engelschen hulp te verzoeken, doch kon zulks uit gebrek aan Vaartuigen, die door de onzen vernield waren, niet ter uitvoer brengen. Vervolgens wierd van de onzen een Spanjaard gevangen genoomen, die te vooren by *Kakiali* was overgeloopen; Deeze, op hoop van vergiffenis, nam aan om dien Muiter, welke ons zoo veel moeite gav, van kant te maaken, waar voor hem door onzen Landvoogd niet alleen, zyne vryheid wierd toegezegd, maar daar en booven ook nog aan hem, 200 Ryksdaalders tot een geschenk beloovd; daarop begeevt hy zich weer naar *Kakiali* en houdt zich voor hem, of hy in de wildernisse was verdwaald geweest, het geen door deezen te los geloovd wierd; dien zelvden nacht kwam hy door een geheimen weg in 't vertrek van *Kakiali* en vermoorde hem met zyn eigen kris; waarna hy aanstonds in stilte naar de onzen vluchtte, doch wierd egter door s'Vyands Lyfwagte tot naby ons Leger nagejaagd. Kort hieraan kwam de Heer *Kaan* van *Ternate* te rug, die op de tyding van *Kakiali's* dood zyne vesting liet bestormen, welke ook naar eenigen teegenstand, door de onzen veröverd wierd en de bezetting die zich niet wilde gevangen geeven, over de kling deed springen.

De Commisfaris *Kaan*, menende dat nu alles *in Amboina* in rust gebragt was, vertrok al te haas-

haaſtig naar *Batavia*, terwyl hy aan de verſtrooide Vyanden geleegenheid gav, om zich op nieuws te verſterke.

De Landvoogd *Demmer* vertrok vervolgens naar de Kuſt van *Hitoe*, alwaar hy de Hitoéëzen verbood, een nieuwe Kapitein *Hitoe* en vier Hoofden des Lands te verkiezen, maar hun bevel gav: om als Onderdaanen der Maatſchappye, zich voortaan aan de bevelen van onzen Landvoogd te onderwerpen, dewyl Hy haar nu niet meer als Bondgenooten, maar als overwonnen Vyanden wilde aanmerken, 't geen ook 'sJaars daaraan, door de Hooge Regeering van Batavia wierd goedgekeurd.

Veele Hitoeéëſche Orangkay's, wilden wel in de afſchaffing van de bediening van Kapitein *Hitoe* toeſtemmen, maar niet van de vier Hoofden des Lands, alzoo dit hunne oude Regeeringsvorm was, 't geen hun egter in 't Jaar 1644, op nieuws bevoolen wierd, waarom zich eenigen, weer by de verſtrooide weerſpannelingen voegden, die op het Gebergte een nieuwe Veſting geſtigt hadden, welke veſting vervolgens in 't Jaar 1645 op laſt van *Demmer* beleegerd wierd; De onzen deeden verſcheiden poogingen om het ſteile gebergte waarop die ſterkte lag, te beklimmen, doch vrugteloos! door dien de wegen overal met zwaare boomen geſtopt waren. Dit maakte de Hitoeéëzen des te ſtouter, die daarop naar hun eigen goeddunken, een, Kapitein *Hitoe* en vier Hoofden des Lands verkooſen, zich nu weer als openbaare Rebellen gedroegen en zelvs op nieuws by den Koning van *Makaſſer* om hulp verzogten.

Dus hebben wy nu kortelyk verhaald, het geene in *Amboina*, van den Jaare 1624 tot 1645 onder het beſtier van verſcheiden onzer Opper-Land-

Landvoogden is voorgevallen. Laatewe nu gaan zien, wat verder door den Opper-Landvoogd van *Diemen*, ten voordeele onzer Maatschappye is verricht.

Men had in voorige Jaaren al verscheiden maalen getracht, om van den Koning van *Johor* te verkrygen, eene streek gronds om daar op eene Vesting te bouwen; 't geen deeze ons onder verscheide voorwendsels geweigerd had; na de beleegering van *Malakka* door onzen Zeevoogd *Matelief* in 't Jaar 1606, hadden Bewindhebberen der Maatschappye al verscheiden maalen en wel voornaamelyk in 't Jaar 1623 bevel gegeeven, om die stad op nieuws te beleegeren, doch daar kwam niets van, door dien onze Opper-Landvoogd ter dier tyd genoeg te doen had, om onze Hoofdvesting *Batavia*, teegens s'Vyands aanvallen te verdeedigen; ook had men de beleegering van *Malakka* vervolgens in 't Jaar 1627 beslooten, doch was meede (om reeden) niet uitgevoerd; het duurde dan tot in 't jaar 1640, eer deeze zaak met kragt ondernoomen wierd.

Aan deeze Stad lag onze Maatschappye grootelyks geleegen, dewyl zy als de sleutel van de Straat van *Sincapoura* was; dierhalven zond onze Landvoogd *van Diemen*, in 't laast gedagte Jaar eenige Scheepen, van alles, om eene beleegering te doen, voorzien, om dezelve aan den Zeekant in te sluiten, gelyk ook terzelver tyd, de Maleyers die Stad aan de Rivierkant met eenige Vaartuigen bezet moesten houden, om daar door den toevoer aan de Portugeezen te beletten; *Adriaan Anthonyszoon*, had het bevel over onze Vloot, bestaande in 12 Scheepen en 6 Chaloupen en aan den Bevelhebber *Kooper* was het bestier over onze Landtroepen (zynde 1500 Man

sterk) opgedraagen; Deeze was kort na de aankomst onzer Vloot, op het bevel van *Adriaan Anthonyszoon*, met zyn Volk geland en had twee Batteryen teegens die Stad doen oprichten, die hy vervolgens met 16 stukken geschut beplant had.

In tusschen had de Bevelhebber onzer Vloot, een groot Portugees Schip bemachtigd, dat met hulptroepen naar *Malakka* bestemd was. In Oogstmaand 1640, kwam ook de Koning van *Johor* met zyn Leeger, drie mylen van *Malakka*, om die stad aan de land zyde, meede den toevoer afte snyden; wanneer men de formeele beleegering aanstonds begon en die Vesting van onze Batteryen heevig beschooten wierd; doch het beleg was egter langduurig, 't geen eensdeels door het kwaad beleid van onzen Bevelhebber *Kooper* en de eigenzinnigheid van den Zeevoogd *Anthonyszoon* veroorzaakt wierd, doch wel voornaamlyk door de hardnekkigheid des Portugeeschen Bevelhebbers *Manoel de Sousa Couleienho* en de verdere bezettelingen, die verscheide aanbiedingen van verdrag, door de onzen aan hun gedaan, verachtelyk van de hand weezen, schoon Pest en Hongersnood hen drukten, dewyl zy op de sterkte van hunne stad vertrouwden, die door de natuur en konst versterkt en door hun voor onwindbaar wierd gehouden. By deeze beleegering, welke vyv maanden duurde, leeden de onzen ook veel door de Pestilentiaale Koortsen, waar aan veelen onzer Bevelhebbers, als meede in 't begin van Slagtmaand, onze Leegerhoofden *Kooper* en *Anthonyszoon* kwamen te overlyden, ook wierden eene meenigte van onze Soldaaten, door die plaage weggerukt.

De Zeevoogd *Anthonyszoon* wierd als Leeger-Hoofd opgevolgt, door Schipper *Minne Willemsz*

Kaar-

Kaartekoe, dewyl alle onze hooge Bevelhebbers overleeden waren. De stad was in Louwmaand 1641, door ons heevig schieten van binnen als in een puinhoop verandert. Ook stierven daarin daagelyks, veel volk, door de Pest en door den Hongersnood, 't geen eindelyk den Portugeeschen Bevelhebber deed besluiten, naar punten van verdrag te hooren; dus hy dan ook op den 14de van de gezeide Maand, met onzen Bevelhebber *Kaartekoe* overeen kwam, dat hy hem de stad, met alle de oorlogs voorraad en verdere goederen daar in zynde, zoude overgeeven; ook zoude alle de Portugeesche Soldaaten gevangen blyven, doch aan hem en eenige Geestelyken, zoude den vryen aftocht vergund worden, waar op dan ook de onzen dien eigen dag, de stad in bezit naamen, na dat de Portugeezen, zeedert haare stigting, die honderd twintig Jaaren bezeeten hadden. Men vond daar in veel Meetaalen Yzergeschut, ook waren in deeze Vesting voor het beleg, wel twintig duizend Zielen geweest, waar van ruim zeven duizend, door de Pest, door den Hongersnood als andersints, gesneuveld waaren en veel meer gevlucht; zoo dat 'er op den dag der overgaave, slegts drie duizend overbleeven. Aan onzen kant had men ook daar by, wel vyftien hondert Man, meest aan de Pest verlooren.

Aan den Portugeeschen Bevelhebber met zyn gevolg, wierd dan ook, om aan het verdrag te voldoen, een Vaartuig vergund, om hem naar Negapatam over te voeren.

Zeventien dagen na de verovering dier Stad, kwamen aldaar eenige onzer Scheepen van *Batavia* op de Ree, aan welkers boord zig bevonden, de Kommissarissen *Johan van Twist* en

Justus Schouten, welken eerst gemelde Heer, vervolgens tot Bevelhebber van *Malakka* wierd aangesteld; Deeze liet daar op aanstonds de Puinhoopen opruimen, de vervallen gebouwen en vestingwerken herstellen en alles aanvanklyk op een goede voet brengen; Hy lag zig ook aanstonds toe, om den Koophandel als voorheen te doen bloeijen. In Oogstmaand van dit Jaar kwam ten dien einde van de Choromandelsche Kust, het Schip Nepthunis met een Kargazoen Koopmanschappen, bestaande in een groote menigten pakken diverse Kleedjes van *Paliakatten*, Katoene Gaarens, Indigo, Suyker en Salpeeter van *Mazulipatam*. Ook kreeg men dit Jaar van *Gamron* in *Persien*, te *Malakka* 900 Baalen Zyde.

De Koophandel was in dit Jaar 1641 (niet teegenstaande den Oorlog) ook door geheel Indiën vry gezeegend voor de Maatschappye geweest en voornaamelyk in *Japan*, *China*, als op de *Choromandelsche* Kust, alwaar men wel honderd duizend ponden Nagelen vertierd had, teegens 4 a 5 Pagooden de 24 ponden Hollands gewigt, waar voor men veele andere Koopmanschappen in betaaling genoomen had, die groot voordeel aan onze Maatschappye opbragten.

Ook had men uit *Suratte* en het *Hindostansche* Ryk, 422304 ponden Indigo, te *Batavia* en elders aangebragt.

Op 't Eiland *Ceylon*, hadden de Portugeesen in 't Jaar 1622, op den Noordwesthoek van de Baai *Trikoenmale*, eene Vesting gebouwd; zoo meede te *Batikalo*, alles buiten weeten van den Keizer van *Kandia* en voornamelyk om te beletten, dat by dien Vorst, geene Vreemdelingen eenigen toegang konden krygen, om daardoor aan hem allen buitenlandschen toevoer aftesnyden. Toen

nu

nu den Keizer hier van kennis had gekreegen, had hy aanstonds den Oorlog aan de Portugeesen verklaard, ook waren 'er tusschen de strydende partyen, verscheiden Schermutselingen voorgevallen, doch geen beslissende Bataille voor in 't Jaar 1630, wanneer de Portugeeschen Landvoogd van *Ceylon*, met zyn geheele Leger door 's Keysers Veldheer verslagen en verstrooid wierd. In 't Jaar 1632 was de Keizer *Cenuwieraad* overleeden en had zyn Ryk onder zyne drie Zooneu verdeeld, doch de Jongsten Zoon welke de meeste Cingaleesche Edellieden op zyne zyde had, verklaarde zich tot Keizer van *Ceylon*.

Met deezen Vorst maakten de Portugeesen in 't Jaar 1636, een bedriegelyken Vreede, die zy ras weer verbraken; waar op die Vorst een afgezant naar ons Opperhoofd te *Mazulipatam* zond, om hulp teegens de Portugeesen te verzoeken, ingevolge het voorige Verbond door *Boschouwer* uit naam onzer Maatschappye, met zyn Vader aangegaan, 't geen dan ook door de onzen aan hem beloovd wierd, om door dien weg, meede aandeel in den Kaneel handel te krygen.

In 't Jaar 1637, zond onze Opper Landvoogd van *Diemen*, Schipper *Jan Thyszen Pajart*, met vier scheepen naar *de Choromandelsche* Kust, alwaar deeze in Oogstmaand voor *Tegenapatam* aanlandde en van ons Opperhoofd aldaar *Karel Reynierszoon* op last van de hooge Regeering bevel kreeg, om met deeze scheepen naar *Ceylon* te zeilen, daar hy binnen weinig dagen aankwam. Hy zond aanstonds twee Indiaanen aan den Keizer te *Kandia* met een briev, waar in hy hem van zyne aankomst kennis gav, en belasten dee-

zen afgezondenen, om binnen 16 dagen te rug te komen. Zy kreegen ook by hun komst in *Kandia* terstond gehoor by dien Vorst, die met hun besloot, om met hulp van onze Vloot, de Stad *Batikalo* te belegeren; waar van de Portugeesen door eenige verraders kondschap kreegen en beslooten, des Keizers volk van het onze af te snyden; dus was men genoodzaakt die onderneeming voor eerst te staaken, waar op de Portugeesen hoogmoedig wierden en met hun Leger Landwaard in, naar de Hoofdstad *Kandia* trokken, om den Keizer in zyn Hof te beleegeren, doch toen zy in 't begin van 't Jaar 1638, daar aan kwamen, vonden zy die Stad door den Keizer verlaaten, welke zy vervolgens door hun volk lieten uit plunderen. Het verlaaten van die Stad, was egter door dien Vorst niet uit vreeze of blooheid geschied, maar was eene Krygslist van hem, om de Portugeesen den hertred af te snyden; deeze was dan in stilte, door paden den Portugeesen onbekend, agter hun Leger getrokken en had overal de wegen naar *Kolumbo* en *Batikalo*, met zwaare boomen doen stoppen; waar na hy haar Leger, van alle kanten omcingelde: Deezen nu geen uitkomst ziende, hadden voornamelyk gebrek aan versch water en zonden twee Monnikken af, om van hem den vreede en den vryen aftogt naar *Kolumbo* te verzoeken, 't geen hun afgeslagen wierd. Het Portugeesche Leger was te dier tyd sterk, ruim 8000 Man, zoo Blanken als Cingaleesen; daar en tegen had den Keizer by zich, 10000 Soldaaten; met dit volk viel hy onder begunstiging van een zwaaren stortregen, onverwagts op het Portugeesche Leger aan, het welk aanstonds in wanorder gebragt en voor het

groot-

grootſte gedeelte in de pan gehakt wierd: ſlegts 70 Portugeeſen die om genade verzogten, behielden het leven.

In ſlagtmaand van 't Jaar 1637, had den Keizer drie gezanten aan onzen Zeevoogd *Adam Weſterwold* (die met eene Vloot van twaalv ſcheepen omtrent *Goa* kruiſten) afgezonden, die bevel hadden, om met onzen Zeevoogd het beleg van *Batikalo* te beraamen, welke Stad naar de verovering, tuſſchen hem en onze Maatſchappye gemeen zoude zyn. Zy kwamen den derden van Louwmaand 1638, by onze Vloot, wanneer 's daags daar aan, onze Zeevoogd in 't byweezen van deeze gezanten, de Portugeeſche Vloot voor *Goa*, beſtaande in zes Gallioenen en twintig Fregatten, aantaſten en ſchandelyk op de vlugt dreev.

Kort na deeze overwinning! zond onze Zeevoogd drie ſcheepen, onder het bevel van *Willem Jacobsz. Koſter*, naar *Ceylon*, om dien Keizer in deeze of geene belegering te hulp te komen; ook liet hy hem kennis geeven; dat hy met de overige Vloot in Bloeimaand volgen zou. *Koſter* kwam den 2de van Grasmaand voor *Trikoenmale* ten anker; in tuſſchen had de Keizer eene goede party Kaneel, Peper en Waſch by een verzameld, 't geen den Portugeeſen ter ooren kwam; die hem lieten afvraagen, voor wien hy zulks deed; dewyl zy begreepen, dat hy verplicht was, die Koopwaren aan haar alleen te leeveren, waar op hy hun liet antwoorden: dat die voor de Hollanders zyne vrienden geſchikt waren, en dat hy die ook aan dezelven leeveren zoude, om hun ſpyt aan te doen.

Den 22ſte van Grasmaand, kwam onze Zeevoogd *Weſterwold* met de overige Vloot, van

Goa voor *Trikoenmale* ten anker en besloot aanstonds met behulp van den Keizer, de Portugeesche Vesting te *Batikalo* aantetasten, 't geen ook daadlyk wierd uitgevoerd, met zoodaanig een goeden uitslag, dat op den 22sten van Bloeimaand, de Vyanden genoodzaakt waren, die Vesting met al wat daar in was, overtegeeven; doch aan de bezetting wierd den vryen Aftocht naar *Kolumbo* toegestaan. In deeze vesting wierd vervolgens *Willem Jacobse Koster*, met honderd Nederlanders in bezetting gelegd.

Na deeze verovering, sloot onzen Zeevoogd *Westerwold* in den name van de algemeene Staten en van Zyne Hoogheid Prins *Fredrik Hendrik* en Bewindhebberen der Oost-Indische Maatschappye, een Verbond met den Keizer van *Ceylon*, waarby voornaamelyk bepaald wierd:

„ Dat men weederzyds eene vaste Vriendschap onderhouden zou. Alle de Portugeesche vestingen die men overwinnen zouden, moesten in 't gemeen bezeeten worden. De onzen moesten die van behoorlyke bezetting en wapenen voorzien; daar en teegen zoude de Keizer alle verdere noodwendigheden zoo tot versterking der vestingwerken, als mondbehoeftens en maandgelden der Soldaaten bezorgen; ook eenige gewaapende Vaartuigen in gereedheid houden, tot beveiliging der Stroomen, welke Vaartuigen egter door de onzen van behoorlyke Waapenen moesten voorzien worden. Over zaaken van oorlog, zouw men altoos te saamen beraadslagen. Ook nam zyne Majesteit aan, om de uitrusting van onze Scheepen, die ten dienste van hem gebruikt wierden, met het Volk, Ammunitie van Oorlog en verdere toebehooren, aan ons te

„ te voldoen, met Kaneel, Peper, Wasch,
„ Kardamon, Indigo, Ryst &c. doch met geen
„ wilde Kaneel.

„ Hy stond ons ook den handel overal in zyn
„ land tolvry toe, doch niemand van zyne onder-
„ daanen, zoude aan ons eenige waaren moogen
„ verkoopen, of met ons handelen, buiten zyne
„ uitdrukkelyke toestemming; ook zouden gee-
„ ne andere Europiers of andere Natiën, op Cey-
„ lon mogen handel dryven, of op eenige Ree-
„ de, met hunne Vaartuigen mogen toegelaaten
„ worden, dan alleen zyne naabuuren, de In-
„ woonders van *Dauci* en *Tansjeouwer*.

„ Voor de onkosten door de onzen bereids
„ gedaan, of nog te doen; zou de Keizer 'sjaar-
„ lyks een à twee Scheepsladingen met Ka-
„ neel, Peeper, wasch &c. naar *Batavia* zen-
„ den en zoo 'er meer lading was, zou men die
„ met geld of koopmanschappen, naar zyne
„ keuze betaalen; ook zouden onze Kooplieden
„ met zyne vry geleide voorzien, overal door
„ zyn Land moogen gaan, om Waaren van de
„ Inwoonders te koopen en de last beesten zou-
„ den hun daartoe bezorgt worden, om die goe-
„ deren naar onze Logiën, of naar 't strand te
„ voeren.

„ Geene Koopmanschappen hoe ook genaamd,
„ mogten aan anderen, door den Inlander gelee-
„ verd worden, voor en alleër de onzen vol-
„ daan waren, of zouden anderzints by de on-
„ zen, verbeurt verklaard worden.

„ Geen Munten zouden hooger of lager mogen
„ uitgegeeven worden, dan die wederzyds wa-
„ ren vastgesteld. Men zou malkanders misdaadi-
„ gers moeten overleeveren, ook geen gemeenschap
„ hoe genaamd, met de Vyanden moogen hou-

„ den, ook moesten alle de Roomsche Geeste-
„ lyken, uit 'sKeizers gebied vertrekken.
„ Indien de onzen eenige van s' Vyands Schee-
„ pen veroverden, zouden die met de laadinge
„ voor hun alleen zyn; doch het verlies hunner
„ Scheepen, moesten zy meede voor haare ree-
„ kening neemen. Alle het geleende geschut,
„ 't geen men hier en daar op de Vestingen had,
„ zou men weeder op de Scheepen moogen bren-
„ gen, zoo men zulks goed vond; ook zou men
„ elkanders Vaartuigen, alle hulp bewyzen.

Alle de boovenstaande Verdragpunten, wierden op den 23sten van Bloeimaand 1638, weederzyds onderteekend en bezwooren.

Den Keizer gav toen aanstonds aan de onzen tot afkorting, vier honderd Baalen Kaneel, 87 Kwintaalen Wasch en 3059 pond Peper, met belovten van haast meer te leeveren; ook zond den Keizer met onzen Zeevoogd *Westerwold*, aan den Opper Landvoogd van *Diemen*, twee gezanten, met eenige geschenken, om de goedkeuring van het geslooten Verbond van hem te verzoeken.

Het Leger van den Keizer (twintig duizend Man sterk) ging voort, met het ondernoomen beleg van *Kolumbo*; ook hadden de Portugeesen verscheiden schermutzelingen met zyn volk gehad, waar in zy meest altyd waren te kort geschooten, zoo dat het voor hun te vreezen stond dat zy die vesting, by de aankomst van eene nieuwe Vloot onder het bevel van den ordinaris Raad *Kaan*, niet lange zoude kunnen behouden; gelyk deeze dan ook kort na zyne aankomst, op den 1ste van Bloeimaand 1639, de Portugeesche Vesting op *Trikoenmale* veroverden. Vervolgens wierd *Nigumbo*, door den Directeur Ge-

Generaal van Neerlands Indiën, *Philip Lucaszoon*, den 9den van Sprokkelmaand 1640 ingenoomen, waar na deeze met eenige ſcheepen naar *Batavia* vertrok, den 5den van Lentemaand onder weege kwam te overlyden en vervolgens op *Batavia*, met groote pracht ter aarde beſteld wierd. Wy hielden egter *Nigumbo* niet lang, alzoo de Portugeeſen op den 8ſten van Slagtmaand van 't zelvde Jaar, die veſting heroverden; kort daar aan verſcheen *Willem Jacobsz. Koſter* met drie ſcheepen voor de Stad *Puntogale*, deed aanſtonds eene Landing en ſchaarde zyn volk in drie Troupen, om in ſlagorder voort te trekken; niet tegenſtaande hem bericht wierd, dat 'er een Troep van 3 à 400 Portugeeſen in aantocht waaren, om die Veſting te ontzetten; welke hem dan ook op den 9de van Lentemaand 1640 wakker aantaſteden, dog hem egter weinig ſchade toebragten.

Het volk van den Keizer, dat meede tot deeze belegering geſchikt was, kwam niet voor den 11de van gezeide Maand, in *Belligamme*, dat nog zes mylen van *Gale* lag; doch *Koſter* wagte daar niet na, want zoo dra hy drie onzer ſcheepen met 400 Soldaaten tot verſterking bekoomen had, waagde hy op den 23ſten, een algemeenen ſtorm teegens die Stad, welke hy na een kort doch hevig gevegt, met den degen in de vuiſt veroverde; Hy wierd de eerſte Bevelhebber deezer Veſting, Doch was kort daaraan genoodzaakt om ten voordeele der Maatſchappye, naar *Kandia* te vertrekken, alwaar hy door de Hovelingen eenigen tyd onder verſcheiden voorwendſels wierd opgehouden, waarover Hy onvergenoegt zynde, hun met bitſe woorden bejeegende, 't geen, die Cingaleeſen niet kunnende verdragen, den

Kei-

Keizer zulks in stilte te kennen gaven; Welke met een geveinst gelaat aan *Koster* verlov gav, om van *Kandia* naar *Batikalo* te vertrekken; doch onderweegen wierd hy (waarschynlyk met voorkennis van den Keizer) door de Cingaleesen vermoord. Dit was zeekerlyk een zeer verfoeilyk bedryv van dien Vorst; alzoo hy veel verpligting aan *Koster* had, dewyl die hem de Vestingen van *Trikoenmale* en *Batikalo*, met alle haare Inwoonders, mitsgaders de Landen van *Gale* en *Mattuere* door hem veroverd, in handen had gegeeven en schoon hem *Koster* door zyne hoonende uitdrukkingen, eenige reeden van onvergenoegdheid gegeeven had, was het egter zeer slegt, hem op deeze wyze voor zyne gedaane diensten te beloonen. Hy begon nu ook onzen zaaken, zoo wel niet als te vooren te behartigen, dewyl hy anderzints, al voor lang meester van *Kolumbo* kon geweest zyn, daar hy nu door zyn verzuim, de Portugeesen geleegenheid had gegeeven, zich te herstellen en de onzen voor die Vesting optehouden. In plaats van *Willem Jacobz. Koster*, wierd *Jan Thysz. Payart* Bevelhebber te *Gale*, die dan ook die Stad door zyn goede schikking, verder versterkte en den grond lag, van de eerste Mogendheid onzer Maatschappye op 't Eiland *Ceylon*.

In 't begin van 't Jaar 1642, kwamen op *Batavia*, twee Gezanten van den Portugeesche onder Koning van *Goa*, om aan de hooge Regeering kennis te geeven: dat Don *Jan* Hartog van *Braganfsche* beneevens gantsch *Portugal*, den Koning van *Spanjen* had afgezwooren en hy vervolgens tot Koning van dat Ryk verheeven was. Dat deeze ook aanstonds na zyne verheffing, een afgezant aan de algemeene Staaten had ge-

zon

zonden, om aan haar van zyne komst op den Throon van *Portugal*, niet alleen kennis te geeven, maar ook deeze afgezant bevoolen had: om een Verbond van Vreede en Vriendschap met hun aan te gaan; 't geen hy onder Koning zig voorstelde, dat bereids moest geslooten zyn. Waarom hy nu door zyne afgezanten, aan de Hooge Regeering een stilstand van wapenen liet voorslaan; Doch deeze konde daar toe nog niet besluiten, voor en al eer zy uit de Nederlanden tyding hadden bekoomen, dat 'er waarlyk met de Koning van *Portugal*, den Vreede geslooten was. Ook kreeg men op den 8sten van Wynmaand, met een Schip uit Holland bericht: dat 'er een tien Jaarig bestand, tusschen dien Koning en den vereenigde Staat geslooten was; waarop dan ook alle Vyandelykheeden, zoo in *Europa* als *Asia* ophielden.

Doch de Onderkoning van *Goa* handelde in dit stuk op *Ceylon* en op de *Mallabaarsche Kust*, niet ter goeder trouwe, waar over onze Opperlandvoogd en zyne Raden, by hun aanschryvens en protest aan hem, zig zeer gevoelig toonden en dus ook in 't geheim aan hunne bediendens op *Ceylon* en elders, bevel gaven: om geweld met geweld te keeren.

Op den 3den van Louwmaand van 't Jaar 1626, heeft onze geweezene landvoogd van Amboina *Herman van Speuld*, die toen gezaghebber was van de kantooren onzer Maatschappye, in *Persien*, *Mocha*, en *Suratte*, een nieuw Verbond met den *Samoryn* van *Kalikoet* geslooten, bestaande voornaamlyk hier in:

» Dat dien Vorst aannam: al de *Peper* die in
» zyn Ryk groeide, zuiver en droog aan de be-
» diendens onzer Maatschappye te zullen leeve-

ren

„ ren, teegens 27 Realen van Agten het Kandi „ van 520 pond; 200 meede het kandi zuivere „ droöge *Gember*, teegens 11 gelyke Realen; al- „ les vry van tol en andere lasten. waar teegens „ aan dien Keizer beloovd wierd: ter gelykstel- „ ling van deeze tollen, 's Jaarlyks aan hem te „ zullen leeveren, een halve Kartouw van cir- „ ca 4000 pond gewigt.

„ Ook beloovden dien Keizer zorge te draagen „ dat geene zyner onderdaanen eenige peper of „ Gember, aan vreemde Natien, het zy Engel- „ schen, Franschen, Deenen, Guzuratters, „ Persiaanen, of andere vreemde Natiën te zul- „ len leeveren op lyvstraffe.

„ Voorts beloovden hy noch aan de onze te zul- „ len geeven: een groote bekwaame steene brand „ vrye Woning, in de Stad *Panani*, omtrent de „ Rivier, om onze waaren en Koopmanschap- „ pen in te bergen. Waar voor de Maatschap- „ pye aan hem 's Jaarlyks een reedelyke huur „ zoude betaalen; mits hy dan ook bezorgde: „ dat haare Bediendens en goederen, teegens al- „ le geweldenaryen veilig waaren.

„ En laatstelyk beloovde men van wederzy- „ den, malkanders overloopers niet te zullen „ aanhouden, maar die ter eerster vermaning te „ rug te zullen geeven.

Dit verbond wierd ook naar gewoonte, weder- zyds onderteekend en bezwooren.

Ingevolge het zelve, handelde men ook 's Jaar- lyks met dien Vorst tot in 't Jaar 1638, wanneer eenige onzer Scheepen op de Ree van *Panani* om lading kwamen, doch daar was te dier tyd geen Peeper in voorraad, dus zy van daar, naar de Bhaar van *Goa* zeilden, en aldaar op den 8sten van Wintermaand, twee Kraaken en nog een ander

ander Portugeesch Schip tot buit maakten; ook veroverden de onzen s'Jaars daar aan meede voor de Bhaar van *Goa*, een Kraak die van *Coetsjien* kwam, met Kaneel en Timmerhout gelaaden, als mede nog verscheiden Fregatten, met zeer aanzienlyke gevangenen. Men hield ook dit geheele Jaar die Bhaar met onze Vloot bezet, vermeesterde en verbrande nog verscheiden Kraaken, en had men toen op onze Vloot twee a drie duizend man meer sterk geweest, men had ligtelyk de Stad *Goa* kunnen bemachtigen; doch men oordeelde: dat die Stad aan onze Maatschappye, meer last dan voordeel zoude geeven. Ook kwam in 't volgende Jaar 1640, den Bevelhebber *Dominicus Bouwens*, met een nieuwe Vloot Scheepen voor *Goa*, en deed de Spanjaards en Portugeesen veel afbreuk, door het neemen van verscheiden rykgelaaden Scheepen, die hy en zyn vervanger *Mathys Kwast*, allen voor goede prys verklaarden; zelvs hield deeze laatste de Bhaar van *Goa* zoo naauw bezet, dat 'er geen Scheepen voor die Stad konde koomen, ter tyd toe, dat men zeekere tyding van het geslooten bestand, met den Koning van *Portugal* kreeg.

In 't Jaar 1641, veroverde onzen Bevelhebber *Bouwens*, een Portugeesch Fort, *d'Aguade* genaamt, by verdrag, met den Bisschop van *Salcedo*, 't geen voornaamlyk hier in bestond: dat „ dien Bisschop het zelve Fort, geleegen op de „ *Bordus*, aan de onzen zoude overgeeven, mits „ men aan hem de vrye Godsdienst-oeffening en „ de Inkomsten der geestelyke goederen, zoude „ laaten genieten. Den Bevelhebber van 't ge- „ zeide Fort, zou ook alle de goederen der blanke „ Portugeesen behouden. Doch aan onze Maat- „ schappye zou men alle inkomsten van dat

„ Di-

„ Distrikt betaalen, en de gemagtigdens des Bis-
„ schops, zouden tot belooning voor het invor-
„ deren dier vruchten, de inkomsten van een der
„ beste Dorpen op 't Eiland *Goa* genieten. Maar
„ de Stad en 't Fort *a' Aguade*, bleev in eigen-
„ dom aan onze Maatschappye; ook wierd aan
„ den gezeiden Bisschop toegeleid, de helvte
„ van alle de verhoolen en geborgen gelden;
„ mits dat hy daar van behoorlyke aanwyzing
„ deed.

De Opper koopman *Pieter Sybrand Groes*, sloot ook op den eersten van Lentemaand 1643, een Verbond met den Koning van 't Ryk van *Kalikoulan*, gelegen op de *Mallabaarsche Kust*, 't welk voornaamlyk hier in bestond.

„ Dat de Scheepen onzer Oost-Indische Maat-
„ schappye, op zyne Kusten en in alle zyne Ha-
„ vens, vry mogten komen om te handelen;
„ zonder dat men aan hem daar voor, eenige tol-
„ len of andere lasten zoude betaalen.

„ Wanneer onze Scheepen in tyds in zyne
„ Havens kwamen, zoude alle de *Peper*, die in
„ zyn Ryk groeide, alleen aan d'onzen gelee-
„ verd worden, ten minsten tot een party van
„ duizend Kandi; waar voor aan hem in ruiling,
„ zodanige Koopmanschappen zouden gegeeven
„ worden, als by het zelve Verbond nader be-
„ paald wierd.

„ Zoo de Maatschappye het goedvond, zoude
„ aan haar een streek gronds vergunt moeten
„ worden, om een Fort te bouwen; om haare
„ bediendens en goederen voor de aanvallen der
„ Portugeesen en anderen te beveiligen.

„ En laatstelyk wierd aan dien Vorst daar by
„ de vryheid gelaaten, om met zyne Vaartuigen
„ ongemoeid naar elders te mogen zeilen, en

„ vryen

„ vryen Koophandel met andere Indische Na-
„ tien te mogen dryven.

Die zelfde Opper-Koopman, maakte ook op den 12den van Bloeimaand daar aan volgende, een Verbond met den Köning van 't Ryk *Porcatai* (meede op de *Mallabaarsche* Kust geleegen) in gelyker voegen en onder dezelfde bepaling, als het zoo even gemelde Verbond met den Koning van *Kalikoulan*.

In 't Jaar 1619, hadden de bediendens onzer Maatschappye op de *Choromandelsche* Kust, aan den Koning van *Golkonda*, weer volgens 's Jaarlyksche gewoonte, de vyv en twintig duizend Guldens betaald, waar voor die Vorst een Nieuwe *Firman* aan de onzen verleend had, om alomme in zyn Ryk vry te mogen handelen, des niet teegenstaande wilde de Mooren de onzen dwingen, om *Mazulipatam* te verlaaten, en noodzaakten vervolgens in 't Jaar 1624 ook onze Opper-Koopman *Abraham van Uffelen*, om naar *Golkonda* te gaan en zig aldaar te verandwoorden over zaaken, die zy hem onschuldig te last leiden; doch onderweegen wierd hy door eenige van hun (waarschynlyk op geheim order van den Bevelhebber van *Mazulipatam*) zodanig geslaagen, dat hy genoodzaakt was te rug te keeren en het kort daar aan bestierv.

Deeze onlusten duurden tot den Jaare 1629, wanneer de Mooren onze Logie te *Mazulipatam* beleegerden en ons Volk noodzaakten, met de beste effecten der Maatschappye, aan boord onzer Scheepen te vluchten; doch in 't volgende Jaar 1630, vertrok ons Opperhoofd *Jacob de Wit* van *Palliakatte* naar *Golkonda*, om by dien Koning over de geweldenaryen der Inlandsche Bevelhebbers te klagen en bood hem in den naam

onzer Maatschappye, een kostbaar geschenk aan; dat dan ook van zodanig een goede uitwerking was, dat hy aan de onzen een nieuwe en voordeelige *Firman* verleende, waarby onder anderen aan zyne Bevelhebbers gelast wierd: om de onze niet meerder te kwellen en om de een hondert en vyv en twintig duizend guldens, die zy al bereids in voorraad van de onzen genooten hadden, in de eerstkomende vyv jaaren te verreekenen. Zedert welken tyd, de onzen op de *Choromandelsche* Kust wat meerder rust hadden; zelvs kregen wy in 't jaar 1634, van dien Koning verlov, om in zyne Hofstad *Golkonda* een Onderkoopman te plaatsen, om de zaaken onzer Maatschappye waar te neemen.

In 't Jaar 1627 waaren vyv Hollandsche Dogters in Paliakatte gekoomen, aan welke onze Maatschappye, ieder een Bruidschat van vyvtig Ryksdaalders ten Huwelyk gav.

In 't Koningryk *Kambodia*, had den Koophandel onzer Maatschappye, in 't jaar 1643 geen kleinen krak gekreegen, ter oorzaake van eenig misverstand tusschen dien Vorst en de bediendens onzer Maatschappye; de Kooplieden *Regemortes* en *Broekman* wierden op zyn bevel Wreedelyk vermoord en twee onzer Scheepen aangetast en in beslag genoomen.

Zo ras de Opperland-Voogd *van Diemen* daar van tyding bekoomen had, liet hy vyv Scheepen uitrusten, die in Grasmaand 1644 van *Batavia* onder zeil gingen en in Zomermaand daar aan volgende, op de Rivier van *Kambodia* in een heevig gevegt raakte met de Kreigsmacht des Konings, die langs den oever geschaart stond en met eenige Inlandsche vaartuigen, die zig op den stroom onthielden; doch de gevolgen van dit ge-

vegt

vegt, vinden wy nergens aangetekend. Egter heeft onze Maatschappye weinig Jaaren daar aan, weer een Koopman in *Kambodia* gehad, zoo dat die onlusten naderhand bygelegt moeten zyn geweest.

De Opper-Landvoogd *van Diemen*, zond ook op den 14de van Oogstmaand 1642, twee Scheepen onder den Bevelhebber *Abel Tasman*, naar 't onbekende Zuidland; deeze liep met zyn Scheepen eerst naar 't zuider einde van 't Eiland *Mauritius*, en van daar ging hy zuiden aan, tot op 40 a 41 graden en wierd op den 6de van Slagtmaand, van een zwaare storm overvallen, verzeld met hagel, sneeuw en met groote koude, die hem tot den 17den bybleev; in welken tusschentyd, de Kompassen op geen agt streeken stil stonden, ook ontdekten hy geduurende deeze togt, groote miswyzingen op dezelven. Den 24ste bevond hy zich op de zuider breette van 42 graaden en 25 minuten en op de lengte van 163 graaden 50 minuten en zag Land oost ten noorden, na gissing 10 mylen van hem, 't welk hy by nader bykooming, *Antonie van Diemens Land* noemde. Hy kwam vervolgens op 43 graaden breette en 167 graaden lengte, in een Baai (die hy den naam van *Fredrik Hendriks Baai* gav) ten Anker en zond twee Vaartuigen met gewaapend Volk om het Land van na by te bezien, die teegens den avond te rug keerden, zonder eenige Inwoonders gezien te hebbe, maar hadden egter uit eenige teekenen ontdekt, dat 'er Inwoonders waren; ook hadden zy het spoor van Tygers en van ander Wild gedierten vernoomen. Het land bevonden zy hoog, doch effen, met veelerly boomgewas, groentens en kruiden voorzien.

Tasman liet op den 3den van Wintermaand, aldaar een paal opregtten, met het merk onzer Maatschappye en een Prinsen Vlag daar boven; waar na hy den 5den het anker ligtte en langs die Kust liep, om waar 't doenlyk de *Salomons* Eilanden te bezeilen; doch hy wierd door een zwaare storm, in zyn voorneemen verhindert; hy kwam vervolgens aan *Nova Zeelandia* in een open Baai ten anker, alwaar hy verscheiden Inwoonders aan den oever zag, waaronder eenige waren van een ongemeene lengte; die naderhand met hunne Vaartuigen, een zyner Sloepen overweldigde en twee mannen dood sloegen, doch de overige kreegen nog tydige hulp en ontsnapten het gevaar, door dien die Inlanders voor 't schieten der onzen bevreest wierden; daarom noemde hy dit de *Moordenaars Baai*. Vervolgens zeilden hy op den 6den van Louwmaand 1643, een Eiland voorby, dat hy den naam van 't drie Koningen Eiland gav; op den 19den kreeg hy noch twee Eilanden in 't gezicht, waar van hy 't eene *Amsteldam* en 't andere *Middelburg* noemde; ook kwamen van 't Eiland *Amsteldam*, eenige Inwoonders met hunne Vaartuigen aan boord, die een vriendlyk voorkoomen hadden en waar van hy eenige Varkens, Hoenders en andere verversching, voor kleinigheden ruilden. Hy passeerden daarna, nog veele reeds te voren ontdekten, en ook eenige nog onbekende Eilanden, en zeilde vervolgens langs *Nova Guinea*, zonder iets aanmerkingswaardig gevonden te hebben, tot dat hy voorby de Eilanden *Ceram*, *Boero* en *Boeton*, in Zomermaand van 't zelve Jaar, voor *Batavia* te rug keerden, en had dus deezen togt in tien maanden gedaan, doch weinig of geheel geen voordeel, aan onze Maatschappye aangebragt.

Nu

Nu hebben wy kortlyks afgehandeld, het voornaamste 't geen in Oost-Indiën, geduurende de Landvoogdyen van verscheiden onzer Opperlandvoogden, tot in den Jaare 1645, ten opzichte onzer Maatschappye is voorgevallen; laatenwe nu weer te rug keeren, den draad onzer Historie eens afbreeken en in 't volgende Hoofdstuk zien: welke zaaken in *Europa* zyn voorgevallen, die eenige betrekking op onze Oost-Indische Maatschappye hebben.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Inhoudende het voorgevallene in Europa, *ten opzichte der Oost-Indische Maatschappye, van den Jaare* 1614 tot 1650.

Door de slegte tydingen en de weinige Koopmanschappen, welke men in den Jaaren 1613 en 1614. uit de Oost-Indiën kreeg, zynde in dit laatste Jaar, maar twee Scheepen van daar aangeland, welkers ladingen *f* 433526. in koops gekost hadden; had onze Maatschappye geene uitdeeling aan haare deelgenooten gedaan; maar in 't volgende Jaar 1615, vergoede zy deeze schaade, met in Oogstmaand aan dezelven uit te deelen, twee en veertig en een halve gulden ten hondert van haare ingelegde hoofdsom.

Doch in dit Jaar 1615, leed zy een zwaar verlies, door dien van de vier Scheepen die onder haar eerste Opperlandvoogd *Pieter Both* herwaards bestemd waren, en welkers ladingen 511672 Guldens inkoops kosten, drie derzelve met deezen Heer op de klippen voor 't Eiland *Mauritius* verongelukten.

De geoktroyeerde Noordsche Maatschappye, had zich in den aanvang van dit Jaar, by request aan de Algemeene Staten gewend en daar by te kennen gegeeven: dat zy eenige Scheepen had uitgerust, om nogmaals den doortogt by 't Noorden naar *Japan* en *China* te onderzoeken en zoo het haar mogt gelukken, dien doortogt op te spooren; haare Schepen dan door de straat van *Magellanus*, of anders langs de *Kaap de goede Hoop* te rug moesten keeren en zy zeekerlyk dus genoodzaakt zoude zyn, eenige Havens in Oost-Indiën aan te doen, om verschwater en ververSching te bekoomen; 't geen teegens het oktrooy van de Oost-Indische Maatschappye, direct aanliep; waarom zy van haar Hoog Mogende verzogten? een vryen pas, om in 't gezeide geval en anders niet; zodanige Havens onverhindert te mogen aandoen. 't Geen dan ook vervolgens op den 2den van Grasmaand, aan haar niet alleen is vergunt, maar zelvs daar by aan de Opper-Landvoogd en verdere Bevelhebberen in Oost-Indiën gelast: deeze Scheepen in alle gevallen, de behulpzaame hand te bieden. Doch deeze onderneeming is zeekerlyk als alle de voorige, vrugteloos afgelopen.

's Jaars daar aan, en wel in 't Jaar 1616 in Herstmaand, kreeg onze Maatschappye, vyv ryk gelaaden Scheepen uit Indiën, welkers ladingen *f* 566063 inkoops kosten, en die hier te Lande meer dan dertig Tonnen Gouds waardig waren; met deze kreeg zy ook zeer voordeelige tyding uit die Gewesten; zy bezat nu 45 groote Scheepen, voerde op dezelven en op haare sterktens in Indiën, meer dan 400 Metaalen en omtrent 3600 Yzeren stukken geschuts; zy had wel tien duizend man zoo Soldaaten als Bootsgezellen in haaren dienst, en had ook bereids in Sprokkelmaand aan haare In-

tres-

tressanten, twee en zestig en een halv ten hondert uitgedeeld.

In deezen tyd en ook al eenige Jaaren te vooren, hadden verscheiden bediendens onzer Maatschappye, die om een of andere reedenen misnoegd waren, of zig teegens haar hadden misgreepen, zig in dienst van de Engelsche Oost-Indische Maatschappye of by andere Mogendheeden begeeven, om naar Oost-Indiën te vaaren, en daar ten nadeelen der onzen, Koophandel te dryven, zelvs met zulke oosterlingen, die zig plechtiglyk verbonden hadden: alleen met onze Maatschappye te handelen. Om dan zulks in 't vervolg zoo veel mooglyk voortekoomen, verleenden de Algemeene Staten aan haar op den 3den van Wintermaand deezes 'sjaars 1616, het volgende Plakaat.

„ De Staten Generaal der vereenigde (a) Neder-
„ landen alsoo wy seekerlyk verstaan en onder-
„ recht zyn dat veele Persoonen, ende nament-
„ lyk Zeevaerende Luyden, van deze Landen niet
„ teegenstaande onse voorgaande Placaten en ver-
„ boden, vervorderen hun te begeven in dienst van
„ Koningen, Heeren en Princen, omme met
„ derselver Scheepen te vaaren na d'Oost-Indiën,
„ selfs ook op sodaenige Scheepen, Eygentlyk
„ gedestineert, omme d'Oost-Indische Compag-
„ nie in deese vereenigde Nederlanden, niet al-
„ leenlyk in den handel aldaar, maar ook selfs
„ met gewelt en gewapender handt allen moo-
„ gelyken afbreuk en schade te doen, daar tee-
„ gen mits dien nootlyk ende promptelyk, om-
„ me alle inconvenienten ende schaaden voor te
„ ko-

(a) Groot Plakaatboek 1ste Deel Fol. 562.

„ komen, dient versien, ende alle moogelyke
„ ordre gestelt. SOO IS 'T, dat wy over sulks wel
„ scherpelyk belasten, ordonneeren ende beve-
„ len by deesen, alleen den geenen van deese
„ Landen, die hun voor deesen op eenige soda-
„ nige naar d'Oost-Indiën vaarende Scheepen,
„ in den dienst van Koningen, Heeren ofte Princen
„ mogen hebben begeeven, van sodanigen dienst
„ en voorneemen te desisteeren, ende den zel-
„ ven dienst te verlaaten ende hun ten langsten
„ binnen den tydt van drie Maanden naastkoo-
„ mende weederomme hier te Lande in de plaat-
„ se haarer Residentie te begeeven, op peyne
„ by gebreeke van dien, dat sy na den voor-
„ schreeve tydt sullen gehouden werden voor
„ geproschribeert, ende ten eeuwigen dage uit
„ deese vereenige Nederlanden gebannen, ende
„ haare goederen als geconfisqueert verbeurt en-
„ de vervallen, sulks dat die by de Officieren
„ van de respective plaatsen haarer Residentie of-
„ te daar dezelve gelegen mogen weesen, aan-
„ getast ende verkocht sullen moogen worden,
„ ende dat voorts so wel hier te Landen als in
„ de Indiën over al (daar sodanige Persoonen
„ in den dienst ende op sodanige uytheemse Schee-
„ pen gevonden sullen werden) teegens haar
„ Luyden persoonen ende verdere goederen,
„ gedecreteert ende Executeert sullen werden,
„ de Peynen en Straffen, in de voorgaande pla-
„ caten geordonneert ende gestatueert, ordon-
„ nerende en authoriseerende over sulks mits dee-
„ sen, alle Officieren ende Justicieren, in deese
„ vereenigde Nederlanden, mitsgaders die gee-
„ ne, so weesende in onsen dienste, als van de
„ vereenigde Oost-Indische Compagnie in de Oost-
„ Indiën, dien dit eenigsinds aangaan sal, hun

„ hier

„ hier naar te reguleeren, ſonder eenige con-
„ niſentie, oogluykinge ofte diſſimulatie: aan-
„ gezien wy 't zelve alſoo ten dienſte van den
„ Lande hebben bevonden te behooren:

„ Aldus gedaan ter vergaaderinge van de hoog-
„ gemelde Heeren Staten Generaal, onder der-
„ ſelver Cachet, Parapheere, ende Signature,
„ van haaren Griffier in 'sGravenhage op den
„ derden Decembris, Anno Sestien hondert ende
„ ſeſtien. was geparapheert: *D. Stickert*, on-
„ derſtond ter ordonnantie van de Hooggemelde
„ Staaten Generaal. (Geteekent, *C. Aersſen* ende
„ was daar op gedrukt 't voorſchreeve Cachet in
„ roode Was.

In het Jaar 1617 viel 'er weinig van aanbelang ten opſigten onzer Maatſchappye voor, als dat zy in Hooimaand van dit Jaar, onder 't beleid van den Zeevoogd *Joris van Spilbergen* twee Scheepen, en kort daar aan nog drie andere Scheepen uit Indien bekwam, welkers ladingen *f* 573107 inkoops gekoſt hadden. Zy deed egter in dit en in de volgende jaare 1618 en 1619 geen uitkeering aan haare deelgenooten, waarſchynlyk veroorzaakt door nieuwe opgekomen onluſten in Ooſt-Indien, waar van men hier te lande tyding had bekoomen.

Verſcheiden baatzuchtige Kooplieden hadden ook kunnen goedvinden, om uit andere Landen bedektelyk inte voeren, poeder van Peper en andere Speceryen, waar mee zy de goede en gezuiverde Speceryen vervalſchten, 't welk tot merkelyk nadeel en miskrediet van onze Maatſchappye was, waaromme de Algemeene Staten daarin willende voorzien, op den 24ſten van Louwmaand 1617. de volgende publikatie lieten doen.

„ De Staten Generaal der vereenigde (a) Nederlanden, allen den geenen die deesen jegenwoordige sullen sien ofte hooren leesen saluyt. „ DOEN TE WEETEN, alsoo wy in 't seeker bericht zyn, ende by experientie bevonden word. Dat uyt andere Landen in deese vereenigde Provintien gesonden, ende ingebracht werden vele Poederen van Peper, Noten ende Macis, die hier te land onder de specceryen vermengt ende verkocht werden. Ende dat door sulke vervalschinge, niet alleenlyk die Bewindhebberen van de Oost-Indische Compagnie geblameert, de koopers van sulke specceryen grotelyks gefraudeert, maar ook alle de speceryevan de voorsz: Compagnie in merkelyke discreputatie gebragt werden, daar nogtans die voorsz: Bewindhebberen, tot verhoedinge van sodanige vermenginge ende vervalsinge, altoos gewoon syn geweest ende nog zyn, haare Poederen in 't water te doen smyten, gelyk als meede doen de Portugeesen ende Castelianen, sonder iets daar van te bewaren ofte aan jemandt te verkoopen, SO IS 'T, dat wy omme de voorsz: frauden ende inconvenienten voor te koomen, ende de Speceryen van de voorsz. Oost-Indische Compagnie in Reputatie te houden ende te Conserveeren, wy verboden ende Geinterdiceert hebben, verbieden ende interdiceeren mids deesen allen ende eenen yegelyken, Koopman, Schipper Voerman ofte anderen, wie die zyn, Poederen van Peeper, Noten, Macis ofte van eenige andere Speceryen in de voorsz: Nederlanden te Scheep, te waage te Peerde ofte op den hals in eeniger ma-

(a) Groot Plakaatboek 1ste Deel Fol. 562.

„ manieren (als geen loyale Koopmanschap wee-
„ sende) te brengen, by verbeurte ende confes-
„ catie van voorsz; Poederen, ende daar en bo-
„ ven van de pene van hondert gouden Ryders,
„ tot lasten van den inbrenger: te Appliceeren,
„ een derde deel daar van tot behoef van den aan-
„ brenger, het tweede derde deel tot behoef van
„ den Officier die de Calange doen sal, en het
„ resterende derdendeel tot behoef van den Ar-
„ men, van de plaatse daar sulke Poederen ach-
„ haalt sullen worden. Ende op dat hier van
„ Niemand eenige Ignorantie en pretendeere
„ ontbieden ende versoeken de Heeren Staaten,
„ Stadhouderen, gecommitteerde Raaden ende
„ Gedeputeerde Staten, vande Provintien Res-
„ pective van Gelderlandt, Ende 't Graafschap
„ Zutphen, Hollandt ende Westvrieslandt, Zee-
„ landt, Utrecht, Vrieslandt, Overyssel, stad
„ Groningen en de Ommelanden, ende allen
„ anderen Justicieren ende Officieren, dat sy
„ deese Ordonnantie van stonden aan, allomme
„ doen verkondigen, uytroepen Publiceeren,
„ ende affigeeren, in alle plecken van deese lan-
„ den, daar men gewoonlyk is dusdaanigen uit-
„ roepingen, publicatie ende affixi te doen, las-
„ ten en bevelen voors die Raden ter Admira-
„ lityt den Advocaten Fiscaals, midsgaders den
„ Admiralen, Vice Admiralen, Capitynen, Of-
„ ficieren, ende Bevelhebberen deese onse Or-
„ donnantie te achtervolgen ende doen achter-
„ volgen, procederende ende doende procede-
„ ren, tegens de contraventeus ende overtree-
„ ders van deesen tot de voorsz: Peynen, son-
„ der Gratie Oogluykinge Faveur, Dissimula-
„ tie ofte verdrach; want wy tot welvaren van
„ den Lande, ende de goede Ingesetenen van de-

„ zel-

„ zelve, sulks hebben bevonden te behooren,
„ Gegeven in 'sGravenhagen onder onsen contra
„ Zeegel, Paraphure, ende Signature, van
„ onsen Griffier, den 24 January 1617. was geparapheert *B. van Westerboldt* vt. onder stond,
„ ter ordonnantie van de Hooggemelte Heeren
„ Staten Generaal. geteekent *C. Aersen.* zynde
„ daar opgedrukt het contre Zeegel derselver
„ Heeren Staten in roode wassche:

Op den 14den van Wintermaand deezes Jaars, vonden hunne Hoog Mogende goed, op 't verzoek van Bewindhebberen onzer Maatschappye, het voorige Plakaat van den 3den van Wintermaand 1616, teegens 't aanneemen van Scheepsvolk in vreemden dienst, niet alleen te vernieuwen, maar ook in deezer voegen nog nader en strikter te bepaalen:

„ De Staaten Generaal der Vereenigde Neerderlanden (bb) allen den geenen die deese teegenwoordige sullen sien, Saluyt. DOEN TE WEETEN, alsoo wy seekerlyk verstaan ende onderrecht zyn, dat eenige uytheemsche Persoonen, ja selfs ook eenige deeser Landen Inwoonders, hun niet ontsien, onse Ondersaten, ende naementlyk veele Zeevaarende Luyden deeser Landen, t'induceeren omme hun (niettegenstaande onse vorige Placaeten ende in Vilipendie der selver) te begeven in den dienst van Koningen, Heeren ende Princen, als ook van eenige particuliere, in deese ofte andere landen buyten de Gectroyeerde Oost-Indische Compagnie, ende op derselver Scheepen te vaaren naar de Oost-Indiën selfs „ ook

(bb) Groot Plakaat Boek 1ste Deel Fol. 551.

„ ook op sodaanige scheepen die eygentlyken
„ gedestineert zyn, omme de voorsz: Compag-
„ nie in deese vereenigde Nederlanden, niet al-
„ leenlyk in den handel aldaar, maar ook selfs
„ met gewelt ende gewapender handt alle moo-
„ gelyke schaade en afbreuk te doen, ende dat
„ hun veele onser voorsz: Ondersaaten vervor-
„ deren, sodaenige by onse voorige Placaten ver-
„ booden diensten aan te neemen, daar teegens
„ mids dien nootsaakelyk en Promptelyk (om-
„ me alle inconvenienten ende schaaden voorte-
„ komen) dient voorsien, ende alle moogelyke
„ ordre gestelt. SOO IS 'T, dat wy over sulks
„ allen ende eenen yegelyken van wat Conditie
„ ofte Qualiteyt dat hy zy en de vooral onse on-
„ dersaaten Inwoonders ofte Ingesetenen deeser
„ Landen wel scherpelyk hebben geinterdiceert
„ ende verbooden, soo wy interdiceeren ende
„ verbieden mids deesen, eenige onzer Landen
„ ingebooren ondersaaten, ingesetenen ofte in-
„ woonders, ende voornamendlyk eenige Zee-
„ varende Luyden deeser landen, tot sodanige
„ diensten als vooren, te huyren ofte aantenemen,
„ gelyk wy meede alle onse ingebooren, On-
„ derdanen Ondersaten, ende deeser Landen in-
„ gesetenen verbieden hun tot sodaenigen dien-
„ sten te verhuyren ofte begeeven. ordonneren-
„ de voorts ook, ende wel scherpelyk belasten-
„ de mids deesen, allen den geenen, die hun
„ voor deesen op eenige sodanige naar d'Oost-
„ Indiën vaarende Scheepen, in den dienst van
„ eenige Koningen, Heeren, Princen ofte par-
„ ticulieren als vooren mogen begeven hebben,
„ ofte naemaals souden moogen ofte willen be-
„ geeven, van sodanigen dienst ende voornee-
„ men te desiteeren, den selven dienst te ver-

„ laaten ende hun (ten langsten binnen den tyd
„ van drie Maanden naastkoomende) weederom
„ hier te Lande in de plaatse haarer Residen-
„ tie te begeven, op peynen dat alle overtree-
„ ders van deese onse beyeelen ende Ordonnan-
„ tien, so wel die geene die eenige onser On-
„ dersaaten tot sodanige diensten hebben gein-
„ duceert, gehuurt ofte aangenoomen, als ook
„ die hun tot deselve diensten hebben begeeven,
„ ten eeuwigen daagen uyt deese onse Needer-
„ landen gebannen, ende alle haare goederen
„ als geconfisqueert, verbeurt, ende vervallen
„ by de Officieren van de Respective plaatsen
„ haarder Residentie, ofte daar de selve gelee-
„ gen mogen weesen, aangetast ende verkogt
„ sullen mogen werden; ende dat voorts (so
„ wel hier te Landen als in de Indiën over al)
„ sodanige overtreeders van deese onze Ordon-
„ nantie in den dienst, ofte op sodaenige uyt-
„ heemsche ofte andere particuliere Scheepen,
„ buyten de voorsz: Geoctrooyeerde Compag-
„ nie gevonden zynde, gesaysseert, aangehou-
„ den, ende teegens haar luyder Persoonen en-
„ de Goederen ghedecreteert ende Geexecuteert
„ sullen werden, de peynen ende straffen in on-
„ se voorgaande Placaten geordonneert, ende
„ gestatueert, sonder dat de ingebooren, ofte
„ andere onderdaanen van deese Landen, ofte
„ andere in dienst geweest zynde van de voorsz:
„ Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, door
„ veranderinge van woonplaats, ofte eenige an-
„ dere middelen, hoedanich die soude moogen
„ zyn, van de dispositie der Placaaten, ende
„ de peynen daar by gestatueert, bevryd sullen
„ mogen werden. Ordonneeren voorts alle Of-
„ ficieren en Justicieren in deese vereenigde

„ Ne-

„ Nederlanden, midsgaders ook allen der gee-
„ nen ſo in onſen dienſte als van de voorſz: Ooſt-
„ Indiſche Compagnie in Ooſt-Indien weſende,
„ hun hier na te Reguleeren, ende de peynen
„ by deſen ende onſen voorigen Placaten geſta-
„ tueert, teegens de overtreders derzelver,
„ in alle rigeur te vervolgen, decreteeren ende
„ te executeeren, ſonder eenige conniventie,
„ oogluykinge ofte diſſimulatie.

„ Ontbieden en de verſoeken meede die Heeren
„ Staten, Stadhouderen, Gecommitteerde Ra-
„ den ende Gedeputeerde Staten van de Provintien
„ respective van Gelderland' ende 't Graafſchap
„ Zutphen, Hollandt ende Weſtvrieſlant, Zee-
„ landt, Utrecht, Vrieslandt, Overeyſſel, ſtadt
„ Groeninge ende Ommelanden, ende allen an-
„ dere Juſticieren en Officieren, dat zy deeze
„ onze Ordonnantie van ſtonden aan alomme
„ doen verkondigen, uitroepen, publiceeren
„ ende affigeeren, in alle Plecken van den Lan-
„ de, daar men gewoonlyk is zodanige uitroe-
„ pingen, Publicatien ende Affixien te doen,
„ midsgaders in de Steeden ende Plaatſen bui-
„ ten de Vereenigde Provintien onder ons ge-
„ bied wezende, procederende, ende doen pro-
„ cedeeren, tegens de Contraventeurs en de
„ Overtreeders van dien tot de voorſz. Peynen,
„ aangezien wy 't zelve ten dienſt van den Lan-
„ de bevinden alzoo te behooren. Gegeven in
„ 's Gravenhage onder onze Contra-Seegel,
„ Paraphure ende Signature van onzen Griffier,
„ den veertienden Decembris, in 't Jaar Seſtien
„ hondert ende Zeeventien, was geparapheert
„ *J. van Gogh*: Onder ſtondt: ter Ordonnantie
„ van de Hooggemelde Heeren Staaten Gene-
raal,

„ raal, geteekent *C. Aerzen*. Zynde daar op
„ gedrukt het Contre-Zegel derzelver Heeren
„ Staten in Rooden wasse.

In 't Jaar 1618, kreeg onze Maatschappye agt ryk gelaaden Scheepen uit Oost-Indien en wel van den 13den van Grasmaand 1618. tot den 22sten van Louwmaand 1619. met Speceryen en andere kostbaare Koopmanschappen gelaaden, welke te zamen 1305544 Guldens Hollands Inkoops gekost hadden en waar voor zy by Verkoop, Neegen Millioenen en Neegen hondert Neegen en Zeventig duizend Guldens in kas kreeg. Ook zond zy in Herfstmaand van dit Jaar, een Vloot van 16 Scheepen naar Oost-Indien, onder het bestier van den Zeevoogd *Houtman*.

De onlusten tusschen de Engelsche en onze Maatschappyen (waar van wy hier vóren gemeld hebben,) welken in den Jaaren 1613 en 1615, niet hadden konnen bygelegt worden, wierden eindlyk in Zomermaand des Jaars 1619, gelukkig geslist, eenige uit de Bewindhebbers en de Advokaat onzer Maatschappye *Willem Boreel*, hadden zig eenige Maanden te vooren naar *London* begeeven, alwaar zy met de Engelsche Bewindhebbers in onderhandeling traden; men trof eindelyk op den 7den van Hooimaand het volgende verdrag, dat egter eerst op den 26sten wierd onderteekent.

Ex-

TRACTATEN gemaakt tusschen de Engelsche en de Neederlandsche Oost-Indische Compagnien: mitsgaders de Articulen geaccordeert op de Observantie en Executie van 't principaal Tractaat: en insgelyks op 't Reglement van de Handeling tot BANTAM.

„ Alzoo 't zeedert eenige Jaren, zeekere verschillen en misverstanden ontstaan waren, tusschen de Onderdanen van den Grootmoogenden Jaques &c. by der gratien Gods, Koninck van Groot-Brittannien, Vrankryk ende Yrland, de Compagnien van de Kooplieden trafficquerende in de Oost-Indien, ende die van de Compagnie van de Vereenigde Provintien van Nederland, Onderdanen van de Hooge en de Moogende Staaten Generaal; om welke differenten te accommodeeren, verscheide Conferentien waren gehouden tusschen de Gedeputeerden van de voornoemde Compagnien, zoo wel tot London in 't Jaar 1613. als in 's Gravenhage in 't Jaar 1615, zonder nogthans dat als doen eenig accoord is gevolgd. De Hooggemelte Majesteit, ende Welgemelte Heeren Staaten, begeerende te onderhouden en naarder te verbinden de eenigheid, vriendschap ende goede Correspondentie tusschen hare Landen ende Onderdanen, ende ernstelyk voor te koomen alle inconvenienten die zouden konnen strekken tot alteratie van dien, hebben dienstig en noodig gevonden, dezelve Handelinge wederom te hervatten in een derde Conferentie, door de

„ Gedeputeerde van de voorzeide Compagnie, „ dewelke zyne Hooggedagte Majesteit ende de „ Welgemelte Heeren Staten hebben daar be- „ neevens goedgevonden, te doen assisteren by „ zeekere gequalificeerde Persoonen uit haaren „ Raad ende vergaderinge, te weeten: zyne Ma- „ jestyt, by de Heeren Jean Digby, Ridder, Ba- „ ron van Schworne vice Kamerling van zyne „ Majesteyt; Thomas Edmonds, Ridder, Thre- „ sorier van het Huis van zyne hooggemelte „ Majesteyt: Henry Carey, Ridder, Contre- „ rolleur van des Konings Huis; Tulco Grevil- „ le, Ridder, Cancellier van de Eqhesquier; „ Julius Caesar, Ridder, Meester van de Rolles; „ Eduard Coke, Ridder, alle van den Raad van „ State van zyne Majesteyt. Ende de Welge- „ melte Heeren Staten, by de Heeren Johan van „ Gork, Burgermeester van de stad Zutphen; „ Edwout van der Dussen, oud Burgermeester van „ de stad van Delft, Joachim Liens, Raad en- „ de Pensionaris van Stad ende Land van Tho- „ len, alle van het Lichaam der vergaderinge van „ de welgemelte Heeren Staten; ende by Noël „ van Caron, Heere van Schoonewaal, Ordina- „ ris Ambassadeur van de welgemelte Heeren „ by zyne Majesteyt.

„ Alle welke zyne Hooggedagte Majesteyt en- „ de de welgemelte Heeren Staten, hebbe tot „ dien einde geauthoriseert, met behoorlyke last „ en Commissie, op dat door haar toedoen en „ gemeene Directie het besluit van eene saake „ van zoo grooten inportantie mogte werden ge- „ faciliteert, ende uitvallen tot gemeen genoe- „ gen van beide partyen, agtervolgende welke „ ordre, ende in presentie van de gemelte Hee- „ ren, de Gedeputeerden die van beide de Com-

pag-

„ pagnien voornoemt, zyn in Conferentie ge-
„ koomen, te weeten voor die van Engeland;
„ de Heeren Thomas Smythe, Ridder Gouver-
„ neur van de voornoemde Compagnie van
„ Oost-Indiën; Lionel Craenfield, Ridder, Mees-
„ ter van het Hof van de Garder Nobles, ende
„ van de Garde Robbe van zyne Majesteyt:
„ Dudley Diddes, Ridder; Richard Wiston,
„ Ridder; Henrik Martin, Juge ter Admira-
„ liteyt van Engeland; Clemens Edmons,
„ Ridder ende Klerk van den Raad van zyne
„ Majesteit; Willem Holliday, Olderman van
„ de Stad London; Livinus Munck, Clercq
„ van het Signet van zyne Majesteyt; Maurits
„ Abbot, Gedeputeerde in d' Engelsche Com-
„ pagnie; William Harrison, Thresorier van
„ de voornoemde Compagnie; Robbert Bell,
„ ende Hamtrey Handfort, Bewindhebbers van
„ de Compagnie voornoemt. Ende voor de
„ Compagnie van de Vereenigde Nederlanden,
„ de Heeren Dirk Bas, Ridder, Burgemeester
„ van de Stad Amsterdam; Jacob Boreel, Bur-
„ gemeester van de Stad Middelburg; Arend
„ Jacobz Lodesteyn, Raad ter Admiraliteyt in
„ Zeeland; Albert Sounk; oud Burgemeester
„ van de Stad Hoorn ende van den Raad van
„ Staten; Andries Rigchard, Bewindhebbers
„ van de voorzeide Generale Oost-Indische Com-
„ pagnie; ende Meester Willem Boreel, Doc-
„ tor in de Regten, Advocaat van dezelvde
„ Compagnie: Dewelke uit kragte van hare
„ Brieven ofte Procuratien, naar veele Com-
„ municatien ende lange Disputen, hebben ein-
„ delyk door toedoen, raad ende directie van
„ de Heeren boven gemeld, besllooten ende
„ neder gesteld de Articulen zoo als zy volgen.

I.

„ Ten eersten, is geaccordeert dat men in 't
„ toekoomende zal vergeeten, ende niet geden-
„ ken aan eenige Excessen, offensien ende mis-
„ verstanden, die voor dezen zouden moogen
„ hebben geweest in de Quartieren van Oost-In-
„ dien, tusschen de Subjecten van zyne Maje-
„ steyt van groot Brittannien, ende die van de
„ Heeren de Staten Generaal van de Vereenig-
„ de Provintien; ende tot dien effecten zullen
„ in vryheid gesteld ende vryelyk ontslagen
„ worden, alle gevangenen ende gedetineerde
„ Perzoonen aan weder zyden, gelyk ook alle
„ scheepen ende goederen, die bevonden zul-
„ len werden genoomen te wezen tot den tyd
„ toe van de Publicatie van dit Tractaat in de
„ Indiën zullen Resiproquelyk werden geres-
„ titueerd.

2.

„ De Officieren, Commisen en Dienaren aan
„ weder zyden, zullen malkanderen bejegenen
„ in hare Conversatien en overal, waar zy den
„ anderen zullen gemoeten, met alle hulpe,
„ vriendschap en Correspondentie, alle goede
„ Officieren bejegenen, als nodig zullen wesen
„ tusschen vrienden en Naagebuuren, zoo naauw
„ met elkander geallieerd; ende in geval dat
„ iemand van de een of ander Compagnien,
„ haar zelven vinden in merkelyke nood ter
„ Zee, zoo zal de ander haar helpen met alle
„ vriendelyke assistentie en behulp, zoo veel
„ als hem moogelyk zal wezen; gelyk zy ook

„ zul-

„ zullen doen behandigen of over brengen, in
„ alle neerstigheid en getrouwigheid, de Brie-
„ ven en de Rekeningen van d' een en d' ander.

3.

„ De Handel en Traffycq zal vry ende open
„ wesen in de Oost-Indien, zoo voor de Com-
„ pagnie van Engeland, als voor die van de
„ Nederlanden, zoo dat elk van de Compag-
„ nien voornoemt, aldaar zal mogen aanleggen
„ voor zyn eigen Rekeninge, al zulke Pennin-
„ gen en Capitaalen als haar goed zal dunken.

4.

„ Ende om met gemeene hand te bevorde-
„ ren, het welvaren en verligtinge van den
„ Handel; zoo zal alle neerstigheid aangewend
„ worden om te besnyden en verminderen, de
„ extra ordinarise ende zwaare Impositien ende
„ Tollen, die binnen eenigen tyd herwaards
„ zouden moogen opgesteld wesen, gelyk men
„ ook zal laten blyven de practyke ende libe-
„ raalheid van giften en gaven.

5.

„ Men zal poogen alle Koopmanschappen in
„ Indien, met gemeen advys te brengen tot een
„ redelyken prys, ende in het verkoopen en
„ het vertieren, 't welk herwaards over zal ge-
„ schieden in deze Koningryken ende Pro-
„ vintien; (van al zulke waren die in Indiën
„ tot gemeenen prys ende Taxe zullen ingekogt
„ wesen:) zal men van tyd tot tyd met gemeen

„ advys, beraamen eenen zeekeren prys, on-
„ der dewelke het niet zal geoorloofd wezen
„ dezelve te verkoopen.

6.

„ Ende om voor te koomen alle Jalousien en-
„ de Questien, die in toekomende zouden moo-
„ gen koomen te ryzen, de Commisen van bey-
„ de zyden zullen raadslagen, ende met elkan-
„ der beraamen eenen redelyken prys, gelyk
„ als zy zullen noodig agten, tot den Inkoop
„ van den Peeper tot Bantham ende andere
„ plaatsen van Java Major: (blyvende de vry-
„ heid van den Handel in andere quartieren
„ van Indiën, gelyk ook in het voornoemde
„ Java Major, zoo veel aangaat de andere Koop-
„ manschappen, agtervolgende het derde Arti-
„ cul:) ende tot dien einde zullen geordineert ende
„ gecommitteert worden, zeekere ervaare Per-
„ soonen om den voornoemden Peeper aldaar te
„ koopen, ende den Inkoop gedaan zynde, op
„ die maniere, zoo zal hy gelykelyk verdeelt
„ worden, half en half aan de een en de ander
„ Compagnie.

7.

„ De Compagnie van Engeland zal vryelyk
„ genieten, ende jouisseren den Handel in Pali-
„ catte ende zal dragen de helft van de onkos-
„ ten, tot onderhoudingen van het Fort en
„ Guarnisoen, dat aldaar is, te beginnen van
„ den tyd van de Publicatie, die gedaan zal
„ werden van dit Tractaat in die quartieren.

8.

8.

„ In de Eylanden van Molucques, Banda, en-
„ de Amboina by gemeen goedvinden, zal den
„ Handel zoo wezen gereguleerd, dat de Com-
„ pagnie van Engeland aldaar zal genieten, een
„ derde deel van alle de Trafficquen, zoo wel
„ in 't inbrengen en verkoopen van de waren,
„ in de voorzeide Eylanden, als in de vrugten
„ ende waren die daar wassen, ende van daar
„ werden gebragt; ende die van de Vereenigde
„ Provintien zullen hebben de twee andere der-
„ de parten.

9.

„ Ende zoo veel als aangaat den Inkoop ende
„ deelinge van de voorzeide vrugten ende wa-
„ ren, de principale Commisen ende Facteu-
„ ren van beide de Natien die aldaar resideren,
„ zullen dezelve koopen ten pryze als nu ge-
„ schied, ende zullen verdeelen haare contin-
„ gente portien aan d' een en de ander, ende
„ tot dien einde zullen vryen toegank hebben;
„ ende woonplaats in de Forten ende Pakhui-
„ zen van d' een en d' ander.

10.

„ Ende dewyl eenen Handel en Traffycq
„ zoo verre geleegen, ende van zulken Impor-
„ tantie niet en kan verzeekert worden, zonder
„ een vigoureuse defensie, zoo zal dezelve ge-
„ daan werden, door het opregten ende onder-
„ houden, van een Vloot van twintig Oorlog-
„ schepen; half van d' eene, half van de ander

 „ Com-

„ Compagnie; welk getal: (indien het geraden
„ werd gevonden:) zal daar na met gemeen advys, ofte vermeerdert ofte vermindert konnen werden, zoo als den nood en gelegenheid van zaaken zal vereyschen; ende zullen elk eene van die voorz. Scheepen weezen van 6 tot 800 Vaten voorzien elk met 150 Man, met 30 stukken geschut en andere noodige Ammonitie, ende zal 't zelve geschut groot wezen, schietende 8 a 18 pond Yzers.

11.

„ Ende den Raad van defensie zal ordonneeren hoe veel Galeyen, Fregatten ende ander klein Roeytuig van noden zal wezen tot de Defensie.

12.

„ De Forten ende Guarnisoenen, die in de Eylanden Molucques, Banda ende Amboina zyn, zullen onderhouden worden uit de Tollen ende Impositien, die men zal heffen op de vrugten en de waren, die men zal uitvoeren uit de voorz. Eylanden; welke Tollen ende Impositien zullen getaxeert wezen, volgens d' ordonnantie van den gemeenen Raad van Defensie, ende ontfangen worden door beyde de Commisen, ende gelevert van tyd tot tyd, zoo veel als noodig zal wezen aan de Solliciteurs van de Compagnien, om daar mede de Soldaten te betalen.

13.

„ Om met ordre te beginnen ende te Admi-

„ ni-

„ nistreeren dezelve defensie, zoo zal opgeregt
„ worden eenen Raad van defensie, bestaande
„ in agt Persoonen van de eerste ende princi-
„ paalste Officiers aldaar zynde, die in gelyk ge-
„ tal daar toe genoomen ende verkozen zullen
„ werden, zoo by d'eene als d'andere Compag-
„ nie, ende zullen presideren by beurte.

14.

„ Desen Raaad zal gebied hebben over het
„ geene dat raken zal de gemeene defensie ter
„ Zee, ende zal verdeelen de Oorlogscheepen
„ op zulke plaatsen als zy oorbaar zullen vin-
„ den.

15.

„ Gelyk zy ook zal reguleren de Tollen, ende
„ Impositien die nodig zullen wezen tot het onder-
„ houd van de voorzeyde Forten ende Garnizoe-
„ nen derzelver, ende zal geauthoriseert wezen
„ om Reekeninge te doen door de ontfangers
„ van de voorz: Impositien.

16.

„ De Schepen van Oorloge zullen altoos bly-
„ ven in de plaatzen die haar zullen wezen geassig-
„ neert ende zullen volgen den last van den voorz:
„ Raad van defensie, zonder te moogen gebruikt
„ worden om de Koopmanschappen over te bren-
„ gen in deze Koninkryken ende Provintien.

17.

„ Evenwel zullen de voornoemde Scheepen,

„ dewyl zy in Indiën zyn, somwylen mogen
„ gebruikt werden om de Koopmanschappen te
„ vervoeren van d'eene plaats naar d'ander, elk
„ tot dienst van zyne Compagnie, indien de
„ Raad het zelve goedvind ende niet te wezen
„ tot nadeel van de Defensie.

18.

„ Ende in geval van nood, zal het den voor-
„ noemde Raad geoorlooft wezen, mede te ge-
„ bruiken d'andere Koopvaardyscheepen tot zulk
„ een getal, ende voor zulk eenen tyd als zy zal no-
„ dig vinden tot den welstand van de voornoem-
„ de Defensie.

19.

„ Het verliezen ende schade die overkoomen
„ zal in eenige rencontre, uit oorzaake van de
„ gemeene defensie, of ook in 't gaan ofte ko-
„ men van de defensie, zal gelykelyk gedra-
„ gen worden, ende zal vergoedigt worden tot
„ gemeene kosten, gelyk als ook de winsten en-
„ de pryzen die men zal bekoomen zullen we-
„ zen tot gemeen profyt.

20.

„ 't Zelve zal ook zoo wezen aangaande de
„ Koopvaardy Scheepen, die gebruikt zullen
„ worden om de zelve occasie ende geduurende
„ dien tyd, zoo zullen de maandgelden ende
„ kost voor de Matroosen wezen tot gemeenen
„ laste van de twee Compagnien ende in consi-
„ deratie van het verlet 't welk de voornoemde
„ Scheepen daardoor zullen lyden in haren Han-

„ del,

„ del, zoo zullen zy ontfangen daar en boven
„ alzulken vergoedinge als haar zal toegelegd
„ werden by den gemeenen Raad van Defensie.

21.

„ Maar indien eenig Schip van Oorloge we-
„ sende op de Rhede ende op Anker, in zyn
„ quartier ofte ook derwaarts gaande ofte van
„ daar koomende, eenige schade bekoomt door
„ Tempeest ofte eenig ander ongeluk, en zal de
„ schade niet wezen voor het gemeen, maar zal
„ blyven geheellyk tot last van de Compagnie
„ aan dewelke het Schip zal toekoomen.

22.

„ Ende om voor te koomen alle Disputen,
„ die zouden mogen ryzen uit de estimatien van
„ de verlooren, ofte grootelyks beschadigde
„ Schepen, zoo zal den Raad van defensie tax-
„ eeren alle de Scheepen van Oorlog ende ande-
„ re, eer dat dezelve zullen gebruikt worden tot
„ defensie.

23.

„ De Forten zoo van d'een als van d'ander
„ zyden, zullen blyven in Handen van de gee-
„ ne die dezelve jegenswoordelyk bezitten.

24.

„ Ende alzoo questie gemaakt is, aangaande
„ het bouwen van eenige nieuwe Fortresfen, die
„ de Engelsche Compagnie heeft geoordeeld haar
„ noodig te wezen, tot verzeekerheid van haar
„ Volk

„ Volk en haar Goederen. Is goedgevonden, „ dat dezelve questie in Surcheantie zal blyven „ voor den tyd van twee of drie Jaren, op dat na- „ dien men gezamentlyk zal hebben behoorlyk on- „ derzogt, ende verstaan, hoe veel Fortresfen, „ welke ende in wat plaatze in toekomende zullen „ nodig wezen, alsdan dezelve questi mag werden „ hervat, ende in diervoegen nedergeleyt, dat „ het mag strekken tot gemeen contentement „ aan wederzyden van d'een en d'andre.

25.

„ Zoo veel aangaat de Forten die verovert „ zullen werden in de Molucques, of in eenig „ ander quartier van Indiën door beleyd van de „ gemeene magt van de twee Compagnien, d'zel- „ ve zullen werden gelykelyk beseeten, bewaard „ ende onderhouden, gemeenerhand met de „ Guarnisoenen van d'een en d'ander Compag- „ nie die daarin zullen wesen in gelyk getal of „ wel zullen gelykelyk verdeeld worden, tus- „ schen de twee Compagnien naar goedvinden „ van den Raad van Defensie aldaar zynde.

26.

„ Men zal gemeenerhand neerstigheid doen, „ om te openen en te verkrygen de vrye Traf- „ fycq in China en de andere quartieren „ van de Indiën, by zulke maniere ende mid- „ delen, als den gemeenen Raad oorbaarlyk „ zal bevinden.

27.

„ Geene van de twee Compagnien zal niet voor-

„ koomen ofte uitsluiten d'andre in toekomen-
„ de, 't zy by middel van Fortificatien of van
„ Contracten, die men hier naar zoude willen
„ maaken uit eenige partyen van Indiën. Maar
„ alle Traffycq zal vry ende gemeen zyn aan
„ d'een en d'ander in elk quartier van dien.

28.

„ Gelyk ook goedgevonden is, dat zonder het
„ welbehagen van d'een ende d'ander Compag-
„ nien geene andere (niet zynde van het lichaam
„ van deze Compagniën) zullen ingelaten wer-
„ den om te participeeren in de voordeelen en
„ baten van dit teegenswoordig Tractaat, ende
„ ingevalle dat Iemand van de onderdaanen van
„ zyne Hooggemelte Majesteyt ofte welgemelte
„ Heeren Staten (wesende niet van het voor-
„ noemde Lichaam) zoude willen iets begin-
„ nen tot naadeel van 't geene hier voor is ver-
„ haalt, ofte van de Privilegien van eenige van
„ deze Compagniën: zoo zullen die van de
„ voornoemde Compagniën alle middelen ge-
„ bruiken 't zy t'zaamenderhand ofte elk in
„ 't byzonder, om 't zelve te beletten, ende te
„ maintineeren aan weederzyden de Privilegien
„ van de voornoemde Compagniën. Ende zul-
„ len zyne Majesteit van Groot Brittannien en
„ de welgemelte Heeren Staten gebeden zyn,
„ niet te willen authoriseeren de opregtinge van
„ eenige andere Compagniën, om haar te be-
„ moeijen met de Traffycquen, en in de Navi-
„ gatie van de voornoemde Indiën, staande den
„ tyd van dit Tractaat.

29.

„ Indien in eenige quartieren van Indien, al-
„ waar d'een of d'ander Compagnien heeft of
„ zal hebben haar Comptoiren, Handel ofte
„ Middelen, het gebeurde: ('t zy door het
„ Overlyden van de Facteurs of eenig ander
„ ongeluk:) dat de middelen ende goederen van
„ d'een of d'ander, zoude blyven zonder iemand
„ die daar naar ziet, van wegen de Compag-
„ nien die zy toe behooren. Zoo zullen de
„ Commisen en de Officieren van d'ander Com-
„ pagnie in leven zynde, ende wezende in de
„ bovengemelde plaatsen; de voornoemde mid-
„ delen ende goederen in zulk een geval, nee-
„ men in haar bevel, ende dezelve bewaaren
„ ter goeder trouwe voor de Eygenaaren, aan
„ dewelke zy die weeder zullen geeven in tyd
„ ende plaats.

30.

„ Dit Tractaat zal wezen voor den tyd van
„ twintig Jaaren, ende indien daar en tusschen
„ voorvielen eenige disputen die niet geslist en
„ konnen worden, door den voornoemden Raad
„ in die quartieren, nogte ook herwaards over
„ by de twee Compagnien, zoo zal het diffe-
„ rent werden gesteld aan den Koning van groot
„ Brittannien; ende aan de wel gemelte Heeren
„ Staten Generaal, die gelieven zullen de moeyte
„ te neemen, om 't zelve ter neder te leggen, tot
„ gemeen genoegen van d'een ende de ander.

„ Alle welke Articulen zullen trouwelyk en-
„ de onverbreeklyk werden onderhouden ende
„ ge-

„ geobserveert van weder zyden, agter volgende de menigte van dit Tractaat. Ende belooven de gemelte Heeren Staten, als ook die van de voornoemde Compagnie, dezelve zullen approbeeren, confirmeeren ende ratificeren, ende zullen aan weder zyden daar van leeveren haare Brieven van Ratificatie, in goede ende behoorlyke Forme; te weten, zyne Majesteyt ende die van de Engelsche Compagnie, binnen den tyd van een Maand naar dato van dit Tractaat. Ende de welgemelte Heeren Staten ende die van de Nederlandsche Compagnie binnen denzelven tyd, naar den voornoemden date. Aldus gedaan in London den 7/17 den July, Stylo Novo, Anno Sestien hondert en negentien.

Was ondertekent.

J. Digby.	*Dirk Bas.*	*Morris Abbos.*
Fulque Grevil.	*Alb. T. Sounck.*	*Hamtrey Hanford.*
J. de Goch.	*Guil. Boreel.*	*Arend Lodesteyn.*
T. Ethmondes.	*H. Carey.*	*Lionel Craentielde.*
Jul. Cæsar.	*Edw. Coke.*	*Henry Martyn.*
F. J. v. der Dussen.	*Joach Liens.*	*Livinus Munk.*
Ths. Smythe.	*Noël de Caron.*	*Robbert Bel.*
Richard Weston.	*Dudley Digges.*	*Jacob Boreel.*
W. Hollidaye.	*Clement Emondes.*	*Andries Rychaerts.*
W. Harrison.		

Zynde bezegeld met hare respective Zegelen.

Or-

Ordre beraamd door de Gedeputeerden van de Compagniën van Engeland ende de Geunieerde Provintien, handelende in de Oost-Indien, op d'executie van den Inhoud van zeekere Articulen van het Tractaat besloten tusschen de voorsz: Compagnien den 17 July 1619.

ad Art. 1.

„ De limiten binnen dewelke dit Contract zal „ stand grypen, zyn gestelt geweest door ge„ meen advys van de Gedeputeerde van de twee „ Compagnien den Meridiaan raakende aan de „ Cabo de Bona Esperance gaande regt naar het „ zuyden, ende den Oostelyken Meridiaan die „ men vind 400 mylen Oostwaardts van de Ey„ landen van Salomon, gaande aan d'een zyde „ regt naar het Zuyden, ende aan d'andere zy„ de naar het Noorden, tot aan den Tropicus „ Cancri, ende van daar in oblicque Linie naar „ de straat van Caiyan, alle Zeen, golven, eng„ ten van Zeen, Inhammen, Baayen, Rivie„ ren ende die gevonden zullen worden bin„ nen deeze twee Meridianen, zullen begree„ pen wezen in dit Contract.

„ De goederen en de scheepen genoomen „ van beide zyden, zullen werden geresti„ tueert; te weten de schepen, zoodanige en „ in zulken staat als zullen worden gevonden, „ onder de handen van eenige van de Compag„ nien, ende de goederen: (of de waarde van „ dien) die effectuelyk zullen gekoomen zyn „ tot de Compagnien voorsz.

„ Maar

„ Maar zoo veel als aangaat de scheepen, „ die niet en zullen wezen onder de handen van „ de Compagnien: gelyk als in de grond geschooten, vergaan, geabandonneert of verlaten „ scheepen, gelyk ook de verergeringe of slete „ van dien: ('t zy dat zy gebruikt zyn geweest „ of niet) dat en zal niet onderworpen wezen „ Restitutie, uitgenoomen de scheepen die vergaan zullen wezen in dienst van de Compagnie, waar van de waarde zal worden gerestitueerd.

„ De gevangene ende gedetineerde Persoonen van weder zyden, zullen vry ende vrank „ los gelaten werden, zonder te betaalen rantzoen ofte haare verteerde mondkosten ofte de „ klederen, die haar door de Compagnie zullen wezen gegeeven.

„ Indien de voorz. gevangene hebben gediend de Compagnie die dezelve detineerde: „ het is redelyk dat zy werden betaalt voor haren dienst door de Compagnie.

„ In de ontslaging van de gevangenen zyn „ ook begreepen de slaaven van eenige van de „ Compagnie, die ofte gevlugt ofte onthouden „ worden by d'ander Compagnie, onder wat „ pretext dat het zoude mogen wezen, dewelke mede zullen werden gerestitueerd aan de „ Compagnie aan wien zy toe behooren.

ad Art. 4.

„ Voortaan zullen ophouden tot Bantham ende in alle plaatsen, daar wy gemeenschap van „ Commercien hebben, of ook alleen Handel, „ zonder gemeenschap, de liberalityten van giften en gaven, die besteet zouden mogen

„ werden by eenige van de Compagnie, tot
„ præjuditie ofte nadeel van d'ander. Maar in-
„ dien het nodig is, dat iets werde gedaan tot
„ gemeene besten, 't zelve zal geschieden by
„ gemeen advys, in den naam ende tot onkos-
„ ten van de twee Compagnien te zamen.

ad Art. 5.

„ De Vrugten van de Molucques ende Am-
„ boina, die in Europa zullen werden gebragt,
„ zullen wederom verkogt worden op eenen ge-
„ lyken Prys ende tyd, daar toe beraamt ende
„ geordonneert, door de twee Compagnien alle
„ Jaar in de Maand van Martio ofte Aprilis, of
„ zulk een anderen tyd als goedgevonden wor-
„ den zal te behooren.

„ Is goedgevonden om te beeter te onderhouden
„ de Correspondentie en nodige Communicatien
„ tot het accoord van de twee Compagnien, dat
„ elk eene van dien zal respectivelyk houden in
„ Engeland ende in de Geunieerde Provintien,
„ eene ofte twee Persoonen als Residenten, de-
„ welke zullen geven ofte neemen advys ende
„ Informatie, op saaken concernerende het on-
„ derhouden van dit teegenwoordig Tractaat, en-
„ de in den Naam van haar Compagnie zullen
„ moogen present wesen in de Beraadslagingen
„ ende Resolutien die genoomen zullen worden
„ in de vergaderinge van de Compagnien res-
„ pectivelyk, voor zoo veel als die zullen raa-
„ ken het gemeene beste van deze Unie.

ad Art. 7.

„ De Onkosten tot onderhoud van de Fortres-

„ se

„ se ende Guarnisoenen van Palicatte, zullen wer-
„ den opgebrogt ende betaalt in geld (ofte andere
„ waren van Koopmanschappen ofte vivres, ge-
„ lyk als die Compagnie van Neederland gewend
„ is te doen:) half en half by de twee Compag-
„ nien, ende niet by belastingen van de Koop-
„ manschappen; ende zal de betalinge voor-
„ noemt beginnen, ten tyde als de Publicatie
„ van dit Tractaat op de voorsz. plaatse van
„ Palicatte zal werden gedaan; ende daarom
„ zullen verwittigt worden de Commisen van
„ de Engelsche Compagnie, voor de Nederlan-
„ ders tot Bantham, om gesamentlyk de tyding
„ van dit Contract te zenden naar Palicatte
„ voornoemt.

ad Art. 8.

„ Om ordre te stellen op den handel van de
„ Eylanden Molucques, Amboina ende Banda,
„ zullen werden opgeregt ende geordonneert
„ zeekere Comptoiren in plaatsen, die bequaam
„ zyn tot den handel, in dewelke woonen zul-
„ len de Commisen van beyde de Compagnien.

„ Dewelke alleen zullen vermoogen te ver-
„ koopen ofte koopen, alle zulke Koopman-
„ schappen en Vrugten, die in de voorsz. Ey-
„ landen verkogt ende gekogt konnen werden;
„ zonder dat iemand anders, 't zy van de twee
„ Compagnien ofte eenige ander Natien, zal
„ vermoogen al zulke waaren en vrugen te
„ koopen ofte verkoopen, in geen der hande
„ manieren.

„ De voorsz. Comptoiren zullen werden voor-
„ zien by elke Compagnie, volgende hare por-
„ tien van al zulke Koopmanschappen ende
„ contante Penningen, gelyk als de nature van

„ den handel in de voorsz. Eylanden zal ver-
„ eyschen, zonder dat d' eene Compagnie in
„ zulk een geval zal behoeven t Fourneren
„ voor de andere.

„ De Commisen van de Engelsche Compag-
„ nie, zullen woonen met de Commisen van de
„ Nederlandsche Compagnien gezaamentlyk,
„ indien de gelegenheid zulks toelaat, anders
„ zullen zy vermoogen Huizen te bouwen, om
„ aldaar te leeven ende woonen; gelyk het haar
„ ook zal vrystaan haare scheepen te calisate-
„ ren, ende daar toe te gebruyken de commo-
„ diteyten van de Bosschen, ende andere die
„ gevonden worden in de voorsz. Quartieren
„ ende elders; dat zal aan weder zyden ook zoo
„ worden geobserveert, in de Quartieren alwaar
„ de Engelsche zullen bezitten de voornoemde
„ commoditeiten, van de welke de Commisen
„ van de geunieërde Provintien, zullen moo-
„ gen gebruiken op dezelve maniere.

ad Art. 10.

„ De twee Compagnien hebben verklaart ge-
„ reed te wezen, om elk van zyne zyde aan te
„ wyzen de genoemde scheepen, die gedesti-
„ neert zyn tot de gemeene Defensie, uit het
„ getal van de geene nu tegenwoordig zyn in
„ Indien; ende in geval zy niet zullen wezen
„ van de groote ende qualiteyt vereyscht by het
„ Contract; zoo belooven zy derwaarts schee-
„ pen te zenden, met de eerste gelegenheid
„ die bequaam zullen wezen: (agtervolgende
„ de meeninge van het Accoord:) tot de voorsz.
„ Defensie in plaatse van de andere die zoo be-
„ quaam niet en zyn.

„ De

„ De aangeweezen fcheepen by de twee Com-
„ pagnien, zullen op bevel van den Raad van
„ Defenfie ende van elke Compagnien, haar
„ begeeven ter plaatfe van de Refidentie van
„ de voornoemde Raad, 't zy tot Bantham of
„ Jacatra, of op eenige andere plaatfen, ten zy
„ dat zy zullen wezen ter plaatzen daar zy zullen
„ geoordeeld werden, dienft te kunnen doen
„ tot de gemeene Defenfie, ende tot welftand
„ van de twee Compagnien, in zulk een geval
„ zullen zy getaxeert ende geeftimeert werden,
„ of door zekere Commiffariffen daar toe gelaft,
„ ofte door goede Informatien.

„ Aangaande de propofitie die gedaan is,
„ om te weten op wat plaatzen dat de fcheepen
„ van Defenfie zullen voor eerft werden ge-
„ bruykt, is goed gevonden, dat (niet tegen-
„ ftaande het profyt dat tot de twee Compag-
„ nien zoude koomen, mits het zenden van de
„ Vloot op de Kuft van Malabar en daar om-
„ trent:) nogtans de Defenfie zal worden aan-
„ gelegt, om te winnen de handel van China,
„ ende tot dien einde zal de Vloot gezonden
„ worden, naar de Philippenas om te verhinde-
„ ren en te beletten, dat de Chineefen niet en
„ zullen handelen met andere als met ons.
„ En zal verkoofen worden eene Rendevous,
„ bequaam tot den handel 't zy in Lequio, Pe-
„ queno, Poelo Condor, of in zulk een ander
„ plaats die bequaamer zal wezen, den gemee-
„ nen Raad van Defenfie gelegen zal vinden
„ tot deezen handel.

„ Ende zoo veel als aangaat de Kuft van Ma-
„ labar, is goed gevonden dat de Vlooten die
„ vertrekken zullen alle Jaaren naar Indiën:
„ (indien de gelegenheid van den tyd ende die

„ van de twee Compagnien zulks toelaat:) zul-
„ len haaren cours neemen tusschen Madagascar
„ ende het vaste Land van Africa, om te loo-
„ pen langs de Kusten van India ende Malabar,
„ met zoo veel voordeel voor de twee Compag-
„ nien, ende schade van de geene die zullen
„ willen verhinderen de vrye Commertien als
„ doenlyk zal zyn

„ Zal ernstig gerecommandeert worden aan
„ den Raad van Defensie, dat zy in hare aan-
„ slagen zullen hebben te gebruyken, al zul-
„ ken magt als Saffisant zal weezen, om te ge-
„ raken tot een goed succes, principalyk nu in
„ het begin van deeze Vereeniginge van de
„ twee Compagnien, op dat d'eere ende re-
„ putatie van dezelve, niet alleen en werde ge-
„ conserveert, maar ook het verlies en de scha-
„ de verhoedet.

ad Art. 13.

„ In den Raad van Defensie, zullen presidee-
„ ren de twee Natien by beurten, veranderen-
„ de van Maand tot Maand, ende zullen die van
„ Engeland eerst presideren d' eerste Maand,
„ na dat den Raad voornoemd; zal wezen op-
„ geregt en die van de geunieerde Provintien
„ de tweede Maand, en zoo voorts overhand
„ van Maand tot Maand.

„ Ende door dien het nodig is dat daar maar
„ een eenig Commandement en zy, over de
„ generale Armade van Defensie; zoo is goed-
„ gevonden: dat die Natie, wiens beurte ende
„ Maand het wezen zal om te presideren, zal
„ ook voor die Maand hebben het opperste com-
„ mandement, over alle de schepen van Oorloge,

„ zoo

„ zoo wel van d'eene als van de andere Natie, „ ende zal de groote Vlagge voeren op de Fokkemast, ende zal de Vice Admiraal zyn; 't „ welk zal onderhouden worden by alle de „ scheepen van Oorloge, zoo wel van de scheepen die zullen wezen, omtrent de plaatsen „ van Residentie van den Raad van Defensie, „ als in andere plaatsen van de geene die zullen „ wezen in haar quartier.

„ Maar zoo veel belangt de particuliere Exploicten tot Executie, van dewelke een Vloot „ of eenig aantal van scheepen zal wezen gedestineert, onder een Hoofd, is geresolveert „ dat het gebied dat eenmaal gegeeven is aan „ een van de Natien, zal duuren zoo lange tot „ dat de voorsz. Vloot, zal weder gekoomen „ wezen van het voornoemde Exploict, zonder „ opzicht te neemen na het President-Ampt in „ den Raad of anderszints; ende zal de groote „ Vlagge altyd gevoerd worden by die Natie „ die die eens zal hebben ontfangen, ende houd „ het commandement, tot het eynde toe van het „ Exploict ende wederkomst van de Schepen.

„ Alle particuliere Exploicten ende Entreprisen, die gedaan zullen werden door behulp „ van eenige Vloote of aantal van schepen van „ Oorloge, zullen werden verdeeld by beurten, zoo veel als raakt het commandement „ ende het voeren van de groote Vlagge, het „ eerste Exploict zal Engeland toegelegd worden. Het tweede aan de geunieerde Provintien. Het derde aan Engeland, ende zoo „ voorts, gaande altyd overhand van de eene „ Natie tot de ander.

„ Den Raad van Defensie zal ordonneeren „ aan de Commandeurs van de Vlooten, ofte

„ Armaden die gezonden zullen worden op
„ eenig Exploict, dat zy niets en zullen doen
„ van Importantie, tot de Executie van het voor-
„ noemde Exploict zonder voorgaande advys,
„ ende toestemming van den scheeps Raad van
„ de voornoemde Vloot ofte Armade, die ge-
„ geeven zal worden aan den voornoemden
„ Commandeur: (die daar in een dobbele stem-
„ me zal hebben :) by den Raad van Defensie
„ ende zal wezen in het vermogen, van den
„ gemelten Raad van Defensie te weder roe-
„ pen, ende te veranderen den voornoemden
„ Commandeur van Vlooten, gedestineert tot
„ eenig Exploict, ook al voor het eynde van
„ het voorsz. Exploict, indien den grooten
„ nood ende het merkelyk welvaren van de
„ Compagnie het zal vereyschen, ende den Raad
„ van Defensie 't zelve zal oordeelen zoo te
„ behooren.

„ Word gestelt aan den Raad van Defensie te
„ mogen kiesen een plaatse voor haar residentie
„ 't zy tot Bantham ofte tot Jacatra, gelyk als de
„ gelegenheid van de Compagnie, ende reputa-
„ tie van dezelve zal vereysschen.

ad Art. 28.

„ Tot Explicatie van deze woorden van het
„ Articul *N'estans point du corps d'icelles:* is
„ goedgevonden te statueeren, dat den inhoud
„ van dien ook plaats neemen zal in de Equipa-
„ gien ende Handel die zoude begeeren ten doen,
„ eenige die wel zyn van het Lichaam van de
„ Compagnien, maar voor haar eygen raaken-
„ de, dewelke niet en zullen toegelaten worden
„ tot het geniet van de Privilegien ende Benefi-

„ cie

„ cie van dit Tractaat: niet meer als alle andere vreemde, wie dat het zoude moogen wezen.

„ Die van de Compagnie van Engeland hebben belooft, by zyne Majesteyt aan te houden, dat verbot zal werden gedaan aan alle Onderdaanen van zyne hoog gemelte Majesteyt, dat zy en zullen vermogen haar te begeeven in dienst van eenige andere Natien, om de Indiën te frequenteren; uitgenoomen alleen de Compagnie van de Nederlanden, ende om die van Engeland weder te bejegenen op dezelvde maniere: zoo hebben die van de voornoemde Compagnie van Nederland, beloofd te zullen bevorderen by d'Heeren Staten Generaal van de Vereenigde Provintien, dat Moderatie zal gedaan worden in het Placaat; 't welk verbied dat hare Onderdanen die ter Zee varen, niet en zullen moogen zich begeeven in dienst van eenig vreemd Prins, ende dat het zelve Placaat geen plaats en zal grypen, in respect van d'Engelsche Compagnie. Maar zullen moogen d'Engelschen en de Onderdanen van de wel gemelte Heeren Staten, haar begeeven in dienst van d'een en d'andere Compagnie aan weder zyden, zonder perykel ofte eenig misdoen.

ad Art. 30.

„ Elke Compagnie zal wel naauw doen belasten die geenen, die zullen van harent wegen zyn gecommitteert tot het onderhouden van dit Tractaat, dat zy haar zullen voegen naar het opregt naarkomen van 't zelve met haar vermogen en affectie. Ende inge-

„ valle dat eenige disputen ofte twyffelagtigheid quame te ryzen op het verstaan van een Artikel, ofte op eenig ander materie in haar gemeene Conversatie, zullen gelast werden dat d'een tegen d'ander niet en zal procederen by wegen van Datelykheden ofte Hostiliteyt, in geener maniere hoe dat het zoude mogen wesen, maar naar dat d'Informatien zyn genoomen, zullen adviseren, elk hare Compagnie in Europa, dewelke zullen poogen het different te slegten, of by haar zelven, of by Interventie van zyn Majesteit van groot Brittangien en der Hoog Mogende Heeren Staten Generaal, gelyk als nodig zal wezen; alle die hier tegens doen, zullen daarover aangeklaagt ende gestraft werden als perturbateurs van den gemeene ruste. Aldus gedaan tot Londen, dezen vyftienden July, Zestien hondert en negentien. Ouden styl was Geteekend.

Tho Smythe.
Morris Abbot.
Humfrey Handfort.
Arend Lodestein.
Willem Holliday.
Willem Harrison.
Dirk Bas.
Albert Sonck.
Guill. Boreel.
Livinus Mark.
Robbert Bel.
Jacobus Boreel.
Andries Richart.

Trans-

Translaat van de ordre geraamt tot Redres van den Handel tot BANTAM Anno 1619.

„ Tot Redres van den Handel tot Bantham zal
„ oorbaar wesen niet alleen dat men brenge den
„ Peeper op den ouden en redelyke prys, van een
„ ende een quart ofte een en een half, ofte twe Re-
„ aalen van agten den Sak. Maar zal ook wesen
„ noodsaaklyk afteschaffen ende te verminderen
„ de overmatige Tollen ende Impositien die nu
„ genomen worden door den Pangeram tot Bant-
„ ham tot 57. 58 ten hondert, in plaats dat men
„ in andere quartieren van Indiën maar en be-
„ taalt 2½ 3. 4. 5. 6. 7. ende ten hoogsten 8
„ per Cento.

„ Om deze misbruiken te beeteren zal het
„ goed wezen dat men eerst met zagte middelen
„ ende Vriendschap (: daar by doende de Re-
„ presentatie van de magt van de twee veree-
„ nigde Compagnien:) te winnen den Koning
„ van Bantham, op dat al zulke Impositien abso-
„ lutelyk by hem werde gebragt op eene reede-
„ lyken voet. Dewyle het alleen staat in zyn
„ magt deeze misbruyken te remediëeren; om
„ het welke te verkrygen ons zal dienen het ex-
„ empel en de maniere van doen (:in materie
„ van Tollen:) van alle Koningen ende Volke-
„ ren van Indiën. Daar naa

„ Zal oorbaar wezen by middel van Contract
„ met den Koning te veraccordeeren, dat den
„ Peper aan ons zal mogen gelevert worden, zon-
„ der eenigh hinder tot een redelyken prys, ge-
„ lyk dat over al geschied ende pleeg te geschie-
„ den tot Bantham, eer dat het compleet van
„ den

„ den Pangeram met de Chineesen heeft geruï-
„ neert, ende verdorven de heele commercie.

„ Tot dien einde zal men konnen bespreeken,

„ Dat door den Koning afgedaan ende te niet
„ gedaan werden alle zoorten van Monopolien,
„ die de Chineesen hebben tot Bantham, niet
„ alleen met weeten van den Pageram; maar
„ zelfs door zyn Raad ende eygen aanraadinge.

„ Ende zal vrystaan ende geoorloofd wezen
„ aan de Boeren ende Landluyden te mogen ko-
„ men eerst ende immediatelyk haare Vrugten
„ te verkopen in onze Logien, aan de commi-
„ ssen van de twee Compagnien gelyk gebruyk-
„ lyk was, alleer dat de voornoemde Monopo-
„ lien waren opgestelt, zonder dat men eenig
„ moeyte of zwarigheid zal de Landluyden aan-
„ doen, ofte zal lyden aangedaan te werden.

„ Indien die maniere niet en zal (:gelyk zy
„ niet en is:) gevonden worden sufficant, als dan
„ zal men verder mogen gaan en maken een Con-
„ tract met den Konink.

„ Dat hy zal aan ons verkoopen ende leveren
„ den Peper tot alzulken prys als vooren, in zul-
„ ken quantiteyt als onze zaaken zullen ver-
„ eysschen, gelyk als de constume van doen is
„ van den Koning tot Achim.

„ In zulk een geval en zal het den Koning
„ niet geoorloofd wezen eenige Peeper te lee-
„ veren aan andere Natiën, voor al eer dat wy
„ zullen wezen voldaan, naar uitwyzen van de
„ contracten met hem te maken.

„ Indien wy hier mede nog niet te vreeden
„ zyn. Zoo zal men poogen een Contract met
„ den Konink te maken, door het welk het zal
„ vry staan aan ons (:en niet aan eenige andere
„ Natiën:) te koopen den peper tot Bantham,
„ ende

„ ende en zullen niet toegelaten worden eenige an-
„ dere Natien, nogte van Europa nogte van Indiën
„ zelfs, om haren Handel te doen in de voorsz:
„ vrugten. Ende door dien middel dewyl dat
„ niemand anders als wy en zullen moogen koo-
„ pen, het zal zeer ligt wesen den peper te bren-
„ gen op zoo redelyken prys als men zoude kon-
„ nen wenschen.

„ Het is te geloven dat den Koning van Bant-
„ ham dit Contract ligtelyk zal toestaan met ex-
„ clusie van alle andere Natien van Europa en-
„ de van de Indianen zelfs: Indien men alleene
„ uitneemt de Chineesen, die veele noodsaak-
„ lykheeden tot Bantham brengen, ende aldaar
„ in grooten aansien zyn

„ Naar dat men zal hebben te vergeefsch ge-
„ poogt de Chineesen uittesluyten; zoo zal het
„ nodig weezen haar te gedulden onder eenige
„ conditien.

„ Gelyk als

„ Dat het de Chineesen zal geoorloofd wesen,
„ tot Bantham neffens ons te koopen. Maar on-
„ der conditie dat zy zullen gehouden wezen
„ ons den peper te leveren tot eene redelyken
„ prys, gelyk men als dan zal kunnen beraa-
„ men. Zoo lange tot dat wy t'eenen maale
„ zullen wezen voorzien, zonder dat zy te voo-
„ ren eenigen peeper zullen moogen vervoeren
„ in geenerhande maniere, ofte

„ Men zal bespreeken by den Koning van
„ Bantham, dat het gantsch niet geoorloofd en
„ zal weezen voor de Chineesen eenigen pee-
„ per te koopen; als alleen naar dat onze Com-
„ misen haren geheele Inkoop zullen hebben ge-
„ daan, als dan (:ons Volk stilstaande:) zal het
„ haar geoorlooft weezen te koopen ende te be-

„ Waa-

wanen zoo veel als zy geraden zullen vinden
„ Welke aldus gekogte ende vervoerde p
„ by de Chineesen niet en zal mogen ge
„ werden aan eenige Natien van Europ
„ directelyk offe indirectelyk in geene
„ maniere, onder al zulke penen als m
„ goedvinden.

„ Deze middelen van Accoord ende V
„ schap zullen eerst beproeft werden, als
„ zynde de zagtste en de bequaamste, ma
„ dien door dezelve wy niet en konnen g
„ ken tot ons voorneemen. Zoo zal den
„ van defensie in dit stuk werden geauthori
„ om alzulk een remedie te zoeken als
„ oirbaar *vinden tot het* welvaren van d
„ *Compagniën.*

Het was veel ligter dit verdrag te m
dan getrouwlyk natekoomen, ter oorza
de veelvuldige toevallen die de Kooplie
de beide Natien ligtelyk verwarden; welk
kander niet beminnen en van beide kanten
greetig zyn naar winst; dus is dit verdrag
volkomen onderhouden, waar toe ook niet
nig aanleiding heeft gegeeven, het voorgev
in *Amboina*, *waar van* wy op zyn pla
iets zullen zeggen.

In dit Jaar 1619, kreeg onze Maats
uit Oost-Indien, vyv Scheepen, welkers l
1074046 Guldens en 17 Stuivers Holl
kost hadden.

Onze Maatschappye had nu *sedert* h
1616, geene uitdeeling aan *haare Intre*
gedaan, doch in Grasmaand *van 't Jaar*
vergoede zy eenigzints *deeze schade, me*
haare Deelgenooten, Zeven en dertig en een ve

n hondert van haare Hoofdſom uit
Zy kreeg ook in dit Jaar weer zes
Ooſt-Indien, waar van de ladingen
lens Inkoops koſten, ook was in
van dit Jaar uit Indien aangeland,
Eenhoorn 't welk in dertien Maan-
weer gezeild was; aan welkers
n geweezene Opperlandvoogd *Re-*
De lading van dit Jagt beſtond in
zoo Sumatraaſche als Javaaſche pe-
nd Nagelen, 9 Kasſen met 1852
yde, 11 kasſen Kamfer, 4 potten
, 336½ karaat ruwe Diamanten, 43
. En wierden de ladingen deezer
aamen hier te landen, op vier en
n Gouds geſchat.
aan kwam onder andere Scheepen
nnen, het Schip de Goede Vree-
engende 2117 Pikol en 99 Katti
er, 40000 pond Nagelen, 138980
, 352 ſoekels Foely, 4 Vaten ge-
er, 40 katti Rhabarber, 50 katti
nfer, 170 katti Draakenbloed, 2 leg-
yp daar in zynde, 1079 katti Cof-
22 pikol rood Hout, 33 Bezoar
akkies ruwe Diamanten. Ook was
d van dit Jaar 1621, voor Amſtel-
d het Schip de Beer, met eene
ng; dit Schip had omtrent de Kuſt
n Spaanſch Schip genoomen, dat
eſtemd was, gelaaden met eenige
, Oliphants Tanden en Suyker,
vier Scheepen, welke zes Ladin-
Guldens inkoops gekoſt hadden.
ook merkwaardig door het oprech-
ſt-IndiſcheMaatſchappye, die in 't
eerſt

„ waaren zoo veel als zy geraden zullen vinden.
„ Welke alzoo gekogte ende vervoerde peper
„ by de Chineesen niet en zal mogen geleevert
„ werden aan eenige Natien van Europa, directelyk
„ ofte indirectelyk in geenerhande
„ maniere, onder al zulke penen als men zal
„ goedvinden.

„ Deze middelen van Accoord ende Vriendschap
„ zullen eerst beproeft werden, als wezende
„ de zagste en de bequaamste, maar indien
„ door dezelve wy niet en konnen geraaken
„ tot ons voorneemen. Zoo zal den Raad
„ van defensie in dit stuk werden geauthoriseert,
„ om alzulk een remedie te zoeken als zy zal
„ oirbaar vinden tot het welvaren van de twee
„ Compagniën.

Het was veel ligter dit verdrag te maaken, dan getrouwlyk natekoomen, ter oorzaake van de veelvuldige toevallen die de Kooplieden van de beide Natien ligtelyk verwarden; welke malkander niet beminnen en van beide kanten, zeer greetig zyn naar winst; dus is dit verdrag nooit volkomen onderhouden, waar toe ook niet weinig aanleiding heeft gegeeven, het voorgevallene in *Amboina*, waar van wy op zyn plaats nog iets zullen zeggen.

In dit Jaar 1619, kreeg onze Maatschappye uit Oost-Indien, vyv Scheepen, welkers ladingen 1074046 Guldens en 17 Stuivers Hollands gekost hadden.

Onze Maatschappye had nu sedert het Jaar 1616, geene uitdeeling aan haare Intresanten gedaan, doch in Grasmaand van 't Jaar 1620, vergoede zy eenigzints deeze schade, met aan haare Deelgenooten, Zeven en dertig en een halve

ve Gulden ten hondert van haare Hoofdſom uit te keeren. Zy kreeg ook in dit Jaar weer zes Scheepen uit Ooſt-Indien, waar van de ladingen 913136 Guldens Inkoops koſten, ook was in Louwmaand van dit Jaar uit Indien aangeland, het Jagt den Eenhoorn 't welk in dertien Maanden heen en weer gezeild was; aan welkers boord *zig* den geweezene Opperlandvoogd *Reaal* bevond. De lading van dit Jagt beſtond in 275930 pond zoo Sumatraaſche als Javaaſche peper, 9095 pond Nagelen, 9 Kasſen met 1852 Pikol ruwe zyde, 11 kasſen Kamfer, 4 potten Draakenbloed, 336½ karaat ruwe Diamanten, 43 Lapis Bezoar's. En wierden de ladingen deezer Scheepen te zaamen hier te landen, op vier en twintig Tonnen Gouds geſchat.

s'Jaars daar aan kwam onder andere Scheepen in Zeeland binnen, het Schip de Goede Vreede, meede brengende 2117 Pikol en 99 Katti Jambiſche Peper, 40000 pond Nagelen, 138980 pond Suyker, 352 ſoekels Foely, 4 Vaten geconfyte Gember, 40 katti Rhabarber, 50 katti Japanſche Kamfer, 170 katti Draakenbloed, 2 leggers en een pyp daar in zynde, 1079 katti Coffa 'sAmanus, 22 pikol rood Hout, 33 Bezoar Steenen, 12 pakkies ruwe Diamanten. Ook was in Hooimaand van dit Jaar 1621 voor Amſteldam aangeland het Schip de B[illegible], met eene koſtbaare lading; dit Schip had omtrent de Kuſt van *Guinea* een Spaanſch Schip genoomen, dat naar *Braziel* beſtemd was, gelaaden met eenige kiſten Zilver, Oliphants Tanden en Suyker, neevens nog vier Scheepen, welke zes Ladingen 1094030 Guldens inkoops gekoſt hadden.

Dit Jaar is ook merkwaardig door het oprechten van de Weſt-Indiſche Maatſchappye, die in 't eerſt

eerst, groote voordeelen aan haare deelneemers beloovde, door de groote veroveringen en den ryken buit welke zy op de Spanjaards en Portugeezen maakte. Doch door veele naderhand opgekoomen tegenspoeden, voldeed dezelve niet aan de hoop welke men daar van had opgevat.

Den Koning van *Deenemarken* onderricht zynde door de hier vòren gemelde *Marcellus Boschbouwer* en anderen, van de groote voordeelen welke de Hollanders ende Engelschen uit hunnen Oost-Indische Handel trokken; deed in deezen tyd in zyn Ryk meede eene Oost-Indische Maatschappye oprechten en zond in dit Jaar weer drie Scheepen naar Oost-Indien, die egter by haare te rugkomst weinig voordeels opbragten. Doch eer deeze te rug kwamen, zond de nieuwe Deensche Maatschappye in 't laast van 't Jaar 1622, nog vier Scheepen en een Jagt derwaards, die onder anderen, een nieuwen Handel op de *Choromandelsche* Kust begonnen, en te *Tranquebar* verlov kreegen, eene logie te bouwen.

Schoon de Algemeene Staten al in 't Jaar 1610, teegens de kwaade praktyken in den Aktie handel van de Oost-Indische Maatschappye, voorzieninge hadden gedaan. (gelyk wy op dien tyd gemeld hebben) zoo mogt zulks thans weinig baaten, alzoo de Aktie handelaars middel gevonden hadden in h[illegible] kontrakten inte lassen: dat de onderteekenaar afstand deed van de voorrechten aan hem by het zelve plakaat verleend. Om dan deeze slinksche wegen zoo veel mooglyk teegens te gaan, wierd op den 15den van Zomermaand 1621 de volgende publikatie gedaan.

A De

„ De Staten Generaal der Vereenigde Neder-
„ landen, (*a*) allen den geenen die deezen tegen-
„ woordigen zullen zien ofte hooren Leeſen, Sa-
„ luyt DOEN TE WEETEN, alzoo tot onzer
„ kenniſſe is gekoomen, dat niettegenſtaande
„ ons voorige Placaat, geëmaneert den 27ſte
„ February 1610. betreffende het verkoopen
„ van de Actien in de Generale Vereenigde
„ Compagnie op Ooſt-Indien, als nog dagelyks
„ veele en verſcheide Perſoonen, zig onder-
„ ſtaan hebben en de Onderſtaan te verkoopen,
„ groote ſommen van Actien; (monterende tot
„ veele Duyſenden:) dewelke zy luyden daar
„ inne niet hebben nog participeeren, maar al-
„ leen zoeken, loopende den tyd van de Leve-
„ rantie ende de opdracht derzelver Actien,
„ door ſiniſtre en onbehoorlyke practyken ende
„ middelen, de Actien tot mindere ende veel
„ leegeren pryſen, als die waren ten tyde der
„ verkoopinge af te jagen ende needer te drin-
„ gen, tot Diſreputatie van dezelve Compag-
„ nie, ende verachtering van den goeden voort-
„ gang van dien, als meede tot groote ſchaade van
„ de Weduwen en Weeſen, ende allen anderen
„ dewelke niet geleegen zynde te verwachten,
„ den tyd van de uytdeelinge by de voorſz.
„ Compagnie te doen, ende derhalven uyt noot
„ ende behoeftigheyd, veroorzaakt worden,
„ haare hebbende Actien in de voorſchreeve
„ Compagnie, tot al zulken leegen prys te ver-
„ koopen. Ja dat wy geloofweerdelyk ver-
„ ſtaan, dat eenige zig ook verſtout ende ge-
„ preſenteert hebben te verkoopen, ofte alreede
„ verkogt hebben, eenige Actien, dewelke in
„ de

(a) Groot plakaat Boek 1ſte deel, Fol. 662.

„ de aanstaande ende by ons ingewilligde, en-
„ de Geoctroyeerde Generaale Compagnie, op
„ de West-Indien noch zullen ingelegt, getee-
„ kent ende gefourneert werden, om dezelve
„ op geruymen tyd ende dag na de voltrekkin-
„ ge derzelver Compagnie eerst te leeveren,
„ strekkende 't zelve boven 't geene reeds voo-
„ ren is verhaalt, tot spot ende Filipendentie
„ van onze Authoriteyt, Resolutie en de goe-
„ de intentie. Ende tenzy hier in by tyds, ende
„ zo als het behoort verzien en werd, tot ver-
„ achteringe, Contramine, ende verhinderin-
„ ge van den goeden spoedigen aanvang, voort-
„ gang ende uytvoeringe van dit zo dienstig,
„ hoognodig, ende deesen gantschen Lande
„ vorderlyk werk voor zulks, na zo veele ende
„ rype Deliberatien, ende overlegginge by alle
„ goede en verstandige Patriotten, geoordeelt
„ ende bekent; SOO IS 'T, dat wy, om al
„ zulke booze ende schaadelyke practyken ende
„ arglistige Machinatien weg te neemen, ende
„ voortaan meer voor te koomen, ten aanzien
„ van de Compagnie van Oost-Indien weeder-
„ om, ende ten aanzien van de Compagnie op
„ de West-Indien, op nieuws verbooden ende
„ geinterdiceert hebben, verbieden ende Inter-
„ diceeren, mids deezen eenen yegelyken van
„ wat qualiteyt of conditie hy zy, van nu
„ voortaan en na de Publicatie van deezen, te
„ verkoopen eenige Actien in de voorzeyde
„ Compagnien, 't zy op dag of om gereet
„ geld, dan hy is hebbende en datelyke partici-
„ peerende ende heriderende in dezelve Com-
„ pagnien, op pœne van nulliteyt van de ver-
„ koopinge daar jeegens gedaan, by zoo verre
„ den Kooper daar aan zig en zoude willen

„ hou-

„ houden, het welke tot zynes Koopers keur
„ ende wel gevallen zal staan; ende dat den
„ Verkooper daar en boven nog verbeuren zal,
„ een vierden part van den bedongen preys, te
„ bekeeren, een derde part van dien tot profy-
„ te van den Aanbrenger, het tweede derde
„ part tot profyte van den Armen, ende het
„ resterende derde part tot profyte van den
„ Officier die de Executie doen zal, ordonneeren
„ voorts dat die geene die van nu voortaan,
„ zullen verkoopen hunne Actien in de voorsz.
„ Compagnien ofte eenige Kameren derzelver,
„ gehouden zullen worden die te doen aantyke-
„ nen, leeveren ende opdragen ter Kamere van
„ de Compagnien, daar onder de voorsz. Ac-
„ tien Resorteeren, binnen den tyd van een
„ Maand na de gedaane verkopinge, op gelyke
„ pœne van nulliteyt ten keure van den Koo-
„ per, ende van het vierde part des bedongen
„ prys, zo als voorsz. en nog onvermindert den
„ Kooper zyne Actie van schaade ende intres-
„ sen, die hy zoude moogen leyden ter zaake
„ van de wanleeveringe: behoudelyk, dat in
„ gevalle de Koop penningen, belooft zyn op
„ dag betaalt te werden, de voorsz. Verkoo-
„ pers niet tegenstaande, de voorsz. leeveringe
„ ende Transporten, hebben ende behouden
„ zullen op de verkochte Actien, recht van
„ Hypothecque ter tydt toe zy luyden, van
„ haare beloofde koop penningen vernoegt en
„ betaalt zullen zyn, ende alzoo wy bevinden
„ dat voor deezen de Contracten, van de ver-
„ koopinge der Actien, gedaan tegens den ver-
„ boode onzes voorgaanden Plakaats, tot illusie
„ ende vernietinge van den effecte deszelfs, in-
„ houden zeekere Clausule waar by den Koo-

X 2 „ per,

„ per, te eenemaal het zelve Plakaat ende het
„ recht van aanwyzinge is Renuncieerende &c.
„ SOO IS 'T, dat wy meede verbieden voor-
„ taan, eenige zodanige Renunchiatie van de-
„ zen onzen Plakate directelyk of indirectelyk
„ te doen, verklarende dezelve van nu af aan
„ van nul en geender waarde, als onbehoorlyk
„ en strydende met onze goede intentie, ende
„ den dienst van deeze Landen, ende de goede
„ Participanten der voor gemelde Geoctroyeerde
„ Compagnien. Ende zal den Kooper, niet
„ tegenstaande dezelve Renunchiatien, vermo-
„ gen te allen tyden den Verkooper tot aanwy-
„ zinge ende opdracht, zo als voorsz. te vor-
„ deren, ende Constringeeren, ende zig punc-
„ tuelyk na den inhouden deezes Plakaats regule-
„ ren; gelyk ook vermoogen zullen te doen al-
„ len de geene, dewelke voor date deezes eeni-
„ ge Actien onder Renunchiatie als voorsz. ofte
„ zonder dezelve gekocht hebben, in de Oost-
„ Indische Compagnie, daar van nog geen aan-
„ wyzinge nog opdracht is gedaan, te meer,
„ dewyl wy ook bevinden dat in eenige Con-
„ tracten daar van gemaakt, boven de voorsz.
„ Renunchiatie, zodanige macht den Kooper
„ nog is voor behouden. Ende daar zulks in
„ de West-Indische Compagnie zoude moogen
„ geschied zyn, dat zulx met openbaar be-
„ droch, boos opzet ende erg voorneemen is
„ gedaan, ende tot meerder verhoedinge van de
„ practycquen voorsz., ordonneeren ende be-
„ veelen wy dat geene Makelaars, dewelke
„ voortaan over de verkoopinge van Actien in
„ de voorsz. Compagnie zullen staan, ende de par-
„ tyen daar van zullen hebben gesllooten, zullen
„ vermogen te geeven ofte leeveren, eenige

„ Con-

„ Contracten dewelke inhouden de Clausule van „ Renunchiatie dezes, ofte die in eeniger maniere teegens den inhouden onzes Plakaats „ zyn strydende, op pœne van gepriveert te „ worden, ende daatelyk vervallen te zullen „ zyn van haar Officie ende Makelaars Ampt: „ Ende ten einde niemand hier van te pretendeeren eenige ignorantie, ende deeze onze „ Ordonnantie al omme punctuelyk mag werden „ achtervolgt, ende de Contraventeurs van dien „ gestraft naar behooren, ontbieden wy daar omme „ ende verzoeken, onzen lieven en zeer beminden, die Staten, Stadthouderen, Gecommitteerde Raaden ende Gedeputeerde Staten van de „ Provincien, respective van Gelderlandt ende „ Graafschap Zutphen, Holland en Westvriesland, Zeeland, Utregt, Vriesland, Overyssel, Stadt Groningen en Ommelanden, ende „ allen anderen Justicieren ende Officieren, dat „ zy deese onze Ordonnantie alomme doen „ verkondigen, uytroepen ende Publiceeren, „ daar men gewoonelyk is uytroeping en Publicatie te doen; lasten meede den Cancelier ende Raaden Provinciaal, den Advocaaten Fiscaals ende Procureurs Generaals, ende allen „ anderen Officieren, Regteren ende Justicieren van de voorsz. Vereenigde Neederlanden, „ deese onze Ordonnantie ende beveelen te achtervolgen, ende met allen vlyt en ernst te „ doen achtervolgen, mids Procederende ende „ doende Procedeeren, teegens den overtreeders van dien, zo in 't calengeeren ofte aanklagen, als in 't Sententieeren ofte Vonnissen „ zonder gratie, faveur, dissimulatie ofte verdrach, dewyl wy 't zelve tot dienst ende wel-

 „ stand

„ stand der voorsz. Landen, nodig gevonden
„ hebben.

Gegeven in 's Gravenhage in onze Vergaderinge, onder onzen contre Zeegel, Paraphure ende Seignature van onzen Griffier, den vyftienden July 1621. was geparaphreert, *N. v. Bouckhorst*, *ut*. Onderstond ter Ordonnantie van de hoog gemelte Heeren Staaten Generaal, geteekent.

C. AERSSEN.

In Sprokkelmaand van 't volgende Jaar 1622, kwamen uit Oost-Indien twee Scheepen, Lyden en Enkhuizen genaamd, die een groote party Peper en Nooten Muschaaten aanbragten; als meede 420 Soekels Foely, 70 Last Nagelen, 120 Baalen Indigo, 100 KassenKamfer en 33 Doosen Muskus; ook zyn in Zomermaand daar aan volgende, weer drie scheepen uit Oost-Indien behouden aangeland, welkers ladingen bestond: in 887271 pond Nagelen, 280945 pond Nooten Muschaaten, 515 Soekels Foely, 8795 Pikol, 37 Katsti en 143298 pond Peper, 129783 pond Salpeter, 680 potten Gember, 329 Kassen Benzoin, 12 Kassen Japansche Kamfer, 121 Pikol Gom Lak, 70 potten Draken bloed, 51 pakken Katoene Gaarens, 117 pakken Lywaaten Guinees, 10 pakken fyne Katoene Lywaaten, 365 stukken Ebbenhout, 2 Kassen Boraks, een goede party ruwe Diamanten en 18 Bezoar Steenen; 't geen alles te zamen meer dan 40 Tonnen Gouds te dier tyd geschat wierd. Deeze drie laast gemelde Scheepen bragten tyding, dat vyv scheepen die in 't voorgaande

Jaar

Jaar uit Holland waaren vertrokken, in vier Maanden en drie Dagen te *Batavia* waren aangeland, daar men anders zeven of meer Maanden mee doorbragt. In Wynmaand van dit Jaar, kwamen nog drie ryk gelaaden Scheepen uit Ooſt-Indien, die ook veele Diamanten en Bezoar Steenen aanbragten, en welke agt ſcheepen haar in hebbende lading, te zamen 1776792 guldens inkoops hadden gekoſt. Zoo dat onze Maatſchappye in dit jaar, overgroote voordeelen uit Ooſt-Indien bekwam; egter deed zy geene uitdeeling aan haare Intresſanten, gelyk zy zulks ook niet in 't voorige Jaar 1621 gedaan had; waar door vry wat ongenoegen, tuſſchen haare Bewindhebbers ende hoofd Participanten ontſtond; deeze laatſten begeerden: dat men aan hun behoorlyke rekening en verantwoording, van het gehouden bewind over de effecten en Koopmanſchappen der Maatſchappye moeſt doen, dat zedert het Octroy, (naar hun zeggen) niet behoorlyk gedaan was. Veele ſpotſchrivten en blaauwboekjes kwamen daar over te voorſchyn, waar in verſcheide Bewindhebbers, op een verre gaande wyze wierden beſchuldigt, over 't inſlaan van ſlinkſche wegen en kwaade practyken, waar door zy veele onbehoorlyke voordeelen na hun trokken; doch de Staten van Holland teegens deſe faamroovende Schrivten, en wel teegens het voornaamſte en ergſte derzelve, willende voorzien, verklaarden (a) op den 22ſte van Zomermaand 1622. voor *Fameus Seditieus* en oproerig, zeeker libel *Geintituleert:* Noodwendig *discours* of vertoog aan de Hoog Mogende Heeren Staten Generaal, van de Parti-

(a) Groot plakaat Boek 1ſte deel, Fol. 458.

ticipanten der Oost-Indische Compagnie, teegens de Bewindhebbers. Verbooden diens volgens het verkoopen, nadrukken ende leezen van het zelve, op pœnen in de Plakaaten, zoo by de Algemeene Staten, als meede van Holland, tegens *Siditieuse* Libellen uit gegeeven; en wierd wyders eene premie van vier honderd guldens belooyt aan die geenen, die den Autheur of Drukker konde aanwyzen. Zynde voorts daar by de Persoonen van de gezeide Bewindhebbers, in speciaale *Sauvegarde* ende *Protexie* genoomen. En op dat verder blyken mogte, dat de Algemeene Staten op deeze verre gaande beschuldigingen tegens de Bewindhebbers onzer Maatschappye, geen aanmerking namen, verleenden zy aan haar op den 22ste van Wintermaand dezes Jaars 1622, verlenging van haar Octroy voor den tyd van een en twintig jaaren, onder de navolgende conditien en bepaalingen.

„ De Staten Generaal (*a*) der Vereenigde Ne-
„ derlanden, doen hier meede eenen yegelyken
„ te weten: Dat wy ten meesten dienste van de
„ Ingezeetenen deeser Landen, voor den tyd
„ van een en twintig jaaren, innegaande met
„ den eersten January Anno 1623 toekomende,
„ gecontinueert hebben het Octroy van de Oost-
„ Indische Compagnie, onder de Limitatie en
„ Conditien in de Brieven van continuatie geëx-
„ presseert: Ten eynde niemand hier van igno-
„ rantie en pretendeere, hebben Wy deese ver-
„ kondinge en notificatie daar van doen doen, op
„ dat niemand uyt deese Landen hem en vervor-
„ dere buyten de Geoctroyeerde Oost-Indische
„ Compagnie, binnen de Limiten van het selve
„ Octroy te Vaaren, Trafiqueeren of Negociee-
„ ren, op de pœnen in het selve Octroy begree-
„ pen.

Regle-

(a) Groot plakaat Boek 1ste deel, Fol. 539.

Reglement en Limitatiën, waar op by haar Hoog Mog. continuatie van het op gemelde Octroy vergund is.

„ De Staten Generaal der Vereenigde Neder-
„ landen, allen den geenen die deesen tegen-
„ woordigen sullen werden getoont, Salut,
„ DOEN TE WEETEN: Dat overgemerkt
„ hebbende de geleegentheid van de Oost-In-
„ dische Compagnie, en het geene deselve aan-
„ gaande gehandelt is met de Koninglyke Maje-
„ steyt van Groot Brittannien, nog een geruy-
„ men tyd van jaaren geduurende, hoewel de-
„ selve Compagnie anders hier te Lande re-
„ guard, genoomen op de laatste continuatie
„ van het Octroy van dien, met den laatsten
„ deezer Maand van December soude gaan ex-
„ pireeren; en meede lettende, dat den wel-
„ stand der Ingezeetenen deeser Landen princi-
„ palyk is bestaande in de Navigatie, Hande-
„ linge en Commercie, die uyt deselve Landen
„ van alle oude tyden gedreeven, en met 'er
„ tyd vermeerdert zyn, in alle Landen van
„ Europa, Azia, Africa en anders, mitsgaders
„ ook op de zeer groote subsidien, by ons van
„ tyd tot tyd uit de middelen van den Lande
„ en geregtigheid, van dien gedaan aan de voor-
„ noemde Compagnie, op hoope van met 'er
„ tyd behoorlyke vrugten daar van te trekken,
„ tot soulagement van de goede Ingezeetenen
„ deeser Landen, wiens middelen in de voorsz.
„ subsidien en assistentien aan de voorsz. Com-
„ pagnie gedaan, zeer merkelyk zyn gedispen-

„ seert; en boven dien nog om te conserveeren, het publique geloof en de Contracten aangegaan met veele en diversche Natien, Ryken en Landen in Oost-Indien, en de behoudenisse van de Plaatsen aldaar, met de voorsz. onse assistentien verkreegen, en onder onse gehoorsaamheid gebragt; en eindelyk op den grooten ondienst, die tot nadeel van alle de Ingezeetenen van den Lande staat te verwagten, indien de voorsz. Compagnie soude werden gedissolveert: Wy omme de Ingezeetenen van deese Landen te doen genieten, de langverwagte vrugten van de voorsz. groote en merkelyke assistentien, en te conserveeren de Navigatie en Commercien van dezelve, en ook te verhoeden den voornoemden ondienst van de voorsz. Ingezeetenen, en alle de voorsz. Natien, Ryken, Landen en Plaatsen, niet te verlaten en prostitueeren ten appetyte van hunne Vyanden, en derisie en spot van deesen Staat, uyt onze regte weetenschap en volle magt het Octroy van de voorsz. Compagnie, in dato den 20 Maart Anno 1602 nogmaal gecontinueert, en continueeren het zelve mits deesen, voor den tyd van een en twintig jaaren agtereen volgende, en innegaande met den eersten dag der Maand January 1623 toekomende; en dat op de Limiten in het voorsz. Octroy, en in het Contract met de hoog gemelde Koninglyke Majesteyt van Groot Brittannien aangegaan, uytgedrukt; en voorts op alle de pointen en articulen in het voorsz. Octroy begreepen; mitsgaders op de Resolutien en Authorisatien daar op van tyd tot tyd respective

„ ge-

„ gevolgt; dog onder de Limitatien, Reglement, en nader conditien hier na volgende, als te weeten:

„ Ten eersten, dat de Bewindhebbers van de Oost-Indische Compagnie by Gedeputeerden uyt de respective Kameren, tot al zulken getal als deselve zullen goedvinden, gehouden zyn na de expiratie van het tegenwoordig Octroy, of ten langsten zes Maanden daar na te doen generale reekeninge van haare administratie, instellende tot zulken eynde deselve Reekeninge na style en behoorlyke forme, als onder Koopluyden gebruykelyk is te geschieden, waar tegen zoo veel Hooftparticipanten zullen Gedeputeert werden by de andere Participanten, elks onder zyne Kamer daar in hy zyne penningen geleyd heeft, om de reekeninge te hooren, op te neemen en te sluyten, in voegen dat de Gedeputeerden uyt de Bewindhebberen, en van de Participanten zullen wesen in gelyk getal, verstaande te zyn Hooftparticipanten, die geene die voor haar eygen zonder bedrog of iemands hulpe, ook zonder beswaringe of verpandinge, in de Compagnie onder die Kamer zoo veel heredeeren, als die Bewindhebbers in de respective Kameren moeten doen; en zal de reekeninge gedaan worden ten overstaan van eenige Gedeputeerden van haar Hoog Mog., met opene Deuren en Vensteren, en affixie van Billietten, inhoudende den dag en plaatse, wanneer die zal gedaan worden, alles tot koste van de Compagnie; en zullen voorts alle andere Participanten tot auditie van de voorsz. Reekeninge ook mogen komen, dog op haar eygen kosten, en zonder te mogen

„ spree-

„ spreeken of stemme hebben; maar by aldien „ zy ietwes hebben te zeggen, sullen het selve „ mogen communiceeren met haare Gedeputeer- „ de Hooftparticipanten, om door deselve ge- „ proponeert te worden.

„ Ten tweede, dat met deese tegenwoordige „ continuatie voor gecontinueert en als op nieuws „ gekooren, gehouden worden de Bewindheb- „ beren tegenwoordig in dienste weesende, en „ dat deselve zullen werden verandert van drie „ jaren tot drie jaren, zullende de eerste ver- „ anderinge weesen over drie jaren na den in- „ gang van deese continuatie, als op den eer- „ sten January 1626, in sulker forme en ma- „ nieren, dat in de vier eerste veranderingen „ uyt de Kamer van Amsterdam, t'elke drie „ jaaren drie Bewindhebberen sullen afgaan, en „ in de twee volgende t'elken reyse vier, uyt „ de Kamer van Zeeland alle drie jaaren twee, „ en uyt elke van de Kameren van de Maze en „ Westvriesland, in de vyf eerste veranderin- „ gen een, en in de sesde twee; en zal by lo- „ tinge geprocedeert worden wie eerst en voo- „ ren zal afgaan, tot dat de tegenwoordige aan- „ gekomen Bewindhebbers te zamen zullen zyn „ verandert; en als dan zullen die geene die „ zeedert verkoren zyn, mede alsoo afgaan, „ niet by lotinge maar na ordre van den tyd dat „ elk een geëligeert is geweest, de oudste in de „ bedieninge ook de eerste in het afgaan wee- „ sende, en indien eene van de twee of van „ meerder te gelyk aangekoomen weesende, al- „ leene souden moeten afgaan, zal by lotinge „ gedecideert worden, wiens beurte van deselve „ t'samen ingekoomen zal weezen, de bedie- „ ninge te verlaaten en aan andere plaats te gee-

„ ven;

„ ven; welverstaande dat die geene die by loo-
„ tinge of by beurte zal zyn afgegaan, weder-
„ om genomineert en geëligeert sal mogen wor-
„ den tot Bewindhebber, na dat hy drie jaren
„ zal hebben gevaceert, en sullen altoos de af-
„ gestorvene of uyt den dienst gescheyden wee-
„ sende, gehouden worde als afgegaan by loo-
„ tinge, of by ordre van den tyd, en het getal
„ der geener die daar na zouden mogen afgaan
„ verminderen.

„ Ten derden, zoo wanneer den tyd in ma-
„ nieren voorsz. gekomen sal zyn, om tot no-
„ minatie van nieuwe Bewindhebbers te tree-
„ den, zullen de Participanten by affixie van
„ Billietten tegens seekeren dag daar toe ge-
„ convoceert worden, en zullen als dan de Par-
„ ticipanten een getal van Hooftparticipanten,
„ tegens die Bewindhebbers die niet afgegaan
„ en zyn uytmaaken; onder welke Hooftparti-
„ cipanten, de afgegaane Bewindhebbers als
„ Hooftparticipanten weesende, mede gekoren
„ zullen mogen worden; welke Hooftpartici-
„ panten met de resteerende Bewindhebbers sul-
„ len vergaderen; en zal den Præsident van de
„ Kamer in der tyd, zoo wel de voorsz. Be-
„ windhebberen als Hooftparticipanten, afnee-
„ men den eed, dat yder van hun in de Com-
„ pagnie is heredeerende tot zyn eygen pericul,
„ suyver zoo veel als het Octroy is mede bren-
„ gende, zonder het selve belast, verpand of
„ verkogt te hebben, in wat manieren het mog-
„ te weesen, directelyk of indirectelyk, in het
„ geheel of ten deele, en zullen als dan by
„ pluraliteyt van stemmen nomineeren tripel ge-
„ tal van gequalificeerde Persoonen, Hooftpar-
„ ticipanten weesende, en deselve voorts pre-
„ sen-

„ senteeren; zonder daar van aan iemand an-
„ ders openinge te doen, dan aan die geene
„ volgende het Octroy of particuliere Resolu-
„ tien daar op genomen, de Electie hebben,
„ die ook voorts en zonder uytstel daar van de
„ Electie sullen doen; dan sullen die Bewind-
„ hebbers van nieuws aan te komen, den gee-
„ nen die in de Kamer zyn in bloede of affini-
„ teyt niet mogen bestaan tot Susters en Broe-
„ ders Kinderen incluys, maar die nu binnen
„ die graden in de Kameren zyn sullen daar in
„ mogen blyven, gelyk ook opkomende affini-
„ teyt voor die geenen die in de Kameren zyn
„ geen verhinderinge zal causeeren, dan of die
„ voorsz. Hooftparticipanten in gelyke of meer-
„ der getal, tegen de overgeblevene Bewind-
„ hebberen in het nomineeren voornoemd zul-
„ len stemmen, het zelve zal gereguleert wor-
„ den na de uytspraake die by zyn Excellentie
„ den Prince van Orange, aan dewelke het zel-
„ ve gesubmitteert is, daar van zal werden ge-
„ daan; van welke uytspraake hier na perti-
„ nente notitie en verklaringe zal werden ge-
„ daan.

„ Ten vierden, dat de Bewindhebbers voor
„ haar moeyte die zy in de Equipagie en uit-
„ reedinge der Scheepen, met haare behoeften
„ en Koopmanschappen dagelyks zyn hebben-
„ de, mitsgaders van de Retouren en Prinsen,
„ zullen genieten een ten honderd, namentlyk
„ van het suyver en nette provenu van de ver-
„ kogte Goederen, afgetrokken de rabatten van
„ de Goederen die op tyd werden verkogt en
„ gerabatteert, het welk meede verstaan werd
„ gehouden te zullen worden in de verkogte
„ Prinsen; dan van Scheepen, Geschut, *mits-*

„ gaders haar toebehooren, die uyt deese Lan-
„ den gevaaren, en wederom daar inkomen,
„ zal geen provisie genoomen worden, al waar
„ het dat deselve mogten verkogt worden, ge-
„ lyk meede niet van de penningen, die de
„ Bewindhebberen voor de Compagnie op in-
„ trest alreede geligt hebben, of namaals sullen
„ mogen ligten.

„ Ten vyfden, dat uyt de respective Kamers
„ zullen werden gekooren negen Hoofdparttici-
„ panten; te weeten, vier van Amsterdam,
„ twee van Middelburg, en drie uyt de respec-
„ tive Kameren, gequalificeert en beëedigt als
„ hier vooren is verklaart; welke Hoofdpartici-
„ panten zullen vermoogen t'elken over de
„ jaarlyksche Reekeninge te staan, die de Ka-
„ mers aan malkanderen of aan de Seventienen
„ zyn doende, en op het overleeveren en maa-
„ ken van den Staat te compareeren; en zullen
„ ook de Bewindhebbers, of de Seventienen
„ hooren hun advis op het verkoopen en bene-
„ ficieren van de Goederen; gelyk meede, in-
„ dien eenige groote en importante saaken den
„ Bewindhebberen mogten voorkoomen, alles
„ nogtans zonder koste van de Compagnie; en
„ zullen die selve van Amsterdam en Middel-
„ burg voor de helft, en in de resterende Ka-
„ meren voor een derde verandert worden by
„ de andere Hoofparticipanten, alle drie jaaren
„ wanneer nieuwe Bewindhebbers gekooren
„ worden.

„ Ten sesden, dat niemand van de Bewind-
„ hebbers en zal vermogen ietwes hoedanig het
„ zy, aan de Compagnie te verkopen of leve-
„ ren, directelyk of indirectelyk, en desent-
„ halven eed doen, gelyk die Raaden ter Ad-

„ mi-

„ miraliteyt in gelyken cas zyn doende, ten
„ waare met consent van ons, van de Staaten
„ van de Provintien, of van de Magistraten van
„ de Steeden daar Kameren zyn, t'elker reyse
„ te versoeken en te verkrygen, alvooren van
„ de Bewindhebberen iet zal mogen gekogt
„ werden. En aangaande de verkoopinge van
„ de Goederen van de Compagnie, zullen de
„ Bewindhebbers in Goederen en Waaren die
„ op zekeren pryse werden gestelt, of public-
„ quelyk werden gecontracteert, als Nagelen,
„ Peper, en andere Speceryen en Koopman-
„ schappen, zoo wel als andere Koperen wer-
„ den geadmitteert, en met deselve in gelyk-
„ heid getracteert, zonder dat in zulken geval-
„ le deselve van de Seventienen zullen mogen
„ weesen, of dat eenige Kameren in het geheel
„ zullen moogen koopen of contracteeren, en
„ zonder dat eenige verschooninge van betaalin-
„ ge of rabath aan de Bewindhebberen meer,
„ als aan anderen zal worden gedaan, daar op
„ de Bewindhebberen meede eed zullen doen;
„ en zullen de Participanten en andere, geen
„ Bewindhebbers wesende, eenige Goederen op
„ pryse gesteld zynde, begeeren daar van ge-
„ ryft te worden, neffens en zoo veel als de
„ Bewindhebberen; en sal tot zulken eynde by
„ Billietten worden genotificeert, wanneer een
„ ieder vry zal staan in manieren voorsz. te
„ koopen. En nopende de verhandelinge van
„ de Waren, die by den Stokke of Uytroepin-
„ ge in het openbaar na affixie van Billietten
„ zal geschieden, zullen de voorsz. Bewindheb-
„ beren mogen kopen neffens anderen.

„ Dat t'eynde de eerste tien jaren van deese
„ continuatie, en ten tweede maal ter expiratie

„ van

„ van deselve continuatie, generaal Rekeninge
„ van de administratie van de Compagnie zal
„ worden gedaan, in conformité en op deselve
„ forme en overstaan, als by ons op het eerste
„ point van deese Ampliatie is geordonneert.

„ En op dat die volkomentlyk mag werden
„ agtervolgt en onderhouden. Ontbieden wy
„ de Staaten, Stadhouders en Gecommitteerde
„ Raaden; Lasten en beveelen voorts den Can-
„ celier, Præsidenten en Raaden van de Hoven
„ van Justitie, de Collegien ter Admiraliteyt,
„ alle Admiralen, Oversten, Gouverneurs van
„ Steeden en Plaatsen, allen Ritmeesteren en
„ Capiteynen te Water en te Lande, mitsga-
„ ders alle Officieren, Justicieren, en Ingezee-
„ tenen deser Landen, haar hier na te regulee-
„ ren, zonder hier tegen yet te doen of te at-
„ tenteeren, of gedoogen gedaan te worden,
„ want wy sulks ten meesten dienste van den
„ Lande, en van de Ingezeetenen van dien,
„ bevonden hebben te behooren. En op dat
„ dit vast en bondig blyve, hebben wy deese
„ onze opene Brieven doen depescheeren in ge-
„ woonlyke forme, doen zeegelen met onzen
„ grooten Zeegele, en bekragtigen met onze
„ Paraphure, en gewoonlyke Signature van
„ onzen Griffier.

Gegeven in den Hage op den 22. December 1622. Was geparapheert, *Nicolaas van der Bouckhorst*, *vt.* Onderstond, ter ordonnantie van de hoog gemelde Heeren Staaten Generaal. Geteekent, *C. Aersen.* Hebbende een uythangende Zeegel van rooden Wassche, aan een witte zyde Koorde.

Ook wierd op den 13de van Lentemaand des volgende Jaars 1623, nog deeze nadere *Ampliatie* en *Interpretatie*, van 't even gemelde Oktrooy gedaan.

„ De Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, nader gelet hebbende op de Continuatie en Ampliatie by het Octroy van de Oost-Indische Compagnie, by haar Hoog Mog. geresolveert en uytgegeeven, in dato den 22. December laastleeden, hebben tot wegneeminge van alle vordere questien en disputen; met advis van zyn Excellentie den Prince van Orange, by forme van nader Ampliatie en Interpretatie, op de Articulen van de voorsz. Continuatie van het Octroy, verklaart en geordonneert, verklaaren en ordonneeren by deesen als volgt.

„ Eerstelyk, en op het eerste Articul van de voorsz. Ampliatie, dat binnen den tyd by het selve geordonneert, by en ten overstaan van al zulk getal van de Bewindhebbers en Hooftparticipanten, als zy luyden gesamentlyk zullen verdragen, of als by haar Hoog Mog zal worden geordonneert, gedaan worden de particuliere en generaale Reekeningen, van de voorschreeve twintig jaarige administratie, in zulke forme en maniere, als deselve in consideratie van de combinatie, van de Equipagie en impliatie van de onderlinge Negotie nu en dan gevallen, bequamelyk zullen konnen gedaan en gedestingueert worden, en dat ter plaatse die daar toe bequaamst zal worden gevonden, en sullen de voorsz. Reekeningen geverifieert moeten worden met de

„ Boe-

„ Boeken, Factuyren uyt Oost-Indien, en an-
„ dere Documenten daar toe nodig.

„ Op het vyfde Articul, dat de Hooftparti-
„ cipanten die gecommitteert zullen worden tot
„ de Auditie van de jaarlyksche Reekeninge,
„ sullen mogen visiteeren de Reekeninge van
„ de Equipagie, soo die successivelyk zullen
„ worden gedaan, voorts compareeren en sessie
„ hebben in alle Vergaderingen van de See-
„ ventienen, om de besoigne by te weesen; en
„ sullen voorsz. Seeventienen hooren hun advis
„ op het resolveeren van de Voyagien, uitsen-
„ dingen en Equipagie van de Scheepen, Car-
„ gasoenen en Contanten, verkoopinge van
„ Goederen, opligtinge van penningen, en re-
„ partitie aan de gemeene Participanten te doen,
„ en op alle andere voorvallende saaken van
„ importantie; sullen meede hooren de lecture
„ van de Brieven koomende uyt Indiën, en
„ mogen doen visitatie van de Pakhuysen der
„ respective Kameren en Goederen daar in zyn-
„ de; en zoo wanneer de voorsz. Hooftpartici-
„ panten, zullen tot de voorsz. besoigne vace-
„ ren buyten de Steeden daar zy woonen, sul-
„ len tot laste van de Compagnie genieten, sul-
„ ke Vacatien of Daggelden als de Bewind-
„ hebbers toegelegt zyn: en vorder gehouden
„ weesen alle saaken in de Vergaderinge van de
„ Seeventienen voorvallende, secreet te hou-
„ den, voor zoo veel en gelyk de Bewindheb-
„ beren het zelve zyn gehouden te doen.

„ Op het sesde Articul, dat de Bewindheb-
„ beren booven de Goederen, die met den
„ Stokke of by uytroep worden verkogt, item,
„ die openbaarlyk en voor een yegelyk diese
„ begeerd op prys worden gesteld, niet en sul-

 „ len

„ len moogen koopen dan by openbaare en
„ kennelyke contractatie, zonder dat anderfints
„ secreetelyk of uyt de hand aan deselve ver-
„ kogt zal moogen worden, of ook hen luyden
„ eenigen koop toegeslagen, zonder dat alvoo-
„ rens alle andere Persoonen, presenteerende
„ te koopen, zullen weese gehoord; en zoo
„ wanneer yemand, geen Bewindhebber zyn-
„ de, eenige partyen sal hebben bedongen, en
„ zal niet gehouden weesen de Bewindhebbers,
„ of ymand van deselve tot part of deel in de
„ voorsz. koop te admitteeren; des zoo werd
„ verstaan, dat de negen Hooftparticipanten
„ die de besoigne van de Seventienen by sullen
„ weesen, aangaande het koopen en verkoopen,
„ het zelve Reglement en Ordre als de Be-
„ windhebbers sullen weesen onderworpen, en
„ dat de Billietten van de te doene verkoopinge
„ zoo tydelyk zullen uytgesonden worden, dat
„ de Ingezeetenen van de Vereenigde Provin-
„ tien haar in tyds moogen prepareeren en re-
„ solveeren, mitsgaders vinden ter plaatse daar
„ de verkoopinge gedaan zal worden.

„ Boven deesen amplierende het agtiende Ar-
„ ticul van het oude Octroy; word geordon-
„ neert dat de Bewindhebbers, de schulden en
„ lasten van de Compagnie alvooren afgedaan,
„ of behoorlyk gemindert zynde, jaarlyks sul-
„ len doen repartitie, het zy in Koopman-
„ schap daar toe bequaam, of contante Pen-
„ ningen, van tien, vyftien, twintig, of zoo
„ veel meer ten honderd, als boven de noodi-
„ ge Equipagien aan Land of overig te zyn
„ bevonden zal worden.

„ Alle welke nader Articulen, Ampliatie en
„ Interpretatie haar Hoog Mog. verstaan, dat
„ by

„ by de Bewindhebberen, Participanten en
„ yeder een daar aan geleegen zynde, neevens
„ de Articulen van de continuatie van het Oc-
„ troy, punctuelyk zullen worden nagekoo-
„ men en agtervolgt. Lasten en ordonneeren
„ meede alle Magistraten, Officieren en Justi-
„ cieren, hier tegen niet te doen of laten ge-
„ schieden; directelyk of indirectelyk, alzoo
„ haar Hoog Mog. verstaan het selve tot dienst
„ van de voorsz. Oost-Indische Compagnie al-
„ zoo te behooren.

Aldus gedaan ter Vergaderinge van de hoog gemelde Heeren Staaten Generaal, in 's Gravenhage op den 13. Maart 1623. Was geparapheert, *N. de Vooght*, *vt.* Onderstond, ter Ordonnantie van de hoog gemelde Heeren Staaten Generaal. Geteekent.

C. AERSEN.

In 't begin van dit Jaar 1623, verkogten Bewindhebberen onzer Maatschappye, by kontract aan eenige weinige Kooplieden, alle haar in voorraad hebbende Peper, bestaande in negentien duizend Baalen; bedragende deezen handel ruim vyv en veertig Tonnen Schats. Ook deelden zy nu in Grasmaand aan haare Intressanten, 25 ten hondert in Kruit-Nagelen uit.

In Herfstmaand van dit Jaar, kwam de Opperlandvoogd *J. P. Koen* met vyv Scheepen uit Oost-Indien, die kort daar aan van nog drie scheepen gevolgd wierd, welkers ladingen te zamen, 1301909 inkoops gekost hadden.

Het verschil tusschen Bewindhebberen en de deelgenooten onzer Maatschappye, was door het

doen van die geringe uitdeeling; (zoo als men zeide) in geenen deelen uit de weg geruimd, alzoo de laatsten nog sterk by hun aanhielden, tot het doen van een volkomen rekening, geduurende hun bewind; men moest ten dien einde beëedigde Hoofdparticipanten verkiezen, tot het opneemen dezer rekening, en moesten volgens het Oktrooy, door Bewindhebberen eenige Hoofdparticipanten benoemd worden, uit welke de Intressanten, vier moesten verkiesen en laaten beëedigen, om haare algemeene Intrest waar te neemen; doch na dat de Bewindhebberen een en ander maal; zodanig eene Nominatie hadden gemaakt, die door de Intressanten waren verworpen, om reeden: dat de benoemde Persoonen, meerendeels aan de Bewindhebbers vermaagschapt waren, weigerden deezen of wel de Bewindhebbers van de Kamer te Amsteldam, om andere Hoofdparticipanten te benoemen. Waar op eenige Intressanten zig in Zomermaand deezes Jaars, by Request aan de Algemeene Staten wendden, met verzoek: dat den Amsteldamsche Bewindhebberen mogten worden gelast, om aan hun suppliannten op te geeven, de Naamen van zodanige onzydige Hoofdparticipanten, waar uit dan vier van dezelven door hun zoude verkooren en beëedigt worden, tot het opneemen en sluiten van de twintig jaarige Reekening.

Op dit Request verklaarden de Algemeene Staten in zoo verre ten voordeelen van de suppliannten: dat aan hun door Bewindhebberen der Oost Indische Maatschappye, een dag zoude bepaald worden, waar op alle de Hoofdparticipanten zouden vergaderen, tot het verkiezen van de vier beëedigde Hoofdparticipanten, die

de Rekening en verantwoording van de Bewindhebberen moesten nazien, in den naam van alle de Intressanten en dezelve na wel bevinding sluiten; welke verantwoording volgens de onderstaande Bekentmaking van wel gemelde Heeren Staten, van den 30ste van Bloeimaand deszelven Jaars, moest beginnen in de Kamer Amsteldam, op den eersten van Hooymaand; luidende deese Notificatie, aldus.

„ De Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, (*a*) Notificeeren mids deezen allen „ ende een ygeelyk van de Participanten in de „ Vereenigde Oost-Indische Compagnie, dat „ de vergadering van de Seventienen van de„ zelve Compagnie, haar Hoog Mog. heeft „ doen verklaaren, dat de Bewindhebberen van „ de respective Kameren, haar gereet zullen „ houden, om tegens den eersten July toeko„ mende, te treeden in 't doen van de respec„ tive Rekeningen, van deselve Compagnie, „ in conformité van de ordre, by haar Hoog „ Mog. daar op genoomen, ende dat daar van „ aanvang gedaan zal worden, van de Kamer „ van Amsterdam binnen deselve Stad, alwaar „ over zulks de voorsz. Participanten, ten zel„ ven eynde haar zullen mogen vinden. Or„ donneeren daar en boven de Participanten, „ van de voorsz. Compagnie, dat zy tydelyk „ onder haar respective Kamere Procedeeren, „ tot verkiezinge van al zulke Persoonen, „ Hooftparticipanten als onder de voorsz. Kame„ ren zullen resorteeren, omme volgens de ordre „ daar

(a) Groot Plakaat Boek 1ste deel, Fol. 562.

„ daar opgegeven, tot bevordering van de zaa-
„ ken van de voorsz. Compagnie, ende ook tot
„ auditie van de te doene Rekeningen, geem-
„ ployeert ende Gecommitteert te mogen wor-
„ den. Ende zullen haar Hoog Mog. haare
„ Gecommitteerde, teegens ten voorsz. daage
„ meede daar by zenden, op dat alles met goe-
„ de directie ende onderling Contentement,
„ ende gerustheid volbracht werde.

Aldus gedaan ter Vergadering van de Hoog gemelte Heeren Staten Generaal, in 's Gravenhage op den dertigsten Mey, in 't Jaar 1623. Was geparapheert, *E. van der Mark*, *vt.* Onderstond, ter Ordonnantie van de Hoog gemelte Heeren Staten Generaal, Ondertekent.

C. AERSEN.

Ingevolge deeze wil van de Algemeene Staten, Vergaderden dan ook, eerst op den 16den en daar na op den 30ste van Zomermaand, in de Handboogs Doelen te Amsteldam, volgens de bekentmaaking van de Burgermeesteren dier Stad, de meeste Hoofdparticipanten of derzelver Gemagtigdens, die dan ook toen met de Bewindhebbers toetraden, tot het verkiezen van vier beëdigde Hoofdparticipanten; welke verkiezing, egter niet na den zin van veele der Intressanten was, blykende uit hun Notariaal Protest daar tegens, en hun nader Request aan de Algemeene Staten, waar by zy verzogten; dat de vier verkooren Hoofdparticipanten, door wel gemelde Heeren Staten, niet mogten worden goedgekeurd, voor en al eer zy supplianten, dieswegens nader gehoord waren.

Deeze misnoegde deelgenooten, gaven ook een wydloopig vertoog aan zyn Hoogheid Prins *Maurits* over, waar by zy groote klagten tegens de directie van de Bewindhebbers inbragten; ook leeverde zy nog een ander geſchrivt by de Algemeene Staten in, waar by zy begeerden: dat aan de Bewindhebbers, van de Ooſt-Indiſche Maatſchappye moeſt worden belaſt: Dat de prys der Kruidnagelen, die men ter dier tyd op 15 Schellingen het pond had geſteld, op elv Schellingen moeſt vermindert worden en teegens deezen prys aan alle de deelgenooten onzer Maatſchappye, op haar begeerten en op Rekening van haare 's Jaarlykſe uitdeeling geleevert worden; waar door zy begreepen: dat het vertier der Nagelen wel drie vierde part zou vermeerdert worden, en de Maatſchappye dus 's Jaarlyks wel twee en dertig Tonnen Gouds, daar van in Kas zoude krygen; daar men nu 's Jaarlyks, wel ruim de helvt van de aangebragten Nagelen overhield, en het Kapitaal dat in Indiën daar voor beſteed was, dus renteloos lag; gelyk men te vooren aan de Peper gezien had, want toen dezelve op 70 en 80 grooten het pond gehouden wierd, hield men aanmerkelyke partyen 's Jaarlyks over, en men vertierden géen zesde part van 't geen men nu deed, nu den prys der Peeper tot byna de helvt vermindert was. Ook zou de Maatſchappye, door het verminderen van de prys der Nagelen, meer winſten genieten als te vooren en dus meerder gelden in Kas bekoomen, om de uitruſting van haare Scheepen te doen, en gereegelder uitdeeling aan haare deelgenooten te kunnen bezorgen en laatſtelyk vorderde zy;

dat de Peper voortaan tegens 36 grooten het pond, moest afgeleverd worden.

Doch deeze Requesten en vertoogen, kwamen by de Algemeene Staten weinig in aanmerking, door dien men ondervond: dat daar in veele ongefondeerde beschuldigingen, tegens de Bewindhebbers vervat waren; egter wierd het laast gedagte vertoog, aan de Bewindhebberen ter hand gesteld, om het zelve in haare vergaadering verder in overweeging te neemen; 't geen dan ook in 't volgende Jaar 1624 meede veroorzaakten: dat de Nagelen nog minder als daar by verzogt was, en dus op 53 stuivers het pond gesteld wierden, ook gold ter dier tyd de Bensoin, na haar deugdzaamheid, van 50 tot 18 stuivers, en de Kamfer 26 stuivers het pond.

De een en twintig Jaarige Rekening en verantwoording, waar over zoo veele stribbelingen en oneenigheden waren voorgevallen, wierd eindelyk door Bewindhebberen, aan de verkooren en beëedigde Hooftparticipanten, ten hunnen genoegen gedaan en men bevond by het opmaaken der Balans, dat onze Maatschappye aan kontante Penningen, Koopmanschappen en uitstaande schulden, ruim zeven Millioenen Guldens bezat, en daar benevens zeven en zeventig van alles wel voorziene Scheepen, behalven een groote meenigte Geschut op haare Forten en sterktens in Oost-Indien; ook had zy nu aan haare deelgenooten, wel twee kapitaalen van haare ingeleide hoofdsom uitgekeerd, en haare Actien golden ruim twee hondert percent.

In 't begin van 't Jaar 1623, wierd op last van de Algemeene Staten, (volgens een ontwerp

werp door Prins *Maurits* gemaakt:) een Vloot van elv kloeke fcheepen uitgeruft, door verfcheiden kollegien ter Admiraliteit ende Bewindhebberen onzer Ooft-Indifche Maatfchappye, en wierd de *Nasfaufche* Vloot genaamt.

Van weegens de Algemeene Staten en zyn Hoogheid, waren tot de uitruftinge en bevorderinge van deeze Vloot gelaft, *Hugo Muys van Holy*, *Albert Joachimi* en *Abraham Bruyning*. Zy was met 1637 koppen, zoo Soldaaten als Bootsgezellen bemand en met 294 zoo Metaalen als Yzeren ftukken Gefchut en verdere Oorlogs voorraad en mond behoevtens overvloedig voorzien en was beftemd: om door de Straat van *Magellanus*, of door de Straat *La Maire*, naar de groote Zuidzee te Zeilen, en de Spanjaarden op de Kuften van *Chili* en *Peru*, allen mogelyken afbreuk te doen.

Het opper gezag van deeze onderneeming wierd vervolgens opgedraagen, aan den Zeevoogd *Jaques l'Hermite*; ook wierd daar op *Geen Huygen Schapenham*, als onder Zeevoogd en *Jan Willemsz. Verfchoor*, als Schout by Nacht gefteld.

In 't laaft van Grasmaand 1623, liep deeze Vloot in Zee, deed verfcheiden Kuften en Eilanden aan, Zeilden door de Straat van *La Maire* en kwam vervolgens voor *Callao de Lima* ten Anker, om te zien, of men daar de zilvre Vloot kon aantreffen, die 's jaarlyks uit deeze Haven, naar *Panama* vertrok, als meede om die Haven en vervolgens de Stad *Lima*, was 't doenlyk te veroveren. Maar by hun aankomft, was de zilvre Vloot, beftaande uit twee Oorlogs fcheepen en drie Koopvaarders, bereids van daar vertrokken, doch daar lagen toen nog

tien

tien Oorlog scheepen en Fregatten en wel veertig Koopvaardy scheepen ten anker. Waar op d'onzen s'nachts eenige Branders afzonden, met zodanig eene goede uitwerking, dat deeze geheele Vloot, in 't gezigt van 't Spaansche Kasteel verbranden, niet tegenstaande de Spanjaards alles aanwenden om de brand te blusschen en ook uit hunne sterktens, heevig op de onzen losbranden. Egter mislukten onze Zeevoogd zyn voornaamste ontwerp, 't welk was, om de Stad *Lima* te bemachtigen, waar toe eenige Peruaanen hem hoop gegeeven hadden, door dien hunne Landsgenooten door de Spanjaards, Tyrannig wierden gehandelt, en deeze ligtelyk tegens hun een opstand zoude verwekken, zoo zy van elders hulp bekwamen. Doch de Spaansche Onder Koning van *Peru* had hier in voorzien, door eenige kompagnien Kreigsvolk, in zyn Hoofdstadt *Lima* te leggen en alle de Peruaanen, waar op hy eenig kwaad vermoeden had, te doen ontwaapenen. Vervolgens zond *l'Hermite* vier scheepen om de Stad *Guajaquil*, welke meer bezuiden lag, te bemachtigen; doch deeze onderneeming liep meede vrugteloos af; in welke tusschen tyd, deeze Zeevoogd, na een uitteerende ziekten van ruim vyv maanden, kwam te overlyden, en den onder Zeevoogd *Schapenham*, hem in zyn waardigheid opvolgden.

Deeze deed naderhand nog verscheiden onderneeminge teegens de Spanjaarden; doch met geen voordeelig gevolg, hy veroverden wel verscheiden Scheepen van hun, maar kreeg daar by weinig buit; eindelyk verliet hy Zuid *Amerika*, Zeilden langs de *Manilhas* naar de *Moluksche* Eilanden, en *Amboina* en kwam met

zyn Vloot vervolgens in Oogstmaand 1625, op de Bataviasche Ree, doch had weinig ten voordeelen onzer Maatschappye verricht; zoo dat uit de behaalde buit, op verre na de onkosten der uitrusting van deeze Vloot, niet konde worden goed gemaakt.

Vervolgens wierd de Vloot door onze Opperlandvoogd verdeeld, drie van deeze scheepen zond hy onder 't bevel van den geweezen Landvoogd van *Amboina*, *Herman van Spuelt* naar *Suratte* en 't *Roode Meir*, twee derzelve zond hy met de onder Zeevoogd *Verschoor* naar *Malakka*, twee anderen naar de *Cheromandelsche* Kust, en de overige vol gelaaden, met de Zeevoogd *Schapenham* naar Holland; doch deeze kwam kort daar aan te Overlyden, en wierd op een Eiland na by *Bantam* begraaven. Vervolgens kwamen deeze scheepen aan de Kaap de Goede Hoop, en daar na in Zomermaand van 't volgende Jaar 1626, behouden in de Havens deezer Landen.

Dus hebben wy kortelyks afgehandelt, het voornaamste dat door de *Nassausche* Vloot in de groote Zuidzee en elders is verricht. Laaten we nu verder zien; welke zaaken ten opzichte onzer Maatschappye, verder in *Europa* zyn voorgevallen.

In Zomermaand van 't Jaar 1623, vonden de Algemeene Staten goed: een nader en strikter Plakaat teegens de kwaade praktyken der Actie Handelaars te *Publiceeren*, in manieren als 't volgt:

„ De

„ De Staten Generaal der Vereenigde Ne-
„ derlanden, (*a*) allen den geenen die jegenwoor-
„ dige zullen zien ofte hooren leesen, Saluyt.
„ DOEN TE WEETEN, alzoo tot onzer
„ kennisse is gekoomen, dat niet tegenstaande
„ ons voorige Plakaat, geëmaneert den 27.
„ February Sestien hondert en thien, betref-
„ fende het verkopen van Actien, in de Gene-
„ raale Vereenigde Compagnie op Oost-Indien,
„ als nog dagelyks veele ende verscheide Per-
„ soonen onderstaan hebben, ende onderstaan
„ te verkoopen, groote Sommen van Actien
„ (monterende tot veele duysenden:) dewelke
„ zy luyden daar inne niet hebben, ofte Parti-
„ cipeeren; maar alleen zoeken, loopende den
„ tyd van Leverantie ende opdracht derzelver
„ Actien, door Sinistre practyken, ende onbe-
„ hoorlyke middelen, de Actien tot minderen ende
„ veele leegere prysen, als die waaren ten tyde
„ van verkoopinge af te jagen ende neder te
„ dringen, tot Discreputatie van dezelve Com-
„ pagnie, ende veragtering van den goeden
„ voortgang van dien, als meede tot groote
„ schaaden van de Weduwen ende Weesen,
„ ende allen anderen, dewelke niet geleegen
„ zyn te verwachten, de tyd van de uitdeelin-
„ ge by de voorsz. Compagnie te doen, ende
„ derhalven uyt noot ende behoeftigheid ver-
„ oorzaakt worden, haare hebbende Actien in
„ de voorsz. Compagnie tot al zulken leegen
„ prys te verkoopen; SO IS 'T, dat wy, om
„ al zulke schaadelyke practyken ende Machi-
„ natien, weg te neemen ende voor te koo-
„ men, hier in willende voorzien, op nieuws
„ ver-

(a) Groot plakaat Boek 1ste deel, Fol, 555.

„ verbooden ende geinterdiceert hebben, ver-
„ bieden ende interdiceeren mids deesen een
„ yegelyken, van wat qualiteit ofte conditie
„ hy zy, van nu voortaan, ende naar de Pu-
„ blicatie van deesen, te verkoopen eenige Ac-
„ tien in de voorsz. Oost-Indische Compagnie,
„ 't zy op dach of om gereed geld, dan hy is
„ hebbende of datelyk Participerende, ende
„ heriderende in deselve Compagnie, op pœne
„ dat den Verkooper verbeuren zal, een vier-
„ denpart van den bedongen prys; te bekee-
„ ren een derde part van dien tot profyte van
„ den Aanbrenger, het tweede derde part tot
„ profyt van den Armen, ende het resterende
„ derde part tot profyt van den Officier, die
„ de Executien doen zal, ordonneerende
„ voorts, dat die geene die van nu voortaan
„ zullen verkoopen, hunne Actien in de voor-
„ schreeve Compagnie, ofte eenige Kameren
„ derzelver, gehouden zullen weesen die te
„ doen aanteekenen, leeveren ende opdragen,
„ ter Kamere der Compagnie daar onder de
„ voorzyde verkochte Actien resorteeren, te
„ weeten binnen veertien dagen, indien de
„ verkochte party werd Geparticipeert, in de
„ Kamere ende ter Stede daar die verkoopinge
„ werd gedaan, ende binnen een Maand, in-
„ dien de opdracht elders anders, als ter plaatse
„ van de verkoopinge moet gedaan worden,
„ te Rekenen van de dag van de verkoopinge
„ af op gelyke pœnen, van het vierde part
„ des bedongen prys, zoo als voorschreeven:
„ behoudelyk dat, ingevalle de Kooppennin-
„ gen belooft zyn op dach betaalt te worden,
„ de voorsz. Verkoopers niet tegenstaande de
„ voorsz. levering ende Transporten, hebben
ende

„ ende behouden zullen op de verkochte Actien
„ recht van Hypotheeque, ter tyd toe zy luyden
„ van haare beloofde Kooppenningen vernoegt
„ ende betaalt zullen zyn. Ende in gevalle
„ den Kooper ten verschyn dage van de beta-
„ linge in gebreeke mogte weesen, zyn beloofde
„ Kooppenningen aan den Verkooper, promp-
„ telyk te voldoen; zal den Verkooper ver-
„ mogen, op dezelve Getransporteerde partye
„ tot uytwinning, ofte decretatie te Procedee-
„ ren, ofte ook dezelve weder na hem te nee-
„ men, ende die op zynen naam ende Reeke-
„ kening te doen herstellen, mids daar toe
„ versoekende Authorisatie van de Gerechten,
„ van de Steeden daar het Transport is gedaan;
„ welke Authorisatie de Verkoopers op simpele
„ Requeste zal werden verleent. Ende zullen
„ dien volgende de Verkoopers hare betaalinge
„ daar aan mogen vinden, tot zulke Somme,
„ als ten verschyn daage van de betaalinge ter
„ Beurse ofte Martgangs, bevonden zullen wor-
„ den waardig te weezen, gereserveert niet te
„ min dezelve Verkopers haare vordere Actie,
„ op de Persoon en de andere Goederen van
„ de Koopers. Ende alsoo wy bevinden dat
„ voor deeze de Contracten, van de verkoo-
„ pinge der Actien gedaan tegen den verboo-
„ de onzes voorgaanden Plakaats, tot illusie
„ ofte vernietinge van den effecte deszelfs, in-
„ houden zeekere clausules waar by den Koo-
„ per, t'eenemaal het zelve Plakaat ende het
„ recht van aanwyzinge te eyschen, is Renun-
„ chieerende &c. SO IS 'T, dat wy meede
„ verbieden, voortaan eenige zodanige Renunchia-
„ tie van desen onzen Plakate, directelyk ofte indi-
„ rectelyk te doen, verklarende deselve van nu

„ af

„ af voor nul en geender waarde, als onbe-
„ hoorlyk ende strydende met onze goede in-
„ tentie ende dienst van dezen Landen, ende
„ de goede Participanten der voor gemelte
„ Geoctroyeerde Compagnie, ende zal den
„ Kooper niet tegenstaande dezelve Renuncia-
„ tiën, gehouden zyn, binnen den tyd van
„ veertien dagen, den Verkooper tot aanwy-
„ zinge ende opdragt, zo als voorsz. is te vor-
„ deren ende Constringeren, ende zig punc-
„ tuelyk naar den inhoude deezes Plakaats, re-
„ guleeren op gelyke poenen ende verbeurte
„ van het vierden part des bedongen prys, als
„ hier vooren in 't riguard van de Verkoopers
„ is gestatueert. Gelyk ook gehouden zullen
„ zyn te doen, allen den geenen dewelke ze-
„ dert den eersten January laastleeden, eenige
„ Actien onder Renunchiatie als voorsz., ofte
„ zonder dezelve verkogt ende gekogt hebben
„ in de voorschreeve Oost-Indische Compagnie;
„ daar van nog geen aanwyzinge ofte opdracht
„ is gedaan; wesende onze meeninge ende ver-
„ stant, dat alle verkoopingen ende koopen van
„ Actien, op tyd in de voorsz. Compagnie
„ gedaan ende Gecontracteert, zedert den eer-
„ sten January laastleeden, in kragte zullen
„ blyven ende voortgang hebben, mids dat ze
„ meede zullen moeten werden aangeweezen,
„ ende bekent gemaakt op de Boeken van de
„ Compagnie, daar onder die verkochte Actien
„ resorteeren; te weeten, binnen veertien dagen
„ na de Publicatie van desen onzen Plakate,
„ zoo die gekochte Actie werd Geparticipeert in
„ de Kamer ende de Steden daar die verkoopinge
„ is gedaan, ende binnen een Maand indien
„ die elders als ter plaatse van de verkopinge

„ moet gedaan werden, op pœnen hier vooren
„ Gestatueert op de Actien die voortaan zullen
„ werden verkocht, den welken dezen in allen
„ deelen gelyk werden gemaakt mits deezen.
„ Ende tot meerder verhoedinge van de prac-
„ tycquen, voorsz. ordonneeren ende beveelen
„ wy, dat geene Makelaars, dewelke voortaan
„ over eenige verkoping van Actien in de
„ voorsz. Compagnie zullen staan, ende de
„ partyen daar van zullen hebben gesloten,
„ zullen vermogen te geven ofte te leveren ee-
„ nige Contracten, dewelke inhouden de clau-
„ sule van Renunciatie dezes, ofte die in eeni-
„ ger manieren, tegens den inhouden onzes
„ Plakaats zyn strydende, op pœne van gepri-
„ veert te werden ende datelyk vervallen te
„ zullen zyn, van haar Officie ofte Makelaars
„ Ampt, zo wy ook op gelyke verbeurte als voo-
„ ren ordonneeren, dat zo eenige eygenaars
„ zedert den eersten January laastleeden, op
„ haare Actien eenige Penningen van andere
„ lieden hadden op gelicht ofte laaten beleenen,
„ ende dien volgende op de Rekeninge Cou-
„ rant van de beleenders zyn Getransporteert,
„ zullen dezelve Actien binnen den tyd van
„ veertien dagen ofte een maand, zo als hier
„ vooren is verhaalt, op de Boeken van de
„ Compagnie, op de Rekeninge van tyd van
„ de eygenaars die dezelven hebben doen be-
„ leenen, moeten werden geregistreert, ende al-
„ daar verbonden staan aan den geenen, die
„ daar op geld gedaan zal hebben; ende dat
„ geen partyen op Rekening van tyd staande,
„ en zullen mogen werden verkocht ofte ver-
„ alieneert, voor dat den geenen aan welken
„ denzelven is gehypoticqueert daar van en is
„ vol-

„ voldaan, ende dien volgende van de Reke-
„ ninge van tyd, van den eersten Persoon,
„ daar ze te vooren op stont, op Rekeninge
„ courant zal wezen gebragt, op gelyke poenen
„ als vooren, ende den eygenaar ten verval
„ dage in gebreeke blyvende, de geleende pen-
„ ningen te voldoen, zal de Beleender dezelve
„ Actie naar hem mogen neemen, voor de
„ waarde dat ze als dan gelden, mits daar toe
„ versoekende Authorisatie van de Magistraat,
„ in conformite als hier vooren, van de ver-
„ kochte partyen is gestatueert. Ende ten eyn-
„ de niemand hier van hebben te pretenderen,
„ eenige Ignorantie ende dezen onsen Plakate
„ en Ordonnantie, alomme mag werden punc-
„ tuelyk agtervolgt, ende de Contraventeurs
„ van dien gestraft naar behooren, ontbieden
„ wy daar omme ende verzoeken onzen lieven
„ ende zeer beminden die Staten, Stadhoude-
„ ren, Gecommitteerde Raden, ende Gedepu-
„ teerde Staten van de Provintien, respective
„ van Gelderlant ende 't Graafschap Zutphen,
„ Holland ende Westvriesland, Zeeland, Ut-
„ recht, Vriesland, Overyssel, Stad Gronin-
„ gen ende Ommelanden ende allen anderen
„ Justicieren ende Officieren, dat zy deezen
„ onse Plakaate ende Ordonnantie doen verkon-
„ digen, uytroepen ende Publiceeren, daar
„ men gewoonlyk is, uytroepinge ende Publi-
„ catie te doen. Lasten meede den Cancelier
„ ende Raden Provinciaal, den Advocaten
„ Fiscaals, ende Procureurs Generaals, ende
„ allen anderen Officieren, Rechteren ende
„ Justicieren van de voorsz Vereenigde Neder-
„ landen, desen onzen Plakaat, Ordonnantie
„ ende beveelen te agtervolgen, ende met al-

 „ len

„ len vlyt en ernst te doen agtervolgen, mits
„ Procederende en doen Procederen, tegens
„ den overtreeders van dien, zo in 't Calenge-
„ ren ofte aanklagen, als in 't Sententieren ofte
„ Vonnissen zonder gratie, faveur, Dissimula-
„ tie ofte verdrach, dewyle wy 't zelve tot
„ dienst ende welstand der voorsz. Landen
„ noodig gevonden hebben.

Gegeven in 's Gravenhagen in onze Vergade-
ringe, onder onsen contre Zeegel Paraphure,
ende Signature van onzen Griffier den 3.
July, Seftien hondert drie en twintig. Was
geparapheert *S. van Haersbolte vt.* Onder-
stond, ter Ordonnantie van de Hoog gemel-
te Heeren Staten Generaal; Getekent.

C. AERSEN.

Men had nu al eenigen tyd geleeden, van het voorgevallene in *Amboina* met het Engelsche Opperhoofd *Towrson*, zoo hier te Landen als in *Engeland*, tyding gekreegen; de Engelsche Oost-Indische Maatschappye, had zig ten dien einde by haar Koning vervoegt en verzogt? dat zyn Majesteit door zyne afgezant in den *Hage*, by de Algemeene Staten gelievden te vorderen, een behoorlyke vergoeding voor den hoon en kwaade Regtspleeging, door de bediendens onzer Maatschappye in *Amboina*, aan haare Landsgenooten gedaan, die zoo zy voorgaven: geheel onschuldig aan de hun aan geteigden misdaad waren, en deeze flegts door de zwaare en onmenschelyke pyningen, gedwongen waaren geweest al dat geene te bekennen, waar mee de Hollanders hen beschuldigt hadden, zelvs

dat

dat deeze beschuldiging tegens *Towrson* en zyne Landsgenooten, door de Hollandsche Landvoogd van *Amboina* verdicht was, om door dien weg, de Engelschen uit den Amboinaschen handel te stooten, waar in hun volgens 't verdrag van 't Jaar 1619, een derde part toekwam; ook gaven zy nog daar by veele andere zaaken ter haarer ontschuldiging voor, en wel voornaamlyk: de onmooglykheid dat *Towrson* in staat zoude zyn geweest, om het hem opgedichte fait, ter uitvoer te brengen; door dien de Hollanders veel te machtig in *Amboina* waren.

Deeze Memorie wierd door onze Afgezant te *London*, en vervolgens door den Engelsche Afgezant *Carleton*, by de Algemeene Staten ingeleevert, welke dezelve vervolgens aan de Bewindhebberen onzer Maatschappye lieten ter hand stellen, om haar Hoog Mogende daar op te dienen van hun bericht; waar op de Bewindhebberen dan ook aan de Algemeene Staten overgaven, een wydloopig verhaal, van de Regtspleeging in *Amboina* met de Engelschen gehouden, (in diervoegen als wy hier voren verhaald hebben:) en waar by genoegzaam bleek: dat het Opperhoofd van de Engelsche Logie in *Amboina* en zyn meede plichtigen, wel deegelyk aan het verraad schuldig waren, en zulks ook met de onderteekende bekentenissen van de schuldigen bevestigden; zelvs dat onzen Landvoogd *van Speuld* aan *Towrson*, (na dat hy zyn Dood vonnis had ontvangen;) had gevraagd: of zyn voorgenoomen schendaad, een vergelding zoude zyn, voor de menigvuldige diensten door deeze aan hem beweezen; waar op *Towrson* met een diepen zucht had gantwoord: *Och waare dit stuk te herdoen, ten*

zou niet gedaan worden: 't welk dus een vrywillige bekentenis van zyn misdaad was. Ook vond het Hollandsche verhaal, by 't Hof van *Engeland*, meer geloov als dat der Engelsche Maatschappye, zoo als men zulks by de Engelsche Schryvers (*a*) van dien tyd zien kan. Egter hield den Koning van *Engeland*, door zyn Afgezant by de Algemeene Staten, zeer sterk aan, op de vergoeding van dit ongelyk aan zyne Onderdaanen gepleegt. Het eenigste dat men ten nadeelen deezer Regtspleeging kan zeggen, is dat onze Landvoogd *van Speuld* en zynen Raaden, wat al te driftig waren geweest, in het straffen der schuldigen en veel beter hadden gedaan; om dezelve gevonnist naar *Batavia* aan den Raad der bescherming te zenden, die dan deeze Misdadigers naar verdiensten hadden kunnen straffen, of anders aan hunne behoorlyke Regters, zynde den Koning en het Parlement van Engeland, konde hebben overgeleevert; waar door men groote verwydering tusschen de beide Natien, had kunnen voorkoomen.

In Wynmaand van 't Jaar 1624, liet den Koning van *Engeland*, door zyn gezant *Carleton* aan de Algemeene Staten verzoeken: dat men de twee geweezene Raaden van *Amboina*, *Houtman* en *Lourens Maarschalk*, die als Regters over de veroordeelde Engelschen gezeeten hadden, en in Holland vry en vrank gingen, in Regten wilden vervolgen en des noods zoo lange

(*a*) *Arthur Wilson*, in 't leven van Jacobus de 1ste, pag. 388. als meede in 't tweede deel der *Historie van Engeland*, verzameld in drie stukken in Folio 1706.

lange in verzeekering houden, tot dat zy haar gehouden gedrag in deeze zaak, behoorlyk hadden verantwoord; en dat men den Opperlandvoogd *Koen*, niet weer naar Indiën moest zenden. Welk hy meede aan het voorval in *Amboina* schuldig hield; (doch deeze beschuldiging hebben wy by het tweede Opper Landvoogdschap van *J. P. Koen*, bondig genoeg wederleid.) Ook was den Koning al te vooren zeer verstoort geweest, over het drukken en verkoopen van zeeker Blaauwboekje, *Geintituleert*; waarachtig verhaal van de tyding gekoomen uit Oost-Indien, met het Jagt genaamd de *Haaze*, in Zomermaand 1624 in *Texel* ingekoomen, aangaande de *Conspiratie* ontdekt in de Eilanden van *Amboina* &c. In dit verhaal wierden de Engelsche grootlyks beschuldigt, en onze Amboinasche Regters, die dezelve veroordeeld hadden, volkoomen vry gesprooken. Om dan zyne Majesteit in 't laatste geval eenig genoegen te geeven, hadden haar Hoog Mogende op den 18de van Oogstmaand dezes Jaars 1624, (*a*) het gezeide verhaal, voor *Fameus* en ondienstig verklaart, met verbod van het zelve in deezen Landen te brengen, na te drukken, leezen, ofte iemand ter handen te stellen en beloovden wyders daar by een premie van vier honderd guldens, voor den geenen die den Schryver of Drukker zouden komen aan te brengen. Doch op de voornaamste klagten der Engelsche gezant, wierd by haar Hoog Mogende weinig gelet, moogelyk om dat men begreep: dat 'er aan dien kant veele bewyzen van onschuld voor

(a) Groot Plakaat Boek 1ste deel, Fol. 451.

voor de veroordeelden, wierden ingebragt, die met de waarheid der zaak niet over een kwamen.

By een nader gehoor verzogt dezelve gezant aan de Algemeene Staten, dat zy aan onzen Opperlandvoogd in Oost-Indien en zynen Raaden, gelievden te beveelen: om de Engelschen met hunne goederen, vry en ongemoeit uit *Batavia* te laten vertrekken; ook dat alle de differenten tusschen de beide Natien, zoo *Crimineel* als *Civiel*, mogten herwaarts over gebragt worden, om by zyn Koning en de Algemeene Staten te worden vereffend; en ten derden: dat de Engelschen in Indiën, door de onzen niet mogten worden belet, om in die plaatzen welke aan onze Maatschappye niet in eigendom behoorden, Forten of andere sterktens te moogen bouwen; en dat in 't vervolg, tusschen de beide Natien in Oost-Indien, een goede verstand houding moest plaats hebben. Doch of op dit verzoek iets gevolgt is, vinden wy nergens aangeteekent, maar is niet denkelyk: te meer; om dat kort daar aan, de Koning van Engeland aan zyne Onderdaanen vryheid gav: om op de Hollandsche Oost-Indische scheepen en haare ladingen, hunne schaade te verhaalen.

Op den 24ste van Wintermaand deezes Jaars, gaven de Bewindhebberen onzer Maatschappye, aan de Algemeene Staten over, het navolgende Verbond, door haare bediendens in 't voorige Jaar 1623, met den Koning van *Persien* gemaakt, bestaande in deeze Artikulen.

" Zyn

I. (*a*)

„ Zyn Majesteyt geeft vrydom aan de Ne-
„ derlandsche Natie, te mogen komen ende
„ gaan door alle plaatsen onder zyn Majesteyts
„ gebied staande, hunne handeling dryvende,
„ koopende ende verkoopende allerly Koop-
„ manschappen, geene uytgesondert; zulks als
„ deselve Natie zal goeddunken hunne Negotie
„ vorderlyk te weesen.

II.

„ De Nederlandsche Natie en zal niet ge-
„ gehouden wesen van eenige Persoonen, wie
„ het ook zoude mogen wesen, eenige Sorte-
„ ringen van Koopmanschappen over te nee-
„ men teegen haar wil, maar dat onbedwon-
„ gen zullen handelen, koopen ende verkoo-
„ pen alle imaginable Sorteringe van Koopman-
„ schappen, zonder aanzien van eenige Perso-
„ nen, van wat qualityt deselve zoude mogen
„ wesen.

III.

„ De Nederlandsche Natie en zal niet heb-
„ ben te betaalen, eenig Recht of Thollen op
„ haar inbrengende ofte uytvoerende goederen
„ ofte Comptanten, maar zullen alle Comptan-
„ ten ende Koopmanschappen, die zy zouden
„ mogen inbrengen ofte uytvoeren, vry wesen
„ van alle last ende beswaringe, ten ware de
„ kleine gerechtigheid der Naders, also van
„ ouds in gebruyk geweest is.

„ Gee-

(a) Groot Plakaat Boek 2de deel, Fol. 1315.

IV.

„ Geene Ministers en zullen vermoogen de
„ Koopmanschappen ofte Comptanten van de
„ Nederlanders, zoo innekomende als uytgaan-
„ de op te houden, onder wat pretext dat het
„ zoude mogen wesen, veel min in eenige
„ Tolhuysen te doen brengen, maar sullen
„ de Nederlanders vermogen met hunne goe-
„ deren te rysen door alle Steeden, wegen ofte
„ vaste plaatsen, zonder eenigsinds van de
„ Gouverneurs ofte Regeerders, daar 't zoude
„ moogen weesen; gemolesteert ofte op gehou-
„ den te worden, veel min visitatie van hunne
„ goederen behoeven te gedoogen.

V.

„ De Nederlandsche Natie zal vermoogen te
„ gebruyken, in 't uytleveren ofte ontfangen
„ van haare Koopmanschappen, al zulk ge-
„ wigt, elle ofte maat, als zy op alle plaatsen
„ daar hunne handelinge zoude moogen val-
„ len, daar toe binnen haaren Huyse zullen
„ mogen houden, zonder dat 's Lands gezette
„ wegers iets daar tegen zullen hebben, veel
„ min te pretendeeren eenig Recht ofte Waag-
„ geldt, gelyk de Ondersaten van zyn Maje-
„ steit schuldig zyn, ten ware 't ontfangen ende
„ wegen van de zyden, ofte groote ende merkely-
„ ke partyen.

VI.

„ Eenig Nederlander op eenige plaatse onder 't
„ gebied van zyn Majesteit sorterende, komende
„ te

„ te overlyden ; zonder dat eenig Compagnon ofte
„ andere van zyn Landsluyden, by hem hadde,
„ zal de Justitie daar ter plaatse de goederen,
„ (by den Overleedenen bevonden,) in bewa-
„ ringe nemen tot dat een ander in des overlee-
„ dens plaatse, zal weesen gestelt, ofte dat van
„ weegen hunne Overhoofden zal worden ge-
„ voordert, aan welke de Justitie alles onver-
„ mindert zullen weder leveren ; maar zo ter
„ plaatse daar eenig Nederlander kwame te
„ sterven, meer ofte andere Persoonen van de-
„ zelve Natie bevonden wierden, en zal de
„ Justitie in 't minste niet vermogen de goede-
„ ren aan te tasten.

VII.

„ Zyn Majesteit Verobligeert hem en be-
„ looft te betaalen, voldoen ofte restitueeren,
„ alles wat der Nederlandsche Natie binnen
„ zyn jurisdictie zoude mogen ontnomen wor-
„ den.

VIII.

„ Ook en zullen de Nederlanders in 't min-
„ ste niet gegraveert worden in de bevrachting
„ van de Cameelen, Muylen, ofte draag Peerden,
„ maar zullen alle Muckers ofte Caravaan-Bas-
„ sies, gehouden wesen deselve Natie te dienen,
„ voor gelyke betaalinge, als de Ingeboorene
„ van Persia.

IX.

„ Alle Officieren in Persia zullen gehouden
„ weesen, de Nederlandsche Natie te providee-
„ ren, met Huysvestinge, Victualie ; Paar-

„ den,

„ den, ofte van alle 't geene dat op haar luy-
„ den zouden mogen verzocht worden, als
„ meede zoo 't noot waare, met Volk zullen
„ accompaigneeren, van de eene plaats op de an-
„ der, tot meerder verzeekering van haar lie-
„ der persoonen ende goederen.

X.

„ Het huys van de Nederlandsche Natie in
„ Persia, werd gepriveligeert, met alle vryhe-
„ den zonder eenige subjćtie; ende zal nie-
„ mand van de Justitie vermogen daar inne te
„ koomen, zonder verlof van de geene, die
„ van wegen de voorsz. Natie 't gebied hebben
„ zal, ende zo iemand met geweld daar inne
„ wilde koomen, zullen de Nederlanders ver-
„ moogen 't zelve met gewelt te resisteeren.

XI.

„ De Nederlanders zullen moogen verkiezen
„ plaatsen tot Exercitie van haare Religie, de-
„ selve publicquelyk Administreeren, zonder
„ eenige verhinderinge of molestie.

XII.

„ Zullen vermogen te koopen ende uyt het
„ Land te voeren, Christen Slaaven, zonder
„ eenige verhindering, principalyk ingeboorene
„ en subjecten van haar Hoog Mog. Heeren
„ Staten Generaal der Geunieerde Nederland-
„ sche Provintien.

XIII.

„ Zo iemand van de Nederlanders Mahu-
„ metaans wierde, zal den opperſten ofte Preſi-
„ dent vermogen zodaanige perſoonen met alle
„ haare goederen in ſyn gewelt te neemen,
„ en met de eerſte gelegenheid te verſenden,
„ daar 't hem zal gelieven.

XIV.

„ Of 't geviele (dat God verhoede) ymand
„ van de Nederlandſche Natie eenig perſoon,
„ van wat Natie dat het zoude moogen wee-
„ ſen, doodſloege, ofte eenig ander Crime ofte di-
„ lict Committeerende, zullen zodanige perſo-
„ nen niet ſtaan, ter Juſtitie van 't Ryk, maar
„ zullen van haren Preſident of Overhooft ge-
„ ſtraft werden, naar gelegenheid van zaaken,
„ ende gelyk zy luyden goet zullen vinden te
„ behooren.

XV.

„ So eenig Nederlander by Vrouwen bevon-
„ den wierd, en zullen geen Officiers vermoo-
„ gen zodanig een perſoon te Apprehenderen,
„ maar zullen van hun eygen Overhooft geſtraft
„ worden, na dat ſchuldig bevonden zullen
„ weeſen.

XVI.

„ De Nederlandſche Natie vermag te ver-
„ kieſen een plaats bekwaam tot begravinge
„ haarder dooden, ende hunne overleedene op
„ haare

„ haare gewoonlyke manier zonder verhinde-
„ ring ter aarde brengen.

XVII.

„ Den Tolk ofte Tercimano van 't Nederland-
„ sche Huys, werd gepreviligeert met niet
„ minder vryheid als iemand van de Neder-
„ landse Natie: zonder dat men dezelve er-
„ gens in zal mogen beschuldigen of lastig
„ vallen.

XVIII.

„ Word expres verbooden, aan geene per-
„ sonen in dienste van de Nederlandsche Natie
„ eenigen overlast te doen, ofte hinderlyk te
„ zyn; maar zullen allen personen, zo wel
„ Persianen, als Armenen, Turken, Mooren
„ of Bagnanen, hun vryelyk vermogen in
„ dienst van de Nederlanders te begeven, zon-
„ der eenigsints daar over gemolesteert te wor-
„ den.

XIX.

„ So wanneer onder de Jurisdictie van zyn
„ Majesteyt, eenig Nederlantsch Schip, kwa-
„ me te verongelukken, ende de goederen al-
„ daar door eenig imaginabel middel gevist of-
„ te gesalveert wierden, worden alle Minis-
„ ters gelast zodanige goederen bekoomen heb-
„ bende, dezelve (zonder pretentie van eenig
„ recht) aan de Nederlandsche Natie te resti-
„ tueeren.

„ De

XX.

„ De Nederlanders vermogen uyt Persia te
„ voeren Paarden, als ook alle andere zoor-
„ ten van Beestiaal, zulks hun lieden zal goed-
„ dunken.

XXI.

„ Van het jegenwoordige gebrachte Carga-
„ soen der Nederlanders in Siras ofte Ormus,
„ en zal naarmaals geen Thol geeyscht wor-
„ den, onder wat pretext het ook zy.

XXII.

„ Geen Raders en zullen de Nederlanders
„ het zy tot wat plaatse het ook mogte weesen,
„ eenige Radery eysschen.

XXIII.

„ Eenige meerdere vryheden als in de bo-
„ venschreven Articulen begreepen staan, by
„ de Nederlandsche Natie, of door een Am-
„ bassadeur van wegens de Hoog Mog. Hee-
„ ren Staten Generaal, ende zyn Princelyke
„ Exelentie verzocht werdende, belooft zyn
„ Majesteyt zodanig versoek, in reeden ende
„ billykheid gefondeert zynde, te verwilligen.

Deeze Articulen hebben de Nederlannders in Persia van zyn Majesteyt geobtineert, ende aldaar te huys Schriftelyken gekreegen den seventienden November Anno Sestien hondert drie ende twintig.

In

In dit Jaar 1624 kreeg onze Maatschappye, weer zes scheepen uit Oost-Indien; welkers ladingen 832835 guldens inkoops gekost hadden.

In 't volgende Jaar 1625, wierd tusschen de afgezanten der Algemeene Staten in *Engeland*, de Heeren *Somelsdyk*, *Burmania* en *Joachimi* en de gemagtigdens van den Koning van *Engeland*, te *Zouthamton* op den 7de van Herfstmaand, een aanvallend en verweerend Traktaat geslooten, waar by onder anderen bepaald wierd: dat alle brieven van *Represalien* of schaverhaaling, en andere diergelyke brieven te vooren verleend, tegens de Onderzaaten van d'een ofte d'andere Kontraktanten, om wat oorzaaken het ook zoude zyn, voor nul en geender waarde zoude worden gehouden, en in 't vervolg niet meer verleend mogen worden; waar tegens die Koning op den 9de van gezeide maand, aan onze Afgezanten een protest liet overhandigen, inhoudende: dat hy onder het zo evengemelde Artikul niet wilde begreepen hebben, de schavergoeding welke hy oordeelde dat de Hollandsche Oost-Indische Maatschappye, aan hem billyk verpligt was te geven, wegens het voorgevallene in *Amboina*, en dat zoo zulks binnen den tyd van agtien maanden, na den dag van dit protest niet volgden: dat het aan zyne Majesteyt dan vry zoude staan, om zig dies wegens te wreeken, het zy door Brieven van *Represalien* of schaverhaaling, welken hy op nieuws aan zyne Onderdaanen, of wel aan de Engelsche Oost-Indische Maatschappye verleenen zou; of wel anders door zyne eigen Oorlogs macht, redenen af te vraagen, van de schade en van het verlies welke zyne Onder-

der-

derdaanen geleeden hadden in *Amboina* en elders, zoo aan deeze als aan geene zyde der Linie. Hier uyt is ligtelyk af te neemen, hoe zeer die Vorst verstoort was, over het voor gevallene in *Amboina*.

Den 30ste van Bloeimaand deezes Jaars 1625, verleenden de Algemeene Staten aan de Bewindhebberen van de Oost en West-Indische Maatschappyen, het navolgend Plakaat, (*a*) op haare klagten tegens de Soldaaten en Boots Gezellen; welken eerst by hun dienst naamen, haare handgelden ontvingen en, daar na wegliepen, of zig anders wel aan Boord van hunne scheepen begaven, maar in tyd van nood, zonder goedkeuring van hunnen Schippers, en dus geweldigerhand, dezelven verlieten; strekkende tot merkelyk nadeel van de beide Maatschappyen en haare deelgenooten.

„ De Staten Generaal der Vereenigde Ne-
„ derlanden, allen den geenen die deesen je-
„ genwoordigen zullen zien ofte hooren leesen,
„ Saluyt. Alzoo wy dagelyks verstaan dat het
„ Krygs ende Bootsvolk, 't welk zo te Water
„ als te Lande met ons believen ende welge-
„ vallen, haar in dienst begeeft van de Oost
„ en West-Indische Compagnien, dikmaal met
„ het geld dat hen op hand gegeven werd,
„ ofte met de Maandensolts, die hun op hun-
„ ne aangenomen dienst werden geavanceert,
„ weg loopen ende dat arger is, in tyd van
„ noot ofte perykel, trouweloos ende teegen
„ haa-

(a) Groot Plakaat Boek 1ste deel, Fol. 559.

„ haaren Eedt, hunne scheepen verlaaten zon-
„ der consent van haaren Schipper, Commys
„ ofte Commandeur daar door de voorsz. Com-
„ pagnien, perykel loopen van haare scheepen
„ ende goederen te verliesen, alles strekkende
„ tot groote schaade ende nadeel van onze In-
„ gezetenen, ende den Koophandel van deese
„ Landen; SOO IS 'T, dat wy hier in wil-
„ lende voorsien, gelast ende bevolen hebben,
„ lasten ende beveelen by dezen eenen yegely-
„ ken, van wat qualiteyt ofte conditie hy zy,
„ die zig in dienst van de voorsz. Oost of
„ West-Indische Compagnien zal hebben be-
„ geven, 't zy te Water of te Lande, en op
„ zynen aangenomen dienst eenig geldt zal
„ hebben ontvangen, dat hy denselven zynen
„ aangenomen dienst effectuelyk zal voldoen,
„ ende naar komen op pœne dat zo wie con-
„ trarie doet, ende met eenig geld op de hand
„ gegeven geavanceerde Maandgelden, ofte
„ wapenen weg loopt zonder zynen dienst te
„ voltrekken, arbitralyken aan den Lyve zal
„ werden gestraft naar Exigentie van zaaken,
„ ende zo wie in tyde van noot zyn schip ver-
„ laat ofte zonder consent van zyn Schipper,
„ Commys ofte Commandeur zig daar van be-
„ geeft, gestraft zal worden met den Koorde,
„ dat 'er de Dood na volgt, met Confiscatie
„ van alle zyne goederen, ende ten eynde nie-
„ mand hier van en hebbe te pretendeeren ee-
„ nige Ignorantie, ende deese onzen Plakate
„ ende Ordonnantie al omme mag werden ag-
„ tervolgt, ende de Contraventeurs van dien
„ gestraft naar behooren: ontbieden wy ende
„ verzoeken onzen lieven ende zeer beminden
„ die

" die Staten, Stadhouderen, Gecommitteerde
" Raden ende Gedeputeerde Staten van de
" Provintien, respective van Gelderland, ende
" 't Graafschap Zutphen, Holland ende West-
" friesland, Zeeland, Utrecht, Vriesland,
" Overyssel, Stad Groningen ende Ommelan-
" den, ende allen anderen Justicieren ende Of-
" ficieren, dat zy deesen onzen Plakate ende
" Ordonnantie al omme doen verkondigen,
" uytroepen ende Publiceeren, daar men ge-
" woonlyk is uytroepingen ende Publicatien te
" doen; lasten en beveelen voorts de Raden
" ter Admiraliteyt, den Advocaten Fiscaals
" ende Procureurs, Generaals ende allen ande-
" ren Officieren, Rechteren ende Justicieren
" van-de voorsz. Vereenigde Nederlanden,
" midsgaders allen Oversten, Colonellen, Ad-
" miralen, Vice-Admiralen, Ritmeesteren,
" Capiteynen, Officieren ende Bevelhebberen,
" desen onzen Plakaten, Ordonnantien ende
" beveelen te agtervolgen, Procederende ende
" doende Procederen, tegens de overtreeders
" van dien zo in 't Calengeeren ofte aanklagen,
" als in 't Sententieeren ende Vonnissen, zon-
" der gratie, faveur, Dissimulatie ofte verdrag,
" dewyle wy 't zelve tot dienst ende welstand
" der voorsz. Landen noodig gevonden heb-
" ben.

Gegeven in 's Gravenhage in onze Vergade-
ringe, onder onzen Cachet, Paraphure ende
Seignature van onzen Griffier, den 30 Mey
1625. Was Geparaphreert, *F. Gradf van
Culenborch*, *vt.* Onderstond, ter Ordonnantie
van de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal.

Ende was ondertekent, *J. van Gogh.* Hebbende op 't Spaticum 't Cachet, derzelver Heeren Staten in rooden Wasche.

Onze Maatschappye had in aanmerking van de onlusten, met de Engelsche Maatschappye, en ook moogelyk om andere reedenen ons onbekend, in 't voorige Jaar 1624 aan haare Intresanten geen uitkeering gedaan; doch in Oogstmaand van dit Jaar 1625, deelde zy aan dezelven twintig ten hondert van haare ingelegde hoofdsom uit. Zy had ook weer vier scheepen uit Oost-Indien bekoomen, onder het beleid van een haarer Bevelhebberen in Indien, *Joan van Hazel* welkers kostbaare ladingen 983460 guldens inkoops gekost hadden; doch een ander thuys komend schip Schoonhoven genaamd, wierd van een harde storm overvallen en strande op 't Eland *St. Jago*, daar maar 26 Man af kwamen, die gevangen naar Spanje gevoert wierden.

In Sprokkelmaand van 't volgende Jaar 1626, kreeg onze Maatschappye weer tien ryk gelaaden scheepen uit Oost-Indien, welkers lading 1926019 guldens inkoops kosten en aan wiens Boord zig bevond, een afgezant van den Koning van *Persiën*, welke vervolgens door twee Bewindhebbers, naar 's Gravenhagen wierd geleid ter gehoor by de Algemeene Staten, aan wien hy uit naam van zyn Vorst, eenige geschenken aanbood; ook kreeg hy daar na nog verscheiden maalen gehoor by haar Hoog Mogende, en bevestigde nog nader in den naam van zyn Vorst, het hier vooren gemelde Verbond van 't Jaar 1623. Vervolgens ontving hy eenige geschenken van de Algemeene Staten en Bewind-

windhebberen, onzer Maatschappye en vertrok in 't Jaar 1627, met eene Vloot van negen scheepen, in gezelschap van den Opper Landvoogd *Koen*, weer naar Oost-Indien.

In Bloeimaand van dit jaar, zond onze Maatschappye, een Vloot van negen scheepen naar Oost-Indien, onder het bevel van den Zeevoogd *Wybrand Schram*; deeze Vloot omtrent *Siera Leonis* komende, raakte in gevegt met de Vloot van de berugten Zeeröver *Klaas Kompaan*, die getracht hadde, eenige dezer scheepen tot buit te krygen, maar genoodzaakt was geweest met schande te wyken.

In 't volgende Jaar 1627, viel 'er weinig van belang, ten opzichten onzer Maatschappye in *Europa* voor; zy had in 't voorige jaar geene uitdeeling aan haare Intresſanten gedaan: doch deelde egter in Lentemaand van dit jaar, aan dezelven, twaalv en een halv ten hondert van haare hoofdsom uit. Ook kreeg zy zeven scheepen uit Oost-Indien, onder 't bevel van haar onder Zeevoogd *Jan Willem Verschoor*, welkers ladingen 1748099 guldens, inkoops kosten en zoo ras deeze schat ontlaaden was, zond zy in Wynmaand van dit jaar, een Vloot van elv scheepen, naar haare Oostersche Wingewesten, onder het gezag van den Zeevoogd *Adriaan Maartensz. Blok*. Deeze Vloot wierd vervolgens door een hevigen Orkaan beloopen, waar door twee scheepen zodanig reddeloos geraakten, dat die Zeevoogd genoodzaakt was, haare inhebbende lading en het Scheepsvolk, op de andere scheepen te verdeelen en de wrakken aan 't geweld der golven over te laaten.

's Jaars daar aan, wierd op 't verzoek van de Bewindhebberen onzer Maatschappye, (dewyl

men in Engeland had kunnen goedvinden drie ryk gelaaden scheepen van *Souratte* komende, in beslag te neemen,) door de Algemeene Staten aan haar Konvooy verleend, of wel de vryheid gegeeven om op kosten van den Staat te huuren tien scheepen, behoorlyk ten Oorlog toegerust, voor den tyd van drie Maanden, om haare thuis komende scheepen, (zoo buiten als binnen het Kanaal:) voor de Engelsche Kapers en verderen vyanden te beschermen en in behouden Haven te brengen; doch de pryzen die deeze Vloot geduurende den gezeiden tyd, op de vyanden mogte maaken, zoude zyn ten voordeelen van 't Algemeene Land. Over dezen Vloot wierd als Zeevoogd aangesteld *Jan Dirksz. Lam*, (die bevoorens in *Indiën*, onze Maatschappye veel voordeel had toegebragt:) en was de uitrusting dezer Vloot dan ook van zodanig een goede uitwerking, dat zy in Zomermaand dezes jaars, de zeven Retour scheepen, onder 't beleid van den Opper Landvoogd *Pieter de Karpentier*, welkers ladingen 2050367 guldens inkoops gekost hadden, voor 't Kanaal ontmoeten en behouden in de Havens dezer Landen bragt.

In Wynmaand van dit jaar, zond onze Maatschappye weer zes scheepen naar Oost-Indien, onder het bestier van den Zeevoogd *Jacques Spex*; die door de vergadering van Zeventienen, tot algemeene bestierder van den Koophandel der Maatschappye in Oost-Indien, verheeven was en by zyne aankomst te *Batavia*, Opper Landvoogd wierd; en wierd deeze Vloot kort daar na door nog vyv andere scheepen gevolgd.

De Bewindslieden onzer Maatschappye, deeden,

den, in dit jaar geen uitkeering aan haare deelgenooten, doch vergoeden dit verlies in Louwmaand van 't volgende Jaar 1629, met vyv en twintig ten hondert van haare hoofdsom aan dezelven uit te keeren. Ook kreeg zy weer zeven scheepen thuis, welkers inhebbende ladingen 1132267 guldens inkoops kosten.

Men handelden ook in dit jaar weer in *Engeland* over het voorgevallene in *Amboina*, doch de wederzydsche Gemagtigdens scheide zonder iets zekers te besluiten; egter wierd op sterke aandrang van de Algemeene Staten, by de Koning en het Parlement van *Engeland*, de drie in beslag genoomen Suratse scheepen, in de Zomer van dit jaar, weer vry gegeven.

In Wynmaand daar aan volgende, ontstond 'er een verschil tusschen de Bewindhebberen onzer Maatschappye in de Kamer *Zeeland* en die van de Kamer *Amsteldam*, de laastgemelde of wel de vergadering van Zeeventienen, (waar in deeze doorgaans de meeste Stemmen op haar zyden hebben:) verkogten haare voornaamste Koopmanschappen by over eenkomst of Kontrakt, aan eenige weinige Kooplieden, die meest te *Amsteldam* woonachtig waren; het geen de Zeeuwen dan door overstemming, verpligt waren te volgen; waar door dikwerv veroorzaakt wierd, dat zodanige Kooplieden de markt der voornaamste Oost-Indische Koopmanschappen, na haar goeddunken zetten. Tegens welke handelwyzen, de Zeeuwsche Bewindhebbers niet alleen protesteerden, maar zig ook vervolgens by de Algemeene Staten vervoegden en onder andere beschuldigingen, teegens de vergadering van Zeeventienen, of

wel tegens de Hollandsche Bewindhebberen inbragten: dat veele derzelven en zelvs zodanigen die ter vergaadering van Zeeventienen zitting hadden en dus van alle de geheimen besluiten en beveelen der Maatschappye bewust waren, zig niet ontzagen, met eenige Kooplieden aan te spannen en bedektelyk deel te neemen in de Kontrakten, waar by de voornaamste Koopwaaren der Maatschappye, teegens zekere vast gestelde prysen verkogt wierden, en waar by de Zeeuwen dus merkelyk wierden verkort; die buiten haar vierde part in onze Maatschappye, nog daar en boven eigenaars waren van een goed gedeelte Aktien, ten lasten van de Hollandsche Kameren. Ook dat zodanig eene handelwyze volstrekt aanliep, tegens het 12de en 13de Artikul van 't *eerste* Oktrooy; waar by wel uitdrukkelyk wierd gezegd: dat ieder Kamer het bewind zoude *hebben*, van haare uit gezonden Scheepen en Koopmanschappen en de Retouren derzelven; en zoo wanneer de een of andere Kamer, Speceryen of andere Koopmanschappen uit Oost-Indien gekreegen en een of meer derzelven, daar van geen voorraad hadde; zodanig een Kamer gehouden was, de anderen naar geleegenheid van zaaken, van die ontbreekende Waaren te voorzien.

Dat nu de Kamer *Zeeland*, door het verkoopen van de Indische Koopmanschappen by Kontrakt, niet alleen het bewind over haar vierde gedeelte, in den handel der Maatschappye wierd benoomen, maar zelvs in plaats dat men haar, wanneer zy by na onvoorzien van Speceryen en andere Koopmanschappen was, toezending zoude doen, zoo wierd de geringe

voor-

voorraad dier goederen, dan nog van haar afgehaald en aan de Kontraktanten geleevert; direct aanloopende en strydende met het zelve Oktrooy. Daar en boven wierd de Provincie *Zeeland* merkelyk verkort, in het regt dat van alle uitgaande Goederen en Koopmanschappen, ten Kantooren van de Konvooyen en Licenten moest worden betaald.

Dat ook de Inwoonders van *Zeeland*, die deelgenooten onzer Maatschappye waren, voor hunne kapitaalen, de risico en perykel liepen, zoo wel in het zenden van de Kontanten naar Oost-Indien, als van de Retouren die van daar herwaards kwamen en het dus ook redelyk en billyk was, dat zy in de voordeelen van den Oost-Indischen handel, voor haar vierde part deelden, en schoon alle deeze punten van bezwaar, door de Zeeuwsche Bewindhebbers in de vergaadering van Zeeventienen waren ingebragt; waren zy door de Hollandsche Bewindhebbers daar in overstemt geworden.

Alle het welke ryplyk overwoogen zynde by de Algemeene Staten, zoo verzogten deeze Zeeuwsche Bewindhebbers, niet alleen in den naam van hunne meede Hooftparticipanten, maar ook in den Naam van de gemeenzaame Kooplieden van de Beurs van *Middelburg*, dat haar Hoog Mogende gelievden te bevelen: dat van nu voortaan de vergaadering van Zeventienen, geene Oost-Indische Koopmanschappen by Kontrakt mogt leeveren, maar die Waaren by openbaare Veiling by de Stok, aan de meest bieddende Verkoopen.

Deeze Memorie wierd vervolgens door de Algemeene Staten, aan de Hollandsche Bewindhebberen ter hand gesteld, om haar Hoog Mo-

gende daar op te dienen van bericht, waar op deeze dan ook op den 3de van Slagtmaand dezes Jaars 1629, ter vergaadering van de Algemeene Staten inbragten; dat zy wel deegelyk begreepen, (en naar hun oordeel met kragtige bewyzen staafden:) dat het verkoopen van de Oost-Indische Koopmanschappen by openbaare Veiling, ongewoon en zeer schaadelyk voor de Maatschappye zoude weezen, maar dat daar en tegens de verkoop by Kontrakt, het meeste voordeel aan de deelgenooten onzer Maatschappye aanbragt, en de vergadering van Zeeventienen ook daar en boven nog verpligt en gehouden was, om getrouwelyk aan haare verbindtenissen te voldoen en dus haare verkogte Koopmanschappen, aan de Kontraktanten moest leeveren.

Vervolgens wierden alle deeze punten by de Algemeene Staten, ryplyk overwoogen en by haar Hoog Mogende, ook wel voornaamlyk op het intrest van de Provincie *Zeeland* gelet zynde, oordeelden zy egter: dat de Bewindhebbers onzer Maatschappye, of wel de leeden van de Kamer van Zeeventienen, wel uitdrukkelyk verpligt en gehouden waaren; aan haar verbindtenissen te voldoen; maar dat geene der Bewindhebberen op zig zelvs, in deeze Kontrakten eenig aandeel hoe ook genaamd, zoude mogen hebben.

Met dit besluit waren egter de Gedeputeerde Zeeuwsche Bewindhebbers niet vernoegt, maar verklaarden daar op aan haar Hoog Mogende, dat zy het zelve in geenen deelen konde toestemmen, om dat het leeveren van de Oostersche Koopmanschappen by Kontrakt, volstrekt (naar hun oordeel) aanliep, teegens het

eerste

eerste Oktrooy door de Saten aan de Oost-Indische Maatschappye verleend, en zy van dit besluit, aan haare Meesters zouden bericht geeven.

In Louwmaand van 't volgende Jaar 1630, gaven egter de Staten van *Zeeland* en de Bewindhebbers van dezelve Kamer, aan de Algemeene Staten te kennen: dat zy voor dit maal toestemden, dat de Goederen met de laatste scheepen uit Oost-Indien in *Zeeland* aangebragt, aan de Kontraktanten by de laatste vergaadering van Zeeventienen bepaald, zoude worden geleeverd; in het vertrouwen: dat by haar Hoog Moogende eerstdaags een order zoude worden beraamd, waar by aan de Oost-Indische Maatschappye, ofte wel aan de vergaadering van Zeeventienen, in 't toekomende verbooden zou worden, eenige haarer Indische Waaren by Kontrakt te verkoopen; ofte ten minsten worden gelast: dat geene der Bewindhebberen in de verscheiden Kameren, 't zy van de Zeventienen of daar buyten, in eenigerly manieren in zodanige Kontrakten eenig aandeel zoude mogen hebben, en dat voortaan zulks door alle de Bewindhebberen onzer Maatschappye, hoofd voor hoofd, onder Eede moest worden beloovt, zelvs dat zodanigen van hun, die ter vergaadering van Zeventienen bescheiden waren, by het overleeveren van haare geloovs Brieven, aan den voorzitter dier vergaadering plechtelyk moesten belooven: geene der geheimen besluiten deezer vergaadering, zoo omtrent den Koophandel als anderzints, aan iemand buiten hun te openbaaren en ook geen aandeel te neemen, in het inkoopen der Oost-Indische Koopmanschappen, 't zy by Kontrakt

of

of by openbaare verkoop. En laastelyk dat de Zeeuwsche Hoofdparticipanten, voor haar vierde part, in alle verhandelingen die over den verkoop, der Koopmanschappen zouden worden gedaan, moesten deel hebben. Zo nu dit alles by haar Hoog Mogende zodanig niet mogte worden begreepen, en dit billyk verzoek van de hand mogt geweezen worden, zoo verklaarden de Staten van de Provincie *Zeeland*, dat zy voortaan alle die Goederen, welke voor de Oost-Indische Maatschappye in *Zeeland* wierden aangebragt, zouden aanhouden en door de Bewindhebberen van de Kamer *Zeeland* doen benaaderen, om dezelven, het zy by de Stok of anderzints, ten behoeven van de Zeeuwsche Intresſanten te doen verkoopen, in dier voegen, als ten meesten nutte en voordeelen van hun zoude worden geoordeeld.

In den Zomer van dit Jaar 1630, kreeg onze Maatschappye negen scheepen uit Oost-Indien, onder het geleiden van den Bevelhebber dier Vloot, *Pieter van den Broek*, (geweezene Gezaghebber van den Handel onzer Maatschappye te *Suratte*:) welke neegen kostbaare ladingen 2541215 guldens inkoops bedroegen, en hier te Lande op meer als tachentig Tonnen Gouds, geschat wierden; doch een dezer scheepen verbrande ongelukkig kort by de *Vlaamsche* Eilanden, en een ander verongelukten na by *Yrland*; zy deed egter dit jaar weer geen uitdeeling aan haare Intressanten, maar in Louwmaand van 't volgende Jaar 1631, deelden zy aan dezelven zeventien en een halve gulden ten hondert van haare hoofdsom uit, ook kreeg zy dit jaar weer zeven Scheepen thuis,

thuis, onder het oppergezag van den Raad van Nederlandsch Indiën, *Anthony van Diemen* (die twee jaaren daar na, met een Vloot scheepen weer naar Oost Indien vertrok, en vervolgens haar negende Opper Landvoogd wierd:) welkers ladingen 1506608 guldens inkoops kosten. Deeze Vloot wierd in 't volgende Jaar 1632, door nog zeven andere scheepen gevolgt, onder 't geleide van den Bevelhebber *Dirk van der Lee*, (geweezene geheim Schryver van de Hooge Regeering te *Batavia*:) waar van de kostbaare ladingen 2099772 guldens inkoops bedroegen. Zy deed egter geen uitkeering aan haare deelgenooten, en deelde in Louwmaand van 't naast volgende Jaar 1633, slegts twaalv en een halve gulden van haare ingeleide hoofdsom uit; waarschynlyk veroorzaakt door de slegte tydingen, welke zy in 't voorige jaar uit Oost-Indien bekoomen had, door de troebelen zoo in *Amboina*, *Banda*, de *Molukkes* als elders en de verschillen met de Engelsche Oost-Indische Maatschappye hier te Lande; de wederzydsche Gemagtigdens, waren daar over wel weer in onderhandeling getreeden, en hadden eenige punten van vergelyk ontworpen; doch scheiden weer zonder tot een vast besluit te koomen. Maar wanneer zy in den Nazomer van dit jaar, eene Vloot van 7 a 8 scheepen onder 't bevel van haaren Opper Landvoogd *Jacques Spex*, uit Oost-Indien bekwam; (welkers ladingen 1861409 guldens inkoops kosten:) deelde zy in Wintermaand daar aan volgende, nog twintig ten hondert aan haare Intressanten uit.

Den 4de van Bloeimaand 1632, wierd op 't verzoek van de Bewindhebberen onzer Maat-

schap-

schappye, door de Algemeene Staten het Plakaat van 't Jaar 1616, teegens het aanneemen van Volk in vreemden dienst om naar Oost-Indien te vaaren, vernieuwt; ook wierd op den 2de van Wintermaand van 't volgende Jaar 1634, door haar Hoog Mogende op 't verzoek van zeekere *Jan Kroone*, de onderstaande Acte verleend, waar by het versterv regt der geenen die uit deeze Landen in dienst onzer Maatschappye, naar Oost-Indien voeren en aldaar, of aan scheeps boord kwamen te overlyden, bepaald wierd in manieren als 't volgt: (*a*)

„ De Staten Generaal der Vereenigde Ne-
„ derlanden, allen den geenen die deesen zul-
„ len zien ofte hooren Leesen, Saluyt. DOEN
„ TE WEETEN, dat wy ontfangen hebben
„ de ootmoedige supplicatie aan ons gepresen-
„ teert by Jan Croone, woonende tot Middel-
„ burg in Zeeland, inne houdende dat Grego-
„ rius Cornelij meede gebooren en woonagtig tot
„ Middelburg in den Jaare 1621, uytgevaren
„ zynde naar Oost-Indien, op den 15 January
„ 1632 op 't Jacht Brouwershaven, meede van
„ Middelburg voorz. uytgevaren voor Zendy
„ in Persia deezer Weereld is overleeden, zon-
„ der van zyne Goederen ofte andersints te heb-
„ ben gedisponeert, agterlatende twee kleine
„ kinderen, die hy by Neeltgen Hermans zyne
„ Huysvrouw in Oost-Indien hadde geprocu-
„ reert, welke beide heel jonk, ook korts daar
„ na tot Batavia zyn overleeden, ende alsoo
„ den suppliant *Nomine Uxoris* met consorten,
„ notoirlyk waaren geregtigd, tot de Succesie
„ der

(*a*) Groot Plakaat Boek 2de deel, Fol. 1322.

„ der voorsz. Goederen ab intestato, zo had-
„ de hy suppliant, zo voor hem zelven als
„ voor zyne andere meede erfgenamen, al
„ over een jaar naar Oost-Indien Procuratie
„ gesonden, om de voorsz. naargelaten Goede-
„ ren van daar geligt, ontfangen ende her-
„ waards over gebragt te werden, omme onder
„ hun suppliant ende Consorten *pro Rato*, ge-
„ devideert ende geercisceert te worden: waar
„ jeegens al hoewel niemand met reden zig
„ vermogte te opposeeren, ende 't zelve belet-
„ ten hadde nogtans belieft Abraham Welsing,
„ als getrouwt hebbende de voorsz. Neeltgen
„ Hermans, Weduwe van de voornoemde Gre-
„ gorius Cornelij binnen Oost-Indien, te susti-
„ neeren dat de voorsz. Goederen, niet op den
„ suppliant ende Consorten; maar op de voorsz.
„ zyne Huysvrouwe waaren vervallen, weigerde
„ over zulks zoo de Goederen aldaar zynde, ten
„ behoeve van den suppliant ende Consorten
„ te laten volgen, als meede sustineerende,
„ dat de Penningen zo hier by de Compagnie
„ te ontfangen mochte staan, met de eerste schee-
„ pen per Wissel t' zynen profyte over gemaakt
„ zouden werden, blykende daar van by Extract
„ uyt zyne Missive aan ons vertoont, 't welk also
„ directelyk was strydende teegen de Politic-
„ que Ordonnantien, ende notoire Wetten
„ van Zeeland, meede brengende dat de Goe-
„ deren altyt moeten gaan, aan de zyde daar
„ die van daan zyn gekoomen, ende sulks dee-
„ se Goederen in questie meede moeten gaan,
„ aan de zyde van den voornoemde Gregorius
„ Cornelij, zynde den suppliant in deesen,
„ zonder dat eenig ander Regt daar inne plaat-
„ se mag hebben, want 't zelve stryden soude

„ tee-

„ teegens de wille ende meninge van den over-
„ leedenen, die van geen ander Recht en
„ heeft geweeten, als van zyn Vaderlandt; na-
„ mentlyk van Zeeland, welkers Wetten en
„ Ordonnantien, hy, zyne Kinderen en Erf-
„ fenisse subject zyn gebleeven, als zynde in
„ Oost-Indien niet anders geweest dan Foren-
„ sis, die haar Domicilium in Zeeland gehou-
„ den, ende welkers Kinderen originary van
„ Zeeland, verstaan moeten worden; zo hadde
„ derhalven, hy suppliant zig geaddresseert aan
„ de Edele Mogende Heeren Staten van Zee-
„ land, ende mids de voorsz. reedenen van de-
„ zelven geobtineert, resolutie ende verklaarin-
„ ge ten synen voordeelen, in Conformiteit
„ van de voorsz. Ordonnantie, dan alsoo wy
„ representeren de souverainiteit in Oost-In-
„ dien, ende de Compagnie met 't geene daar
„ aan dependeert, onder ons gebied is staande,
„ zulks dat de supplianten hoog nodig van
„ doen hebben de Declaratoriam van ons, om tot
„ effect van 't gunt voorsz. te geraken, dat
„ meede hy suppliant vastelyk vertrouwde onse
„ meeninge ende intentie, niet anders te zyn
„ dan dat alle Ingesetenen deser Landen uyt-
„ varende, op by ons Geoctroyeerde Vaarten,
„ ende namentlyk van Oost-Indien, ende ko-
„ mende *Tanquam Forensis* aldaar te sterven,
„ haare Erffenisse ab Intestato gereguleert sul-
„ len worden, naar de Wetten en Ordonnan-
„ tien van de respective Plaatsen deezer Pro-
„ vintien, daar zy uytgevaren ende thuys ge-
„ hoorig zyn, ende de Kinderen op de reyse
„ by haar geprocureert, 't zy in Oost-Indien
„ ofte elders gehouden, *Tanquam Originary* van
„ de voorsz. haare Ouders Plaatsen, ende over

„ zulks

„ zulks derselver Erffenissen meede gereguleert
„ te moeten werden als vooren, dat wy dien
„ volgende geen swaarigheid zouden maken,
„ in cas subject, ten minsten niet zo lange by
„ de Compagnie geen andere Wetten, dien
„ aangaande zyn gemaakt ende by ons geap-
„ probeert, waar na de voorsz. Ingezetenen,
„ uytvarende haar zouden hebben te regulee-
„ ren, ende by Testamentaire Dispositie an-
„ dersins daar jegens mogten voorsien, zoo
„ versogte hy suppliant ootmoedelyk, dat wy
„ geliefden te verklaaren, de Goederen by den
„ voorsz. Gregorius Cornelij ende syne Kinde-
„ ren nagelaten, te zullen gaan erven ende
„ succederen, volgens de voorsz. Politique Or-
„ donnantie ende Wetten van Zeeland, alwaar
„ de voorschreeve Gregorius Cornelij geboortig,
„ woonagtig ende uitgevaren is geweest, als voo-
„ ren verhaalt is; lastende den voornoemden Abra-
„ ham Welsing, ende allen anderen des nood
„ zynde, haare handen daar van te trekken,
„ ende alle deselve Goederen zo in Oost-Indien
„ ofte elders bevonden mogten werden, geene
„ van dien uytgesondert, herwaards over te
„ laten volgen aan den Gemagtigde van den
„ suppliant, onder pertinenten Inventaris, ten
„ profyte van hem suppliant ende Consorten,
„ die volgens de voorsz. Ordonnantien ende
„ Wetten van Zeeland, daar toe geregtigd
„ zynde; Ordonneerende voorts den Ed: Raad
„ in Oost-Indien, den voorsz. onsen last te
„ doen effectueeren ende den voorsz. Welsing
„ ende andere, die haar partyen zouden willen
„ maken, by alle middelen des noods daar toe
„ te Constringeeren, welken aangemerkt; SO
„ IS 'T, dat wy hier op genoomen hebbende

„ 't advys van den eersten ende anderen Raade
„ van den Hoogen Raade in Holland, Zeeland
„ ende Vriesland, hebbende in Conformité
„ van dien goet gevonden ende verstaan mids
„ desen te verklaaren, dat nadien tot Batavia
„ in Oost-Indien, geen nieuw Regt door onse
„ Authorityt op 't stuk van de successien en
„ is ingevoert ende Gepresupponeert dat ten
„ reguarde van voorsz. pretense Erffenisse by
„ Huwelykse voorwaarden, uytersten wille offe
„ anders geene Dispositie is geschiet, alle de
„ Goederen van Gregorius Cornelij voornoemd,
„ die binnen Middelburg voorsz. gebooren en-
„ de aldaar woonagtig zoude geweest zyn, ten
„ tyde hy van daar Anno 1621, naar Oost-In-
„ dien is uytgevaaren te Regte ab Intestato
„ moeten succederen, op zyne Kinderen ende
„ voorts op de naaste vrienden aan zyne zyde
„ uitwysende, het Schepensdoms Recht in de
„ voorschreve Provintie van Zeeland, geob-
„ serveert, alwaar het goed gaat daar het van
„ daan komt, ende is de voorsz. suppliant dien
„ volgens *Nomine Uxoris* met Consorten, tot
„ voorsz. successie der voorsz. Goederen ab In-
„ testato geregtigd, want de voorsz. Gregorius
„ Cornelij, die de voorn. reyse buyten zyn
„ Vaderland, zelfs onder onse Jurisdictie ende
„ gehoorsaamheid blyvende aangenomen heeft,
„ niet en kan verstaan worden, zyn Vader-
„ land of origineel Burgerschap verlaten te
„ hebben, gelyk meede de voorsz. zyne twee
„ Kinderen, op dewelke des Vaders Erffenisse
„ alreede gedevolveert was, 't oorspronkelyk
„ Recht van haar Vaders geboorte te eenemaal
„ behouden hebben; lasten den voorn. Abra-
„ ham Welsing ende allen anderen, des nood

„ zynde

„ zynde haare handen daar van te trekken, „ ende alle deselve Goederen zo in Oost-Indien „ ofte elders bevonden mogten worden, geene „ van dien uytgesondert, herwaards over te „ laaten volgen aan den Gemagtigden, van „ den suppliant *Nomine Uxoris* ende Consorten, „ onder pertinenten Staat ende Inventaris ten „ hunnen profyte. Ordonneerende voorts den „ Ed. Raad in Oost-Indien, deesen onzen last „ te doen effectueeren, ende den meer genoem- „ den Welsing, ende andere die haar partyen „ zoude willen maaken, daar toe houden ende „ Constringeeren, aangemerkt wy zulks bevon- „ den hebben alsoo te behooren.

Gegeven onder onzen Cachette, Paraphure ende Signature van onzen Griffier, in den Hage den 2 December 1634.

In dit Jaar 1634, kreeg onze Maatschappye weer zeven ryk gelaaden scheepen uit de Oostersche gewesten, onder het bevel van *Philip Lukasz.*, (geweezene Landvoogd van *Amboina:*) welkers ladingen 1947269 guldens inkoops kosten. Zy deed egter geen uitdeeling aan haare deelgenooten, maar vergoedde zulks, rykelyk in 't volgende Jaar 1635, toen zy in Lentemaand aan dezelven twintig ten hondert, in geld en in Bloeimaand en Oogstmaand daar aan volgende, nog ieder keer twaalv en een halv ten hondert in Kruidnagelen uitdeelden. Zy kreeg in dit jaar ook weer zes scheepen thuis, onder den Bevelhebber *Pieter Vlak*, welkers kostbaare ladingen 2050036 guldens inkoops, bedroegen,

Men had nu zedert eenige jaaren ontdekt, dat verscheiden Zeevaarende Lieden met haare Vaartuigen de stoutheid hadden, om in stilte aan de Oost-Indische scheepen te gaan, en wel voornaamlyk aan de thuis komende, om daar uit over te neemen en bedektelyk weg te voeren, de Goederen en Koopmanschappen van de Bevelhebbers dier scheepen, ofte van de mindere bediendens onzer Maatschappye en wel van zodanige Goederen, waar in onze Maatschappye (met uitsluiting van anderen:) alleen handel dreev en dus aan haare bediendens ook volstrekt verbooden had, daar in te handelen. Doch nu ging dit misbruik zoo verre, dat deeze Vaartuigen opentlyk aanboord kwamen, en daar ongeoorloovde Koopmanschappen bragten, of van daar haalden; dus de Bewindslieden onzer Maatschappye, om deesen kwaaden handel te weeren, van de Algemeene Staten de volgende Publikatie verzogten. (*a*)

„ Werd by deesen allen Lichter, Luyden, „ Kaagluyden, Schippers, Schuytevoerders, „ Lootsluyden, Visschers ende andere Zeeluy- „ den, wel expresselyk geinterdiceert ende ver- „ booden, met haare Ligters, Kaagen, Schee- „ pen, Schuyten, Loots, Visboots ofte andere „ Vaartuygen, buyten ordre ofte Consent van „ de Heeren Bewindhebberen van de Oost-In- „ dische Compagnie, ofte haare Gecommitteer- „ de ende Gemagtigde, te koomen aan de Re- „ tour Scheepen die verwagt worden uyt der „ Zee, toebehoorende de Oost-Indische Com- „ pagnie, anders dan den Lootsman die desel-

„ ven

(*a*) Groot Plakaat Boek 1ste deel, Fol. 554.

„ ven zal inbrengen, veel minder daar uyt
„ over te neemen, aan Land ofte elders weg
„ te voeren eenige Personen, Brieven ofte
„ Goederen in Vaten, Sakken, Pakken, Kas-
„ ten, Kisten of waar in het mogt weesen,
„ ook onder wat schyn, dekzel of protext het
„ ook mogt geschieden, opentlyk of bedektelyk
„ in geender manieren, op de verbeurte van
„ de Ligters, Kaagen, Scheepen, Schuyten,
„ Boots of andere Vaartuigen ende daar en bo-
„ ven Arbitrale Correctie, na de geleegentheid
„ van saaken, ende ten eynde hier van nie-
„ mand eenige Ignorantie komen te pretendee-
„ ren, werd den eersten Deurwaarder, Boode,
„ of Exploitteur, hier toe versogt mids deesen
„ gelast ende geauthoriseert omme hier van
„ Publicatie en Affixie te doen ter behoorlyker
„ plaatse, ende 't zelfde gedaan weesende,
„ werden alle Officieren zoo Politicque als Mi-
„ litaire, te Water ofte Lande in dienst van
„ de Generaliteyt weesende, dit bevel van de
„ Hoog Mogende Heeren Staten Generaal, pa-
„ ratelyk ter Executie te leggen, zonder eenige
„ Dissimulatie, Conniventie ofte verdrag, also
„ 't zelfde tot meerder bevorderinge van de
„ zaake van meer genoemde Compagnie bevon-
„ den is te behooren.

Aldus gedaan ter vergaderinge van de Hooge ende Mogende Heeren Staten Generaal der vereenigde Nederlanden, *onder derselver Paraphure*, *Signature ende Cachet* in 's Gravenhage, den Ses en twintigsten Juny, Sestien hondert en vyf en dertig. Ter Ordonnantie van de Hoog gemelte Heeren Staten Generaal.

In 't Jaar 1636, kreeg onze Maatschappye agt scheepen uit Oost-Indien, onder het bevel van den afgaande Opperlandvoogd *Hendrik Brouwer*, waar van de inkoops prys der inhebbende ladingen, 1895349 guldens bedroeg; zy deelde ook in Lentemaand van dit jaar, vyv en twintig ten hondert en in Slagtmaand daar aan volgende, nog twaalv en een halve gulden ten honderd, beide in Kruid Nagelen, aan haare Intressanten uit.

In Engeland kwam nu weer op 't Tapyt de zaake van *Amboina*; de Koning drong dies wegens zeer sterk op vergoeding aan, doch de Staten hielden de zaak sleepende, waar door veroorzaakt wierd: dat de wederzydsche geneegenheid tusschen de beide Natien, allenks verflaauwde en eindelyk in 't Jaar 1652, in een openbaaren Oorlog uitbrak.

De Algemeene Staten lieten op den 12de van Sprokkelmaand van 't volgende Jaar 1637, de onderstaande Publikatie doen; waar by aan de Oost en West-Indische Maatschappyen verbooden wierd: eenige Franschen, Engelsche of Schotse Soldaaten, die in dienst van den Staat waren en wegliepen, in haaren dienst aan te mogen neemen. (*a*)

„ De Staten der Vereenigde Nederlanden, „ allen den geenen die deese zullen sien ofte „ hooren Leesen, Saluyt. DOEN TE WEETEN, alzoo ons klagten voor gekomen zyn „ dat veele van de Fransche, Engelsche ende „ Schotse Natie respective, in onsen dienst „ ende

(*a*) Groot Plakaat Boek 2de deel, Fol. 313.

„ ende besoldinge te Lande weesende, zig van
„ haare Compagnien soude onttrekken, ende
„ weg loopen om haar in Zee te begeven, met
„ Capiteynen in dienst van de Oost en West-In-
„ dische Compagnie; SO IS 'T, dat wy hier
„ inne willende voorsien, met advys ende deli-
„ beratie van zyn Hoogheid de Heer Prins van
„ Orange, goed gevonden hebben mids deesen
„ expressélyken te lasten ende beveelen, die
„ van de Fransche, Engelsche ende Schotse
„ Natie respective, van wat qualiteyt ofte
„ Conditie deselve zoude mogen weesen, jegen-
„ woordig in dienst van deesen Staat te Lande;
„ ofte die hier namaals haar daar inne zullen
„ begeven, dat zy haar zullen hebben te ont-
„ houden, van derselver Compagnie te verlaa-
„ ten, of haar daar uyt te begeeven sonder te
„ hebben Passepoort, geteekent by haar Offi-
„ ciers, daar onder zy dienen; verklaarende by
„ deesen wel expresselyk nul egeen ende van on-
„ waarden alle Paspoorten, hoedanig die zouden
„ mogen zyn, die niet by de voorschreeve Officie-
„ ren zyn getekent, ende in cas dat eenige Solda-
„ ten van de Fransche, Engelsche ofte Schot-
„ se Natie in dienst van desen Staat, zig anders
„ als met Paspoort in voegen voorsz. van zyne
„ Compagnie zoude komen te begeven, zal zoda-
„ nige andere ter Exempel worden gestraft, ver-
„ bieden voorts wel expresselyk die van de Oost
„ ende West-Indische Compagnie respective, dat
„ zy respectivelyk hun zullen onthouden, ee-
„ nige Fransche, Engelsche ofte Schotten in
„ onzen dienst weesende, ende egeen Paspoor-
„ ten in voegen voorsz. hebbende aan te nee-
„ men, ofte gedoogen met haar te Varen, op
„ pœne van Confiscatie van des Capiteyns,

„ Officiers gagie op de voorsz. scheepen vaa-
„ rende, als ook van zyn aan part in de vero-
„ verde buyten, in cas den Deliguant die eeni-
„ ge Franschen, Engelsche of Schotten zou-
„ de mogen hebben aangenomen, eerst te zyn-
„ der wederkomste agterhaalt mogte worden:
„ bevelende ende belastende voorts op gelyke
„ pœnen, den voorsz. Capiteynen ende Offi-
„ cieren, op de voorsz. scheepen vaarende,
„ dat zy willende met haare scheepen 't Zeyl
„ gaan, den geweldigen Provoost van de Ad-
„ miralityt van hun resorte, daar van ten allen
„ tyden zullen Waarschouwen, op dat deselve
„ met de Capitynen van de Fransche, Engel-
„ sche ende Schotse Natie in onzen dienst des
„ begeerende, aanboord mogen vaaren ende
„ de scheepen zonder verhindering, van boven
„ tot beneeden visiteeren ofte daar eenige Fran-
„ sche, Engelsche ofte Schotten bevonden
„ mogte worden, omme deselve daar uyt, zon-
„ der bekroon van yemand te haalen, ende
„ doen straffen naar behooren, gelyk meede
„ zulks ten haarder wederkomste zal mogen
„ geschieden, ende op dat niemand hier eeni-
„ ge Ignorantie hebbe te pretedeeren, zo ont-
„ bieden ende versoeken onzen lieven ende
„ zeer beminden, de Staten, Stadhouderen,
„ Gecommitteerde Raden ende Gedeputeerden
„ Staten, van de Provintien respective van
„ Gelderland ende 't Graafschap Zutphen,
„ Holland ende Westfriesland, Zeeland, Ut-
„ regt, Vriesland, Overyssel, Groningen en
„ Ommelanden, ende allen anderen Officieren
„ ende Justicieren, dat zy deesen onsen Plaka-
„ te ende Ordonnantie alomme doen verkondi-
„ gen, uytroepen ende Publiceeren, daar men
„ ge-

„ woonlyk is uytroeping ende Publicatie te
„ doen; lasten ende beveelen voorts de Raden
„ ter Admiralityt, den Advocaten Fiscaals en-
„ de Procureurs Generaals ende allen anderen
„ Officieren, Regteren ende Justicieren deser
„ Vereenigde Nederlanden, midsgaders allen
„ oversten, Colonellen, Admiralen, Vice Ad-
„ miralen, Ritmeesters, Capityns, Officieren
„ ende Bevelhebberen, desen onsen Plakate,
„ Ordonnantie ende bevel te agtervolgen, Pro-
„ cederende ende doen Procederen, jegens de
„ overtreeders van dien, zo in 't Calengeeren
„ ofte aanklagen als in 't Sententieeren ende
„ Vonnissen, zonder gratie, faveur, Dissimu-
„ latie ofte verdrag, dewyle wy 't zelve ten
„ dienste van den Lande noodig gevonden
„ hebben.

Gegeven in 's Gravenhage in onse vergaderinge, onder onsen Cachette, Paraphure ende Signature van onsen Griffier, den 12. February 1637. Was geparaphreert, *F. G. van Cuylenburg*, *vt.* Onderstond, ter ordonnantie van de Hoog gemelte Heeren Staten Generaal. Geteekent, *Cornelis Musch*, zynde op 't Spaticum gedrukt, het Cachet derselver Heeren in Roode Wassche.

Op den 2de van Bloeimaand daar aan volgende, wierd door haar Mogende het onderstaande besluit gemaakt, nopens het geene onze Maatschappye voortaan zoude moeten betaalen, voor 't regt van konvooy; voor haare inkomende en uitgaande Koopmanschappen.

„ Wyders hebben haar Hoog Mog. goetgevon-
„ den en verstaan, dat de Oost-Indische Compag-

 „ nie

„ nie voortaan, zal hebben te betaalen 't regt
„ van Convoy, te weeten; vier stuivers van het
„ pond 't Vlaams, na advenant de waarde van
„ de Peerlen, Diamanten ende andere kostelyke
„ Gesteenten of Juwelen, mitsgaders van de
„ Muscus, die hy by hare scheepen hier te Lan-
„ de zullen werden gebragt, of ook by derzel-
„ ver scheepen van hier uytgevoert zullen wor-
„ den; verklarende haar Hoog Mog. verder, dat
„ alle particuliere Koopluyden van derzelver kos-
„ telyke Gesteenten, Juwelen of Muscus Koop-
„ manschap wesende, zoo op het inkomen als
„ uytgaan gelyk regt gehouden zyn te betalen.

Onze Maatschappye kreeg in dit Jaar 1637, weer agt scheepen thuis onder 't bevel van den geweezen Landvoogd van *Tayouan*, Hans Putman; welkers inhebbende ladingen 2673200 guldens inkoops bedroegen; ook deed zy in Lentemaand van dit jaar, eene uitdeeling aan haare Intressanten, van vyftien ten hondert en in Slagtmaand daar aan volgende, nog vyv en twintig ten hondert, beide in Kruid Nagelen.

In 't volgende Jaar 1638, kwamen 'er zeven scheepen uit Oost-Indien, onder den Bevelhebber *Artus Gyzels*, (geweezen Landvoogd van *Amboina:*) welkers inhebbende ladingen 1670070 guldens inkoops kosten. In Wynmaand gav onze Maatschappye een uitkeering aan haare deelgenooten, van tien ten hondert in Kapletten, (zynde koppen of kroonen van kruid Nagelen) tegens 40 stuivers het pond. En in de naast volgende Slagtmaand in geld, nog vyv en twintig ten hondert.

De Koning van *Engeland*, liet in 't Jaar 1639, door zyn Resident *Boswel*, by de Algemeene Staten ernstiger als voorheen aanhouden, op het vereffenen der Oost-Indische differenten;

deeze

deeze en *Anthony van den Heuvel*, (die eerst in dienst onzer Maatschappye, als Landvoogd van *Amboina* was geweest, en vervolgens door de Hooge Regeering op *Batavia* voor infaam verklaard was:) waren de Gemagtigdens des Konings, om die verschillen waar 't doenlyk by te leggen en gaven daar op aan haar Hoog Mogende een wydloopig vertoog over, hoofdzaakelyk behelzende: dat zyn Majesteyt wel erkende, dat de verschillen tusschen de Nederlandsche en Engelsche Oost-Indische Maatschappye, door het Traktaat van 't Jaar 1619, toen vereffend waren. Maar dat men naderhand tyding had bekoomen, van de onbillyke en zelvs onregtvaardige Regtspleeging, aan zyne Onderdaanen in *Amboina* gedaan; die door de Bediendens onzer Maatschappye, wreedelyk waren gepynigt en vervolgens ter dood gebragt; volstrekt strydende teegens het 8ste, 23ste en 30ste Artikul van het zelve Traktaat. Ook hadden deezen zig niet ontzien, aan de Engelsche Oost Indische Maatschappye, met openbaar geweld te ontneemen, het aandeel dat haar toekwam in den Handel, zoo in de Eilanden van *Banda*, *Amboina* als in de *Molukkes*, en haare Goederen niet alleen te bemagtigen; maar ook zelvs naderhand zig meester te maken, van de Domynen van zyn Majesteit, waar onder voornaamlyk was *Poelo Rhun*; (zynde een der kleine Bandasche Eilanden) het welke een voornaame en eigen wooning der Engelsche was, welke zy daar al van den Jaare 1622 bezeeten hadden. Dat nu de Bewindhebberen onzer Maatschappye, aan den Koning en de Engelsche Oost-Indische Maatschappye geweigerd hadden, het gezeide Eiland

Rhun

Rhun en de Goederen der Engelschen, te rug te geeven; volstrekt aanloopende teegens den inhoud van 't gemelde Traktaat, en wel zulks alles onder snoode voorwendsels, als of de Engelschen in *Amboina* en elders, een zamen zweering teegens de onzen gesmeed hadden; dat, in aanmerking van de kleine macht die de Engelschen in Oost Indien teegens de onzen hadden, niet wel doenlyk was geweest.

Om dan voor dit geleeden ongelyk vergoeding te bekoomen, had zyn Majesteyt door zyn Afgezant in 's Gravenhagen, dikwerv by haar Hoog Mogende dies wegens vertoogen laaten doen, egter alles zonder eenige vrucht; waarom zyne Majesteit in 't Jaar 1628, eenige scheepen onzer Maatschappye, in zyne Havens had in beslag genoomen. Dat toen ook de Bewindhebberen deezer Maatschappye, haare Gemagtigdens naar *Engeland*, hadden gezonden aan de Engelsche Oost-Indische Maatschappye, om de zweevende verschillen in der minnen by te leggen; doch dat men daar over tot in 't Jaar 1633, nu en dan vergeefsch gearbeid had; alzoo deeze Gemagtigdens, noch met de Bewindhebbers der Engelsche Oost-Indische Maatschappye, noch door tusschen komst van de kommissarissen van zyn Majesteit, hadden kunnen over een komen.

Dat ook by een ontworpen nader Traktaat, by provisie aan de Engelsche Natie, *Poelo Rhun* was toegeweezen ende vryheid was gegeeven, om in *Banda* niet alleen te handelen, maar zelvs om aldaar een Logie te mogen oprechten. Doch dat de Bewindhebbers onzer Maatschappye, daar op geheimen last aan haare Bediendens in Oost-Indien hadden gegeeven,

om

om de Engelschen aldaar onder allerly voorwendzels op te houden niet alleen, maar ook toen 's Konings kommissarissen in 't Jaar 1632, alle haare naarstigheid hadden aangewend, om de verdere verschillen tusschen de beide Maatschappyen te vereffenen:) een Vloot scheepen naar Oost-Indien hadden gezonden, onder den Bevelhebber *Hendrik Brouwer*, (een haarer meede Bewindhebbers) dien een geheimen last was gegeeven: om naar *Banda* te Zeilen en voor de aankomst der Engelschen, *Poelo Rhun* te bederven en te verwoesten, en alle de Nooten Muschaat en andere Vrugt Boomen uit te roeyen en te verbranden. Zoo dat, toen de Engelschen daar aan kwamen en ingevolge het gezeide Provisioneel akkoort, dit Eiland weer in bezit wilden neemen, vonden zy het zelve ontvolkt en verwoest; zoo dat zy daar door genoodzaakt waren geworden, vrugteloos van daar te vertrekken. Door welke ontrouwe daad, de Bewindhebberen onzer Maatschappye voor altoos aan de Engelsche Oost-Indische Maatschappye hadden ontnoomen, de voordeelen welkén zy van dat Eiland konde genieten, die zeekerlyk door den tyd meerder zouden geworden zyn, als zy door naarstigheid en overleg, zorge zoude gedragen hebben, dat het zelve meerder produkten op leeverde en dus niet alleen de Engelsche Oost-Indische Maatschappye van dat voordeel ontzet hadden, maar ook zelvs den Koning en het Ryk hadden benadeeld, in de Tollen en verdere inkomende Regten, die van zodanige produkten moesten betaald worden; waar door zy niet alleen zyn Majesteid's Onderdaanen, maar ook hem zelv, door voor bedacht

dacht bedrog, beleedigt hadde en dat dierhalven zyn Majesteit, een volleedige vergoeding eischten, zoo van deeze als van alle andere voorgaande misbruyken, teegens de gezeide Traktaaten en het geduurig schenden, van de openbaare Trouw door de Bewindhebbers onzer Maatschappye gepleegt. En verders, dat door de Algemeene Staten in 't vervolg schikkingen in Oost-Indien wierden gemaakt, ten einde zodanige ontrouwe en onbetaamlyke middelen, niet weer in 't werk konde gesteld worden, voorts vorderde hy wel voornaamlyk: dat de gemelde *Hendrik Brouwer*, in verzeekering wierd genoomen en als een verstoorder van de algemeene rust, in 't openbaar gestraft wierd en des te meer, om dat deeze zelve een der Gemagtigde Bewindhebbers in *Engeland* was geweest, om de wederzydsche verschillen in der minne te vereffenen en dus ten vollen bewust was: dat aan de Engelschen, *Poelo Rhun* was afgestaan en egter teegens alle regt, trouwloosiyk had gehandelt, door het verwoesten van het zelve Eiland; begeerende zyne Majesteit, laastelyk: dat door haar Hoog Mogende op alle deeze zyne billyke eisschen, zonder eenig verzuim regt moest worden gedaan, en dus een spoedig en zaaklyk antwoord.

Dit vertoog wierd nog nader door een eigenhandigen briev, van die Koning aan de Algemeene Staten, kragtdaadig aangedrongen, ook had hy door zyne Gemagtigdens dies wegens sterke aanzoek, by zyn Hoogheid den Stadhouder laaten doen en onder anderen zig beklaagt: dat de Algemeene Staten geen gehoor aan zyne Gevolmagtigde gaven, door dien zy veel te veel het oor leenden, aan de Bewind-

windhebbers onzer Maatschappye en wel voornaamlyk, aan die van de Kamer Amsteldam.

Dat ook zes Provincien al reeds verstaan en beslooten hadden: dat het eerlyk, profytelyk en hoogst noodig was, dat alle de verschillen tusschen de beide Natien, in der minnen wierden afgedaan en dat de Provincie *Holland* alleen, die zaak op 't sleeptouw hield; waar door zyn Majesteit wierd getergt en dus genoodzaakt zou worden, om kragtdadige middelen ten nadeelen van den Vereenigden Staat, in 't werk te stellen; zullende dezelve voornaamlyk bestaan: in het op nieuws verleenen van Brieven, van *Represalien* of schaverhaaling, welke bereids door zyne Onderdaanen, wel ernstig verzogt waren en by verdere verwydering, zoude hy ligtelyk kunnen besluiten: om met den Koning van *Spanjen* Vreede te maaken, en dus ten nadeelen van onzen Staat, met dien Vorst een verbintenis aan te gaan. Ook zoude hy dan vervolgens in zyn Ryk, de Vaart en Koophandel naar Oost-Indien voor ieder een open stellen, waar door in plaats van een, wel hondert Oost-Indische Maatschappye, alleen in *Engeland* zouden werden opgerecht.

Dat hy dan ook zoo wel op onze Vaartuigen ter Visserye uitgerust, als op onze Oost-Indische Retour scheepen zou laaten passen en prys maaken, 't zy onder *Hitland*, aan de *Kaap de Goede Hoop*, als aan 't Eiland *St. Helena*, waar toe hy bereids op de Rivier van *Edenburg*, 40 groote Oorlog scheepen in gereedheid had, om deeze onderneeminge te doen. Verzoekende wyders aan zyn Hoogheid; om alle zyne vermoogens in 't werk te

stel-

stellen, ter voor kooming van een Vreede breuk tusschen de beide Natien.

Voorts zeide zy: dat, zy zig voornaamlyk hier over by zyn Hoogheid vervoegd hadden, om reeden dat in 't Jaar 1632, door zyne tusschenspraak, aan het verzoek van hun Koning in zoo verre voldaan was, dat men buiten gewoone Gemagtigdens naar *London* had gezonden, om de Oost-Indische verschillen af te doen; het geen dan ook toen (zoo als zy voorgaven:) wel zou gelukt hebben; zoo die Gemagtigdens niet ter kwader trouwe hadden gehandelt; dewyl zy de zes Tonnen Gouds, die haar in handen waren gegeeven, om aan den Koning en de Engelsche Maatschappye, tot vergoeding van de geleeden schaden aan te bieden; agter gehouden hadden, en dat zoo die zes Tonnen Gouds op behoorlyken tyd waren aangebooden, alle de verschillen tusschen de beide Oost Indische Maatschappyen, daar door zouden zyn weg genoomen geweest en ,onze Maatschappye, dit Kapitaal al wel dubbelt zoude hebben te boven geweest, door dien zy gedeeltelyk had moeten dragen, in de onkosten, tot het onderhouden van een zeker getal Oorlog scheepen, die omtrent *Hitland*, op haare thuis komende scheepen hadde moeten kruissen, om dezelve voor de Engelsche kommisshevaarders te beveiligen. Ook had zy 's jaarlyks, de drie maanden gagie aan haar Scheepsvolk kunnen bespaaren, die zy nu aan alle haare scheeps bedienden had moeten uitkeeren, om agter, of benoorden *Engeland* en *Schotland* om te zeilen.

Eindelyk verklaarden zy in den naam van zyne Majesteit aan zyn Hoogheid, dat hy

nooit

nooit zoude afzien van het derde part, 't welk zyne Onderdaanen in den Handel te *Banda*, en elders toekwam en van het regt welke hy op *Poelo Rhun* had. En zoo alle deeze vermaaningen geen ingang by de Algemeene Staten en zyn Hoogheid vonden, en men nog weigerig bleev, om aan zyn regtmatige eisschen te voldoen; zoude hy verders nog zodanige andere en kragtdadigen middelen in 't werk stellen, als hy dan te raade en goed zoude vinden.

Deeze vertoogen en de daar by gevoegde dreigementen, waaren dan ook van zodanige uitwerking by haar Hoog Mogende, dat zy aan de Bewindhebbers onzer Maatschappye bevel gaven: om op dezelve behoorlyk te antwoorden. Die zulks dan ook door haare Gedeputeerdens, in een wydloopig vertoog daar tegens, lieten doen; waar by zy alvoorens een omstandig verhaal deeden, van alle het geene in Indiën, tusschen haar en de Engelsche Maatschappye was voorgevallen, (zoo voor als na 't Traktaat van 't Jaar 1619,) waar uit zy beweerden: dat de Engelsche door haare nalatigheid in het niet toebrengen van de noodige hulp tot beveiliging van beider Koophandel; (waar toe zy egter zig by 't gezeide Traktaat verbonden hadden:) oorzaak hadden gegeeven, om onze Maatschappye te noodzaaken, de bescherming en bewaaring van de Oost Indischen Handel, alleen op haar te neemen ende onkosten diesweegens voor haare eigen rekening te doen en dus de Engelsche Maatschappye, door haare weigering en overtreeding van 't gezeide Traktaat, zig zelvs van den Speceryen Handel, als anderzints, in de Eilanden van *Amboina*, *Banda* en

de *Molukkes*, had verstooken. Dat zy egter met de Bewindhebberen der Engelsche Oost-Indische Maatschappye of hunne Gemagtigdens, wel wilde tot een nader akkoort komen, maar niet met deeze Gemagtigdens des Konings, alzoo een derzelve (naamlyk *van den Heuvel*:) by haar als een Afgezant niet erkent kon worden, uit hoofden dat hy een infaam persoon was, en ten anderen: dat zy vreesden, dat het haar voor geen behoorlyke betaling zoude verstrekken, 't geen zy aan den Koning tot vergoeding van de schaden, die de Engelsche Oost-Indische Maatschappye geleeden had, mogte gegeven hebben; waar meede die Gedeputeerde Bewindhebberen haar afscheid namen, en die zaak voor eerst onafgedaan bleev; te meer, daar den Koning van *Engeland*, door de Inlandsche beroertens met de Schotten, nu geen geleegenheid had, om zyne eisschen met kragt van Wapenen te ondersteunen.

In dit Jaar 1639, kreeg onze Maatschappye agt scheepen uit Oost-Indien, onder het bevel van *Reinier van Deutekom*, (afgegaane Landvoogd van *Amboina*,) welkers ladingen 3079412 guldens inkoops hadden gekost. Ook kwamen in 't volgende Jaar 1640, weer tien scheepen uit Oost-Indien, onder den Bevelhebber dier Vloot *Nicolaas Koekebakker*, (Japans Opperhoofd) waar van de inhebbende ladingen, 2842405 guldens inkoops bedroegen.

In het voorige Jaar, had zy egter geen uitdeeling aan haare Intressanten gedaan, doch in Louwmaand van dit Jaar, deelde zy vyvtien ten hondert in Nagelen en in Slagtmaand daar aan volgende, nog vyv en twintig ten hondert in geld, aan dezelven uit.

's Jaars

's Jaars daar aan kwam 'er weer een Vloot van tien scheepen uit Oost-Indien, onder 't geleide van den Bevelhebber *Barent Pietersz.*, waar van de inkoops prysen dier ladingen, 2906116 guldens bedroegen; ook gav onze Maatschappye in Sprokkelmaand van dit jaar, een uitdeeling aan haare deelgenooten van vyvtien ten hondert, en in Slagtmaand daar aan, nog vyv en twintig ten hondert, beide in Nagelen.

Zoo haast als den Hertog van *Braganze*, onder den naam van *Jan de Vierde*, met toestemming van den Adel, de Geestelykheid en het gemeen van *Portugaal*, zig op dien Throon verheeven zag, was zyn eerste werk: om zig daar op te vestigen, door middel van Bondgenoodschap met vreemde Mogentheeden aan te gaan, die vyanden met de Kroon van *Spanjen* waren; ten dien einde zond hy aan verscheide Hoven zyn Gezanten en dus ook een in 'sGravenhagen by de Algemeene Staten, aan wien hy eenige voorslagen van Vreede of bestand liet doen, die dan ook door haar Hoog Mogende, na eenige reedenwisselingen over en weder, wierden aangenoomen en op den 13de van Zomermaand deezes Jaars 1641, een bestand voor tien jaaren geslooten wierd, waar by onder anderen wierd bepaald: „ dat het zelve zoude plaats hebben, in alle de Landen van „ de wederzydsche hooge Kontraktanten, zoo aan „ deeze, als aan geene zyde der Linie en voor alle de vrienden ende Bondgenooten van de een „ als van de anderen; ook moesten alle vyandlykheeden ophouden, zoo haast als het zelve was „ afgekondigt, op de plaatsen alwaar men de Wapenen dadelyk teegens malkanderen voerde.

„ De Scheepsvaart en den Koophandel van
„ beide de Natien, zoude overal vry zyn en
„ onbelemmert mogen gedreeven worden.

„ Men beloovde malkanderen ook wederzyds
„ hulp en bystand, teegens den Koning van
„ *Spanjen*, en teegens alle zyne Bondgenoo-
„ ten.

„ Alle de plaatsen, zoo in de Oost als in de
„ West-Indien, zoude ieder blyven bezitten,
„ in diervoegen als dezelven op de afkondi-
„ ging van 't bestand, aldaar zoude bezeeten
„ worden.

„ Agt maanden na 't sluiten van dit bestand,
„ moest men met malkanderen over een vaste
„ Vreede handelen; doch zoo dezelve niet mogt
„ tot stand komen, zoü dit bestand evenwel
„ in alle de Landen en Zeën der Oost en
„ West-Indische Maatschappyen, tien agter een
„ volgende jaaren duuren; egter onder eenige
„ bepaling, ten opzigten der West-Indische
„ Maatschappye."

De verdere punten van dit verdrag, zullen wy stilzwygende voor by gaan, om reeden dezelve geen betrekking op onze Historie hebben.

In 't volgende Jaar 1642, zyn 'er negen scheepen uit Oost-Indien gekomen, onder het beleid van *François Caron*, (Japans Opperhoofd) welkers inhebbende ladingen, 3485191 guldens inkoops bedroegen.

Op den 13de van Bloeimaand deezes jaars, wierd door de Algemeene Staten het Plakaat vernieuwt; van den 26ste van Zomermaand 1635, waar by verbooden was: met eenige Vaartuigen hoe ook genaamd, aan boord van de Oost-Indische scheepen te komen, zonder toestem-

ming

ning van de Bewindhebberen onzer Maatschappye, en waar teegens weer verscheiden misbruiken waren ingesloopen.

In Wintermaand daar aan volgende, deelde onze Maatschappye vyvtig ten hondert in geld, aan haare deelgenooten uit; alzoo haare zaaken in Oost-Indien, nu zeer voordeelig stonden, en men met de laast gemelde Vloot tyding had bekoomen: van de verovering van *Malakka* en meer andere Portugeesche plaatsen van minder aanbelang, en dat daar en boven den Koophandel in Oost-Indien, in de twee voorige jaaren, zeer bloeiende was geweest.

In dit Jaar 1742, ontstond 'er een nieuw verschil tusschen de Provincie *Friesland*, en de Bewindhebberen onzer Maatschappye; de Staten van *Friesland* klaagden by de Algemeene Staten, dat haare Onderdaanen uit den Oost-Indischen Handel waren uitgeslooten en dat zy, nu het Oktrooy aan de Oost-Indische Maatschappye verleend, ten einde liep; haar verpligt vonden, voor haare Provincie in tyds te waaken, om meede aandeel in den Oost-Indischen Handel te krygen; 't geen zy wel ernstig van haar Hoog Mogende verzogten? of dat men anders geen nader Oktrooy aan de Oost-Indische Maatschappye verleenen moest, en den Indischen Handel ook voor haare Provincie moest worden open gesteld; wanneer zy een Friesche Oost-Indische Maatschappye zouden opregten, die ook al bereids ontworpen was; waar in de voornaamsten dier Provincie en zelvs den Stadhouder, voor een goed Kapitaal hadden ingeteekent. Doch zoo de Bewindhebberen onzer Maatschappye by de vernieuwing van haar Oktrooy konde goedvinde, om de Friezen een

zeeker bepaald aandeel in den Oost-Indischen Handel te geeven, na evenredigheid van 't gezeide ingeteekend Kapitaal, presenteerden zy 't zelve aanstonds in onze Maatschappye 's Kas te brengen.

Over deeze zaak, wierden tusschen de Staten van *Friesland*, en de Gemagtigdens der Algemeene Staten, verscheiden byeenkomsten gehouden; doch niet zeekers besloten, want om aan de Friezen de vryheid te geeven, een byzondere Oost-Indische Maatschappye op te regten, had veel voeten in de aard, ook zoude de Bewindslieden der oude Oost-Indische Maatschappye, door haare magt in 't Oosten, den Koophandel deezer nieuwe Maatschappye, over al in Oost-Indien niet alleen tragten te beletten, maar ook haare scheepen prys maaken; waar door deeze nieuwe Maatschappye, wel haast in den grond zoude geraaken, tot merkelyk nadeel van haare deelneemers. En om de Friezen naar evenreedigheid van haar aangebooden simpel Kapitaal, aandeel in de voordeelen der oude Oost-Indische Maatschappye te geeven, was eene vordering die ten uiterste onbillyk was, alzoo deeze haare Aktien nu wel vyv Kapitaalen waardig waren; men presenteerden egter de Friezen het verzogten aandeel in den Oost-Indschen Handel te geeven, mits aankoopende de Actien, na de toen loopende waardye; doch het was haar daarom niet te doen.

In den aanvang van 't volgende Jaar 1643, verscheenen weer voor de Algemeene Staten, de Gemagtigdens van de nieuwlings ontworpen Friesche Oost-Indische Maatschappye, onderstеunt door de Staten van die Provincie en

hiel-

hielden by haar Hoog Mogende sterk aan, op de goedkeuring van die nieuwe Maatschappye, insluitendende een bevel: aan die van de oude Oost-Indische Maatschappye, om haare Persoonen, Scheepen en Goederen niet ter Zee ofte te Land te beschadigen; doch zoo dit verzoek, door haar Hoog Mogende aan haar niet mogt worden vergunt; zoo begeerden zy egter: dat zy met haar ingeteekent en bereids te vooren aangebooden Kapitaal, simpelyk of wel ponds ponds, in gelyker voegen als het eerste Kapitaal van de oude Oost-Indische Maatschappye, by het verleenen van een nieuw Oktrooy, in die Maatschappye mogte worden ingelyvt, zonder dat zy gehouden waren, eenig opgeld voor de Aktien te betaalen; beweerende dat deeze vordering billyk en regt was, dewyl zy te vooren ongevraagt en teegens haar wil, uit de Oost-Indischen Handel waren uitgeslooten geweest en de Staten van *Friesland*, zig egter niet ontrokken hadden, om haar aandeel te draagen in het onderstand, welke nu en dan aan de Oost-Indische Maatschappye was gegeeven, tot beveiliging van haaren Handel.

Hier teegens wierd by de Algemeene Staten ingebragt: dat de Oost-Indische Maatschappye, wel nu en dan eenigen onderstand van 't Algemeene Land had genooten; doch dat het zelve nooit aan haar was gegeeven, ter ondersteuning en uitbreiding van haaren Handel, maar als een *Subsidi* of onderstand van den Oorlog, die de Maatschappye ten voordeele van 't Algemeene Land, in Oost-Indien had gevoerd, om de Spanjaarden afbreuk te doen. Dat die gelden vrywillig waren gegeeven en dat nooit een der andere Provincien, in de vergaadering

 der

der Algemeene Staten had voor gedraagen: om daar voor iets buitengewoons van de Oost-Indische Maatschappye te genieten. Dat ook die Maatschappye niet moest werden aangemerkt, als Onderdaanen van de zeven Provincien in 't gemeen, maar als een Lichaam van byzondere Kooplieden, in de Provincien van *Holland* en *Zeeland*, welken wel deegelyk in haar keuze hadde, om aan de Onderdaanen van een Provincie die buiten haar was, in haaren Koophandel deel te geeven, of niet. Dat deeze Kooplieden, in het begin van haare onderneeminge ter verkryging van den Indischen Handel, groote schaade hadden geleeden en veele gevaaren door gestaan, en laastelyk dat by de opregting van die Maatschappye, toen de deelneemers gevaar liepen om haare ingeteekende gelden te verliezen, de Friezen nooit getragt hadden om daar in deel te krygen, maar wel nu de zaaken deezer Maatschappye, op een voordeeligen voet stonden en haare Aktien, vyv a zes kapitaalen golden; besluitende eindelyk met te zeggen: dat zoo de Friezen eenig aandeel in den Oosterschen Handel begeerden te hebben, moesten zy zoo veele Aktien als zy goedvonden, prys kourant koopen; alzoo het Lichaam dier Maatschappye, volstrekt moest blyven als by haare opregting en haare Hoofdsom, niet vergroot konde, of mogte worden.

Het Oktrooy aan onze Maatschappye in 't Jaar 1623 verleend, liep nu in Wintermaand van dit Jaar 1643 ten einde; waar door 'er behalven de Friezen, zig nog andere meededingers op deeden, om aandeel in haaren Handel te hebben; waar onder de Bewindhebbers en de Intressanten van de West-Indische Maatschap-

pye,

pye, wel de voornaamsten waren. Deeze yverden by haar Hoog Mogende zeer sterk, om by de vernieuwing van 't gezeide Oktrooy, de Oost en West-Indische Maatschappyen, in een te smelten; de Bewindhebberen der laast gedagte Maatschappye zeide: dat zy wel veele Landen maar weinig geld hadden, waar door zy niet in staat waren, die Wingewesten behoorlyk te kunnen verdeedigen; doch zoo hun Maatschappye met die van de Oost vereenigt was, en door deeze met geld ondersteunt wierd, zoude zy daar door in staat zyn, om *Braziel* en andere overwonnen Landen, in een bloeienden staat te brengen, en dus zou door den tyd die plaatsen, zoo veele produkten en voordeelen aan de beide Maatschappyen op brengen, als nu de Oost-Indische gewesten deeden; daar en boven klaagden zy aan haar Hoog Mogende: dat die van de Oost-Indische Maatschappye, te Lande kwamen in haare Wingewesten en ook Suiker uit Oost-Indien bragten, 't geen tegens haare Intrest strydig was, als bestaande haar voornaamste produkten daar in. De Oost-Indische Maatschappye zeide daar teegens: dat die van de West-Indische Maatschappye, na by de Straat *Magellanus*, en dus binnen de bepaaling van haar Oktrooy kwamen.

Deeze zaak wierd dan ook by de Algemeene Staten in overweeging genoomen, ondertusschen wierd het Oktrooy onzer Maatschappye van maand tot maand verlengt; eensdeels om een middel te vinden; waar door de Friesche en West-Indische Maatschappyen te vreeden wierden gesteld; en ten anderen, om van onze Maatschappye een goede onderstand in geld, ten voordeelen van 't Algemeene Land

te verkrygen; daar en boven hielden verscheiden Steeden van *Holland* en *Zeeland*, en wel voornaamlyk de Stad *Vlissingen*, by haar Hoog Mogende zeer sterk aan, om by 't verleenen van een nieuw Oktrooy aan onze Maatschappye, meê haar aandeel daar in te hebben.

In Lentemaand van 't volgende Jaar 1644, verklaarden de Bewindhebberen onzer Maatschappye, aan de Gemagtigdens der Algemee-Staten: dat zy volstrekt weigerden om zig met de West-Indische Maatschappye te vereenigen, en dat zy liever haar geheel Oktrooy wilde vernietigt zien, als die vereeniging gedoogen; meenende nu genoegsaam in staat te zyn, om haaren Koophandel in Oost-Indien te kunnen *Maintineeren*, ook wilden zy de overwonnen plaatsen en sterktens in Oost-Indien, niet aangemerkt hebben als Wingewesten van den Staat, maar als een eigendom van byzondere Kooplieden, welken die Plaatsen konde verkoopen aan wien 't hun goeddacht, al waar 't zelfs aan den Koning van *Spanjen*, of aan andere vyanden van den Vereenigden Staat.

Ten opzigte van de Provincie Friesland wierd gezegt: dat deeze nog niet voldaan had aan het vierde Artikul, van 't Oktrooy van de West-Indische Maatschappye, omtrent de Geldschieting; welke agterstallige gelden met de Intressen van dien, een aanmerkelyke hoofdsom zoude beloopen, en dat dus de Friezen geen aanspraak op de Oost-Indische Maatschappye konden maaken, voor en al eer zy aan haare verpligting ten opzigte van het West-Indisch Oktrooy, voldaan hadden.

In Grasmaand daar aan volgende, deden de Bewindhebbers van de West-Indische Maatschap-
pye,

pye, nog sterke aanzoek by haar Hoog Mogende, om met de Oost-Indische Maatschappye vereenigt te worden; presenteerende zes en dertig Tonnen Schats, behalven haare andere effecten en de aangewonnen Landen in te brengen; waar teegens die van de Oost-Indische Maatschappye zeide: dat zulks voor de West-Indische Maatschappye onmooglyk was, dewyl zy in 't geheel geen voorraad van geld, en wel vyvtig Tonnen Gouds schuldig was; doch dat zy wel wilde gelooven, dat wanneer de vereeniging van de beide Maatschappyen doorging, zy geld genoeg op krediet zoude kunnen krygen.

De hoofd Intressanten onzer Maatschappye, klaagden ook in dezen tyd by de Algemeene Staten, over de groote Provisien en voordeelen die de Bewindhebberen uit de Oost-Indischen Handel genooten; zeggende: dat zy konden bewyzen, dat de Bewindhebbers in de Kamer *Amsteldam*, zynde te zamen twintig persoonen, ieder in 't voorige Jaar 1643 getrokken hadden, 4550 guldens, en dus te zamen. - - - - -	*f* 91000:—
In de Kamer *Zeeland* behoorden te zyn twaalv Bewindhebberen, maar waren nu maar zeven in getal, die ieder voor haar hoofd 7785 guldens getrokken hadden, en dus te zamen. - - -	= 54495:—
De Kamer *Delft* had voor haar part zeven Bewindhebberen, die ieder 1946 guldens hadden getrokken, en dus te zamen. -	= 13622:—

De

De Bewindhebbers in de Kamers *Rotterdam*, *Hoorn* en *Enkhuizen*, hadden even zoo veel getrokken, en dus te zamen. - - - 40866 : —

Makende dus te zamen een Kapitaal van - - - *f* 199983 : —

'T Geen de Bewindhebbers onzer Maatschappye in 't Jaar 1643 te zamen genooten hadden, welke Provisien na hun oordeel, veel te hoog waren en merkelyk ten nadeele strekten van de Algemeene deelgenooten onzer Maatschappye; waar omme zy verzogten: dat by de vernieuwing van het Oktrooy, by haar Hoog Mogende hier op gelet mogt worden.

Dit punt en meer andere hier boven aangeroerd, kwamen dan ook zodanig in aanmerking by de Algemeene Staten, dat men nog niet goed konde vinden: eene vernieuwing van het Oktrooy aan onze Maatschappye te geeven. Ondertusschen, wierd het oude Oktrooy verlengt tot den eersten van Wintermaand deezes Jaars 1644, 't geen die van de West-Indische Maatschappye ongaarne zagen; dringende nog by haar Hoog Mogende aan op de vereeniging der beide Maatschappyen, of dat de Oost-Indische Maatschappye, ten minsten haar met een goed Kapitaal moest bystaan; om haar vervallen zaaken weer op te rechten; klagende dat zy geen duizend guldens in kas had, 't geen in 't geheel niet strookte met haar voorige aanbieding, van zoo veel Tonnen Schats in kas van vereeniging met onze Maatschappye, te zullen inbrengen.

In Wynmaand van dit Jaar verklaarden de Bewindhebberen der Oost-Indische Maatschappye,

pye, nogmaals aan haar Hoog Mogende: dat zy haaren Koophandel na haar ingeleid Kapitaal hadden begonnen, 't geen ook nog genoegsaam toerykende was, en zy dus het zelve niet zoude vergrooten, dus zy volstrekt by haare weigering volharden, om zig met de West-Indische Maatschappye, of die der ontworpen Friesche Maatschappye, te vereenigen.

De Steeden *Amsteldam*, *Rotterdam*, *Delft*, *Hoorn* en *Enkhuyzen*, verklaarden ook ter vergadering der Algemeene Staten met ronde woorden: dat zy ieder haar aandeel in de Algemeene lasten zouden inhouden, zoo lang men weigerig bleev, om het Oktrooy van de Oost-Indische Maatschappye te vernieuwen.

In Wintermaand daar aan volgende gav zeeker Heer *van der Kapelle* genaamt, aan haar Hoog Mogende te kennen: dat 'er te *Amsteldam* eenige Kooplieden waren, welken ten behoeve van het Algemeene Land wilden geeven; een hondert en vyvtig Tonnen Gouds, zoo men aan hun een Oktrooy wilde verleenen, om vry op Oost-Indien te mogen Vaaren en Handelen; mids men van dat Kapitaal, vyvtig Tonnen Schats aan de West-Indische Maatschappye gav, om haar vervallen zaaken te herstellen. Doch op deeze aanbieding is niets gevolgd, dewyl de Provincie *Holland*, sterk voor de oude Oost-Indische Maatschappye was, dus wierd het Oktrooy wederom verlengt tot den 18de van Louwmaand van 't volgende Jaar 1645; waar na haar Hoog Mogende, eindelyk op den 22ste van Zomermaand 1647, het zelve in deezer voegen voor vyv en twintig jaaren verlengden, en waar by onder

der anderen, de provisien van de Bewindhebberen, nader bepaalt wierden.

„ De Staten Generaal (*a*) der Vereenigde Nederlanden, allen den geenen die deesen jegenwoordigen sullen worden vertoont, Salut. DOEN TE WEETEN; dat nader overwoogen hebbende de geleegentheid en constitutie, van de Oost-Indische Compagnie deeser Landen, en daar neffens meede lettende, dat den welstand der Ingeseetenen van dien principalyk is bestaande in de Navigatie, Handelingen en Commercien, die uyt deselve Landen van allen ouden tyden gedreeven, en van tyd tot tyd successive vermeerdert zyn in andere Landen van Europa, Azia, Africa, als ook andersints, mitsgaders in behoorlyke agtinge genoomen de conservatie en maintien van het publicq geloof en Contracten, aangegaan met veele en diversche Natien, Ryken en Landen in Oost-Indien, en de behoudenisse van de Plaatsen, met excessive assistentie en groote voorsorge van deesen Staat verkreegen, en onder onse gehoorsaamheid gebragt, en voorts op den grooten ondienst, die tot nadeel van alle de Ingeseetenen deeser Landen staat te verwagten, indien de voorsz. Compagnie zoude werden gedissolveert, wy, omme de voorschreeve Ingeseetenen te doen genieten de lang verwagte vrugten, der meergenoemde excessive assistentien en voorsorge, ook te conserveeren de Navigatie en Commercien van deselve,

„ en

(*a*) Groot Plakaat Boek 1ste deel, Fol. 540.

„ en ook te verhoeden den voornoemden on-
„ dienst, en alle de voorschreeve Natien, Ry-
„ ken, Landen en Plaatsen niet te verlaten,
„ en prostitueeren ten appetyte van hunne Vy-
„ anden, en derisie en spot van deesen Staat,
„ uyt onze regte wetenschap en volle magt het
„ Octroy van de voorschreeve Compagnie, in
„ dato den 22 December 1622, den 22 Maart
„ laastleeden nogmaals hebben gecontinueert en
„ vernieuwt, voor den tyd van vyf en twintig
„ jaaren agter een volgende, ingang genoo-
„ men hebbende met den eersten dag der maand
„ van January, in deesen loopende jaare 1647,
„ en dat volgens en binnen de Limiten, als in
„ het jongste Octroy aan de voorsz. Compag-
„ nie gegeeven, en daar op gevolgde Amplia-
„ tien en nadere Interpretatie, ten reguarde
„ der voorsz. Limiten, en voorts op alle sulke
„ Poincten, Articulen, Ampliatien, Interpre-
„ tatien, Resolutien en Authorisatien, van tyd
„ tot tyd, geduurende de voorgaande Oost-In-
„ dische Octroyen, ten reguarde van dien suc-
„ cessive gevallen, edog onder de nadere Con-
„ ditien, Limitatien en Restrictien hier na
„ volgende; te weeten, dat de Tractementen
„ van de Bewindhebbers der Oost-Indische Com-
„ pagnie in de Kamer van Amsterdam, in
„ plaats van de voorige getrokken provisien
„ jaarlyks, yder zal genieten tot staande Trac-
„ tement drie duysend een honderd, Carolus
„ guldens tot veertig grooten het stuk; de Be-
„ windhebbers ter Kamer van Zeeland twee
„ duysend ses honderd guldens, de Bewind-
„ hebbers van de kleyne Kameren derselver
„ Compagnie, zoo op de Maaze als in het
„ Noorder Quartier respective, elks twaalf hon-
„ dert

„ dert guldens; de Bewindhebbers van de re-
„ spective Provincien en Leeden, de Provincie
„ van Stad en Landen, (welke Provincie voor
„ deesen geen Bewindhebberen in de voorsz.
„ Compagnie en heeft gehad:) nu meede daar
„ onder begreepen, elks twaalf hondert gelyke
„ guldens des jaars; des zullen de respective
„ Bewindhebberen van de voorsz. Provincien
„ en Leeden, gelyk de Bewindhebberen in de
„ voornoemde respective klyne Kameren, moe-
„ ten heredeeren en resiqueeren voor haar ey-
„ gen reekeninge drie duysent guldens capitaals,
„ wel verstaande, dat de Bewindhebberen van
„ Gelderland en Utregt, respective sullen bly-
„ ven in de Kamer daar zy jegenwoordig zyn:
„ Ten tweeden, dat een of meerder der voorsz.
„ respective Tractementen komende te vacee-
„ ren, sullen zyn en blyven ten profyte van de
„ meergenoemde Oost-Indische Compagnie, en
„ dat ter tyd en wylen toe dat vaceerende plaat-
„ sen sullen zyn vervult, het welk sal moeten
„ geschieden binnen den tyd van drie maanden
„ precies, te reekenen van den dag af dat de
„ voorsz. plaatsen vacant sullen zyn geworden;
„ Ten derden, dat de beëdigde Hooftartici-
„ panten van de meergenoemde Compagnie,
„ elks voor haare moeyten jaarlyks sullen ge-
„ nieten twee honderd guldens: Ten vierden,
„ dat de gemeene reekeninge der meergenoem-
„ de Compagnie sal moeten geschieden alle vier
„ jaaren, ten overstaan van de Heeren onze
„ Gedeputeerden, ingang genoomen hebbende
„ den selven tyd van de voorsz. reekeninge,
„ met de expiratie van het jongste voorgaande
„ Oost-Indisch Octroy; en zullen de Heeren
„ onse Gedeputeerden tot auditie en opneemin-

„ ge,

„ ge, der voorsz. Reekeninge des daags, de
„ voornoemde Reekeninge geduurende, voor
„ vacatie en teeringe elks genieten, booven
„ Schuyt en Wagenvragt, tien guldens eens,
„ zonder meer, cesseerende mitsdien alle De-
„ froyementen, Recompensen, Recognitien of
„ Vereeringen, hoe die genaemd zouden moo-
„ gen zyn of werden; Ten vyfden, dat by of
„ van weegen de voornoemde Oost-Indische
„ Compagnie, ter oorsaake van de voorsz. pro-
„ longatie en vernieuwinge van het voorsz. vyf
„ en twintig jaarig Oktrooy, aan en ten behoeve
„ van den Staat deeser Landen zal moeten wer-
„ den uytgekeerd, op den naam van den Ontfan-
„ ger Generaal Philips Doubleth, de somme van
„ vystien honderd duysend guldens eens, op
„ de navolgende termynen te weeten: nu da-
„ telyk contant drie honderd duysend guldens,
„ in December naastkomende nog drie honderd
„ duysend guldens, en in December Anno 1648
„ drie hondert duysend guldens, en zoo voorts
„ van jaar tot jaar, ter concurrentie van de voorsz.
„ vystien hondert duysend guldens; doch sullen
„ de voornoemde contanten, als ook de verdere
„ te verschynen penningen, gelaaten worden
„ onder die van de voornoemde Oost-Indische
„ Compagnie, ter tyd en wylen toe, dat op het
„ employ van deselve, ten kosten van de West-
„ Indische Compagnie by ons zal worden ge-
„ disponeert; des sullen de Bewindhebberen van
„ de meer genoemde Oost-Indische Compagnie
„ gehouden zyn, gelyk haar belast werd mits
„ deesen, te passeeren Obligatie in behoorlyke
„ forme, daar by sullen belooven de voorsz.
„ somme van vystien honderd duysend guldens
„ aan den Ontfanger Generaal voornoemd, op

„ de booven beraamde termynen, volgens onse „ ordre successive te betaalen. En op dat alle „ het geene voorsz. is, of hier vooren aange- „ roerd wierd, voor zoo veel den Staat deeser „ Landen concerneert, mag werden agtervolgt „ en onderhouden, ontbieden wy de Staaten, „ Stadhouders en Gecommitteerde Raaden; las- „ ten en beveelen voorts den Cancelier, Præ- „ sidenten en Raaden van de Hoven van Justi- „ tie, de Collegien ter Admiraliteyt, alle Ad- „ miralen, Oversten, Gouverneurs van Stee- „ den en Plaatsen, allen Ritmeesteren en Ca- „ piteynen te paard, te voet, te Water en te „ Lande, mitsgaders alle Officieren, Justicie- „ ren en Ingezetenen deeser Landen, haar hier „ na te reguleeren, sonder hier tegen yet te „ doen of te attenteeren, of gedoogen gedaan „ te worden, want wy zulks ten meesten dien- „ ste van den Lande, en van de Ingezectenen „ van dien bevonden hebben te behooren.

En op dat dit vast en bondig blyve hebben wy deese onze opene Brieven doen depecheeren in gewoonlyke forme, doen zeegelen met onsen grooten Zegelen, en bekragtigen met onse Paraphure, en gewoonlyke Signature van onsen Griffier, in den Hage op den 22 Juny 1647. Was geparapheert, *J. de Gent*, *vt.* Onderstond, ter Ordonnantie van Hoog gemelde Heeren Staten Generaal. Geteekent, *Cornelis Musch.*

Geduurende de oneenigheeden over het verleenen van een nieuw Oktrooy, lagen de Bewindslieden onzer Maatschappye, heevig over hoop met den Kardinaal *Mazarini*, de Afgezant

zant van den Koning van *Portugal*, over de bezitting van eenige plaatsen op 't Eiland *Ceylon*; men beweerde dat het Koningryk *Gale* 't geen onze Maatschappye had verovert, was een der zeven Vorstendommen van 't gezeide Eiland; 't geen door dien Afgezant ontkent wierd; ook hadden de Bewindhebberen bereids met malkanderen besloten, om zes duizend Man daar heen te zenden, ter verovering van het zelve Eiland; waar over dien Afgezant vervolgens in Oogstmaand van dit Jaar 1644, by haar Hoog Mogende klagtig viel, zeggende onder anderen: dat zyn Koning zeer te onvreeden was, over 't gedrag onzer Maatschappye in Oost-Indien, die den Oorlog bleeven voeren teegens den Portugeezen, even of zy nog Onderdaanen van den Koning van *Spanjen* waren, en zoo men zulks niet staakten, zou zyn Koning genoodzaakt worden, scheepen en volk naar Oost-Indien te zenden, waar door hy zyn magt in *Europa* zoude moeten verzwakken en dus buiten staat worden, om den Koning van *Spanjen* het Hoofd te kunnen bieden, waar aan ons Land egter meer geleegen was, dan om eenige byzondere Kooplieden in *Holland* ryk te doen worden.

Op deeze klagten wierd door de Algemeene Staten geantwoord: dat men met hem zoude nazien het Traktaat van Bestand met zyn Koning en deezen Staat gemaakt, en dat hy dus daar uit aan haar Hoog Mogende gelievde aan te toonen, teegens welk punt, de Oost-Indische Maatschappye misdaan had.

In tusschen liet den Koning van *Frankryk* door zyn Afgezant in den *Hage*, ernstige vermaaningen doen by haar Hoog Mogende om

die verschillen in der minne by te leggen, of aan de uitspraak van goede mannen te stellen; waar toe de Bewindhebbers onzer Maatschappye in 't eerst niet wilden besluiten, die meer voordeel voor haar Maatschappye in den Oorlog op *Ceylon* zagen; eindelyk wierd op den 29ste van Lentemaand 1645, een Provisioneel en byzonder Traktaat, rakende de Stad en het Fort *Gale* op 't Eiland *Ceylon* gemaakt, dat voornaamlyk hier in bestond:

„ Dat het bestand van 't Jaar 1641, tusschen „ den Koning van *Portugal* en de Algemeene „ Staten gemaakt, niet behoorlyk in Oost-*In-* „ *dien* onderhouden was, uit hoofden van de „ Tweedragt ontstaan, tusschen de wederzyd- „ sche Bevelhebbers op 't Eiland *Ceylon*, en „ wel voornaamlyk over de grensscheiding om- „ trent de Stad *Gale*; welke verschillen in dee- „ zer voegen wierden vereffent.

„ Dat onze Oost-Indische Maatschappye, „ het vrye gebruik zoude hebben van het platte „ Land, in den omtrek van de Stad *Gale* ge- „ leegen, zoo tot aanteeling van aardgewassen „ als van vrugten; in dier voegen als zy het „ zelve bezeeten had, by de afkondiging van „ het tien jaarige bestand; mids dat zy ge- „ duurende dit provisioneel Traktaat, geen Ka- „ neel mogte teelen of schillen.

„ Daar en teegens beloovde de Koning van „ *Portugal*, aan zyne Bevelhebbers op *Ceylon* te „ beveelen: om geduurende dat de bezitting „ van de Stad en 't Fort *Gale*, niet ten princi- „ paale was afgedaan, aan de bediendens onzer „ Maatschappye 's Jaarlyks te leeveren, zes hon- „ dert kwintaalen fyne Kaneel, ieder kwintaal „ gereekent op 128 pond Portugeesch gewigt.

„ Zoo

„ Zoo men ten principaalen met malkande-
„ ren tot geen akkoord kon komen, zou dit
„ provisioneel Traktaat egter stand grypen, al-
„ le vyandlykheeden ophouden, en de zaak
„ aan de uitspraak van onzydige Regters, (we-
„ derzyds te verkiezen) gesteld worden.

„ Ter wederzyde zoude te rug gegeeven
„ worden, alle de prys gemaakte Scheepen en
„ Koopmanschappen, gelyk ook alle de afge-
„ nomen Plaatsen en Forten, zedert de Publi-
„ katie van het voorgaande Traktaat, van den
„ 12de van Zomermaand 1641, en dat zonder
„ eenig uitstel of verhindering, op de bekent-
„ making van dit Traktaat in Oost-Indien;
„ doch de manier van het een en ander te rug
„ te geeven, zoude staan aan het goedvinden
„ van de wederzydsche Bevelhebbers aldaar.

„ Dit Traktaat of wel de afschrivten van 't
„ zelve, zouden door den Koning van *Portu-*
„ *gal* ende Algemeene Staten, met de eerst
„ vertrekkende scheepen naar Oost-Indien wor-
„ den gezonden, met uitdrukkelyken last aan
„ de wederzydsche Bevelhebbers aldaar, om
„ zig stiptelyk daar aan te houden, zoo meede
„ aan het voorige Traktaat of bestand van 't
„ Jaar 1641.

„ Alle den twist ende oneenigheid die over
„ beide deeze Traktaaten, (onverwagt) mogten
„ ontstaan, tusschen de wederzydsche Bevel-
„ hebbers in Oost-Indien; moesten zonder uit-
„ stel herwaards overgebragt worden, om door
„ de Gemagtigdens der Algemeene Staten en
„ den Afgezant van den Koning van *Portugal*
„ in der tyd, te worden vereffent en afgedaan.

„ De wederzydsche goedkeuring en bevesti-
„ ging van dit Traktaat, moest binnen vier

„ maanden geschieden; egter moest dit en het
„ voorgaande Traktaat, van nu aan stand gry-
„ pen en onderhouden worden.

In de twee verloopen jaaren had onze Maatschappye, weer goede Retouren uit Oost-Indien gekreegen, als in 't Jaar 1643, onder het bevel van *Karel Hartzing*, tien scheepen en 's Jaars daar aan, nog zeven scheepen, met den buiten gewoonen Raad *Anthony Kaan*, waar van de ladingen der eerst gemelde Vloot, 3227882 guldens en van de laast gemelde, 2070666 guldens inkoops bedroegen; ook kwamen in dit Jaar 1645, agt kostbaare ladingen uit Oost-Indien met *Paulus Krook*, (Gezaghebber van den Handel te *Suratte:*) waar van de inkoops prys, 2921806 guldens was.

Zy had in Louwmaand van 't Jaar 1643, aan haare deelgenooten vyftien ten hondert in Nagelen uit gedeelt, gelyk zy ook in 't volgende Jaar 1644 in Slagtmaand, vyv en twintig ten hondert in Nagelen, en in Wintermaand daar aan in geld, nog twintig ten hondert uit keerde; doch in dit Jaar 1645, deed zy geen uitdeeling aan haare Intressanten.

Het Oorlogs Zwaard dat nu zoo veele jaaren in onze Nederlanden gewoed had, scheen einlyk als vermoeid van bloed te plengen; alzoo de strydende partyen thans ernstiger dan voorheen tot den Vreede geneegen waren; ten dien einde wierden uit het lichaam der Algemeene Staten, verscheiden Leeden gemagtigt, om als Afgezanten naar *Munster* te gaan, alwaar het *Congres* stond gehouden te worden; na dat alvoorens door de Staten van ieder Provincie, haare belangens dies weegens in geschrivte by haar Hoog Mogende waren ingeleevert,

vert, 't geen dan ook onder anderen, door de Bewindhebberen onzer Maatschappye wierd gedaan, die aan de Algemeene Staten in overweeging gaven: dat het na hun oordeel, 't voordeeligste voor hunne Maatschappye zoude zyn, dat den Oorlog in Oost-Indien met de Kroon van *Spanjen* wierd *gecontinueert*; dewyl zy toch altoos met de Wapenen in de hand, op haar hoede zoude moeten zyn, teegens 't geweld ende listen der Spanjaarden; doch zoo zulks anders by haar Hoog Mogende begreepen wierd, zoo vertrouwden zy egter: dat 'er zorge zoude worden gedraagen, dat die Natie alleen gelaaten wierd by haar Vaart naar Oost-Indien, zoo als zy die aldaar nog hadden; zonder dezelve wyder te mogen uitbreiden en dat het ook noodzaaklyk was; dat zy uit Portugeesch Indien wierden gehouden, alzoo hun Koning, onder voorgeeven van de Portugeesen weer onder zyn gebied te brengen, anders een groote magt van scheepen en volk naar Oost-Indien zoude zenden; waar door onze Maatschappye gestadig in vreeze zou worden gehouden en groote kosten zoude moeten doen, om gewapend te blyven en laastelyk dat het aan de Bewindhebbers onzer Maatschappye vry zoude staan; voor haare Persoonen en Goederen, in de Spaansche Heerschappye te mogen handelen en wandelen, zonder eenig belet en dat aan haar dies wegens een Akte van verzeekering mogt worden gegeeven, alle welke puncten zy aan de Hooge wysheid, van haar Hoog Mogende aanbevoolen.

Dit vertoog en 't geen weegens de West-Indische Maatschappye wierd ingeleevert, vonden dan ook zodanige ingang by de Algemeene

Staten, dat zy aan haare Gemagtigdens op de aanstaande Vreede handeling wel uitdrukkelyk bevel gaven: om de Vaart en den Handel op beide de Indien, volstrekt te *Maintineeren*.

't Geen dan ook vervolgens door den Koning van *Spanjen*, by het vreedens Traktaat van den 30ste van Louwmaand 1648 wierd toegestemt, want na dat hy in de eerste Artikuls van 't zelve Traktaat, met ronde woorden had verklaard; dat hy voor hem en zyne nakomelingen, voor eeuwig afstand deed van al het regt 't geen hy nog vermeende, op deeze Vereenigde Nederlanden te hebben, en dierhalven derzelver inwoonders voor vrye Volkeren verklaarde, wierd in 't vyvde Artikul gezegt. (*a*)

„ De Navigatien ende Traffiquen op de
„ Oost ende West-Indien, zullen gemainti-
„ neert volgens ende in Conformite van de
„ Octroyen, daar toe al bereids gegeeven,
„ ofte nog te geeven, ende tot verseekerheid
„ van dien zal strekken het jeegenwoordige
„ Tractaat ende Ratificatie, ten wederzyden
„ daar op uit te brengen. Ende zullen onder
„ het voornoemde Tractaat begreepen worden,
„ alle Potentaten, Natien ende Volkeren,
„ waar meede de voornoemde Heeren Staten,
„ ofte die van de Oost ende West-Indische
„ Compagnie, van harent wegen binnen de
„ Lemiten van haar Octroy, in vriendschap
„ ende alliantie staan ende sal een yder, te
„ weeten, de Hoogst gemelte Heeren Koning
„ ende Staten respective, blyven bezitten ende
„ gau-

(a) Groot Plakaat Boek 1ste deel, Fol. 70.

„ gaudeeren zodanige Heerlykheeden, Steeden, Casteelen, Sterkten, Handel, ende
„ Landen in de Oost ende West-Indien, als
„ ook Brasil, midsgaders op de Kusten van
„ Asia, Africa ende America respective, als
„ dezelve Heeren Koning ende Staten respectivelyk zyn hebbende ende bezittende; daar
„ onder specialyk begreepen de plaatsen by de
„ Portugeesen, zeedert den Jaare 1641, den
„ Heeren Staten afgenoomen ende geoccupeert, of die plaatsen die zy hier namaals
„ zonder infractie, van 't jegenwoordig Tractaat zullen komen te verkrygen en te besitten; ende zullen de Bewindhebberen, zoo
„ van de Oost en West-Indische Compagnie
„ der Geunieerde Provintien, als ook de Ministers, hooge ende laage Officiers, Soldaten
„ ende Bootgezellen, in Actueelen dienst van
„ de een ofte de ander der voorsz. twee Compagnien weesende, of geweest zynde, als
„ ook die uit derzelver respective diensten,
„ zoo hier te Lande als in 't District der opgemelde Compagnien als nog continueeren,
„ ende naar deesen nog gemployeert mogten
„ worden, vry ende onbekommert zyn in alle
„ de Landen, staande onder de gehoorsaamheid van deesen Koning van *Spanjen*, in
„ Europa zullen mogen rysen, handelen ende
„ wandelen, als alle andere Ingezetenen van
„ de Landen, van de voornoemde Heeren Staten, voorts is besprooken ende gestepuleert
„ dat de Spanjaarden, zullen blyven by hunne Vaarten in zodaniger voegen, als zy dezelve in Oost-Indien als nog hebben, zonder
„ hun verder te mogen extendeeren, gelyk
„ ook meede de Ingezetenen der Vereenigde

„ Nederlanden, haar zullen onthouden van de
„ frequentatie, van de Castiliaansche plaatsen
„ in Oost-Indien.

De andere Artikulen van dit Traktaat, gaan wy stilzwygende voor by, als buiten ons bestek zynde.

Verder is 'er niets van aanbelang in de Nederlanden, dat betrekking op onze Oost-Indische Maatschappye had; van 't Jaar 1645 tot het Jaar 1650 voorgevallen, als dat zy in 't Jaar 1646 neegen scheepen uit Oost-Indien kreeg, onder den Bevelhebber *Maximiliaan la Maire*, waar van de ladingen 2529610 guldens inkoops kosten, en in 't volgende Jaar 1647, tien scheepen onder het bevel van *Jeremias van Vliet*, (Landvoogd van *Malakka*,) waar van de inkoops prys der ladingen 2151032 guldens was; gelyk ook in 't Jaar 1648, onder den Bevelhebber *Cornelis Woltebrand Gelynsz.*, twaalv scheepen, die de ladingen 2073630 guldens inkoops bedroegen, en laatstelyk in de twee volgende Jaaren 1649 en 1650, in 't eerste jaar, negen scheepen onder den Bevelhebber *Simon Pietersz.*, en in 't laast gedagte jaar onder het geleide van *Arend Barendsz. Muykens*, (Gezaghebber van *Suratte*,) weer negen scheepen, waar van de inkoops pryzen der ladingen van de eersten, 2243106 guldens en van de laasten 1946417 guldens, bedroegen; doch of deeze en de voorige opgegeeven scheepen, alle behouden in de Havens deezer Landen zyn gekoomen; (dat egter niet denkelyk is:) konnen wy by gebrek van behoorlyke aanteekening, niet bepaalen.

De

De uitdeelingen welke onze Maatschappye in die jaaren aan haare deelgenooten deed, waren in Louwmaand van 't Jaar 1646, twee en twintig en een halve gulden ten hondert, en in Wintermaand van 't zelve jaar, nog vyv en twintig ten hondert, in 't volgende Jaar 1647 deed zy geen uitdeeling; doch in 't Jaar 1648 in Louwmaand, weer vyv en twintig ten hondert, en in 't Jaar 1649 dertig ten hondert; maar in 't Jaar 1650 flegts twintig ten hondert, alles in geld.

In 't laast gedagte jaar, wierden door de Bewindhebberen onzer Maatschappye, ofte wel door de Vergaadering van Zeventienen, alle de orders en beveelen die bevoorens ten opzigten haarer bediendens, aan scheeps boord als elders gegeeven waren, niet alleen by een verzamelt, maar ook nog nader en strikter bepaald, in dier voegen als in de onderstaande Artikul briev te zien is; welke vervolgens eerst op den 8ste van Lentemaand 1658, door de Algemeene Staten met derzelver hooge goedkeuring wierd bekragtigt; doch welke Artikul briev naderhand in 't Jaar 1672, in zommige Artikulen is verandert en vermeerdert, welke verandering wy hebben goedgedagt, by wyze van Nota's, hier by te voegen.

A R-

ARTICULEN EN ORDONNANTIEN,

Op welke aangenomen ende beëedigt zullen werden alle persoonen, die hun voortaan in den dienst van de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie sullen begeeven, omme met derselver scheepen naar de Oost-Indien te varen. De welke de Doorluchtige Hoog. ende Mog. Heeren Staten Generaal deser vrye Vereenigde Nederlanden; de Doorluchtige Hoog geboore Vorst. (*a*)

By der gratie Gods, Prince van Orange, Grave van Nassauw, Catsenelleboge, Vyande, Diest, Linge, Meurs, Buuren, Leerdam, Marquis van der Veere ende Vlissingen, Heere ende Baron van Breda, der Stad Grave en de Landen van Cuyk, Diest, Grimbergen, Hernstal, Cranendoncq, Warneston, Arloy, Noçeroy, S. Vyt, Doesburg, Polanen, Willemstad, Nieuvaart, Ysselsteyn, S. Martensdyk, Geertruydenberg, Chasteau Renard, de hooge ende laage Swaluwe, Naaldwyk, ende Erff Burg-Grave van Antwerpen, ende Basançon, Erff-Maarschalk van Holland, Gouverneur (*b*) van Gelderland, Holland, Zeeland, Westfriesland, Zutphen, Utrecht, Overyssel, de Stad Groningen ende Ommelanden, Capiteyn Generaal ende Admiraal der Vereenigde Nederlanden; ende de Bewindhebberen van de Generale Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie der gemelte Nederlanden, ordonneren ende bevelen, dat, geduurende de voorschreven reyse, zoo te Water als te Lande, naargekomen, onderhouden, ende agtervolgt sullen werden

(*a*) In de Artikul brìev van 't jaar 1672 staat; Hoog geboore Furst en Heer *Willem Henrik.*

(*b*) En Stadhouder van Holland, Zeeland en Westfriesland.

len, by alle 't volk, die by de voorseyde Bewindhebberen vervolgens aangenomen zullen werden, omme te varen naar de Oost Indien, gelyk by Instructie van de Bewindhebberen den Commandeur ende Opperhoofden van haare scheepen geordonneert ende gelast zal werden.

I.

In den eersten: Alzoo by de voorschreven Bewindhebberen, uyt kragte van 't Oktrooy, mitsgaders de Instuctie voor den Gouverneur Generaal ende Raden van India, by de Hooge Mogende Heeren, de Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, ende zyne Hoog Vorstelyke Gen. myn Heere de Prince van Orangien, geapprobeert ende geconfirmeert, tot Gouverneur Generaal in de Oost-Indien lest gestelt, gecommitteert ende geauthoriseert is, den Ernfesten, Manhaften zoo zullen alle Koopluyden, Schippers, onder Koopluyden, Adsistenten, Stuurluyden, scheeps Officieren, Bootsgesellen, Capiteynen, Officieren, Soldaaten ende alle andere in den dienst van de voorseyde Compagnie uytgevaren persoonen, niemand uytgesondert, gehoorsamen, ende den Eed van getrouwigheyd ende gehoorsaamheyd moeten doen, naar 't formulier by de gemelte Heeren Staten, ende zyne Hoogheyd, daar toe geordonneert, aan den voornoemden ende by desselfs aflyvigheyt ofte revocatie, aan den geenen, die by den Bewinthebberen alhier, ende by gebreeke van dien, by den Raden van India aldaar, in desselfs plaatse, zal werden ende wesen verkooren ende gesubstitueert.

I I.

Voorts zullen alle scheeps Officieren ende Bootsgezellen haare Schippers; ende de Soldaten haare Sargeanten, ende hooger Officieren, ende deselve al te zamen, mitsgaders ook de voornoemde Schippers, Sargeanten, ende andere hooger Officieren, onder Koopluyden, Adsistenten, haren Koopman (c) getrouw ende

(c) In de Artikul briev van 1672 staat: of by gebreeke van dezelve, den Schipper.

ende onderdanig zyn, in alles wat hy hun gebieden zal, zonder wederspannig te vallen in eeniger manieren: ende dit alles, niet tegenstaande, dat de Patente van zyn Hoogheyd, om redenen daar toe dienende, op des Schippers naam is gemaakt, waar mede de Schippers haar tegens de Koopluyden ende tegens den inhoud van dit Artikul niet zullen mogen behelpen; blyvende niet te min deselve Patente in alle andere saaken in haare volkomen vigeur.

I I I.

Dien volgende, zullen de Schippers 't gebied hebben over 't scheeps volk, ende de regeeringe van dien; als van seyl te maaken, 't selve te verminderen ofte vermeerderen, coursen te zetten ofte te veranderen; alles volgens de schriftelyke ordre ende instructie van den Breeden ende Scheeps-Raad, mitsgaders ook de instructie op de voorder regeering van 't scheeps volk gestelt, ende op de respective schepen mede gegeven.

I V.

Maar de Schippers ende Stuurluyden, in hunne coursen ende gissinge differerende, zullen gehouden wesen naar te komen het geene, by de meeste stemmen, van de Schippers ende Stuurluyden, ten overstaan van de Commandeur ofte scheeps Raad, zal werden geordonneert.

V.

Ende zoo wanneer de scheepen zullen voor anker leggen, om te ververschen ofte handelen, zoo zal de voorschreven ververschinge, mitsgaders de plaatse waar men ververschen zal, ende hoe lange men daar zal blyven staan, tot discretie van den Commandeur ende den breeden Raad, ende deselve gebreekende, aan den dagelykschen scheeps Raad.

V I.

De Schippers zullen geen schuyten ofte boots met eenig volk van boort mogen senden, zonder daar

van den Koopman eerst te verwittigen, ende daar toe consent te verkrygen.

VII.

By versterven (dat God verhoede) van den Commandeur, (by aldien daar een over eenige scheepen gestelt mogte wesen,) zullen de Koopluyden van de respective scheepen naar d'ordre in den Seyn-brief geexpresseert, beurt om beurt, by de weeken, maand ofte veertien dagen, commanderen ende de vlagge voeren: alzoo wy verstaan ende begeeren, datter altoos (eenige scheepen van dese Compagnie by malkanderen ofte in Compagnie zeylende,) eenen Commandeur over de Vloote wesen zal, mitsgaders eenen Breeden-Raad, die bestaan zal uyt alle de Koopluyden, Schippers, onder Koopluyden, opper Stuurluyden ende de Sargeanten, ofte hooger Officieren over de Soldaten, die op de respective scheepen in de vloot varende, gevonden zullen werden; in welk Collegie de Commandeur præsideren, ende by gelykheid van stemmen, dobbele stemme hebben zal.

VIII.

Aangaande de ordre op de Justitie, den Koophandel ende wat daar aan dependeert, mitsgaders het verzeilen, aandoen van eenige plaatsen tot volbrenginge van de reyse, ende den gevolge van dien, daar van zullen de besondere Instructien ende Seynbrieven, by de Bewindhebberen daar van te maaken, by den voornoemden Commandeur (*d*) agtervolgt werden, in allen schyn, ofte deselve in desen Artikulbrief waren begrepen.

IX.

Op dat alle disordre geweert ende goede Justitie geadministreert zoude mogen werden, zoo is op yder schip een Collegie van vyf persoonen als Rechters geordonneert, met volkomen macht, omme over alle civile ende kleyne misbruyken Justitie te administreren ende recht te doen, te weten: de Koopman, op zyn

(*d*) Mitsgaders den breeden scheeps Raad.

zyn schip als Præsident, de Schipper, de onder Koopman, de opper Stuurman, ende hoog Bootsman. (e)

X.

Ende aangaande de capitale ofte halsfaaken; die zullen by den Fiscaal in Oost Indien beklaagt, ende by den Gouverneur Generaal ende zynen Raad, mitsgaders, indien de Generaal ende Raad zulks goet vinden, 't Collegie des scheeps Raad, onder welke de misdadige sorteert, afgedaan ende berigt werden; (f) alles volgens de voorschreve Intructie, ofte die naarmaals by den Gouverneur Generaal ende zynen Raad gemaakt zoude mogen werden.

X I.

Welverstaande: by aldien eenige conspiratie, ofte andere notoire halsfaken; in de uyt ofte wederom reyse, in de scheepen mogten voorvallen, dat deselve naar behoorlyke genomen, ende by geschrifte gestelde informatien, op de aanklagten van de Fiscaal, ofte den genen by den scheeps Raad in desselfs plaatse te committeren, datelyk bericht, ende geexecuteert zullen werden, zonder gelyk als voor desen gebeurt is, de misdadige tot groot perykel van de scheepen in verzeekeringe te houden, omme in Oost-Indien ofte naar huys te brengen, ende aldaar haare verdiende straffe te doen ontfangen.

X I I.

Zullen ook geene vergaderinge ofte by een komste uyt het eene schip in 't ander in de Vloote gehouden werden; ook niemant van wat conditie ofte qualiteyt hy zy, vermogen van het eene schip in 't ander te gaan, zonder expres bevel van de Commandeur, die alle byeenkomste zal beroepen; op pene van een maand gagie t'elkens te verbeuren, die bevonden zal werden iets ter contrarie gedaan te hebben. XIII.

(e) En by gebreeken van een of meer van dezelve, de naast in ordre of rang volgende Officieren.

(f) En by den Raad van Justitie of andere geordonneerde Regters, ter plaatze van haar aankomst aldaar, afgedaan ende bericht werden.

X I I I.

De Koopman, Schiper, ende Overste van de Soldaten, daar eenige op de schepen zyn, zullen ordre stellen, dat alle nachten drie ofte viermaals, in alle quartieren, de ronde onder ende boven in de scheepen werde gedaan, by den genen die zy luyden daar toe by beurten zullen committeren, om alle onraat, disordre, ende insonderheid alle t'samenrottingen ende conspiratien, onder 't volk te voorkomen.

X I V.

Ende zoo wie eenige conspiratie ofte voorgenomen muyterye ontdekt, ende aan den dag brengt, indien hy mede aan deselve schuldig is, zal vry van straffe wesen, ende noch twintig Realen van agten daar en boven genieten; by aldien hy aan deselve conspiratie onschuldig is, zal met vyftig Realen van agten vereert, ende daar en boven tot het eerste vacante officie, tot het welke hy bequaam mogte wesen, geadvanceert, ende gevordert werden. Diergelyke vereeringe ende advancement zal ook den genen genieten, die eenig voorgenomen verraat ofte conspiratie in eenig Fort ofte Comptoir van de Compagnie, in eenige plaatse van India, zal ontdekken ofte uytbrengen.

X V.

Niemant zal des Heeren Naam ydelyk mogen misbruyken, 't zy met vloeken, zweeren, lasterlyke propoosten, gekkeryen, ofte anderfins; op de verbeurte van tien stuyvers, ende arbitrale correctie naar gelegenheyd van de lasteringen die geseyt ende gesprooken zullen zyn.

X V I.

Zal ook niemant zig vervorderen, den Predicant, ende vermaander van Gods Heylig woort, te berispen, beschempen, turberen ofte in eeniger manieren, in de bedieninge van zyn Ampt ofte beroepinge te beletten; op pene van arbitrale correctie.

XVII.

Voorts, zoo wanneer 's morgens voor de vroeg ko ende 's avonts voor 't avontmaal van iemant, daar toe g committeert zynde, de Gebeden gesproken, ofte God woord gelesen word, zal een iegelyk van wat qualité zy, zich schikken om 't zelve met eerbiedinge te hoor

XVIII.

Ende zoo zig iemand absenteerde, als het teek word gedaan ('t en waare met consent) die zal ve beuren voor d'eerste reyse 't wyn-rantsoen, ende een gulden daar en boven; voor de tweede maale 't du belt, ende zal de derdemaal daar over bekeurt zy de, van het quartier geleerst worden.

XIX.

Niemant zal eenige questien ofte disputen van Re gie moveren ofte voorbrengen, op pene van t'elk reyse een maant huure te verbeuren: ende soo u deselve disputen eenige haat ofte twist ontstond zullen d'autheurs boven de voornoemde verbeurte, a bitralyk gestraft worden.

XX.

Geen nieuwe Timmeragien zullen binnen de sche pen werden gemaakt, buyten de ordinaris noodig Timmeringe ende calfatinge derselve, dan by adv ende consent van den Koopman ende Schipper.

XXI.

De Koopluyden ende onder Koopluyden zullen gehouden zyn, goede reekeninge van haare ladinge ende lossinge, als ook van haren vorderen handel ende gebesoigneerde te houden; gelyk mede de Schippers ende Stuurluyden haare Scheeps-Journalen, die zy aan den Gouverneur Generaal en Raden van India, ofte haar Gecommitteerde aldaar ende aan den Bewindhebberen t'haarder wederkomste in Nederland, t'allen tyden gehouden zullen wesen over te leveren, op pene van ses maanden gagie voor de Koopluyden ende on-

der

der Koopluyden, en voor de Schippers ende Stuurluyden van twee maanden gagie, by den genen te verbeuren, die daar van in gebreeke zal blyven.

XXII.

Niemand zal vermogen, hier te Lande op d'uytreyse, ofte ook op de wederomme reyse in de Oost-Indien, zonder consent van de Bewindhebberen, van de Gouverneur Generaal ende Raden van India, ofte van haar respective Gecommitteerde, eenige andere kisten, tonnen, ofte onnoodige bagagie t'scheep te brengen, als die by haar ofte haar Gecommitteerden respectivelyk zyn geconsenteert, ende andere ofte meerder tonnen, kisten ofte vaten, &c. zonder consent als voren overbrengende, zullen deselve met allen 't gene daar inne bevonden werd, ten profyte van de Compagnie aangeslagen ende geconfisqueert werden ende blyven; zonder eenige excuse ofte conniventie.

XXIII.

Geduurende 't verblyven in Oost-Indien, zal niemand wie hy zy, vrye luyden ofte in dienst van de Compagnie zynde, geen uytgesondert, vermogen eenige waren, stoffen, vruchten, frayigheden ofte rariteyten herwaarts over te senden, onder wat tytel ofte pretext, ofte aan wien ook 't selve gesonden soude mogen wesen, op pene van confiscatie der voorschreven waren.

XXIV.

Niemant zal op de wederkomste, eenige schepen, schuyten ofte volk aan boort laten komen, dan alleenlyk Loots-luyden, ende andere met ordre van de Bewindhebberen komende; op de verbeurte van de halve maantgelden, voor welke de Schippers ende Officieren verbonden zullen wesen in te staan, ende te verantwoorden. (g)

XXV.

(g) Dit 24ste Artikul is in de Artikulbrief van 1679, in deezer voegen vermeerdert.

Nie-

XXV.

Zullen mede op de weder-reyse niet mogen loopen met hunne schepen in Vrankryk, Engeland ofte eenige andere vreemde Landen, ten ware by alder uyttersten noot, omme schip, lyf ende goet te bergen, waar voor den Scheeps-Raad zal gehouden zyn te verantwoorden, onder speciaal verbant van haare gagien, persoonen ende andere goederen.

XXVI.

Niemand zal op de wederkomste eenige schepen, schuyten ofte volk aan boord laten komen, dan alleenlyk Lootsluyden en de andere met ordre van de Bewindhebberen komende; op de verbeurte van de halve Maandgelden op de wederom reyse verdient, en die daar en boven in Zee, ofte voor de komst van de Bewindhebberen of haare Gecommitteerden, aan boord eenige goederen, pakken of waaren in de voorschreeven scheepen, schuyten of Vaartuygen komt te lossen, of aan dezelve over te doen, ofte ook eenige Perzoonen, 't zy Compagnies dienaaren, ofte vrye luyden in de voorsz. schuyten of Vaartuygen laat overgaan, zal boven de verbeurte van alle zyne Maandgelden ten behoeve van de Compagnie nog gehouden zyn, alle dezelve goederen, pakken of waaren, in handen van de Bewindhebberen of derzelver Gecommitteerden te brengen, op pœne daar over arbitralyken gecorrigeert te worden; voor welke de Schippers ende Officieren verbonden zullen wesen in te staan ende te verantwoorden.

Ende en zal ook niemand in 't uytzeylen ofte ook buyten den uytersten Ton, ofte anders buyten gaats, of elders in Zee waar het ook zoude mogen wesen, buyten ordre of Consent van de Bewindhebberen vermogen eenige scheepen, schuyten ofte volk aan boord te laten komen, veel min over te neemen eenige persoonen, Brieven of Goederen in vaten, pakken, kasten, kisten, of waar in het ook zoude mogen wesen, ook onder wat schyn, dekzel of pretext het zoude mogen geschieden, opentlyk nog bedektelyk in eenigerhande manieren, niet alleen op pœne van gedeporteert te worden van zyne bedieninge, maar ook inderdaad inhabil te zyn tot alle andere bedieningen, en daar en boven te verbeuren een Amende van duysend Caroli Guldens, de eene helft te gaan ten behoeve van den Fiscaal, of ander Officier die de Calange doen zal, en de andere helft ten behoeve van den Aanbrenger.

XXVI.

De Schippers zullen gehouden weſen, voor hun vertrek van Batavia, ofte van andere plaatſen naar deeſe Landen, aan de Gecommitteerdens over d'Equipagien en aankleven van dien, over te leveren alle 't gene, dat zy te veel ofte overig hebben: volgens d'inſtructie ten dien eynde by de Bewindhebberen gemaakt, ende aan de Overheyd aldaar toegeſonden; waar van zy gehouden zullen weſen viſitatie te gedogen, ende te brengen recipiſſe by de voornoemde Overheyd ofte Gecommitteerde onderteekent; alles op pene van drie maanden gagie te verbeuren by de Schippers, die bevonden zullen werden contrarie gedaan, ofte iets daar inne verſuymt te hebben.

XXVII.

Alle perſoonen, in dienſt van de Compagnie varende, zullen gehouden weſen in Ooſt-Indien te blyven, van het eene ſchip op het ander te gaan ende aldaar dienſt te doen, te Water ende te Lande, den tyt van vyf jaren, zonder den tyt van het gaan ende keeren daar inne te rekenen; uytgeſondert de Schippers, Stuurluyden, Bootsgeſellen ende andere Scheeps-Officieren ende Zeevarende perſoonen, die alleen voor drie jaren in 't Land verbonden zullen zyn. (b)

XXVIII.

(b) Dit 27ſte Artikul, is nader in deezer voegen vermeerdert: maar wat aangaat de Jongens die hier te Landen van vier tot zes Guldens Maandlyks aan gagie bedongen hebben, dezelve zullen gehouden zyn in Indien te verblyven de tyd van tien jaaren, mits na expiratie van de eerſte vyf jaaren, zoodanig in haar Maandgelden verhoogt werdende, gelyk als dan bevonden zullen werden te Meriteeren, ende die boven de zes tot tien Guldens ter Maand komen te verdienen, al is het ſchoon dat 't Zeevaarende perſoonen zyn, zullen gelyk anderen, den tyd van vyf jaaren mede in het Land moeten blyven; verſtaande dit alles van die geenen, die zonder haare Huysvrouwen en Familien van hier derwaarts gaan, maar belangende de getrouwde Luyden, dewelke met haare Familien van hier vertrekken, ook mede alle andere Vrouwen en

XXVIII.

Alle die gene die voor d'expiratie van hun verbonden tyt, zonder consent van den Gouverneur Generaal ende Raden van India, uyt India overkomen, zullen verbeuren alle haare Maantgelden, die zy aan de Compagnie te goede hebben, waar dat zy deselve te scheep ofte te Lande, zoude mogen verdient hebben, dewelke ten behoeve van de gemelte Compagnie zullen zyn ende blyven geconfisqueert. Gelyk mede niemant buyten consent als voorschreven, zal vermogen over te komen, alwaar 't dat zy den verbonden tyd uytgedient hadden; ende die buyten consent haar in de schepen versteeken, ende op de Monsterrolle niet en staan, zal men op de schepen geen goederen voor de mast laten koopen, nogte schulden maaken, alzoo deselve op de t'huys reyse geen gagie zullen verdienen.

XXIX.

Voorders zullen geen persoonen wie ende hoedanig die zyn, haren tyd in India uytgedient hebbende, ofte niet, vermogen zonder consent haar te begeven in dienst van eenige vreemde Natien, ofte op andere schepen dan die van dese Compagnie, op de verbeurte van alle haare Maantgelden, daar zy die verdient ofte te goede zouden mogen hebben; ende zullen boven dien vervallen in de pene van 't placaat, op het stuk van de weg ende overloopers gemaakt. (i)

XXX.

en jonge Dogters, aan dewelke Passagien zoude mogen werden vergunt, dezelve zullen in 't reguard van den tyd van haar verblyf in Indiën, gehouden zyn haar te onderwerpen zodanige ordere en reglement, als by de Bewindhebberen daar op al bereyds is beraamd, of na deeze nog zoude mogen beraamd worden.

(i) Vermeerdert met het volgende: gelyk mede niemant, 't zy Nederlander of uytheemsen, hem eenmaal in dienst van de Compagnie begeeven hebbende, zal vermogen zelfs

XXX.

Insgelyks zal niemant zonder expres consent van de vergaderinge van de Zeventiene, toegestaan werden naar d'expiratie van zynen verbonden tyd, omme over Land, 't zy over de Kust van Chormandel, Suratte, Persia ofte andersints, herwaarts aan naar 't Nederland te keeren, onder wat pretext het zelve zoude mogen wesen. (*k*)

XXXI.

Zonder dat nogtans de Bewinthebberen gehouden zullen wesen, den genen die hun onder zeekere tyd van jaren verbonden hebben, haren verbonden tyd in Indien te laten blyven, ende in haren dienst te continueeren; maar gelyk de Gouverneur Generaal ende Raden van India, deselve naar huys zullen mogen senden, zoo zullen ook de Bewinthebberen t'allen tyden als 't haar belieft, zoodanige wederomme naar huys mogen ontbieden, zonder gehouden te wesen daar van iemant wie hy zy, eenige reden te geven.

XXXII.

Zoo wie by den vyand overloopt, zal aan den lyve gestraft, ende verstaan werden van alle Maantgelden vervallen te zyn, ende daar toe nooyt eenig recht ofte Actie gehad te hebben; gemerkt hy den tyd ende conditie zyner aannneminge niet en heeft voldaan.

XXXIII.

na voltrekkinge van dien, en dat hy weder hier te Lande zal zyn gekoomen, aan te neemen of te treeden in dienst van eenige Koningen, Princen, Potentaaten of Natien, om voor haar en in derselver dienst, 't zy te Water of te Lande na Indien te gaan, op pœne van Arbitrale correctie zo sy luyden in Indien, of namaals hier te Lande weder gevonden ende agterhaalt worden.

(*k*) Dus vermeerdert: op de verbeurte van alle het geene hy aan de Compagnie te goede, ofte van deselve te pretendeeren zoude mogen hebben, en daar en boven Arbitrale correctie.

XXXIII.

Zoo wie de twee Maanden gagie, ofte eenig loopgelt ontfangen hebbende, daar mede weg loopt, zal aan den lyve arbitralyk gestraft werden, ende dubbelt van dien moeten restitueren.

XXXIV.

De bedongen Maandgelden zullen ingaan, ende haren aanvang nemen, als de schepen buyten gaats in Zee, om haare reyze te vervoorderen zullen geseylt zyn; ende eyndigen, als de aangenomen persoonen afgedankt zullen zyn: behoudelyk, dat de betalinge van de voornoemde Maantgelden, aan een yder hier te Lande, t'zynder wederkomste, ofte naar d'expiratie van den voorschreven tyd, die hy verbonden is, op desselfs ordre, aan zyn Huysvrouw, Kinderen, ofte andere Vrienden, schriftelyke last, ofte procuratie vertoonende, gedaan zal werden; ofte ook, als men tyding zal hebben, dat het schip, daar mede iemant uytgevaren is, in Oost-Indien ter gedestineerde plaatse aangekomen zal zyn, van de Maandgelden op d'uytreyse verdient, mits nevens den schriftelyken last, versoek, ofte procuratie, oversenden de reekeninge, ofte ander genoegsaam bescheyt, wat hem geduurende den eersten verbonden tyd ofte d'uytreyse, per rest zyner verdiende Maantgelden is competerende: Welverstaande, dat alle de voornoemde, en vordere Maantgelden ofte gagien, van Ministers en dienaars van dese Compagnie, betaalt zullen werden by de respective Kameren, daar deselve eerst afgevaren zyn, alwaar 't ook, dat de persoonen op de schepen van andere Kamers in India gevaren, ofte aan Land gelegen mogten hebben.

XXXV.

De Maantgelden, zoo wel op d'uytreyse als binnen 's Lands verdient, zullen in Oost-Indien niet mogen afbetaalt werden, zonder voorgaande consent van die Kamer, van welke de persoonen uytgevaren zyn.

XXXVI.

XXXVI.

Ende op dat de leeningen in Oost-Indien met ordre mogen gedaan werden, zal niemant op zyn verdiende Maantgelden jaarlyks meer verstrekt mogen werden, als tot zes Maanden gagien; op dat de Vrouwen, Kinderen ende anderen in 't Vaderland, de beloofde subsidie van drie ofte vier maanden 's jaars, zonder schade van de Compagnie, volgen mag.

XXXVII.

Ende by aldien iemand voor de d'expiratie van den verbonden tyt, quame te overlyden, deszelfs Maantgelden zullen aan zyn weduwe, kinderen, ofte erfgenamen, onder goede suffisante cautie voor alle namaninge, betaalt werden, zoo haast als de reekeningen, ofte andere genoegsame bescheyden uyt Oost-Indien zullen gekomen zyn, uyt welke men weten mag, wat zoodanige overleeden persoonen te goede hebben.

XXXVIII.

Voorders, als iemand op de reyse van 't eene schip op het ander wort gestelt, ofte van de schepen wort geordonneert op eenige plaatsen, in dienst van de Compagnie aan Land te blyven, ofte van Land naar de scheepen gaat, 't zy om naar huys te keeren ofte elders te varen, zoo dikmaal 't zelve geschiet, zal gehouden wesen te voorderen extract van zyn reekeninge, om uyt deselve, volgens de instructie, te Boek gebragt te werden op het schip ofte Comptoir, daar zy overgaan; ende by gebrek van dien, dat de Bewinthebbers niet hebben de Boeken van de schepen ofte plaatsen daar de persoon geweest is, zoo zal men hem niet meer betalen, dan van 't gene hy bescheyt brengt, en zal van de reste patientie moeten hebben, tot dat de scheeps Boeken ende andere bescheyden overgekomen zullen wesen.

XXXIX.

Zoo wanneer, in tyt van noot, de Trompet wort gesteeken, ofte den Trommel geslagen, zal een iegelyk, met alle diligentie, voortkomen op lyfstraffe, om zig terstont onder zyn quartier in defensie te stellen, en alzoo met goede ordre den vyand te resisteren.

XL.

Onder expresse belofte: dat de gequetste met goede middelen van Chirurgyns zullen gecureert werden naar behooren; ende zoo eenige persoonen in den actuelen dienst van de Compagnie, ende in 't executeren van haar last, ampt, ofte bedieninge mogten verlempt, verminkt, ofte andersins van haare gesontheyt berooft werden, deselve zullen (*m*) genieten als volgt:

Voor 't verlies van den regter arm, agt hondert guldens.
Voor de slinker arm, vyf hondert guldens.
Voor 't verlies van een been, zes hondert guldens.
Voor beyde de beenen, twaalf hondert guldens.
Voor 't verlies van een oog, vier hondert guldens.
Voor beyde de oogen, twaalf hondert guldens.
Voor 't verlies van de regter hand, zes hondert guldens.
Voor de slinker hand, vier hondert guldens.
Voor beyde de handen, twaalf hondert guldens.

Vorders van alle andere verlemtheden, door welke iemant volkomentlyk gecureert, ende genesen zynde, noch echter van zyne voorige gezontheydt zoude mogen bevonden werden berooft, verminkt, oft verswakt, ende daar door van 't voorige gebruyk zyner leden gepriveert te zyn, zal daar van tot discretie van goede mannen oft Doctoren, Chirurgyns, ende andere, hun dies verstaande, naar voorgaande inspectie, (gelyk als voor dezen by de Compagnie gebruykt is,) voldaan

(*m*) By de nadere Artikulbriev van 1672, Staat: zullen dezelve weder hier te Lande gekomen zynde, genieten als volgt:

daan werden; mits altyt vertoonende, ende met hun brengende Acte van haar Overheydt, dat zy luyden de quetsure in 't executeeren van haar ampt en bedieninge, ten dienste van de Compagnie, gekregen hebben. d'Overheydt, voor wien de Certificatie zal moeten werden gepasseert, omme voor eenige verlemptheden volgens onzen Artykel-briev vergoedinge te pretenderen, wert verstaan te wezen te lande den Commandeur ende zynen Raadt, die 't opperste gebiet in die plaatze hebben, oft t'scheep den Koopman met den Schipper, ende andere Scheeps-Raden te zamen: Ende zullen de gequetste Perzoonen gehouden zyn datelyk de voornoemde Certificatie te verzoeken van de voorzeyde Overheyt, zoo haast als zy gequetst worden, mits vertoonende de versche wonde ende quetzure; want Certificatien van oude lempten ofte quetzuren, niet en zullen geloofd, oft by de Overheyt verleent worden; doch van eenige andere zecrete siekten, gebreeken ende quetsuren, ook gescheurtheydt, van wat qualiteyt die zoude mogen wezen, als alle andere verlemptheden, waar van geen behoorlyk bescheyt van den geordonneerden Scheeps-Raadt uyt Indien wordt gebracht, als boven; maar waar van alleen zoude blyken by simpele attestatie hier te lande, oft elders by particuliere gepasseert, oft ook alleen by lidtteekenen, zonder lempte oft verminktheyt, 't zy onder oft buyten kleederen, van alle deze ofte diergelyke, zal geen vergoedinge gedaan worden: blyvende tot deze vergoedinge verbonden, ende tot een onderpant, 't Schip daar zy op gevaren ende gedient hebben, mitsgaders de ingeladen goederen, koopmanschappen, ende gereede penningen, zoo die zullen zyn ten tyde van 't ongeluk.

X L I.

Indien eenige Schepen in perykel geraakten, ende iets quame te ontbreeken, daar mede de zelve zouden mogen behouden worden, zullen alle mogelyke vlydt aanwenden, om malkanderen te helpen, ende tegens alle vvanden te adsisteren, op datelyke lyf-straffe ende verbeurte van alle maantgelden.

XLII.

X L I I.

Ende op dat alle die gene, die op eenige Schepen van de Compaignie varen, des te beter zorge mochten dragen, om de zelve voor brant, alle zee-nooden, ende andere zwarigheden te helpen bewaren, zal een ieder, tot verzeekeringe zyner Maantgelden, ten onderpande hebben, 't Schip, contante penningen, ende ingeladen goederen (zoo daar eenige ingeladen zyn) daar hy mede vaart, ende anders, nocht verder niet: zulks dat een yder 't perykel zyner Maant-gelden zal loopen op 't zelfde Schip ende goederen, daar hy op vaart, ende dien volgende 't zelfde Schip met alle zyne ingeladen goederen ('t welk Godt verhoede) komende te verongelukken, ook alle zyne Maantgelden, actien van verminktheden, oft voor eenige ordonnarise oft extraordinarise diensten op dezelve Schepen ende ingeladen goederen gedaan, verliezen, ende dies aangaande tegens de Bewinthebberen geen voorder recht ofte actie behouden, als alleen op 't gene van dezelve verongelukte Schepen ende goederen, boven het berg-loon en andere noodige onkosten, mochten geprocedeert, ende in hare handen gekomen zyn, zonder nochtans op de voor date van 't ongeluk uytgeloste goederen ende contanten eenige actie te mogen pretenderen. Alle 't welke mede plaatze hebben zal, niet alleen over de schepen, maar ook de goederen van de Compagnie, waar die op de respective Comptoiren ende residentien van dezelve te lande zouden mogen wezen, die zy naar uytterste vermogen gehouden zullen wezen, te helpen bergen, bewaaren ende beneficeren, als hier boven gezeyt is.

X L I I I.

Zoo het geschiede, dat eenige schepen oft goederen van den vyandt verovert werden, zullen de Commandeurs, Koopluiden, Schippers en Bootsgezellen, Kapiteinen, Soldaten ende andere, die de pryze hebben helpen veroveren, voor hare quote ende aandeel in dezelve veroverde goederen (van goeden Prinse alvoren wettelyk verklaart zynde) hebben ende

ende genieten, eerst ende alvorens afgetrokken zynde, de gerechtigheidt van 't Landt, (n) zyne Hoogheyt als Admiraal Generaal, mitsgaders d'onkosten die gedaan zullen werden in 't beneficeren van de voorschreven veroverde goederen, als mede de schade aan 't schip ofte schepen ende goederen geleden, daar mede de Prinse verovert zyn, den zestienden pennink, waar van de reekeninge, taxatie, ende extimatie der goederen te lande ende in handen van de Koopluyden van de Compaignie wezende, naar den prys ende waardye der zelver daar te lande, gemaakt, ende een ieder zyn aanpart op zyn reekeninge gestelt, ende goet gedaan zal werden; zonder dat iemant, op verbeurte zyner Maant-gelden, ende arbitrale correctie, vermogen zal in Zee eenige deylingen van Prinsen te verzoeken, oft iets op reekeninge van zyn aanpart uyt eygen authoriteyt naar hem te nemen, ofte by hem te behouden, anders dan de plunderagie by iemant van den vyant verovert.

X L I I I I.

Welverstaande: dat niemant eenige plunderagie zal hebben van de koopmanschappen, 't zy gemunt oft ongemunt, goudt, silver, peerlen, gesteenten, oft andere goederen, maar alleen de kleederen van 't veroverde volk.

X L V.

By versterven van eenige dienaars van de Compaignie van hooge oft lage qualiteyt, zoo wel die totten handel als den oorlogh ende andere scheeps-diensten aangenomen zyn, oft daar toe gebruykt werden, zal by den Gouverneur Generaal, oft Commandeur ende Breeden-Raadt, by de presente van 't Collegie, daar het voorvalt, een ander in die plaatze, officie, ende staat van den overleden, gestelt ende

(n) Dus nader verklaard: de gerechtigheid van 't Land bedragende een vyvde part, en daar boven een dertigste part voor zyne Hoogheid als Admiraal Generaal.

de gepromoveert werden. Gelyk mede geschieden zal, indien iemandt sich in zyn officie qualyk droege, en door onervarentheydt, langduirige opgekomen natuurlyke siekte, krankfinnigheyt, oft zwakheyt, niet konde voldoen in 't gene hy sich verhuurt heeft; de welke, omme de Compagnie van onnutte dienaars te ontlasten, als Passagiers zonder gagie, met de sententie en bescheyden t'haren laste, naar 't Nederlandt gezonden zullen werden.

XLVI.

Die gene, die op eenige binnelandsche plaatzen in Oost-Indien, te water oft te lande, binnen zyn verbonden tydt, in hooger Ampt oft Officie gestelt zal werden, zal tot verbeteringe genieten de helft van zyn eygen, en de helft van de gagie van den genen, in wiens ampt ende plaatse hy succedeert ende overgaat; uytgezondert de Kryghs Officieren en Soldaten, de welke in hooger ampten succederende, zullen treden in de gagie van den genen in wiens plaatze zy overgaan ende succederen: gelyk mede 't zelve geen plaatse hebben sal, in de Koop ende Onder-Koopluyden, mitsgaders Adsistenten gaande naa India, ende wederkeerende naar 't Nederlandt, de welke in 't gaan ende keeren zullen gehouden zyn te dienen voor alzulke gagien, als zy gaande ofte keerende te scheep gekomen zyn, ende te vooren gehadt ende bedongen hebben, zonder daar vooren eenige verbeteringe van gagie te mogen pretenderen.

XLVII.

De verlatene, ofte van haar ampt gedeporteerde perzoonen, zullen daar naa niet vermogen in eenige raadtslagen ofte verzamelinge van den Raadt te compareren, gezagh hebben, oft eenige officie in de vloote bedienen, 't en ware den afgezetten hem alzoo beterde, dat den Gouverneur Generaal ende Raadt van India, oft den Gouverneur particulier, oft den Commandeur ende Breeden Raadt oft lager Overheyt, die het deportement gedaan heeft, een goet genoegen daar aan hadde, ende 't zelve alzoo ordonneerde; in welken

ken geval den voornoemden Raadt den zelven wederom zal mogen gebruyken, ende aannemen in zoodanige qualiteyt, als zy-luyden ten meesten dienst van de Compaignie, des Raadts eere ende reputatie, ende tot conservatie van 't respect ende authoriteyt van haar, (naarmaals in gelyke, oft andere zaaken, te geven sententie,) bevinden zullen te behooren.

XLVIII.

Niemandt zal vermogen, naar dato zyner aanneminge, (in wat ampt, qualiteyt ende bedieninge, hy aangenomen ofte uytgevaren zy) 't zy in de uyt oft wederom reyze oft binnens-lands, directelyk oft indirectlyk, eenige andere gagien, conditien ofte verbeteringen te eysschen, pretenderen, ofte ook te bedingen in eeniger manieren, op pene van nulliteyt. Maar zoo iemandt, op zyn vertrek uyt India, eenige pretentie van extraordinarische diensten, oft overige gedienden tydt, op de Compaignie hadde, zal gehouden wezen zyn actie dien aangaande aan den Gouverneur Generaal ende Raden van India bekendt te maaken, omme daar inne gedisponeert te werden, volgende d'ordre daar toe gegeven; zonder dat iemandt vermogen zal, dezelve tot zyn komste in 't Nederland te reserveren, omme ter vergaderinge van de Heeren Zeventiene voor te stellen, op pene van daar van altyt versteeken te blyven.

XLIX.

Maar by aldien iemandt in de Oost-Indien in dienste van de Compaignie wezende, gesint ware ofte verzocht wierde omme naar d'expiratie van zynen verbonden tydt, noch eenige jaaren daar inne te continueren, zal van dien tyt af, dat zyne jaren komen te expireren (ende eerder niet) zoodanige verbeteringe mogen genieten, als hy van den Gouverneur Generaal ende Raden van India, zal konnen bedingen; welke Gouverneur ende Raden ook gehouden zullen wesen, dessen aangaande te volgen ende naar te komen, de Instructien hun lieden daar op by de Bewindhebberen ge-

gegeven, ofte die hun namaals gegeven zullen werden; op pene van te vergoeden ende op haare rekeninge t'haren laste af te schryven, alle zoodanige verbeteringe, als zy luyden boven ende contrarie deselve Instructie, aan iemant zullen gedaan ende toegeleyt hebben.

L.

Item: zoo iemant in dienst van de Compagnie zynde, eenige geschenken in Gelt, Koopmanschappen ofte iets anders, hier niet uyt gedrukt staande, van Koningen, Princen, Gouverneurs, ofte andere persoonen, van wat qualiteyt die zullen zyn verkregen; deselve zullen (*o*) aan de Bewinthebberen overgelevert werden, ende ten profyte van de Compagnie wesen.

L I.

Zoo wie in den dienst van de Compagnie te Water ofte Lande, in 't beschermen van eenige Schepen, Forten ofte goederen van de Compagnie, gevangen werde, zal tot zyne verlossinge en tot betalinge van zyn rantsoen, uyt, ende op afkortinge zyner Maantgelden, by hem tot den dag zyner gevankenisse verdient, uyt de contante penningen in de Comptoiren van de Compagnie wesende, by leeninge mogen ontfangen als volgt: den Gouverneur Generaal gevangen zynde twee duysent Realen; alle particuliere Gouverneurs ofte andere hooger Officieren ende Raden van India, duysent Realen; een Koopman, Schipper, ofte Capiteyn vyf hondert Realen; een onder Koopman, Luytenant, Vaandrager, Stuurman, twee hondert Realen van achten; alle andere mindere Officiers, Adsistenten, Soldaten ende Bootsgesellen, zoo veel als drie Maanden gagie zouden mogen bedragen, zonder meer. Ende zullen de bedongen Maantgelden van alle zoodanige gevangens cesseren ende ophouden, van

(*o*) Dus verandert: dezelve zullen in Indien aan den Gouverneur Generaal en Raden overgelevert werden, om ten profyte van de Compagnie gebruikt en gebenificeert te worden.

van den tyd haarder gevankenisse, tot dat zy wederom gerelaxeert zullen wesen; mits hun luyden alleenlyk tot haar onderhoud, geduurende den tyd haarder gevankenisse, eenige penningen zullen gefourneert worden by leeninge, ende op reekeningen van haar verdiende Maantgelden.

L I I.

Niemant van wat qualiteyt ofte conditie hy zoude mogen wesen, van den minsten tot den meesten, zal vermogen eenigen particulieren handel te doen, gedurende den tyt van zynen dienst; ofte iets te koopen ofte verkoopen, hoedanig het zoude mogen wesen, in Koopmanschappen, anders als voor de Compagnie alleen. Gelyk hy ook uyt Oost-Indien niet zal mogen uytvoeren noch mede brengen, 't zy gemangelt, gekogt, by vereeringe, ofte eenig ander middel gekregen, meer dan drie Maanden gagie waardig zynde, na de prys, dat zoodanige goederen by de Compagnie hier te Lande verkogt zullen werden; op de verbeurte van alle zoodanige goederen, niet uytgesondert, die ten profyte van de Compagnie zullen blyven.

L I I I.

Ende zal daarom een ieder moeten gedoogen, zoo wel in Oost-Indien, als hier te Lande, behoorlyk ondersoek ende visitatie van zyn persoon, kisten, ende goederen, eer hy zal mogen aan Land gaan; ende zyn mede gebragte bagagie ontfangen.

L I V.

Niemand uyt Oost-Indien vertrekkende, (*p*) zoo wel in, als buyten dienst van de Compagnie zynde, zal vermogen eenige juweelen, gout, zilver, gemunt ofte

(*p*) Dit 54ste Artikul, is dus verandert: Niemant uit Oost-Indien vertrekkende, zoo wel in, als buiten dienst van

ofte ongemunt over te brengen; maar zal een ieder zyn overige geven moeten aan het Comptoir Generaal van de Compagnie op Batavia, omme hem ofte zyne erfgenamen in Nederland gerestitueert te werden, voor ieder Reaal vyftig stuyvers, zonder voorder advance; alle 't welke, zoo wel in regard van de overleden, in welker kisten mede zoodanige middelen, als hier boven staan gespecificeert, bevonden zullen werden, plaatse hebben zal; mits zoo wel by de levende, als de overledene blyke, dat zy daar van deugdelyke possesseurs zyn.

L V.

Zal ook niemant eens anders verdiende Maantgelden, noch in Oost Indien wesende, mogen kopen, nochte met zoodanige gekogte reekeningen mogen overkomen; ofte deselve oversenden, omme alhier te

van de Compagnie zynde, zal vermogen eenige Juweelen, Goud, Zilver, gemunt ofte ongemunt over te brengen; maar zal een ieder zyn overige, geven moeten aan het Comptoir Generaal van de Compagnie op Batavia, omme daar voor of in plaats van dien tot laste van de gemelte Compagnie hier in Nederland, Assignatien of Wisselbrieven te ontvangen, die hem ofte zyne Erfgenaamen zullen werden goedgedaan en betaald in dezelve specie en quantiteyt, als hy aan 't Comptoir Generaal als vooren zal aangeteld hebben, als namentlyk: voor hondert Reaalen, gelyke hondert Reaalen en zoo voorts in alle andere Specien; doch dit alles in 't reguard van 's Compagnies dienaars met dien verstande: indien en voor zoo veel zy op de voorsz. aantellinge zullen kunnen doen blyken, dat zy daar van deugdelyke Possesseurs zyn en zulks het zelve niet, of door goede middelen hebben geacquireert; ende zal dit plaatse hebben niet alleen ten opzichten van de leevendige, of die in 't leeven blyven, maar ook van die geenen dien in Indien voor haar vertrek van daar, koomen te overlyden; ende by of onder dewelke eenige middelen zullen werden gevonden; namentlyk dat alvoorens dezelve op haar rekening zullen worden goed gedaan, ofte ietwes daar van aan haare Erfgenamen uitgekeert, de deugdelykheyd daar van, voor den Raad van Justitie op Batavia zal moeten wesen gejustificeert.

te ontfangen: op verbeurte van deselve gekogte Actien, Reekeningen, ende Obligatien.

L V I.

Om alle 't welke voor te komen, de persoonen in Oost Indien tot haar onderhoud, zoo in kleedinge, als mede by ongeval van siekte ende andersins, iets van doen hebbende, na gelegentheyt van saaken, by leeninge op haar verdiende Maantgelden geadsisteert zullen werden, by den Koopman ofte Raadt ter plaatse wesende, volgens de ordre daar van zynde.

L V I I.

Ende alzoo, op een langdurige reyse, van noode is, goede ordre te houden in 't eeten ende drinken, tot conservatie van de gesontheyt, zal een iegelyk te vrede zyn met zoodanig rantsoen, als hem by den Gouverneur ofte Commandeur, ende in zyn afwesen, by de Koopluyden, Schippers, ende Scheeps-Raat, geordonneert zal wesen, die, zoo veel den noot ende gelegentheyt lyden kan, den Rantsoen brief zullen volgen; op pene van twee Maanden gagie te verbeuren by den genen, die hem tegens 't gestelde rantsoen zal opposeren, ofte hem daar mede niet en zal genoegen.

L V I I I.

Zal ook een iegelyk gehouden wesen, het rantsoen van wyn, datelyk te drinken, zonder 't zelve te mogen sparen, ofte aan iemant anders te verkoopen: ende de zal het rantsoen van den genen die het niet en begeert te drinken, in 't vat blyven, zonder deselve portie namaals te mogen eyschen.

L I X.

Niemant zal eenige wyn mogen heymelyk halen, op de verbeurte van twee Maanden gagie; maar zal de wyn ende victualie alleen getapt ende gehaalt werden, by den genen die daar toe van den Koopman ende Schipper zal werden geordonneert.

L X.

De Koopluyden ende Schippers zullen sorge dragen, ende goede ordre stellen, dat de kaasen op haare schepen, die voor provisie mede gegeven werden, onder 't volk mogen verdeylt, ende by een ieder wel gesuyvert ende bewaart worden.

L X I.

Niemant zal vermogen eenige victualien, als vlees, kaas, broot, ofte anders, over boort te werpen, onder pretext van niet goet te wesen, dan met advys van den Koopman ende Schipper, tot wiens kennisse het zal staan, ofte de victualie goet ende eetbaar is, ofte niet; op pene van elke reyse een Maant gagie te verbeuren.

L X I I.

Alle Officieren, Soldaten ende Bootsgesellen, zullen gehouden wesen sorge te dragen, dat het geweer, daar een ieder opgestelt is, schoon ende klaar gehouden werd; insgelyks ook alle gereetschappen; op dat in tyt van noot alle dingen gereet mogen wesen: waar op de Koopluyden ende Schippers gehouden zullen zyn goede toesigt te nemen, ende alle weeke ieder een zyn geweer te doen vertoonen; op de boete van een halve Maant gagie ieder reyse te verbeuren.

L X I I I.

Niemant zal eenige Instrumenten ofte gereetschappen, dienende voor Timmerluyden, Stuurluyden, Bosschieters, Koks, ofte Chirurgyns, mogen verleggen, verwerpen ofte versteeken, op pene van gelaarst werden voor de mast.

L X I V.

Niemant zal vermogen eenig grof geschut, binnen Scheepsboort, nogte ook te Lande, los te doen schieten, dan met behoorlyk bevel van den Commandeur, Koop-

Koopman, ende Schipper; op pene van een Maant gagie te verbeuren. (q)

L X V.

Alle Barbiers ende onder Barbiers zullen gehouden wesen, ten dienste van de Vloote hun goetwillig te laten gebruyken, zonder daar vooren eenige vordere recompense, als haare Maantgelden, te genieten; ende by zoo verre zy luyden van iemandt eenig gelt ofte belofte van betalinge ontfangen, zullen gehouden wesen het ontfangene te restitueeren, ende de belofte zal van geener waarden zyn; 't en ware van onreyne siekten ende quetsuuren, die buyten Scheepsdienst zouden mogen gekregen wesen, daar af zy luyden betalinge ontfangen zullen tot discretie van de Opperhoofden, ende niet meer.

L X V I.

Sal mede een iegelyks quartier gehouden wesen de kranken, onder zyn quartier forterende, onderstant te doen, deselve bewaren, ende in alles behulpsaam te zyn.

L X V I I.

Ende op dat zulks met goede ordre geschieden mag, zal de Scheeps-Raadt uyt elk quartier daar toe nomineren, die 't zelve eenigen tyd, met ordre van de voorsz. Raadt, zullen bedienen, tot dat andere weder in de plaatse geordonneert worden.

L X V I I I.

Ende op datter door stank geen siekte zoude ontstee-

(q) Zullen mede de Commandeurs, Koopluyden, Schippers en andere Officieren haar hebben te wagten, eenige onnoodige eere scheuten te doen, op pœne van een Maand gagie voor ieder scheut te verbeuren, by ieder Officier die daar toe last gegeeven, of consent zoude mogen gedraagen hebben, en dat om voor te koomen veele ongelukken, en andere ongevallen, die men daar uyt te verwagten heeft.

steeken, zullen alle quartieren 's morgens de schepen reynigen, en van buyten ende van binnen wasschen.

L X I X.

Niemant zal ook vermogen zyn gevoeg te doen, nogte ook zyn water maaken ofte lossen, binnen de schepen, anders dan ter plaatse daar toe geordonneert, ende daar het toegelaten is: nogte ook zyn kleederen nat gemaakt hebbende, zonder uyt te trappen, in 't schip laten leggen, op de boete van tien stuyvers te verbeuren.

L X X.

Alle Koopluyden ende Schippers zullen (r) versorgen, dat op haare respective schepen alle des volks Testamenten, perfectelyk in een Boek werden geschreven, ende ten minsten met twee getuygen, behalven den Schryver van 't Testament, onderteekent; op pene, dat de geinstitueerde Erfgenamen ofte Legatarissen aan den genen, voor dewelke de Testamenten gepasseert zyn, ende aan derselver gagie ende Maangelden zullen verhalen, de schade, die zy luyden by gebreeke ende faute van de voorsz. misschryvinge ende onderteekeninge, zouden mogen lyden. (s)

L X X I.

Van gelyken zullen alle Kleederen, Juweelen, Gelt, Obligatien, ende alle andere goederen van de Overledene behoorlyk geinventariseert, ende in 't zelve Boek geregistreert, ende de Boeken (t) jaarlyks overgesonden worden.

LXXII.

(r) Op de verbeurte van twee Maanden gagie.

(s) Gelyk zy mede gehouden zullen wesen. haar zoo deeze aangaande, als andersins te reguleeren na de Instructie en ordre op het houden van de scheeps Soldye en Guarnisoen Boeken al reeden gemaakt, of nog te maken, en dat op de boete daar toe staande.

(t) In Indien aan die genen daar 't aan behoort overgeleevert

LXXII.

Ende het gene by iemant, (*u*) zyn Huysvrouw, Ouders, ende Kinderen, ofte andere Vrienden, van zyn goederen binnen Scheepsboort zynde, zal wesen besprooken, ofte onbesprooken, nagelaten, zal by den Scheeps Raad in bewaarder hant gestelt, ende ter wederkomste aan den Bewinthebberen overgelevert werden, omme by haar, na voorgande visitatie, overgelevert te werden, ende daar inne te disponeren na behooren.

LXXIII.

Zulks, dat binnen scheeps-boort, ofte aan 't Landt geen van des afgestorvens goederen zullen werden verkogt, anders, als 't gene tot des afgestorvens lyve behoort zal hebben, het welk voor de mast aan de meestbiedende verkogt zal werden, voor welke verkogte goederen de kooper op zyn rekeninge Debiteur, ende de Overledene op zyn rekeninge Crediteur zal gemaakt werden.

LXXIV.

Doch zullen geen weduwen ofte erfgenamen betalinge mogen eyssch en van eenige penningen van des Overledens verkochte goederen geprocedeert, zoo lange de boeken ende rekeninge niet en zullen overgekomen zyn, waar uyt men bevinden kan, wat penningen van de verkochte goederen geprocedeert ende ingehouden zyn, ende dat de Debiteurs van de overleden noch zoo veel aan de Compaignie te goede hebben, als de penningen zullen mogen bedragen.

LXXV.

Ten welken einde alle Koopluyden ende Boekhouders

leevert, om Jaarlyks van daar herwaarts overgezonden te worden.

(*u*) Op de wederom Reyse.

ders van de Compagnie in Indiën, belast wort, geen goederen aan iemand te laten mynen, die niet ten minsten zoo veel aan de Compagnie te goed heeft, ende dezelve datelyk op der koopers reekeninge af te schryven, ende wel distinctelyk met expressie van elke partye met naam ende toenaam van elk kooper apart te boek te stellen, ende by gebrek ofte verzuim van dien, eenige schade vallende, zal dezelve aan zoodanige Kooplieden en Boekhouders maandgelden gekort ende afgeschreven werden.

LXXVI.

Alle Kooplieden, Onder-kooplieden, Adsistenten, en andere, de boeken houdende, wort expresselyk gelast ende geboden, dat zy perfecte notitie zullen maaken op dezelve boeken, als persoonen zyn overgegaan op andere Schepen, omme te mogen zien, waar derzelver rekeninge vervolgt, omme die daar aan gelegen is, beter contentement te konnen geven; mitsgaders, dat de penningen, die den een den ander by Testament zal bespreeken, ofte ook de Legaten die aan den Armen ofte andere gemaakt werden, zoo wel in des Overledens debet, als credit van den genen die ze gemaakt werden (alleenlyk per memorie) zonder eenige somme uyt te trekken, gestelt werden: ende zoo wie daar inne nalatig is, zal voor een Amende verbeuren twee maanden gagie.

LXXVII.

Ende alzo door dobbelen ende spelen vele ongeluk geschiet, zal niemand eenige dobbelsteenen, kaartspel, noch eenige andere instrumenten daar toe dienende, binnen Scheepsboort brengen of te maaken; op pene van agt dagen te water en te brood in de yzers gezet te werden: nochte ook dezelve te mogen gebruiken, op pene van t'elke reize twintig stuivers te verbeuren, ende boven dien 't zelve spel over boort geworpen te werden.

LXXVIII.

LXXVIII.

Ende wat iemand, gedurende de reize, van den anderen met ſpelen of wedden zal winnen, zal de verliezer ongehouden wezen te betalen, ende betaalt hebbende, de verwinner moeten reſtitueren, ofte aan zyn maandgelden laten korten.

LXXIX.

Zoo iemand in de vloote, ofte aan 't landt hem begave tot dronken drinken, zal t'elkens verbeuren een maand gagie, ende daarenboven na gelegentheid van zaaken geſtraft werden.

LXXX.

Ende op dat 'er onderlinge vrede en eendragt mag werden onderhouden, zo lange de reize zal duuren, zal niemand binnen Scheepsboort ofte aan land gekomen zynde, eenige queſtie mogen maaken; op pene van door zyn quartier gelaarſt te werden.

L X X X I.

Zoo wie plokhairt, ofte met vuyſten ſlaat, zal drie dagen te water ende te broode in de yzers geſlagen werden; ende wie eenigh mes trekt met toorn, om iemandt leedt te doen, ofte te quetzen, zal met een mes door zyn handt aan de maſt genagelt werden, ende aldaar zoo lange ſtaan, tot dat hy hetzelve doortrekt; ende iemandt quetzende, zal gekielt werden, verbeurende niet te min zes maanden gagie.

L X X X I I.

Ende zoo wie iemandt doode, zal met den dooden levendigh over boort gezet werden, ende zyne maantgelden verbeuren.

L X X X I I I.

Niemandt zal vermogen met eenigh vuur ofte licht, in het ruym, Scheeps-bottelerye, ofte kruyt-kamer

te gaan, nochte eenigh vuur ofte kaarssen te gebruyken, dan met consent van den Koopman ende Schipper; op pene van een maant gagie te verbeuren, ende voorts arbitralyk gecorrigeert te werden, naar gelegentheydt van zaaken.

LXXXIV.

Ende om te voorkomen de prykelen van brant, die door toebak drinken, en verkoopen van dezelve, geschiet, zal niemant wie hy zy, eenige toebak mogen koopen ofte mangelen, nochte ook den zelven nuttigen, anders als by dage, met conzent ende kennisse van den Koopman ofte Schipper, ende dat alleenlyk op het boeve-net, ende voor de groote mast; op de verbeurte t'elkens van een maant gagie.

LXXXV.

Wert mede een iegelyk, niemandt uytgezondert, verboden, eenige brandende lonten, kaarssen ofte ander vuur, hoe dat genaamt kan werden, te gebruiken, ofte by hem te dragen, 't en ware tot haar ampt ende scheepsbehoeften, ende dat met kennisse van de Officieren, alles op pene van acht dagen in yzers te zitten, ende daarenboven noch een maant gagie te verbeuren; 't welk by den Koopman ofte Onder Koopman pertinentelyk zal werden aangeteekent, ende op des boetschuldigen reekeninge gestelt; ende zoo wie, 't zy Koopman ofte Onder-Koopman, ofte Provoost, hier inne verzuymelyk waare, die zal verbeuren gelyke boete: van welke boete de Provoost zal hebben ende genieten den zesten penning.

LXXXVI.

Niemandt zal vermogen van boort te varen, omme te erkennen eenigh landt, dan met consent van den Commandeur; ende daar toe bevel ontfangen hebbende, zullen niet vermogen aan 't landt te vernachten, noch in andere schepen, dan met consent, 't en ware door noodt, oft bedwang, op arbitrale correctie.

LXXXVII.

Niemant zal ook vermogen naa bezette wacht, eenigh geraas ofte getier te maaken; maar zal een iegelyk bewaren alzulke plaatzen, als hem van den Commandeur, Koopluyden, Schippers, Stuurluyden, ofte Quartier-meesters werdt belast. (v)

LXXXVIII.

Zullen ook de wachters, by dage noch by nachte, niemandt aan boort laten komen, dan met consent van den Commandeur, Koopluyden, ende Schippers, op lyf straffe.

LXXXIX.

Niemandt zal vermogen eenige koye ofte slaap-plaatze in te nemen, zonder consent van den Koopman ofte Schipper, nochte ook in dezelve hoy ofte stroo hebben; ende zoo wie ter contrarie dede, zal verbeuren een maant gagie, ende boven dien gehouden zyn, ruyminge te doen.

XC.

Zullen voorts den Koopman, Schipper, ende andere Officieren van de respective schepen, zorge dragen, ende geensins toestaan nochte gedoogen, maar ter contrarie in aller manieren beletten, ende verhinderen, dat eenige onbevaren persoonen (gelyk voor dezen geschiet is) op de hooghte van de Sorles in Zee gedoopt zouden werden; op pene van een maant gagie by ieder Officier te verbeuren, voor elken perzoon, die op eenige schepen gedoopt zal wezen; ende dat die gene, die zulks zoude gedaan hebben ofte gepooght te doen, arbitralyken aan den lyve gestraft, ofte in hare maant gelden gemulcteert zullen werden, naar gelegentheyt van zaaken: mits dat in

(v) Op poene van daar over als ongehoorzaame, aan den lyven als andersints te werden gestraft.

in plaatze van 't zelve doopen, de Scheepen ter gewoonlyker doop plaatze gekomen zynde, yder bak een Flap-kanne wyns gegeven zal werden.

XCI.

Zal mede een iegelyk gehouden zyn alle Iournalen, Kaarten, Schriften, ofte aanteekeninge van Rheden, Stroomen, Havens, Kapen, Hemels-teekenen, Kourssen, mitsgaders alle appendentie van de Zee vaart op deze voyagie gemaakt, geannoteert, geschreeven, ofte verkregen, getrouwelyk over te geven in handen van den Gouverneur Generaal, ofte de Bewinthebbers alhier, het zy datze daar toe verzocht werden, ofte niet; op de verbeurte van drie maanden gagie, ende vordere correctie, naa gelegentheyt.

XCII.

Niemant, van hoedanigh ampt ofte qualiteyt hy zy, 't zy in Polityque, ofte Kerkelyke, ofte eenige andere bedieninge, van den minsten tot den meesten, in den dienst van de Compagnie in de Oost-Indien varende, zal vermogen aan eenige zyne vrienden ofte bekenden, ofte iemant anders, zelfs van de Bewinthebberen in 't particulier, eenige brieven te schryven, ofte eenig advys te geven van de gelegentheit van den handel, oorloge, comportementen van eenige dienaars van de Compagnie in Oost Indien, ofte iets de Compagnie concernerende; maar alleenlyk aan de Bewinthebberen in 't generaal, oft aan de respective Kameren, daar hy uytgevaren is; op de verbeurte van drie maanden gagie, die bevonden zal werden contrarie gedaan te hebben.

XCIII.

Ten welken eynde ook, ende op dat men mach weten, ofte het voorschreven Artykel niet wert overtreden, niemant in den dienst ofte eedt van de Compagnie wezende, op de verbeurte van de maantgelden op de t'huys-reyze verdient, vermogen zal eenige brieven uyt Oost-Indien over te brengen, en

de

de hier te Lande te bestellen; maar gehouden wezen dezelve aan den Directeur Generaal, ofte andere het opperste gebiet hebbende ter plaatze daar hy lest in Oost-Indien af vaart, omme naar huys te komen, over te leveren, om by hem, nevens de brieven aan de Compaignie geaddresseert, in een dooze geleght, ende aan de Compagnie gesloten ende verzegelt overgezonden te werden.

XCIV.

Ende zullen alle particuliere brieven by de Compaignie geopent, gelezen ende gevisiteert, ende by haar luyden mogen in 't geheel ofte deel opgehouden, ofte overgelevert werden, naar dat zy-luyden, tot dienst van de Compaignie, bevinden zullen te behooren.

XCV.

Alle die gene, die de Iustitie bevolen is, zullen gehouden wezen zorge te dragen, ende behoorlyke toesicht te nemen, dat alle de Articulen ende ordonnantien hierinne begrepen, wel, ende volkomentlyk werden achtervolght, onderhouden, ende d'overtreders derzelver metter daat gestraft naar behooren.

XCVI.

Zullen ook die van de Justitie, Breede, nochte privé Raden, geen zaake ter werelt, hoe die zoude mogen genaamt werden, open, ende ongedecideert laten staan; maar zyn gehouden alle zaaken, zoo wel criminele, als civile, ende geldt boeten af te doen, by Sententie ofte accoort, niets uytgezondert; alles op verbeurte van twee maanden gagie, van ieder zaake, by elk perzoon, die Ampts halven daarinne zoude mogen ofte moeten hebben besoigneren.

XCVII.

Welke Sententien by den Provoost, zonder simulatie ofte dilay, zullen werden gexecuteert: ende zoo wie

wie hem tegens 't uytvoeren ofte executeeren van de Justitie ofte Sententie oppozeerde, zal verbeuren vier maanden gagie, ende daerenboven aan den lyve gestraft werden.

X C V I I I.

Ende wie in d'yzers gesloten wort, zal den Provoost betalen, te weten een Bootsman en Soldaat ses stuyvers, een Officier tien stuyvers voor sluyt-geldt; ende zullen alle die in d'yzers geslagen worden, verbeuren zoo veel dagen ofte maanden gagie, als zy daarinne gezeten hebben, dat haar in de betalinge zal werden afgekort.

X C I X.

Belangende de geldt-boeten ofte verbeurte van maantgelden, zullen by den Commandeur ende by den Breeden Raadt niet mogen geremitteert werden, alwaar 't ook zoo, dat den delinquant zwaarder aan den lyve gestraft wierde; op pene, datmen de boeten verhalen, ende op de reekeninge stellen zal van den genen, die dezelve geremitteert zullen hebben.

C.

Zoo iemant de gevangenen met spys, en drank, ofte andere middelen assisteerde, zal verbeuren een maant gagie, ende acht dagen in d'yzers sitten op water ende broot.

C I.

Ende op dat den Provoost met respect ende authoriteyt zyn Ampt bedienen mach, zullen alle Scheeps-Officieren gehouden wezen den Provoost te adsisteren, zonder dat hem iemant zal mogen verhinderen in 't apprehenderen, veel min den gevangenen te helpen; op pene van aan den lyve gestraft te werden.

C I I.

Alle zaaken den Soldaten concernerende, zullen by den Kryghs-raadt, bestaande by den Koopman, Schipper,

per, eerste Sargeant, (w) Corporaal, ende Lanspassaat verhandelt, ende afgedaan werden; ende van geheel zwaren gewichte wezende, by den Breeden-raad, zoo wanneer daar twee ofte meer Schepen in Vloote by den anderen zyn.

C I I I.

Alle Krygs Officieren ende Soldaten zullen over al op de schepen van de Compagnie van spys ende drank, gelyk alle andere in dienst van de Compagnie wezende, verzorgt werden; maar te Lande, boven haar randsoen, zoodanige leeninge in gelt ofte anders op afkortinge haarder maantgelden ontfangen, als den Gouverneur ende Raden van India zullen ordonneren, waar mede zy hun moeten genoegen.

C I V.

Doch zoo iemandt in 't Vaderlandt, vrouw noch kinderen hebbende, naa de expiratie van zynen verbonden tyt, by den voornoemden Gouverneur ende Raden toegelaten werde, aldaar buyten dienst als vryman te blyven, ende zich te erneren, zal de zoodanige de resterende Maantgelden, tot op zes maanden na, in India, (de versterkte leeningen hier te Lande afgetrokken) betaalt werden.

C V.

De Soldaten zullen van den dag haarder aanneminge het gewoonlyk loopgelt, te weten een Soldaat zes stuyvers, ende een Officier tien stuyvers daags, ontfangen, tot dat zy aan boort van de Lichters, ende tot des Compagnies kost zullen wesen, ende zullen als dan op haar vertrek, ende eerder niet, twee Maanden gagie op de hant voor af, op afkortinge haarder gagie, ontfangen.

CVI.

(w) Of hooger Krygs Officier.

C V I.

Eenig Krygs-Officier komende op de uyt reyse te sterven, ofte hem zulks te verloopen, dat hy daar over by den Raad van zyn Ampt gedeporteert mogte werden, zal by den voorschreven Raad een ander in des afgestorvens plaatse gestelt werden, die den voornoemden Raad bequaamst zal vinden, ende hem in denselven dienst van de Compagnie best gedragen ende gequeten hebben.

C V I I.

Ende zullen alle Soldaten ende Krygsoversten, die in een anders Ampt ende Officie gestelt zyn, zoo veel verbetert worden, ende zoodanige gagie genieten; als den Overleden ofte gedeporteerden uyt het Vaderland varende, gehad heeft; in wiens plaatse zy gesuccedeert zyn.

C V I I I.

De Krygs-Officieren ende Soldaten zullen zoo wel als het Bootsvolk, in quartieren gedeelt, ende gestelt worden, om elk haare wacht te bewaren, te roer ende te waak gaan; ende voorts ook niet alleenlyk altyts, als den noot zulks vereyscht, maar ook wel altemet buyten noot, alle scheeps werk doen; op dat zy ook ervaren ende bequaam, zo wel tot den Scheeps als tot des Lands dienst mogen werden.

C I X.

Alle Krygs Officieren ende Soldaten, als ook (des noot zynde) alle anderen in den dienst van de Compagnie wesende, geen uytgesondert, zullen gehouden wesen, zoo wel tot haar verseeckeringe ende defensie, als tot den dienst van de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal, ende zyn voorgemelde Hoogheyt, ende de Compagnie, ter ordonnantie van den Gouverneur Generaal ende Raden van India, als ook van alle andere over haar gestelde Overheden ende Bevelheb-

hebbers te arbeyden, aan het maaken ende repareren van Forten, Bateryen, en Loopschanssen ofte andere werken, zonder daar voor meer dan den vryen kost, geduurende den tyd van 't arbeyden, boven haar bedongen gagie, te genieten.

C X.

Een ieder zal op zyn geweer gestelt worden, ende ter ordonnantie van den Generaal ende Raden van India, ofte ook van zyn Capiteyn, van 't geweer moeten veranderen; ende zal een ieder naar huys keerende, ofte komende te overlyden, zyn geweer wederom afgenomen, ende aan de Compagnie gerestitueert werden.

C X I.

Alle Soldaten ende Krygs-Officieren zullen haar geweer schoon, ende klaar houden, ende weekelyk aan hun opperste Officier, als hier voren geseyt is, op den schouwdag moeten vertoonen.

C X I I.

Geen Krygs-Officieren, Soldaten, noch ook generalyk alle Soldaten, van wat zoorte ofte qualiteyt datse zyn, die hun in den dienst van de Compagnie begeven, zullen vermogen, buyten ordre ende expres bevel van den genen die over hun gestelt zyn, de Indiaanen ofte Inwoonders van de Indische Landen, eenige overlast ofte gewelt te doen, 't zy aan haare Persoonen ofte Goederen, Vrouwen ofte Kinderen, hoedanig het ook mogt zyn; ende hun voort in alles, gelyk andere in den dienst van de Compagnie wesende, moeten reguleren na den generalen Artykulbrief, andere instructien, ende ordonnantien by de Bewinthebberen, ofte ook by den Gouverneur Generaal ende Raden van India alrede gemaakt ofte noch te maken, voor zoo veel deselve hun aangaan; op pene van naar gelegenheyt van zaaken, aan den lyve ofte andersins, volgens den Artykulbrief, gestraft ende gemulcteert te werden.

C X I I I.

Alle vrye luyden zullen, geduurende den tyd van twee jaren, onder de Compagnie laten staan zes Maanden van haare verdiende gagie, dewelke, gedurende den voornoemden tyt van twee jaaren, in Indien niet en zullen mogen werden betaalt, als naar voorgaande consent en authorisatie, te versoeken van yder Kamer daar den persoon ofte persoonen uytgevaren zyn.

C X I V.

Maar na expiratie van de voorschreven twee jaaren, indien den vry gegeven persoon ondertusschen goede teekenen, van getrouwigheyt gegeven zal hebben, zullen de voornoemde zes Maanden betaalt mogen werden aan zodanige vrye luyden, die hier te Lande geen Vrouwen ofte Kinderen hebben.

C X V.

De vrye luyden uyt India na dese Landen keerende, ende de voornoemde zes Maanden voor haar vertrek aldaar in India niet ontfangen hebbende, zal de selve hier te Lande goet gedaan werden, mits behoorlyk bescheyt mede brengende, ende vertoonende, dat zy aldaar in India niet betaalt zyn.

C X V I.

Alle welke Articulen die gene, die hun in dienst van dese Oost-Indische Compagnie begeven, gehouden zullen wesen, een yder zoo veel hem aangaat, getrouwelyk, ende gewilliglyk in alle poincten naar te komen, ende daar op, ten dage van de monsteringe, ofte korts daar na, aan handen van den Officier, ten overstaan van twee Schepenen ofte andere Overheden, volgens gebruyk in de Steden van de respective Kameren, nevens eenige van den Bewinthebberen, te doen behoorlyken Eed, een ieder naar de respective Formulieren van Eede daar toe geordonneert,

neert, ende vervolgens in desen Artykulbrief geinsereert.

CXVII.

In welken Eed ende onderhoud der voorschreven Articulen, zoo wel die gene zullen gehouden wesen, die ten tyde van de monsteringe ende van 't voorlesen van den Artykulbrief niet present zyn geweest, ofte present zynde, op den Heer Officiers woorden ende vragen, niet mogten geantwoort, gesprooken, nogte haar handen opgeheven hebben, als die gene, die present zyn geweest, ende met opgeheven handen ende vingeren, den voorsz. Eed solemnelyk hebben gedaan.

CXVIII.

De Koopluyden ende Schippers zullen besorgen, dat desen Artykulbrief, zoo haast de schepen in Zee zullen wesen, ter eerster gelegentheyt van weder ende windt, ende voorts daar na alle vier ofte zes weeken, ofte ten minsten, de korte marginale annotatien, ende eenige particuliere Articulen, die zy luyden naar gelegentheyt van saaken noodig zullen achten voorgelesen; mitsgaders de besondere mede gegeven geextraheerde Articulen, aan den Mast ende andere behoorlyke plaatsen geslagen, ende altemet vernieuwt werden; op dat het volk deselve wel in haar Memorie houden, ende haar daar na te beter mogen reguleeren.

CXIX.

Zullen mede, na de eerste gedane lecture van den Artykulbrief, de Koopluyden een ieder op haar schip in de Cajuyt doen vergaderen die gene, die hier vooren ofte by de Instructie van den Scheeps-Raad tot Scheeps-Raden zyn gestelt, ende haar de voorsz. Instructie, met het formulier van den Eed daar onderstaande, distinctelyk voorgelesen hebbende, zullen zy 't voorschreven formulier selver eerst teekenen, ende in haar aller presentie opentlyk belooft hebbende, denselven Eed ende Instructie, zoo veel in hun is, naar te komen, hun luyden voorts al te zamen 't

 zelve

zelve formulier mede doen onderteekenen, ende gelyke belofte by hant tastinge af nemen.

C X X.

Gelyke ordre en maniere in 't voorlesen, onderteekenen en afnemen van de beloften, zal ook ter eerster vergaderinge van den Breeden Raad, (de schepen in de Vloote varende, ende zonder verhinderinge van de reyse by den anderen blyvende, by den genen wiens beurte als dan wesen zal te commanderen) gevordert worden, al eer deselve Raad in eenig werk ofte besoigne zal mogen treden, als ook by den Gouverneur Generaal van alle Raden van India, die ook zoo wel, als die van den Breeden ofte Scheeps-Raad, ende alle andere, zoo wel te Water als te Lande vallende Collegiale vergaderingen, niet en zullen vergeten, altyt voor den aanvank haarder vergaderinge, God met ten anderen aan te roepen, volgens de gedrukte Formulieren van Gebeden de schepen mede gegeven. (*x*)

FOR-

(*x*) Formulier van Gebed, om voor de vergadering te scheep gedaan te worden.

Heere Godt, Hemelsche Vader, gy zyt de Fonteyne aller Wysheid, naardien het u gelieft, ons te stellen over het beleyt ende regeeringe van Schip ende aangenomen Reyse, ten dienste van de Oost-Indische Compagnie, waar toe wy zonder dynen Goddelyke hulpe niet en vermogen, zoo bidden wy, dat gy ons tegenwoordig met uw Vaderlyke genade wilt bywoonen, ende met uwen Heyligen Geest in onze vergaderinge presideren, op dat ons duyster verstand verligt, ende wy van alle Menschelyke affecten mogen reyn wesen; waar door wy alle onze handelingen zoo bestieren ende besluyten mogen, dat het alles mag geschieden ter eeren uwes Heyligen Naams, welstand der waare Religie, ende onzes lieve Vaderland.

Dit alles en wat ons meer van nooden is, besluyten wy met het volmaakte Gebed, dewelke Jesus Christus onzen Heere en Zaligmaker ons alzoo heeft leeren bidden.

Onze Vader &c.

FORMULIEREN VAN EEDEN.

In den eersten, zal den Gouverneur Generaal in handen van de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal, ofte derselver Gecommitteerde, indien hy hier te Lande is, ende van hier na Oost Indien wort gesonden, zoo niet, maar dat hy in Oost-Indien wesende tot het voorschreven Ampt gepromoveert mogt werden, in handen van de Raden van India, die daar toe by de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal, ende zyn Hoogheyt specialyk zyn gelast ende geauthoriseert, zoo zy gelast ende geauthoriseert werden mits desen, doen ende presteren desen naarvolgenden Eed.

Eed voor den Gouverneur Generaal.

In den eersten, zoo beloove en sweere ik, dat ik de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal van de vrye Vereenigde Nederlanden, als myne hoogste en souveraine Overheyt, Zyne Hoogheyt (y)
by der gratie Gods, Prince van Orange, Grave van Nassouw, &c. als Gouverneur, Capiteyn ende Admiraal Generaal, ende de Bewinthebberen van de Generale Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie in deselve Landen, gehouw ende getrouw zal zyn, en dat ik in alle getrouwigheyt ende naarstigheyt, na myn uyterste vermogen, alle affairen ende zaaken van de gemelte Nederlandsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie zal dirigeren ende belyden, zoo wel in Handel als Oorloge, ende dat in alle 't gene de Regeeringe van de Landen, Steden, Forten ofte Plaatsen, mitsgaders de Generale directie, ook van de Comptoiren, Goederen en Negotie van de voorschreven Compagnie is betreffende, zoo als by my ende myne by wesende Raden, na gelegentheyt van zaaken, bevonden zal worden ten meesten dienst van de Compagnie te behooren.

Ten anderen, dat ik, geduurende mynen dienst, van

(y) Willem Henrick.

van niemant onder myn gebied en gehoorsaamheyt staande, eenige giften ofte gaven zal nemen, directelyk ofte indirectelyk, nogte ook deselve ten aansien, ofte om de hope derselver, ofte om eenige gunste, faveur, ofte andere particuliere consideratien, 't zy van maagschap, vriendschap, ofte andersins, andere tot Raads persoonen, ofte tot eenige Ampten, Officien, ende Bedieningen onder myn Gouvernement zal helpen stellen, als die gene, die ik verstaan ende bevinden zal d'ervarenste, vroomste, getrouwste, en bequaamste tot deselve Ampten te wesen.

Ten derden, dat ik, gedurende mynen dienst, directelyk nogte indirectelyk, door myn zelven, nogte door anderen, in 't minste genen particulieren Handel, voor my, den mynen, ofte iemant anders zal doen, ofte dryven, nogte by myn weten laten geschieden, nogte ook eenige goederen van my zelve ofte iemant anders dan van de Compagnie senden, ofte gedogen, dat iemant, in den dienst van de Compagnie wesende, het zelve by myn consent, kennisse ofte conniventie zoude doen; maar dat ik ter contrarie alle zodanige particuliere handelaars, en andere, hun qualyk, ontrouwelyk en onvromelyk, 't zy desen aangaande ofte andersins, in den dienst van de Compagnie dragende, zonder eenig respect ofte aanschouw, zal helpen mulcteren, straffen, van haar ampt ende bedieninge, zoo zy eenige hebben, deporteren, ende voorts gestraft, gesententieert ende gemulcteert, na haar meriten met deselve Sententien ende daar toe dienende informatien ende confessien (indien zy daar aan schuldig zyn) na huys senden zal.

Ten vierden, dat ik, by missive van de Gecommitteerde Bewinthebberen ter vergaderinge van de Zeventiene, ofte meerendeel van dien onderteekent, gerevoceert zynde, my dadelyk, op den ontfang van deselve missive, met d'eerste naar 't Vaderland keerende scheepen, naar huys zal begeven, stellende alvoren provisionelyk, met advys van de presente Raden van India, goede ordre op 't generaal Gouvernement, volgens de Instructie daar van zynde; op

dat by faute van dien, onder de dienaars van de Compagnie, geen disordre en confusie, tot ondienst, schade, ende perykel van de Compagnie, mochte komen te rysen.

Eyndelyk, zoo beloove ende sweere ik, dat ik den generalen Artykulbrief, mitsgaders alle daar in gementioneerde zoo generale als particuliere Instructien, seyn en rantsoen Brieven, ende andere Ordonnantien, alrede by de Bewinthebberen gemaakt, ofte nog te maken, ende aan my onder de signaturen van de Bewinthebberen als vooren, zoo by haare generale als particuliere Brieven ter vergaderinge van de Zeventiene geteekent, over te senden, getrouwelyk naar myn vermogen zal onderhouden ende naarkomen, ende zoo veel in my is, doen onderhouden ende naarkomen by allen den genen die onder myn gebiet gestelt zyn, ofte naarmaals gestelt zullen werden, een yder in 't gene hem concerneert ende aangaat; ende generalyk my in alles te dragen ende quyten, als een getrouw Gouverneur Generaal schuldig ende gehouden is te doen, zonder 't zelve te laten om lief ofte leet, uyt vreese van verlies van lyf ende goet: ofte ook zonder voorweten en kennisse van de vergaderinge der Zeventiene, om eenige consideratie, (hoedanig deselve mogten wesen) myn dienst te verlaten.

Zoo waarlyk helpe my God Almachtig.

De Raden van India zullen gehouden wesen aan handen van den Gouverneur Generaal, die daar toe by de Hoog Mogende Heeren Staten Generaal, ende zyne Hooggedachte Hoogheyt, specialyk zyn gelast ende geauthoriseert, zo zy luyden mede geauthoriseert, ende gelast werden mits desen, ofte die hy daar toe committeren zal, te doen desen naarvolgende Eed:

Eed voor de Raden van India.

In den eersten zoo beloove ende sweere ik, dat ik de Doorlugtige Hoog Mog. Heeren Staten Generaal van de vrye Vereenigde Nederlanden, als myne hoog-

ste ende souveraine Overheyt, zyne Hoogheyt by der gratie Godts, Prince van Orangien, Grave van Nassau, &c. Gouverneur, Capiteyn ende Admiraal Generaal, ende de Bewinthebberen van de Generale Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie in deselve Landen, mitsgaders den Heer Gouverneur Generaal in d'Oost-Indien, gehouw ende getrouw te wesen, denselven alle behoorlyke gehoorsaamheyt, eere, ende respect te bewysen, ende dat ik nevens denselven Gouverneur Generaal, mitsgaders myne mede Raden, in alle getrouwigheyt ende naarstigheyt na myn uytterste vermogen, alle d'affairen ende saaaken van de gemelde Nederlandsche Oost-Indische Compagnie, zoo wel in den Handel als Oorlog, zal helpen dirigeren ende beleyden, ook by dessels Gouverneurs siekte, ofte overlyden, tot datter een ander Gouverneur Generaal provisionelyk verkoren zal zyn.

Ten anderen: dat ik van niemand, onder myn gebiet ende gehoorsaamheyt ofte directie staande, eenige giften ofte gaven zal nemen, directelyk nochte indirectelyk, noch ook om deselve, ten aansien ofte om de hoope derselver, ofte om eenige gunste, faveur, ofte andere particuliere consideratien, 't zy van maagschap, vriendschap, vyandschap ofte andersins, andere tot Raads persoonen, ofte tot eenige Ampten, Officien ende Bedieningen, onder myn Gouverne zal helpen stellen, ende daar toe myn stemme ofte advys geven, als den genen die ik verstaan ende bevinden zal de vroomste, getrouste, ervarentste ende bequaamste tot deselve Ampten te wesen.

Ten derden: dat ik, geduurende mynen dienst, directelyk ofte indirectelyk, door my zelven, noch door andere, in 't alderminste genen particulieren Handel voor my, den mynen, ofte iemant anders zal doen, ofte dryven, nochte by myn weten laten geschieden; nochte ook eenige goederen senden, ofte gedoogen, dat iemant anders buyten de Compagnie, ofte in dienst van de Compagnie wesende, 't zelve by myn consent, kennisse ofte conniventie zoude doen; maar dat ik ter contratie alle zoodanige particulie-

culiere Handelaars, ende andere, hun qualyk, ontrouwelyk ende onvromelyk, 't zy desen aangaande ofte andersins in den dienst van de Compagnie dragende, zonder eenig respect ofte aanschouw zal helpen mulcteren, straffen, van haar Ampten ende Bedieningen, zoo zy eenige hebben, helpen deporteren, ende voorts gestraft, gesententieert, ende gemulcteert naar haar meriten, met deselve Sententie, ende daar toe dienende informatien en confessie, indien zy het verdienen, naar huys senden.

Ten vierden, dat ik op den ontfang van d'ordre ende revocatie van den Bewinthebberen, ofte ook op den last ende bevelen van den Gouverneur Generaal ende Raden, (zelfs ook voor d'expiratie van mynen verbonden tyt) my datelyk met d'eerste schepen naar 't Vaderland kerende, zonder eenig tegen spreeken, moeyten ofte murmureren, naar huys zal begeven, in zulken ampt ofte qualiteyt als den Gouverneur Generaal ende Raden, ofte Bewinthebberen zullen ordonneren: van gelyken ook t'allen tyden, als 't my by de voornoemde Bewinthebberen geordonneert, ofte by den Gouverneur ende Raden van India belast zal worden, myn plaatse ende residentie verlaten, ende gedurende mynen verbonden tyt in zoodanig quartier ofte plaatse gaan, om aldaar zoodanig ampt te bedienen, als my belast ende bevolen zal werden.

Ten vyfden, dat ik den generalen Artykulbrief, mitsgaders alle daar in gementioneerde, zoo generale als particuliere Instructien, seyn Brieven, randsoen Brieven ende ordonnantien, alrede by de Bewinthebberen gemaakt ofte noch te maaken, getrouwelyk in alle poincten naar myn vermogen zal onderhouden ende naarkomen.

Eyndelyk, beloove ende sweere ik, dat ik by 't overlyden van den Gouverneur Generaal, in de verkiezinge van eenen nieuwen Gouverneur Generaal, my zal reguleren naar de Instructie daar op by de Bewinthebberen voor desen gemaakt, ofte die zy luyden naarmaals anders zouden mogen geven; ende dat ik op 't hoogste zal letten, om de getrouwste, er-

varenste ende bequaamste persoon, ende die van de Gereformeerde Religie zy, te helpen verkiesen, ende aan geen andere, dan die ik verstaan ende in goede conscientie, gelooven ende meenen zal zoodanig te wesen, myn stemme zal geven; ende dat ik voorts generalyk, in alles, gedurende mynen verbonden tyt, my zal dragen ende quyten, als een getrouw Raad schuldig ende gehouden is te doen, zonder 't zelve te laten, om lief ofte leet, uyt vreese van verlies van lyf ende goet; ofte voor de expiratie van mynen dienst daar uyt te scheyden, ende deselve om eenige considerAtien, hoedanig deselve mogten wesen, te verlaten.

Zoo waarlyk helpe my God Almachtig.

De Vice Gouverneurs ende Directeurs zullen gehouden wesen aan handen van den Gouverneur Generaal, die daar toe by de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal, en zyne Hooggedagte Hoogheyt, specialyk zyn gelast en geauthoriseert ende gelast werden mits desen, ofte die hy daar toe committeren zal, te doen desen naarvolgenden Eed:

Eed voor de Vice Gouverneurs ende Directeurs, over de Forten, Plaatsen, ende Comptoiren aldaar.

In den eersten, zoo beloove ende sweere ik, dat ik de Doorluchtige Hoog Mog. Heeren Staten Generaal van de vrye Vereenigde Nederlanden, als myne hoogste ende souveraine Overheyt, zyne Hoogheyt by der gratie Godts, Prince van Orangien, Grave van Nassau, &c. Gouverneur, Capiteyn ende Admiraal Generaal, ende de Bewinthebberen van de Generale Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie in deselve Landen, mitsgaders ook den Heer Gouverneur Generaal in d'Oost-Indien, gehouw ende getrouw zal wesen, denselven alle behoorlyke gehoorsaamheyt, eere en respect bewysen, ende dat ik, nevens denselven Gouverneur Generaal, mitsgaders myne mede Raden, in alle getrouwigheyt ende

ende naarstigheyt, naar myn uyterste vermogen, alle d'affairen ende zaaken van de Nederlandsche Vereenigde Oost-Indische Compagnie zal helpen dirigeren ende belyden, zoo wel in den Handel als Oorloge, als by gemeen advys van myne bywesende Raden ende Koopluyden, ende in Krygs zaaken ook van de presente Capiteynen ende andere Krygs Officieren, naar gelegentheyt van tyd ende occurrentie van zaaken bevonden zal werden te behooren.

Ten anderen, dat ik van niemant, onder myn gebied ende gehoorsaamheyt ofte directie staande, eenige giften ofte gaven zal nemen, directelyk nogte indirectelyk, noch ook om deselve, ten aanzien ofte om de hope derselver, ofte om eenige gunste, faveur, ofte andere particuliere consideratien, het zy van maagschap, vriendschap, ofte vyandschap, ofte anderzins, andere persoonen tot Raats persoonen, ofte tot eenige ampten, officien en bedieningen onder myn Gouvernement, zal stellen ofte helpen stellen, ende daar toe stemme ofte advys geven, als den genen, die ik verstaan ende bevinden zal, de vroomste, getrouwste, ervarenste, ende bequaamste tot deselve ampten te wesen.

Ten derden, dat ik, geduurende mynen dienst, directelyk ofte indirectelyk, door my zelven, noch door anderen, in het allerminste genen particulieren Handel, voor my, den mynen, ofte iemand anders, zal doen ofte dryven, nochte by myn weten laten geschieden, nogte ook eenige goederen senden, ofte gedoogen, dat iemant anders, buyten de Compagnie, ofte in dienst van de Compagnie wesende, 't zelve by myn consent, kennisse ofte conniventie zoude doen; maar dat ik ter contrarie, alle zoodanige particuliere Handelaars, ende andere hun qualyk, ontrouwelyk ende onvromelyk dezen aangaande, ofte anderzins in den dienst van de Compagnie dragende, zonder eenig respect, ofte aanschouw zal helpen mulcteren, straffen, van haar Ampten ende Bedieningen, zoo zy eenige hebben, helpen deporteren, ende voorts gestraft, gesententieert ende gemulcteert naar haar meriten, met deselve sententie ende daar

toe

toe dienende informatien ende Confessie, die het verdienen, naar huys senden; ofte indien zulks onder myn particulier gebied geschiet ware, met de informatie, myne ende myne byhebbende Raden advysen, aan den Heer Gouverneur Generaal, ende by hem wesende andere Raden van Indien renvoyeren, om by zyn E. in de zake gedisponeert te worden, zoo als hy na meriten derselver bevinden zal te behooren.

Ten vierden, dat ik my begeven zal in zoodanig Gouvernement, Comptoir, ende plaatse, mitsgaders ook op alle zoodanige exploicten, 't zy te Water ofte te Lande, als my by den Gouverneur Generaal ende Raden belast ende bevolen zal werden, zonder ook in myn quartier ofte Gouvernement eenige plaatse te verkiesen na myn gemak ofte plaisier, maar over al gaan ende blyven, zulks den meesten dienst ende profyt van de Compagnie zal vereyschen.

Ten vyfden, dat ik op den ontfang van de ordre ende revocatie van de Bewinthebberen, ofte ook op den last ende bevelen van den Gouverneur Generaal en Raden (zelfs ook voor de expiratie van mynen verbonden tyd) my dadelyk met de eerste schepen naar 't Vaderland keerende, zonder eenig tegen spreeken, moeyten ofte murmureren, naar huys zal begeven in zulken ampt ofte qualiteyt, als den Gouverneur Generaal ende Raden ofte Bewinthebberen zullen ordonneren, van gelyken ook t'allen tyden, als 't my by de voorschreven Bewinthebberen geordonneert, ofte by den Gouverneur ende Raden van Indien belast zal worden, myn plaatse, Gouvernement ende Residentie verlaten, ende geduurende mynen verbonden tyt in zoodanig quartier ofte plaatse gaan, om aldaar zoodanig Ampt te bedienen, als my belast ende bevolen zal worden.

Ten zesten, dat ik den generale Artykulbrief, mitsgaders alle daar in gementioneerde, zoo generale, als particuliere Instructien, seyn ende rantsoen Brieven ende ordonnantien, alreede by de Bewinthebberen gemaakt, ofte noch by hun luyden, ofte ook by den Gouverneur Generaal en zyne Raden, te maaken, getrouwelyk in alle poincten naar myn vermogen

gen zal onderhouden ende naarkomen, by alle den genen, die onder myn gebied gestelt zyn, ofte naarmaals gestelt zullen werden, een ieder in 't gene hem concerneert ende aangaat.

Eyndelyk, dat ik voorts generalyk in alles, gedurende mynen verbonden tyd, my zal dragen, ende quyten, als een getrouw Vice Gouverneur ende Directeur schuldig ende gehouden is te doen, zonder 't zelve te laten, om lief ofte leet, uyt vreese van verlies van lyf ende goet; ofte voor d'expiratie van mynen dienst daar uyt scheyden, ende deselve om eenige consideratie, hoedanig deselve mochten wesen, te verlaten.

Zoo waarlyk helpe my God Almachtig.

Alle andere Commandeurs, Koopluyden, Capiteynen, Schippers en andere Officieren, Predicanten, Siekentroosters, en Adsistenten, zullen hier te Lande aan handen van den Officier, ofte in Indien, aan handen van den Gouverneur, ofte den genen die ter plaatse, daarse aangenomen ende tot haar respective ampten gepromoveert werden, het gebied heeft, gehouden wesen te doen desen naarvolgenden Eed:

Eed voor de Commandeurs, Koopluyden ende Onder Koopluyden, Capiteynen, Schippers, Predicanten, Siekentroosters ende Adsistenten.

Wy belooven ende sweeren, dat wy de Doorluchtige Hoog Mog. Heeren Staten Generaal van de vrye Vereenigde Nederlanden, als onze hoogste ende souveraine Overheyt, zyne Hoogheyt by der gratie Gods, Prince van Orangien, Grave van Nassauw, &c. Gouverneur, Capiteyn ende Admiraal Generaal, ende de Bewinthebberen van de generale Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie in deselve Landen, als ook den Gouverneur Generaal ende Raden van India, mitsgaders ook alle Commandeurs ende Bevelhebbers, die gedurende dese reyse, te Water ofte te Lande, over

ons gestelt zullen werden, gehouw ende getrouw zullen zyn, ende ons, een ieder naar zyn uytterste vermogen, in alle behoorlyke onderdanigheyt quyten ende dragen, wel ende getrouwelyk in onze respective ampten ende bedieningen die wy aangenomen hebben, ofte daar inne namaals by den voorschreven Gouverneur ende Raden gestelt mogten werden.

Ten tweeden, dat wy den Artikulbrief, ende alle andere bevelen, Instructien, seyn en rantsoen Brieven, ende andere ordonnantien in de voorschreven Artikulbrief gementioneert, by de Bewinthebberen der Generale Nederlandsche Oost-Indische Compagnie in dese Landen, als ook by den Gouverneur ende Raden gemaakt, ofte noch te maaken, elk in zyn ampt ende bedieninge zoo veel hem aangaat, zullen gehoorsamen, ende getrouwelyk in alle poincten na ons vermogen naarkomen, ende zoo veel in ons is, by de gene die onder ons gebied gestelt zullen werden, doen observeren.

Ten derden, zullen ook voor al genen particulieren handel dryven, directelyk ofte indirectelyk, voor ons zelven, nochte voor iemand in den dienst van de Compagnie wesende, laten doen ofte dryven, by ons kennisse ofte wetenschap; maar 't zelve naar ons vermogen beletten ende straffen, ofte den genen aangeven, die 't zelve te straffen bevolen zal wesen.

Ten vierden, dat wy geen giften noch gaven zullen nemen, nochte om deselve, om faveur, ofte gunste om vriendschap, nochte vyandschap, iemant zullen promoveren tot eenige meerder ampt; maar den genen, die wy verstaan zullen d'ervarenste ende bequaamste tot de respective ampten te wesen, ende daar de Compagnie best van gedient zoude zyn.

Ten vyfden, dat wy niet weder zullen keeren, nochte uyt onzen dienst scheyden, voor en aleer wy deze aangenome reyse ende onzen verbonden tyt met Godes hulpe volbragt zullen hebben, 't en waare wy voor dato by den voorschreven Bewinthebberen werden gerevoceert, ofte by den Gouverneur ende Raden van Indien, ofte andere over ons gestelde Directeurs, Commandeurs ofte andere Bevelhebberen, wederom

derom naar huys gesonden werden, welke respective revocatie ofte wederom sendinge wy promptelyk, ende zonder eenig tegen spreeken ofte murmureren, beloven naar te komen, ende ons met d'eerste naar 't Vaderland keerende schepen, in zoodanig ampt ende qualiteyt, als ons by den voornoemden Gouverneur ende Raden ofte andere Bevelhebberen geordonneert zal werden, ofte ook wel zelfs zonder qualiteyt, naar huys zullen begeven: ende voorts alles te doen, dat goede ende vrome Officieren ende dienaars schuldig ende gehouden zyn te doen, 't welk wy niet zullen laten om lief ofte leet, door vreese van verlies van lyf ende goet, ofte om eenigerhande redenen ofte consideratien.

Zoo waarlyk helpe ons God Almachtig.

Die van den Breeden ende dagelykschen scheeps Raat, zullen, naar gedaane lecture van haar lieder respective Instructien, aan handen van haar lieder Commandeurs ofte Koopluyden, by handtastinge ende onderteekeninge, doen ende presteren dezen naarvolgenden Eed:

Eed voor den Breeden ende dagelyksen scheeps Raat, van de schepen naar Oost-Indien varende; als ook voor de Raden in de respective Comptoiren, Forten en andere plaatsen in de Oost-Indien wezende.

Wy ondergeschreven beloven ende sweren, mits dezen ons met eygen hand hier ondergestelde merk ofte onderteekeninge, en by den Eed die wy op den Artykulbrief hebben gedaan, dat wy den inhoud van de bovenstaande Instructie naar ons vermogen getrouwelyk in alle poincten zullen naarkomen, in alle civile ende criminele zaaken, die ons mochten voorvallen, een ieder naar ons beste kennisse ende wetenschap, zonder eenig faveur, gunste ofte dissimulatie, goet recht ende Justitie te administreren; dat wy ook in dit Collegie onder malkanderen, ende met alle anderen in den dienst van de Compagnie wesende, goede

goede eenigheyt, vriendschap ende correspondentie zullen houden, ende voorts op de regeeringe van het volk, zoo van onze respective schepen, Comptoiren, Forten, als op de schepen, vivres ende ingeladen goederen, mitsgaders ook op de regeringe ende directie van de geheele Vloote, (zoo lange de schepen zonder eenig verlet van de reyse by den anderen zullen konnen blyven) en op alle Plaatsen, Forten, Comptoiren, schepen ende goederen, daar over wy gestelt mogten werden, zoo lange deselve tot onzer bewaringe, ordre ende dispositie zullen staan, daar over behoorlyke toesigt nemen, ende alle zoodanige goede ordre stellen als eenigzins mogelyk zal wezen, ende ons in alles quyten, als goede Raden, ten besten van de Vereenigde Oost-Indische Compagnie, gehouden zyn ende behooren te doen.

Zoo waarlyk moet ons God Almachtig helpen.

Alle Bootsgezellen ende andere Zeevarende persoonen, zullen in 't uytvaren aan handen van den Officier, ende in presentie van Schepenen als hier vooren gezeyt is, doen dezen naarvolgen Eed:

Eed voor de Bootsgesellen.

Wy beloven en zweeren, dat wy de Doorluchtige Hoog Mog. Heeren Staten Generaal van de vrye Vereenigde Nederlanden, als onze hoogste en souveraine Overheyt, zyne Hoogheyt

by der gratie Gods, Prince van Orangien, Grave van Nassau, &c. als Gouverneur, Capiteyn ende Admiraal Generaal, en de Bewinthebberen van de Generale Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie in dezelve Landen, den Heer Gouverneur Generaal, zyne Vice Gouverneur over de Landen, Steden, Forten, ende andere plaatsen in Oost-Indien, Directeurs over de respective Comptoiren van de Compagnie, ende alle andere Raden van Indien aldaar, daar onder wy, ter voorzeyde plaatzen gearriveert zynde, mitsgaders de respective over ons, zoo daar, als onderwegen op deze schepen gestelde, ofte namaals

maals in eenige andere plaatzen te stellen, Commandeurs, Koopluyden, Schippers, Capiteynen, ende andere onze respective Overheden ende Officieren, gehouw, getrouw, ende gehoorzaam zullen wezen, tot uytvoeringe van den dienst ende voyagie, daar toe wy aangenomen ende uytgezonden werden.

Ten anderen, dat wy den hier vooren staande, en ons wel duydelyk voorgelesen Artikulbrief, en alle andere bevelen, Instructien, Seyn en Rantsoen Brieven, en andere Ordonnantien in de voorschreven Artikulbrief gementioneert, by de Bewinthebberen van de Generale Nederlandsche Oost Indische Compagnie gemaakt, ofte die by hun lieden, het zy te Water op de schepen, ofte te Lande by onze Commandeurs, Koopluyden, Schippers ofte andere Bevelhebbers gemaakt zullen werden, elk in zyn ampt, zoo veel hun aangaat, zullen gehoorzamen, ende naar ons uyterste vermogen in alle poincten getrouwelyk naarkomen: dat wy ook niet wederkeeren, nochte onzen dienst verlaten, ofte daar uyt scheyden zullen, voor dat de voorschreven onze voorgenomen reyse (met Godes hulpe) volbragt, ende onzen verbonden tyd geexpireert zal zyn, 't en ware wy eerder by de Bewinthebberen werden gerevoceert, ofte by den Gouverneur ende Raden van India naar huys gezonden, welker respective revocatie ende wederzendinge wy promptelyk, ofte zonder eenig murmureren ofte tegenzeggen beloven naar te komen, ende ons voorts in alles dragen, als goede, vrome ende getrouwe Onderdaanen schuldig ende gehouden zyn te doen, zonder 't zelve te laten, om lief ofte leet, door vreeze van verlies van lyf ende goet, nogte om eenige oorzaaken.

Zoo waarlyk helpe ons God Almachtig.

De Soldaten zullen dezen naarvolgenden Eed doen:

Eed voor de Soldaten.

Wy beloven en zweeren, dat wy de Doorluchtige Hoog Mog. Heeren Staten Generaal van de vrye Ver-

eenigde Nederlanden, als onze hoogste ende souverai-
ne Overheyt, zyne Hoogheyt

by der gratie Gods, Prince van Orangien, Grave van Nassau, &c. als Gouverneur, Capiteyn ende Admiraal Generaal, en de Bewinthebberen van de Generale Nederlantsche Oost.- Indische Compagnie in dezelve Landen, mitsgaders ook den Gouverneur Generaal over d'Oost Indien gestelt ende noch te stellen, gehouw ende getrouw zullen zyn, ende allen den genen die over ons gestelt zullen werden, wel ende getrouwelyk zullen dienen, den hier voren ende by ons voorgelezen Artykulbrief ende ordonnantien van zyn Hoogheyt, ende alle andere Instructien ende ordonnantien, by de voorschreven Bewinthebberen, ofte ook by den voornoemden Gouverneur ende Raden van Indien alreede gemaakt, ende die by haar luyder ende alle andere onze Commandeurs ende Bevelhebberen, geduurende dezen onzen dienst ende reyze, noch gemaakt zullen werden, naar ons uyterste vermogen naarkomen; ook in alle des voorschreven Gouverneur Generaal, zyner Raden, mitsgaders ook onze Capiteynen ende des Raads ordre te volgen, ende niet wederkeeren, tot dat de reyze, met Godes hulpe, volbragt zal wezen, ende wy den verbonden tyt van vyf jaren uytgedient zullen hebben, 't en ware wy daar te voren by de Bewinthebberen gerevoceert, ofte by den Gouverneur Generaal ende Raden van India naar huys gezonden, ofte van onzen dienst ende Eed ontslagen werden; welke wederroepinge ende wedersendinge wy promptelyk ende gewilliglyk, zonder eenig murmureren ofte tegenspreeken, zullen naarkomen; ende ons voorts in alle noot, te Water ende te Lande, geen perykel ontzien; maar ons te dragen ende quyten, als vrome Soldaten ende Krygs luyden schuldig ende gehouden zyn te doen, zonder het zelve te laten, door vreeze van verlies van lyf ofte leven, ofte om eenigerhande oorzaken.

Zoo waarlyk helpe ons God Almachtig.

Aldus

Aldus gedaan en Gearresteerd ter Vergaderinge van de hoog gemelte Heeren Staten Generaal, in 's Gravenhagen den 8ste Maart 1658. Was geparapheert, *B. J. Mulert*, toe de *Leemcyle*, *vt.* Onderstond ter ordonnantie van dezelve. Geteekent *N. Ruysch*, zynde op het Spatium gedrukt, het Cachet derzelver Heeren Staten in Roode Wasche. (z)

BREEDEN-RAADS INSTRUCTIE,

Naar welke dezelve op alle Schepen van de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, in Vlote na Batavia gaande, ofte van daar wederomme keerende, als ook in de Oost-Indien binnens Lands varende, haar zullen reguleren, zoo lange dezelve in Vlote varen, ende zonder verletten van haar reyze by den andere zullen konnen blyven.

I.

De Persoonen uyt welke deze Raad geformeert zal werden, zullen wezen, als volgt: eerst alle de Koopluyden van de respective in Vlote varende schepen, alle de Schippers, alle de onder Koopluyden, alle de opper Stuurluyden: ende in alle zaaken den Krygshandel ende Soldaten concernerende, in plaats van de voorschreven onder Koopluyden en Stuurluyden, de Sargianten en Corporaals; ofte twee andere over dezelve Soldaten het operste gebied hebbende Officieren.

II.

(z) Aldus gedaan ende Gearresteert ter vergaderinge van de Hoog gemelte Heeren Staten Generaal, in 's Gravenhage den 3de September 1672. Was geparapheert *Jsb. van Veerssen*, *vt.* Onderstond ter ordonnantie van dezelve. Geteekent *H. Fagel*, zynde op 't Spatium gedrukt het Cachet van haar Hoog Mog. op een rooden Ouwel overdekt met een papiere ruyte.

II.

Ende zullen in ordre zitten, als volgt: eerst, als President, de Koopman van 't schip, wiens beurte wezen zal die maant te commanderen ende de vlagge te voeren; daar naar de Schipper van 't zelve schip; ten derden de Koopman van 't naastvolgende schip; ten vierden, de schipper; ende zoo voorts de Koopluyden ende Schippers van alle de schepen metten anderen in Vlote varende, door den anderen verdeelt. Naar deze zullen mede in dezelve ordre door malkanderen volgen, alle de onder Koopluyden ende opper Stuurluyden van de voorschreven schepen; ofte, de twee hoogste Officieren over de Soldaten, in Krygs zaaken, en die den Soldaten concerneren.

III.

De Commandeur, wiens beurte wezen zal te commanderen, ende de vlagge te voeren, zal in dezen Raad presideren, denzelven beroepen, ende aldaar alle zaaken voordragen; ende zoo wanneer ongelyk getal van Raaden in 't Collegie zyn, een stemme, maar, gelyk getal wezende, twee stemmen hebben.

IV.

Indien eenige verscheydenheyt in 't stemmen onder de voorschreven Raden voorviel, zullen de minste stemmen, zonder eenig tegenzeggen, de meeste volgen, ende in 't minste niet openbaren, dat zy van ander advys zyn geweest; dan zullen wel vermogen, datelyk in 't boek van de resolutie haar eygen advys te schryven, ofte doen schryven.

V.

By versterven van de Koopluyden, Schippers, Stuurluyden, ende andere Officieren; ofte dat eenige derzelver hun qualyk gouverneerden; zulks, dat de Breeden-Raad haar tot haar Officie onbekwaam oordeelde, zal by den Raad een ander Koopman, uyt de Koop-

Koopluyden, een Schipper, ofte Stuurman, uyt het volk van de schepen, gekoren, ende in zyn plaats gestelt werden.

V I.

't Voorschreven collegie zal in geen zaaken mogen besoigneren ofte besluyten, voor aleer in des afgestorvens, ofte afgezettens plaats eenen anderen is verkoren. Dan zoo iemant, door last ende bevel van den Commandeur ende dezen Raad, zoude mogen verzonden, ofte elders gebruykt werden; in zulken geval, zullen de voornoemde Commandeur, ende de resterende Raaden, met gelyke magt ende authoriteyt mogen besoigneren, besluyten, ende haar resolutie doen executeren, als ofte het getal van Raden vol ware geweest; mits malkanderen zoo veel te gemoet komende, als mogelyk is, ten eynde de stemmen niet en steeken, en voor al niet stekende blyven.

V I I.

Deze Raad zal geen gezag hebben in eenige andere zaaken, als die in deze Instructie vermaant zyn, 't en ware dezelve van de Commandeur, in eenige zaaken van importantie, daar toe, ofte om haar luyder advys mede te deelen, verzogt wierde, tot welk zy luyden haar dan gewillig zullen laten gebruyken.

V I I I.

Alle capitale ofte criminele zaaken in de respective schepen vallende, zullen by den Commandeur ende dezen Raad, mitsgaders den Raad van 't schip onder welk de misdadige sorteert, op 't schip van de Commandeur beklaagt ende gesententieert werden, alwaar de misdadige ook gebragt zal werden.

I X.

De Commandeur, in 't afnemen van der Stuurluyden gissinge ende coursen, zal niet vermogen daar op te disponeren, dan met resolutie van dezen Raad.

X.

Het aanzeylen van eenige Landen, Havenen, Reeden, ofte plaatzen, om ververzinge te bekomen, en water te halen, ofte om eenige zieken aan Land te brengen, als ook het scheyden van alle plaatzen, zal staan tot believen van den Commandeur en dezen Raad.

X I.

De rantzoenen ende ordre in kost en drank zullen staan tot dispositie van 't voornoemde collegie; doch alles in conformité van de lyste van de rantzoenen den Koopluyden van de respective schepen mede te geven; 't en ware de noot en gelegentheyt van zaaken anders vereyschte.

X I I.

Omme d'een den anderen, by noot, met volk, victualie, ammonitie van oorloge ende scheeps gereetschappen, ofte iets anders te adsisteren, zal staan tot discretie van dezen Raad.

X I I I.

Een iegelyk van dezen Raden zal gehouden wezen, op 't bevel van den Commandeur, hem te transporteren te Water ende te Lande, daar 't van noode wezen zal, omme de resolutie van dezen Raad te executeren, Justitie te helpen administreren, ende alle andere zaaken te effectueren.

X I V.

Het naarkomen, ende effectueren van de commissie, ofte patenten van zyn Hoogheyt, zal staan tot dispositie van dezen Raad, ofte collegie, 't en ware de tyt ofte gelegentheyt zulks niet toeliet: in zulken geval zal 't zelve staan tot dispositie van den particulieren Raad.

XV.

XV.

Alle zaaken in 't voornoemde collegie gearresteert, zullen in zoo veel resolutie boeken, als schepen by den anderen zyn, geregistreert, en by den voornoemden Raad onderteekent werden. Van welke resolutie boeken het eene by den Commandeur, en het andere by de Koopluyden van de andere schepen zal bewaart werden; zonder van dezelve eenige copie over te geven.

XVI.

De voornoemde Raden zullen gehouden zyn, secreet te houden, alle 't gene hun lieden by den Commandeur belast wert.

XVII.

De Commandeur ende de voorschreven Raad zullen zorge dragen, dat voor niemant eenige eerschoten werden gedaan, (*aa*) ofte immers zoo weinig, als het doenlyk is; nochte ook eenige schoten als men dooden buyten boort zal zetten; ofte zoo zulks gedaan werde, dat het niet meer als met een steenstuk zal geschieden, en dat zonder scherp.

XVIII.

Zoo wanneer eenige Nederlandsche schepen, persoonen, ofte goederen, beoosten de Cape de Bonne Esperance zullen werden bejegent, niet aangaande deze Geoctroyeerde Compagnie, nochte in den dienst derzelver uytgevaren, met dezelve zal men procederen by aanhalinge, inventarisatie, ende confiscatie derzelver; naar vermogen den inhouden van de bestellinge van zyn Hoogheyt, ende de Placaten van de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal daar jegens geemaneert.

XIX.

(*aa*) Op pœne in den Artikulbrief begrepen.

XIX.

Zoo wanneer de schepen van eenige Vlote uyt deze Landen gaande, ofte een deel derzelver, zullen komen by den Gouverneur Generaal in de Oost-Indien, ofte die in zyn plaats zoude mogen gestelt zyn; ofte by eenige Vlote van schepen uyt Oost-Indien komende, ofte daar te Lande varende; in zulken gevalle zullen de Commandeur ende Raad derzelver schepen, uyt het Vaderland komende, haar in alles reguleren, naar de ordre, die zy van dezelve zullen ontfangen, haar alle gelegentheyd dezer Landen te verstaan geven, ende communiceren de Instructien ende bevelen, die zy van de Bewinthebbers hebben ontfangen, omme by hun lieden daar op gelet te werden, in 't resolveren op den naarderen last ende ordre, die zy deze schepen ten dienste van de Compagnie zouden mogen geven, naar dat de gelegentheyt van zaaken in de Oost-Indische quartieren als dan zoude mogen vereyschen.

XX.

De schepen naar Oost-Indien gaande, ende wederomme van daar naar deze Landen keerende, zullen voor al wel toezien, dat zy geen Europische havenen aandoen ofte inloopen, 't en ware door hooge noot.

XXI.

De Krankebesoekers, ofte Siekentroosters, zal men op 't stuk van haar Officie niet meerder bevelen, als haar Kerkelyke dienst mede brengt, naar welke zy luyden hun zullen reguleren; ende voor al zorge dragen, dat zy lieden met onderlinge disputen, geen onlust en questie onder het volk causeren.

XXII.

Alle Commandeurs ende Raden in den Breeden-Raad zullen, voor den aanvang van de eerste vergaderinge,

doen

doen dezen naarvolgenden Eed, ende denzelven met haar lieder namen ofte merken onderteekenen:

Wy ondergeschreven beloven en zweeren den inhoud van de bovengezeyde Instructie, naar ons vermogen getrouwelyk in alle poincten naar te komen, in alle civile en criminele zaaken die ons mochten voorvallen, een ieder naar ons beste kennisse ende wetenschap, zonder eenig faveur, gunste, ofte dissimulatie, goet regt ende Justitie te administreren; dat wy ook in dit Collegie onder den anderen, ende met allen anderen in den dienst van de Compagnie wezende, goede eenigheyt, vriendschap ende correspondentie zullen houden; ende voorts op de regeringe van het volk, zoo van onze respective schepen, als ook op de schepen, vivres, ende ingelade goederen, ende op de regeringe ende directie van de geheele Vlote, zoo lange de schepen by den anderen zullen wezen, behoorelyke toesicht zullen nemen, en alle zodanige goede ordre helpen stellen, als eenigzins mogelyke zal wezen; ende ons in alles quyten, als goede Raden, ten besten van de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, gehouden zyn, ende behooren te doen.

Zoo waarlyk helpe ons God Almachtig.

XXIII.

De Commandeurs zullen verzorgen, dat de name des Heeren voor den aanvank aller vergaderingen, ende aleer eenige zaken by der hand nemen, ofte te verhandelen, met aandagt mag aangeroepen, ende om zynen zegen gebeden werden, ten welken eynde de gedrukte Formulieren van gebeden, alle schepen mede gegeven werden.

Aldus gedaan, geordonneert, ende gearresteert, ter vergaderinge van de Zeventiene, representerende de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, den September 1649, en in

Hh 5 den

den naam derzelve onderteekent, binnen Amstel-dam, N. N.

Als Bewindhebberen.

Op huyden den
hebben de ondergeschreven Raads-perzoonen aan handen van den Commandeur, N. N.
ende den voornoemden Commandeur aan handen van dezelve Raads-persoonen, gedaan den hier voorstaanden Eed; ende in oirkonde van dien, deze acte met haar lieder respective namen, ofte merken onderteekent.

SCHEEPS-RAADTS INSTRUCTIE,

Naar welke de particuliere ofte dagelyksche Raadt van elk Schip, in 't administreren van de Iustitie, zoo wel in civile als crimineele, ende in alle andere zaaken, sich zal hebben te reguleren; 't en ware by den Gouverneur Generaal, ende zynen Raadt, eenige veranderinge in dezen gemaakt, ofte eenige nieuwe ordre gestelt werde, de welke als deze onderhouden ende naargekomen zal werden.

I.

Het collegie van dezen Raadt zal bestaan in vyf perzoonen; namentlyk, den Koopman, den Schipper, den Onder Koopman, den Opper-Stuurman, ende Hoogh-Bootsman.

II.

In dit collegie zal de Koopman den continuelen *President* zyn, de vergaderinge van den Raadt beroepen, ende, by gelykheyt van stemmen twee stemmen hebben.

III.

De Commandeur zal vermogen op d'andre Schepen van

van zyn vlote, in 't voorschreve collegie te compareren, ende aldaar het voorsitten ende voorstemmen hebben; wel verstaande dat de Commandeur van de schepen in vlote gaande, zoo lange de zelve by een zullen zyn, wezen zal den Koopman van 't schip, wiens beurte zal zyn, de vlagge te voeren, volgens den Seynbriev.

I V.

Alle civile misbruyken ende overtredingen zullen by den voorschreven Raadt bericht ende gesententieert werden; uytgezondert 't gene by den President en twee van 't collegie crimineel ofte capitaal geacht zal werden, 't welk by den voornoemden Commandeur en den Breeden-Raadt, op het Schip van den Commandeur, zal bericht werden; mits dat de executie geschieden zal op het schip van den misdadigen; ofte op alzulke plaatzen als de Commandeur ende Breeden-Raadt zal ordonneren.

V.

In alle civile ende kleyne overtredingen, in welke dit collegie moet sententieren, zal de Provoost eerst aanklager ende eysscher zyn, naa dat hy sich op het delict behoorlyk geinformeert zal hebben.

V I.

Alle aanklachten, sententien ende executien zullen by een van de Assistenten pertinentelyk registreert, ende by twee van 't voornoemde collegie onderteekent werden.

V I I.

De Koopman ofte Schipper zal gehouden wezen, daags voor dat zy meenen recht te plegen, met zyn schip dicht by den Commandeur te houden, ende de vlagge aan den Cralyn by de marse op te haalen, ende een geheel uure te laten wayen; op dat de Commandeur mag weten, dat men des volgenden daags recht doen

doen zal, ten eynde hy sich zelfs, ofte iemant van zynen Raadt, door zyn bevel, op den voorschreven rechtdagh late vinden; ende by aldien de Commandeur, ofte iemant van zyne voornoemde Raaden, voor middag niet en quame, zal 't collegie met de zaaken voortvaren, ende reght doen: ende zoo de misdaat crimineel is (als voren verhaalt) zullen gehouden wezen terstont, na 't voorschreve collegie gescheyden is, het bovengeschreven teyken andermaal te doen; op dat de Commandeur wete, dat het feyt crimineel geoordeelt wort, ende voorts daer op behoorlyke ordre stellen mag.

VIII.

By versterven van de Koopman, Schipper ofte andere Officieren; ofte dat iemant sich qualyk droege, ofte gouverneerde; zal by de Commandeur ofte Breeden-Raadt, een ander in de plaatze gestelt werden.

IX.

Ende by aldien de Schippers ende Stuurlieden in haar courssen ende gisingen mogten discorderen, zullen gehouden zyn den Commandeur ofte Koopman 't zelve te verwittigen; op dat door hem daar op gelet en goede ordre gestelt mag werden.

X.

De Koopman zal niet vermogen, zonder advys van den Schipper, nochte de Schipper, zonder advys van den Koopman, iemant in de boeyen te stellen. Nochte zal eenig Soldaat, zonder last ende advys van de Capiteyn, ofte die in desselfs plaats over de Soldaten het opperste gebiedt heeft, in apprehentie gestelt mogen werden: blyvende niet te min d'authoriteyt van de Commandeur in haar geheel, omme, als voor dezen, ook zonder iemants advys, eenig delinquant in de boeyen te mogen doen sluyten.

XI.

Die in deze Raadt eenige stemmen hebben, zullen ge-

gehouden wezen, ter eerster vergaderinge van de zelve Raadt, aan handen van den Koopman te doen dezen naervolgenden Eedt, ende de zelve met haarlieder namen ofte merk onderteykenen:

Wy ondergeschreven beloven ende zweeren, dat wy den inhoudt van de bovengeschreven Instructie, naar ons vermogen, getrouwelyk in alle poincten naarkomen, in alle civile en criminele zaaken dewelke voorvallen mochten, een ieder naar onze beste kennisse ende wetenschap, zonder eenig faveur, gunste, ofte dissimulatie, goet recht en Justitie administreren, onder malkanderen, en met allen anderen in den dienst van de Compagnie wezende, goede eenigheyt, vriendtschap, ende correspondentie houden, en voorts op de regeeringe van het volk, zoo van onze respective schepen, als ook op de schepen, vivres ende ingeladen goederen, mitsgaders op de regeringe ende directie van de geheele vlote, waar mede wy in compagnie zullen komen te vaeren, ende zoo lange de schepen by den anderen zullen wezen, behoorlyke toesicht nemen, ende alle zoodanige ordre zullen helpen stellen, als eenigsins mogelyk zal wesen; ende voorts ons in alles te quyten, als goede Raden, ten besten van de vereenigde Oost-Indische Compagnie, gehouden zyn, ende behooren te doen.

Zoo waarlyk moet ons Godt Almachtigh helpen.

XII.

Deze Raadt zal niet gehouden, nochte eenige zaaken in dezelve verhandelt mogen werden, 't en zy de name Godts alvoren aangeroepen, ende de gewoonelyke gebeden gedaan zullen zyn, ten welken eynde de gedrukte formulieren op alle schepen werden mede gegeven.

XIII.

Alle Krygs-zaaken, ofte de Soldaten aangaande, zullen by den Krygs-Raadt, te weten, by den Koopman

man, Schipper, Sargeant, Corporaal ende Lans-passaat gededicceert ende verhandelt werden.

Aldus gedaan, geordonneert, ende gearresteert, ter vergaderinge van de Seventienen, representeerende de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, binnen Amsteldam, den September 1649. en in de Naam derzelve ondertekent.

N. N.

Als Bewindhebberen.

Op huyden den
hebben de ondergeschreven Raadts-perzoonen aan handen van den Koopman N. N:
ende den zelven Koopman reciproquelyk aan handen van de andere Raadts-perzoonen, gedaan den hier voorstaanden Eedt; ende in oirkonde van dien, deze acte met haar respective namen, ofte merken onderteekent.

INSTRUCTIE

voor de

KOOPLUYDEN,

Die hun in den dienst van de Nederlantsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie begeven hebben.

I.

In den eersten, zullen alle Koopluyden haar reguleren naa d'Instructie, zoo voor den Breeden ende particulieren Scheeps-Raadt, als ook op het stuk van de Iustitie gemaakt, midtsgaders den Seyn-Rantzoen-ende generalen Artykel-Briev, de welke zy nevens deze Instructie dikwils rezumeeren, ende den voornoemden Artykel-Briev de gemeene Bootsgezellen, Soldaten, ende anderen onder haar gebiedt staande, ten minsten eens ter maant ofte zes weken voorlezen zullen; op dat een yder van dezelve goede kennisse

nisse hebbe, ende zich naar den inhoudt van dien punctuelyk reguleren mag.

I I.

Zullen ook zorge dragen ende ordre stellen, dat het broodt, vleys, ende andere spyze, ofte goederen, dewelke door ouderdom, ofte eenige vochtigheyt zouden konnen bederven, ter plaatzen daar men gelegentheyt mochte hebben, verlucht, herzouten, ofte herpekelt, gedroogt, ende wederom tot een versche lucht ende smaak gebracht werden.

I I I.

Insgelyks; dat door den Hoogboots ende Schiemans de schepen, naar huys komende, wel gestuwt ende geladen mogen werden; op dat de kostelyke schepen, tot grooten interest van de Compagnie, niet wanladen naar 't Vaderlant keeren; ten welken eynde zy, tusschen de scheerhouten, ende aan 't boort zullen doen maken gaten, om de stort-goederen daar door bequamelyk in te storten, ende de Schepen wel te vol-laden.

I V.

Alzoo de peper, noten, ende giroffel-nagelen veeltyts, vermidts de langdurigheyt van de reyze, in de schepen heet worden, ende broeyen, zullen de Koopluyden wel letten, dat onder dezelve geen andere koopmanschappen ofte goederen, om het nootwendig verderf der zelver te verhoeden, maar de voornoemde drie specien elks in een ruym apart, geladen werden; op pene van de schade mede te verhalen aan die Koopluyden, in welker schepen bevonden zal werden contrarie deze ordre gedaan te wezen.

V.

Ende, op datmen weten mag, by wiens schult zoodanige schade toegekomen is, zullen alle Schippers gehouden wezen van hare ingenomen ladinge cognossementen te teekenen, daar inne verklaren, hoe

hoe alle de zelve goederen geladen zyn, in hoe veel ruymen, ende wat elk ruym is inhoudende, daar mede haar de Schippers zullen moogen ontschuldigen, ende zullen alle Koopluyden, eenige goederen afscheepende, gehouden wezen de Schippers zoodanige cognossementen af te vorderen, en nevens haar brieven by verscheyde schepen over te zenden.

V I.

De Koopluyden zullen, yder in zyn quartier ofte comptoir, neerstelyk letten op den inkoop van de goederen waar toe zy ordre hebben, achtervolgende de memorien, monsters, ende instructien, tot inkoop van de zelve haar mede gegeven; midtsgaders, aangaande het houden van de scheeps ende logie boeken, haar reguleren naa de particuliere gedrukte instructien daar van gemaakt; op de penen daar toe staande.

V I I.

Zullen voorts ook alle Kooplieden, Onder-Kooplieden, ende Adsistenten, op de Comptoiren van de Compagnie eenige administratie hebbende, van elke soorten van Koopmanschappen bezondere reekeninge houden; van elke partye die zy lieden verhandelen, inkoopen, verkoopen, ontfangen, leveren, ende vermangelen, een post apart op hare Journalen maken; zonder in een post te begrypen verscheide debiteuren of crediteuren; maar elks een rekeninge apart op haar groot-boeken geven, met perfecte aanwyzinge van elks contra partye.

V I I I.

Zullen ook in haare Journaal-boeken in yder post wel perfectelyk specificeren, ende in 't lange stellen, de qualiteyt, quantiteyt, gewichte, mate, ende pryze van yder Koopmanschap, met uytdrukinge van de namen der perzoonen, daar zy mede handelen; stellende de munte van de plaatzen daar zy leggen ofte handelen, binnen de linie, ende buyten de linie, dezelve

op

op haren groot-boek uyttrekkende in guldens, stuyvers en penningen, naar de munte van deze landen de zelve reducerende.

I X.

Zoo wanneer eenige Koopluyden hare boeken meenen te sluyten, zullen zy achter in haren ouden grootboek maken een rekeninge van balance, op welke zy de sloten van alle hare reekeningen zullen brengen, zoo in debet als in credit, naa dat de voorschreven reekeningen op 't zelve groot-boek bevonden zullen werden.

X.

En dan voorts vervolgens nieuwe boeken daar van maken, stellende in haren nieuwen Journaal alle de partyen van hare ballance, ende op nieuws inschryven de debiteurs van het afgeleyde groot-boek in de debet; ende de crediteurs in credit, wel uytdrukkende in 't lange de quantiteyt, qualiteyt, als voren verhaalt is; op dat in 't overdragen elke partye in 't groot-boek wederom zyn eygen reekeninge mag hebben als voren, ende dat men van den beginne van hare administratie, tot op het slot van de leste rekeninge, mag zien wat zy, gedurende haren tyt, al hebben verhandelt, ende offe zy ook alles verantwoorden als naar behooren.

X I.

Zullen mede in hare boeken van de huyskosten, montkosten, schenkagien, ende andere kosten, van elks apart rekeninge houden; zonder de zelve in de rekeninge van winninge ende verlies te smoren; op dat men t'allen tyden lichtelyk ende bequamelyk daar uyt mag weten, wat, ende hoe veel yder partye jaarlyks komt te bedragen.

X I I.

Alle Koopluyden, Onder-Koopluyden, en Adsistenten, in het generaal, zullen een schriftelyk memorieboek

boek ofte Journaal houden ter plaatze haarder residentie, omme daarinne te annoteren het notabelste aldaar te lande binnen haren tyt passerende, byzonder daarinne stellende 't gene waar aan de Compagnie gelegen is, omme hier te lande komende, aan de Bewinthebberen over te leveren.

XIII.

Zullen ordre stellen ende goede toezicht nemen op de medegegeven vivres, ende victualie, dat de zelve niet alleenlyk wel bewaart, maar ook naar behooren geschaft ende geoorboirt mogen werden, in conformité van den rantzoen-briev, ende lyste van de vivres, op pene daar inne gestelt.

XIV.

Zullen ook de voornoemde Koopluyden bezorgen, dat van de gantsche reyze, van den cours die der gehouden, ende van het gene op de reyze gepasseert is, pertinente Journalen gehouden ende gemaakt mogen werden, ende dat de zelve met d'eerste schepen nevens de resolutie ende sententien overgezonden werden, latende altyt een copye ofte dubbelt op Batavia; ende bezorgende, dat alle kaarten, boeken, brieven, ende teykeningen aan de Bewinthebbers mogen overgezonden, ende ter hant gestelt werden, volgens den Artykel-Briev.

XV.

Alle Koopluyden zullen van de Bewinthebberen ontfangen de cargé ende contante penningen in hare schepen geladen, daar van zy luyden t'allen tyden goede rekeninge, bewys ende reliqua moeten doen.

XVI.

De Koopluyden zullen, ter vergaderinge van de Bewinthebberen, t'haarder wederkomste raport doen van haare reyze, ende van alle 't gene zy luyden, gedurende de zelve reyze, gesien ende geobzerveert hebben tot dienst, schade, ofte bate van de Compag-

pag-

pagnie dienende; waar van de Koopluyden ook, al-eer hare maantgelden t'ontfangen, een schriftelyk discours, raport ende remonstrantie zullen overleveren, in de zelve (zoo veel doenlyk) obzerverende d'ordre ende aanwyzinge, volgens de memorie op het stellen van de discoursen daar van gemaakt.

XVII.

Zullen niet alleenlyk de Predikanten ende Siekentroosters in alle behoorlyke respect houden, maar ook zorge dragen dat zy by anderen niet en werden veragt, bespot, geinjurieert, ofte in haar bedieninge eenigzins belet ofte verhindert; in conformité van den Artikulbrief, ende voorts ook goede ordre stellen, dat de dagelyksche gebeden des morgens ende des avonts, ende andere Christelyke oeffeningen op de Zondagen, ende als 't gelegen komt in de weeke, geobserveert, ende gedaan mogen werden: zonder tusschen de Predikanten, veel min tusschen 't gemeene volk, eenige disputen in 't stuk van de Religie toe te laten.

XVIII.

By aldien de Koopluyden, Schippers, ofte andere Scheeps ofte Krygs Overheden eenige occasie gegeven werd by de Predikanten ofte Siekentroosters, omme dezelve daar over te berispen ofte bestraffen, zullen 't zelve met alle discretie apart, ende niet in presentie van 't gemeene volk doen, omme haar lieder ampt ende persoonen in geen kleynachtinge te brengen; 't en ware zy luyden eenige zodanige openbare ende alle den volken bekende delicten ('t welk God verhoede) hadden begaan, daar over sententie, ende exemplare straffe zoude moeten gedecerneert werden; in welken gevalle, als ook in alle andere zaaken, tegen dezelve Predikanten, ende Siekentroosters, niet anders, nogte by geen andere Rechters ofte manieren, dan tegens de Koopluyden, Schippers, en de andere Officieren, zal gedaan nogte geprocedeert mogen werden.

XIX.

Alle Koopluyden, zoo wel als de Schippers, Adsistenten, ende andere Officieren en dienaars van de Compagnie, wert expresselyk verboden aan iemant anders, dan aan de Bewinthebberen, van den stant, staat, ende gelegentheyt in de Oost-Indien, eenige Brieven te schryven.

XX.

Ten welken eynde alle brieven, in conformité van den Artikulbrief, aan de Bewinthebberen eerst overgelevert, ende by hun lieden zulks goet vindende, geopent ende gevisiteert zullen werden.

XXI.

De naargelatene schriften ende papieren van de Predikanten ende Siekentroosters zullen t'haren overlyden geinventariseert, bezegelt, ende besloten, aan de Compagnie overgezonden worden.

XXII.

Alle Koopluyden zullen gehouden wezen, zoo wel aan de Compagnie, als aan den Gouverneur Generaal ende Raden van India, over te schryven den staat van haar Comptoir, byzonder den Handel ende Negotie betreffende: ende zullen de voornoemde haare brieven, door den Gouverneur Generaal ende Raden van India geopent, herwaarts overgezonden werden.

XXIII.

De Koopluyden ende Schippers zullen verzorgen, dat aan het volk op de schepen varende, gedistribueert werden de Boeken haar mede gegeven, omme tot stichtinge te gebruyken; te weten aan yder bak een Testament, (bb) een ruste des gemoets, een troost der

(bb) Een Psalmboek of zodanige andere Boeken als daar zoude mogen zyn, ende zoo verre dezelve zullen kunnen strekken.

der conscientie, een Spaansche tiranny, ofte andere, zoo die zyn, ende zoo verre dezelve zullen konnen strekken; ende zullen alle overige boeken in India laten, omme op de Comptoiren ende Forten gebruykt te werden.

XXIV.

Zullen mede verzorgen, ende neerstelyk letten, dat alle de amen ende half amen olie, die in haare respective schepen werden geladen, zoo tot haar provisie, als mede omme in India overgelevert te werden, in 't scheeps ruym in de bovenste lagen voor de hant gestouwt werden, omme dezelve altemaal, wanneer de schepen zullen gekomen zyn omtrent de Canarische ofte Cabo Verdsche Eylanden, ofte eerder gelegentheyt, boven te halen, tappende daar af zoo veel datze wan blyven, alzoo de Olievaten niet vol gehouden mogen werden; waar na de hoepen van de fustagie, met zout water ende zant wel gevreven zynde, vast aangedreven moeten werden, omme de overgroote schade ende leccagie van de Olie te voorkomen, dewelke in de hitte uytdeyt, en derhalven wel bewaart moet werden. (*cc*)

Aldus

(*cc*) Is met het bygaande XXV. Artikul vermeerdert: By aldien de schepen in haare reyse zoude mogen komen aan te doen, 't zy 't Eiland Annabon, de Caap Lapo Gonsalves, en daar omtrent gelegen Landen, of ook wel eenige andere Landen daar de Farinha ofte Mandioca-Wortel is vallende, zullen de Schippers, of Koopluyden goede partye planten daar van in Kassen, ofte Balien, wel van den andere gesepareert en verzorgt, hebben mede te neemen, en die aan de Cabo de Bonne Esperance overleeveren, om aldaar te werden voortgeplant. Van gelyke zoo 't gebeurde dat ze Cabo Verde ofte andere plaatsen Slaaven uytleverende, door noot kwamen aan te doen, zullen 10, 12, ofte meer, na gelegentheyt en groote van schepen, ten redelyken pryzen bekomelyk zynde, hebben in te koopen, en die aan de Cabo de Bonne Esperance over te geven, verstaande aan Cabo Verde, ofte andere plaatsen onder de West-Indische Compagnie deezer Landen behoorende, van die van de gemelde Compagnie aldaar.

Aldus gedaan, geordonneert ende gearresteert ter vergaderinge van de Zeventiene, representerende de Generale Nederlantsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, binnen

MEMORIE

Voor de

KOOPLUYDEN,

En andere Officieren; waar op zy, in 't stellen van haar Raporten, zullen hebben te letten, omme de Heeren Bewinthebberen, haar Meesters, van alles punctuelyk te onderrichten;

Bestaande in zes principale Hooft poincten.

1 Eerst: de gelegentheyt ende situatie van de Plaatsen daar zy geweest zyn ten dienst van de Compagnie.
2 Ten anderen: de Politie en Regeringe derzelver.
3 Ten derden: den Handel ende principale Neeringe aldaar.
4 Ten vierden: de vruchten van de Landen.
5 Ten vyfden: onzer Vyanden magt, gelegentheyt ende correspondentie in dezelve plaatzen.
6 Ten zesten: de magt, gelegentheyt ende correspondentie van de Compagnie in dezelve plaatzen.

In het Deduceren van 't eerste Poinct zal dienen gelet, ofte in een Caart afgeteekent, ofte ten minsten particulierlyk aangewesen.

1 De Grootheyt van de Landen, Steden, Dorpen, &c.
2 Figure, 't zy rond, vierkant, ofte anders.
3 De Polus hoogte.
4 De Rivieren, en haare diepte, wydte, cours ofte loop ten Oosten, Westen, Zuyden ofte Noorden; ook hoe verre die Landwaart in met schepen, en klyn Vaartuyg bevaren konnen worden, en welke Steden op dezelve leggen.

5 Wat

5 Wat Havenen en Reeden daar zyn, hoedanig haare ſtrekking, gelegentheyt, gronden, diepte; en ook hoe naar de ſchepen aan 't Land konnen komen.

6 Hoe veel Steden ende Dorpen daar zyn, hoe naar ofte verre van de Zee, van de Rivieren, en ook van den anderen gelegen.

7 Hoe Volkryk het Land, Steden en Dorpen zyn, van Mans, Vrouwen en Kinderen.

8 Ofte het Land is vlak, heuvelig, ofte bergagtig.

9 Den Aard van de Grond van 't Land, of die is kley, zant, ſteen, veen, hey, ofte anders.

In 't beſchryven van dit tweede, ſtaat te letten, eerſt, op de Wereltlyke Overheyt.

1 Ofte het Land by een Koning, door den Adel, ofte by de Gemeente geregeert werd.

2 Wat magt, ſtaat ende ſuite de Koning heeft.

3 Wat, ende hoe veel Krygsvolk.

4 Wat Forten, Palayſen, ende Sterkten, ende hoedanig dezelve zyn, en met hoe veel Krygsvolk bezet.

5 Wat inkomſten, ende middelen.

6 Wat Vyanden, ende Oorloge, ende waarom hy de Oorloge voert.

7 Hoe hy tot d'onze en tot andere Natien genegen is.

8 Hoe ende by wien de Juſtitie in civile zaaken word bedient.

9 Hoe ende by wien in criminele zaaken; ende wat deliĉten daar meeſt geſtraft werden.

10 Wat haar voornaamſte wapenen zyn in den Oorloge.

Ten anderen, op de Geeſtelyke Overheyt.

1 Voor eerſt, wat Religie en Godsdienſt aldaar is.

2 Wat, hoe veel, ende hoedanige Kerken.

3 Wat middelen en inkomen dezelve hebben.

4 Wat Prieſters, ende onder wien zy zyn.

5 Hoe zy hun tegens ons dragen in 't ſtuk van de Religie.

6 Wat haar principaale ceremonien zyn in den Godsdienst, in de Dooden, in de Houwelyken, ende andere principale zaaken.

7 Wat zy van de Christen Religie houden, ende hoe zy daar toe, ofte tegens gezint zyn.

Ten derden, op de Oeconomie ofte Huysregeringe, die by den Adel, en by particuliere gehouden werd.

1 Wat Huyzen ende Huysraad d'Inwoonders hebben.

2 Wat haar kleedinge en principaal cieraat is.

3 Wat Spyze ende Drank.

4 Wat fatsoen van Volk, zoo Mans als Vrouwen daar zyn.

5 Hoe zy den Echten staat houden.

6 Hoe zy haar Kinderen opvoeden: inzonderheyt die gene, die van ons Volk ofte andere Christenen geprocreert werden.

7 Wat coustumen aldaar zyn in de Succeffien.

8 Hoe en hoe sterk zy haar doen dienen, van Mans, Vrouwen, vrye ofte slaven.

9 Item: van wat Aard, ende conditie, wreed ofte vrindelyk, trouw ofte ontrouw.

Op het derde Poinct, te annoteren.

1 Wat handel aldaar ommegaat, ende hoedanige waren daar vallen, en welke uyt andere Landen daar gebragt worden.

2 De prys van de Waren, zoo wel van die daar vallen, als van de gene, die men uyt andere Landen daar brengt.

3 Wat zoorten van Neerlandsche waren daar ten meesten dienst van de Compagnie gebragt zouden konnen werden.

4 Wat profyten op die Koopmanschappen vallen, ende welke waren meest rendeeren.

5 In zomme, wat handel en traffique aldaar de beste is.

6 Wat Ambachten, ende principale Neeringen daar te Lande zyn.

7 Wat

7 Wat scheepsvaart daar is, ende hoe veel schepen, ook van wat zoorte.

Op het vierde; te beschryven,

1 Wat Vruchten aldaar te Lande wassen, zoo van Geboomte, Zaat, Tarruw, Ryst, als andere.
2 Ofte het Land bequaam zoude wezen tot Europise Vruchten.
3 Wat zoorte van Vee ofte Beestiaal daar is.
4 Of men aldaar wel Beestiaal van deze, ofte van andere Landen zoude konnen planten.
5 Wat lyftochten voor Menschen ende Beesten, ook hoe dier ofte goeden koop.
6 Wat Hout ende andere Materialen daar vallen, tot bouwinge van huyzen, schepen, &c.
7 Of daar wetenschap is, om Kolen, Kalk, Steen, Buspoeder, Pik, Teer., Touwen, ofte diergelyke Materialen, te maaken, zoo tot bouwing van Huyzen, Forten, Schepen, als toerusting derzelve.

Op het vyfde; aan te teekenen.

1 't Getal en forme van de Forten en Sterkten onzer Vyanden aldaar.
2 Hoe veel Geschuts, ende Volk daar op is.
3 Haare Regeeringe.
4 Macht en Correspondentie,
5 Als ook den Handel van onze Vyanden in dezelve Landen.

Op 't zeste; particulierlyk aan te wyzen,

1 't Getal, forme, ende sterkte van onze Forten.
2 Hoe veel Geschuts, ende Volk daar op is.
3 Wat Ammonitie van Oorloge ende andere Provisie, als ook van de Vivres,
4 Hoe veel Volks, ende wat Ammonitie, Vivres, Schepen, Jachten, ende anderzins daar van noode zoude wezen, om zoo wel tegens d'Inlanders, als tegens de Vyanden, verzeekert te zyn.
5 Ende voorts alles, dat aldaar tot nut, dienst en voordeel van de Compagnie mag geremarqueert werden.

Aldus gedaan, geordonneert, ende gearresteert, ter vergaderinge van de Zeventiene, representerende de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, den September 1649, en in den naam derzelve onderteekent, binnen Amsteldam, N. N.

Als Bewinthebberen.

INSTRUCTIE
voor de
SCHIPPERS,

In den dienst van de Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie na Oost-Indien varende.

I.

Alle Schippers zullen haar reguleren naa de Instructie van den Breeden en particulieren Scheeps-Raad, mitsgaders den Seyn-Randzoen en generalen Artykelbriev, die zy nevens deze Instructie dikwils zullen rezumeren, en den voornoemden Artykelbriev den gemeenen Boots-gezellen, Soldaten, ende andere onder haar gebiedt staande, ten minsten eens ter maant, ofte alle zes weeken, voorlezen; op dat een yder daar van goede kennisse hebben, en hem naar den inhoudt van dien punctuelyk mag reguleren.

II.

Zullen mede zorge dragen, ende ordre stellen, dat het broot, vleys, ende andere spyzen ofte goederen, die door ouderdom, ofte eenige vochtigheyt konnen bederven, ter plaatze daarmen gelegentheyt zal hebben, verlucht, herzouten, ofte herpeekelt, gedroogt, ende wederom tot een versche lucht ende smaak gebragt mogen werden.

III.

Dat de Hoogboots- ende Schie-mans daar toe gehou-

houden werden, dat de schepen naar huys komende, wel gestouwt, ende geladen mogen werden; op dat de kostelyke schepen, tot grooten intrest vande Compagnie, niet wanladen naar 't Vaderlandt keeren: ten welken eynde zylieden tusschen de scheerhouten, ende aan 't boort, gaten zullen doen maaken, om de stortgoederen daar door bequamelyker in te storten, ende de schepen wel vol te laden.

I V.

Alzoo de peper, noten, ende nagelen, vermits de langduurigheyt van de reyze, in de schepen veeltyts heet werden, ende broeyen, zullen de Schippers wel letten, dat daarinne tusschen, ofte onder, geenerhande koopmanschappen ofte goederen werden geladen, omme het nootwendig verderf der zelver te verhoeden; maar dat de voornoemde drie specien, elks in een ruym apart, geladen werden; op pene, van de schade aan die Schippers mede te verhalen, die bevonden zullen werden contrarie deze ordre gedaan te hebben.

V.

Ende, op dat men weten mag, by wiens schult zoodanige schade toegekomen is, zullen alle Schippers gehouden wezen van haar ingenomen ladinge Cognossementen te teekenen, daar in verklarende, hoe alle de zelve goederen geladen zyn, in hoe veel ruymen, ende wat elk ruym is inhoudende; daar mede haar de Schippers zullen mogen ontschuldigen. Ende zullen alle Koopluyden, eenige goederen afschepende, gehouden wezen de Schippers zoodanige Cognossementen af te vorderen, ende nevens haar brieven, by verscheyden Schepen, over te zenden.

V I.

Aangaande de fardelen, pakken, ende andere stukgoederen, die in kisten, pakken, fardelen, ofte balen zyn, zullen de zelve op den anderen tegens de ruymen van de speceryen, zoo veel doenlyk, gestouwt werden.

VII.

VII.

Zorge dragende, dat de kostelyke waren, als zyde, zyde-laakenen, indigo, ende diergelyke, zoo naar in de middelste lagen geladen mogen werden, als doenlyk zal wezen, omme van onderen niet beschadigt, ende van boven door de lekagie niet verdorven te werden.

VIII.

De tyt ofte plaatze van verversinge zal staan tot dispositie van den Breeden ofte dagelykschen Raad; en zullen geen boots, zonder des Koopmans consent ende kennisse, van 't boort aan het landt mogen varen; alles conform den Artykelbriev.

IX.

De Schippers zullen bezorgen, dat, tot verhoedinge ende ontdekkinge van alle conspiratien, de ronden in de respective schepen, naa luydt den Artykelbriev, mogen gedaan werden.

X.

Geen goederen, pakken, ofte balen, zullen gelost, geopent, ofte ook eenige timmeringe aan de schepen, zonder des Koopmans consent ende kennisse, gedaan mogen werden, als breeder in den voornoemden Artykelbriev.

XI.

Zullen ordre stellen, ende goede toezicht nemen op de medegegeven vivres, ende victualien, dat de zelve niet alleenelyk wel bewaart, maar ook naa behooren geschaft ende gebruikt werden, in conformite van den Randzoenbriev, ende lyste van de vivres; op pene daar in gestelt.

XII.

Item: dat het kruyt alle veertien dagen (ten langsten

ſten genomen) omgekeert, ende geen ſchoten zonder ordre gedaan werden. (*dd*)

XIII.

In 't ſtellen van den cours, zoo van deze landen naar de linie, omme in de bocht niet te vervallen, als van de Kaap, om ſpoedig op Batavia te komen, zullen de Schippers, ende Stuurluyden zorge dragen, dat d'Inſtructie dien aangaande by den Seynbriev geſtelt, gevolgt, ende naargekomen werde.

XIV.

De Schepen in de Ooſt-Indien, ofte onderwegen, 't zy in de uyt-ofte weder-reyze, met den anderen varende, zullen de Koopluyden van de zelve ſchepen altydts beurt om beurt commanderen, ende de vlagge voeren, in conformite van den Seynbriev: 't en zy over de vlote, op de uyt-reyze by de Bewinthebberen, ofte op de wederomreyze, by den Gouverneur ende Raden van India, eenen expreſſen Commandeur geſtelt is.

XV.

De Commandeur zal altyt in den Breeden-Raad preſideren; ende by gelykheyt van ſtemmen, twee ſtemmen hebben; mitsgaders den zelven Raad doen vergaderen ende by-een-roepen.

XVI.

De Schippers zullen, op haar wederkomſte, ter vergaderinge van de Bewinthebberen, rapport doen van hare reyze, ende van allen 't gene zylieden, gedurende dezelve reyze, geſien ende geobſerveert hebben, tot dienſt, ſchade, ofte bate van de Compagnie.

XVII.

De Schippers zullen ook niet alleen de Predikanten, en-

(dd) Ook geen onnodige, mede op pœne als inde Artykelbriev.

ende Siekentroosters in alle behoorlyke respect houden, maar zorge dragen, datze by anderen niet en werden veracht, geinjurieert, ofte in haar bedieninge eenigzins belet ofte verhindert, volgende den Artykelbrief; ende voorts goede ordre stellen, dat de dagelykfche gebeden, des morgens ende 's avonds, ende andere Christelyke oeffeningen op de Zondagen, ende als het gelegen komt in de weeke, geobserveert, ende gedaan werden, zonder tusschen den Predikanten, veel-min tusschen 't gemeene volk, eenige disputen in 't stuk van de religie toe te laten.

XVIII.

By aldien de Schippers, ofte andere Scheeps-ofte Krygs Overheden, eenige occasie gegeven wert by den Predikanten, ofte Siekentroosters, om dezelve daar over te bestraffen, zullen 't zelve met alle discretie, ende vooral apart, ende niet in prezentie van 't gemene volk doen, om haarlieder ampt, ende perzonen in geen kleynachtinge te brengen; 't en ware zylieden eenige zoodanige openbaare, ende alle den volke bekende delicten ('t welk Godt verhoede) hadden begaan, waar over sententie ende exemplare straffe zoude moeten gedecerneert werden: in welken gevalle, als ook in alle andere zaken, tegens dezelve Predikanten, ende Siekentroosters, niet anders, noch by geen andere rechters ofte manieren, dan tegens den Koopluyden, Schippers, ende andere Officieren, zal gedaan, nog geprocedeert mogen werden.

XIX.

De Schippers zullen mede helpen zorge dragen, dat zich niemant van de Christelyke exercitien, gebeden, ende oeffeningen, bezonder op de Sondagen, absentere; veel min dezelve gebeden, ende Zondaags oeffening, met dronken drinken, ofte andere onnuttelyke exercitien verzuyme.

XX.

De Schippers zullen helpen bezorgen, zoo haast als de

de schepen in de spaansche zee zullen zyn gekomen, dat aan het volk op de schepen varende, gedistribueert werden de boeken, die by de Compaignie werden mede gegeven, omme die tot stichtinge te gebruyken. Ende in 't scheyden uyt India, zullen alle d'overige boeken, dieze eenigsins zullen mogen t'Scheep hebben, in India laten blyven, 't zy aan de Comptoiren daarze jongst van daan scheyden zullen, ofte aan de in 't landt blyvende schepen, die op haar vertrek by hun zullen mogen wezen; op dat met dezelve boeken, die de Compagnie veel komen te kosten, eenige goede vruchten onder het gemeene volk mogen werden gedaan, zonder dezelve vruchteloos over ende weder in de schepen te voeren.

X X I.

Zullen ook neerstig letten, dat alle de amen, ende halve amen olie, die in de respective schepen werden geladen, zoo tot provisie, als omme in Oost-India overgelevert te werden, in het scheeps ruym in de bovenste lage voor de handt gestouwt werden, om dezelve, wanneer de schepen zullen gekomen zyn omtrent de Canarische ofte Cabo Verdse Eylanden, ofte eerder gelegentheyt, boven te halen; daaruyt zoo veel tappende, datze van blyven, alzoo de olie-vaten niet mogen vol gehouden werden, waar naa de fustagien met zout water ende zandt gevreven zynde, de hoepen aangedreven moeten werden, om de groote schade ende lekagie van dezelve te voorkomen, alzoo de olie in de hitte uytdydt, en derhalven wel bewaart moet werden. (*ee*)

Aldus gedaan, geordonneert, ende gearresteert, ter vergaderinge van de Zeventiene, representerende de Generale Nederlantsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compaignie, binnen.

IN-

(ee) Zie hier vooren het 25ste Art. van de Instructie, voor de Koopluyden dat hier het 22ste Artikel is.

INSTRUCTIE
voor de
PREDIKANTEN
ende
SIEKENTROOSTERS,

Die hun in den dienst van de Vereenigde Oost-Indische Compagnie zullen willen begeven.

I.

Alle Predikanten ende Siekentroosters zullen haar, in de bedieninge van hun ampt ende beroepinge, reguleren na de ordre ende particuliere Instructie, die haar, met approbatie van Bewinthebberen, ten dieneynde by den Classis in de respective Steden van de Kameren van de Compagnie, alwaar zy aangenomen zyn, mede gegeven zullen werden. Ende voorts, zoo veel de civile conservatie, ende borgerlyke gehoorzaamheyt aangaat, gedurende haare reyse, gelyk als alle andere Officieren en dienaars van de Compagnie, de gestelde Overheden, zoo wel te Water als te Lande, onderworpen zyn, ende hun moeten reguleren naar den generale Artykulbrief, en deze en andere Instructien, by de Bewinthebberen alhier, ofte ook by den Gouverneur Generaal, ende Raden van India gemaakt, ofte noch te maaken.

II.

De Predikanten ende Siekentroosters zullen goede zorge dragen, ende by d'Overheden van de respective schepen ende Comptoiren, altyd helpen bevorderen, dat 's morgens ende des avonts de publyke gebeden met behoorlyke aandagt by hun gedaan, ende by alle 't volk, inzonderheyd by den genen die over de andere gestelt zyn, zonder eenig verzuym, 't en ware van

van ziekte, ofte van andere nootlyke gelegentheyt, gefrequenteert mogen werden: als ook des Zondaags, de voor en naar middaagsche vermaninge, ende andere Christelyke oeffeningen ende gebeden: mitsgaders ook in de weeke, zoo wanneer, ende zoo dikwyls als 't zelve gevoeglyk zal konnen geschieden.

III.

De Predikanten ende Siekentroosters zullen niet verzuymen, de sieken dagelyks, zoo meenigmaal tot haarder vermaninge te vertroosten, ende onderwyzinge ter Zaligheyt te bezocken, ende alle goede troostelyke vermaningen aan haar te doen, als de gelegentheyt vereyschen zal.

IV.

Zullen mede, zoo wel de Predikanten als Siekentroosters, haar generhande zaaken bemoeyen ofte aantrekken, de regeringe van de Schepen, Comptoiren, Forten, ofte andere plaatsen van de Compagnie in 't generaal ofte particulier, concernerende, (als buyten haar beroep ende vocatie wesende) maar alleen met den Godsdienst; en in 't uytvoeren van dien, hun getrouw ende neerstig quyten, naar d'ordre ende Instructien haar, zoo gezeyt is, by de respective Classis, met approbatie van Bewinthebberen, mede gegeven.

V.

Zullen ook met alle schepen, zoo wel aan de respective Classen, van welke zy, met approbatie van Bewinthebberen, haare ordre ende Instructien ontfangen hebben, als ook aan den Bewinthebberen van de Compagnie, den staat ende gelegentheyt van Religions zaaken ende Scholen over schryven, ende haare Brieven, voor 't vertrek van de Retourschepen, aan den Gouverneur Generaal ende Raden van India over behandigen, omme (de zaake vereyschende) by deselve Classen, met kennisse van de respective Kamers, op alles goede ordre gestelt te werden; zon-

der nogtans aan dezelve Classen, ofte ook aan eenige particuliere persoonen, maar alleen aan de voornoemde Bewinthebberen, iets te schryven, den stant, staat, ende gelegentheyt, zoo van den Oorloge, als Koophandel, in de Indien concernerende.

V I.

Zullen mede de Predikanten ende Siekentroosters wagten, dat zy de Koopluyden, Schippers, ende andere Overheden in haar predikatien ofte vermaningen, nochte ook elders, ofte anderzins, voor den volke, ende in 't openbaar, ofte met zoodanige aanwyzinge ende particularisatie van 't feyt, persoonen, ofte ampt, niet bestraffen, dat zy dezelve daar door in kleynagtinge van den genen daar over zy gestelt zyn, en *te* gebieden hebben, zouden mogen brengen.

V I I.

Maar zullen alle gebreeken in 't generaal, ende byzonder de fauten van de Overigheden, die hun, het zy met woorden ofte werken, tegens de behoorlyke discipline zouden mogen vergrepen hebben, in 't particulier vermanen ende waarschouwen: ende voorts in haare publyke predikatien ofte vermaningen alle zonden ende gebreeken, niet als in 't generaal bestraffen ende aanroeren, zonder iemand, 't zy door zyn ampt, ofte andere circumstantien, veel min by zynen name zulks aan te wyzen, waar door hy by den volke bekent mogt werden; waar uyt onder 't gemeene volk, zoo wel Bootsgezellen als Soldaten, niet anders, als alle disordre ende kleynagtinge, zelfs ook van de Godsdienst, spruyten kan.

V I I I.

Zonder dat wy nochtans hier mede den Predikanten ende Siekentroosters willen verbieden, alle ydele ofte Gods lasterlyke propoosten, ofte ook eenige ontuchtige ende onbehoorlyke acten in 't openbaar, ofte in haar bywesen gedaan, naar gelegentheyt van zaaken,

met

met bequame vermaninge ende berispinge te bestraffen: op dat zy luyden, door haar stilzwygende presentie, deselve niet en schynen te approberen, ende in haar ampt nalaatig te wesen, ofte iemand eenig onbehoorlyk respect toe te dragen.

IX.

De Predikanten ende Siekentroosters zullen, boven haar bedongen gagie, ook over al, gedurende haren dienst, zoo wel te Water als te Lande, met ende nevens de Koopluyden, Schippers, ende andere Officieren van de Compagnie, van behoorlyke tafel, montkosten ofte rantsoen verzorgt werden: ende dienvolgende zoo op de schepen, als Comptoiren, ofte Forten van de Compagnie, een aparte plaatze tot haare ruste, studie, ende meditatie hebben; ende altyts nevens de Koopluyden ende andere Officieren getracteert werden, en des Compagnies tafel ende Cajuyt genieten in ordre als volgt; eerst te water ofte te scheep, den Koopman, ende te lande, den Directeur ofte Vice Commandeur van de plaatze; daar naar de Schipper, te water; ende te lande, de eerste ofte opperste Koopman in eenig Comptoir; ten derden, de Predikant zoo daar een is, zoo niet, den onder Koopman; ten vierden, de Siekentrooster; ten vyfden, den opper Stuurman; ende ten lesten, de Sargeanten over de Soldaten; ofte in zulken ordre, als hun lieden in 't afvaren van de schepen by den Bewinthebbers gezeyt ende geordonneert zal werden.

X.

De Predikanten ende Siekentroosters zullen, gelyk andere Officiers ende dienaars van de Compagnie, gehouden ende verbonden wesen de Compagnie in India in haar beroep ofte vocatie, den tyt van vyf jaaren te dienen, zonder de uyt ofte wederom reyze daar in te rekenen: namentlyk, de ongetrouwde vyf, ende de getrouwde tien jaaren. Ende zoo met dezelve andere conditien van langer verbant gemaakt

 ware,

ware, zal den Gouverneur Generaal ende Raden van India daar van kennisse gedaan werden. (*ff*)

X I.

Naar d'expiratie van welken tyt, de Predikanten ende Siekentroosters, met consent van den Gouverneur Generaal ende Raden van India, ofte ook van den Vice Gouverneur ende Directeur van de plaatse, ende andere Raden daar zy zyn, in haren dienst op de gagie hier te Lande bedongen, zoo veele jaren nog zullen mogen continueren, als hun goetdunken zal; zonder als dan gehouden te zyn hun voor eenigen zeekeren tyt van jaren wederomme te verbinden. Doch by aldien zy hun, naar d'expiratie van de verbonden tyd, noch twee ofte drie jaren in dienst van de Compagnie wilden verbinden, zullen van vyftien tot vyf en twintig guldens (*gg*) ter Maant verbetert mogen werden; naar dat de respective Overheden, ter plaatse van hun residentie, met haar zullen konnen accorderen. (*hh*)

X I I.

Behoudelyk nogtans, dat het altyt in 't vermogen van de Bewinthebbers zal wesen, de Predikanten ende

(*ff*) De Predikanten en Siekentroosters zullen, gehouden en verbonden wezen de Compagnie in Indien, haar beroep ofte vocatie den tyd van tien jaaren, te dienen, verstaande de ongetrouwde, maar de getrouwde die met haar Vrouwen en Familien gaan, gelyk alle andere getrouwde Officiers en dienaars van de Compagnie, den tyd van vyftien jaaren, zonder de uyt ofte wederom reyse daar in te rekenen; behoudelyk dat na het verloop van de eerste vyf jaaren in Tractement en Gagie zullen worden verhoogt, by aldien en voor zoo veel den Gouverneur Generaal en Raaden van Indien bevinden derzelver diensten te meriteeren.

(*gg*) Vyvtien tot twintig guldens ter Maand.

(*hh*) Mits nogtans dat haar gagie in 't geheel niet zal mogen surmonteeren de hondert en twintig guldens ter Maand.

de Siekentroosters wederomme t'ontbieden, zonder gehouden te zyn van zoodanige op ontbiedinge eenige reden te geven: gelyk ook de Gouverneur Generaal ende Raden van India dezelve wederomme te rugge zullen mogen senden, ende haaren vorderen dienst opzeggen, na dat zy, ten dienste van de Compagnies ruste ende stichtinge van de Kerke in India, bevinden zullen te behooren.

X I I I.

Indien eenige Predikanten ofte Siekentroosters op de reyse naar d'Oost-Indien, ofte aldaar binnens lants mogten komen te sterven, ende een weduwe, kint, ofte kinderen naarlieten, 't zy daar, ofte hier te Lande; dezelve weduwe, kint, ofte kinderen, zullen als dan niet alleen genieten de gagie tot den doot van den overleden; maar alzulke weduwe, kint, ofte kinderen, die mede op de reyse ofte in Oost Indien mogten geweest zyn, zullen ook bequamelyk, als zy 't begeeren, zonder haren kosten naar huys gebragt, ende voorts in alles getracteert werden, volgende de resolutie ter vergaderinge van de Zeventiene den 30 September 1647, op 't stuk van de Predikanten ende haare weduwen, genomen.

X I V.

De nagelaten schriften ende papieren van de Predikanten ende Siekentroosters, zullen na haar overlyden geinventariseert, bezegelt, ende besloten aan de Compagnie overgezonden werden.

X V.

Eyndelyk zullen de Predikanten ende Siekentroosters in den dienst van de Compagnie naar India varende niet vermogen van de respective Classen eenige andere Instructie, nopende de bedieninge van haar ampt, mede te nemen, als die gene die, gelyk hier voren gesеyt is, by eenige Gecommitteerde Bewinthebberen uyt te respective Kameren van de Compagnie alwaar zy aangenomen zyn, nevens de Predikanten van haar

haar lieder Classis, onderteekent zal wezen, naar dewelke, ende geen andere, zy lieden gehouden zullen wezen hun te reguleren.

Aldus gedaan, geordonneert ende gearresteert ter vergaderinge van de Zeventiene, representerende de Generale Nederlantsche Geoctroyeerde Oost - Indische Compagnie binnen Amsteldam.

Welke boven geschreeve Instructie, my ondergeschreeve N. N. als varende, op het schip genaamt N. N. wel en distinctelyk voorgelesen zynde, hebbe belooft, gelyk ik beloove by deezen, my na den inhoude van dien te zullen reguleeren, mitsgaders de orders daar by gegeeven, te zullen naar koomen ende agtervolgen.

CLASSICALE ACTE

Voor de

PREDIKANTEN,

Naar Oost-Indiën varende.

Alzoo behoorlyk is, dat na alle vermogen bevordert worden de eere Godts, en de zaligheid der menschen, in alle gewesten en plaatzen, daarze ofte verstrooit mogten zyn, ofte om haar handelingen wille, haar begeven hebben, en ten dien einde de Godtsdienstige vergaderingen dienen aangestelt, en onderhouden te worden, door de zuivere Predikatie van Godts woordt, wettige bedieninge der Sacramenten, openbare aanroepinge van den name des Heeren, en wat voorts tot den rechtmatigen Godts-dienst gehoort, op dat alzoo Godt de Heere geprezen, de gelovige in de zaligmakende kennisse Christi, en het ware gelove mogen toenemen, in haren handel ende wandel ter Godzaligheyt bevordert, en die daar van vervreemt zyn, daar toe mogen aangeleydt worden, ende de gelegentheydt van Oost - Indiën vereyscht, dat Godtzalige

lige gequalificeerde perzoonen, in qualiteyt als wettelyke beroepene Predikanten derwaarts gezonden worden, die het Predik-ampt in alle zyne deelen aldaar bedienen, forme van Kerke, en Kerkelyke regeeringe naa den woorde Godts, en conform de loffelyke gewoonte van de Gereformeerde Kerke hier te Lande, ook aldaar onderhouden, zoo is 't; dat wy Dienaren des Goddelyken Woordts, en Ouderlingen der gemeynte Christi, resorterende onder het Classis van Amsterdam, in de vreese des Heeren, en onder de aanroepinge van de name Godts, naa voorgaende behoorlyk onderzoek ende examinatien in de Hooft stukken der Christelyke leere, en naar genoegzaam bewys van de Godzaligheid des levens, ook bevindinge van nodige gaven, en bekwaamheid, om het woord des Heeren tot stichtinge voor te stellen, na voorgaande onderteekeninge van de Nederlandsche Belydenisse, Christelyke Catechismus, en Canones Synodi Nationalis Dordracenæ, met opleggiuge der handen Solemnelyken hebben ingestelt, en stellen in mits dezen, als by de Heeren Bewindhebberen van de Oost-Indische Compagnie, ter Kamer alhier, aangenomen zynde, den Eerwaardigen, Godtzaligen, Welgeleerden, Do. N. N.

En dat om te Water en te Lande, onderwegen ende inzonderheid ter plaatse die hem zal werden aangewezen, gekomen zynde, Godes heylige woord, vervat in de Schriften des Oude ende Nieuwen Testaments te prediken, de menschen in Godes name, de bekeeringe tot Godt, ende de verzoeninge met hem, door het gelove in Jezum Christum te verkondigen; de Sacramenten, Doop, en het Avondmaal, die de Heere, als zegelen zyner genade heeft ingestelt, te bedienen; de gemeente Christi met openbare gebeeden voor te gaan, dezelve nevens de Ouderlingen ende Diaconen, aldaar in goede discipline ende ordre te regeren, en te houden alles na Godts woordt, ende in conformiteit van de Nederlandse Kerke, Confessie en Christelyke Catechismus, verzoeken dienvolgende aan alle die gene dien dit zal werden vertoont, en tot de welke onzen gemelten Broeder komen zal, datze denzelven gelieven als een wettelyk beroepen Dienaar

Christi, te erkennen, hem in eere te houden om zyn Ampts wille: mede hem na alle vermogen behulpelyk te wezen, ten einde hy zyn voorsz. Ampt onverhindert, en met blydtschap mag bedienen, tot grootmakinge van Godes heilige naam, bekeeringe en zaligheidt van veele.

Den Almagtigen Godt, die hem tot dezen dienst beroepen heeft, wil zoo langs zoo meer hem met alle nodige gaven zynes H. Geestes verryken, zynen arbeit overvloedig tot zyns Naams eere, en bekeeringe van veele zegenen; ende wanneer den Opperften Herder der Schapen verschynen zal, met de onverwelckelyke kroone der heerlykheid beschenken. Aldus gedaan in onze Classicale Vergadering binnen Amsterdam, den

In Amsterdam, den

N. N.

Als Bewindhebberen

En uyt aller naame ondertekent.

N. N.

CLASSICALE ACTE,

Voor de

SIEKENTROOSTERS

Naar Oost-Indiën varende.

Alzo voor de ware Religie en Godsdienst noodig is bevonden, dat ten besten van die gene die haar in dienst van de Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie dezer Landen, op de vaart na Oost-Indiën begeven, mitsgaders ook dat by gelegentheid van den handel van de gemelde Compagnie in de verre gelegene Landen, de ware kennisse Gods onder de blinde Heidenen werde gebragt, de schepen met Zieken-

troo-

troosters werden voorzien, en thoonder dezes N. N. zyn dienst in alzulke qualiteit aan de Heeren Bewindhebberen van de opgemelde Oost-Indische Compagnie, ter Kamer tot Amsterdam, heeft aangeboden, zoo is 't; dat het Classis van Amsterdam na voorgaande informatie, en op de getuigenissen van anderen bekomen, de voorn. persoon, tot het examen toelaatende, en voort na zyne bekwaamheid verder onderzoek gedaan hebbende, den zelven zulks heeft bevonden, dat hy op het gedaane rapport van het Classis voorn., by de voorzeyde Heeren Bewinthebhebberen tot Sieckentrooster is aangenomen, en by het Classis verordineert, gelyk hy in die qualiteit by desen wordt gezonden, naa Oost-Indien, met de volgende Instructie.

Om vóor eerst de sieken en de Kranken, uyt Godes H. woordt te onderwyzen, vermanen en te vertroosten, sich daar in naa yders gelegentheydt en eysch van zaaken regulerende.

Ten tweeden, om ter gezetter tyt ofte ter bequamer gelegentheydt beneffens het singen, uyt Godes woordt sommige Cappittelen, of ook eenig goet Sermoen uyt de Decades Bullingeri, Ursini-Catechismus, ofte eenig ander boek, ingestelt van eenig Leeraar der ware Christelyke Gereformeerde Kerke, van wegen de gemelte Compagnie hem mede gegeven, den Volke stichtelyken voor te lezen ende het zelve werk daarom met den gebeede te beginnen ende eyndigen.

Ten derden, omme alle morgen ende alle avonden, het Volk na ordere vergadert voor te gaan, ende te dienen met den gebeede, naa de formulieren hem insgelyk mede gegeven insgelyks voor en na den eeten.

Als ook ten vierden, omme met ende uyt de woorde Godts in 't byzonder ende by alle goede gelegentheydt den onwetenden in den geloove neerstelyk te onderwyzen, den zondaren tot boetvaardigheydt, en afstandt van zonden, ernstelyk vermanen, met voorstel van de schrikelyke Oordelen Godts, van haar verderf trouwelyk waarschouwen, specialyken het vloeken,

zweeren, ende lichtveerdig misbruyk van de diere Name des Heeren, mitsgaders alle ontuchtige woorden door alle moogelyke ende behoorlyke wegen tegen te gaan, ook den kleen ofte mismoedigen naa ververeysch van zaken te troosten ende versterken.

En alzoo den voornoemde. N. N.
gelast wordt in deze zyne bedieninge de voorsz. Instructie precyzelyk te achtervolgen, zonder dat hy hem buyten de zelve eyts zal hebben aan te matigen, en byzonderlyk niet 't geene eygentlyk tot het Predik-ampt behoort, onder wat pretext zulk ook zoude mogen wezen, en hy aan zyn zyde aangenomen, en heyliglyk belooft heeft, hem hier naa te reguleren, ook jonk ende oudt met een Godtzalig leven voorgaende, weerdelyk in deze zyne beroepinge ende Ampt te wandelen, zoo zyn hem deze opene letteren beyde voor Instructie ende credentie op zyn voorgenomen reyze, mede gegeven, om hem te streken daar ende zoo 't behoort.

Aldus gedaan in onze Classicale Vergaderinge, binnen Amsterdam, den

In Amsterdam, den
N. N.

Als Bewindhebberen

En uyt aller naame ondertekent.
N. N.

INSTRUCIE

voor de

PROVOOSTEN.

Op de Schepen, ofte in Indien, in den dienst van de Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie.

I.

Alzoo in den generalen Artykelbrief begrepen zyn de ordren, na welke een ieder, in dienst van de Compag-

pagnie naar Oost-Indiën gaande, zich zal hebben te reguleren, zal de Provoost de voornoemde Artykelbrief, by alle 't Scheepsvolk bezworen, wel doorlesen, om zyn eysch, ende conclusie daar uyt te formeren, tegens de persoonen, die hun zouden mogen komen te verlopen,

II.

Eerstelyk, indien iemant van het Scheepsvolk zig verloopt ('t welk Godt verhoede) met een dootslag, zal de Provoost terstont moeten verzorgen, dat de misdadige gevangen ende wel besloten bewaart werde.

III.

Daar naar zal hy terstont (is 't mogelyk) poogen te vernemen, wie by, ofte omtrent 't zelve feyt en de dootslag is geweest, omme van 't gene zy gezien ende gehoort hebben, getuygenisse te krygen.

IV.

Ende zal ook zonder uytstel aan den Gouverneur ofte Commandeur verzoeken, dat hy wil ordonneren twee van de Rechteren, die van den Scheeps-Raad zyn, voor dewelke hy, ten overstaan van de Schryver, de getuygen die hy bekomen heeft, hier voren verhaalt, zal doen hooren, ende onder Eede laaten verklaren, optekenen ende schryven, al wat zy getuygen, beroerende het voornoemde feyt, zeggen ende verklaren zullen; ende zal aan de twee Rechteren, die op d'examinatie van de getuygen werden gecommitteert, verzoeken, dat zy de getuygen in ernst willen afvragen, hoe, in wat maniere, ende om wat oorzaake, 't gevecht ofte dootsteken is gekomen.

V.

Uyt het gene de getuygen zullen verklaren, zal hy de gevangen vragen, hoe, wanneer, ende uyt wat oorzaake, hy denzelven dootslag gedaan heeft, ende zyn verklaringe ende belydinge, in presentie van den

Raad ofte Rechters die daar over zullen zitten, by den Schryver in een boek doen aanteekenen, ende hem 't zelve terstont daar na weder voorlesen, ende vragen, ofte hy daar by blyft, ende ofte zulks niet waarachtig is, ende zal den gevangen als dan zyn belydenisse eerst, ende daar naar door den Rechteren in het confessieboek doen onderteekenen, ende het zelve boek wel doen bewaren; op dat daar inne, buyten weten ende wille van de gevangen ofte Rechteren, niet verandert werde.

V I.

Indien de gevangen het feyt niet wilde bekennen, ende nochtans bleeke dat hy daar aan schuldig is, zoo zal hy eysschen dat den gevangen gepynigt werde, aleer hy hem met iemant beraat, wat hy tegens den Provoost zoude mogen antwoorden.

V I I.

Zoo de gevangen het feyt vastelyk bleef ontkennen, ende zeyde, dat hy denzelven doodslag niet gedaan hadde, ende de informatie zoo klaar ende sterk niet en is, dat de Provoost daar op mag blyven, als te weten, dat niemant gezien heeft, dat den gevangen het feyt gedaan heeft, ofte dat de inditien niet suffisant zyn, omme daar uyt vastelyk besloten te konnen werden, dat hy het feyt gedaan heeft, zal de Provoost niet te min zyn conclusie mogen formeren na den Text van den Artykelbrief, als hier boven verhaalt is, daar by voegende, dat de gevangen arbitralyken aan den lyve, maantgelden, ende goederen gestraft ende gemulcteert zal werden, gelyk na Recht ende Justitie bevonden zal werden te behooren.

V I I I.

De Provoost zal den Artykelbrief wel doen onderhouden, ende in wel verzeekerde hechtenisse zien te krygen, die hun criminelyk verloopen, omme daar door

door ontzag te maaken, ende dat andere hun daar aan spiegelen mogen.

I X.

Ende omme alle sententien ter executie te stellen, zoo moet de Provoost tot zyn adsistentie verzoeken den Gouverneur ofte Commandeur, met zynen Raad, en Scheeps-Rechteren, zonder dat de executie lange opgehouden zal mogen werden.

X.

De Provoost moet letten, omme altyd zynen eysch te maaken naar de gelegentheyt van 't feyt, ende dezelve verswaren ofte verlichten naar dat de zaake vereyscht, ende daar op concluderen voor de mast, met een, twee, ofte drie hondert slagen van 't Bootsvolk geleerst, ofte van de reede eens, twee ofte driemaal geworpen, ofte zeekeren langen tyd te water en te broode tot zynen eygen kost gestelt, en daar en boven in zyne goederen gemulcteert te werden, tot discretie van de Rechtsbank.

X I.

Indien twee t'zamen vechten, ende zonder mes te trekken malkanderen een vuystslag geven, ende door het vechten 't Scheepsvolk in onroer stellen, zoo mag de Provoost tegens zulke vechters concluderen, arbitralyk gecorrigeert, ende gemulcteert te werden, tot discretie van de Scheeps-Raat, met de kosten ende misen van de Justitie, indien de vechters gevangen zyn.

X I I.

Zoo iemant tegens eenige van den Raad, ofte andere van gelyke ofte meerdere qualiteyt, zich door een haastigheyt verliep met qualyk spreken, die mag arbitralyk gecorrigeert werden.

X I I I.

Iemant den Rechter over een vonnisse, jegens hem Rech-

Rechtelyk uytgesprooken, injurierende ofte calumnierende, zal bloots hoofts, met gebogen knien ende gevouwen handen, God ende de Justitie, mitsgaders den geinjurieerden, indien hy present begeert te zyn, om vergiffenisse moeten bidden; ende voorts op zeekere groote pene hem verboden werden, 't zelve meer te doen, ende boven dien gemulcteert werden voor den armen tot discretie van den Raad.

XIV.

Die een mes trekt, zonder nochtans iemant te grieven, zal volgens den Artykelbrief, te water ende te broode geleyt, ende voorts gemulcteert werden tot discretie van den Raad.

XV.

Ende zoo iemant zich voor de tweede reyse verliep ende iets misdede, tegens dien moet conclusie ende eysch gedaan werden tot dobbele straffe, met arbitrale correctie.

XVI.

De Provoost goede informatie hebbende tegens eenige die haar criminelyk ofte civilyk te buyten gegaan hebben, mag wel concluderen ende persisteren by zyne conclusie, als het feyt volgens den Artykelbrief zyn straffe mede brengt.

XVII.

Omme goede informatie van alle feyten ende misdaden te krygen, zal de Provoost tydelyk gereet maaken, een ofte meer Interrogatorien, op welke de getuygen als dan hooft voor hooft gehoort en beëedigt moeten werden.

XVIII.

Zoo de Provoost vernemen kan, dat iemant den anderen dreygt, zal hy terstont den dreyger voor den Commandeur ontbieden, ende hem aldaar belast wer-

werden vrede ende gemak te houden, zonder iemant met woorden ofte met werken qualyk te bejegenen, op pene van ten naasten reyse arbitralyk gecorrigeert te werden.

XIX.

Hier nevens zyn gevoegt twee formulieren van interrogatorien, na welken de Provooft andere diergelyke vraagstukken formeren, ende dezelve zoo kort ofte lang maaken kan, als de gelegentheyt van de zaake vereyffchen zal.

Aldus gedaan, geordonneert ende gearresteert ter vergaderinge van de Zeventiene, representerende de Generale Nederlantsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, binnen

FORMULIER

van

INTERROGATORIEN,

Omme ten verzoeke van den Provoost op de Schepen der Oost-Indische Compagnie, ofte in Indien, te hooren. N. N. C. C. I. I.

Of 't niet waarachtig is, dat hy getuyge gezien ende gehoort heeft, dat N. N. eenig gevegt gemaakt heeft tegens M?

Wie van beyden eerst qualyk gesprooken, ende wat woorden hy gesprooken heeft?

Wie van beyden eerst geslagen, ofte eenig geweer getrokken, ofte in de hand genomen, en daar mede geslagen, gesneden ofte gesteken heeft?

Waar omtrent hy N. N. gequetst heeft?

Ofte ook iemand meer by, ofte omtrent het gevegt ofte gekyf is geweest, ende wie die persoonen zyn?

Ofte

Ofte zy ook te voren eenige questien gehad hebben met den genen, tegen wien hy nu gevochten heeft, ende waar uyt die spruyten?

FORMULIER

van

INTERROGATORIEN,

Omme te hooren ende te examineren N. N. gevangen.

Ofte hy geen Ouders heeft, ende hoe zy genaamt zyn, ende waar die woonen?

Omme wat redenen ofte oorzaake hy questie gehad heeft met N. N.

Ofte hy niet en weet dat d'Artykelbrief verbied, dat men niet vloeken nog zweren, veel min vechten, ofte iemant quetsen ofte dooden mag, op de straffen daar inne begrepen?

Wat d'Artykelbrief tegens de gene die vloeken ofte zweeren gestatueert heeft?

Wat straffe de vechters die iemant quetsen, ende die iemant dooden, by d'Artykelbrief opgeleyt is?

Waar hy N. N. in 't vechten geraakt ofte getroffen heeft, ende met wat geweer, met slaan, werpen, snyden, ofte steken?

Ofte hy alleen ofte met hulp gevochten heeft tegen N. N. ende met wat geweer, zoo hy als zyne helpers?

LYSTE

LYSTE VAN DE VICTUALIEN,

En Ordre op de Rantsoenen.

Ter vergadering van de Seventiene, den 29 September, Anno 1648, gearresteert; volgens dewelke, voortaan, alle Kameren op eenen eenparigen voet, haar Schepen tot de uytrustinge naar d'Oost-Indien zullen provideren; ende dien volgende alle Opper-Hoofden gelast werd, dezelve op de naargespecificeerde Rantsoenen te doen oirboiren, ende distribueren, om in alle de voorschreven Schepen, eenen eenparigen voet en goede ordre te houden.

In den eersten zal aan yder schip van hondert koppen, (boven de Vivres, Victualien, ende Provisien voor de Forten mede gegeven,) geprovideert werden voor twaalf Maanden met een en twintig duyzent ponden broot;

De schepen, op welke meerder ofte minder getal van Volk is, zullen naar advenant geprovideert worden.

Daar van yder Man ter weeke zal hebben vier pond, 't welk voor twaalf Maanden kan strekken.

Ten anderen, zal yder Retourschip geprovideert werden voor agtien Maanden, met vier en twintig tonnen Vleesch, elk van vyf hondert en vyftig ponden.

De Fluyten en Jachten die in 't Land zullen blyven, voor twaalf maanden, een derde part minder.

Daar uyt, tweemaal ter week, voor yder Man geschaft zal werden, drie vierendeel pond vleesch daags.

Daar en boven zullen aan yder schip ook mede gegeven worden, de knokken, zoo veel uyt het voorsz. Vleesch gevallen zyn, om voor af genuttigt te wor-

den: dat is, eer het Randsoen van drie quart pond Vleesch uytgereykt word.

Item, aan yder Retourschip voor agtien Maanden twintig Tonnen Spek, elke Ton gereekent op drie hondert ende vyftig ponden.

Aan de Fluyten en Jachten in 't Land blyvende, voor twaalf maanden, een derdepart minder.

Van het voorsz. Spek zal, op een zekeren dag in de week, aan yder Man drie quart, van een pond geschaft worden; op welke maniere het mede voor agtien maanden zal strekken.

Item, drie duyzent pont Stokvis.

Omme daar van viermaal ter weeke, een quart pond daags voor yder Man, op te schaffen, zoo lange die zal duuren.

Item, voor yder Man vyf Kasen van zes ofte zeven pond zwaar, die een yder gehouden zal zyn, volgens den Artykelbrief, te zuyveren, wel te bewaaren, ende ten orboir te nuttigen.

Item, agt en dertig Koeyen Kasen.

Zal ook yder schip, voor yder hondert Man, (die van minder ofte meerder getal naar advenant,) geprovideert werden met dertig Toelasten water:

Omme daar van een Flapkan des daags aan yder Man uytgereykt te worden.

Daar en boven voor Koks water, welk in Pypen ofte anders mede gegeven word, agtien Pypen voor yder hondert Man.

Item, voor yder Man een Tonne Bier.

Item, twee Toelasten Fransche wyn, yder van vyf hondert twaalf mengelen, om voor af te drinken.

Item, aan yder Retourschip agtien Toelasten Spaansche wyn, elke Toelast van vyf hondert twaalf mengelen:

Aan

Aan yder Jacht ende Fluyt twaalf Toelasten.

Daar van aan yder Man een mutsken daags gegeven zal worden.

Item, twee Oxhoofden Brandewyn, te verdeelen in kleyne dubbelde Fustagie, volgens de Resolutie van de Vergaderinge der Zeventiene.

Item, twaalf Tonnen Boter, yder Ton van drie hondert ponden.

Daar van ter weeke geschaft zal worden voor yder Man een half pont tot zyn broot; voor zeven Man een pont tot visch ende potspys. Welk alzoo ruym elf maanden kan strekken.

Item, vier Varkens Azyn.

Daar van aan yder Man een mutsken ter weeke tot sausse ende toespyse zal mogen geschaft worden, dat alzoo ontrent zestien maanden zal konnen strekken, ende zulks tegens verderf ende laccagie ruym uyt komen.

Boven de voornoemde vier Varkens Azyn voor yder hondert Man, gaan noch drie Oxhoofden, om eerst aan te tasten.

Item, vier en twintig halve Amen Olye, van hondert agt en twintig mengelen d'Aam,

Omme daar van als de Boter op is, ter weeke te schaffen, voor yder Man een mutsken tot Broot, ende voor zeven Man twee mutskens tot Visch ende toespyse: 't welk 22 maanden ruym kan strekken, zulks dat het overige gereekent wert in plaats van Boter, van dewelke maar voor 11 maanden wert mede gegeven.

Item, een Aam Limoensap,

Omme daar van aan de Zieken, zoo lange ende zoo veel te geven, als 't zelve strekken ende duuren mag.

Item, vier quarteelen Pruymen,

Waar van met ten eersten tweemaal ter weeke geschaft zal werden tot gezontheyt van 't Volk.

Item, vyftig zakken Gort, Alkmaarse mate, tot zes en dertig zakken in 't last.

Item, twintig sakken Graauwe } Erweten, tot 36 sakken in 't last.
Item, twintig sakken Witte }

Item, een Grof ton Myredik wortel.

Item, een halve ton Mostert zaat.

Item, tien smal tonnen Grof Zout, voor yder hondert tonnen Vleesch ofte Spek, dat in yder schip geladen zal werden.

Item, drie smal tonnen Wit Zout, omme te eeten, voor drie hondert Man.

Item, tachtig pond roete Kaarssen, tachtig pond half wasse Kaarssen, ende tachtig pond wasse Kaarssen, voor een groot schip van drie hondert Koppen, ofte daar omtrent.

Voor Fluyten ende Jachten van yder zoorte 60 pont.

40 Gerookte Hammen, } Voor een groot schip van
50 Stuks Gerookt Vleesch, } drie hondert Koppen, of-
80 Gerookte Tongen, } te daar omtrent.

Voor de Fluyten ende Jachten, van yder specie, minder naar advenant.

Traan, om in de Lampen te branden, naar ouder gewoonte.

Op dat de vooren gemelde Provisie, beter als voor dezen, ten oirboir gebruykt, en op eenen eenparigen voet en Rantsoen, in alle schepen mag worden geschaft, word by dezen gelast en geboden aan allen Commisen, Schippers, ende andere, eenig gebied ofte Commandement over de schepen hebbende, de mede gegeven Provisien, (voornamentlyk de Spaansche wyn,) niet anders dan ten oirboir, volgens ende in conformité van de voorschreven ordre op de Rantsoenen, te doen gebruyken, schaffen, ende uytdeelen; dragende goede zorge, dat dezelve niet alleen

leen door leccagie ofte anderſins niet geſpilt, maar ook in de Cajuyte niet misbruykt, ofte in Gaſteryen verquiſt worden, waar door de Zieken zouden komen gebrek te lyden; op de verbeurte van drie Maanden Gagie, boven de ſchade die de Compagnie daar door zoude geleden hebben; by de Regenten van de ſchepen te verbeuren, en t'haarder aankomſte in de Indien, op derzelver reekeninge af te ſchryven.

Ende word by dezen den Gouverneur ende Raden van India, Directeurs ende Koopluyden van de reſpective Comptoiren, daar de ſchepen eerſt zullen arriveren, belaſt, hun ſerieuſelyken t'informeren, ende te onderzoeken, of by de reſpective Regenten van de ſchepen, de voorſz. Ordonnantie zoo wel over het bewaren ende gebruyken van de victualien, als ſchaffen en uytdeelen van de hier vooren geordineerde Rantſoenen, punctuelyk is gevolgt; en tegens de Contraventeurs, na genomen Informatie, in alle rigeur te procederen, daar, ende zoo zy luyden naar exigentie van zaaken bevinden zullen te behooren: zonder hun lieden, met het pretext van extraordinarie leccagie, eenigzins te laten abuſeren: alzoo men meent, dat op veele ſchepen de portien van de Dooden ende Zieken, de leccagie ten vollen, immers, na gelegentheyt van zaaken, ten naaſten by zoude konnen egualeren.

Aldus gedaan, geordonneert ende gearreſteert, ter Vergaderinge van de voornoemde Bewinthebberen der Ooſt-Indiſche Compagnie, ende in den naam derzelver.

De navolgende Inſtructie op 't houden van de ſcheeps Soldie en Garniſoen Boeken, hebben wy goed gedagt hier agter te laten volgen; ſchoon dezelve niet in den naam van de Vergadering van Zeventiene, maar door den Opper Landvoogd en zynen Raaden in Indien in 't jaar 1647 is gegeeven; egter met voorkenniſſe en bevel van de Bewinthebberen onzer Maatſchappye, is uytgegeven.

INSTRUCTIE ende ORDRE,

Op 't houden van de Scheeps-Soldie en Guarnisoen-boeken, zoo aangaande de verdiende Maandgelden, Testamenten, als verstrekte Leeningen en Behoeften, van alle perzoonen in dienst van de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, wezende.

De Gouverneur Generaal, en de Raden van India, uyt de menigvuldige klachten haar van tyd tot voorgekomen, wegens de groote abuyzen, fauten, en nalatigheden die by de Boek-houders der Scheeps en Garnizoen-boeken gecommitteert werden, bevindende dat daar inne noodzakelyk diende voorsien, hadden op de ordre van de Heeren Bewindhebberen der Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, ter Vergaderinge van de Seventiene (om het behoorlyk redres te vorderen) goed gevonden; Dat by verscheyde ervaaren Opper-Koopluyden geconcipieert zoude werden een korte eenvoudige Instructie ofte Ordre, waar haar de voorsz. Boekhouders haar zoude reguleeren: welke voornoemde Instructie door ons gedaan stellen, ende aan de Vergaderinge van de wel gemelte Heeren Seventienen overgezonden zynde, omme naar resumptie en examinatie met hare E. E. approbatie te bevestigen, ende nu uyt de jongste hare E. E. generale brieven aan ons geschreven verstaan hebbende, dat de voornoemde Instructie in 't Vaderland geresumeert en provisionelyk goedgevonden was: Zoo is 't, dat wy (om alle de voornoemde continuele klachten eenmaal voor te komen en doen cesseren) by dezen ordonneren en bevelen allen Opper-Koopluyden, Koopluyden, Boek-houders, en anderen, zoo te scheep varende, als op de respective Forten, en Comptoiren van de Compagnie residerende, haar in 't houden van de Boeken, maken der Testamenten, Inventarisen van nagelaten goederen by den overledenen, en 't gunt daar aan meer dependeert, naar de voornoemde Instructie hier achter staande te reguleeren, en de Boeken van de Com-

pag-

pagnie op de wyze daar inne voorgestelt te houden, op de boeten en peenen daar by gestatueert.

Eerstelyk zullen de Koopluyden, ofte Boek-houders, van de scheepen, uyt het Vaderland komende, gehouden wezen, zoo haast in Zee geraakt zyn, het volk op de monster-rolle bekent door de monsteringe te laten passeeren, de abzenten annoteren, en der zelver namen de Heeren Meesters per de Loots-luyden ofte andere gelegentheyd toezenden, om opgezocht ende gestraft te worden na behooren.

De Koopluyden, ofte Boek-houders, zullen op de scheepen altyd moeten die stel Journalen en Grootboeken houden, net, en zonder kladden ofte fauten geschreven, en by ieder stel zyn behoorlyk Alphabet.

Ende, op dat de Alphabets niet te zoek mogen geraken, zullen de zelve niet los ofte apart gehouden worden, gelyk voor dezen, maar voor in de Groot-boeken geregistreert; ende altyd wel gelet, dat onder yder letter plaats genoeg open blyve, om daar by te voegen de namen der gener die van andere scheepen mochten overkomen. Gelyk ook om dezelve reden midsdezen geordonneert wort, dat alle Testamenten, Codicillen, Inventarizen, Rezolutien, Sententien, Informatien, ende wat meer diergelyke onderwegen geschreven word, voortaan mede pertinent achter in 't verkeerde eynde van 't Grootboek ingeschreven zullen werden.

De perzoonen die twee maande Gagie op de hand ontfangen hebben, zullen daar voor op hare Reekening gedebitteert, en de Compagnie in eenen post ende met eenen regel gecrediteert worden: zonder de Kisten, Bultzakken, als andere verstrekte goederen (gelyk eenige doen) daar onder te begrypen: maar zullen alle dezelve ider een aparte Reekening gegeven, ende aan de Heeren Meesters gedebiteert worden; ende dan de perzoonen, die dezelve genieten, weder aan Kisten, Bultzakken, ende zoo voorts, schuldig gemaakt.

De Compagnies dienaaren, die met eenige schulden aan particulieren in 't Vaderland op de monster-rol belast staan, zullen daar voor op hare Reekeninge aan de Compagnie gedebiteert worden, met specificatie dat het Vaderlandse schuld zy, uytdrukkinge van des crediteurs name, ende waar woonachtig zy; zonder dat zoodanige crediteurs, ofte yemand anders op het schip niet varende, eenige Reekeninge op de Boeken zal werden verleent.

Zoo zullen mede in Margine, ofte in den Debet binnen de linie, per memorie geannoteert worden, zoo veel maanden Gagie, als deze ofte gene aan zyn Huisvrouw, Kinderen, Ouders, ofte andere, te ontfangen toegestaan heeft, waar mede dan de monster-rolle der Heeren Meesters genoeg gedaan zy.

Belangende de contanten die tot verversinge op de reyze te koopen mede gegeven worden, dezelve zullen in volgende wyze worden ingeschreven.

Eerstelyk zal men Realen van achten debiteeren aan de Compagnie, voor zoodanige somme als den Koopman ofte Schipper by de Heeren Meesters zy ter hand gestelt: ende wanneer daar van iets tot verversinge ofte andere nootlykheden word uytgegeven, zal het schip daar voor aan Realen van achten gedebiteert worden, met behoorlyke specificatie, waar, waarvoor, ende waar aan; ende voorts de Compagnie voor het restant: dat alhier arriveerende aan den Directeur van India zullen overleveren.

De Goederen die de Heeren Meesters om aan 't volk op de reyze uyt te deelen mede geven, als gemaakte Kleederen, Hembden, Kouzen, Schoenen, ende zoo voorts, zullen (gelyk van de Kisten ende Bultzakken gezeyd is,) mede yder een aparte reekeninge hebben, (uytgezondert Veters, Garen, Knoopen, Scharen, Ringen, ende diergelyke kleynigheden, die onder den name van kleyne Koopmanschappen maar eenen post zullen hebben) ende dezelve al te zamen onder een hooft aan de Compagnie schuldig gemaakt; mitsgaders die van dezelve yetwes genieten daar voor op hunne

ree-

reekeninge aan zoodanige goederen belast worden, zonder dat de Boekhouders een generale reekeninge van Kleeden ofte Koopmanschap (daarinne abuyzen, ende ook wel fraude gecommitteert placht te worden) zullen vermogen te houden.

Wanneer yemand op de reyze siek word, ende zyn Testament begeert te maaken, zal den Opper-Koopman, Koopman, Onder Koopman, ofte Boek-houder, die daar toe op de reyze geauthorizeert zyn, den zelven voor hem doen verschynen, ofte zelfs voor zyn koye gaan, ende bescheidentlyk in presentie van twee geloofwaardige getuigen afvragen, ofte van meeninge zy van zyne middelen te disponeeren, aan wien dezelve gedenkt te maaken ofte ook Kinderen, Kinds-kinderen, ofte Ouders in 't leven heeft, hem in zulken cas vermanende, dat de Ouders naar Rechten gehouden zyn, in hare uiterste willen hare Kinderen Erfgenamen te instituëren, ende weder de Kinderen hare Ouders, (te weten, zoo wanneer zy zelve geen Kinderen hebben,) ende dat ten minsten voor hare legitime portie, zynde een derde van haar natelaten middelen; ofte een gerechte helft, ingevalle meer als vier Kinderen naarlaten.

Ende alzoo dikmaal bevonden zy, dat eenige luyden, onder gemeenschap van goederen getrouwt, hun abuzerende, van den geheelen boedel disponeren, ende hare Vrouwen een gedeelte uyt dezelve maken, uyt 't welk dan groote questien tusschen dezelve ende de Erfgenamen ontstaan: zoo zullen ook de voorsz. Koopluyden, ofte Boekhouders, in 't maken der Uyterste-wille, de Testateuren die getrouwt zyn indachtigen, dat niet verder konnen disponeren, als over de eene helft van de gemeene Boedel, ende dat de andere helft de Vrouwen rechts-wegen eygen toekomt, 't en ware zulks by Huwelyksche voorwaarden uytbedongen ware.

Des Testateurs meynige begrepen hebbende, zal de Koopman, ofte Boek-houder, dezelve met korte bondige woorden in zyn Testamentboek, ende niet op een

cartabel ofte los papier, dat licht verlooren kan werden, stellen, met pertinente specificatie van des Testateurs name, toename, qualiteyt, geboorteplaats, wanneer, ende met wat schip in India gekomen zy.

Ende, alzoo de Testamenten wat naauw luysteren, ende, deze ofte gene zolemniteyt geobmitteert ofte vergeten zynde, licht komen krachteloos te blyven; Zullen de Koopluyden ofte Boekhouders altyd gedenken, achter in dezelve te inzereren, dat de Testateuren begeeren, ingevalle geen Testament mochte verstrekken, dezelve dan aangenomen mochte werden voor Codicil, welk zoodanige præcisiteyten van Rechte niet onderworpen is.

Van gelyke, zoo wanneer yemand disponeert over zyne natelatene Gagie, zullen niet vergeeten, de Heeren Bewinthebberen ter Kamer daar dezelve te betalen zal wezen, tot Executeurs van dien te nomineren, op de verbeurte van 25 Realen van achten, voor de eerste reyze; 50 voor de tweede reyze; ende 100 Realen van achten, mitsgaders arbitrale correctie daar en boven, voor de derde reyze.

Des Testateurs Uytterstewille zoodanig gelyk voorsz. met zoo korte woorden als doenlyk geminuteert zynde, zal die genen, voor wien dezelve gepasseert word, nevens den Testateur, zoo 't geschieden kan, ende ten minsten twee goede getuygen, daar toe expres geroepen, zyn gewoonelyke signature ende handteyken daar onder zetten.

Wanneer ymand binnen Scheepsboort komt te overlyden, zullen de Koopluyden, ofte Boekhouders, gehouden wezen dadelyk, zoo 't geschieden kan, des zelfs nagelaten goederen in de Cajuyte ofte andere bequame plaatze te doen brengen, ende, ten overstaan ten minsten van twee goede getuygen daar toe geroepen, pertinent van stuk tot stuk te inventarizeeren, ende zulks nevens de getuygen onderteykenen.

Maar ofte gebeurde, dat, by verlegenweêr, als ander groot inconvenient, des overledens goederen niet ter-

terstont geinventarizeert konden werden, zal de Koopman, ofte Boekhouder, ten minsten opschryven (ten overstaan als vooren) de goederen die in de kisten niet geborgt konnen worden, ende de kisten insgelyks ter prezentie van twee getuygen getrouwelyk verzegelen, omme, ter gelegener tyd, ten overstaan van die gene die by 't verzegelen geweest zyn, ende het signet in bewaringe gehad hebben, weder geopent, ende den Inventaris gemaakt te worden, als boven gezeyt is.

Ende, op dat hier inne te min fraude geschieden, ende geen bedenken zy, dat die van de Cajuit, door de dagelykse familiariteit, de zaken mochten eens wezen, zullen dezelve tot het inventariseeren der goederen ofte verzegelen der kisten niet geadhibeert, maar altyd twee getuigen van buiten geroepen worden; alles op pene, dat die bevonden zal worden de voorsz. ordre niet poinctueel nagekomen te hebben, maar, zonder behoorlyken Inventaris te maken, en zonder getuigen de goederen ofte kisten naar zig genomen ofte geopent te hebben, gehouden zal wezen te verantwoorden, niet alleen het gene de overleden ten tyde zyns verscheydens, maar ook alle 't gene welk bewezen zal worden hy binnen een Jaar voor dato zyns overlydens by sich gehad heeft, ende niet en blykt waar het elders bevaren zy; mitsgaders deportement, confiscatie van middelen, ofte anders, als na gelegentheyd van zaken bevonden zal worden te meriteeren.

De goederen, gelyk voorsz. behoorlyk geinventarizeert zynde, zal de Koopman, ofte Boekhouder, dezelve by de eerste gelegentheyd in 't openbaar ende aan den meest-biedenden voor de mast verkoopen. Ende op dat men gerust mach wezen, dat het dezelve ende geen andere zyn als den overleden nagelaten heeft, zullen daar over geroepen worden, ende prezent moeten zyn, die getuygen die den Inventaris geteykent hebben; waar van dan mede acte gemaakt zal worden, ende die zelve, by den Boekhouder ende prezente getuygen onderteekent, onder den Inventaris geregistreert. Maar zullen de boekhouders niemand eeni-

nige goederen laten mynen, als die zoo veel op zyne reekeninge aan de Compagnie te goed heeft.

Welk alles gelyk voorsz. gedaan zynde, zullen de boekhouders de gene die iets gemeynt hebben, alle onder een hooft, aan den overleden schuldig maken, ende zulks den zelven met eenen regel ofte in eene somme op zyn Credit goed doen; als by 't voorgestelde Journaal, hier achter, tot exempel aangewezen word.

Ende zal als dan de Compagnie aan den overleden voor zyn verdiende Maandgelden gereekent van den dag dat in Zee geloopen, ofte zyn jongste reekeninge gesloten is, gedebiteert worden. Ende daar na den Credit jegens den Debet opgetelt zynde, ingevalle den Credit meer als den Debet te monteeren komt, *zal* den overleden aan de Compagnie voor *het meerdere* schuldig gemaakt, ende de rekeninge daar mede gesloten worden; maar by aldien de overleden meer in zyn Debet mochte hebben, als zyn verdiende Maandgelden ende verkochte goederen bedragen, zal de Compagnie aan den zelven worden gedebiteert, voor zoo veel op zyne reekeninge te kort komt. Welverstaanden, dat deze als alle andere posten, eerst in 't Journaal in 't lange ende breede geextendeert, ende daar uyt in 't Groot-boek zoo kort als doenlyk overgedragen zullen werden; alzoo niet eene partye in 't Groot-bock *ko*men mach, die in 't Journaal niet eerst ingeschreven zy.

Maar wanneer in een Vloote van meer schepen iemand komt te overlyden, meer goederen naarlatende als by 't gemeen volk van dat schip ten oirboir gemynt konnen werden, zal de Koopman, ofte Boekhouder, dezelve niet voor de mast brengen, als by gelegener tyd, en dat die van d'andere schepen daar van te vooren verwittigt zynde, konnen aan boort komen: ende als in zondanigen cas, by die van de andere scheepen iets gemynt word, zal dat schip, daar die zelve op varen, aan den overleden gedebiteert worden voor zoo veel monteert 't gene 't gemeene volk van gemelte schip uyt

uyt deszelfs naargelaten middelen gekocht ende genoten hebben; mids zal de Koopman, ofte Boekhouder, alvooren acte vorderen van de Boekhouder van dat schip daar die kooper ofte koopers op bescheyden zyn, dat het gemynde by hem behoorlyk is geboekt, ende de acte aan den Inventaris van des overledens middelen werden geannexeert.

Ende zal het gene voorsz. zoodanig geobzerveert worden, ten waare by de Scheeps-ofte Vloots-Raad, om consideratien, raadzamer geacht wierd, zoodanige Goederen onverkocht te laaten, ende op Batavia ofte andere plaatzen te brengen; het welk zal mogen geschieden, mits dat wel bewaart ende onvermindert blyven, tot verantwoordinge van den Boekhouder, ende Scheeps-Overheyd.

Gelyk ook de Boekhouders onverkoft zullen mogen laaten het gene de Overleden by de Uytterstewille uyt zyn prezente Goederen aan iemand weg gemaakt heeft; ende, zoo het kleynigheden zyn, dezelve met advys van den Scheeps ofte Vloots-Raad aan de legatarizen laten volgen, mits stellende behoorlyke cautie *de restituendo*, indien zulks namaals van noode mocht werden; waar van mede acte gemaakt, ende van de borgen, nevens de recipisse van den legataris, onder den Inventaris, geteykent zal worden.

Ende, op dat men weten mag waar de Overleedene van tyd tot tyd de Compagnie dienst gedaan hebben, zullen de Boekhouders de Saldos van haare geslotene reekening in den Credit inzéreren, ende binnen de linie uyttrekken, met uytdrukking, waar en in welker voegen dezelve verdient zyn: insgelyks per memoire binnen de lienie gestelt zal worden 't gene de Overleden aan anderen, ofte andere aan hem, by Uytterstewille gemaakt zullen hebben; te weten, 't eerste in den Debet, ende 't ander in den Credit van deszelfs reekening in 't Grootboek.

Als 't gebeurt, dat by die van 't eene schip aan 't ander eenige noodlykheden, om aan 't volk uyt te deelen, bygezet ende verstrekt worden, zal 't schip,

schip, dat dezelve geniet, daar voor aan zoodanige Goederen worden schuldig gemaakt; als by 't voorbeelt hier achter aangewezen word.

Als iemand over eenige Fauten binnen Scheepsboort in de yzers gezeeten heeft, zal de Boekhouder volgens den Artykul-briev, den zelven, aan de Compagnie voor den tyd dat hy geen dienst heeft gedaan, ende aan den Provoost voor 't fluit-gelt, onder een hooft debiteeren: Van gelyken, wanneer iemand gecondemneert word in een amende, ofte geld-boete, voor 't bedragen van dien, en in conformité van de sententie.

Wanneer iemand over eenig begaan delict van zyn Gagie ofte qualiteit gedeporteert; ofte wel econtra geadvanceert ofte verbetert word, daar van zal by den Boekhouder in de Reekeninge gementioneert worden, in der wyze als by 't Formulier daar van hier achter voor gestelt is.

Maar zullen de Boekhouders niet vermogen, op de Reekeninge te stellen het gene de een den anderen verstrekt heeft, ofte schuldig is; 't en ware iemand een ander Lezen, Schryven, Rekenen, de Zeevaart, Landmeterye, 't Constapels-ampt, ofte eenige diergelyke nutte wetenschap geleert, ende daar voor eenig loon bedongen hadde; doch egter niet als met kennisse ende toestant van de Vloots ofte Scheeps Overheyd.

Op de scheepen uyt het Vaderland komende zullen de Koopluyden, ofte Boekhouders, zoo wanneerze het Zuydland beginnen te genaaken, de Reekeningen op voordeel, ende zoo veel geschieden kan, schikken klaar te maaken, latende eenelyk open staan de datums, dagen, maanden ende zomme gelds: om, als in de Straat Sunda ankergrond bezeylt zal zyn, ende ten naasten by gissinge gemaakt kan werden, jegens wat tyd, 5 a 6 dagen onbegrepen, op Bataviaas Reede zullen arriveeren, gevult, uytgetrokken, ende gesloote te worden; zonder datze haar aan 4 ofte 5 dagen behoeven te binden, alzoo daar aan weynig gelegen

legen zy, of de Reekeningen eenige dagen vroeger ofte laater geslooten werden, ende het de Heeren Meesters vast even veel is, op wat schip ofte plaatze haar dienaars de Gagie word goet gedaan.

Ende op dat de Reekeninge correct mogen wezen, zullen de Boekhouders dezelve niet teykenen ofte uytgeven, al eer aandachtelyk en jegens het Groot-Boek geconfronteert, d'accorde bevonden, ende den charta van 't Groot-boek daar op gestelt zy.

Tot verlichtinge in 't opzoeken der Reekeningen, zoo hier als ter respective Kameren in 't Vaderland, zullen de Boekhouders, volgens ordre van de Heeren Bewindhebberen, altyd in 't hooft van ieders Reekeninge uitdrukken, wanneer, ende met wat schip in 't Land gekomen zy: Voor al zullen niet vergeten, in 't sluyten der Rekeninge, specifice aan te wyzen, waar de perzoon voorts bevaart, ofte op het zelve schip continueert, ofte op een ander, ofte aan land overgaat, met uytdrukkinge, waar, ende op wat schip; op poene, dat wie bevonden zal worden dit poinct, (zoo facil ende licht om achter-volgen, ende om welkers non-obzervance de Heeren Meesters niet alleen met groote fastidien ende onlusten gequelt, maar ook met vele calumnien ende blamen, van die luyden die in 't Vaderland van hare vrienden hier te lande zwervende, ofte overleden, by obmissie van dien, geen behoorlyk bescheyd konnen geven, onschuldig gelastert ende gedenigreert worden,) niet naargekomen te hebben, zonder eenige conniventie, als onbequaam, van zyne qualiteyt ende Gagie gedeporteert, ende in zyne verdiende Maandgelden gemulcteert zal worden.

Ende zullen dien volgens de Boekhouders verdacht wezen, wanneer zy, gelyk voorsz., de Reekeningen op voordeel gereet maken, in dezelve altyd zoo veel plaatze open te houden, als daar toe van noode zy.

Ende op dat de Boeken, jegens dat de schepen op Batavia aanlanden, klaar mogen wezen, waar aan zonderling gelegen is, zullen de Koopluyden, ofte Boekhouders, voor eerst uytgetrokken hebbende 't gene

ieder

ieder op de reize genooten heeft, ende waar voor in de boeken belast staat, (ondertusschen dat de Assistenten de Reekeningen uyt het Grootboek trekken,) de Maandgelden in 't Journaal inschryven, ende daar na in 't Grootboek yders Credit formeeren; altyd open latende de dagen, maanden, zommegelds, ende op wat schip ofte plaatze overgaan, om naderhand gevult te worden; uytwyzende de Formuliers hier achter gevoegt.

Maar ofte gebeurde, dat iemand in 't sluyten der Boeken quame te overlyden, zullen des niet te min de Boekhouders deszelfs Reekeninge op zyn sterfdag sluyten, ende daar by stellen, dat zyne Goederen naderhant verkocht, ende hem op de nieuwe Boeken zullen goed gedaan worden. De Gagie, gelyk voorschreven, in 't Journaal geregistreert, ende yders Credit *in 't* Grootboek geformeert zynde, zullen de Boekhouders de zaldos beginnen *in 't* Journaal in te schryven, gelyk zy de Maandgelden gedaan hebben: te weten, alle die by slot van Reekening iets te goede hebben, daar voor aan de Compagnie onder een hooft Debiterende; ende die te quaat hebben, daar voor per de Compagnie mede onder een hooft Crediterende.

Wanneer Batavia beginnen te genaaken, zullen de Boekhouders de Reekeninge der maandgelden, gelyk mede de zaldos, op een rolle, ofte blad papier, met de charta van het Grootboek, stellen; ende, andermaal gecollationeert ende d'accorde bevonden zynde, preuve nemen, ofte daar mede de Boeken in balance blyven; 't welk zynde, de openstaande plaatzen zoo in 't Journaal als Grootboek vullen, en de Reekeningen van 't Volk sluyten. Als wanneer dan niet overig *blyft* open staan als de Koopmanschappen, 't Schip, Realen van achten, ende de Compagnie, welke op navolgende wyze onder een hooft gesloten zullen worden: te weten, de Compagnie zal gedebiteert worden, by exempel, aan Hembden, Kousen, Schoenen, ende zoodanige ander Reekeninge van Koopmanschappen als open staan, en die tot dato onverkocht gebleven zynde, aan den Opper-Koopman des Kasteels Batavia overgelevert

vert moeten werden: van gelyke zal de Compagnie gedebiteert worden aan Realen van achten, voor zoo veel by slot van Reekeningen bevonden worden te resteeren, ende aan den Kassier getelt moeten werden; ende zal eyndelyk de scheeps Reekeninge van de Compagnie gecrediteert worden: waarmede dan alle partyen, zelfs ook de Reekeningen van de Compagnie, effen staan.

Alzoo by de Vergaderinge van de Heeren Seventiene goet gevonden is, dat van nu voortaan yder Kamer betaalen zal het volk op haare scheepen uytvarende, zullen de Boekhouders van de scheeps en Logieboeken, yder op de Boeken zoo van de scheepen als Forten en Comptoiren, de persoonen op de zelve vaarende, en op de Comptoiren residerende, in 't hoost van de Reekeninge aanteykenen en overbrengen, in wat qualiteyt, met wat schip, en van wat Kamer de zelve originelyk in 't land gekomen zyn, en haar alzoo van schip tot schip, ofte Comptoir tot Comptoir overgaande, behandigen haar Reekeninge gesloten, zoo die daar staat; mette Boeken accorderende, en by twee daar toe gequalificeerde perzoonen geteykent.

Dat de Officieren, Matroozen, en Soldaten op Batavia komende, om naa 't Vaderland te keeren, alle haare reekeningen vertoonen zullen aan de Commissarisen by den Gouverneur Generaal en Raden van India daar toe geordonneert, om de zelve met de Boeken geconfereert, en met hare signaturen, dat de zelve met de orginele Boeken accorderende bevonden zyn, mede geteykent, en met Compagnies zegel bevestigt te werden.

Welke volgende de Gouverneur Generaal en Raden van India (zoo veel zonder prejudicie van de Compagnie gevoeglyk zal konnen geschieden) de perzoonen naa 't Vaderland gaande zullen laten keeren op de scheepen van zoodanige Kamere, van de welke zy originelyk uytgekomen zyn.

Ende op dat dit alles te beter achtervolgt mag werden, zullen de Koopluyden, ofte Boekhouders, schuldig wezen t'hunner aankomste op Batavia, nevens de missiven, hare Boeken, dubbelt ende behoorlyk ge-

flooten, aan land te brengen, ende den Gouverneur Generaal te prezenteeren; mits dat zy, dezelve vertoont hebbende, weder na boort zullen nemen, om als 't volk overgaat, op yders Credit aan te wyzen, op wat schip ofte plaatze bevaren.

Waar na de Boekhouder, met ter tyd, weder nieuwe Boeken zal beginnen te formeeren, ende in dezelve al die op 't Schip blyven continueeren, weder nieuwe Reekeninge geven, gelyk zulks in de oude mede moet bekent staan, als boven aangewezen is.

Ende worden de Reekeningen in nieuwe Boeken ingeschreven op volgende wyze; men stelt in den Debet van 't Groot-boek den name, van waar, de qualiteyt, op wat tyd, en met wat schip de perzoon in 't Land zy gekomen, als by exempl:

Abraham Harmansz. van Amsterdam, Opper-Koopman, in 't Land gekomen met 't Schip Amsterdam 1642, Debet.

Ende in den Credit aldus:

Abraham Harmansz. van Amsterdam, Opper-Koopman, Credit, 1642. adi 21ste July is zyn jongste Reekeninge op 't Schip Zeelandia gesloote, 't Saldo monteert g. 315. wintermaant guld. 70.

Op welke wyze alle die op de scheepen vaaren bekent gemaakt moeten worden, 't zy dan met ofte zonder Reekeninge overkomen.

Als eenig schip naar een ander plaatze verzonden word, zal de Koopman, ofte Boekhouder, de Reekeninge van scheeps onkosten, hem nevens kleeden ende Contanten om aan 't volk uyt te deelen mede gegeven, ten vollen in 't Journaal nevens de voorsz. kleeden ende Contanten yder op zyn particuliere Reekeninge onder een hooft Debiteeren, ende 't Comptoir Generaal met een regel in Credit goet doen, (namentlyk met de tytel van 't Comptoir Generaal, ende niet de Compagnie gelyk op de uit-reize,) alzoo hier

te

te lande de Heeren Meesters op de Scheepsboeken niet vorder belast worden als voor de verdiende maandgelden, ende 't gene iemand by slot op zyn Reekeninge te kort komt, werdende weder gecrediteert voor de Saldos; ende 't geene iemand by slot van Rekeninge te quaat gebleven zy, mitsgaders voor de Condemnatien op de reyze gevallen: Maar voor de Koopmanschappen, Contanten, On-ende Mondkosten, Provisien, scheeps behoeften, &c. in India genooten, op wat plaatzen ofte Comptoiren zulks ook mogte wezen, zal 't Comptoir Generaal gecrediteert, en dezelve elk apart voor 't zyne onder een hooft gedebiteert worden, met annotatie in 't hooft van de post in 't Journaal, op wat Comptoir ofte plaatze dezelve ten behoeve van 't schip ofte volk verstrekt zyn, debiteerende het schip voor de Provisien, On-en Mondkosten, en scheepsbehoeften, met specificatie binnen de linie van het Journaal, gelyk het by de Reekeninge van onkosten blykt; zoo mede Contanten, Baftas, Balatins, Salempoeris, Mouris, Zeyl-kleeden, Zyde, Knopen, &c. yder op zyn aparte Reekeninge, by stuks, en prys, in voegen ende maniere, zoo in 't schryven, uytdeelen, als sluyten der Boeken, gelyk hier achter by voorbeelt aangewezen word; met dien onderscheyde alleen, dat op de uytreyzen alle partyen met de Compagnie, ende hier te lande met 't Comptoir Generaal, gesloten werden.

De Boekhouders die voor Batavia ter reede leggen, ofte voor 't vertrek der schepen naar 't Vaderland daar noch gedenken aan te landen, zullen haare Boeken, by aldien dezelve jegens primo December 8 maanden oud staan te wezen, in October en November sluyten, en dubbelt stel ten Soldie Comptoir leeveren: maar als iemand ouder Boeken als een Jaar onder hem heeft, zal dezelve, herrewaarts komende, onder wegen klaar maaken en sluyten, alwaar het ook zake, dat in April, ofte daar omtrent, hier te reede voor Batavia stonden te arriveeren; op dat zoodanige Boeken niet andermaal komen over te blyven, maar dat de Weduwen, Weezen, Vrouwen en Kinderen 't haare genieten, en van de Heeren onze Principalen behoorlyk bescheyd krygen mogen, waar aan zonderling gelegen is.

 Ende

Ende op dat dit alles van ieder een te lichter begrepen mag worden, is hier een korte Formulier zoo van Journaal als Grootboek by gevoegt, waar inne alle partyen in de bovenstaande articulen gementioneert, tot onderwys der nieuwelingen, van woord tot woord, gelyk die geboekt moeten werden, duydelyk voorgestelt, ende als met den vinger aangewezen zyn.

Gelyk dan ook, op dat deze Ordonnantie te beter naagekomen ende achtervolgt mag werden, alle Opper-Koopluyden, Koopluyden, Onderkoopluyden, ende Boekhouders ter scheep varende, mits dezen gelast worden, dezelve nevens het Formulier hier agter gevoegt, behoorlyken gecollationeert, altyd by hun aan boort te hebben, op verbeurte van drie maanden Gagie zoo menigmaal zonder dezelve bevonden zullen worden. (*a*)

Welke pene ook gestatueert word jegens die gene die dezelve in eenig poinct niet behoorlyken geobzerveert ende nagekomen zullen hebben, boven de vergoedinge der schaden en Interessen, die de Compagnie ofte iemand anders, daar by zal komen te lyden; mitsgaders zoodanig vordere straffe van deportement, suspensie, &c. als na gelegentheyd van de moetwil ofte faute bevonden zal worden te behooren. Ende zullen devoorsz. boeten gedistribueert worden, een derde voor die van 't voorsz. Soldie-Comptoir, ofte die de fauten uytgevonden zal hebben, een derde voor den Officier en het resterende voor den Heer.

Aldus gedaan ende gerezolveert binnen het Kasteel Batavia, den des Jaars zestien honderdt zeven-en veertig.

SEYN-

(*a*) Vermits 't korte Formulier zoo van Journaal als Grootboek, maar een handleiding is, voor die geen die het Boekhouden, niet verstaat: zoo hebben wy niet nodig geoordeeld, dit hier by te voegen.

SEYNBRIEF

Naar welke alle Schepen, in dienst van de Vereenigde Oost-Indische Compagnie, naar Oost-Indien varende, en van daar kerende, hun hebben te reguleren.

I.

De Commandeur (indien een, van hier naar India gaande, by de Compagnie; ofte, van India naar Nederland kerende, by de Generaal en Raden van India, expresselyk over de Vloote mogte werden gestelt) zal alleen het opperste Commandement over de schepen hebben, zoo lange dezelve by den anderen zullen wezen: en by zyn afsterven met gelyke magt en authoriteyt succederen de Vice Commandeur, ofte die by de Compagnie, ofte by de Generaal en Raden van India, daar toe zal zyn genomineert. (*a*)

Het schip van de Commandeur, ofte van die gene die by zyne aflyvigheyt daar toe by de Compagnie, ofte

(*a*) Het schip van den Commandeur, wanneer yemant in die qualiteyt van hier na Indien komt te vertrekken, geen Raad van Indien of van hooger qualiteyt wezende, of van die gene, die by zyne aflyvigheyd daar toe by de Compagnie zal weezen genomineert, zal geduurende de Reyse niet anders als een Wimpel boven op de groote stenge, en 't vuur by nacht agter op de Campanje voeren.

Maar een Raad van Indien, of iemant in hooger qualiteyt, van hier uyt deeze Landen vertrekkende, zal alleen de vlagge voeren, of laaten wayen; dog niet eerder dan wanneer het Canaal zal weezen gepasseert; en in de Spaansche Zee gekoomen, ten ware de Reyse, benoorden Schotland om, quam te neemen, als wanneer in 't uytloopen voort de vlagge zal voeren, en dat zonder onderscheyd of dezelve met zyn schip alleen, of in gezelschap van meer andere scheepen van deeze Compagnie, of ook wel met of onder Convoy van 's Lands Oorlog scheepen komt te vaaren.

ofte by de Generaal en Raden van India is genomineert; zal de vlagge boven op de groote stenge, en 't vuur by nacht agter op de compagne voeren.

II.

By versterven van de Commandeur en zyn gesubstitueerde, ofte dat geen Commandeur expres is gestelt, zal het Commandement (als in de Instructie van de breede en particuliere Raad gezeyt is) by de respective Opper Koopluyden, ofte, by gebrek van dezelve, by de respective Schippers by beurte bedient worden. Welke beurte van maant tot maant, ofte van veertien dagen tot veertien dagen zullen omme gaan, beginnende altyt, ende omme gaande naar ordre van de respective Kameren; te weten:

De eerste maant, ofte de eerste veertien dagen, zal het grootste schip van de Kamer Amsterdam (*b*) de vlagge boven op de groote stenge, en by nacht het vuur agter op de compagne voeren; en de Opper Koopman, ofte, by gebreeke van dezelve, de Schipper op het zelve schip, het opperste Commandement over de schepen hebben. De tweede maant, ofte de tweede veertien dagen, zal het grootste schip van de Kamer Zeeland, de (*c*) vlagge op de groote stengen by nagt het vuur agter op de compagne voeren; en de Opper Koopman, ofte, by gebreeke van die, de Schipper op het zelve schip, het opperste Commandement over de schepen hebben. De derde maant ofte derde veertien dagen, het grootste schip van de Kamer Delft, en zyn Opper Koopman, ofte Schipper. De vierde, het grootste schip van Rotterdam. De vyfde, het grootste van Hoorn, de zeste, dat van Enkhuysen. De zevende, het naast grootste schip van Amsterdam; en zoo voorts vervol-

(*b*) Geduurende den tyd dat de præsidiale Kamer daar zal wezen, en anders van Zeeland, de Wimpel boven op de groote stenge, en by nacht het vuur agter op de compagne voeren.

(*c*) Wimpel.

volgens als boven, tot dat yder schip zyn beurt van een maant ofte veertien dagen gehad zal hebben; en dan weder beginnen van 't grootste schip van Amsterdam, en vervolgen als voren.

III.

Wanneer de Commandeur, ofte die het opperste Commandement heeft, 't zy Opper Koopman, ofte Schipper, geraden vind te wenden, door scherpheyt des winds ofte anderzints, zal hy des nachts twee vuuren op steeken, ende by dage een Topstander van de groote stenge laten wayen.

IV.

In ruyme Zee zynde, zal men om een streeke wints ofte twee niet wenden, om, zoo veel doenlyk is, ongeluk voor te komen.

V.

Wanneer iemant by nachte ergens grond werpt, ofte land vermoed, zal hy twee vuuren beneven malkanderen opsteeken, ende een schoot schieten: ende by dage grond werpende, ofte land vermoedende, zal hy de Prince vlagge agter af laten wayen, ende een schoote schieten, om malkanderen daar mede te waarschouwen.

VI.

En ofte gebeurde (welk God verhoede,) dat eenig schip ofte schepen van deze Vloote nood van lekte ofte ander ongeval overquame, zal zulk schip ofte schepen by dage een Rolle doek uyt de Marsse laten wayen, ende een schoot schieten; ende by nachte twee vuuren boven den anderen opsteeken, ende een schoot schieten; om de anderen daar mede te waarschouwen.

VII.

Als de Commandeur, ofte zoo geen expresse Commandeur gestelt is, de commanderende Opper Koop-

 man,

man, ofte by gebreke van dien de commanderende Schipper, een witte vlagge agter af laat wayen, zal den Breeden Raad aan boort komen.

V I I I.

De Vloote, gaande uyt Nederland naar Indien, zal by den anderen blyven tot zy de Canaal gepasseert, in de Spaansche Zee omtrent 40 mylen buyten Engelands end, ofte by gissing op de lengte van de Cabo Finisterre gekomen zullen zyn. Als wanneer yder zyn beste zal mogen doen, om spoedigst in Indien te komen, en de naargenoemde premien verdienen, en ook schade te verhoeden. (*a*)

De schepen, kerende van Batavia naar Nederland, moeten by den anderen blyven, tot zy in 't Vaderland zyn gearriveert, 't en waar expresselyk anders werde geordonneert.

I X.

By mistig weder zullen de schepen, by den anderen zynde, altemets een musquet scheute schieten, en een schip schietende, zullen de anderen met gelyke musquet scheute antwoorden, omme zoo by een te blyven, en niet uyt het gezigte van malkanderen te geraaken. Ende wanneer de Commandeur geraden vint te wenden, zal hy een grof stuk afschieten, ende zullen de andere met gelyke scheur antwoorden, tot een teeken, dat zy het zelvige gehoort hebben, ende als dan gelykerhand wenden: ende zal nie-

(*a*) De Vloot of scheepen gaande van hier na Indien zullen by den anderen blyven, tot zy de Canarische Eylanden, en dat uyt vreeze van de Turken, zullen weezen gepasseert, tot ontmydinge van dewelke de voorsz. scheepen, voornamentlyk die alleen gaan, de voorsz. Eylanden eenige mylen bewesten, verre buyten 't gesigt zullen hebben voor by te loopen, als wanneer yder zyn best zal mogen doen, om spoedigst de Cabo de Bonne Esperança te bezeylen, en vervolgens in Indien te komen, ende naargenoemde præmien te verdienen, mitsgaders schade te verhoeden.

niemant vermogen te wenden zonder malkander gehoort te hebben, om te beter by een te blyven.

X.

De schepen, gaande naar Indien, 't zy by den anderen, 't zy yder alleen zynde, zullen in geenderly manieren eenige andere ververſch plaatſen aan doen, voor aleer zy aan de Cabo de Bona Eſperanca in de Tafelbay zullen gekomen zyn

De ſchepen, keerende uyt Indien, zullen ook niet eer als aan de Caap mogen ververſchen, 't en waar by de Generaal en Raden van Indien expreſſelyk anders ware geordonneert.

X I.

Ende zullen de ſchepen op de uytreyſe in alle manieren, haar wagten in de Bocht van Guinea te vervallen; alzoo wy tot zeer groote ſchade van de Compagnie met extraordinariſe verlenging van de uytreyſe, verlies van veel volks, verderf van goederen, ende andere inconvenienten, voor dezen bevonden hebben zulks geſchiet te zyn: moeten derhalven de ſchepen, voornamelyk die in de Maytyd uyt Nederland gaan, niet te Ooſtelyk loopen, maar de Zuyd kieſen, en alle mogelyke vlyt aanwenden, om niet in de voorſz. Bocht te vervallen, ende ten dien eynde volgen de particuliere Inſtructie daar over geſtelt, om kort ende ſpoedig aan de Caap de Bona Eſperanca, in de Tafelbay, te komen. (*a*)

XII.

(*a*) Ende zullen de ſcheepen op de uytreyſe haar in 't reguarde van de Bogt van de Guinea, en om daar in niet te vervallen, voornamentlyk hebben te reguleren na de Inſtructie van de Maytyd, die de ſcheepen van hier gaande werd mede gegeeven, volgens dewelke de voorſz. ſcheepen, by vroege ontmoetinge van de Zuydelyke Winden op 11, 10 en 9 graden by Noorden de Lienie, en anders niet, in plaatſe van lang te kruyſſen, om de Linie te ſnyden, in de Maanden van May, Junius, Julius en Auguſtus, daar omtrent komende, de voorſz. Bogt van Guinea moeten laaten inſtaan.

XII.

Zullen de schepen, aan de gemelde Caap Bona Esperanca ververscht hebbende, voorts tusschen de 36 en 42 graden Zuyder breete, naar dat zy lieden aldaar de Westelyke winden best zullen vinden, haren cours Oost aan moeten stellen; alzoo de Westelyke winden beoosten de Caap de Bona Esperance niet altyd juyst op de hoogte van 36 graden, maar dikwils veel Zuydelyker wayen, ende aldaar gezogt moeten worden.

XIII.

Met die bovengeschreve Westelyke winden zullen de schepen ten minsten tot de 800, 850, a 1000 mylen beoosten de Caap de Bona Esperanca, naar de tyd des jaars, ende volgens de particuliere ofte naarder Instructien, zoo van de May als Herfsttyd, dien voorzeyden Oosten cours houden, eer zy by-steeken ofte haren cours Noordelyk aanstellen, alzoo men van de Javaanse Kust, die niet verder als 7½ graden naar den Zuyden strekt, mits haare zuyverheyt, niet en heeft te vresen: en vroeger, als vooren gezeyt is, oversteekende, loopt men perykel op de Kust van Sumatra te vervallen; alwaar men dan mits de Zuyd-Ooste winden, die daar tusschen April ende October incluys wayen, langen tyd moet byleggen, en in de wind op laveeren; ten ware de schepen in de tyd van de Westelyke winden, te weten van November tot Maart, tusschen de Linie ende de 4 a 6 graden Zuyder breete wayende, quamen te arriveren.

XIV.

Dezen cours agten wy, om verscheyde reden, beter als den anderen, zoo binnen door als buyten om Madagascar; derhalven lasten en ordonneren by dezen wel expressely, dat alle onze schepen voortaan den voorzeyden cours tusschen de 36 en 42 graden, naar gelegentheyt van weder ende wint, en volgens de

de particuliere Instructie, zullen volgen in de uytreyse.

XV.

Op de 38 graden Zuyden breete, en by stuurmans gissinge omtrent 700 mylen beoosten Cape de Bona Esperance, leyd het Eyland St. Paulo, moeten derhalven verdagt wezen in tyts uyt te zien, omme niet onvoorziens op het zelve te vervallen.

XVI.

Ende op dat alle Opper Koopluyden, Schippers, ende Stuurluyden, 't zelve te meer mogen behertigen, ende daar toe alle uytterlyke ende mogelyke devoir aanwenden, zoo zullen de opper Koopluyden, Schippers, ende Stuurluyden van alle de schepen, die voortaan uyt deze Landen binnen den tyt van zes maanden tot Batavia zullen arriveren, tot eene vereeringe, tusschen haar lieden als volgt te verdeelen, genieten zes hondert guldens; binnen de zevende maant arriverende, drie hondert guldens; ende binnen de agtste maant, hondert vyftig guldens: (a) wel verstaande, dat de onder Stuurman van de voorsz. vereeringe zal genieten een zeste part, ende d'ander vyf zeste parten zullen aan de Opper Koopman, Schipper, ende Stuurman in gelyke portien verdeelt werden, dat is aan yder even veel. Ende ter contrarie, zullen de voorsz. Officieren in gelyke boete ende amende van zes hondert guldens vervallen, by aldien zy lieden, zonder uytterlyke nood, aan eenige andere plaatsen als aan de Tafelbay ververschende, hare reyse daar door zullen komen te verachteren.

Aldus

(a) Zonder dat nogtans onder de voorsz. zes, zeeven en agt Maanden respective, zullen werden gereekent die dagen die de schepen om te ververschen, aan die Cabo de Bonne Esperance, in de Tafelbaay zullen stil leggen, maar daar van gedefalqueert en afgetrokken.

Aldus gedaan en gearresteert, ter gemelte vergaderinge van de Zeventiene, tot Middelburg in Zeeland den 21. September 1680.

In kennisse en tegenwoordigheid van my N. N.

ZEYNBRIEF,

Voor de Opperhoofden van 's Compagnies Schepen, althans in Texel Zeylreede leggende, gedestineerd na Oost-Indien; waar van 't Schip

Zeynen by Dag.

Artykel I.

Als den Commandeur begeerd dat men het Tuy-Anker zal ligten, zal hy zyn Voormarszeyl los maken, en een schoot schieten.

II.

Als den Commandeur begeerd onder zeyl te gaan, zal denzelven zyn groot Marszeyl los maken, en een schoot schieten.

III.

Als den Commandeur begeerd te Ankeren, zal hy een Prince Wimpel van de Nok der Bezaans Roede laten wayen, en een schoot schieten.

IV.

Als den Commandeur begeerd te Vertuyen, zal hy zyn Kruyszeyl met opgegeyde schoten in top heyssen, en een schoot schieten.

V.

Als den Commandeur begeerd dat de Vloot by de wind

wind over zal wenden, zoo zal hy een Prince Geus van de Vlaggestok laten wayen, en een schoot schieten, waar op de leywaardste en agterste schepen eerst zullen wenden.

V I.

Als den Commandeur begeerd dat de Vloot voor de wind om zal wenden, zal hy een Prince Wimpel agter van de Vlaggestok laten wayen, en een schoot schieten, waat op de leywaardste eerst zullen wenden.

V I I.

Zoo men by de wind zeylt of dryft, en den Commandeur geraden vind op te duwen, zal hy een Prince Vlag van agteren laten wayen, en twee schoten schieten, om zoo gelyk op te duwen.

V I I I.

Die den Commandeur begeerd te spreken, zal zyn Geus van de Boogspriet laate wayen, en altemets een schoot schieten, tot dat van den Commandeur Zeyl werd gemindert.

I X.

Indien 'er een schip of schepen door storm of mist van de Vloot waren afgeraakt, en by daag weder in 't gezigt van de andere schepen quamen, zoo zal de Loefwaarste &c.

X.

Zoo iemand der schepen eenige Leccagie of andere ongemakken overquam, dat het de Vloot niet zoude kunnen volgen, denzelven zal twee schoten schieten, en houwen met de Vlag van agteren; waar op de naarste schepen, zoo veel hulp zullen toebrengen als doenlyk is, op hooge poene.

XI.

XI.

Die eenig Land gewaar werd, zal zyn Vlag van agteren laten wayen, en een schoot schieten, en de Vlag niet innemen voor dat den Commandeur de zyne bymaakt, tot een teken van 't Land gezien te hebben.

XII.

Niemand zal vermogen voor den Commandeur te zeylen, zoo wel by Dag als Nacht, op verbeurte van vyf Ryksdaalders voor den Armen.

XIII.

Zoo iemand eenige Banken of Droogtens gewaar werd, zal daar van afwenden, en zyn Geus ter *halver* stok van de Companje laten wayen, en schieten een schoot, zoo lang tot dat de andere schepen daar kennisse van hebben.

XIV.

Als iemand der schepen genootzaakt is zyn wand aan te zetten, of iets nootzakelyks heeft te doen, die zal een Prince Geus, twee vaam onder de Nok van de Bezaans roede laten wayen, en een schoot schieten, tot een teken dat iets doen moet, waar door voor die tyd gepermitteert werd, wat voor uyt te mogen zeilen, om d'andere schepen niet te doen wagten, maar voor al moet hy des Avonts op zyn geordonneerde post komen.

XV.

Als den Commandeur de Schippers en Hoofden van d'andere schepen aan zyn boord begeerd te hebben, zal den zelven een witte Vlag van de Campanje laten wayen, en een schoot schieten.

XVI.

Als den Commandeur goed vind de Compassen te ver-

verleggen, zal hy een roode Vlag van de Bezaans roede laten wayen, en een schoot schieten.

XVII.

Als den Commandeur goed vind van cours te veranderen, zal hy een Prince Vlag van de Bezaans roede laten wayen, en een schoot schieten.

XVIII.

Die vreemde schepen verneemd, zal zyn Vlag van agteren laten wayen, en die zoo menigmaal op en neder halen als hy schepen ziet, en een schoot schieten.

X I X.

Als den Commandeur geankert zynde, begeerd dat alle de schepen zullen kappen of laten slippen, zal denzelven twee schoten schieten, en maken beyde de Marszeyls los.

X X.

Als den Commandeur eenige Schipper particulier aan boord begeerd te spreeken, zal hy de volgende zeynen doen; namentlyk,

Voor de Vice Commandeur, de Wimpel van de Voorsteng.

Voor de Schout by Nacht, de Wimpel van de Kruyssteng &c.

Zeynen by Nacht.

Artykul I.

Als den Commandeur een vuur voerd met mooy weer, zal by de andere schepen niet gevuurd worden, dog by dik dysig of hart weer, zal den Commandeur twee vuren agter op voeren, en de andere schepen ieder een vuur.

II.

I I.

Als den Commandeur geraden vind het Tuy Anker te ligten, zal hy een vuur in 't groot Stengewand hangen, en een schoot schieten.

I I I.

Als den Commandeur geraden vind, als men ten anker leyd, het Anker te ligten en onder zeyl te gaan, zal hy twee vuren in zyn groot Stengewand hangen, en een vuur agter op zetten, en een schoot schieten; mitsgaders de andere schepen, ieder een vuur agter op zetten, om zoo gelyk onder zeyl te gaan.

I V.

Als den Commandeur begeerd te Ankeren, *zal hy* een vuur in 't groote, en een vuur in 't Fokkewand hangen, en twee schoten schieten; de andere schepen zullen ieder een vuur agter op zetten, en een vuur in 't Fokkewand hangen, om by malkander ten Anker te komen, en geankert zynde, zullen de gemelte schepen ieder met een schoot antwoorden.

V.

Als den Commandeur begeerd dat de schepen by Nacht by de wind over zullen wenden, zal denzelven een vuur boven het ordinary vuur aan de Vlaggestok opheyssen, en een schoot schieten; waar op alle de schepen, ieder een vuur zullen opzetten om malkanderen te myden, en gewend zynde, met een schoot antwoorden, verdagt zynde dat de agterste schepen eerst zullen wenden.

V I.

Als den Commandeur met hart weer begeerd dat de schepen voor de wind om zullen wenden, zal denzelven boven zyn ordinary vuur, een vuur aan de Nok der Bezaans roede opheyssen, en een schoot schieten; en d'andere schepen, ieder een vuur agter

op

op moeten zetten, en de Leywaardste eerst wenden, en gewent zynde, insgelyks met een schoot antwoorden.

V I I.

Zoo den Commandeur geraden vind om zeyl te minderen, zal hy twee vuren op steken, als een in 't voor, en een in 't groot Stengewand, en een schoot schieten.

V I I I.

Zoo men met rouw weer, met twee onderzeylen zeyld, en den Commandeur geraden vind de Fok op te geyen en met een zeyl te dryven, zal hy twee vuren in 't Fokkewand hangen op een egale hoogte, en schieten vier schoten kort op malkanderen, ieder schip zal een vuur in 't Fokkewand hangen, en antwoorden met vier schoten, en zal geen vuur geborgen worden voor dat den Commandeur de zyne bergt.

I X.

Met afneement weer zoo den Commandeur geraden vind de Fok weder by te maken, zal hy twee vuren, het eene boven het andere in 't Fokkewand hangen, en drie schoten schieten; alle de schepen zullen haar Fok by zynde, met een schoot antwoorden.

X.

Zoo eenig schip van de Vloot waare afgeraakt, en by Nacht daar weder by mogt komen, zal den vrager roepen, van waar het schip, en d'andere zal zeggen   waar op
die eerst geroepen heeft, zal antwoorden
                                        en de gevraagde weder zeggen
                                                            om zoo malkanderen te kennen en schade voor te komen.

X I.

Zoo iemand by Nacht eenig vreemd schip in de Vloot ontwaard, die zal een vuur aan de Bezaans roede ophangen, en dat zoo menigmaal op en neder halen als hy vreemde schepen verneemt, en schieten zomtyts een schoot, en continueren met blikvuren zoo lang den Commandeur mede een vuur aan de Bezaans roede ophangd, tot een teken van zulks gezien te hebben.

X I I.

Zoo iemand by nacht eenig ongemak overquam, waar door hy de Vloot niet zoude kunnen volgen, denzelven zal twee vuren op een egale hoogte in zyn groot wand hangen, en schieten altemets een schoot, waar op de naaste daar aan mede *met* een schoot zal vervolgen, tot dat den Commandeur met een schoot beantwoord, tot een teken van zulks gezien te hebben.

X I I I.

Zoo iemand by nacht eenig Land of Droogte gewaar werd, denzelven zal drie vuren op de Companje zetten, en een vuur aan de Vlaggestok by maken, en twee schoten schieten, (het ordinary vuur daar onder gerekent) en wenden het daar van af, waar op alle de schepen mede zullen wenden.

X I V.

Als den Commandeur by nacht begeerd cours te veranderen, zal hy twee vuren boven den anderen aan de Bezaans roede opheyssen, en een schoot schieten.

X V.

Of het quam te gebeuren dat men voor de wind zeylde, en genootzaakt waare by te drayen over Stuurboord met Bakboords halsen toe, zoo zal den Commandeur drie vuren in 't Fokkewand hangen op een

een egale hoogte, en schieten drie schoten. En als men over Bakboord moet by drayen met Stuurboords halsen toe, zal den Commandeur vyf schoten schieten, met dezelve drie vuren in 't Fokkewand, waar op d'andere schepen 't zelve zeyn zullen doen, tot antwoord.

Zeynen in Mist.

Artykul I.

Als men een Mistbank ziet opkomen, zal den Commandeur zoo veel zeyl minderen dat de slegste bezeylde schepen bequaam kunnen volgen, en zal van den Commandeur, indien hy zeyld, alle half uuren een Kanon schoot gedaan worden, en om 't uur by d'andere schepen beantwoord werden, als mede altemets een musquet schoot, en continueel den Trommel roeren, om malkanderen te myden.

I I.

By de wind zeylende, en den Commandeur oordelende dat gewent moet werden, zal denzelven zes schoten schieten, waar op de agterste schepen eerst zullen wenden, en gewend zynde, met zes schoten beantwoorden.

I I I.

Als de schepen voor of van de wind zeylende, en den Commandeur geraden vind over Stuurboord by te drayen, zoo zal hy drie schoten schieten; en over Bakboord by te drayen vyf schoten schieten, alle de schepen by gedrayt zynde zullen met gelyke schoten beantwoorden.

I V.

Als den Commandeur geraden vind weder zeyl te maken, zal hy vier schoten kort op malkanderen doen; de andere schepen zeylende met gelyke schoten moeten beantwoorden.

V.

Zoo den Commandeur geraden vind in Mist te Ankeren, zal denzelven twee Kanonschoten schieten, en de andere schepen geankert zynde, zullen met gelyke schoten moeten beantwoorden.

V I.

Zoo iemand eenige Banken of Droogtens in *Mist* gewaar werd, die zal zeven schoten schieten. En zoo iemand mogt vast raken, die zal schoot op schoot schieten, op dat de andere schepen daar mogen van afwenden of ten Anker komen.

V I I.

Zoo by Nagt als in Mist zullen alle de zeyn schoten over een zeyde moeten gedaan werden, om alle confusie voor te komen.

I N S T R U C T I E

Van de Eygenschap der

W I N D E N,

In het vaarwater tusschen

NEDERLAND ende JAVA.

Alzoo ten hoogsten noodig is, dat de Schippers en Stuurluyden, in dienst van de Geoctroyeerde Oost-Indi-

Indische Compagnie, gaande naar ofte kerende uyt India, weten, wat winden in dit vaarwater wayen, is tot haarder onderrechting, uyt verscheyde de beste en zekerste ondervindingen, dit volgende besluyt gemaakt, welk midts dezen hun gelast wordt wel in acht te nemen en op te letten.

Van Nederlandt tot de Canarische Eylanden zyn de winden veranderlyk.

Van de Canarische Eylanden Suydwaarts, heeftmen gemeenlyk een N. O. passaat-windt, doch waayt d'een tydt des jaars verder door, als d'ander tydt, in manieren als volgt.

In January, February, ende Maart, waayt de Noort-Ooste passaat-windt, gemeenlyk tot op 4 graden Noorder breete, daar op die tydt de S. O. ende Oostelyke passaat-windt begint.

In April, waayt de N. O. passaat-windt gemeenlyk tot op 5 graden Noorder breete, alwaar op die tyd de Z. O. windt begint.

In May, tot op 6 graden Noorder breete, daar op die tydt de S. O. en wel zoo Zuydelyke windt begint.

In Juny, tot op 8 graden Noorder breete, daar dan de Zuydelyke windt begint.

In July, tot op 10 graden Noorder breete, daar op die tydt de Zuydelyke ende wel zoo Westelyke windt begint.

In Augustus, tot op 11 graden Noorder breete, daar de Zuydelyke ende wel zoo Westelyke windt begint.

In September, tot op 10 graden Noorder breete, daar de Zuydelyke windt begint.

In October, tot op 8 graden Noorder breete, daar de Zuydelyke ende wel zoo Oostelyke windt begint.

In November, tot op 6 graden Noorder breete, daar de Zuydt-Ooste windt begint.

In December, tot op 5 graden Noorder breete, daar de Zuydt-Ooste windt begint.

Men moet weten, dat tusschen de Noort-Ooste ende Z. O. passaat windt, de windt gemeenlyk va-

riabel is; welke veranderlyke winden zomtyts wel een graad ofte twee eerder ofte later gevonden werden, als de boven gezegde breedte: doch hoemen Noordelyker is, hoe men de variable winden meerder omtrent het Noorden ende Noord-Oosten heeft; ende hoemen Zuidelyker komt, hoe de variable winden meer omtrent het Zuid Oosten ende Zuiden wayen.

Op de Kust van Brasil waait de windt van September tot Maart veeltyts Oostelyk ende benoorden 't Oost; ende van Maart tot September waait de wind omtrent de Kust van Brasil veeltyts tusschen het O. Z. O. en het Z. Z. O. naar dat men naar by ofte verre van landt is; naast by landt Zuydelykst.

Maar op de Kust van Angola heeftmen geduuriglyk Zuydelyke winden.

Van Cabo de Bona Esperance naar S. Helena, *Ascencion*, ende voorts tot onder de Linie, *heeftmen* de windt ordinaris omtrent het Z. O.

Tusschen de 28 ende 35 graden Zuyder breete, wort gemeenlyk veranderlyke windt gevonden.

Besuyden de 35 ofte 36 graden Zuyder breete, heeftmen ordinaris een Westelyke passaat-windt, doch houdt in January, February ende Maart zoo vast geen regel, als wel in de andere tydt des jaars.

De Westelyke passaat-winden bezuyden de 35 ofte 36 graden Zuyder breete, wayen ook beoosten Cabo de Bona Esperance tot het Landt van de Eendracht toe: doch in January, February, ende Maart, heeft men ook bezuyden de 35 graden omtrent de Cabo de Bona Esperance, en 100 a 200 mylen daar beoosten, (gelyk mede van bewesten gezeyt is) veel veranderlyke winden, dewelke aldaar ook dikwils Oostelyk wayen.

Tusschen de 35 ende 28 graden Suyder breete heeft men veeltyts veranderlyke winden, de welke zomtyts ook wel tot de Tropicus Capricorni toe wayen.

Beoosten Madagascar heeftmen de geheele Indische Zee door, tusschen de 10 ofte 11 graden Zuyder breete ende de Tropicus Capricorni, een ordinarise Oostelyke passaat windt, dewelke ook veeltyts nog tot op de

de 28 graden Zuyder breete gevonden wort, en daar het gantsche jaar door waayt.

Tusschen de Linie ende de 10 ofte 11 graden Suyder breete, waayt de windt d'een tydt des jaars Oostelyk, ende d'ander tyt Westelyk. Het Oostelyk Mousson reekent men van April tot November: van November tot April, rekent men het Westelyk Mousson; 't welk in December en January sterkst door waayt. April ende November reekent men voor twyffel-maanden.

INSTRUCTIE

Om in de May-tydt Uyt Nederlant naar Java te zeylen.

Naar voorgaande besluit op de Eigenschap der winden, in het vaarwater tusschen Nederland en Java, uit de beste en zekerste ondervindingen gemaakt, word by dezen geordonneert en gelast aan alle Schippers en Stuurlieden, in dienst van de Geoctroyeerde Oost Indise Compagnie, varende in de Maytydt uit Nederland naar India.

Eerstelyk, dat zy het Kanaal gepasseert zynde, van beneffens Lesart oft Engelandts-eind, zoo 't mogelyk is, haar cours zullen zetten zuidwest, tot op de hoogte van 43 graden, om alzoo omtrent de 60 mylen buyten Cabo Finisterre te loopen. Agter om, dat is benoorden Schotland om gaande, zullen trachten omtrent op dezelve hoogte van 43 graden, en op dezelve lengte van 60 mylen buyten de Caap Finisterre, te geraken.

Zullen dan van de 43 graden Noorder breete, en 60 mylen buyten Cabo de Finisterre, Zuyden en Zuyden ten Westen aangaan naar Madera ofte Porto Santo, en van daar voorts met die Zuydelyke gang tusschen Canaria en Teneriffa deur, ofte wat Westelyker aangaande, bewesten Teneriffa omloopen, naar de winden vallen.

Dit bovenverhaalde is te verstaan met een open windt, maar zoo wanneer de windt contrarie liep, zalmen, zoo veel doenlyk is, trachten zoodanigen courzen te behouden, en niet naarlaten de Canarise Eylanden in 't gezicht te loopen, alwaar men de N. O. passaat-windt bekomt, als in de Eygenschap der winden gezeyt is.

Met die Noordooste passaat-windt van de Canarise Eylanden gaande naar de Eylanden van Cabo Verde, zalmen dezelve ook in 't gesicht loopen en verkennen.

Voorts zalmen van de Eylanden van Cabo Verde Zuyden ten Oosten aanzeylen, tot dat de variable winden bekomen worden.

Ende op dat men met die veranderlyke winden niet te verre om de Oost, ofte om de West zoude loopen, maar dat de Linie op het bequaamst gekruyst mag werden, zyn in de Pascaart geteekent de puncten A. B. C. D. E. F. G. te weten.

Het punct A op 11 graden 30 minuten Noorder breette, 60 mylen Suydt-west van Cabo Verde; welverstaande Cabo Verde op 14 graden 30 minuten.

Het punct B op 7 graden breette, 80 mylen West ten Suyden van Sierraleone.

C, in de Linie Equinoctiaal, Suyden van Cabo Monte.

D, in de Linie Equinoctiaal, 85 mylen Oost aan van Vigia.

E, op 11 graden 30 minuten breette, Suyden van I. Brava.

Van het punct A is getrokken een linie tot in B, en van B een linie tot in C: gelyk mede van het punct E tot in D.

Boven de voorsz. puncten en linien, is 40 mylen oostwaart van het punct D, in de Linie Equinoctiaal, geteekent het punct G; uyt welk punt G getrokken is een linie, vallende op de linie E D in het punt F, op de hoogte van 2 graden 50 minuten.

Zullen derhalven de Schepen tusschen de linie A B C ende de linie E D, de beste boegen voorwenden, omme door de Linie Equinoctiaal te geraaken; en niet Oostelyker als de linie A B C te komen: om met die

stroo-

stroomen, die in de maanden van Juny, July, ende Augusty sterk naa de Bogt van Guinea vallen, niet in dezelve Bocht getrokken te worden. (*a*)

Desgelyks en zal niet Westelyker gelopen werden als de lienie E D, om de Kust van Brasil niet te naar te komen; want in April, May, Juny, July, ende Augusstus, waayt omtrent de Cust van Brasil veel Zuydelyke wint, die de stroom Noord aan parst; daarom zoude het niet mogelyk wezen, in de gezeyde maanden boven de Abrolhos te komen, alsmen de Cust van Brasil te naar was.

Derhalven zullen de Schepen, die in May, Juny, July ende Augustus, in 't zelve vaarwater zyn, haar niet beoosten de gezeyde linie A B C, nochte bewesten de linie E D begeven, 't en ware dat d'uytterste noot zulks vereyschte.

Doch ofte het geviel, dat men omtrent de Linie E D, van de drie ofte minder graden naar de Middel-Linie, de windt omtrent het Suydt-Oost, ofte Oostelyker hadt, ende volgende 't bovengestelde zoude moeten wenden; zoo zoude by de Suyden ten Westen tot de Suydt, Suydt-Weste gang gebleven moeten worden, om daar mede de Linie te kruyssen. Ende in gevalle de windt zoo Suydelyk liep, dat men geen Z. Z. W. mochte zeylen, ende niet zoude konnen beoosten de linie F G blyven, zoo zoude men Oostwaarts over moeten wenden, tot datmen gelegentheyt bequame, met de Suydelyke gang beoosten D de Middel-Linie te kruyssen; zorge dragende in allen gevalle niet bewesten G te komen.

Tusschen de gezeyde linien A B C ende E D, zoo verre gekomen zynde, dat men de Linie Equinoctiaal, tus-

(*a*) Evenwel by vroege ontmoetinge van Zuidelyke Winden, op 11, 10 en 9 Graaden, benoorden de Linie Æquinoctiaal en anders niet, in plaatse van lang te kruissen om de Linie te snyden, zal het best weezen tot het spoedige van de reyze, en de experientie heeft zulks geleert, dat de Scheepen in de Maanden van May, Junius, Julius en Augustus, daar omtrent komende de bogt van Guinea laaten in staan.

tusschen het punct C ende het punct D, ofte tusschen C en G ten alleruytterslen, kruyst, ende men de Suydt-Ooste passaat-winden krygt, zoo moet met dezelve windt Suydtwaart over geloopen werden, tot dat de Westelyke windt bekomen wert, ende gaan dan met de Westelyke windt S. O. aan, tot op de 36, 37, ofte 38 graden Suyder breete, ende dan Oost aan; altyt wel uitziende, ende sorge dragende, oft daar iets mogt vernomen werden, dat tot noch toe onbekent geweest heeft.

De Cabo Bona Esperance gepasseert zynde, wordt goedt gevonden, dat tusschen de 36 en 42 graden Suyder breette Oost aan zal geseylt worden, tot dat men 850 mylen beoosten de Cabo Bone Esperance zal gekomen zyn.

Is 't dat men na het begin van October zich omtrent 850 mylen beoosten de Cabo Bone Esperance *bevindt* te wezen, ende de Straat Sunda met het Westelyk Mousson ('t welk in December, January, ende February zyn meeste kragt heeft) soude mogen aandoen, zo zal men zyn cours zo Noordelyk stellen, dat men verzeekert is bewesten de Straat Sunda te zullen vervallen: op dat, op de 6 graden Suyder breete gekomen zynde, en boven wints van de Straat Sunda, men dezelve op 't spoedigste mag aandoen.

Maar zoo men van de Cabo Bone Esperance Oost aanzylende, sich voor het begin van October, ofte na het begin van Maart, tusschen de 36 ende 42 graden breette, 800 mylen beoosten de Cabo Bone Esperance bevindt te wezen, ende men de Straat Sunda met het Oostelyk Mousson zoude moeten aandoen, zo zal men zyn cours zo veel Noordelyker als Oost aanstellen, dat men omtrent op 30 graden breete gekomen zynde, men ook 950 ofte 1000 mylen beoosten de Cabo Bone Esperance gist te wezen.

Deze 950 ofte 1000 mylen van de Cabo Bone Esperance Oostwaart gepasseert zynde, zo is 't nodig (indien de gelegentheid van weer ende wind zulks toelaat) het Landt van de Eendracht op de 27 graden breette, ofte Noordelyker, in 't gesicht te loopen, om van daar zodanigen cours aan te gaan, daar mede

de men zich verzeekert mag houden, dat men de Trials Rudsen (dewelke omtrent op de 20 graden Suyder breete leggen) zonder perykel passeren mag, ende de Suyd-kust van Java bekwamelyk mede kan aangedaan werden, om boven wints van de Straat Sunda te vervallen, ende dezelve Straat spoedig te mogen bezylen.

Ook staat te weten, dat het Eiland S. Paulo op omtrent 38 graden Suyder breete, ende by Stuurmans gissing omtrent 700 mylen beoosten de Cabo Bone Esperance leidt; daar op men ook moet verdacht wezen, ende in tyds uitzien, om niet onverziens daar op te vervallen.

Merkt wel.

De weg tusschen de Cabo Bone Esperance ende het Land van de Eendragt is in der daat veel korter, als de gelykgradige Paskaart wyst: ende het kan door de loopinge des strooms gebeuren, dat de weg nog korter gevonden wert, als die in der daat is; zo dat het Land van de Eendragt veel eerder konde vernomen werden, als de meeninge wezen zoude; ende het Landt van de Eendragt heeft, bezuiden de 27 graden breette, veel periculeuse droogten, ende scherpe gronden. Daarom moet voorsichtelyk gehandelt, ende in tyts uitgezien werden: ook is 't noodig by nachte, ende met duyster weer, het Loodt in tyts te gebruiken; want 7, 6, ofte 5 mylen buiten 't Landt wort grondt geworpen, op 100, 80, ofte 70 vadem.

I N-

INSTRUCTIE

Om in de Herfsttyd uyt Nederland naar Java te zeylen.

Naar voorgaande besluyt op de Eygenschap der winden, in het vaarwater tusschen Nederland en Java, uyt de beste en zekerste ondervindingen gemaakt, word by dezen geordonneert en gelast aan alle Schippers en Stuurluyden, in dienst van de Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, varende in de Herfsttyd uyt Nederland naar India.

Eerstelyk, dat zy het Canaal gepasseert zynde, van beneffens Lesart ofte Engelands-eynd, zoo 't mogelyk is, haar cours zullen zetten zuydwest, *tot* op de hoogte van 43 graden, om alzoo *ontrent* de 60 mylen buyten Cabo Finisterre te loopen.

Zullen dan van de 43 graden Noorder breete, en 60 mylen buyten de Cabo Finisterre, Zuyden, en Zuyden ten Westen aangaan naar Madera ofte Porto Santo, en van daar voorts met die Zuydelyke gang tusschen Canaria en Teneriffa door, ofte wat Westelyker aangaande, bewesten Teneriffa omloopen, naar de winden vallen.

Dit boven verhaalde is te verstaan met een open wind, maar zoo wanneer de wind contrarie liep, zal men, zoo veel doenlyk is, trachten zoodanige coursen te behouden, en niet naarlaten de Canarische Eylanden in 't gezigt te loopen, alwaar men de N. O. passaat wind bekomt, als in de Eygenschap der winden gezeyt is.

Met die Noordooste passaat wind van de Canarische Eylanden gaande naar de Eylanden van Cabo Verde, zal men dezelve ook in 't gezigt loopen en verkennen.

Voorts zal men van de Eylanden van Cabo Verde Zuyden ten Oosten aanzeylen, tot dat de Zuydooste en Oostelyke winden bekomen worden; ende als dan met dezelve wind Zuydwaarts over loopen.

Gemerkt

Gemerkt dat van November tot Maart, omtrent de Kust van Brasil, de winden veeltyts benoorden 't Oost wayen, zoo wort raadsaam gevonden, met dezelve wind recht Zuyden aan te loopen, tot dat men de Westelyke wind krygt, om dan met dezelve wind Zuyd-Oost aan te loopen, tot op 36, 37, 38 ofte 40 graden Zuyder breete; en van daar Oost aan: altyts wel uytziende, ende zorge dragende, ofte daar iets mogte vernomen worden, dat tot noch toe onbekent geweest heeft.

De Caap Bonne Esperance gepasseert zynde, zal men tusschen de 36 en 42 graden Zuyder breete Oostelyk aanzeylen, tot 800 mylen beoosten de Caap Bonne Esperance, ende stellen dan de cours zoo veel Noordelyker als Oost, dat men, omtrent de 30 graden breete gekomen zynde, ook 950 ofte 1000 mylen beoosten de Caap Bonne Esperance gist te wesen.

De 950 ofte 1000 mylen van de Caap Bonne Esperance Oostwaarts gepasseert zynde, zoo is oirboir, indien de gelegentheyt van weder ende wind zulks toelaat, het Land van de Eendracht op 27 graden breete, ofte Noordelyker, in 't gezicht te loopen, omme van daar zoodanigen cours aan te gaan, met welke men zig verzeekert mag houden, dat men de Trials Rudsen, dewelke omtrent de 20 graden Zuyder breete leggen, zonder perykel passeeren mag, ende de Zuyd Kust van Java bequamelyk mede kan aangedaan worden, omme boven wints van de Straat Sunda te vervallen, ende dezelve Straat op 't spoedigste te mogen beseylen.

Dit moet verstaan worden, op de tyt als het Oostelyk Mousson bezuyden de Linie waayt, ende dat de bovengezeyde 950, ofte 1000 mylen beoosten de Caap Bona Esperanca, tusschen het begin van Maart ende het uytgaan van September, mogen bezeylt worden.

Maar in die tyt, als het westelyk Mousson bezuyden de Linie waayt, (welk in December, January ende February zyn meeste kracht heeft) tusschen de bovengeschreven breette van 36 a 40 graden omtrent 850 my-

850 mylen beoosten Cabo de Bona Esperanca gekomen zynde; zoo moet decours zoo veel Noordelyker als Oost gestelt worden, dat men verzeekert is bewesten de Straat Sunda te zullen vervallen: op dat men op de 6 graden Zuyder breette gekomen zynde, boven winds van de Straat Sunda wezen mag, ende dezelve Straat op 't spoedigste aandoen.

Ook staat te weten, dat het Eyland S. Paulo op omtrent 38 graden Zuyder breete, ende by Stuurmans gissing omtrent 700 mylen beoosten de Cabo Bona Esperanca leyd; daar op men ook moet verdagt wezen, ende in tyts uytzien, om niet onverziens op 't zelve te vervallen.

Merkt wel.

De weg tusschen de Cabo Bona Esperance ende het Land van de Eendragt is in der daat veel korter, als de gelykgradige *Paskaart* wyst: ende het kan door de loopinge des strooms gebeuren, dat de weg noch korter gevonden wort, als die in der daat is; zoo dat het Land van de Eendracht veel eerder konde vernomen werden, als de meeninge wesen zoude, ende alzoo groot perykel loopen; dewyl het Land van de Eendracht, bezuyden de 27 graden brette, veel periculeuse droogten, ende scherpe gronden heeft; daarom moet voorzigtelyk gehandelt, ende in tyts uytgezien werden: ook is 't noodig by nachte, ende met duyster weer, het Loot in tyts te gebruyken, want 7, 6, ende 5 mylen buyten 't Land wort grond geworpen, 100, 80, ofte 70 vadem.

I N-

INSTRUCTIE
VAN DE
MOUSSONS,
Dat is:
Van de doorgaande Winden, wayende in de Zee en de Eylanden van het Zuyden.

Te Batavia, ende langs de gantsche Noordtzyde van Java, als ook langs de Noordtzyde van alle de Eilanden, welke van Java af op een streeke Oostwaarts leggen tot aan Solor ende Timor toe, begint de quaade tydt (het welke is de Westelyke wind met regen,) in het voorste van November. In December begint het sterker te wayen, ende meerder te regenen. In January waayt de Westelyke wind op het styfste, en dan vallen de zwaarste regenbuyen; welke duurt tot over half February; van welke tydt af, deze quaade tydt, te weten de deurgaande Westelyke wind, voorts is afneemende, tot uytgaande Maart.

In de maant van April is het daar schoon weder, met veranderlyke wind, veel stilte, ende slecht water; zomtyts met de volle ofte nieuwe maan een onweers buye, uyt de westelyke handt wayende, het welke duurt tot in het voorste van May, als wanneer de windt begint te keeren naar het Oosten.

Van het voorste van May af hebben de gezeyde plaatzen Oostelyke wind met weynig regen; in Juny ende July waayt de Oostelyke windt op het styfste, zonder eenige regen te geven, uytgezeyt zomtyts by onvoorsiene buyen, ende dat zeer zelden; zoo dat het in die tydt meest en doorgaans helder ende klaar weder is, zulks duurende tot uytgaande September.

In de maand van October hebben de gezeyde plaatzen wederomme veranderlyke wind; de Oostelyke win-

winden afnemende, ende de Westlyke wederom beginnende.

De bovengezeyde doorgaande winden, met ook de stroom van het water, het welk den windt volgt, loopen uyt den W. N. W. ofte uyt den O. Z. O. langs racx van het open van de Zee tusschen de landen door.

Maar staat te weten, dat in zommige jaren de voorzs. deurgaande winden wel veertien dagen, ja een gantsche maand later of vroeger beginnen, ende eindigen dan op de gewoonlyke tyt.

In die tydt, in welke de Westelyke windt ende stroom in de gezegde Zee op het styfste loopt, ('t welk is in December, January, ende tot over half February,) en is het niet voorderlyk, zig te moeyen, om tegens wind ende stroom op te stoppen, schoon dat by de wal langs goede ankergrond was: want zoo de weg wat verder is, zal men zo veel tyds *met moeiten* verliezen, als men wel zoude verloren hebben met wagten naar den Oostelyken windt. Doch als het niet wyd is van de plaatze daar men is, tot de plaatze daar men begeert te wezen, gelyk als van Batavia tot Bantam, zoo wort het wel tegens den windt opgestopt, ook zelfs met Schepen.

De Oostelyke winden wayen op de gezeyde streeke nieuwers na zoo styf, als wel doen de Westelyke winden; uyt welke oorzake het doenlyk is, in die tyt van de Oostelyke winden, van de Westelyke plaatze tot de Oostelyke, te komen: gelyk als van Bantam naar Batavia, Japara, &c. als ook mede wel voort tot Solor, ende Timor toe, zoo doorgaans de wal gehouden, ende ook binnen Madura doorgevaren wort. Ende om dat de Oostelyke winden niet zoo zeer styf en wayen, zoo konnen de Schepen, welke van de west uyt de Indische-zee komen, t'allen tyden van het jaar de Straat Sunda bevaren, en tot Batavia komen.

Doch alhoewel de Westelyke winden ende stroomen ongelyk harder loopen dan de Oostelyke, zoo kan nochtans tot allen tyden, zelfs ook in 't midden van

de

de tydt van de Weftelyke wind, van Batavia af de Straat Sunda uytgevaren worden; maar met ongelyk meerder moeyten, dan het inkomen heeft tegens het Oofteiyk Mouffon op.

De Straat Sunda is aan de zyde van Sumatra zeer diep, ende tot zommige fteden grondt af; maar langs de zyde van Java is over al goede anker-grondt op twintig ende dertig vademen diepte: zoo dat het beft is, by die zydé langs te houden; maar moet zorge gedragen worden, den wal niet te naar te komen, om niet daar op bezet te worden, alzoo het een lager wal is.

Onder de Prince Eilanden, welke aan het wefteinde van Java in de Straat Sunda leggen, vindt men ankergrondt op alzulke diepte als men zelfs begeert, zoo datmen daar op twintig ofte vyftien vademen diepte mag zetten, om te wachten dat de wind naar het West-zuyd-weften loopt, alzoo daar onder het landt de wind wel eenige ftreeken buyten zynen rechten gang loopt, het welk in Zee is W. N. W. ende Noord-weft: de wind alsdan van de Weft-zuyd-weftelyke handt hebbende, kan men bequamelyk van onder de gezeyde Eylanden boven den Vlacken hoek van Sumatra, ende buyten de Straat Sunda komen, alwaar de wind weder benoorden het Weften loopt, ende magmen Z. W. ten Zuyden, ofte ook wel Z. Z. W. overlopen, tot op de 10 ende 11 graden Suyder breete, omme de doorgaande Suyd ooftelyke wind te vinden.

Van Batavia noordwaarts, langs d'ooftzyde van Sumatra, binnen Banca door, ende naar de Strate van Sabon toe, houd het Mouffon een tydt als tot Batavia, maar waayt meer uyt den Noord-weften.

Langs de geheele Ooft zyde van Sumatra vindt men ankergrond, ende daar gaat ebbe ende vloet, dog niet zoo juyft tye houdende als in Nederlandt, want de ftroom loopt ongelyk langer met het Mouffon dan tegens het Mouffon; doch met de nieuwe ofte volle maan, met fpringtye, wil de ftroom wel wat meerder dan op andere tyden tegens het Mouffon oploo-

pen; waar door de Schepen dit vaarwater tegens het Mousson konnen opzeylen, doch niet zonder groote moeyte.

In de zee tusschen Banca, Bintang, ende andere daar by leggende Eylanden ten westen, ende Borneo ten oosten, (welke by de Portugezen ter oorzaake van zyne stilte *la Malaya de las Damas* genoemt wort,) houdt het Mousson mede een tyd ende een weg als langs Java: maar daar omtrent de middellinie niet zoo juyst zyn regel van regen ofte droog weer houdende, als 't wel doet in de bovengenoemde plaatzen; want het in Borneo kan gebeuren, dat het gantsche elf maanden gestadig, ofte ten minsten alle dagen wat, regent.

Desgelyk in Macassaer, langs de west ende noordt zyde van Celebes, als ook mede in de Molucques, ende langs Bathachina ofte Gilolo, heeft man het Mousson op een tyt te reekenen als langs Java, ende andere daar beoosten leggende Eylanden; dog met zulken onderscheyt, dat het Westelyk Mousson in de Molucques uyt de N. N. Westen blaast, waaromme het niet Westelyk maar Noordelyk Mousson genoemt wordt. Daar en tegens, het Oostelyk Mousson blaast in de Molucqnes uyt den Z. Z. Oosten, waaromme het niet Oostelyk, maar Zuydelyk Mousson genoemt wort; zulk duurende tot by de Manipes, het welk drie Eylandekens zyn, die neffens Cambello, van Ceram af naar Bouro toe, leggen, op de 3 graden Suyder breete. Ende dit Westelyk, ofte Noordelyk Mousson, zoo het hier genoemt wort, geeft in de Molucques wel den meesten regen; ende het Oostelyk ofte Zuydelyk de meeste droogte; op de wyze van het geene van het Mousson van Java ende de byleggende Eylanden gezeyt is; maar niet met zoo grooten onderscheyt, gelyk zulks in Borneo te gebeuren ook is aangezeyt, dat altemet in het jaar weynig onderscheyt is, tusschen goede ende quade tyt.

En alhoewel in Juny ende July het Oostelyk ofte Zuydelyk Mousson in de Molucques ende de byleg-

gende Eylanden, op het styfste loopt, gelyk als uyt de voorgaande beschryvinge te verstaan is, zoo konnen nog by tyden de Schepen tegens wind ende stroom op laveren, binnen de Eilanden door, tot aan de Manipes toe, alwaar zy het Mousson, te weten wind ende stroom, uit de oostelyker handt beginnen te krygen, waar mede zy met gemak voort na Batavia konnen komen.

Die geene welke in de tydt van het Noordelyk oft Westelyk Mousson wil in de Molucques wezen, komende van de West door de Boucquerones bezuiden Celebes door, die mag by Celebes langs binnen de Eilanden van Bouton doorzeilen, latende meest alle de kleyne Eylandekens boven Bouro, ende ook de Xulla van Pangayen aan 't stier-boort ofte ter rechter hand van hem, waar van in het breede in de Leescaarte van Willem Jansz Amsterdammer, Gouverneur van Solor, Timor, ende de omleggende Eylanden, geleert wort; in welk vaarwater yets wat van de weerstroomen geholpen wezende, ende meest alle langs ankergront vindende, men by de wal mag op laveren; tot dat het Noordelyk genoeg is, om naar de Moluccos over te steeken.

Maar alzoo de gezeyde weg langs Celebes zeer veel santen ende vuylen heeft, zoo is het ongelyk beter, willende naar de Molucques tegens het Noordelyk Mousson op, door de Strate van Bouton, ende van daar over bezuiden Xulla op het gat van Ouby te lopen, van waar men binnen de Eilanden kan opkomen om de Noord.

Bezuiden de Manipes, Amboina, ende Banda, ende voorby Bouro, tot by de Tenabesse, heeft men met het Oostelyk Mousson, (het welke hier een tyd houdt gelyk als langs Java ende de andere beschreeven plaatzen,) in het voorste ende tot middeltydt van het Mousson, (het welke is van de uitgaande April tot in het leste van September, zommige jaren een maandt ofte een halve maandt vroeger ofte later,) zeer harde regen ende styve windt, op dezelve tydt als het

langs Java en de byleggende plaatzen droog ende vast weêr is, met de minste buyen.

Ende naar dat het Oostelyk Mousson al verwaayt is, loopen hier de stroomen wel een gantsche maand ende daar omtrent tegens den westelyken windt op, gelijk als ook doet de stroom naar het Westelyk Mousson tegens den Oostelyken windt op.

Benoorden Malacca ende Atchin, en van daar westwaert, op de Bocht van Bengale, te weten langs de Cust van Cormandel ende Ceylon, word gereekent, dat in die maanden, welke te Batavia, ende van daar Oostwaarts, als ook Westwaarts tot voorby de Maldives, tusschen de Middellinie ende de Suyder breete van 10 ofte 11 graden, het Westelyk Mousson blaast; hier daar en tegens de deurgaande wind uyt den Oostnoord-oosten, ende uyt den Noord oosten waayt: ende wederomme, dat in die tyt, terwyle te Batavia, ende op de gezeyde Zuydelyke streeken, de Oostelyke winden blazen; hier, benoorden de Middellinie wezende, de deurgaande wind uit den W. Z. W. ende uit den Z. W. waait; doch de tydt van den beginne ende einde van dit Noord-oostelyk Mousson hier benoorden de Linie, verschilt zoo veele van het begin ende einde van het Westelyk Mousson bezuiden de Linie, dat de voornoemde Gouverneur Willem Jansz. heeft aangeschreven, dat, leggende aan Ceylon onder Puncto Gale, in 't midden van Maart, de wind begost W. Z W. ende Z. W. te wayen, dat in 't leste van Maart het Westelyke Mousson staegh doorwaaide, ende de stroomen hard om de Noord gingen, duurende tot in 't eerste van October, eer de Wint weer uit de O. N. O. ende Noordt-oostelyke handt uit de Bogt van Bengale kwam.

Te Masulipatnam begint in het eerste van *Junio* een landelyke wind, duurende omtrent 14 dagen, welke zeer onmatelyk heet ende ongezont is; met welke wind de Schepen van de Kust van Kormandel mogen afsteeken, en loopen by den wind over naar Atchin, ofte buyten Sumatra om, naar Batavia toe; maar alzoo in

in die Maandt de wind in ruyme Zee naar de Bocht van Bengale op het styfste uyt den Zuyd-westen ende West-zuyd-westen waayt, ende de stroom van het water zeer hard om de Noord loopt, zoo is het dikwils dat de Schepen genoeg te doen hebben om Atchin aan te zeylen.

Het spoedigste zeylen van de Kust van Cormandel naar Batavia, is in October, November, ende December, met het Noord oostelyke Mousson, 't welk de Schepen brengt tot onder de Middellinie, in de veranderlyke wind ende komende op een ofte anderhalf graad Zuyder-breedte, vinden in November ende December de West noord westelyke wind, welk haar voorspoedig naar Batavia voert.

Die gene, welke eerst met de Nederlandsche schepen Anno 1614 de Kust van Arabia hebben bevaren, hebben aangeschreven, dat zy by de zyde van Arabia, vyftig ofte zestig mylen buyten 't Land van de Swarten, van het voorste van Augusto tot den 19 September, van de 5 graden Zuyder breete, meest doorgaans Zuyde, Zuyd-zuyd-weste, ende Zuyd-weste winden vonden.

Ende dat zy van den 19 September onder de Kust van Arabia hadden Oost-zuyd-oostelyken wind, ende stroomen die om de West liepen, hebbende onder het land veel stilten: maar komende in Zee in het leste van October, hadden Noord ooste, ende Noord-noord-ooste winden; ende in het voorste van November onder de Middellinie komende, van den West-noord-westen; ende op de vier graden Zuyder breette, West-zuyd-weste wind, welk haar tot Bantam voerde.

In de Indische zee tusschen Madagascar ten westen, ende Java ten oosten, bezuyden de 10 à 11 graden Zuyder breete, tot onder de Tropicus Capricorni, ende daar bezuyden, ook wel tot op de 28 graden Zuyder breette, wayen Zuyd-oostelyke winden jaar uyt jaar in, met welke de schepen, die van Batavia naar huys zeylen, dikwyls gebragt werden, tot op

den grond ofte rif van Cabo das Aguillas, alwaar zy Westelyke winden vinden, dewelke haar wederomme verlaten zoo haast zy een stuk voor by de Cabo Bonne Esperance ende op de 28 ofte 27 graden Zuyder breette komen, als wanneer zy vinden de doorgaande Zuyd-oostelyke winden, met dewelke zy S. Helena, ende de Middellinie konnen bezeylen.

De gezeyde Westelyke winden, welke by de Cabo Bonne Esperance gevonden worden, hebben haren loop zoo wel bewesten, (als van de Eylanden van Tristan d'Acunha af, na de Caap toe,) als beoosten de Caap Bonne Esperance, over de gantsche Indische zee bezuyden de 28 en 36 graden Zuyder breette, ende dat voornamelyk in May, Juny, July, ende Augustus, in de tyd dat het daar Winter is; maar in January, February ende Maart, dat aldaar de Zomer maanden zyn, heeft men daar veel variable winden, dewelke dikwyls Oostelyk wayen, met veel stormen ende buyen.

De Zuydelyke winden, welke van 24 ofte 25 graden Zuyder breette, tot omtrent de Middellinie, in Zee, tusschen Angola ende Brasil wayen, komen in Maart, April, May, Juny, July, Augustus ende September, terwyle de Son benoorden de Middellinie is, meest doorgaans uyt de Zuyd-oostelyke handt; maar in October, November, December, January, February, wanneer de Son is bezuyden de Middellinie, wayen zy meest uyt de Zuyd-zuyd-westen.

Wederomme, de Son wezende benoorden, zoo wayen de Zuydelyke winden benoorden de Middellinie meest uyt den Zuyd-zuyd-westen, ende loopen ook verre om de Noord, te weten al tot by de Soute Eylanden: maar als de Son is bezuyden de Middellinie, zoo houden de Zuydelyke winden, op de gezeyde streeken, meerder aan de Zuyd-oostelyke kant, ende en klimmen ook niet zoo verre om de Noord; maar de Noord-oostelyke winden, welke

meest

meest staag door tusschen de Canarische en de Soute Eylanden wayen, loopen niet alleenlyk tot de 6 en 5, maar ook tot de vierde graad, Noorder breette, alwaar zy verlooren worden, ende veranderen in Westelyke ende Zuydelyke winden, ende ook in stilten, ofte calmte, gelyk het gemeenlyk genoemt word, welke winden en calmte gestadelyk ofte meestentyts, daar ter plaatse, onder ende omtrent de Middellinie, duuren.

INSTRUCTIE

VAN DE

NAALDEN,

Parallel leggende onder de Roos van 't Compas.

Dat de Naaldwysing der Compassen zeer veranderlyk is, (welk yder, die aan de kennisse van de kunst der Stuurluyden is gelegen, behoort te weten) is uyt verscheyde waernemingen, op verscheyde plaatsen en tyden genomen, klaarlyk bevonden. Wy zullen eenige derzelver hier tot bewys voorstellen.

Tot Amsterdam is eertyds de Noord-oosterende miswysing geweest, volgens de observatien van P. Plancius 9½ graden.
Naderhand heeft Cornelis Iansz. Lastman die bevonden te wesen 6 graden.
In den jare 1649 hebben C. I. Lastman en I. Blaau die waargenomen te zyn 2 graden.

In 't inkomen van de Canaal komende uyt de Spaansche Zee was eertyts 8 gr. N. O.
Nu ter tyt niet meer dan 3 graden.

By de Caap Bona Esperanca, is wel eer bevonden ½ gr. N. W.
Tegenwoordig is daar omtrent 4 a 5 gr. N. W.

Wy zouden meer andere exemplen hier konnen byvoegen, maar deze dunken ons genoeg.
Boven dese verandering in de miswyzinge, bevint men ook merkelyk verscheel in 't wysen der Compassen, aan welke de Naalden, volgens het gemeen gebruyk, ruytswyse onder de Rosen geleyt worden:

zoo

zoo dat verscheyde Compassen, door een zelve Compas-maaker, op een zelve steen, even veel gestreeken zynde, op de eerste strykinge wel een deel graden konnen verschelen, gelyk in dit geteekende te zien is.

Anno 1649, hebben twee Compas-maakers yder zes Roosen gemaakt, ende, na het gemeen gebruyk, de Naalden ruytswyze onder de Roosen geleyt: daar naar hebben zy (in ons bywezen) een yder zyn Roosen op zyn steen gestreeken, welke, op een peyl gepeylt zynde, weezen

	Graden		*Graden*
De eene zes roosen	32	En d'andere zes roosen weezen	31
	29½		33
	32		30
	33⅓		30½
	28		31
	32		33

Het is waarschynelyk, dat deze verschillen voortkomen, dat de eene zyde des Naalds meerder kragt als de andere zyde intrekt, 't zy door qualyk getempertheyt derzelve, ofte dat de eene zyde in het stryken wat styver op de steen raakt als d'ander, welk met herstryken niet kan geholpen worden.

Ende om de ongeregeltheyt, die hier uyt ontstaan kan, voor te komen, hebben wy onder de Roose doen leggen twee regte Naalden, beyde even lang, parallel, en wederzyts even verre van het Zuyden ende Noorden, en met haar eynden aan den omtrek.

	Graden
Van deze Roosen die de Naalden parallel leggen, heeft C. I. Lastman, in den jare 1649, in 't bywesen van de bovengemelde Compas maakers, zes Roosen op zyn steen gestreeken, welke op dezelve peyl, als de voorsz. twaalf Roosen, gepeylt zynde, wierden bevonden te wysen.	32
	31¾
	32
	31¾
	32¼
	32½

Merkt wel.

De eerste zes Roosen (welkers Naalden ruyts-wyse leggen, en van een zelve Compas-maaker op een zelve steen gestreeken, ende op een zelve peyl gepeylt zyn,) verscheelen de minste van de meeste 5¼ graden.

De tweede zes Roosen (hebbende de Naalden mede ruyts-wyse leggen, zyn van een ander Compas-maaker op zyn eygen steen gestreeken, ende op een zelve peyl gepeylt,) verscheelen de minste van de meeste 3 graden.

De derde zes Roosen, hebbende de Naalden parallel leggen, zyn door Lastman op zyn eygen steen gestreeken, en op dezelve peyl, als de voorgaande eerste en tweede zes Roosen gepeylt zynde, verschelen de minste van de meeste niet meer als ¼ graads.

Zoo dat ik tot een besluyt zegge, Als de rechte Naalden wel getempert zyn, ende onder de Roosen geleyt worden zoo 't behoort, ende eyndelyk op een goede Seylsteen naar behooren gestreeken zyn; zoo zullen de Naalden de Magneet linie wysen: ende zoo veel als de Magneet linie van de Meridiaan afwykt, zoo veel is de miswysing der Compassen.

Hoe men de miswysing der Compassen vinden, en vergoeden mag, vint men in de Instructie van de Compas regter, voor in het boeksken inhoudende de Tafelen van de breette van de opgang der Zonne, door W. I. Blaau bereekent; als mede in de kunst der Stuurluyden van C. I. Lastman in 't derde Hoofdstuk.

Als de Naaldwysing vlytig gade geslagen, ende aangeteekent wort, zal een yder in toekomende tyt mogen bemerken, hoe verre Oost ofte West, dat hy op die breette is, daar de Naaldwysing ras verandert.

Wy hebben goed gevonden, neffens de Peyl-compassen, die de Naalden parallel leggen, twee Compassen

passen met parallel Naalden op yder schip mede te geven; het eene voor de Schipper, ende 't ander voor de Stuurluyden op de hut te gebruyken; om de miswysing, die met de Peyl-compassen gevonden wort, in het gaslaan der coursen, daar op te vergelyken.

Doch men moet weten, dat het Compas een teder instrument is, 't welk door kleyne oorzaken ligtelyk kan verhindert worden, dat het zyn behoorlyke wysinge niet doen mag; zoo datter wel op gelet dient te worden, dat de pen, daar de Roos op draayt, redelyk scharp, ende de dop zuyver is: en ook dat de Roos wel waterpas dryft; ende de bos, daar de Roos in is, moet wel digt wesen, dat daar geen lucht in komen mag, ende eyscht mede waterpas te hangen.

Ook moet men toesien, datter geen yzer ofte staal te dicht by het Compas is: dat ook het eene Compas niet al te na het ander Compas gezet wort.

EYNDE VAN HET TWEEDE DEEL.

DRUKFOUTEN.

Pag. 3. Regel 18 van boven, ſtaat: *Bantam* aanlande; lees *aanlandde*.
Pag. 5. Regel 15 en 14 van onder, ſtaat: *egter vermyden*; lees *vermydden*.
Pag. 6. Regel 17 en 18 van boven, ſtaat: *tegen d'onze*; lees *d'onzen*.
Pag. 12. Regel 1 en 7 van onder, ſtaat: *Den Keizer*; lees *de Keizer*.
Pag. 13. Regel 16 van boven, ſtaat: *den Keizer*; lees *de Keizer*.
Pag. 14. Regel 6 van boven, ſtaat: *geſtraot*; lees *geſtraft*.
Pag. 15. Regel 13 van boven, ſtaat: *den Keizer*; lees *de Keizer*.
Pag. 40. Regel 11 van boven, ſtaat: *kreigsbehoeftens*; lees *krygsbehoeftens*.
Pag. 51. Regel 5 van onder, ſtaat: *Rynſt ververſchten*; lees *ververſchte*.
Pag. 59. Regel 8 van onder, ſtaat: *aanvalle*; lees *aanvallen*.
Pag. 129. Regel 6 van onder, ſtaat: *zonde zyn*; lees *zonden zyn*.
Pag. 131. Regel 18 en 19, ſtaat: *der . . . Godsdienſt*; lees *van den ... Godsdienſt*.
Pag. 349. Regel 7, ſtaat: *door onze opperlandvoogd*; lees *door onzen*.
Pag. 409. Regel 5 en 6, ſtaat: *Bewindhebberen zeide*; lees *zeiden*.

De goedwillige Leezer gelieve de verdere Letterfouten, hier en daar voorkomende, met beſcheidenheid te verſchoonen; zynde dezelven, door onze afweezenheid, van de Drukperſſe ingeſloopen.